

T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**TÜRK HALK İNANÇLARINDA ŞEHİTLİK
ÜZERİNE HALK BİLİMSEL BİR İNCELEME:
EDİRNEKAPI ÖRNEĞİ**

Zeynep TÜRKSEVER
2501110186

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Ferhat ASLAN

İSTANBUL - 2014

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : Zeynep TÜRKSEVER Numarası : 2501110186
Anabilim/Bilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Danışman Öğretim Üyesi: Doç. Dr. Ferhat ASLAN
Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı
Tez Savunma Tarihi: 25.11.2014 Tez Savunma Saati :15.00

Tez Başlığı : Türk Halk İnançlarında Şehitlik Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme: Edirnekapı
Örneği

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Doç. Dr. Abdülkadir EMEKSİZ		Kabul
2- Doç. Dr. Ferhat ASLAN		KABUL
3- Doç. Dr. Ersin TERES		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Yrd. Doç. Dr. Ali AHMETBEYOĞLU		
2- Yrd. Doç. Dr. Esra AKBALIK		

Zeynep TÜRKSEVER

Türk Halk İnançlarında Őhitlik zerine Halk Bilimsel Bir İnceleme: Edirnekapı rneği.

Z

Bu alışmada, Őhitlik kavramının Türk halk inançları ve halk anlatılarında nasıl bir yer edindiği üzerinde durulmuştur. Çok geniş bir kavram olan Őhitlik, Edirnekapı Őhitlięi'ne defnedilen 1980 sonrası terör Őhitleri kapsamında ele alınmıştır. Őhit aileleriyle gerçekleştirilen mülakatlar sonucunda elde edilen halk anlatıları, memorat ve efsane başlığı altında ele alınmış ve metinlerin incelemesi yapılmıştır. Türklerin İslamiyet öncesinde vatana atfettikleri değer ile İslamiyet'in kabulünden sonra Türk kültüründe varlığı görülen Őhitlik kavramına yüklenen anlam arasındaki benzer noktalar belirtilmiştir. Őhitlik etrafında teşekkül eden anlatılar, yazılı ve elektronik kültür ortamındaki örnekleriyle de gözler nne serilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Őhit, Edirnekapı Őhitlięi, memorat, efsane, rya, halk inançları.

Zeynep TÜRKSEVER

A Folkloristic Review On Martyrdom in Turkish Folk Beliefs: On the example of Edirnekapı.

ABSTRACT

In this study, it's focused on the place of martyrdom in Turkish folk beliefs and folk narratives. Martyrdom, which is a very broad concept, has been discussed within the context of martyrs of post -1980 terror buried in Edirnekapı Martyr's Cemetery. The folk narratives which were obtained as results of interviews with families of martyrs have been come under the heading of memorates and myths and texts have been reviewed. The values attributed to the homeland of the Turks before Islam after the adoption of Islam in Turkish culture with the presence of common meaning attributed to the concept of martyrdom is stated similar points. The narratives which were formed around martyrdom have been also revealed with the samples in written and electronic culture environments.

Keywords: Martyr, Edirnekapı Martyr's Cemetery, memorate, myth (legend), dream, folk beliefs.

ÖN SÖZ

Tarih sahnesine çıktıkları ilk andan itibaren askeri güçleri ve savaşçı özellikleriyle tanınan Türkler için, ölümün en kutsal olanı savaş sırasında gerçekleşendir. Siyasi bağımsızlık fikriyle eş değer bir manaya sahip olan vatan uğruna ölüm, Gök Tanrı'nın buyruğu olarak görülmüştür. Bu buyruk, vatana kutsiyet kazandıran unsurlardan biridir. İslamiyet öncesi Türk inancında vatanın birlik ve bütünlüğünü koruyucu iye olarak varlığı görülen Ana – Maygıl, Türklerin vatana yükledikleri mananın inanç boyutundaki yansıması niteliğindedir. İslamiyet'in kabulünden sonra kutsal değerlerin korunması uğruna kişinin canını feda edişi, şehit olma derecesine ulaşmayla mükâfatlandırılmıştır. Tarihi kimliğinde vatan sevgisi bulunan Türkler, İslamiyet'in sunduğu şehitlik makamı ile vatan savunmasında daha istekli hale gelmişlerdir. “Kalırsam gazi olurum gidersem şehit” düsturuyla özetlenebilecek olan bu anlayış sayesinde kazanılması mümkün görülmeyen birçok savaş kazanılmıştır.

Tarihte şehitlerle ilgili birçok anlatıya rastlanmaktadır. Biz konumuzu, 1980 sonrası terör şehitleri merkezinde ele alıp değerlendirmeye çalıştık. 1980 sonrasında görülen terör şehitleri, Türk toplumunun düşman algısının yeniden şekillenmesine neden olmuştur. Düşman artık dışta değil, aynı ülke sınırları içindedir. Konunun siyasi yönleriyle ilgili yapılmış çeşitli tezler bulunmaktadır. Biz konuya, halk inançları ve anlatıları açısından yaklaşmış bulunuyoruz. Edirnekapi Şehitliği'ne tanımlanan şehitlerin aileleriyle gerçekleştirilen mülakatlar sonucu elde edilen malzemelerden yola çıkarak hazırladığımız tez, beş bölümden oluşmaktadır.

Tezin birinci bölümünde, halk inancı kavramının tanımı yapılmış, özellikleri belirtilmiş ve araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiş tasnif çalışmalarına yer verilmiştir. Edirnekapi Şehitliği'nde şehitlik etrafında tespit edilen halk inançlarının bir tasnifi yapılmıştır. Çalışmamızın dördüncü bölümünde örneğine rastlanılmayan bazı halk inançlarıyla ilgili örnekler, bu bölümde ilgili maddenin altında verilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde şehitlik kavramı, İslamiyet'ten önceki dinlerde ve İslamiyet'te şehitlik kavramı olarak değerlendirilmiştir. Türklerin İslamiyet'i

kabulünden önce savaş, vatan ve ölüm kavramlarına bakış açısı üzerinde durulmuş İslamiyet'in kabulünden sonra Türklerde şehitlik kavramı hakkında bilgi verilmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde, Edirnekapı Şehitliği'nde derlenen anlatıların memorat ve efsane olması sebebiyle iki tür hakkında bilgi verilmiştir. Dördüncü bölümde ise, toplanan malzemeler, memorat ve efsane ana başlığı altında incelenmiştir.

Tezin beşinci bölümünde, sözlü kültür ortamından derlenen şehitlik anlatılarının yazılı ve elektronik kültür ortamındaki yansımaları üzerinde durulmuştur.

Çalışma sonucunda elde edilen bilgiler, sonuç kısmında belirtilmiş; kullanılan kaynaklar ise kaynakça bölümünde verilmiştir. Ekler bölümünde ise, sözlü kaynakların künye bilgileri, elektronik kültür ortamında tespit edilen şehit anlatılarının internet adresleri, derleme konumuzu oluşturan şehitlerle ilgili haberlerin yer aldığı internet siteleri ve Edirnekapı Şehitliği'nden derlenmiş fotoğraflara yer verilmiştir.

Türk kültürünün oluşumu ve günümüze ulaşmasında, asırlar boyunca bu topraklar için toprağa düşmüş askerler, önemli bir yere sahiptir. Bu tezin ortaya çıkışındaki en önemli pay ise bu güzel askerleri yetiştiren şehit annelerine aittir. Beni de bir evlat bilip bağırklarına bastıkları, her gün yeni baştan kanayan ve bir türlü kabuk bağlayamayan yaralarını benimle paylaştıkları için her birini saygıyla anar ve kendilerine sonsuz teşekkür ederim. Böylesine önemli bir konuyu çalışmamda bana yol gösteren tez danışmanım Doç. Dr. Ferhat Aslan'a teşekkürü bir borç bilirim.

Zeynep TÜRKSEVER

İÇİNDEKİLER

ÖZ	III
ABSTRACT	IV
ÖN SÖZ	V
KISALTMALAR	XI
TABLO LİSTESİ	XIII
GRAFİK LİSTESİ	XIV
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: EDİRNEKAPI ŞEHİTLİĞİ'NDE ŞEHİTLİK ETRAFINDA TEŞEKKÜL EDEN HALK İNANÇLARI	3
1.1. Halk İnancı Kavramı ve Halk İnancının Özellikleri	3
1.2. Halk İnançları Üzerine Yapılan Tasnif Çalışmaları	7
1.3. Edirnekapi Şehitliği ve Edirnekapi Şehitliği'nde Şehitlik Etrafında Teşekkül Eden Halk İnançlarının Tespiti	10
1.3.1. Şehitlik Kavramı Etrafında Oluşan Halk İnançları ve Uygulamalar...	12
1.3.2. Diğer Halk İnançları ve Uygulamalar	27
2. BÖLÜM: ŞEHİTLİK KAVRAMI	32
2.1. Şehit Kavramının Etimolojisi ve Sözlük Tanımı	32
2.2. Dinî Literatürde Şehitlik	34
2.2.1. İslamiyet Dışındaki Diğer Dinlerde Şehitlik.....	34
2.2.2. İslamiyet'te Şehitlik	38

2.3. Türk Halk Kültüründe Şehitlik	47
2.3.1. İslamiyet Öncesi Türk Kültüründe Vatan ve Ölüm Kavramları.....	47
2.3.1.1. İslamiyet Öncesi Türk Kültüründe Vatan Kavramı.....	47
2.3.1.2. İslamiyet Öncesi Türk Kültüründe Askerlik ve Savaş Telakkisi	50
2.3.1.3. İslamiyet Öncesi Türk Halk İnançlarında Ölüm Telakkisi	53
2.3.2. İslamiyet'in Kabulünden Sonra Türk Kültüründe Şehitlik	55
2.3.2.1. Cumhuriyet Dönemine Kadar Türk Kültüründe Şehitlik	60
2.3.2.2. Cumhuriyet Döneminde Türk Kültüründe Şehitlik	60
2.3.2.3. 1980 Sonrasında Türk Kültüründe Şehitlik	65
3. BÖLÜM: HALK ANLATILARI	78
3.1. Efsane	78
3.1.1. Efsane Türünün Tanımlanması	78
3.1.2. Efsane Türünün Özellikleri	84
3.1.3. Efsane Türünün Sınıflandırılması	87
3.2. Memorat	88
3.2.1. Memorat Türünün Tanımlanması	88
3.2.2. Memorat Türünün Özellikleri	91
3.2.3. Memorat Türünün Sınıflandırılması	95
4. BÖLÜM: EDİRNEKAPI ŞEHİTLİĞİ ETRAFINDA TEŞEKKÜL EDEN HALK ANLATILARININ İNCELENMESİ	99
4.1. Edirnekapi Şehitliği Etrafında Teşekkül Eden Halk Anlatılarının İncelenmesi	99

4.2. Rüya Kavramı ve Türk Kültüründe Rüya	103
4.3. Memoratlar	110
4.3.1. Rüya Memoratları	110
4.3.1.1. Şehit Olmadan Evvel Görülen Rüyalar	108
4.3.1.2. Şehit Olduktan Sonra Görülen Rüyalar	176
4.3.1.3. Uyku ile Uyanıklık Arasında Görülen Rüyalar (Yakaza)	261
4.3.2. Gerçek Hayata Dair Memoratlar	267
4.3.2.1. Şehidin Vefat Edeceğinin Önceden Hissedilmesi	267
4.3.2.2. Şehit Olduğu Esnada Hissedilenler	286
4.3.2.3. Şehit Haberi Gelene Kadar Geçen Sürede Yaşanan İç Sıkıntısı, Huzursuzluk vb. Hisler.....	291
4.3.2.4. Askerin Şehit Olduktan Sonra Yanında Olduğunun Hissedilmesi	299
4.3.2.5. Şehidin Gerçek Hayatta Görülmesi	314
4.3.2.6. Şehit Yakınlarının Gerçek Hayatta Yaşadığı Bazı Olaylar	333
4.3.2.7. Kabir / Defin İle İlgili Olaylar	343
4.3.2.8. Kahve Falı	347
4.4. Efsaneler	350
4.5. Edirnekapı Şehitliği Etrafında Teşekkül Eden Halk Anlatılarında Tespit Edilen Motiflerin Değerlendirilmesi.....	354
5. BÖLÜM: KÜLTÜR ORTAMLARINDA ŞEHİTLİK	372
5.1. Sözlü Kültür Ortamında Şehitlik	373

5.2. Yazılı Kùltür Ortamında Şehitlik	376
5.3. Elektronik Kùltür Ortamında Şehitlik	380
SONUÇ	388
KAYNAKÇA	397
EKLER	422
I. KAYNAK ŞAHİS LİSTESİ	422
II. ELEKTRONİK KAYNAKLARDAN DERLENEN ŞEHİT ANLATILARININ İNTERNET SİTESİ ADRES LİSTESİ	425
III. ELEKTRONİK KAYNAKLARDAN DERLENEN ŞEHİT HABERLERİNİN İNTERNET SİTESİ ADRES LİSTESİ	427
IV. ŞEHİTLERİN ADI VERİLEN CADDE, SOKAK, PARK vb. YERLERİN ELEKTRONİK KAYNAKLARDAN DERLENEN İNTERNET SİTESİ ADRES LİSTESİ	433
V. EDİRNEKAPI ŞEHİTLİĞİ'NDEN DERLENEN FOTOĞRAFLAR.....	438

KISALTMALAR

a.e.	: Aynı eser
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen madde / makale
a.g.t.	: Adı geçen tez
a.m.	: Aynı madde
Ar.	: Arapça
A.S.	: Aleyhis Selam
bkz.	: Bakınız
bs.	: Basım
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
ÇOKAV	: Çocukları Suçtan ve Suçlulardan Koruma Vakfı
Der.	: Derleyen
Dr.	: Doktor
Doç.	: Doçent
Ed.	: Editör
EKEV.	: Erzurum Kültür Eğitim Vakfı
E.Ü.	: Erciyes Üniversitesi
Fa.	: Farsça
G.Ü.	: Gazi Üniversitesi

Haz.	: Hazırlayan
Hız.	: Hazret
KUBA	: Kuran Bilimleri Araştırma Vakfı
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MÖ	: Milattan önce
Nr.	: Numara
Prof.	: Profesör
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
S.A.V.	: Sallallahü Aleyhi ve Sellem
STV	: Samanyolu Televizyonu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TGRT	: Türkiye Gazetesi Radyo Televizyonu
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TÜBAR	: Türklük Bilimi Araştırmaları
t.y.	: Tarih yok
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
Vol.	: Volume
Y.	: Yıl

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Halk Anlatılarının İki Türünün Karşılaştırılması.....	98
---	----

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1. Edirnekapı Şehitliği etrafında teşekkül eden halk anlatılarında tespit edilen motiflerin Motif – İndeks’e göre dağılımı.....	356
Grafik 2. Edirnekapı Şehitliği’nde görüşülen şehit yakınlarının yüzdelik dağılımı.....	374
Grafik 3. Edirnekapı Şehitliği’nde derlenen halk anlatılarının yüzdelik dağılımı.....	392
Grafik 4. Rüya memoratlarının kişilerce görülen yüzdelik dağılımı.....	393
Grafik 5. Gerçek hayata dair memoratların konu olarak yüzdelik dağılımı.....	394

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu

Eski Türklerde, vatan uğruna ölmek en kutsal değerlerin başında gelmektedir. Türklerin İslamiyet’i kabul ediliyle birlikte vatan uğruna canını feda etme anlayışı, şehit olma istek ve arzusuna dönüşmüştür. Türk halk kültüründeki şehitlik anlayışı hakkında, Türk halk inançları ve halk anlatıları önemli bilgiler sunan kaynaklardır.

Çalışmamızın konusunu oluşturan Edirnekapı Şehitliği etrafında teşekkül eden halk inançları ve halk anlatıları, şehit aileleri ile yapılan görüşmelerin sonucuna göre tespit, tasnif ve tahlil edilmiştir. Sözlü kültür ortamının yanı sıra yazılı ve elektronik kültür ortamında şehitlik etrafında teşekkül eden halk inançları ve halk anlatıları da konumuzu oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Eski Türklerde vatan, bayrak gibi mukaddes değerler uğruna ölümün İslamiyet’in kabulünden sonra şehitlik anlayışıyla örtüşerek devam ettiğini Edirnekapı Şehitliği’nde şehit ailelerinden derlenen halk inançları ve halk anlatılarından hareketle ispatlamak, Türk milletinin kolektif şuuruna şehitlik kavramı açısından yaklaşmak araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

Araştırmanın Kapsamı

Çalışmamız, “Edirnekapı Şehitliği’nde şehitlik etrafında teşekkül eden halk inançları,” “şehitlik kavramı,” “halk anlatıları,” “Edirnekapı Şehitliği etrafında teşekkül eden halk anlatılarının incelenmesi” ve “kültür ortamlarında şehitlik” olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır. Türklerin İslamiyet’i kabulünden sonra şehitlik anlayışına bakış açılarını anlayabilmek adına önce İslamiyet öncesi Türk kültüründe vatan kavramı, askerlik ve savaş telakkisi, ölüm telakkisi hakkında bilgi verilmiştir. İslamiyet’in kabulünden sonra Türk toplumundaki şehitlik algısı; Cumhuriyet dönemine kadar şehitlik anlayışı, Cumhuriyet döneminde şehitlik anlayışı ve 1980 sonrasında şehitlik anlayışı başlıkları altında incelenmiştir.

Araştırmamızı, 1980 sonrasında PKK ile mücadelede hayatını kaybeden terör şehitleri oluşturmaktadır. Edirnekapı Şehitliği’nde şehit aileleriyle gerçekleştirilen

mülakatlar sonucunda elde edilen halk inançları ve halk anlatıları dördüncü bölümde tahlil edilmiş; beşinci bölümde ise yazılı ve elektronik kültür ortamlarında tespit edilen şehitlikle ilgili anlatılar hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırmanın Yöntemleri

Çalışmamızın ilk aşamasını, Edirnekapı Şehitliği'nde şehit aileleriyle gerçekleştirdiğimiz mülakatlar oluşturmaktadır. Gerçekleştirilen mülakatlar sonucunda derlenen malzemeler, metin inceleme yöntemine göre memorat ve efsane başlıkları altında incelenmiştir. Her bir anlatı; kaynak kişi, konu, özet, yer, zaman, kişi, maddi unsurlar ve motifler göz önünde bulundurularak değerlendirilmiştir. Rüya memoratlarının tahlilinde bilhassa Abdülgani b. İsmail en- Nablusi'nin **İslami Rüya Tabirleri Ansiklopedisi** ("Ta'tiru'l – enam, fi ta'biri'l menam"), Enver Bolayır'ın **Modern Rüya Tabirleri** ve Annemarie Schimmel'in **Halifenin Rüyaları İslamda Rüya ve Rüya Tabirleri** adlı kitaplarından faydalanılmıştır. İncelenen anlatılarda tespit edilen motifler, Stith Thompson'ın **Motif – Index of Folk – Literature** adlı eseri ve Türk araştırmacıların eserlerinde yer alan motiflere göre tespit ve tasnif edilmiştir.

Edirnekapı Şehitliği etrafında teşekkül eden halk anlatıları değerlendirilirken Performans teorisinin halk bilimine katkısı olan anlatıcı, dinleyici ve icra ortamı özellikleri dikkate alınmış ve bu unsurlar hakkında bilgi verilmiştir.

Türk halk kültüründe şehitlik etrafında teşekkül eden anlatılar, yazılı ve elektronik kültür ortamlarından derlenmiş ve derlenen anlatılardan gerekli görüldüğünde alıntı yapılmıştır. Ekler bölümünde, elektronik kültür ortamında tespit edilen şehitlik etrafında oluşan anlatıların, incelediğimiz şehitlerle ilgili haberlerin internet sitesi adreslerine yer verilmiştir.

1. BÖLÜM: EDİRNEKAPI ŞEHİTLİĞİ'NDE ŞEHİTLİK ETRAFINDA TEŞEKKÜL EDEN HALK İNANÇLARI

1.1. Halk İnancı Kavramı ve Halk İnancının Özellikleri

Güncel Türkçe Sözlük'te, inanmak sözcüğü şöyle açıklanmaktadır: “1. Bir şeyi doğru olarak benimsemek. 2. Birini doğru sözlü olarak bilmek, güvenmek. 3. Bir şeyin varlığını, doğruluğunu kabul etmek. 4. Sevecek, güvenecek ve bağlanacak en yüksek varlık olarak bilmek, iman etmek. 5. Kanarak aldanmak. 6. İman etmek”¹

İnanç sözcüğü ise şöyle tanımlanmaktadır: “1. Bir düşünceye gönülden bağlı bulunma. 2. Birine duyulan güven, inanma duygusu. 3. İnanılan şey, görüş, öğreti. 4. Tanrı'ya, bir dine inanma, akide, iman, itikat”²

Pertev Naili Boratav, halk inançları hakkında bilgi vermeden önce inanç sözcüğünün tanımına yer verir. Bu tanıma göre inanç, “kişice ya da toplumca, bir düşüncenin, bir olgunun, bir nesnenin, bir varlığın **gerçek olduğunun kabul edilmesi**”³ demektir. Bu tanıma göre, inancın temelinde gerçeklik unsuru bulunmaktadır.

Sözlük anlamından hareketle inanç kavramının sınırlarının oldukça geniş bir alanı kapsadığını belirten Boratav, halk bilimi açısından inanç kavramının sınırlarını şöyle belirlemektedir:

“Halk bilimi, belli bir toplumun eski dinlerinden miras alıp, kendi çağının şartlarına uygulayarak yaşattığı yeni dininde, yaşam şartlarının gerektirdiğince yeni biçimler, yeni içerikler ve anlatışlarla oluşturduğu inanışlarla ilgilenir. Halk biliminin konusu olan

¹ “İnanmak”, **TDK Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi) http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5381a7695662e7.80636375, 25 Mayıs 2014.

² “İnanç”, **TDK Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi) http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5381a78a99b4f8.11691430, 25 Mayıs 2014.

³ Pertev Naili Boratav, **100 Soruda Türk Folkloru**, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1984, s. 7.

inanışların başka bir niteliği de, din, ahlak... kurallarındaki kesinlik ve katılığa karşılık bunların yerden yere, topluluktan topluluğa değişik biçimler ve içerikler göstermeleridir.”⁴

Bu tanıma göre halk inancı, bir toplumun eski dinlerinden yaşanan çağa aktardığı mirastır. Bu miras, çağın şartlarına, bulunulan yer ve topluluğa göre yenilenebilir, değişebilir bir esnekliğe sahiptir. Yaşar Kalafat ise halk inancını şöyle tanımlar:

“Tamamen din olmayan ve dinin tamamen de dışında kalmayan halk inancı bu yönü bakımından **dinin halka göre algılanış ve hayata geçiriliş biçimidir**. Bu özelliği ile halk inancı konusu, halkların tarihi inançlarını da az çok yansıtır. Sürekli yenilenmekle birlikte, kökleri ilk inanç sistemlerine kadar ulaşırlar. Bu karakterleri ile halk inançları elimizdeki yaşayan canlı malzemelerdir.”⁵

Boratav’ın tanımıyla paralellik gösteren halk inancı kavramı burada dinin halk tarafından algılanış ve yorumlanış biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. “Eski dinlerden aktarılanlarla resmi dinin inançlarının türlü nedenlerle geniş halk yığınları arasında çeşitlenerek aldığı yeni yorum ve inanış şekilleri”⁶ olarak tanımlanan halk inancı kavramında da halkın algı, yorum ve inanış şeklinin vurgulandığı görülmektedir.

İşlevleri ve halk anlatılarının kaynağını oluşturması bakımından halk inançlarının geniş bir tanımını yapan Âdem Koç’a göre ise,

“İnançlar; işlevsel olarak halkın inanma, problemleri çözmeye, kendinden üstün gördüğü varlıklardan (supernatural) korunma/ yaranma, sosyal davranışları düzenleme gibi ihtiyaçlarını karşılayan ve ‘boşinan’, ‘batıl inanç’ (superstition) gibi tanımlansa da sonuç elde etme bağlamında varlığına/ gerçekliğine – inanılmazsa istenilen sonucun elde

⁴ A.e., s. 7.

⁵ Yaşar Kalafat, “Türk Dünyası Tarih Çalışmalarında Halk İnançlarının Önemi”, **Milli Folklor**, S. 44, C. 6, Y. 11, Kış 1999, s. 88.

⁶ Özkul Çobanoğlu, **Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2003, s. 12.

edilemeyeceğine - dayanılarak mit, efsane, memorat, menkıbe gibi sözlü anlatımların da kaynaklığını oluşturan, kutsallığı, manası ve tabuları olan kabullerdir.”⁷

Boratav’ın inanç tanımında vurgulanan unsur olan gerçeklik, Âdem Koç’un halk inancı tanımında da yer almaktadır. Halkın inanma ihtiyacını ve buna bağlı problemlerinin çözümünü olduğu kadar olağanüstü varlıklardan korunmasını sağlayan halk inançlarının temelinde, bir şeyin gerçekliğine / varlığına inanma unsuru bulunmaktadır. Kendi sistematiği içinde bir anlamı, kutsallığı ve uygulamaları bulunan halk inançları, halk anlatılarının da belkemiğini oluşturmaktadır.

Halk inançları, birçok kesim tarafından hurafe, boş inanış olarak kabul edilmektedir. Boratav, bunun sebebi olarak yabancı dillerde halk inançlarını karşılayan sözcüklerin Türkçeye çevrilmesinde önyargı değeri taşıyan sözcüklerin kullanılmasını görür:

“Halk inanışlarından söz edenlerce kavramın Fransızca ve Almanca karşılıkları olan “superstition” ve “aberglaube” kelimelerinin Türkçeye batıl itikat, batıl inanış, yanlış inanış, boş inanış, hurafe deyimleri ile çevrildiği oluyor. Bu deyimler, bir yargı anlamı taşıdıkları için, yersiz kullanıldıkları zaman sakıncalı olur; bilim adamının konusu karşısında tarafsız olması, önyargılardan kaçınması kurallarına aykırı düşer.”⁸

Türk halk biliminin inceleme alanına giren Türk halk inançlarının köklerinin Türklerin ilk inanç sistemlerine kadar uzandığı yukarıdaki alıntılardan ulaşılan bir sonuçtur. İslamiyet’in kabulüne kadar Türklerin kabul ettiği inançları şöyle sıralayabiliriz:

1. Totemcilik (Totemizm)
2. Canlıcılık, Ruhçuluk (Animizm)
3. Şamanizm
4. Budizm

⁷ Âdem Koç, “Üryan Hızır Ocağı Taliplerinden Zehra Kayacık ve Memoratlarının Etkisiyle Oluşan Nefesleri Üzerine”, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**, S. 63, 2012, s. 266.

⁸ Pertev Naili Boratav, **a.g.e.**, s. 7.

5. Mazdeizm
6. Maniheizm⁹

Semavi dinlerden Musevilik ve Hristiyanlık da bazı Türk toplulukları tarafından kabul edilen dinler arasındadır.

Günümüzde bazı kesimler tarafından da hurafe olarak kabul edilen ve dışlanan inanç ve uygulamaların temelinde İslamiyet öncesi dönem inanç sistemlerine bağlı kültlerin, adet, inanç ve pratiklerin de rolü büyüktür. Bu unsurları şöyle sıralayabiliriz:

1. Put – Fetişler (Totem – Töz – Ogun)
2. Kült
3. Atalar Kültü
4. Gök Tanrı Kültü
5. Tabiat Kültleri
 - Dağ Kültü
 - Ağaç Kültü
 - Ateş ve Su Kültü
 - Hayvan Kültü
6. Ölüm ve Ölüler Kültü
7. Sihir ve Büyü
8. Falcılık ve Kehanet
9. Şekil – Don Değiştirme (Metamorphose)
10. Tanrının İnsan Şeklinde Görünmesi
11. Bayram – Tören ve Ayinler
12. Tenasüh (Reincarnation, Metempsychose) İnancı
13. Yada Taşı ve Yağmur Tılsımları
14. Havada Uçma (Levitation)¹⁰

Günümüz halk inançlarında, yukarıdaki unsurların önemli bir payı bulunmaktadır. “İnanç, topluluklara millet olma özelliği kazandıran ve kültür

⁹ Erman Artun, **Türk Halkbilimi**, İstanbul, Kitabevi Yayınları, 2005, s. 81 - 93.

¹⁰ **A.e.**, s. 96 – 117.

kavramını meydana getiren önemli bir unsurdur.”¹¹ Bu nedenledir ki halk inançları, kabul edilen yeni dinlerde de kendine bir yer bulabilmiş, kimi zaman farklı kimliklere bürünerek varlığını devam ettirebilmiştir.

Benzer şeyler düşünen insanlar, benzer davranış ve uygulamalarda bulunur. Bu durum, yapılan davranış ve uygulamaları alışkanlık haline getirir. Alışkanlıklar, nesilden nesile aktarılır. “İnançlar çoğu kez alışkanlıktır. Öğrenip alıştıklarımızı zevkle yaparız. Yapmadığımız takdirde, huzurumuzun kaçtığını hissederiz. Dinde taklit bir aşama sayılır ve önemlidir. Birileri bir adeti 30.000 yıl sürdürmüşler ise, onların bu alışkanlıklarını kutsallığa hürmet olarak”¹² değerlendirmek gerekmektedir.

Alışkanlık özelliği bulunan halk inançlarının bir başka özelliği de “yazılı kurallara bağlı olması anlamında ‘kitabi’ ve toplumun resmi eğitim ve öğretim kurumlarınca benimsenip öğretilmesi anlamında ‘resmi’ olarak adlandırılan belli bir kesinlik ve katılığa kavuşmuş bulunan din ve ahlak kurallarıyla”¹³ ilgilenmemesidir.

Sonuç olarak denilebilir ki, inanç kavramının daha dar bir kısmını meydana getiren halk inançlarının temelinde, bir unsurun **gerçek** olduğuna inanış bulunmaktadır. Bu inanış, kitabi dinlerden farklı bir niteliğe sahiptir. Halk inançları, dinin halk tarafından algılanış, yorumlanış ve hayata geçiriliş biçimidir. Bu nedenledir ki, varlığı tespit edilen halk inanç ve uygulamaları kimi kesimlerce hurafe, batıl inanç denilerek dışlanmaktadır. Bu inanç ve uygulamaların temeli, İslamiyet öncesi Türk inançlarına dayanmaktadır.

1.2. Halk İnançları Üzerine Yapılan Tasnif Çalışmaları

Birçok araştırmacı, halk inançlarının tasnifiyle ilgili çalışmalar yapmıştır. Pertev Naili Boratav, halk inançlarının tasnifini şöyle yapmıştır:

- 1) Evren üzerine inanışlar
- 2) Güneş ve Ay üzerine inanışlar
- 3) Yıldızlar üzerine inanışlar

¹¹ A.e., s. 79.

¹² Yaşar Kalafat, **İslamiyet ve Türk Halk İnançları**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996, s. 3.

¹³ Özkul Çobanoğlu, **Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları**, s. 11 - 12.

- 4) Evrenin sonu ve öteki dünya inanışları
- 5) İnsan ve insan vücudu ile ilgili inanışlar
- 6) İnsanların cinsi ve yaşı ile ilgili inanışlar
- 7) Irk ve soy çeşitlenmeleri üzerine inanışlar
- 8) Din ve mezhep ayrımlanmaları ile ilgili inanışlar
- 9) Toplum çeşitlenmeleri ve bunlarla ilgili inanışlar
- 10) İş ve esnaf ayrımlanmaları ile ilgili inanışlar
- 11) Ermiş kişiler ile ilgili inanışlar
- 12) Tabiat olayları ile ilgili inanışlar
- 13) Dağlar, kayalar, su kaynakları, göller ve ırmaklar ile ilgili inanışlar
- 14) Bitkiler ile ilgili inançlar
- 15) Hayvanlar ile ilgili inançlar
- 16) Dönüşümlerin çeşitleri ve onlarla ilgili inanışlar
- 17) Cansız maddeler, eşyalar ve besinler ile ilgili inançlar
- 18) Konut ve barınakların inanç konusu olan yönleri
- 19) Maden kuyuları ve defineler ile ilgili inançlar
- 20) Eski ulu yapılar ve örenler üzerine inançlar
- 21) Tabiatüstü varlıkların çeşitleri, işleri ve insanlarla ilişkileri
- 22) Çeşitli işlerin nasıl, ne zaman, nerede yapılıp yapılmaması ile ilgili inanışlar
- 23) Bazı sözlerin bazı inançlarla ilişkisi
- 24) Kişi ad ve lakaplarıyla ilgili inanışlar
- 25) Sayıların özel önem ve anlamlarıyla ilgili inanışlar¹⁴

Halk bilimi araştırmacıları, gerçekleştirdikleri derlemeler sonucunda topladıkları malzemeye göre, çeşitli tasnifler yapmışlardır. Mut Bölgesi'ndeki halk inançlarıyla ilgili bir çalışma yapan Mehmet Aydın'ın tasnifi şöyledir:

- 1) Evlenme ile ilgili inançlar
- 2) Çocukla ilgili inançlar
- 3) Nazarla ilgili inançlar

¹⁴ Pertev Naili Boratav, **a.g.e.**, s. 10 – 93.

- 4) Vücudun uzuvları ile ilgili inançlar
- 5) Hayvan iskeletleri ile ilgili inançlar
- 6) Ay ve Güneş tutulması
- 7) Diğer gök olayları ile ilgili inançlar
- 8) Zamanla ilgili inançlar (cuma akşamı, gece, akşam vb.)
- 9) Rüya ile ilgili inançlar
- 10) Uğurla ilgili inançlar
- 11) Evle ilgili inançlar
- 12) Ateş-eşik ve ocak ile ilgili inançlar
- 13) Av ile ilgili inançlar
- 14) Çeşitli hastalıkların tedavi yeri
- 15) Ölümle ilgili inançlar¹⁵

Abdulkerim Abdulkadiroğlu, altı ana başlıktan oluşan bir halk inançları tasnifi yapmıştır. Her bir başlığın, kendi içinde daha ayrıntılı alt maddelere ayrıldığı tasnifin altı ana başlığı şöyledir:

- 1) Canlı varlıklarla ilgili inançlar
- 2) Cansız varlıklarla ilgili inançlar
- 3) Kozmik âlemle ilgili inançlar
- 4) Peygamberler, din büyükleri, kutsal ve ortak eserlerle ilgili inançlar
- 5) Mesleklerle ilgili inançlar
- 6) Kavramlar¹⁶

Erzincan ve çevresinde gerçekleştirdiği derlemeler sonucunda Abdurrahman Küçük halk inançlarıyla ilgili şöyle bir tasnif yapmıştır:

- 1) Adak ve adak yerleri ile ilgili inançlar
- 2) Uğurluluk ve uğursuzlukla ilgili inançlar
- 3) Nazar (Göz Değmesi) ile ilgili inançlar

¹⁵ Mehmet Aydın, “Mut Bölgesinde Yaşayan Halk İnançlarının Dinler Tarihi Açısından Tahlili”, **IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri**, C. 4, Gelenek, Görenek ve İnançlar, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1992, s. 31 – 37.

¹⁶ Abdulkerim Abdulkadiroğlu, “Dini Folklor veya Dini – Manevi Halk İnançlarıyla İlgili Bir Sınıflandırma Denemesi I”, **Türk Folkloru Araştırmaları**, Ankara, Gazi Üniversitesi Basımevi, 1986/1, s. 2 - 23.

- 4) Büyü, sihir, tılsım, muska, fal vb. inanışlar
- 5) Doğum ve ölümle ilgili inançlar
- 6) Çocukla ilgili inançlar
- 7) Düğünle ilgili inançlar
- 8) Diğer inanışlardan seçmeler¹⁷

1.3. Edirnekapı Şehitliği ve Edirnekapı Şehitliği'nde Şehitlik Etrafında Teşekkül Eden Halk İnançlarının Tespiti

Bugün Eyüp sınırları içinde yer alan Edirnekapı Mezarlığı, İstanbul'un en eski ve en büyük mezarlıklarından biridir. Surdışında kalan mezarlıklardan en büyük ve çeşitli olanları, şehrin altıncı ve en yüksek tepesi olan Edirnekapı'da yer almaktadır.¹⁸ Edirnekapı Mezarlığı, kentin en eski Müslüman mezarlıklarından olan ve fetih şehitlerinin defnedildiği Tokmaktepe Mezarlığı'nın devamı niteliğindedir.¹⁹

1453 tarihinde İstanbul'un fethi esnasında Bizans surları önünde şehit düşen askerlerin Edirnekapı, Topkapı, Maltepe ve Topçular arasında yer alan geniş bir araziye defnedilmeleriyle oluşan Edirnekapı Şehitliği, Osmanlı devrinde Sır Tekke adıyla anılmıştır.²⁰

“Edirnekapı'dan Eyüp ve Rami'ye giden yolun iki tarafında yer alan bu geniş mezarlık, imar faaliyetleri sonucu bugün altı adaya ayrılmış durumdadır.”²¹ Edirnekapı Mezarlığı'nın bir bölümünü oluşturan Edirnekapı Şehitliği iki ana bölümden oluşmaktadır. Edirnekapı – Rami caddesi üzerinde bulunan Edirnekapı Şehitliği, “iki büyük parçadan mürekkep olup büyük kısım, asıl şehitlik, kale kapusu tarafından gelindiğine göre caddenin sol tarafındadır.”²² Caddenin sağ tarafında ise, Sakızağacı Şehitliği yer almaktadır. Her iki mezarlığın Şehitlik adı

¹⁷ Abdurrahman Küçük, “Erzincan ve Çevresindeki Halk İnanışlarına Toplu Bakış”, **III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri**, C. 4, Gelenek, Görenek ve İnançlar, Ankara, Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, 1987, s. 243 – 252.

¹⁸ Bkz. Hans – Peter Laqueur, **Hüve'l – Baki İstanbul'da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları**, Çev. Selahattin Dilidüzgün, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2014, s. 23.

¹⁹ Bkz. Hans – Peter Laqueur, **a.g.e.**, s. 29.

²⁰ Bkz. Edirnekapı Şehitliği, (Çevrimiçi) <http://www.tsiv.org.tr/anit-ve-sehitlikler/117/edirnekapı-sehitligi.html#.VH3vEc4cSpo>, 17 Haziran 2014.

²¹ Necdet İşli, “Edirnekapı Mezarlığı”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 10, İstanbul, TDV Yayınları, 1994, s. 449.

²² Erdem Yücel, “Edirnekapusu Şehitliği”, **İstanbul Ansiklopedisi**, C. 9, İstanbul, Koçu Yayınları, 1968, s. 4933.

“Balkan Harbinde ve Birinci Cihan Harbinde cebhelerden ağır yaralı olarak getirilmiş ve İstanbul hastahanelerinde rahmeti Rahmana kavuşmuş askerlerimiz ile 16 Mart şehidlerinin kabirlerinden gelir.”²³ 28.000 metre kare bir sahayı kapladığı belirtilen Edirnekapı Şehitliği’nde şehit kabirlerinin olduğu caddeler Seddülbahir Caddesi, Conk Bayırı Caddesi, Anafartalar Caddesi ve Arıburnu Caddesi adını almıştır.²⁴ Edirnekapı Şehitliği’nin²⁵ çalışma sahamızı oluşturan kısmı ise, terör şehitlerinin defnedildiği bölümüdür.

Büyük bir alana sahip olan Edirnekapı Şehitliği’nde rastlanan Hazreti Hasan ve Hüseyin ile Hazreti Ebu Bekir’in soyundan gelenlere ait mezar taşları²⁶, sahabeden Ebu Şibetü’l Hazeri’nin anıt kabri²⁷, fetih şehitlerine ait kabirler Edirnekapı Şehitliği’ni manevi açıdan diğer şehitlikliklerden daha önemli bir hale getirmektedir. Hazreti Muhammed’in “İstanbul (Konstantiniyye) muhakkak fethedilecektir. Onu fetheden emir ne güzel emirdir; onu fetheden ordu, ne güzel ordudur!..”²⁸ Hadisi gereğince çarpışan ve şehit olan askerlerin bulundukları bölgeleri ve bölgede yer alan insanları koruduklarına inanılmaktadır. Şehidin geride kalan bireylere 1980 sonrası terör şehitlerinin de özellikle Edirnekapı Şehitliği’ne defnedilmesinde ve şehit ailelerinin Edirnekapı Şehitliği’nden kendilerine mezar almalarında da bu inancın izlerini görmek mümkündür.

Edirnekapı Şehitliği’nde şehit aileleriyle gerçekleştirdiğimiz mülakatlar sonucunda elde edilen memorat ve efsaneler, çalışmamızın dördüncü bölümünde incelenmiştir. Bu başlıkta ise, mülakat sonuçlarına göre, “şehitlik kavramı etrafında oluşan halk inançları” ve “diğer halk inançları” başlığı altında, tespit edilen halk inançlarına yer verilecektir.²⁹

²³ Erdem Yücel, s. 4933.

²⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Erdem Yücel, “Edirnekapusu Şehitliği”, s. 4933 – 4934.

²⁵ Edirnekapı Şehitliği’nin uydu görüntüsü için bkz. (Çevrimiçi) <http://sehirrehberi.ibb.gov.tr/map.aspx?&ap=uydu&cx=86560&cy=98137&scl=8>, 17 Haziran 2014.

²⁶ Bkz. Erdem Yücel, a.g.m., s. 4934.

²⁷ Bkz. Süheyl Ünver, “İstanbul’un En Eski Mezarlığı Hakkında: Tokmak Tepe”, **Arkitekt**, C. 1950, S. 1950- 05- 06 (221 – 222), s. 112. (Çevrimiçi) <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/2/170/2137.pdf>, 17 Haziran 2014.

²⁸ Ali Yardım, “Fetih Hadisi Üzerinde Bir Araştırma”, **Diyanet İlmî Dergi**, C. XIII, S. 2, Ankara, 1974, s. 116.

²⁹ 4. Bölümde incelenen metinlerde yer almayan inanç ve uygulamalar, bu bölümde alıntılarla örneklenecek ve açıklanacaktır.

1.3.1. Şehitlik kavramı etrafında oluşan halk inançları ve uygulamalar

1.3.1.1. Şehit olma durumunun önceden hissedildiği inancı

1.3.1.1.1. Şehit olacak kişinin şehit olacağını önceden hissetmesi

1.3.1.1.2. Şehit olacak kişinin şehit olacağının aile fertleri tarafından önceden hissedilmesi

1.3.1.1.3. Aile bireylerinin şehit olunan anı hissetmesi

1.3.1.2. Şehit olma durumunun önceden rüyalarda görüldüğü inancı

1.3.1.2.1. Şehit olacak kişinin şehit olacağını önceden rüyasında görmesi

1.3.1.2.2. Aile yakınlarının kişinin şehit olacağını önceden rüyalarında görmesi

1.3.1.2.3. Şehit olacak kişinin, şehidi tanımayan kişilerce önceden rüyada görülmesi

1.3.1.3. Şehit olan kişinin rüyalarda görülmesi

1.3.1.3.1. Şehit, aile bireylerinin sıkıntıda olduğunu bilir ve rüyalarda onlara yardımcı olur.

1.3.1.3.2. Şehit, aile bireylerinin kendisinin arkasından ağlamasından rahatsızlık duyar ve rüyalarda kendilerini uyarır.

1.3.1.3.3. Şehit, rüyalarda aile bireylerine durumunun iyi olduğunu söyler.

1.3.1.3.4. Aile bireylerinin yaptığı bazı davranışlardan memnun olan şehit, aile bireylerinin rüyalarına girer.

1.3.1.3.5. Rüyada şehitle ilgili olarak görülen bir durum, rüyayı gören kişi tarafından gerçekleştirilir.

1.3.1.3.6. Şehit, rüyalarda ölmediğini söyler.

1.3.1.3.7. Görülen rüyaların anlatılmasından sonra şehidin bir daha rüyalarda görülemeyeceğine inanılır.

“(…) Bazı rüyaları söylemiyorum. Hani var. Var da gizli kalsın gibi oluyo. Bi de hani böyle şeyler var ya... Aman olur mu öyle şey denilen şeyler... Onlar da mesela başıma gelmese inanmazdım. ... **Ya şimdi anlatırsam hani sanki bir daha olmaz gibime geliyo** o yüzden ... Ben şimdi şey ee bazı şeyleri burda [Edirnekapı Şehitliği’nde] anlattım. Bi süre oğlum rüyama girmede ben de o zaman karar verdim. Hani oğlumu görmemektense dedim şimdiden sonra anlatılmaması gereken şeyleri anlatmıcam diye.(...)”³⁰

“(…) Bu bi de şeyler anlatılmaz ki. E anlatmak da iyi değil, biliyo musun? Biz kendimiz biliyoruz yani bunu. Ne gerek var anlatmaya? Yani sen şimdi hani zorladın diye anlatıyorum. Ben hayatta anlatmam. ... Ya şimdi anlatıp ne anlıcağsın? **Şimdi rüya, rüya anlatılmaz aslında. Anlattın mı bi daha görmüyorsunuz yavrum.** ... Bi diyelim ki rüya gördün. Onu anlattın, anlattın. Sonra daha o tekrar rüyayı göremiyorsun. Mesela bu dedim ya beyaz ata bindim falan, o çok güzel rüyadır. Tekrarını göremedim yani.”³¹ (...)”³²

1.3.1.3.8. Şehidin, edilen dualardan sonra rüyalarda görüldüğüne inanılır.

“(…) Çok dua ediyorum. Sabah namazından sonra tekrar ediyorum. Yatıyorum. O zaman görüyorum. Uzaklaşıyo böyle. Kah yakalıyorum kah uzaklaşıyo. (...)”³³

1.3.1.3.9. Oğulları şehit olan anneler, bir süre sonra rüyalarında oğullarının çocukluk halini görür.

1.3.1.3.10. Aile bireyleri, askerin ne şekilde şehit olduğunu rüyalarında görür.

³⁰ Şehit annesi Nuran Koç.

³¹ Bahsedilen rüya için bkz. 56. Rüya memoratı, s. 213 – 217.

³² Şehit annesi Safiye Altundağ.

³³ Şehit annesi Hatice Gündoğan.

1.3.1.3.11. Şehit annesi çok ağladığı için, oğlunu rüyalarında net göremediğine inanır.

1.3.1.3.12. Şehit, kendisini tanımayanların rüyalarına girer ve anne – babasının üzülüp ağlamamasını ailesine iletmesini ister.

1.3.1.3.13. Şehit annesi, gördüğü rüyadan sonra kendinin ve eşinin sağlıklarına kavuştuğuna inanır.

1.3.1.3.14. Rüyada görülen şehit, eğer konuşmuyorsa şehidin gerçekten görüldüğüne inanılır.

“(…)Öyle ben yanımsıra hiç konuşamadım. **Çoğuuunda da konuşmadan ayrıldım. Gerçek gördün o zaman diyolar.** Ne biliyim. Herkes bi şey laf söylüyor. (...)”³⁴

1.3.1.3.15. Şehidin kimi zaman rüyalarda bazı durumları aydınlatıcı bilgiler verdiğine inanılır.

1.3.1.3.16. Kimi zaman rüyalarda şehidin operasyonda olduğu görülür.

1.3.1.3.17. Rüyada görülen şehit, kimi zaman tanınmaz.

“(…)Gördüm ee ben görüyodum böyle geliyodu. Geliyodu kendini tanıtmıyodu ama. Bi gün böyle oturuyorum, asmanın altında üzüm asması. O da asker eşyalı. Ben oturuyom böyle düşünüyom ağlıyom. O da geldi uzattı kafayı böyle. Aa dedim bu asker kim ben şimdi. Aa dedi oğlunu tanımadı. Bi baktım böyle ben Naci dedim sen misin? Kayboldu. Öyle deyince ben, gitti. (...)”³⁵

1.3.1.4. Şehitlerin ölmediğine inanılır.

1.3.1.5. Şehitlerin namaz kıldığına inanılır.

1.3.1.6. Aile bireyleri, şehidin her an yanında olduklarına inanır.

³⁴ Şehit annesi Saime Şahin.

³⁵ Şehit annesi Bakiye Çakar.

1.3.1.7. Şehitlerin geride kalan aile bireylerine yardım ettiğine inanılır.

1.3.1.8. Şehidin aile fertlerinden yetmiş kişiye şefaatçi olacağına inanılır.

“(...)İnşallah, yani öyle yetmiş kişiye şefaatçi oluyomuş aileden. İnşallah.”³⁶

1.3.1.9. Şehidin gerçek hayatta görüldüğüne inanılır.

1.3.1.10. Şehidin sesinin duyulduğuna inanılır.

1.3.1.11. Şehitlerin iyi insanlara görüldüğüne inanılır.

1.3.1.12. Şehit olma durumu, alın yazısı / kader olarak algılanır.

“(...)Geldi Metin kapıya geldi. Hoca ne dedi. Dedi ki bu dedi annesinin karnındayken yanına yazılmış. **Kader, bu biçim.** Bu biçim devam ediyor.(...)”³⁷

“(...) Ah kızım ah yüreğimiz paramparça, simsiyah ama yok napalım Allah’tan. Allah’ım verdi yani, Allah’tan. Allah’a karşı hiçbir zaman isyan etmedim. Allah da göstermesin ediyim yani. Allah göstermesin. Yani nereye kadar belli olmaz. Bi saat sonra ama bi sene sonra. Yanaşıcam gidicem yanına inşallah. Cenab-ı Allah tek dileğim Allah’tan onla öbür dünyada kavuştursun. Onu başka bi şey değil. (...)”³⁸

“(...) Giderken de anne be bana bi şey olmaz. Ben dağ kadar adamım nasıl olacak? 1.90 boyunda, 1.88- 1.90 boyundaydı. Bi kurşun aldı işte. Ne diyelim artık. Kadermiş ama her vakit derdi böyle alnını sürerdi [Elini alnına sürer.], bu parmakları da [Parmaklarını işaret eder.] uzundu. Anne be derdi buraya [Alnını işaret eder.] yazılmışsa olur derdi. **Heralde yazgıymış oldu.** (...)”³⁹

“(...) Kızım benim oğlum şey çok değişik bi çocuktü. Beyle sana nasıl anlatıyım yani anlatmaya şey yok beyle dünyaya geldiği zaman da dua

³⁶ Şehit annesi Nihal Türk.

³⁷ Şehit annesi Saniye Kaya.

³⁸ Şehit annesi Feride Selamet.

³⁹ Şehit annesi Nermin Tepeli.

içinde dünyaya geldi. **Benim çocuğum zate şehitlik mertebesi Rabbim onun alnına yazmıştı. (...)**⁴⁰

1.3.1.13. Şehit olan kişinin dindar oluşu vurgulanır.

“(...)Bi de abdestli, namazlıydı bizimki. Askerde bile sırtına bi cübbe giyermiş. O içki içen çocuklara bile dermiş ki hadin abdest alın çabuk namaza durcaz. Namaz bile kıldırıldığı olurmuş. (...)

1.3.1.14. Şehit olan kişinin yardımsever, cesur, cömert, dürüst vb. iyi niteliklere sahip oluşu vurgulanır.

“(...) O kadar mükemmel bi insandı ki. Hiç bana böyle bi kere bile böyle ya anne bunu niye böyle yaptın daha dememiştir. Hiç böyle yanlış bi kelimesini görmedim hiç yanlış bi hatasını görmedim. Hep doğru şeyleri yapardı. Hiç yanlış bi şey yapmazdı. (...)

“(...) Ya ben de diyorum şöyle diyorum. Bu çocuk hep söylüyodu. Ben hiç onu ciddiye almıyodum. Ama şöyle düşünsem benim oğlum mesela küçük çocuklar yaramaz olur. Ya da annesinden gizli işte alıyım şurdan para gidiyim bakkaldan bişi... hiç kesinlikle var ya o kadar tertemizdi ki daha küçüklüğünden beri... ... Yani şimdi ben mesela çok kötü olabilirim. Bazen zaten çok özlüyosun böyle dayanılmaz gibi oluyo. Şöyle düşünüyorum sonra. Ya diyorum ben oğlumu seviyorum. **Oğlum ne kadar ne haram ne yalan ne hiç hiç kimseden kimsenin böyle ahını almadan herkes pırlanta gibiydi diyerek gitti.** Peki, herkesin razı olduğu bi kuldan zaten Allah’ım da razıdır. Allah razıysa ona yani dünyanın bütün güzelliklerinden daha büyük güzelliklerle mükafatlandırıyor. Benim oğlum mutluysa ben neden üzüliyorum. Böyle bi yandan kendimi güya teselli veriyorum. Yani iyi taraflarından bakmaya çalışıyorum yoksa yani gerçekten zor yani dayanılması zor. (...)

⁴⁰ Şehit annesi Emine Bayhatun.

⁴¹ Şehit ablası Hanife Çolakkahraman.

⁴² Şehit annesi Zeynep Yıldız.

⁴³ Şehit annesi Nuran Koç.

“(…) Bu bunun şeyi de var böyle günlük falan da tutmuş bu. Ondan sonra ta lise döneminde de liseyi de şeyde okudu, Kuleli’de okudu. Orada mesela o günlüğünde yazıyo ki işte bütün ona emeği geçenlere teşekkür ediyö, isim isim böyle teşekkür teşekkür ediyö şuna şuna diye falan. Ve en sonunda diyor ki şey diyor eğer diyor bir gün ben ölürsem diyor veyahut da şehit olursam diyor sakın benim arkamdan ağlamayın diyor ve bir de diyor beni iyiliklerimle anın diyor. Kötülüklerimle beni anmayın diyor. Halbuki onun kötü hiçbir şeyi de yoktu. Hani annelere kötü yoktur ama genel kime sorsanız onu tanıyanlar gerçekten şey farklı bir çocuğu yani. Mesela evlendiler, herkes işte, evlendi düğün bitti, herkes... Çenem düştü bugün. Evlendi mesela herkes çabuk çabuk balayına gitmek istiyö, yer ayırttılar, gidicekler. Şeye, o Peribacaları nerdeydi oraya gidiyor Kapadokya’ya. Ondan sonra bu mesela durdu ordaki bütün gençleri topladı. Kardeşi var bundan küçük mesela onları topladı gençleri onlara para dağıtıyo mesela düğünden sonra hepsine. Eve geldi böyle küçük çocukları böyle hep bir hizaya dizdi. Onlara para dağıtıyo böyle. Değişik bir çocuğu böyle. Değişik, farklı bir çocuğu böyle. Ve o çocuklar diyo ki o gençlere verdiği para öteki oğlumun öyle 5 – 6 tane arkadaşı vardı. Onlara bir miktar para verdi ki yemek yiyin diye. Dışarda adam gibi bi yerde yemek yiyin dedi öyle aynen. Sonra o çocuklar dedi ki ya dedi iki kere yemek yemişler. Para bitmemiş. Diyo ki ya diyo bunun parası ne bereketli paraymış diyo bi daha üç kere o parayla bir yemek parası vermiş üç kere onlar yemek yediler hem de güzel yerlerde yemişler. Dediler ki bunun parası ne şey paraymış bitmedi harca harca bitmiyor artık parası. Öyle de şey bi çocuğu. Değerli ee her şeyi düşünen etrafı düşünen hani şimdiki gençler gibi böyle sorumsuz olmayan yani her şeyden kendini sorumlu hisseden bir çocuğu. Biz ondan razıyız inşallah Rabbim de razıdır inşallah.(…)”⁴⁴

“(…) Değişik bi şeydi. Çünkü şeyi de değişikti. Kişiliği değişikti. Her şeyi değişikti onun. Şimdi o arkadaşları arıyo diyo ki ya teyze diyo böyle

⁴⁴ Şehit annesi Hamiye Taşçı.

büyüklik yapmazdı. **Çok alçak gönüllüydü.** Diyo şimdi o üst tertip diyo alt tertiplerin o yemek sırası varmış askerde. Hani yemek yeme mesela üst tertip daha öne girermiş. Bu daha sonra gelenler daha arkaya dururmuş. O diyo diyo arkaya girmiş. Dedim ki Süleyman abi sen niye öne geçmiyorsun? Sen niye arkamızda? Boş ver diyo önü mü arkası mı var? Sen de bir ben de bir. Öyle bi şey yok. Sonra gelen ne önceki gelen ne? Ben öyle bi şey bilmem diyo. Böyle çok, çok onun şeyleri. Böyle arkadaşları o kadar onu ta...şey biliyo, anlatıyo ki bana ben onlar kadar tanımıyorum onu. O kadar anlatırlar. Demek ki Cenabı Allah onu öyle şey yaptı. (...)”⁴⁵

1.3.1.15. Kişinin yaptığı iyiliklerle şehit olmadan önce şehit sevabı aldığına inanılır.

“(...) Ee zaten e şehit olmadan önce şehit mertebesini aldı. **O kadar yetimlere baktı, o kadar yetim büyütti, baş göz etti.** Askerde bak arkadaş geliyor. Hepsi karakoldaki hep geldi benim ziyarettime. Anne diyor çok senin çok şerefli çok gururlu bi oğlun var. Çok çok şerefli bi oğlun vardı. Orda parasını arkadaşlarına bölüştürdü. Maaşını arkadaşlarına bölüştürdü. Ufak 100 - 120 tl para verirdi. Sigarasi yokti. Heeep garibanlara dağıtırdı. Hep onun anıları o kadar çok ki...”⁴⁶

1.3.1.16. Şehit olan kişinin sahip olduğu iyi huylar nedeniyle nazara geldiğine inanılır.

Arapça bir kelime olan nazar, bakış anlamına gelmektedir. “Kimi insanların bakışlarındaki zararlı güç, ve bu nitelikleriyle, bir kişiye, bir hayvana, ya da bir nesneye bakmakla, canlı üzerinde hastalık, sakatlık, **ölüm**, nesne üzerinde sakatlanma, kırılma gibi olumsuz bir etkinin meydana gelmesi anlamını almıştır Türkçede.”⁴⁷ Şehit annesi Emine Yavuz’un şu sözleri de bu inancın bir yansıması niteliğindedir:

⁴⁵ Şehit annesi Safiye Altundağ.

⁴⁶ Şehit annesi Maksude Cömert.

⁴⁷ Pertev Naili Boratav, **a.g.e.**, s. 103 – 104.

“(…) Onun küçüklüğünden beri ben onla hiç böyle şey yapmadı beni hiç üzmedi. Hiç böyle aksini yapmadı. Oğlum bu boyledir, tamam anne boyledir. Süper bi çocuktı. Yani insanları hoş tutmasını bilir, boyle alçakgönüllü, çok sabırlı, dindar... O şey abdesinde namazındaydı çok boyle şeyliydi yani çok anlatılacak gibi değil. Onla yaşıyoy her şeyi boyle çok yani. O yirmi dört yaşındaydı ama kırk yaşındaki gibi bi boyle ağırlığı, üstünlüğü vardı boyle. **Herkes hayret ediyodu. Benim oğluma nazardan mı şey oldu.** Ama onun kayınpederi, kaynanası böyle çocuk olmaz. Bu damat diyolarmış ki onun gibi damat diyo nerde bulursun diyo. Nasıl buldun onu, nerde buldun o damadı? (...)”⁴⁸

1.3.1.17. Şehit olan kişilerin Allah tarafından seçilmiş kişiler olduğuna inanılır.

“(…) **Onlar zaten oraya seçilmiş çocuklar.** Şu çocukların hangi birinin ailesiyle konuşursan hepsi aynı karaktere sahip çocuklar. Hepisi nur yüzlü, hayırsever, mert, cesur çocuklar. Gözünü kırpmayan çocuklar. Benim evladım yani 15 günü vardı teskereye Diyarbakır’a konvoy bekliyo ama ne diyo ben vatanım için burdayım diyo. Komutanım diyo. Nasıl gitmem diyo. Gidecem diyor. Komutanı diyor hiç dinlemedi diyor. Ve gitti işte. Böyle...”⁴⁹

“(…) Ama şey yani hani inanıyosunuz ya hani bu tür şeylere de gerek yok yani. İnandığımız için yani biliyosunuz. Rabbim hani onlar özel insanlar yani biliyosunuz. Hani bu tür şeyler de sizi tabi şey yapıyo destekliyo. Ama yani veren sabrı gerçekten veriyo. Biz buna çok bağlıydık o da bize bağlıydı. Yani bazen düşünüyorum da hani şurda şu kadar bu kadar rahat konuşmamam gerekiyo mesela. Hani ona olan sevgim o derece şeydir ki ve onun yokluğunda ben şu kadar rahat konuşmamam gerekiyo ama konuşabiliyorum yani onu onu veren sabrını ona göre veriyo... Gerçekten ona inanıyorum yani. Ona inanıyoruz biz. Rabbim o verdi o aldı. Bazen diyorum mesela çocuğu olmayanlar da çok. Mesela onu bana verdiği

⁴⁸ Şehit annesi Emine Yavuz.

⁴⁹ Şehit annesi Nezafet Vardar.

zaman ben demedim ki Ayşe'ye Fatma'ya ver onun çocuğu yok demedim mesela. Aldığı zaman da niye aldın demeye de hakkımız yok.(...)”⁵⁰

“(…) Bizim mahallede var sokakta afedersin serseri çok. Anneleri diyor ki o keşke askere gideydi de şehit olsaydı. Dedim ama bu şey ona nasip olmaz. Bu mertebe ona nasip olmaz ki. Sen hiç boşuna dua ediyosun. Çocuklarım pırlanta gibiydi. Yazı yüzü gelin idiler. Mahallenin içinde kimse onları bile tanımazdı. Kimin çocuğu? O muradına doymadı, o eşini görmedi. Çocuğunu kucağına almadı. Ama Rabbim inşallah inşallah bunların haklarını sorar. İnşallah inşallah Cenab-ı Allah bu gençlerin tüm gençlerin haklarını sorar. Ne şekilde gittilerse hani bunlar bu toprağı bu yaşta hak etmediler. Daha taze fidan.”⁵¹

“(…) Demek ki seçiliyo bunlar. Hem suratları güzel oluyo hem huyları güzel oluyo. (...)”⁵²

“(…) Şimdi Cenabı Allah biliyo işte ya şeyini. Biz ne kadar deseek boş konuşuruz. O şey, o yüce Allah biliyo. Her şeyini biliyo yavrum. Ooo acısı da zor. Bizim mesela dersin ki bi çocuğun mesela geçen gün çocuk askerden geldi. İki bıçağı soktular, çocuk gitti yani. E yani keşke şehit olsa, askerde şehit olsaydı dimi?(...)”⁵³

“(…) O, ender çocuklardan biriydi. O, hiç genç olmadı sanki. Hiç isyan etmedi. Hiç öf demedi bana. Hiç demedi. Çok güzel bir emanetti. Rabbim onu çok güzel emanet olarak vermişti bana. Çok güzel bir şekilde de emanetini geri istedi ve aldı. Çok şükür elhamdülillah diyorum bu halime.(...)”⁵⁴

1.3.1.18. Şehit haberinin gelişine kadar aile bireylerinin yaşadığı iç sıkıntısı, huzursuzluk vb. hallerin Allah tarafından verildiğine inanılır.

1.3.1.19. Şehit oğullarının acısına sabreden annelere, Allah'ın çocuklarıyla kavuşma vaadinin bulunduğuna inanılır.

⁵⁰ Şehit annesi Hamiye Taşçı.

⁵¹ Şehit annesi Maksude Cömert.

⁵² Şehit ablası Hanife Çolakkahraman.

⁵³ Şehit annesi Safiye Altundağ.

⁵⁴ Şehit annesi Saadet Hacıoğlu.

“(...) Ve Allah’ım vaad etmiş. E böyle durumlarda sabreden annelere e oğullarıyla bu kavuşma şeyi çocuklarıyla kavuşma vaadi varmış. Allah da vaadinden dönmez. İnşallah.”⁵⁵

1.3.1.20. Şehitlerle ilgili yaşanan olağanüstü durumları, Allah’ın inanan kimselere gösterdiğine inanılır.

1.3.1.21. Şehidin defnedildiği gün, şehidin evinde güzel kokular duyulur.

1.3.1.22. Şehit, bazı durumlardan memnun olmaz ve aile bireylerini uyarır.

1.3.1.23. Şehit anneleri, oğullarıyla öteki dünyada buluşacaklarına inanırlar.

“(...) Rabbim inşallah orda buluşturacak bizi. Hepimizi inşallah. O inancımız odur. Yoksa başka türlü bu acıların altından kalkamazsınız yani kalkamazsınız. İnanç olunca Rabbim sabrını da veriyor.(...)”⁵⁶

1.3.1.24. Şehidin ardından hayır yapılır.

1.3.1.24.1. Şehidin adına çeşme yaptırılır.

İslamiyet’in kabulünden önce Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan su, İslamiyet’in kabulünden sonra da sadaka ve hayır kapsamında yaptırılan çeşme, sebil gibi mimari yapılarla önemini korumaya devam etmiştir. Hazreti Muhammed’in “Sadakanın en faziletlisi su teminidir.”⁵⁷ hadisi sebebiyle çeşme yapımı “Türk topluluklarında ön planda gelen bir hayır sayılmıştır.”⁵⁸ Hem hayır işleme maksadı hem de şehitlerin adının yaşatılması amacıyla kimi zaman şehit aileleri tarafından kimi zaman da şehit yakınları tarafından çeşme yaptırılmaktadır. Edirnekapı Şehitliği’nde şehit Ahmet Tepeli ve şehit Sadık Çelik adına çeşme yaptırıldığı görülmektedir.⁵⁹

“(...) Bi de burda [Edirnekapı Şehitliği’nde] bu çeşmeler var hep şehitlerimizin. Ben de dedim ki amcana bizim önümüz tarihi bir

⁵⁵ Şehit annesi Nuran Koç.

⁵⁶ Şehit annesi Hamiye Taşçı.

⁵⁷ Semavi Eyice, “Çeşme”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 8, İstanbul, TDV Yayınları, 1993, s. 277.

⁵⁸ Semavi Eyice, a.g.m., s. 277.

⁵⁹ Şehit Ahmet Tepeli ve Şehit Sadık Çelik adına yaptırılan çeşmelerin fotoğrafları için bkz. Ekler V. **Fotoğraf 1. ve Fotoğraf 2.**, s. 438- 439.

mezarlık. Piyer Loti'nin hemen bitişiği. Adam dedim parka gelen bizim kapıyı alıyo su için, tuvalet ihtiyaı için. Buraya dedim bir eşme yaptıralım. Tamer çok hayrı severdi. Ben de ne yaptım? Oraya belediye başkanına bir dilekçe yazdım. Dilekemin cevabı geldi. Bana dedim bir parsel yer, şöyle bir yer ayırdılar. Ben oraya bir eşme yaptırdım. O eşmede hep görüyorum yani suyunu iiyo komando elbiselerinde komşularım görüyo, söylüyolar. (...)”⁶⁰

“(...) şurda [Edirnekapı şehitliği'ndeki şehit Ahmet Tepeli eşmesini gösterir.] bi eşme yaptırdım. O eşme onun hayradına. Bi tane de depo almıştım. Onu kaldırdılar. Burda o zamanlar sular akımıyordu. O kadar başka ne yaptırayım. Okuyoz bağışlıyoz Allah kabul etsin. Ne kadar biliyosak. Başka yapıcak bi şey yok. Hayırlısı olsun.”⁶¹

“(...)eşme yaptırdık... memleketimizde. Burda [Edirnekapı şehitliği] istiyö, kızımız istiyö. Burda kızımız yapıcak.”⁶²

“(...) Benim adam köye şey yaptı. Köyde böyle buralarda zaten koymuyolar ki. Ağzını kapatıyolar bilmem ne. Köy, köyde mesela bi kuş o suyu ise o sevabına köy eşmelerinde. Köy eşmelerinden böyle bi şey daha tam bitmemiş yani. Böyle yolunda böyle gelen giden içsin diye tam yolun üstünde şey yapıyoruz, hayrat. Başka yapacam yani...”⁶³

“(...) şu anda öyle bi şey ben yaptırmadım. E bunlar e şırnak'ta askerdiler. Böyle arkadaşları şehit oldukları zaman e yardım ediyolar ailelere. Ben de bunu biliyorum tabi. Bildiğim için hemen şehit olur olmaz eşim oraya telefon etti. Dedi ki sakın dedi bize yardım mardım göndermeyin dedi. İstemiyorum, sen de onun gibi askersin dedi. Sonra ocuklar geldiler, teskere olunca bize geldiler. Dediler ki biz dediler o paraylan oraya eşme yaptırdık dediler. (...)”⁶⁴

⁶⁰ şehit annesi Nezafet Vardar.

⁶¹ şehit annesi Nermin Tepeli.

⁶² şehit annesi Gülseren Günaslan.

⁶³ şehit annesi Safiye Altundağ.

⁶⁴ şehit annesi Gönöl Bayraktar.

1.3.1.24.2. Camilere şadırvan yaptırılır.

“(…) Ama biz ondan aldığımız hiçbi parayı şey yapmıyoruz. Farklı yerlere, yani mesela bi tane şadırvan yaptırdık ama ismini vermedik. Bi yerde bi şadırvan yaptırdık bi camiye ama diyorum ya parasını hiç şey yapmıyoruz yani biz. Başka başka yerlere gidiyo yani bi şekilde gidiyo. (…)”⁶⁵

1.3.1.24.3. Camilere yardım yapılır.

“(…) Bir buçuk metre camiye çini yapturduk. Yok. Şey yok. Şadırvan yaptırıcaktık, kapmışlar hemen. Hayırsever çok var. Dedik bir buçuk metrelik yer galmış hani o kadar verebiliriz dediler. Bahçelievler Camisi’ne o zamanlar daha ta yeni yapılyodu. Bi buçuk metre çini yapturduk camiye. O kadar. (…)”⁶⁶

“(…) Ben çeşme yaptırmaya kalktım. Ordan gönderdiği para vardı. Bi yüz otuz milyon muydu neydi öyle bi şey. Çeşme yaptırayım dedim. Dediler çeşme zamanlan yıkılır şey olur. Hayırına ver dediler. Camilere dağıttım, dağıtıyorum. (…)”⁶⁷

“(…) Biz de köye şey yaptuduk. Caminin onun böyle şeyde taş döşeneceğdi, onu döşettüdük. Çeşmesi yoktu onu yaptuduk. ... Allah hayırlarımızı hepsini de kabul etsin. Yaptırdığımız çare yok zaten. Camimizin böyle hoca şeye çıkar vaiz etmeye ne derler ona? Onu Tokat’tan gettük Erbaa’ya getürttük camiye. Böyle yapmadan olmaz zaten. Onun parasını da alıp da ha burdan [Gırtlığını gösterir.] geçmez.(…)”⁶⁸

1.3.1.24.4. Fakir fukaraya yardım edilir.

“(…)Çeşme şey ettik burda [Edirnekapı Şehitliği’nde] yapıcaktık. Arkadaş yaptı. Dışarda fakir fukaraya mesela şey yapıyorum. Onun

⁶⁵ Şehit annesi Hamiye Taşçı.

⁶⁶ Şehit annesi Saime Şahin.

⁶⁷ Şehit annesi Nihal Türk.

⁶⁸ Şehit annesi Ayşe Bacak.

şeyini veriyorum yani. ... Fakat elimden geldiği kadar .. yani şey diyom verseler alıyom dağıtıyom garibanlara. Onun için tek yemeklik bi yemeklik şey bırakıyorum ne kadar olursa olsun. Diğerini yiyemiyom, boğazımdan geçmiyo veriyom. Biliyom nerde var gariban var yani. Onu şey yapıyorum. Öyle çocuklara şey yapıyorum. Yeğenlerine onu alıyorum, bunu alıyorum. Dayısından onlara şey olsun diye. (...)"⁶⁹

"(...) Ondan sonra hayır böyle elden veriyoruz, yapıyoruz. Öğrenci okutuyoruz. ... İşte öyle yani hayırlar yapıyorum. Yani bi su yaptırmayı da istiyorum tabi ki. (...)"⁷⁰

1.3.1.24.5. Şehit için Kur'an okunur, mevlit yapılır.

"(...) her zaman da kendinin şeyine hayrına yapıyorum. Burda [Edirnekapı Şehitliği] mayısta işte mayısın 10'unda mı 15'inde dua yapıyorum. Her sene senesini yaptırıyorum. Yemek veriyim, hocayı getiriyim. Burda [Edirnekapı Şehitliği] okutuyim. Allah boşa salmasın. Sıkışınca daha bir ay olmadı evde okuttum. Yapıyorum ben onun için her şeyi yapıyorum amma öyle bi şey yaptıramadım. Bi çeşme meşme yani hayrı için yani yaptıramadım, yaptıramadım. (...)"⁷¹

"(...) Canım çeşme falan değil de ben her yıl yılı doluyor ya ben mevlit okutturuyorum. Ondan sonra ben Kur'an hatim ettim. Kur'an bilmiyodum. Onun için hatimler indiriyorum. Yasinler okuyorum. Yemek yapıyorum. Sevap olsun. Zaten kardeşleri hep ufak hepsi yetimler baba yok. Babadan herhangi bi şey kalmadı. Ona mayış bağlandı. Mayışınla yapıyorum. Yani hiç arkasını şey yapmıyorum. Neye ne gerekirse onun sevabına yapıyorum. (...)"⁷²

⁶⁹ Şehit annesi Feride Selamet.

⁷⁰ Şehit annesi Emine Yavuz.

⁷¹ Şehit annesi Fatma Aktaş.

⁷² Şehit annesi Maksude Cömert.

“(...) ben Kur’an okutuyom. Camiye yardım ediyom. Bazı fakirlere yardım ediyom. Elimden geldiğini yapıyom. (...)”⁷³

1.3.1.25. Mübarek gün ve gecelerle ilgili inançlar

1.3.1.25.1. Şehit annesinin, oğlunun şehit olmasından altı ay önce, bir Berat gecesinde oğlunu rüyada görmesi

“(...) Ben... benimkisi çok özel. Ben 6 ay öncesinde bi Berat gecesini görmüştüm. Ama çok özel onun için anlatamıyorum yani. (...)”⁷⁴

1.3.1.25.2. Askerin Cuma günü şehit olmasının vurgulanması

“(...) Sabah 9’da şehit oluyor Cuma günü. Ee Ağustosun 16’sı Cuma günü de doğmuştu. Ağustosun 16’sı 72 tarihinde doğdu. 94 tarihinin 22 Nisan Cuma sabahı da 9’da şehit oldu. (...)”⁷⁵

1.3.1.25.3. Askerin Miraç gecesini şehit olması

“(...) Yavrumun vurulduğu Miraç gecesini bi de. Miraç gecesini. Yavrumun vurulduğu gün ben de vuruldum. (...)”⁷⁶

1.3.1.25.4. Şehit annelerinin, bilhassa Cuma akşamları oğulları için daha çok Kur’an okuması.

1.3.1.26. Defin ile ilgili inançlar

1.3.1.26.1. Şehidin yüzünün gülümser vaziyette olduğuna inanılır.

1.3.1.26.2. Şehidin naaşının sertleşmediğine, yumuşak olduğuna inanılır.

1.3.1.26.3. Şehidin kabre defnedilirken kendiliğinden sağ tarafına döndüğüne inanılır.

1.3.1.26.4. Şehidin defnedilirken kabrinin nurla dolduğuna inanılır.

⁷³ Şehit annesi Nezaket Kurtuluş.

⁷⁴ Şehit annesi Hamiye Taşçı.

⁷⁵ Şehit annesi Nezafet Vardar.

⁷⁶ Şehit annesi Hanife Çelik.

1.3.1.26.5. Şehidin defnedildiği gün, mezarlıkta altın gibi parlak bir ışık / yağmurun yağdığına inanılır.

1.3.1.27. Şehidin adının yaşatılması inancı

1.3.1.27.1. Şehidin yaşatılması amacıyla adının aile fertlerine verilmesi

Kişi adları, Türk folklorunun önemli bölümlerinden birini oluşturmaktadır. Aile bireylerinin düşünceleri, yeni doğan çocuğa verilen isimlerde etkili olmaktadır. “Çocuğa verilen adın ana, baba soyundan tanınmış, sevilmiş bir kişinin adı olması ilk önce düşünülür. Hele bu kişi ölmüşse onun adının çağırılması ve toprak altından adın çıkarılması istenir. (O yattıkça bu yaşasın, adımı ver de benzemezsem benzemeyeyim) gibi deyimler de bu düşünüşle ilgilidir.”⁷⁷ Şehit annesi Feride Selamet, bu düşünceyle iki torununa da şehit oğlu Levent Selamet’in adını koyduklarından bahsetmektedir:

“(…) Hamdolsun Allah’ıma onun ismini yürütüyoruz. İki torun birini kızımın çocuğunu Levent Anıl koyduk **yani her zaman anılsın**. Oğlumun tek Levent **onun ismini ve soyadını sürdürsün** diyerekten. (...)”⁷⁸

“(…) onun küçüğü olan oğlum, şu an 35 yaşında. Üçüncü oğlu işte geliyo yolda yedi aylık hamile gelinim. Bir Batuhanımız, bi **Tamerimiz** bu Taha olacak Allah nasip ederse.(...)”⁷⁹

1.3.1.27.2. Şehidin yaşatılması amacıyla adının sokak, park, okul gibi yerlere verilmesi⁸⁰

1.3.1.28. Şehitlik etrafında teşekkül eden uygulamalar

1.3.1.28.1. Şehidin sene-i devriyesinde kabri başında mevlit okutulur.

⁷⁷ Kerim Yund, “Adlarla İlgili Gelenek ve İnançlar”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 6, S. 138, 1961, s. 2303.

⁷⁸ Şehit annesi Feride Selamet.

⁷⁹ Şehit annesi Nezafet Vardar.

⁸⁰ İncelediğimiz şehitlerden, adı devlet tarafından sokak, park, okul vb. yerlere verilenlerin listesi için bkz. Ekler IV., s. 434 - 438.

1.3.1.28.2. Şehidin sene-i devriyesinde şehitlikte yemek dağıtılır.

1.3.1.28.3. Arife günleri, bayram günleri, anneler günü gibi özel günler şehit ailelerinin bilhassa mezarlık ziyareti yaptığı günlerdir.

1.3.1.28.4. Cuma günleri, arife ve bayram günlerinde şehit yakınları şehitliğe gelenlere tatlı dağıtır.

1.3.1.28.5. Şehit aileleri, Cuma günleri oğullarının kabrini ziyaret eder ve Kur'an okurlar.

1.3.1.28.6. Cuma günü gerçekleştirilen mezarlık ziyaretleri ya Cuma namazından önce ya da Cuma namazından sonradır. Bunun nedeni şehitlerin namaza gittiği inancıdır.

1.3.1.28.7. Oğullarının kabrini ziyaret eden şehit anneleri, oğullarının kendilerini beklediklerine inanmaktadırlar.

1.3.2. Diğer halk inançları ve uygulamalar

1.3.2.1. Askerlikle ilgili inanç ve uygulamalar

1.3.2.1.1. Askere giden kişinin askerliğini hayırlısıyla tamamlayıp gelmesi amacıyla adaklık kurban kesilmesi

“(...) Ona kurban aldım ben. Adamıştım o kurbanı dedim gelince Naci kesicem. O kurbanı taraza bindirdik biz. O gün de o kurban atlar mı tarazadan ikinci kattan aşağıya ben de komşudan çıkıyom. Burama [kolunu gösterir] sürükledi. **Bak o kurban üstüme düşerdi belkim ben ölürdüm çocuğum olurdu inşallah yaşardı.** Ondan sonra düştü burdan böyle başladı kaçmağa kurban [sol kol ve omuz hizasını gösterir.] o koştu peşine. Çocuklarla yakaladı. Geldiler eve. Ay anne diyo bi şey olcaktı sana. Bana olsaydı evladım sana olmasın. Bana olsaydı olsun. Ölseydim de yani olsun sen sağ olsaydın. Anneciğim deme öyle sen benim bitanemsin. Çok seviyo, böyle canayakındı.

Kestik kurbanı. Sonra hiç tatmadı dediler buna vermicen. Dağıttık.
(...)”⁸¹

1.3.2.1.2. Askere gidecek kişi için mevlit okutulur.⁸²

1.3.2.1.3. Askere gidecek kişi için eğlence düzenlenir.

“(…) Yani askere göndereceğiz baba gidiyo harç borç bir davul zurna halk oyunlarını baba çok seviyodu. Ondan sonra gençlere bir eğlence bir yemek verdik alkolsüz yani. Yemek verdik. Gençler oynadılar eğlendiler. Ertesi gün oldu. Onu yolculadık askere. (...)”⁸³

1.3.2.1.4. Askerden gelen haberciye bohça verilir.⁸⁴

1.3.2.2. Adakla ilgili inançlar

Türkçe bir kelime olan adak kelimesinin Arapça karşılığı olan nezr, “insanın yerine getirmeyi kendisine borç kıldığı, vaad ettiği şey”⁸⁵ anlamına gelmektedir. Mutlak ve muallak olmak üzere iki çeşidi bulunan adağın, derlemeler sonucunda elde ettiğimiz çeşidi muallak adaktır. Mukayyed adak da denilen bu adak “bir nimete kavuşmak, bir felaketi savmak için veya herhangi bir olayın meydana gelmesi şart koşularak yapılan adaktır.”⁸⁶

1.3.2.2.1. Adak sonucu çocuk sahibi olma inancı

“(…) böyle bir evlatı ver de bayrağa sarılı karşıla. Ne umutlarla büyüttük. Bi de ben 5 yıl anne olamadım. 5 yıl sonra Rabbim onu bana Kur’anlarla, dualarla adaklarla verdi. 7. Kurbanımı kesecektim.

⁸¹ Şehit annesi Bakiye Çakar.

⁸² Bkz. 16. Rüya memoratı, s. 143 - 145.

⁸³ Şehit annesi Nezafet Vardar.

⁸⁴ Bkz. Gerçek Hayata Dair 20. Memorat, s. 289 – 290.

⁸⁵ Ahmet Özel, “Adak”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 1, İstanbul, TDV Yayınları, 1988, s. 337.

⁸⁶ Ahmet Özel, a.g.m., s. 339.

Yemekli mevlüt okutacaktık. Yedinci kurbanını kesecektim Tamer'in.
(...)»⁸⁷

1.3.2.3. Mevlit, Kur'an okuma /okutma inancı

Mevlit, "1. Hz. Muhammed'in doğumunu, hayatını anlatan mesnevi. 2. Bu mesnevinin okunduğu dinî tören. 3. Doğma, doğum. 4. Doğum yeri, insanın doğduğu yer."»⁸⁸ anlamlarına sahip olsa da günümüzde mevlit, ölümün yedinci, kırkinci gününde, elli ikinci gecesinde, ölümün sene-i devriyesinde okunabildiği gibi asker uğurlanırken ve askerden dönünce, adak olarak erkek ve kız çocuk istendiğinde... okutulabilmektedir.⁸⁹

1.3.2.3.1. Ölünün 7'si, 40'ı, 52'si ve Sene-i Devriyelerinde mevlit okutulur.

1.3.2.3.2. Ölünün ruhu için mevlitlerde yemek dağıtılır.

İslamiyet öncesi Türk kültüründe ölümlerin arkasından gerçekleştirilen yuğ törenlerinin başlıca amaçlarından biri "ölü yemekleri vermektir."»⁹⁰ Günümüz mevlit törenlerinde, dualarda verilen yemeklerin "İslamiyet öncesi uygulamalardan olan aş törenlerinin İslami kimliğe bürünmüş biçimi olduğu düşünülebilir."»⁹¹

1.3.2.3.3. Ölünün ruhu için yapılan mevlit geleneği, kimi şehit ailelerinde yerini fakirlerin doyurulması, lösemili çocuklara yardım edilmesi vb. şekline dönüşmüştür.

"(...) Mevlüdünü yapıyoz, yirmi sene. Dile golay. Ben öldükten sonra kardeşi yaparsa yapar, yapmazsa... Ben mevlüdünü bazı senelerde şeye veriyom hasta, fakir. Ben o mevlüde harcıycam parayı yani

⁸⁷ Şehit annesi Nezafet Vardar.

⁸⁸ "Mevlit", **TDK Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi) http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.53b014c1231048.61396966, 29 Haziran 2014.

⁸⁹ Bkz. Abdülhamid Pehlivan, **Ölüm ve Ötesi Halk İnançları (Günümüz Halk İnançlarına Yönelik Bir Tespit ve Değerlendirme)**, İstanbul, Rağbet Yayınları, 2013, s. 151 – 152.

⁹⁰ Fuzuli Bayat, Muhammet Nurullah Cicioğlu, "Türklerde Cenaze Törenleri Bağlamında Mevlid Okuma Geleneği", **Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 19, 2008, s. 150, (Çevrimiçi) http://journals.manas.kg/mjsr/oldarchives/Vol10_Issue19_2008/582-1573-1-PB.pdf, 29 Haziran 2014.

⁹¹ Fuzuli Bayat, Muhammet Nurullah Cicioğlu, a.g.m., s. 152.

seniye de şeylere adadım lösemili çocuklara götürücüm. Hani bi mevlüd kaçça çıkar beş yüze, altı yüze, yedi yüze neyse onlara vercem. Öyle. Öyle yani.(...)”⁹²

1.3.2.3.4. Oğlu tarafından Kur’an kursuna gönderilen anne, oğlunun şehit olmasından sonra oğluna hep Kur’an okur. Kur’an okumayı öğrenen anne, bu durumu oğlunun kendisi için yaptığı bir hazırlık olarak yorumlar.

“(…) Rabbim işte Allah’a yöneldim. O beni Kur’an kursuna göndermişti. O gönderdi. O şehit olarak döndüğü zaman da ben hiç hoca çağırmadım. **O beni kendine hazırlamış.** Onun Kur’anlarını ben okudum. 45 yaşındaydım. Anne dedi Zeynep Hatun Camii’nde dedi Kur’an kursu veriyolarmış. Sen çok istiyosun ya Kur’an öğrensin. Kayınvalidem bizi üç elti götürdü oraya. Öğrendim. O beni kendine hazırladı. (...)”⁹³

1.3.2.4. Muska ve fal ile ilgili inançlar

Arapçada yazılı şey anlamındaki musha kelimesinin halk söyleyişinde kazandığı şekil olan muska, “hastalıkları sağaltma, ya da düşmandan gelebilecek kötülükler, görünmez kazalar gibi herhangi bir zararı önleme amacı ile üstte taşınan yazılı kağıda”⁹⁴ denmektedir. Edirnekapı Şehitliği’nde gerçekleştirdiğimiz mülakatlar sonucunda geride kalan şehit yakınlarına sabır vermesi maksadıyla muska yazıldığı inancına rastlanılmıştır.

1.3.2.4.1. Sabır vermesi amacıyla muska yazılır.

“[(Metin Kaya’nın annesi) – Buraya bir tane sizin orda var ya bi hoca...

(Necmettin Bayhatun’un annesi) - He he Nurettin hoca. Gelmiyor, şimdi bi sene iki senedir. Hama gizli gizli geliyor. Gelmiyor.

- (Metin Kaya’nın annesi) Nuksa yazmış bize...
- (Necmettin Bayhatun’un annesi) Laf söz etmişler..

⁹² Şehit annesi Saime Şahin.

⁹³ Şehit annesi Nezafet Vardar.

⁹⁴ Pertev Naili Boratav, **a.g.e.**, s. 119.

- (Metin Kaya'nın annesi) Nuksa yazmış. Sabır nuksası. Şehit ailelerine geldi burda [Edirnekapı Şehitliği'nde]. Dedi ki kimse burda almıyor dedi. Ben de dedim ki vir çocuklarıma da bene de vir dedim. Napım dedim ne ediyim dedim. Dedi Allah rızasüçün her gün 2 rekat namaz kıl.”⁹⁵

1.3.2.4.2. Şehit yakınlarına bakılan kahve falından, aileden birinin şehit olacağı bilgisine ulaşılır.

1.3.2.5. Vücudun uzuvlarıyla ilgili inançlar

1.3.2.5.1. Sol gözün hayra seğirmediği inancı.

1.3.2.6. Rüyalarla ilgili inançlar

1.3.2.6.1. Görülen rüyanın hayra çıkması amacıyla suya anlatılması inancı.

1.3.2.6.2. Gördüğü rüyayı anlatan kişiye rüyanın hayra çıkması maksadıyla duada bulunulması inancı.

1.3.2.6.3. Görülen rüyanın herkese anlatılmaması inancı.

Halk inancının tanımı, özellikleri ve Türk halk inançlarının kaynakları hakkında bilgi verildikten sonra çeşitli araştırmacılar tarafından gerçekleştirilen halk inancı tasniflerine yer verilen bu bölümün son başlığı, Edirnekapı Şehitliği'nde tespit edilen halk inançları ve uygulamalarına ayrılmıştır. Türk halk inançlarının temelinde yer alan İslamiyet öncesi Türk inançları, Edirnekapı Şehitliği bağlamında tespit edilen halk inanç ve uygulamalarında da karşımıza çıkmıştır. Edirnekapı Şehitliği bağlamında tespit edilen halk inançları ve uygulamalarında, kitabi dinin özellikleri yanında, dinin halk tarafından algılanış, yorumlanış ve uygulanış biçimi olarak tanımlanan halk inancı unsurlarına da çokça rastlanmıştır.

⁹⁵ Şehit annesi Saniye Kaya.

2. BÖLÜM: ŞEHİTLİK KAVRAMI

2.1. Şehit Kavramının Etimolojisi ve Sözlük Tanımı

Fahrettin Atar, **İslam Ansiklopedisi**'nde şehit kelimesinin etimolojisi ve anlamı hakkında şunları belirtir:

“Sözlükte ‘bir olaya şahit olmak, bildiğini söyleyip tanıklık etmek, bir yerde hazır bulunmak’ gibi anlamlara gelen şehadet (şühud) masdarından türeyen şehid (çoğulu şüheda) dini bir terim olarak Allah yolunda öldürülen Müslümanı ifade eder. Kelimenin sözlük ve terim anlamları arasındaki bağı ‘görülen, tanıklık edilen (meşhud) manasına göre açıklayan âlimler, canını Allah yolunda feda eden kimsenin hemen cennet nimetlerine erişmesine Allah ve melekler tarafından şahitlik edilmesinden dolayı, ‘gören, tanıklık eden’ (şahid) anlamını esas alanlar ise Allah’ın vaad ettiği nimetleri hazır olarak görüp onlardan yararlandığı yahut kıyamet gününde kendisinden Hz. Peygamber’le birlikte geçmiş ümmetler hakkında şahitlik etmesi isteneceği için ona şehid dendiğini belirtirler.”⁹⁶

Nureddin Turgay, **Şamil İslam Ansiklopedisi**'nde şehit kelimesinin etimolojisini şöyle yapar: “Arapça bir kelime olan şehit, “şe- hi- de” fiilinden türemiş olan bir isimdir. Masdarı, şehadettir. Şehid’in çoğulu, “şüheda” ve “eşhad” olarak gelir.”⁹⁷

Fatih Kesler, şehit kavramının sözlükte “şahadette bulundu (şahitlik / tanıklık yaptı), hazır oldu, huzurda bulundu, gördü, bildiğini açıkladı gibi anlamlara gelen şe – hi – de fiil kökünden”⁹⁸ geldiğini belirtmektedir.

Sevan Nişanyan ise, şehit kelimesinin etimolojisini “Şehit: **Ar.** Şehid (sf) tanık, din uğruna tanıklık eden <# şhd tanıklık etme→ ŞEHADET”⁹⁹ şeklinde yapar.

İslam’ın ana kaynağı olan Kur’an’da “şahide, kanı ile şehadet eden, şehid manası verilmemiştir.”¹⁰⁰ Şehit, “hakikatin tanığı, gerçek bilgin”¹⁰¹ anlamında kullanılmıştır. Şehidin, **Allah yolunda öldürülen** anlamı kazanmasında hadis

⁹⁶ Fahrettin Atar, “Şehid”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 38, İstanbul, 2010, s. 428.

⁹⁷ El – İsfehani, **el – Müfredat**, 267 vd.; et – Tahtavi, **Haşiye ala Meraki’l – Felah**, Mısır, 1970, 516 vd. ‘den aktaran Nureddin Turgay, “Şehid”, **Şamil İslam Ansiklopedisi**, C. 6, İstanbul, 1994, s. 22.

⁹⁸ Fatih Kesler, “Kur’an- ı Kerim ve Hadislerde Şehit Kavramı”, **EKEV Akademi Dergisi**, Y. 8, S. 20, Yaz. 2004, s. 96.

⁹⁹ Sevan Nişanyan, **Sözlerin Soyağacı Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü**, İstanbul, Adam Yayınları, 2002, s. 421.

¹⁰⁰ W. Björkman, “Şehid”, **İslam Ansiklopedisi**, C. 11, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1979, s. 389.

¹⁰¹ Süleyman Ateş, **Kur’an Ansiklopedisi**, C. 19, KURAM (KUR’AN ARAŞTIRMALARI MÜESSESİ), t.y., s. 292.

kaynakları etkili olmuş ve bu anlam “İslam literatüründe kelimenin temel anlamını gölgede bırakmıştır.”¹⁰²

Arapça bir kelime olan “şe- hi- de” fiilinden türeyen şehit kelimesini, hem şehit olma anında **kendisine şahitlik edilen** hem de şehit olma anına **kendisi şahit olan** anlamlarıyla değerlendirip tanımlayan Abdülhakim Yüce şunları söyler:

“Şehit kelimesi ya meful anlamında kendisine şahitlik edilen (meşhudun leh) veya fail anlamında şahittir. Meful anlamında alınır, ölüm anında yanında melekler hazır ve şahit oldukları veya Allah tarafından cennete girme ile lehine şahitlik yapıldığı ya da ölmeyip diri olduğuna şahitlik yapıldığı için şehit adı verilmiş oluyor. Fail anlamına alınır, diri (hay) ve Allah’ın huzurunda kutsal bir makamda hazır bulunduğu veya Allah tarafından kendisine hazırlanan büyük nimet ve ikramları müşahade ettiği ya da Allah’ın Peygamberini inkâr edenlerin aleyhine kıyamet günü Hz. Peygamberle birlikte şahitlik edecekleri için şehit adını almış oluyorlar.”¹⁰³

Hazreti Muhammed’in şehitlerin durumuna şahit olduğunu belirttiği “Ben bu şehidler üzerine bir şahidim.”¹⁰⁴ Hadisinde de şehit kelimesi, kendisine şahit olunan anlamıyla değerlendirilmiştir.

Orhan Hançerlioğlu, **İslam İnançları Sözlüğü**’nde şehidi “Tanrı’nın doksan dokuz adından biri... Tanık anlamındaki şahid deyiminin abartılmışıdır, her zaman ve her yerde bulunan (hâzır ve nâzır) demektir ki Tanrı adı olarak da bu anlamı verir. İslam dilinde din uğruna ölen’i de adlandırır.”¹⁰⁵ şeklinde tanımlamaktadır.

Allah’ın doksan dokuz isminden biri olan şehit, aynı zamanda “Resul-i Ekrem’in (A.S.M.) bir ismi”¹⁰⁶ olarak da kullanılmaktadır.

¹⁰² A.e., s. 292.

¹⁰³ Ragıp el- İsfahani, **el- Müfredat fi Garibi’l – Kur’an**, İstanbul, 1986, s. 394; Bedruddin Aynî, **el- Binaye fi Şerhi’l - Hidaye**, Beyrut, 1980, III, s. 307; Muhammed Emin İbn Abidin, **Reddü’l-Muhtar**, Beyrut, t.y. III, s. 513, el-Konevi, **Enisü’l- Fukaha**, Cidde, 1987, s. 123; Elmalılı M. Hamdi Yazır, **Hak Dini Kur’an Dili**, İstanbul, t.y. VII, s. 4747; Zeynü’d-din Ahmed b. Ahmed b. Abdi’l-Latifi’z- Zebidi, **Sahih –i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercümesi**, Mütercim: Ahmed Naim, C. 2, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1983, II, s. 610- 611’den aktaran Abdülhakim Yüce, **Şehitlik ve Şehitlerin Hayatı**, İstanbul, Işık Yayınları, 2004, s. 31.

¹⁰⁴ Buhari, **Sahih-i Buhari ve Tercemesi**, mütercim: Mehmed Sofuoğlu, C. 4, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 1987, s. 1269, Kitabü’l- Cenâiz, 75; Ebu Davud, **Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi**, C. 11, s. 534, Cenaiz, 26 - 27; Tirmizi, **Sünen-i Tirmizi Tercemesi**, Mütercim: Osman Zeki Mollamehmetoğlu, C. 2, İstanbul, Yunus Emre Yayınevi, t.y., s. 227, Cenaiz, 45; İbn Mace, **Sünen-i İbni Mace Tercemesi ve Şerhi**, Tercüme ve Şerh eden: Haydar Hatipoğlu, C. 4, İstanbul, Kahraman Yayınları, 1983, s. 355 – 356, Kitabü’l Cenaiz, 28.

¹⁰⁵ Orhan Hançerlioğlu, **İslam İnançları Sözlüğü**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1984, s. 576.

¹⁰⁶ “Şehid”, **İslam Prensipleri Ansiklopedisi**, İttihad İlmi Araştırma Heyeti, C. 4, İstanbul, İttihad Yayıncılık, 1994, s. 1668.

Arapça'dan Türkçeleşmiş Kelimeler Sözlüğü'nde şehit, "din, iman, **vatan** ve namus gibi mukaddes değerler uğruna savaşırken ölen Müslüman kimse."¹⁰⁷ şeklinde tanımlanmaktadır.

Türk Dil Kurumu, **Güncel Türkçe Sözlük**'te şehit, "Kutsal bir ülkü veya inanç uğrunda ölen kimse"¹⁰⁸ şeklinde tanımlanmıştır.

Yukarıdaki tanımlar, şehit kelimesine yüklenen anlamın zaman içinde genişlemeye uğradığını göstermektedir. Buna göre şehit kelimesi şu anlamlarda kullanılmaktadır:

1. Kur'an'da tanık / şahit anlamında kullanılmaktadır.
2. En büyük tanık / şahit olan Allah'ın doksan dokuz isminden biridir.
3. Hadis kaynaklarında, şehit Allah yolunda ölen / öldürülen anlamında kullanılmıştır.
4. Allah yolunda ölen / öldürülen en büyük şehit, Hazreti Muhammed olarak kabul edildiği için, Hazreti Muhammed'in bir ismi olarak kullanılmıştır.
5. Allah yolunda ölen / öldürülen anlamı, zaman içinde kutsal bir dava veya ülkü uğrunda ölen / öldürülen şeklinde genişlemeye uğramıştır. Din, iman gibi kutsal değerlere **vatan**, can, namus gibi değerler de eklenmiştir.

2.2. Dinî Literatürde Şehitlik

Şehitlik kavramına, İslamiyet dışındaki diğer dinlerde de rastlanmaktadır. Buna göre dini literatürdeki şehitlik kavramını iki başlık altında değerlendirebiliriz.

2.2.1. İslamiyet Dışındaki Diğer Dinlerde Şehitlik

Şehit kelimesinin batı dillerindeki karşılığı olarak, "şahit anlamındaki Grekçe **martu(y)stan** türeyen ve buradan Latince'ye geçen **martyr**, martier kelimeleri"¹⁰⁹ kullanılmaktadır.

¹⁰⁷ Hamza Ermiş, **Arapça'dan Türkçeleşmiş Kelimeler Sözlüğü**, İstanbul, Ensar Neşriyat, 2008, s. 600.

¹⁰⁸ "Şehit", **TDK Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi) http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.536781260c4b20.65567853, 5 Mayıs 2014.

¹⁰⁹ Salime Leyla Gürkan, "Diğer Dinlerde Şehid", **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 38, İstanbul, 2010, s. 431.

Eski Yunan ve Roma gelenekleriyle Hint ve Çin kökenli dinlerde benimsenen dini intiharla şehitlik, birbirinden farklı kavramlardır. Dini intihar “İnanç veya yüce bir amaç uğruna kişinin kahramanca kendi hayatına son vermesi”¹¹⁰ olarak tanımlanırken, bir ölümün şehitlik kapsamından değerlendirilebilmesi için şu özellikleri taşıması gerekmektedir:

1. Zulüm veya baskı ortamının bulunması,
2. Tanıkların gözünde ölümün kahramanca gerçekleşmiş olması,
3. Ölümün isteyerek göze alınması, hatta bazan kişinin bizzat kendi hayatına son vermesi,
4. Bunun başkaları için yarar sağlaması,
5. Bu şekilde öldükten sonra kurtuluş veya öteki dünyada mükâfat beklentisinin bulunması.¹¹¹

Yahudilik’te şehitlik kavramı önemli bir yere sahiptir, İsrail toplumunda şehitlik kavramının ilk ortaya çıkışı “Grek - Selevkos Kralı IV. Antiyok devriyle (m.ö. 167 - 164) ilişkilendirilmektedir.”¹¹² Şehitlik kavramının bu dönemde ortaya çıkmasının sebepleri diğer dönemlerde örneği görülmemiş bir “dini baskı ve kanlı mücadele ortamının bulunması, buna paralel olarak **yeniden dirilme ve öteki dünyada elde edilecek mükâfat ve kurtuluş fikrinin** İsrailoğulları arasında yeşermeye başlamasıdır.”¹¹³

Şehitlik kavramı, Tevrat’ta şöyle dile getirilmektedir:

“Ve **yerin toprağında uyuyanlardan bir çoğu**, bunlar **ebedi hayata**, ve şunlar utanca ve ebedi nefrete uyanacaklar. Ve anlayışlı olanlar gök kubbesinin parıltısı gibi, bir çoğunu salaha döndürenler de yıldızlar gibi **ebediyen** ve daima parlıyacaklar.”¹¹⁴

Yahudi sözlü geleneğinin kitabı olan **Talmud**’da şehit karşılığı olarak “kidduş ha - Şem (Tanrı’nın isminin kutsanması)”¹¹⁵ kavramı yer almaktadır. Tanrı’nın isminin kutsanması üç şekilde gerçekleştirilmektedir.

¹¹⁰ A.m., s. 431.

¹¹¹ A.m., s. 431.

¹¹² A.m., s. 431.

¹¹³ A.m., s. 431.

¹¹⁴ **Kitabı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit:** Tevrat, Daniel, 12/ 2-3, İstanbul, Kitabı Mukaddes Şirketi, 1958, s. 855.

¹¹⁵ Salime Leyla Gürkan, a.g.m., s. 431.

“Bunlardan ilki putperestlik, gayri meşru cinsel ilişki ve masum cana kıyma şeklindeki üç büyük günah fiili işlemektense ölümü göze almaktır. ... Bu şekilde ölen kişi “kadoş” (kutsal) olarak nitelendirilmiştir. ... Tanrı’nın isminin kutsanmasının ikinci yolu şeriatın emretmediği hususlarda bile örnek davranışta bulunmak suretiyle yabancıların gözünde Yahudi dininin ve toplumun yücelmesine hizmet etmektir. Üçüncüsü ise dua yoluyla her gün Tanrı için ölmeyi kabul etmek veya Yahudi mistik geleneğinde (Kabala) vurgulandığı gibi Tanrı’yı ve Tanrı’nın ismini yücelten duaları okumak suretiyle manevi anlamda ölümü yaşamaktır.”¹¹⁶

Alıntıdan anlaşıldığı üzere, üç büyük günahdan uzak duran, örnek davranışlarıyla toplumun yücelmesine hizmet eden ve her gün dua yoluyla Tanrı’yı anan bir kişi, Yahudilik’te şehit olarak kabul edilmiştir. Hristiyanlık ve İslamiyet’te kişinin canını feda etmesi yoluyla kazanılan bir merteye olan şehitliğin, Yahudilik’te kişinin daha ziyade samimi bir dindar olma yoluyla kazandığı bir merteye olduğu görülmektedir.

Hristiyanlık’ta ölümün ruha bir etkisinin olmadığına ve bedenle ilişkili bir durum olduğuna inanılmıştır. Bu inançtan hareketle şehit olmak, “ölümün ve bedenin üzerine çıkış ve İsa Mesih’in çarmıhta ölümünün tekrarı anlamında yeniden doğuş ve kurtuluşun garantisi”¹¹⁷ olarak değerlendirilmiştir. Bu durum İncil’de şöyle dile getirilmiştir:

“Canını bulan onu zayedecektir; benim uğruma canını zayeden onu bulacaktır.”¹¹⁸

“Zira kim canını kurtarmak ister, onu zayeder; ve kim benim uğruma canını zayederse onu bulur.”¹¹⁹

“Çünkü kim canını kurtarmak isterse, onu zayedacaktır; ve kim **benim ve incilin uğrunda canını zayederse**, onu kurtaracaktır.”¹²⁰

“Zira insanoğlu da kendisine hizmet edilmeğe değil, ancak hizmet etmeğe, ve birçokları için **canını fide vermek için** geldi.”¹²¹

“Çünkü kim canını kurtarmak isterse, onu zayedacaktır; fakat kim canını benim uğruma zayederse, onu kurtaracaktır.”¹²²

¹¹⁶ Salime Leyla Gürkan, a.g.m., s. 432.

¹¹⁷ Salime Leyla Gürkan, a.g.m., s. 432.

¹¹⁸ **Kitabı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit:** İncil, Matta, 10 / 39, İstanbul, Kitabı Mukaddes Şirketi, 1958, s. 11.

¹¹⁹ **A.g.e.**, İncil, Matta, 16 / 25, s. 18.

¹²⁰ **A.g.e.**, İncil, Markos, 8 / 35, s. 44.

¹²¹ **A.g.e.**, İncil, Markos, 10 / 45, s. 46.

“Ve tahtlar gördüm; ve üzerlerine oturdular, ve onlara hükmetmek için ruhsat verildi; ve **İsanın şehadeti sebeble ve Allahın sözü sebeble** başı kesilmiş olanların canlarını, ve canavara ve suretine secde kılmamış, ve kendilerinin alnı ve eli üzerine damgayı almamış olanları gördüm; ve dirildiler, ve **Mesih ile beraber bin yıl saltanat sürdüler**. Ölülerin baki kalanları bin yıl tamam oluncıya kadar dirilmediler. Birinci kıyamet budur. Birinci kıyamette hissesi olan mutlu ve mukaddestir; onların üzerine ikinci ölümün hakimiyeti yoktur; fakat Allahın ve Mesihin kahinleri olacaklar, ve onunla beraber bin yıl saltanat süreceklerdir.”¹²³

İncil’de geçen bu ayetlerden hareketle, “kilise babalarının öğretisinde şehidler “ikinci İsa”¹²⁴ olarak nitelenmiştir.

Hazreti İsa’nın izinde giderek Roma devrinin “pagan tanrılarına ibadet etmeyi reddettikleri için ölümle cezalandırılan ilk hristiyan şehitlerinin başında havari Petrus ve Pavlus gelmektedir.”¹²⁵ İnançlarından dolayı zulme uğrayan Hristiyanlar arasında, zaman içinde **gönüllü şehitlik** anlayışı önemli bir yere sahip olmaya başlamıştır. Kurtuluşun garantisi olarak görülen şehitlik, kişinin inancı uğruna canını feda etmesini kolaylaştırmıştır. Bu durum, Hristiyanlık inancında şehitlerin yüceltilmesini ve şehit mezarlarını ziyaret etme geleneğini ortaya çıkarmıştır. Şehitlerin hikâyeleri ayinlerde okunmuş, şehitlerin eşyalarına ve kemiklerine kutsiyet atfedilmiştir.¹²⁶

Budizm’de de şehitlik önemli bir yere sahiptir. İnançları uğruna ölen kişilere büyük saygı gösterilir. “Mahayana Budacılığında, yaşamlarından herhangi birinde Buda olacak kişinin, başkalarının acısını dindirmek için kendi aydınlanmasını ertelemesi de şehitlik sayılır.”¹²⁷

Sih dininde de şehit kavramı önemli bir yere sahiptir. “Sih öğretisinde şehitlik, Tanrı’nın iradesine boyun eğme yükümlülüğünün tabi bir sonucu”¹²⁸ olarak yorumlanmıştır.

¹²² A.g.e., İncil, Luka, 9 / 24, s. 69.

¹²³ A.g.e., İncil, Vahiy, 20 / 4 – 6, s. 272.

¹²⁴ Salime Leyla Gürkan, a.g.m., s. 432.

¹²⁵ Salime Leyla Gürkan, a.g.m., s. 432.

¹²⁶ Salime Leyla Gürkan, a.g.m., s. 432.

¹²⁷ “Şehit”, **Ana Britannica**, Ed. Philip W. Goetz, Çiğdem Kağıtçıbaşı, Andrew Mango, İlhan Tekeli, Nur Yalman, C. 20, İstanbul, Ana Yayıncılık, 1990, s. 252.

¹²⁸ Salime Leyla Gürkan, a.g.m., s. 432.

2.2.2. İslamiyet'te Şehitlik

Hristiyanlıkta din uğruna can verenleri belirten özgün Yunanca terim olan **martyrs**, “tanık”¹²⁹ anlamında kullanılmıştır. İslamiyet'te, din uğruna can verenleri belirtmek için kullanılan kelime ise şehittir. Şehit, kelime olarak “kesin bir haberi veren, bildiğini söyleyen, hazır olan, bulunan, bir hadiseye şahit olan, şahitlik eden”¹³⁰ anlamlarına gelirken; dini manada “Allah rızası için, O'nun yolunda canını feda eden Müslümana verilen isim”¹³¹ olarak tanımlanmaktadır. Şu halde Hristiyanlık ve İslamiyet'te şehidin benzer anlama geldiği görülmektedir.

İslamiyet'in ana kaynağı olan Kur'an'da şehit kelimesi, daha çok “şahit”¹³² manasında kullanılmıştır. Burada konumuz olan şehit ise Kur'an'da daha çok “**ka-te-le**” fiilinin meçhulü ile, Allah yolunda öldürülme anlamında”¹³³ kullanılmıştır.

İslam dininde, Allah'ın şehide manevi yönden birçok mükâfat verdiğine inanılmaktadır. Şehitlerin elde ettikleri mükâfatlar, hem Kur'an'da hem de hadislerde dile getirilmiştir. Kur'an'ın değişik yerlerinde şehitlerin sahip olacakları mükâfatlar şöyle dile getirilmiştir:

1. Allah, şehitlerin manen ölmediklerini, bu yüzden onlara ölümler denmemesini söyler:

“Allah yolunda öldürülenlere “ölüler” demeyin. Bilakis onlar diridirler, lakin siz anlamazsınız.”¹³⁴

“Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanmayın. Bilakis onlar diridirler; Allah'ın lütuf ve kereminden kendilerine verdikleri ile sevinçli bir halde Rableri yanında rızıklara mazhar olmaktadırlar. Arkalarından gelecek ve henüz kendilerine katılmamış olan şehit kardeşlerine de hiçbir keder ve korku bulunmadığı müjdesinin sevincini duymaktadırlar. Onlar, Allah'tan gelen nimet ve keremin; Allah'ın, müminlerin ecrini zayi etmeyeceği müjdesinin sevinci içindedirler.”¹³⁵

¹²⁹ “Şehit”, **Ana Britannica**, s. 252.

¹³⁰ Nureddin Turgay, a.g.m., s. 22.

¹³¹ Nureddin Turgay, a.g.m., s. 22.

¹³² Fatih Büyükyıldız, “**Hadislerde Şehitlik Kavramı**”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslami Bilimler Ana Bilim Dalı, Erzurum, 2010, s. 5.

¹³³ **A.g.t.**, s. 5.

¹³⁴ Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, 26. bs., Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı, 2012. Bakara Suresi: 2/ 154.

¹³⁵ Al-i İmran Suresi: 3/ 169, 170, 171.

2. Allah, kendi yolunda ruhunu teslim eden şehitlerin amellerinin boşa gitmeyeceğini, büyük bir ecir ve sevap kazanacaklarını söyler:

“İnsanlardan öyleleri de var ki, Allah’ın rızasını almak için kendini feda eder. Allah da kullarına şefkatlidir.”¹³⁶

“Eğer Allah yolunda öldürülür ya da ölürseniz, şunu bilin ki, Allah’ın mağfireti ve rahmeti onların topladıkları bütün şeylerden daha hayırlıdır.”¹³⁷

“O halde, dünya hayatını ahiret karşılığında satanlar, Allah yolunda savaşsınlar. Kim Allah yolunda savaşır da öldürülür veya galip gelirse biz ona yakında büyük bir mükâfat vereceğiz.”¹³⁸

“(Savaşta) inkar edenlerle karşılaştığınız zaman hemen boyunlarını vurun. Nihayet onlara iyice vurup sindirince bağı sıkıca bağlayın (esir alın). Savaş sona erince de ya karşılıksız veya fidye karşılığı salıverin. Durum şu ki, Allah dileseydi, onlardan intikam alırdı. Fakat sizi birbirinizle denemek ister. Allah yolunda öldürülenlere gelince, Allah onların yaptıklarını boşa çıkarmaz. Allah onları muratlarına erdirecek, gönüllerini şadedecek ve onları, kendilerine tanıttığı cennete sokacaktır.”¹³⁹

3. Allah, şehitleri Cennet’ine yerleştireceğini söyler:

“Bunun üzerine Rableri, onların dualarını kabul etti. (Dedi ki:) Ben, erkek olsun kadın olsun –ki hep birbirinizdensiniz- içinizden, çalışan hiçbir kimsenin yaptığını boşa çıkarmayacağım. Onlar ki, hicret ettiler, yurtlarından çıkarıldılar, benim yolumda eziyete uğradılar, çarpıştılar ve öldürüldüler; andolsun, ben de onların kötülüklerini örteceğim ve onları altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacağım. Bu mükâfat, Allah tarafındandır. Allah; karşılığın güzeli O’nun katındadır.”¹⁴⁰

“Allah müminlerden, mallarını ve canlarını, kendilerine (verilecek) cennet karşılığında satın almıştır. Çünkü onlar Allah yolunda savaşsınlar, öldürürler, ölürler. (Bu), Tevrat’ta, İncil’de ve Kur’an’da Allah üzerine hak bir vaaddir. Allah’tan çok

¹³⁶ Bakara Suresi: 2/ 207.

¹³⁷ Al-i İmran Suresi: 3/ 157.

¹³⁸ Nisa Suresi: 4/ 74.

¹³⁹ Muhammed Suresi: 47/ 4,5,6.

¹⁴⁰ Al-i İmran Suresi: 3/ 195.

sözünü yerine getiren kim vardır! O halde O’nunla yapmış olduğunuz bu alış verişinizden dolayı sevinin. İşte bu, (gerçekten) büyük kazançtır.”¹⁴¹

4. Allah, şehitlerin peygamberler, siddikler ve salih kişilerle beraber olduğunu söyler:

“Kim Allah’a ve Resul’e itaat ederse işte onlar, Allah’ın kendilerine lütuflarda bulunduğu peygamberler, siddikler, şehidler ve salih kişilerle beraberdir. Bunlar ne güzel arkadaşlardır!”¹⁴²

Şehitlerin sahip olacakları mükâfatlar, hadislerde daha ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Fatih Büyükyıldız, “**Hadislerde Şehitlik Kavramı**” adlı yüksek lisans tezinde, şehidin sahip olacağı mükâfatları, Kur’an ve hadis kaynaklarına dayanarak iki ana başlık altında değerlendirmiştir:

1. Dünyada ve berzah âlemindeki faziletleri
 - 1.1. Şehit ölüm ve öldürülme acısı çekmez.
 - 1.2. Melekler şehitleri kanatlarıyla gölgeler.
 - 1.3. Şehit kabir azabı görmez ve cesedi bozulmaz.
 - 1.4. Mağfiret edilir ve cennetteki makamı gösterilir.
 - 1.5. Şehit ailelerine de ayrıcalık tanınarak maddi - manevi yardım yapılır.
 - 1.6. Allah’ın (c.c.), hakkında taaccub edip güldüğü şehitler.
 - 1.7. Hazreti Peygamber ve ashabı da ısrarla şehitliği arzulamışlardır.
2. Şehidin kıyamet günü ve sonrasında mazhar olacağı ilahi ikramlar
 - 2.1. Allah şehide cenneti müjdelemiş ve garanti etmiştir.
 - 2.2. Ahirette eşi görülmemiş nimetler içinde olacaklar.
 - 2.3. Şehidin kul borcu dışında bütün günahları silinir.
 - 2.4. Şehit ikinci kez dirilmek ister.
 - 2.5. Şehidin kanı misk gibi kokar ve öylece haşır meydanına gelir.
 - 2.6. Şehit yakınlarına şefaate hak kazanır ve 70 kişiye şefaate hakkı verilir.
 - 2.7. Şehit ruhlarının cennette yeşil kuşlar gibi istedikleri cennetten rızıklandıkları.
 - 2.8. Şehitlik az amel işleyerek çok ecir kazandıran bir makamdır.¹⁴³

¹⁴¹ Tevbe Suresi: 9/ 111.

¹⁴² Nisa Suresi: 4/ 69.

¹⁴³ Fatih Büyükyıldız, **a.g.t.**, s. 66 - 88.

Bir Müslümanın hangi durumlarda şehit olacağı hususu, birçok hadiste dile getirilmiştir. İslam hukukçuları, bu hadislerden yola çıkarak dünyevi ve uhrevi hükümleri açısından şehitleri “Dünya ve Ahiret Şehidi,” “Dünya Şehidi,” “Ahiret Şehidi” olmak üzere üç sınıfa ayırmışlardır:

1. Dünya ve Ahiret Şehidi

İslam hukuk teriminde kâmil şehit olarak da adlandırılan dünya ve ahiret şehidinin sahip olması gereken bazı özellikler vardır. Buna göre bir şehidin dünya ve ahiret şehidi olarak kabul edilebilmesi için “Müslüman olmak, mükellef olmak, hades-i ekberden taharet (büyük abdestsizlikten temiz olmak), zulmen öldürülmek, mürtes olmamak, kan bedeli gerekmemek”¹⁴⁴ gibi altı özelliğe sahip olması gerekmektedir.

Hadis kaynaklarından varılan sonuca göre, dünya ve ahiret şehidi hükmünde olan “şehit kefenlenmez, şehit yıkanmaz, şehidin cenaze namazı konusunda mezheplerin farklı hükümleri vardır, bir mezara birden fazla şehit gömülür.”¹⁴⁵

Abdülhakim Yüce kimlerin dünya ve ahiret şehidi olarak kabul edileceğiyle ilgili şunları söyler:

“Savaş meydanında düşmanla göğüs göğüse savaşırken vurulan şehit olduğu gibi, **yanlışlıkla kendi silahı veya arkadaşının silahıyla isabet alan**, savaşta atından düşerek veya atının çiftesiyle vurulan, düşman veya Müslümanların atlarının ayakları altında ezilen, bilinmeyen bir yerden gelen okun isabetiyle vurulan, savaş dindikten sonra sebebi bilinmeyen bir şekilde ölü bulunan, yarası olmazsa bile, yine şehittir ve şehit hükümlerine tabidir. Burada geçen ok, at vb. eski savaş araçlarının yerine günümüz araçlarını koymak gerektiği izahtan varestedir. Güvenlik güçlerinin **çatışmalar sırasında** veya böyle bir savaşta seyr u sefer sırasında geçirdiği trafik kazaları, **yanlışlıkla vurulmalar**, pusuya düşmeler, mayına çarpmalar, elde bombaların patlaması ve benzeri olayların tamamının buna dâhil olmasına bir engel bulunmadığı kanaatindeyim.”¹⁴⁶

Şehit aileleriyle gerçekleştirdiğimiz mülakatlardan, kimi askerin arkadaşının silahından çıkan kurşun sebebiyle,¹⁴⁷ kimi askerin mayın taraması esnasında güneş

¹⁴⁴ Abdülhakim Yüce, **a.g.e.**, s. 32- 36.

¹⁴⁵ **A.e.**, s. 38 – 40.

¹⁴⁶ **A.e.**, s. 34.

¹⁴⁷ Şehit Onur Koç.

çarpması sonucu,¹⁴⁸ kimi askerin tıra yüklenen mühimmatın patlaması sonucu¹⁴⁹ şehit olduğu vb. bilgilere ulaşılmıştır. Yukarıdaki alıntıdan, bir askerin dünya ve ahiret şehidi hükmünde değerlendirilebilmesi için sadece savaş meydanında vurulup şehit olmasının gerekmediği bilgisinden hareketle, bu şehitlerin dünya ve ahiret hükmündeki şehit kapsamında değerlendirilebileceği yargısına ulaşılmaktadır. Yine aşağıdaki alıntıdan da anlaşıldığı üzere, düşmanın köye yaptığı baskın neticesi ölenler, **ülkenin hizmeti için çalışırken ölenler** de dünya ve ahiret şehidi hükmündedir:

“Düşmanın bir köye yaptığı baskın neticesi ölen, yol kesicilerin öldürdüğü,¹⁵⁰ yardımcı hizmetlere bakarken öldürülen,¹⁵¹ işyerine veya evine baskın yapılarak vurulan ve babası tarafından bile (amden) öldürülen kişiler de şehittir.¹⁵² Müslüman olduğunu bildiği halde bir topluluk diğer bir topluluğa savaş açsa, katil belli olsa bile, karşı taraftan öldürdükleri şehittirler. Çünkü ölen kişi, **kendini ve cemaatini savunurken** ölmüştür.¹⁵³

Bu ifadeden, saldıran taraftan ölen şehit olmaz anlamı çıkmaktadır.”¹⁵⁴

Çalışmamızda incelediğimiz askerler, Türkiye Cumhuriyeti topraklarının sınırları içinde, vatanın birlik ve bütünlüğünü parçalamaya çalışan bölücü güçlere karşı türlü sebeplerle şehit düşmüştür. Kendini ve cemaatini savunurken şehit düşen bu askerler de dünya ve ahiret şehidi hükmünde değerlendirilecek şehitler arasında yer almaktadır. Aşağıdaki alıntıdan da anlaşılabacağı üzere, vatanın birlik ve bütünlüğünü ne sebeple olursa olsun tehdit eden bir kişi, hiçbir şekilde şehit olarak kabul görmemektedir:

“Ehl-i Kitap, yol kesiciler ve **devlete baş kaldıranlarla** yapılan savaşta kişi ne şekilde ölürse ölsün şehittir.”¹⁵⁵

¹⁴⁸ Şehit Abdullah Yüksel.

¹⁴⁹ Şehit Mehmet Aktaş.

¹⁵⁰ Şemsuddin Serahsi, **Kitabu'l - Mabsut**, İstanbul, 1983, II, s. 52'den aktaran Abdülhakim Yüce, **a.g.e.**, s. 35.

¹⁵¹ Mensur Ali Nasıf, **Gayetu'l- Me'mül Şerhu et-Tacir'l- Caimi'l- Usul**, İstanbul, t.y. I, s. 356'dan aktaran Abdülhakim Yüce, **a.g.e.**, s. 35.

¹⁵² Ebu Bekir b. Mes'ud Kasani, **Beda'iu's- Sena'i fi Tertibi's- Şeria**, Kahire, 1327, I, s. 356'dan aktaran Abdülhakim Yüce, **a.g.e.**, s. 35.

¹⁵³ İbn Abidin, **Reddü'l Muhtar**, III, s. 517; el- Ayni, **el-Binaye**, III, s. 307'den aktaran Abdülhakim Yüce, **a.g.e.**, s. 35.

¹⁵⁴ **A.e.**, s. 35.

Devlete başkaldıran bir örgüt olan PKK güçlerinin öldürdüğü askerler, dünya ve ahiret şehidi hükmüne tabidir.

Dini bir terim olan şehit, başlangıçta Allah yolunda ölen ve öldürülen kişi şeklinde tanımlanırken, bu kavram zaman içinde genişlemeye uğramıştır. Buna göre “ırkçılık duygusu olmadan din, can, mal, **vatan, millet**, namus vb. mukaddesleri ve meşru hakları için savaşan ya da Müslüman kardeşine yardım eden kişi öldürüldüğünde ise şüphesiz şehittir ve şehit muamelesi görür.”¹⁵⁶

Sonuç olarak, ele alıp incelediğimiz terör şehitlerinin, dinen “dünya ve ahiret şehidi” hükmünde değerlendirildiği görülmektedir.

2. Dünya Şehidi

Düşmanla yapılan bir savaşta ölen ve kendisi hakkında kâmil şehit uygulaması yapılan; fakat gerçekte şehit olmayan ve şehit sevabından faydalanamayan şehitlere, dünya şehidi denir. Dünya şehidi hükmünde olanların tespiti oldukça zordur, çoğu zaman da mümkün değildir. Kişinin hangi niyetlerle şehitliği istediği ya da şehit olurken neler hissettiği bilinemeyeceği için, ölen bir kişi hakkında dünya şehidi hükmünü vermek oldukça zordur.¹⁵⁷

3. Ahiret Şehidi

Bir kişinin Ahiret şehidi olarak kabul görmesi, ya dünya ve ahiret şehidi gibi ölen / öldürülen fakat dünya ve ahiret şehidi sayılabilmesi için gerekli olan altı şarttan en az birini taşımamasına ya da Hazreti Muhammed’in çeşitli nedenlerle şehit hükmünü verdiği hususlardan birine sahip olmasına bağlıdır. Hadislerden anlaşıldığı üzere şu sebeplerle ölen kişiler ahiret şehidi hükmüne tabidir:

1. Hastalıklar

- a. İç Hastalıkları
- b. Veba (Taun) Gibi Bulaşıcı Hastalıklar
- c. Zatu’l- Cenp Hastalığı

¹⁵⁵ Ebu Bekir b. Mes’ud Kasani, **Beda’iu’s- Sena’i fi Tertibi’s- Şeria**, Kahire, 1327, I, s. 321; el-Ayni, **el-Binaye**, III, s. 311; İbn Abidin, **Reddü’l- Muhtar**, III, s. 522’den aktaran Abdülhakim Yüce, **a.g.e.**, s. 36.

¹⁵⁶ **A.e.**, s. 43.

¹⁵⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Abdülhakim Yüce, **Şehitlik ve Şehitlerin Hayatı**, s. 41 – 43.

- d. Ateşli Hastalıklar (Humma)
- e. (İrademiz dışında bulaşan) AİDS, Kanser ve Benzerleri
- f. Deniz Tutulması
- g. Zehirlenme
- 2. Tabii Afetler
 - a. Yangın
 - b. Sel
 - c. Deprem
 - d. Yıldırım çarpması
- 3. Kazalar
 - a. Trafik Kazaları
 - b. Boğulma
 - c. Yıkıntı Altında Kalma
 - d. Yüksek Bir Yerden Düşme
- 4. Kadınlara Has Durumlar
 - a. Hamile Kadın
 - b. Emzikli Kadın
 - c. Doğum Sırasında Ölen Kadın
 - d. Bakire Kız
 - e. Gayretinde Sabırlı Olan Kadın
- 5. Hakk Koruma
 - a. Dini Koruma
 - b. Malı Koruma
 - c. **Vatani Koruma**
 - d. Namusu Koruma
 - e. Nefsi Koruma
 - f. **Düşmana Karşı Nöbet Tutma (Ribat)**
- 6. Sosyal Aktivite ve Yardımlaşmalar
 - a. İlmi Çalışmalar
 - b. Doğru ve Güvenilir İş/Ticaret
 - c. Gıda Gibi Temel İhtiyaç Maddelerini Temin Etme
 - d. Aile Geçimini Helalinden Sağlama

7. Bazı Dini Faaliyetler
 - a. Sünnete Sarılma
 - b. Allah Rızası İçin Müezzinlik Yapma
 - c. Sabah Akşam Dua Etme
 - d. Kur'an Okuma(ya Devam) Etme
 - e. Vasiyet Hazırlama
8. Diğerleri
 - a. **Cuma Günü Vefat Etme**
 - b. Gurbette Ölüm
 - c. Vahşi Hayvanların Saldırısı Veya Haşaratın Zehirlemesi
 - d. Zalim İdareciye Karşı Hakkı Söyleme
 - e. **Şehitlik Arzusu**
 - f. Gizli Aşk¹⁵⁸

Kur'an ayetlerinden ve hadislerden yola çıkılarak tanımlanan şehit, Allah yolunda öldürülen kişi iken zamanla bu kavramın kutsal değerler ve bir ülkü uğruna canını veren kişi olarak anlam genişlemesine uğradığını belirtmiştik. Müslümanların Bedir Savaşı'ndan itibaren gerçekleştirdikleri savaşlar, din yayma amacından öte "genel devletler hukuku bünyesindeki harpler"¹⁵⁹ olarak değerlendirilmektedir. Medine'ye hicretten sonra medeni bir devlet kurma çabası veren Müslümanlar adeta "can ve onur koruma savaşı"¹⁶⁰ vermekteydiler. Bu sebeple Hazreti Muhammed, "Medine'ye gelişin hemen ardından geceleri sürekli nöbet tutturuyor ve çoğu zaman kendisi de uyumuyordu."¹⁶¹ Bu sebeple hadis kaynaklarında da belirtildiği gibi canını, namusunu, vatanını korurken, iç ve dış düşmanlara karşı nöbet tutarken ölen kişi, şehit kabul edilmektedir.

Yukarıdaki listede konumuzla ilgili olan maddelerden ribat'ın yani iç ve dış düşmana karşı nöbet tutmanın Ahiret şehidi kapsamında değerlendirildiği görülmektedir. Yaptığımız mülakatlar esnasında şehit annesi Perihan Sucu, oğlu Selim Sucu'nun nöbeti esnasında şehit olduğunu belirtmiştir. Nöbet esnasında ölen kişinin durumu hadis kaynaklarında şöyle belirtilmiştir:

¹⁵⁸ A.e., s. 95 – 97.

¹⁵⁹ Yaşar Nuri Öztürk, **Asrısaadet Şehitleri**, İstanbul, Yeni Boyut Yayınları, 1997, s. 41.

¹⁶⁰ A.e., s. 41.

¹⁶¹ A.e., s. 41 – 42.

“Allah yolunda, düşmana karşı tutulan bir günlük nöbet, gündüzü oruçlu, gecesi ibadetle geçirilen bir aylık ibadete denktir. Nöbet halinde ölen kişi, sürekli nöbet tutuyor gibi sevap alır, kabir azabından korunur ve kıyamet günü şehit olarak haşrolur.”¹⁶²

“Allah yolunda bir gece nöbetçilik, bir adamın ailesi içinde bir yılda kılacağı namaz ve tutacağı oruçtan daha hayırlıdır. Bu zikredilen yıl üç yüz altmış gündür ve bir gün bir yıl gibidir.”¹⁶³

“Kim Allah yolunda murabıt olarak ölürse, kendisine, yapmakta olduğu salih amellerin karşılığı (sanki ölmemiş gibi kıyamet gününe kadar) verilir, rızkı da devam eder, kabirde de hesap soranların hesabından korunur. Allah onu kıyamet günü cehennem azabından emin olarak diriltir.”¹⁶⁴

“Kıyamet günü şu üç göz dışında kalan bütün gözler ağlayacaklardır: Haramı görmemek için kapanan göz, Allah yolunda nöbet bekleyen göz ve Allah korkusundan ağlayarak yaş döken göz.”¹⁶⁵

Konumuzu oluşturan şehitler, terör şehididir, yani vatanımızı, namusumuzu, canımızı, malımızı korumak uğruna canlarını siper eden kişilerdir. Hadis kaynaklarında malını, canını, dinini korurken ölenlerin şehit olduğu belirtilmektedir:

“Malını müdafaa ederken ölen kimse şehittir. Kendini müdafaa ederken öldürülen kimse şehittir; ailesini müdafaa ederken öldürülen kimse şehittir.”¹⁶⁶

“Zulmedilerek elinden malı vs. alınan kişi, bunu korurken öldürülürse şehittir.”¹⁶⁷

¹⁶² Ebu'l- Hüseyin Muslimu'bnu'l- Haccac el – Kuşeyri en- Niysaburi, **Sahih-i Müslim ve Tercemesi**, Mütercim: Mehmed Sofuoğlu, C. 6, İstanbul, İrfan Yayınevi, 1970, s. 120, Kitabü'l - İmare, 163; Ebu Abdurrahman Nesei, **Sünenü'n- Nesei**, Nesei, Mütercimler: A. Muhtar Büyükçınar, Ahmet Tekin, Ö.Faruk Harman, Yaşar Erol, C. 6, İstanbul, Kalem Yayıncılık, 1981, s. 413, Cihad, 39; İbn Mace, **Sünen –i İbni Mace Tercemesi ve Şerhi**, C. 7, s. 476 – 482, Kitabü'l - Cihad, 7; Tirmizi, **Sünen-i Tirmizi Tercemesi**, C. 3, s. 208, Cihadın Faziletleri, 25.

¹⁶³ Müslim, **Sahih-i Müslim ve Tercemesi**, C. 6, s. 120, Kitabü'l - İmare, 163.

¹⁶⁴ Ebu Davud, Cihad, 16'dan aktaran Abdülhakim Yüce, **a.g.e.**, s. 52 - 53.

¹⁶⁵ Ebu Abdurrahman Nesei, **Sünenü'n - Nesei**, Kahire, 1964, Cihad, 11; Ebu Muhammed Abdullah Darimi, **es- Sünen**, Beyrut, t.y., Cihad, 15'ten aktaran Abdülhakim Yüce, **a.g.e.**, s. 53.

¹⁶⁶ Buhari, **Sahih –i Buhari ve Tercemesi**, C. 5, s. 2297, Kitabü'l - Mezalim ve'l - Gasb, 33; Müslim, **Sahih –i Müslim ve Tercemesi**, C. 1, s. 191, Kitabü'l- İyman, 226; İbn Mace, **Sünen-i İbni Mace Tercemesi ve Şerhi**, C. 7, s. 203 – 206, Kitabü'l- Hudud, 21; Nesei, **Sünen'ün Nesei**, C. 7, s. 159 – 163, Kan Dökmenin Haram Oluşu Bölümü, 22 – 25. Ebu Davud, **Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi**, C. 15, s. 595 – 597, Sünnet, 29 – 29.

¹⁶⁷ İbn Mace, **Sünen-i İbni Mace Tercemesi ve Şerhi**, C. 7, s. 203 – 206, Kitabü'l- Hudud, 21; **Sünen'ün Nesei**, C. 7, s. 159 – 161, Kan Dökmenin Haram Oluşu Bölümü, 22.

Hadiste belirtilen değerlerin korunabilmesi, vatan, bayrak, hürriyet gibi temel unsurların varlığına bağlıdır. “Öyle ise vatanını, bayrağını ve hürriyetini korurken, toplumun düzen ve asayişini sağlarken ölmenin de şehitlik sayılacağı, izaha ihtiyaç duyulmayacak kadar açık olmasının ötesinde, bunun kâmil şehitlik adı verilen dünya ve ahiret şehitliği olduğu da ortadadır.”¹⁶⁸

Çeşitli dinlerde varlığını gördüğümüz şehitlik kavramı, Hıristiyanlık’tan itibaren kişinin canını feda edip karşılığında belli mükâfatlar elde ettiği bir makam olarak yorumlanmıştır. İslamiyet’te Kur’an ve bilhassa hadis kaynakları, şehitliğin mükâfatlarından ve kişinin hangi durumlarda şehit sayılacağından bahsetmektedir. İslamiyet’le birlikte önemi artan şehitlik mertebesine erişebilmek için, kişiler çeşitli savaflara katılmış ve hiç düşünmeden canlarını Allah rızası, can, namus ve vatan gibi kutsal değerler için feda etmişlerdir. Ordu – millet anlayışına sahip olan ve İslamiyet’i kabul ettikten sonra bu dini yaymak ve vatan coğrafyasının sınırlarını genişletmek adına birçok savaş gerçekleştiren Türkler için de şehit olmak, ulaşılabilecek en yüksek mertebelerden biri olarak kabul edilmiştir.

2.3. Türk Halk Kültüründe Şehitlik

Türk halk kültüründe şehitlik kavramının nasıl şekillendiğini anlayabilmemiz için, İslamiyet öncesinde Türklerin vatan ve ölüm kavramlarını nasıl değerlendirdiğini bilmemiz gerekmektedir.

2.3.1. İslamiyet Öncesi Türk Kültüründe Vatan ve Ölüm Kavramları

2.3.1.1. İslamiyet Öncesi Türk Kültüründe Vatan Kavramı

Eski Türk inancı, “tabiat kuvvetlerine inanma, atalar kültü ve Gök Tanrı dini”¹⁶⁹ terkiibinden oluşmaktadır. Gök Tanrı inancı, “Bozkır Türk topluluğunun asıl dini”¹⁷⁰ dir. Gök Tanrı, kimi zaman gökyüzüyle alakalı olarak düşünülmüşse de “daha yaygın olarak evrenin gökte oturan yaratıcısı”¹⁷¹ olarak algılanmıştır.

¹⁶⁸ Abdülhakim Yüce, **a.g.e.**, s. 57.

¹⁶⁹ İbrahim Kafesoğlu, **Türk Milli Kültürü**, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2005, s. 302 – 314.

¹⁷⁰ İbrahim Kafesoğlu, **a.g.e.**, s. 308.

¹⁷¹ Yaşar Çoruhlu, **Türk Mitolojisinin Ana Hatları**, İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2006, s. 18.

Yaradılıştan sonra göğe çekilen Gök Tanrı, kendi temsilcisi olarak “başka tanrıları yeryüzüne göndermiştir.”¹⁷² Bu tanrılar ve ruhlar, “göksel tanrılar ve ruhlar, yer – su (orta ve aşağı dünya) tanrıları ve ruhları, yeraltına (aşağı dünya) mensup ilahlar / ruhlar”¹⁷³ olmak üzere üç grupta incelenmektedir.

İslamiyet öncesi Türkler için vatan, özgür ve bağımsız yaşayabildiği topraktır. “Türk kültüründe vatan, Türk tuğlarının ve al bayrağın dalgalandığı yerdir.”¹⁷⁴ Türklerde vatan, “siyasi istiklal fikri ile beraber”¹⁷⁵ düşünülmüştür. İslamiyet öncesinde Türklerin vatana atfettikleri bu değer, inanç sistemlerine kadar yansımıştır. Yer – su ruhları içinde değerlendirilen, vatanının birlik ve bütünlüğünü koruyucu bir iye olan **Ana Maygıl**, Türklerin vatan kavramına kutsal bir değer atfettiğinin göstergesi sayılabilir. Günümüzdeki ana vatan, ana yurt inancının teşekkülünde Ana Maygıl adlı iyenin etkili olduğunu düşünen Yaşar Kalafat, Ana Maygıl ile ilgili şu bilgileri verir:

“Bu iyenin varlığına, biz Kök Türk çağından itibaren rastlamaktayız. Bu, kainatın merkezi ve Tengri’ye uzanan kozmik ağacın veya ışık yolunun var olduğuna inanılan İduk Ötüken Yış’da mevcut bir iye idi. Ötüken’in batısında bulunan bir dağda olduğuna, ili ve halkı her türlü kötülükten koruduğuna inanılan bu iye, ‘Bodun İnli’ diye anılmış. Altay Türkleri arasında, günümüzde, bu iye Ana Maygıl adıyla yaşamaktadır ve fonksiyonları Bodun İnli ile aynıdır. Koruyuculuğu, Umay iyesininkinden farklı. Bodun İnli veya Ana Maygıl, tüm yurdu ve halkı korumak ile görevliydi. Dolayısıyla, onun yaşadığı yer ıduk / mukaddes idi ve daima sahipli, kağanlı bir yer olması icab ediyordu. Acaba, günümüzde yaşayan Ana yurt, ana vatan inancı ve bu inanca bağlı olarak teşekkül eden değerler bu iye ile bağlı değil midir? Bu soruya ihtiyatlı da olsa biz ‘evet’ diyebiliriz. Belki de hem bu iyenin fonksiyonları hem de yir- sub iyelerinin birleşimi bir koruyucu Ana iye telakki edilmiş ve böylece bir ıduk Ana yurt kavramı doğmuştur.”¹⁷⁶

Ana Maygıl adlı iye, İslamiyet’in kabulünden sonra da Türk halk inançlarında yeşil sarıklılar, Ulucanlar ve şehitler etrafında gelişen inançların çekirdeğini oluşturmuştur. Bu durum, ilerleyen bölümlerde ele alınacaktır.

¹⁷² Yaşar Çoruhlu, **a.g.e.**, s. 18.

¹⁷³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Yaşar Çoruhlu, **Türk Mitolojisinin Ana Hatları**, İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2006, s. 18 - 58.

¹⁷⁴ İbrahim Kafesoğlu, **a.g.e.**, s. 237.

¹⁷⁵ İbrahim Kafesoğlu, **a.g.e.**, s. 236.

¹⁷⁶ Abdurrahman Güzel, Yaşar Kalafat “Vatan Duygusunun Türk Mitolojisindeki Yeri ve Türk Halk İnançlarındaki İzleri”, **Türk Halk Kültüründe Milli Mücadele 1. Uluslararası Halk Kültürü Sempozyum Bildirileri**, Erzurum, Erzurum Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2005, s. 18 – 19.

Türklerde vatan kavramına siyasi bağımsızlıkla paralel bir mana yüklenmiştir ve vatanın kutsi bir yönü bulunmaktadır. Bu sebeple olacak ki “Türkler yurtlarının kötü yerlerini bile ilahi bir sevgi ile sevmişlerdir. Bir şey vermiyen ormanlarını canla başla seviyorlar, onun şerefini düşünüyorlarmış. ... O yalnız toprağının muhafazasına bütün varlığı ile sarılırdı. Öldürür, ölür, **sade iyi asker şan için ölürdü.**”¹⁷⁷

Vatana verilen değerın ilk örneğini Hun imparatoru Mete’nin sözlerinde görmekteyiz: “Vatan, bizim mülkümüz değildir. Mezarda yatan atalarımızın ve kıyamete kadar doğacak torunlarımızın bu mübarek toprak üzerinde hakları vardır. Vatandan – velev ki bir karış kadar olsun- yer vermeğe hiç kimsenin selahiyeti yoktur. Bundan dolayı harp edeceğiz.”¹⁷⁸

Mete’nin sözlerinden anlaşılmaktadır ki, atalardan yadigâr kalan vatan, gelecek nesiller için korunması gereken bir emanettir. Bu emanet için, gerekirse savaşılacak ve ölünecektir.

Vatanın kutsallığından bahsederken üzerinde durulması gereken bir nokta da Ötüken’dir. “Iduk Ötüken Yış da, bütün ili ve halkı koruyan ige/ iyenin bulunduğu ve kağanın oturması gerektiği mevki olarak mukaddestir; bunlara saygı gösterilmesi, düşmana karşı savunulması esastır.”¹⁷⁹

Vatanın kutsi bir yönünün bulunduğu, Uyug – Turan’da bulunan bir mezar taşında şöyle dile getirilmiştir:

“... altunlu okluğu belime bağladım. **Semavi** elime doymadım; sizlerime söyleye.

Ben Üçin Külüğ Tiriğ’im. **Semavi ülkemde** ben yemliğim (?)”¹⁸⁰

“... **Semavi elimde** evlatlık kızım, üveği (?) oğlum, altı bin atım.”¹⁸¹

Mezar taşlarının orijinalinde ülke, “**Tenri**” kelimesiyle nitelenmektedir. Hüseyin Namık Orkun, Tenri kelimesini **semavi** sözcüğüyle karşılamıştır. Buradan

¹⁷⁷ Rıza Nur, **Türk Tarihi**, C. 1, İstanbul, Toker Yayınları, 1978, s. 105.

¹⁷⁸ Ziya Gökalp, **Türkçülüğün Esasları**, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2004, s. 153.

¹⁷⁹ Yaşar Kalafat, **Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri**, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1990, s. 38.

¹⁸⁰ Hüseyin Namık Orkun, **Eski Türk Yazıtları III**, Alaeddin Kırıl Basımevi, İstanbul, 1940, s. 39.

¹⁸¹ Hüseyin Namık Orkun, **a.g.e.**, s. 40.

da anlaşılıyor ki, “il, ferdi değerlendiren ve kahramanlığa sevk eden üstün, kutsal bir varlıktır.”¹⁸²

Vatanın sahip olduğu bu manevi değer, onu korunması ve savunulması gereken bir hüviyete büründürmüştür. Bu sebeptendir ki Türkler, vatan için savaşmayı ve vatan için ölmeyi bir onur olarak görmüşlerdir.

2.3.1.2. İslamiyet Öncesi Türk Kültüründe Askerlik ve Savaş Telakkisi

Bozkır kültürüne sahip Türklerin hayatta kalabilmeleri için tabiatla baş edebilmeleri gerekmektedir. Bu durum Türk toplumunu mücadeleci ve savaşçı bir hale getirmiştir. Tarih boyunca “**ordu – millet**” geleneği içinde yaşayan Türkler, askeri disiplinlerini sosyal yaşamlarından devlet sisteminin işleyişine kadar her sahaya yaymışlardır.

“Türk toplumunda eli silah tutan herkes askerdi. Bu yüzden askerliğe bir meslek gözüyle bakılmazdı. Kendini ailesini, malını, boyunu, milletini korumak isteyen herkes asker gibi yetişmek mecburiyetindeydi. Neticede bozkırların zor hayat şartlarında her Türk iyi bir savaşçı olarak yetişiyordu. Buradan hareketle aile ile birlikte ordunun İslam öncesi devrede devletin temelini teşkil ettiği kolayca ortaya çıkar. Ayrı bir sınıf olmaktan çok toplumla bütünleşmiş, onunla beraber oluşan bir kurumdur.”¹⁸³

Bu durum, günümüze “Her Türk asker doğar” sloganından, asker ocağına gönderilen gence annesi tarafından kına yakılmasına; asker ocağına **peygamber ocağı** denmesinden günümüzdeki şehit cenazelerine bütün milletin tek vücut olarak katılıp “Şehitler ölmez vatan bölünmez” sloganına kadar ulaşmıştır.

Şehitlik kavramı, Türk kültürüne İslamiyet’in kabulünden sonra girmiştir. Tarih sahnesine çıktıkları ilk andan itibaren, askeri yetenekleri ile dikkat çeken Türkler için vatan kavramı oldukça önemlidir. Bu durum, ordu – millet anlayışına sahip Türkler’in ölüm karşısındaki tutumunu da belirleyen bir etken olmuştur. Bazı belgeler Altay toplumlarının “ani ölümler içinde özel bir durum oluşturan savaşta

¹⁸² Mehmet Kaplan, “Yenisay Mezar Taşları”, **Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 3 - Tıp Tahlilleri**, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2011, s. 30.

¹⁸³ Ahmet Taşağıl, “İslam Öncesi Devirde Türk Ordusu”, **Türkler ve Askerlik**, İstanbul, İstanbul Yayınları, 2009, s. 16.

ölümü tercih ettiklerini ortaya koymaktadır. Çinliler de bize, Vu-huanların ‘savaşta ölmek daha asildir’ diye düşündüklerini belirtmektedir.¹⁸⁴ Tu- kilere (Türkler) gelince, ‘bir savaş sırasında ölmek onları gururlandırıyor, hayata bir hastalık yüzünden veda etmekse yüzlerini kızartıyordu.’¹⁸⁵

İslamiyet öncesi Türkler, Gök Tanrı inancına sahiptir. Milli bir karakter gösteren Gök Tanrı inancı, Türkler’in ordu – millet anlayışıyla uyum içindedir. İslamiyet öncesi Türk kültüründe yer alan Türk cihan hâkimiyeti düşüncesinin temelinde de Gök Tanrı inancı vardır.

“Gök Tanrı’nın iyi bir şekilde algıladığımız tek temel emri savaşmaktır. Eğer savaşılmaz ve boyun eğilirse bu ihanet demek olur. O, ilahi halktan, göğün altında bulunan yeryüzünün tüm yüzeyinde hüküm sürmesini, göğün altında yer almayan elverişsiz bölgeleri bir kenara bırakarak yeryüzünü gök gibi tek yapmasını beklemektedir. ‘Gök, güneşin doğduğu yerden battığı yere kadar bize yeryüzünün tamamını bahşetmiştir. (Bize) boyun eğecek olanın hayatı kurtulacaktır... Boyun eğmeyi reddedenler ve direnenler ölecektir.’¹⁸⁶

Bu durum Tonyukuk Yazıtı’nda, “Tanrı şöyle demiş olmalı: “(Sana) han verdim, hanını bırakıp (yine) bağımlı oldun.” (Türk halkı yeniden) bağımlı olduğu için Tanrı “Öl!” demiş olmalı. Türk halkı öldü, mahvoldu, yok oldu.”¹⁸⁷ şeklinde dile getirilmektedir.

İslamiyet öncesi Türk kültüründe halkın Gök Tanrı’dan gelen emir doğrultusunda kendi kaderini tayin etmede aktif bir misyon yüklendiği görülmektedir. Savaşçı ve mücadeleci bir yapıya sahip olan Türkler için en onurlu ölüm savaşarak gerçekleşendir.

¹⁸⁴ PARKER, The History of the Wu-Wan or Wu – Huan Tunguses of the first century, The Chinese Review, C. XX., s. 74; İD., Thous. Years, o.c., s. 86; TORH, Populations primitives de la Mongolie orientale, Journ of the Coll. Of Sciences, Tokyo, 36, 1914, s. 12’den aktaran Jean Paul Roux, **Eskiçağ ve Ortaçağda Altay Türklerinde Ölüm**, Çev. Aykut Kazancıgil, İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 1999, s. 70.

¹⁸⁵ Stanislas JULIEN, **Documents historiques sur les Tou- kioue (Turcs), traduits du chinois**, Paris, 1877, s. 29’dan aktaran Jean Paul Roux, **a.g.e.**, s. 70.

¹⁸⁶ D’OHSSON, **Histoire des Mongols depuis Tchinguiz Khan jusqu’a Timour Khan**, C. IV., La Haye – Amsterdam, 1834 – 1835, C. I, s. 185-186; **Revue de l’Orient chrétien**, C. XXIII, s. 21-23; KOTWICZ, Les Mongols promoteurs de l’idée de paix universelle au début du XIII siècle, La Pologne au VI Congres intern. Des Sciences historiques, Varşova, 1933, s. 199-204 ve **Rocznick Orientalistyczny (Lemberg) Krakow**, C. XVI., s. 428 - 434’dan aktaran Jean Paul Roux, **a.g.e.**, s. 84.

¹⁸⁷ Talat Tekin, **Tunyukuk Yazıtı**, yayımlayan: Mehmet Ölmez, Ankara, Simurg Kitapçılık ve Yayıncılık, 1994, s. 2.

Kök Türk Yazıtları'nda kişinin asaletine önem verilmediği daha ziyade insanın şahsi değerinin önemli olduğu vurgulanmaktadır. Kök – Türk devri kitabelerinde bir kişinin **bilge ve alp** olmak yanında **erdem sahibi** olması gerektiğinden bahsedilmektedir. “Alplik ve erdem sayesinde, ‘er atı’ (er adı) kazanılmakta idi. ‘Er atı’ alan ise, ‘bengü taş’ denen ve faziletini ebediyete kadar bildirecek bir abidevi mezara hak kazanıyordu.”¹⁸⁸

Emel Esin bu duruma örnek olarak Kem vadisindeki Bars adlı, Türk neslinden bir alpin mezar taşını örnek verir:

“On ay ilti ögim a! Kelirti ilimke. Erdem iç.. ben yerledim. İlim ökünçüne, yağıka kımatın teğipen, adırıltım, yıta!

(Anam beni on ay taşıdı ya! İlime verdi. Ben erdem için yer tuttum. **İlim için**, kuvvetli düşmana tınmadan karşı geldim, ayrıldım (öldüm), ah!”¹⁸⁹

Erlik erdemi, sosyal bir değerdir. Kişinin toplum içindeki kıymeti, onun kahramanlığıyla yani erlik erdemiyle yakından ilgilidir. Ulug – kem Yazıtı'nda “erlik erdemimin ordu çevir, vur.”¹⁹⁰ şeklinde geçen ibareden de anlaşılmaktadır ki ölen kişinin geride kalanlardan isteği erlik erdemiyle adının yaşatılmasıdır. Bunun için de geride kalanlara vuruşmak tavsiye edilmektedir.

Er adı alan kişinin bengü taş adı verilen mezar taşına hak kazanması, günümüzde de varlığını devam ettirmektedir. Edirnekapı Şehitliği sahasında gerçekleştirdiğimiz çalışmamızda şehitlerin mezar taşlarına gerek kendi sözleri¹⁹¹ gerekse aile bireylerinin sözleri¹⁹² yazılmıştır. Jean Paul Roux, mezar taşlarındaki yazıları ölenin hayatını ve belli eylemlerini anlatan ağıtlar olarak değerlendirir.¹⁹³ Bu mezar taşı yazılarında halk inançlarının izlerine rastlandığı gibi şehit olan askerin kahramanlığı da vurgulanmaktadır.

Türk kültüründe vatan, askerlik ve savaş kavramlarının ilahi bir yönünün bulunduğu görülmektedir. Yaşanılan şartlar gereği eli silah tutan her Türk'ün asker olduğu ve bu durumun sınıfsal farklılığın önüne geçerek herkesi eşit hale getirdiği

¹⁸⁸ Emel Esin, **İslamiyetten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslama Giriş**, İstanbul, Edebiyat Fakültesi Matbaası, 1978, s. 89.

¹⁸⁹ Malov, Yenisey, 54'ten aktaran Emel Esin, **a.g.e.**, s. 89.

¹⁹⁰ Hüseyin Namık Orkun, **Eski Türk Yazıtları III**, s. 57.

¹⁹¹ Bkz. **Fotoğraf 6., Fotoğraf 7., Fotoğraf 8., Fotoğraf 10., Fotoğraf 11.**, s. 441, 442, 444.

¹⁹² Bkz. **Fotoğraf 9.**, s. 443.

¹⁹³ Bkz. Jean Paul Roux, **a.g.e.**, s. 265.

görülmektedir. Siyasi bağımsızlığın olmadığı topraklardan hiç düşünmeden göç eden Türkler için vatan, siyasi bağımsızlığın ve kutsiyetin bulunduğu topraklardır. Bu amaçla, Gök Tanrı'dan alınan emir doğrultusunda savaşan Türkler, topraklarını genişletmiş ve buraları vatan haline getirmiştir. Savaş esnasında ölmek onur verici olarak algılanmıştır. Savaş sırasında ölmenin manevi bir yönünün bulunduğu da söylenebilir. Çünkü savaş emri Gök Tanrı'dan gelmektedir.

2.3.1.3. İslamiyet Öncesi Türk Halk İnançlarında Ölüm Telakkisi

Türkler, saygı duyulan kişilerin ölümünü belirtmek için, “kergek bolmak,”¹⁹⁴ “uçabarmak”¹⁹⁵ ve “adrılmak”¹⁹⁶ kelimelerini, düşman ya da sıradan kişilerin ölümünü belirtmek için ise “ölti”¹⁹⁷ ya da “adrılmak”¹⁹⁸ kelimelerini kullanmışlardır.

İslamiyet öncesi Türk halk inançlarında, insanı yaşatan ruh, nefesle eş değer görülmüştür. “Hala bugün bile kullandığımız (son nefesini verdi) şeklindeki ifadeler, soluğun bir iç varlık ya da ölüm gününe kadar (ki ölüm geldiğinde her şey son bulur) tamamen kaybolmadan sürekli olarak bedenin dışına verilen bir varlık olarak algılandığını gösterir.”¹⁹⁹

Eski Türklerin ruhu karşılamak üzere genel olarak “tın (yani nefes)”²⁰⁰ kelimesini kullandıkları görülmektedir. Yakutlar, ruhu “tın, kut ve sür”²⁰¹ kelimeleriyle, Altaylılar ise “tın, süne ve kut kelimeleriyle”²⁰² karşılamışlardır. Bu kelimelerin birbirinden farklı mana hususiyetleri vardır. Bütün canlı yaratıklarda bulunan tın, “vücuttan ayrılırsa ölüm vukua gelir.”²⁰³ Kut, vücuttan “ayrılırsa ölüm olmaz.”²⁰⁴ Kut, her şeyde bulunur ve cansız varlıklara bir kutsiyet atfeder. O halde,

¹⁹⁴ Kül Tigin Yazıtı'nın Doğu yüzünde hükümdarların ölümü için “özi(a)nça: k(e)rg(e)k: bolm(ı)ş” ifadesi kullanılmıştır. Benzer ifadeler için bkz. Talat Tekin, **Orhon Yazıtları**, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1988, s. 8, 16, 22.

¹⁹⁵ Kül Tigin ve Bilge Kağan Yazıtları'nda geçen ifadeler için bkz. **Orhon Yazıtları**, s. 12, 24, 44, 54.

¹⁹⁶ Ruhi Ersoy, “Türklerde Ölüm ve Ölü İle İlgili Rit ve Ritüeller”, **Milli Folklor**, S. 54, s. 87.

¹⁹⁷ Ruhi Ersoy, a.g.m., s. 87.

¹⁹⁸ Ruhi Ersoy, a.g.m., s. 87.

¹⁹⁹ Jean Paul Roux, **a.g.e.**, s. 142.

²⁰⁰ Abdülkadir İnan, **Tarihçe ve Bugün Şamanizm**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2006, s. 176.

²⁰¹ Abdülkadir İnan, **a.g.e.**, s. 176.

²⁰² **A.e.**, s. 176.

²⁰³ **A.e.**, s. 176.

²⁰⁴ **A.e.**, s. 176.

“kut, candan başka bir türlü ruhtur ki yalnız insanda değil, fakat her şeyde bulunabilir.”²⁰⁵ Hayati bir gücü bulunan kut,²⁰⁶ kimi zaman “uzun ömrün vazgeçilmez dayanağıdır.”²⁰⁷

Çoğu kültürde olduğu gibi İslamiyet öncesi Türk inançlarında da ruh, kimi zaman bir kuş gibi ya da uçuş kabiliyetine sahip herhangi bir varlık gibi tasavvur edilmiştir. “Kuş şeklindeki bir ruhtan, uçan bir ruhtan, **yüksekte bulunan başka bir dünyaya** göç etmesi”²⁰⁸ beklenmektedir. Bu durum Orhon Yazıtları’nda hükümdarın ölümü dolayısıyla şöyle dile getirilmektedir: “Uçup gittiniz. Gök(lerde de) hayattaki gibi (olasınız).”²⁰⁹ Buradan da anlaşılmaktadır ki ölüm bir yok oluş değildir. Kuş şeklindeki ruh, gökyüzüne / başka bir dünyaya ulaşmaktadır. “Moğollar zamanında gökte yaşama devam edildiği olgusu Gizli Tarih tarafından da doğrulanmış bulunmaktadır. Aynı şekilde, 1323 yılında Yusun Timur tarafından duyurulan ve ele alınan bir bildirmede şunlar belirtilmektedir: Şimdi, benim hükümdar yeğenim [Ying-tsong (1321- 1323)] göğe çıkmıştır.”²¹⁰

İslamiyet öncesi Türk halk inançlarında, bir kişinin yaşamını gökte devam ettirebilmesi için ayrıcalıklı bir sınıftan olması gerekmemektedir. “Preuss tarafından dile getirildiği gibi, **ölülere ancak yeryüzündeki yaşamları sırasında da güçlü bir hayat sürdürülse, güçlü bir yaşam atfedildiğini** savunan bu görüş ilk çağlarda da oldukça yaygındı.”²¹¹ Kişilerin eğer varsa, unvanlarını belirtmekte kusur etmeyen İrk Bitig, gökte güçlüdür derken (bir prensten ya da bir beyden değil de) sıradan bir insandan söz etmektedir.”²¹²

Ruhun bir kuş gibi yükselerek gökyüzünde yaşayabilmesi, yeryüzünde güçlü bir yaşam sürmesine bağlıdır. Bunun yanında ölen kişinin ruhu, yeryüzünde de yaşayabilmektedir, “fakat aynı zamanda, balbal’da, kutsal bir dağda, bayrakta, belki

²⁰⁵ A.e., s. 176 - 177.

²⁰⁶ Kut kelimesiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Jean Paul Roux, **Eskiçağ ve Ortaçağda Altay Türklerinde Ölüm**, s. 33 – 43.

²⁰⁷ Jean Paul Roux, **a.g.e.**, s. 39.

²⁰⁸ Jean Paul Roux, **a.g.e.**, s. 160.

²⁰⁹ Talat Tekin, **a.g.e.**, s. 25.

²¹⁰ Édouard Chavannes, **Inscriptions et pièces de chancelleries chinoises de l’époque mongole**, T’oung Pao, Leiden, 1905, s. 38’den aktaran Jean Paul Roux, **a.g.e.**, s. 160.

²¹¹ Konrad Theodor Preuss, **Glauben und Mystik im Lichte des höchsten Wesens**, 1926, s. 30’dan aktaran Jean Paul Roux, **a.g.e.**, s. 160 – 161.

²¹² İrk Bitig, XII, Journal of the Royal Asiatic Society, 1912, s. 198; Hüseyin Namık ORKUN, **Eski Türk Yazıtları II**, s. 75’ten aktaran Jean Paul Roux, **a.g.e.**, s. 160 – 161.

mezarda veya evinde de yaşamaktadır. Bu yerlerin ötesinde de yerler olabilir.”²¹³ O halde, ölüm Türkler için tamamen bir yok oluş olarak görülmemiştir. Ölümden sonra bir hayatın / dünyanın var olduğuna inanılmıştır. Ölen kişinin ruhu, gökyüzünde, yeryüzünde yaşayabildiği gibi evinde, bir bayrakta, kutsal bir dağda da yaşayabilir.

2.3.2. İslamiyetin Kabulünden Sonra Türk Kültüründe

Şehitlik

2.3.2.1. Cumhuriyet Dönemine Kadar Türk Kültüründe

Şehitlik

Türk toplumunda askerliğe büyük önem verildiği bilinmektedir. Bunun temelleri şüphe yok ki İslamiyet öncesi Türk kültürüne dayanmaktadır. İslamiyet öncesinde Gök Tanrı’nın savaş emriyle savaşıp cihan hâkimiyeti ülküsüyle fethettiği toprakları vatan ruhuyla inşa eden Türkler, İslamiyet’in kabulünden sonra benimsedikleri cihat anlayışını cihan hâkimiyeti ülküsüyle beslemeye devam etmişlerdir. Savaş esnasında ölüm, İslamiyet öncesi Türklerde en onurlu ölüm olarak kabul edilmiştir. Savaş esnasında **onurlu ölüm**, İslamiyet’in kabulünden sonra, yerini şehit olma isteğine bırakmıştır. Bu durum, Yaşar Kalafat tarafından şöyle dile getirilmektedir:

“Şehitlikte Allah rızası için, **vatanın kutsallığı inancından yola çıkılarak**, Allah yolunda cehd etmek, kişinin kendisini Allah’a adaması inancı vardır. Eski Türk İnanç Sistemi’nde vatan toprakları için kutsal yer- su, Ötügen için ölünüyordu. Kendi formatında Türkler İslamiyet’ten önce toprakları için canlarını Gök/ Ulu Tanrıya adıyorlardı.”²¹⁴

Vatanın kutsallığı inancı Türklerin kültürel kodlarından birini oluşturmaktadır. Terör şehitlerimizin, bu inanç uğruna, ülkenin birlik ve bütünlüğünün korunması uğruna, canlarını feda ettiği yaptığımız mülakatlardan ulaştığımız sonuçlardan biridir.

²¹³ Jean Paul Roux, **a.g.e.**, s. 184.

²¹⁴ Yaşar Kalafat, “Kocaeli ve Çevresi Örnekleri ile Türk Halk İnançlarında Adanmışlık/ Sahiplilik”, **Türk Kültürlü Halklarda Tematik Halk İnanmaları**, Ankara, Berikan Yayınları, 2011, s. 269 - 270.

Türk –İslam edebiyatının ilk ürünlerinden olan **Kutadgu Bilig**’te, toplum için yapılabilecek en büyük fedakârlık, kişinin canını kurban etmesi olarak belirtilmektedir:

“Cömert derler, cömert kimdir; cömert canını feda ederek, insanın hakkını veren insandır.”²¹⁵

Bu beyit, Emel Esin tarafından “İslamda şehadet mertebesine işaret”²¹⁶ olarak yorumlanmıştır.

XIII. yüzyılda yaşadığı düşünülen Hacı Bektaş-ı Veli, **Makalat** adlı eserinde, “Sen eğer kafiri öldürürsen gazi olursun ve ölürsen şehit olursun”²¹⁷ diyerek gazi ve şehit tanımını yaptıktan sonra, şehitlerin derecesiyle peygamberlerin derecesini karşılaştırır. Bu karşılaştırma sonucunda şehitlerin derecesinin peygamberlerin derecesinden beş açıdan farklılık gösterdiğini belirtir:

“Birincisi, öldüğü zaman peygamberlerin elbiselerini çıkardılar, şehitlerin çıkarmadılar.

İkincisi, peygamberleri yıkadılar, şehitleri yıkamadılar.

Üçüncüsü, peygamberleri kefene sardılar şehitleri sarmadılar.

Dördüncüsü, peygamberler öldüğünde ahirette şefaet ederler, sonra (ümmeatlerini) cennete götürürler. Şehitler, hemen şehit edildikleri anda cennete götürülürler.

Beşincisi, peygamberleri yılda bir kez ziyaret ederler, şehitleri her gün ziyaret ederler.”²¹⁸

Bu karşılaştırma, İslamiyet’i kabul eden Türklerin şehitlik kavramına bakış açısını yansıtmaları bakımından önemlidir.

Eski Türklerde görülen alp tipi, İslamiyet’in kabulünden sonra yerini gazi tipine bırakmıştır. Alplık anlayışında, savaşta ölüm en onurlu ölüm olarak görülürken, gazi tipinde bu anlayış şehit olma inanç ve isteğine dönüşmüştür. Ülkeler fetheden, fethettiği ülkeleri imar eden ve koruyan Türkler, bu uğurda gazi ya da şehit olmayı göze almışlardır. “Gaziler, yola çıkarken ölümü göze almış kişilerdir.”²¹⁹ Suzi Çelebi’nin “XV. Yüzyılın ünlü akıncılarından Mihaloğlu Ali Bey’in gazalarını

²¹⁵ Yusuf Has Hacı, **Kutadgu Bilig II**, Çev. Reşid Rahmeti Arat, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988, 6105. Beyit, s. 437.

²¹⁶ Emel Esin, **a.g.e.**, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul, 1978, s. 174.

²¹⁷ Hacı Bektaş-ı Veli, **Makalat**, Haz. Ali Yılmaz, Mehmet Akkuş, Ali Öztürk, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2009, s. 133.

²¹⁸ Hacı Bektaş-ı Veli, **Makalat**, s. 133 – 134.

²¹⁹ Mehmet Kaplan, “Gazi Tipi”, **a.g.e.**, s. 107.

anlatan”²²⁰ ünlü **Gazavat-name** adlı eserinde şehit olmanın yatakta can çekişip ölmekten daha iyi olduğu ve şehitlerin elde ettiği mükâfatlar şöyle dile getirilmektedir:

“Döşekde can çekişmek key beladur
Kılıçdan yara irmek hoş safadur

....

Sonı her bir vücudun çün ademdür
Şehid olmak bugün demdür kademdür
Şehid için bezendi bağ-ı Rıdvan
Şehid için tonandı hur u gılman
Şehide hun – baha cennet degül mi
Ne cennet hazret-i izzet degül mi
Şehidün türbesi kandilidür mah
Şehidün nur iner kabrine her gah”²²¹

(Yatakta can çekişerek ölmek çok kederli bir haldir. Kılıç sebebiyle yaralanmak ise hoş bir neşedir. Her varlığın sonu yokluk olduğu için, bugün şehit olmanın zamanı ve adıdır. Rıdvan Cenneti, şehit için süslendi. Huri ve gılmanlar şehit için giyinip kuşandı. Şehide ödediği kan pahası/diyeti karşılığında verilen cennet değil midir? Allah’ın huzurunda kendisine bahşedilen ikram, kendisine cennet değil midir? Şehidin türbesinin ışığı, aydır. Şehidin kabrine her an nur iner.)²²²

İslamiyet öncesi Türk kültüründe de görüldüğü gibi, Türkler için en onurlu ölüm savaş esnasında gerçekleşendir. Bu durum şiirde, kılıç yarasından ölümün neşeli bir hal olarak tasvir edilişiyle karşımıza çıkmaktadır. Şiirde, Allah yolunda öldürülenlerin ölü olmayışları ve şehitlerin Allah katında elde ettiği mükâfatlardan bahsedilmiş ayrıca Türk halk inançlarında çokça rastlanan “şehit kabrinde görülen ışık/nur” motifi de dile getirilmiştir.

²²⁰ Agâh Sırrı Levent, **Türk Edebiyatı Tarihi**, C. 1, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988, s. 158.

²²¹ Agâh Sırrı Levent, **Gazavatnameler ve Mihaloğlu Ali Bey’in Gazavat – Namesi**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1956, s. 287 – 288.

²²² Şiirin tercümesi tarafımızdan gerçekleştirilmiştir.

Selçuklular, Beylikler ve Osmanlı İmparatorluğu'nun temelinde yer alan gaza anlayışı, Mustafa Kemal önderliğinde gerçekleştirilen Milli Mücadele'nin başarıyla sonuçlanmasında da önemli bir etkidir. Gazi unvanıyla gerçekleştirdiği bu mücadele sayesinde “Mustafa Kemal, Anadolu nezdinde ki meşruiyetini pekiştirmiş olmaktadır.”²²³ Kültürel kodlarında vatanın siyasi bağımsızlık fikriyle beraber olduğu bilgisi bulunan Türkler, bu uğurda kurtuluş mücadelesi vermiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasını sağlayan anlayışın temelinde bu düşünce bulunmaktadır.

Allah, Kur'an'da şehitlerin ölü olmadığını, onlara ölümler denmemesi gerektiğini söyler. Türk kültüründe de şehitlerin ölmediğine inanılmaktadır. Yaşar Kalafat, Türk kültüründeki bu inancın temelinde, Ana Maygıl adlı iyenin varlığını görür:

“İyesi olan toprak kutsaldır. Vatan, kutsal olan topraktır. Toprağın kutsallığını onun uğrunda ölünebilmesi belirler. Toprak için sadece toprağın üstündeki ve altındaki savaşmaz, toprağın bizzat ruhu savaşır. Toprağın üzerindeki savaşları esnasında **toprağın altındakiler** de yer alırlar. Bunlar **aynı toprak için evvelce ölerek**, yeni savaşlardaki mevzilerini almışlardır.”²²⁴

Türk halk inançlarında, düşman karşısında savaşan Türk askerine yardım eden yeşil sarıklılar ve şehitlerle ilgili çeşitli efsane ve menkıbeler anlatıldığı bilinmektedir. Geride kalanların, yaşadıkları toprakları korumak adına hiç düşünmeden şehit olmayı göze almalarında, şehitlerle ilgili anlatılan efsane ve menkıbelerin de önemli bir yeri vardır.

Mustafa Kemal Atatürk'ün fikrimin babası dediği Ziya Gökalp, “II. Meşrutiyet, İstiklal Savaşı ve Cumhuriyet devri Türkiye'sinin politik, sosyal ve kültürel hayatında”²²⁵ önemli bir yere sahiptir. Ziya Gökalp'e göre vatan, “milli kültür dediğimiz şeydir ki üstünde oturduğumuz toprak onun ancak zarfından

²²³ Selahattin Döğüş, “Osman Gazi'den Gazi Mustafa Kemal'e Anadolu Gazileri”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 9, S. 1, 2007, s. 45.

²²⁴ Abdurrahman Güzel, Yaşar Kalafat, a.g.m., s. 21.

²²⁵ Ziya Gökalp, **a.g.e.**, s. I.

ibarettir. Ve ona zarf olduğu içindir ki mukaddestir. O halde, vatani ahlak, milli mefkûrelerden, milli vazifelerden mürekkep bir ahlak demektir.”²²⁶

Ziya Gökalp’in tanımında da vatan, Eski Türk inançlarına uygun olarak manevi yönüyle ele alınmaktadır. Milli kültürümüzün koruyucusu olan vatan uğruna gerçekleştirmemiz gereken milli vazifelerimiz, vatan ahlakını oluşturmaktadır. Vatan ahlakının gerektirdiği milli vazifelerden biri de, kişinin vatani uğruna canını feda etmesidir. Türk milletine İstiklal Savaşı’nı kazandıran fedakârlık işte budur. “Çanakkale Şehitleri, Sarıkamış, Sakarya, Mohaç, Niğbolu, İstanbul’un fethi, İstiklal Savaşı ve İstiklal Marşı vatandır. Vatanın tapusu şehitlerin mezar taşlarıdır.”²²⁷

Mehmet Akif Ersoy’un Allah bu millete bir daha İstiklal Marşı yazdırmasın dediği milli marşımız, Türk milletinin vatani uğruna gösterdiği fedakârlığın edebi bir yansıması niteliğindedir. Mehmet Akif Ersoy’un Safahat adlı şiir kitabına almadığı ve kahraman ordumuza ithaf ettiği İstiklal Marşı’nın altıncı ve yedinci kıtalarında, bu topraklar için kanlarını döken şehitlerimizden bahsedilmektedir:

“Bastığın yerleri “toprak” diyerek geçme, tanı!

Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.

Sen şehid oğlusun, incitme yazıktır atanı,

Verme, dünyalarını alsan da bu cennet vatani.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?

Şüheda fışkıracak toprağı sıksan şüheda!

Canı, cananı, bütün varımı alsın da Huda,

Etmesin, tek vatanımdan beni dünyada cüda.”²²⁸

İslamiyet öncesi Türk kültüründen itibaren varlığını gördüğümüz vatan mefhumu, İstiklal Marşı’mızda edebi bir ifadeye ulaşmıştır. Vatan, bir toprak parçası olmasının ötesinde farklı bir değere sahiptir. Bu cennet vatanın değeri, onun uğruna binlerce kişinin şehit olmasından kaynaklanmaktadır.

²²⁶ Ziya Gökalp, **a.g.e.**, s. 89 - 90.

²²⁷ Mustafa Kutlu, “Vatan”, **Vatan Yahut İnternet**, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2014, s. 10.

²²⁸ Mehmet Akif Ersoy, **Safahat**, tertib eden: Ömer Rıza Doğrul, İstanbul, İnkılap Kitabevi, 1963, s. 523.

Mehmet Akif Ersoy'un Çanakkale Şehitleri için kaleme aldığı şiiri, şehitliğin Türk kültüründeki yerini göstermesi bakımından önemlidir:

....
Vurulup tertemiz alnından uzanmış yatıyor,
Bir HİLAL uğruna, Yarab, ne GÜNEŞLER batıyor!
Ey, bu topraklar için toprağa düşmüş, asker!
Gökten ecdad inerek öpse o pak alnı değer.
Ne büyüksün ki kanın kurtarıyor TEVHİD'i...
BEDR'in arslanları ancak, bu kadar şanlı idi.
Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın?
Gömelim gel seni tarihe desem, sığmazsın.
Herc ü merc ettiğin edvara da yetmez o kitab...
Seni ancak ebediyyetler eder istiab.

...
Ey şehid oğlu şehid, isteme benden makber,
Sana ağuşunu açmış duruyor PEYGAMBER.²²⁹

2.3.2.2. Cumhuriyet Döneminde Türk Kültüründe Şehitlik

Milli bir mücadele verip 29 Ekim 1923 tarihinde bağımsız Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni kuran gücün temelinde, İslamiyet öncesi Türk kültüründen itibaren vatana atfedilen değerın önemli bir rolü bulunmaktadır. Tarih boyunca askerliğe büyük önem veren Türkler için, Cumhuriyet döneminde de askerlik önemli bir yere sahiptir.

Afet İnan, **Vatandaş İçin Medeni Bilgiler** adlı eserinde, bir vatandaşın devlete karşı üç temel vazifesi olduğundan bahseder. Bunlar, "intihap etmek, vergi vermek ve askerlik yapmak"²³⁰tır. Askerlik Vazifesi bölümünde, ordu hayatı başlığı altında askerliğin en ciddi alameti olarak, bir askerin istekle ölüme hazır bulunması görülmektedir. Bu durum şöyle dile getirilmektedir:

²²⁹ Şiirin tamamı için bkz. **Safahat**, s. 425- 427.

²³⁰ Afet İnan, **Vatandaş İçin Medeni Bilgiler**, İstanbul, Devlet Matbaası, 1933, s. 113.

“Askerlik vazifesini yapmakta, **istekle ölüme hazır bulunmak** askerliğin en ciddi alametidir. Umumi olarak hayat fedakârlığı her insana terettüp edebilir. Fakat bu, nihayet **manevi bir vazife** olarak düşünülür. Askerlikten başka hiçbir iş yoktur ki öldürmek ve dolayısıyla de ölmeğe razı ve hazır bulunmak vazifinin aslını ve mevzuunu teşkil etsin. Hakiki harp san’atı, hasmı yoketmek gayesini takip eder. Bu böyle olunca harp san’atı sahipleri, kendilerinin yok edilmesini göze almış olmak lazımdır. Bu telakkidir ki, askere bir hususilik, ciddilik, yükseklik, **kutsilik** verir.”²³¹

Afet İnan, askerliğin en ciddi alameti olarak bir askerin istekle ölüme hazır olmasını görür. Vatan uğruna canını feda etmek, askere bir kutsilik katar. Burada, şehit olmak ve şehitlik kavramlarına yer verilmemiştir. Kişinin vatanı uğruna canını feda etmesi, dini yönden değil milli yönden ele alınmıştır demek mümkündür.

Kara Kuvvetleri Komutanlığı tarafından hazırlanan **Askerin Din Bilgisi** adlı eserde de, askerlik fedakârlıkla eşdeğer görülmektedir:

“Bir insan, bir asker ruhundaki vatan ve millet sevgisinin büyüklüğü oranında bu değerler uğrunda fedakârlıkta bulunur. Gerekliğinde bu değerler için hiç çekinmeden, gözünü kırpmadan canını verir. Kendine, ailesine, milletine ve hatta insanlığa karşı görevlerinin neler olduğunu bilincine varmak ve bu yolda fedakârlıklara hazır olmak o kişinin ruh ve kafa eğitiminin gelişmiş olmasına bağlıdır. Olumlu ve sağlıklı bir ruh ve kafa yapısına sahip olmak da sağlam beden varlığı ile mümkündür. İşte bu nedenledir ki, gençlerimiz, vatan ve millet gibi üstün değerler uğrunda her yönde fedakârlıklara hazır duruma getirilebilmeleri için özellik ve öncelikle onların eğitim ve öğretimlerine önem verilmelidir. Onların, sözü edilen bu varlıklara büyük sevgi ve inançla bağlı olmalarını sağlayacak, bu sevgi ve inançların pekiştirecek her türlü önlem alınmalıdır.

Halkımızın en büyük inanç müessesesi olan İslam dini ve **bunun dinin gereklerine uygun olarak geliştirilmiş vatan ve millet anlayışı ve sevgisi**, çok daha mutlu ve güçlü bir Türkiye’nin gerçekleşmesinde büyük etken olacaktır.”²³²

Alıntıdan anlaşıldığı üzere, askeri fedakârlık, dini ve milli yönü ile birlikte ele alınmıştır.

Askerin Din Bilgisi kitabının 14. Ders’i, Görevlerimiz başlığını taşır. Görevler arasında vatan savunması, askerlik, nöbet tutma, savaşta sabır, cesaret, kahramanlık, şehitlik ve gazilik gibi başlıklar bulunmaktadır.²³³ Şehitlik ve gazilik kavramları, Türk – İslam sentezinin bir sonucu olarak şöyle tanımlanmıştır:

²³¹ Afet İnan, **a.g.e.**, s. 178.

²³² Osman Güngör Feyzoğlu, Ahmet Okutan, Turgut Durukan, **Askerin Din Bilgisi**, Ankara, Genelkurmay Başkanlığı Kara Kuvvetleri Komutanlığı, 1981, s. III.

²³³ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Askerin Din Bilgisi**, s. 169 – 183.

“Biz Türkler asker olarak doğduk ve asker olarak öleceğiz. Tarih, bu gerçeği ispat etmiştir. Fakat Türk **vatanını savunmak için** asker olur. O’nun niyeti tecavüz etmek değildir. Bu kutsal görevini başaran her Müslüman Türk’ü Allah ödüllendirecektir. Türk askeri hiçbir çıkar gözetmeksizin yalnız vatan ve ulusunun esenliği uğrunda kendini feda etmekten çekinmeyen bir kahramandır. Bunun için dinimiz de bunlara layık olduğu en yüksek rütbeleri vermiştir. Bir asker için en büyük rütbe şehitlik, ikinci büyük rütbe ise gaziliktir.

Vatan ve ulus yolunda ölenlere ŞEHİT, çarpışıp da sağ kalanlara ise GAZİ denir. Bu iki rütbe, her Türk askerine Allah’ın bağışladığı en son ve en yüksek rütbelerdir.”²³⁴

1925 yılında, Genelkurmay Başkanlığı’nın isteğiyle Türk ordusundaki askerin manevi ihtiyacını karşılamak üzere dönemin Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Ahmed Hamdi Akseki tarafından kaleme alınan **Askere Din Kitabı** adlı eser, Türk ordusunda ders kitabı olarak okutulmuştur. Kitabın birinci dersinde, Türk askerine vatan sevgisinin imandan geldiği anlatılmaktadır. Vatana verilen değer, Hasan Çavuş ve Teğmen arasında geçen şu karşılıklı konuşmayla sunulmuştur:

“Teğmen: Hasan Çavuş, vatan bizim nemizdir?

Hasan Çavuş: Anamızdır.

Teğmen: Vatan nasıl bir anadır?

Hasan Çavuş: Aşk ve sevgiye, **uğrunda can vermeye layık mukaddes bir anadır.**

Teğmen: Sen ananı niçin seversin?

Hasan Çavuş: Anam olduğu için severim.

Teğmen: Peki, vatanını da sever misin?

Hasan Çavuş: Elbette severim. Çünkü en aziz ve en mukaddes anamızdır. Anamızı nasıl aşk ile seversek, vatanımızı da öylece aşk ile seveceğiz. Vatanımız olduğu için seveceğiz. Bir de şu var: İnsanda bütün iyilikler Allah sevgisinden ve Allah korkusundan doğar. Bağlılık, fedakârlık, birlik ve kardeşlik de vatan sevgisinden doğar. Sonra Peygamberimiz de şöyle buyurmuştur: “Vatan sevgisi imandan gelir”. Bundan dolayıdır ki vatanımı pek çok severim. Dedelerimin kemikleri onun kucağındadır. Dinim, namusum, şerefim onunladır.

Teğmen: Vatana düşmanın dokunmasını nasıl sayarsın?

Hasan Çavuş: Anamı çiğnemiş, dinime, ırzıma ve namusuma dokunmuş sayarım ve böyle bir hal karşısında kükrerim. Bir **Türk ve Müslüman**, buna dayanamaz; çünkü o, bunun için yaşar ve bu uğurda ölür.”²³⁵

Eski Türklerde vatanın ana olarak tasavvur edildiği bilinmektedir. Hatta bu düşünce Eski Türklerin inanç yapısına da yansımış ve Ana Maygıl adlı iye, dişi bir

²³⁴ A.e., s. 180.

²³⁵ Ahmed Hamdi Akseki, **Askere Din Kitabı**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Basım, t.y., s. 17 -18.

ruh olarak düşünölmüştür. Günümüzdeki ana vatan ter kibinin temeli de bu düşünce nin ürünüdür. Hasan Çavuş'un vatani, ana olarak görmesi kültürün devamlılık gösterdiğinin bir kanıtıdır. Yine yukarıdaki alıntıda askerlik fedakârlıkla eşdeğer görölmüş ve vatan sevgisinin imandan geldiğı Hazreti Muhammed'in sözüyle vurgulanmıştır.

Konuşmanın devamında ise Türk askerinin yaradılışında, huyunda, fikrinde, dilinde neler olduğı belirtilmektedir. Böylece Türk askerinin nasıl düşünmesi ve davranması gerektiğı hakkında da dolaylı olarak bilgi verilmiş olmaktadır:

“Teğmen: Hasan Çavuş! Huyunda ve yaradılışında neler var, bana söyler misin?
Hasan Çavuş: Kumandanım! Türk askerinin huyunda ne olur: Mertlik, doğruluk, büyüklerine saygı, kumandanlarına itaat ve bağılılık...
Teğmen: Damarlarında neler çağıyor?
Hasan Çavuş: Namus hürriyeti ve milli şeref şimşekleri.
Teğmen: Dilinde ne var?
Hasan Çavuş: Allah adı ve vatan. Allah Allah der, düşmana saldırırım. ...
Teğmen: Üstünde ne var?
Hasan Çavuş: Ne olacak? Askerlik şerefi ve Türklüğün yüceliğı.
Teğmen: Elinde ne var?
Hasan Çavuş: Milletimin silahı: Hainlerin ve düşmanların küsküsü. Hele bir karşıma çıksınlar, Allah şahit alimallah kurtulamazlar.
Teğmen: Fikrinde ne var?
Hasan Çavuş: **Fedakârlık. Yurdum ve milletim için her şeyi göze almak.**
Teğmen: Ne görüyorsun?
Hasan Çavuş: Her zaman zafer.
Teğmen: Hak ve milli şeref için ne diyorsun?
Hasan Çavuş: Düşman karşısında ölmek var, dönmek yok.
Teğmen: Hak ve milli şeref için içinde bir şeyler duyuyor musun?
Hasan Çavuş: Duymaz olur muyum? Düşmandan öc almak. Ah kumandanım, içimden neler geçiyor, bilseniz.”²³⁶

Konuşmanın devamında, Teğmen, Hasan Çavuş'a kendisinde askerlik duygusunun ne zaman uyandığını sorar. Hasan Çavuş, kendisinde askerlik duygusunun ta beşikte annesinin kendisine söylediğı ninnilerle başladığını söyler ve annesinin kendisine verdiği öğütlerden bahseder. Hasan Çavuş'a annesi şu öğütlerde bulunur:

²³⁶ A.e., s. 18.

“Yavrucuğum! Öğütlerim kulağına küpe olsun: Yurt ve Millet hakkını öde. Öde ki, titrek ninelerimizin göz yaşları seni boğmasın. **Vatanın ahı seni tutmasın.** Allah sana böyle kara günler göstermesin! Dini bir değer uğruna çalışır da gazi olursun! İnşallah şehid düşer, bu vatana kurban olursun! Ananı düşman ayağıyla çiğnenmekten korur, yüz yıllardan beri dedelerinin beklediği evin, vatanın hayırlı bir evladı olursun, evladım!”²³⁷

Annenin öğütlerinden de anlaşılmaktadır ki, askerlik her Türk erkeğinin yerine getirmesi gereken bir yurt ve millet hakkıdır. Bu hak ödenmezse, vatanın ahı kişiyi tutar. Bu durum, toprağın ruhu olan Ana Maygıl inancını akla getirmektedir. Vatanın ahı, İslamiyet öncesi Türk destanlarından Göç Destanı’nda karşımıza çıkmaktadır. Vatanın bir parçası olan kayanın Çinlilere verilmesi, vatandaki bütün hayvanların ağıtlar yakmasına, kıtlığın baş göstermesine, canlı – cansız bütün varlıkların göç diye bağırmasına neden olmuştur.²³⁸ Destanın konusu ve Hasan Çavuş’un annesinin öğütleri, Türk milletinin görüşlerinin yansıması niteliğindedir. “Millet düşünüyor ki, devlet, kendi savaş gücüne güvendikçe sağlamdır.”²³⁹ Milletın düşüncesi yüzyıllar boyunca bu minval üzere devam etmiştir. Yıllarca bu topraklar uğruna şehit düşen atalara ve vatana layık olmanın yolu, askerlik yapmaktan ve gerekirse bu uğurda canını feda etmekten geçmektedir.

Hasan Çavuş, askere giderken babasının kendisine verdiği öğütlerden de bahseder. Askere çağrılmadığında üzülp, çağrıldığında sevinerek gitmesini, kendisinden üst rütbedekilere karşı saygılı olmasını, milletin kendisine mukaddes bir emanet olarak verdiği silahını öpüp başına koymasını, düşman karşısında korkudan emin, dimdik durmasını söyleyen baba, savaşa giderken oğluna şu öğütleri verir:

“Oğlum! Ben seni bugün için yetiştirdim. Sen benim değil bu vatanınsın. Bugün vatan seni çağırıyor. Anandan emdiğin süt temiz ve karışiksizdir. Onda, bir damla bile haram yoktur. Yiğitlikte, fedakârlıkta, kahramanlıkta kusur etme. Düşmandan korkupta atanı babanı utandırma; ağlatma, kahretme. “Bu evlad soyumuzdan değildir” dedirtip inkâr ettirme. Hısım ve akrabalarının yüreğini dağlama; nice yıllık ocağımızı söndürme. Silahının şöhretli sesi ta buralardan duyulsun; gazilerden iyi haberler alınsın. Bak, bizim dinimiz ne diyor: En büyük rütbe şehidliktir; sonra da gazilik... Bu rütbeleri alırsan, işte o zaman, evimize nur yağar ve bu ev, eşe dosta mukaddes bir ziyaret yeri olur. Eğer kötü yüzle eve dönersen, ruhum seni eve sokmaz; köy de kabul etmez. Hakkımı haram ederim. Sana kırılır ilenirim. Hele evlad,

²³⁷ A.e., s. 19.

²³⁸ Destan metni için bkz. Nihad Sami Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, C. 1, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1971, s. 28 - 29.

²³⁹ Nihad Sami Banarlı, **a.g.e.**, s. 29.

Allah yolunda, devlet ve millet uğrunda şehid olursan, dedelerimizin, rahmetli atalarımızın ruhları şad olur. Çocuklarımız rütbeli doğar, ocakzade olur, evimiz ıdır, yuvamız şenlenir.”²⁴⁰

Vatan borcu olan askerlikten kaçılmaması; düşman karşısında dimdik durup kahramanlıktan ödün verilmemesi, geride kalan asker ailesi için bir gurur kaynağı olarak sunulmuştur. Askere gönderilen oğul, gazi ya da şehit olması için adeta teşvik edilmektedir. “Şehit, bir fert değildir; bir fertte barınan bir millet ruhu, bir millet iradesidir.”²⁴¹ Bu sebeptendir ki, Türklerin asırlar boyunca oluşturduğu millet ruhu, onları şehit olma isteğı ve arzusuyla dolu hale getirmiştir.

Askere Din Kitabı’nda, bir kişinin devlete karşı olan görevlerinden birinin de askerlik olduğu belirtilir. **Can vergisi** olarak da adlandırılan askerlik, devletin “askere çağırıldığı zaman koşa koşa askere gitmek, öl dediğı yerde ölmek”²⁴² şeklinde halktan beklediğı görevler arasında sayılmıştır. Asker, gerektiğinde canını kutsal bildiğı değerler uğruna feda ederek şehit olur.

“Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır;
Toprak eğer uğrunda ölen varsa vatandır.”²⁴³

Şiirde belirtildiğı gibi, bayrağı değerini veren de bir toprak parçasını vatan haline getiren de işte bu fedakârlıktır.

2.3.2.2.1. 1980 Sonrasında Türk Kültüründe Şehitlik²⁴⁴

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasında rolü olan savaşlar, dış güçlere karşı siyasi bağımsızlık amacıyla gerçekleştirilmiştir. Dış güçlere karşı birlik ve beraberlik

²⁴⁰ A.e., s. 20.

²⁴¹ Nurettin Topçu, **Şehit**, İstanbul, Milliyetçiler Derneğı Neşriyatı: 9, 1959, s. 7.

²⁴² Ahmed Hamdi Akseki, **a.g.e.**, s. 205.

²⁴³ Midhat Cemal Kuntay, **Türkün Şehnamesinden**, Haz. Faruk K. Timurtaş, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1971, s. 13.

²⁴⁴ Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Yasemin Akyol, “**Dinsel Ritüeller ve Modern Milliyetçilikte Ritüel İnşası: Şehit Cenazeleri**”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kültürel İncelemeler Yüksek Lisans Programı, İstanbul, 2009; Şafak Aykaç, “**Şehitlik ve Türkiye’de Militarizmin Yeniden Üretimi: 1990 – 1999**”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programı, İstanbul, 2011.

vurgusuyla gerçekleştirilen savaşlarda, millet olma bilinci ön plana çıkmıştır ve yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin temel dayanaklarından birini de bu bilinç oluşturmuştur. 1980'li bilhassa da 1990'lı yıllara gelindiğinde Türkiye Cumhuriyeti'nin düşmanı artık dışta değil, içte'dir. "Bu yıllarda bölücülük sorunu ve PKK, ulusal güvenlik için birincil tehdit haline geldi."²⁴⁵

Güncel Türkçe Sözlük'te savaş, "Devletlerin diplomatik ilişkilerini keserek giriştikleri silahlı mücadele, harp, cenk, cidal"²⁴⁶ şeklinde tanımlanmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin PKK ile gerçekleştirdiği mücadele, savaş olarak adlandırılmaz. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti'nin karşısında resmi bir devlet bulunmamaktadır.

Güncel Türkçe Sözlük'te iç savaş, "Bir ülke içinde çıkan savaş, iç harp, dâhilî harp"²⁴⁷ şeklinde; terör ise "yıldırı"²⁴⁸ şeklinde tanımlanmaktadır. Fransızca bir kelime olan terörizmin Türkçe karşılığı olarak verilen yıldırı, "Yıldırma, cana kıyma ve malı yakıp yıkma, korkutma, tedhiş, terör"²⁴⁹ olarak tanımlanmaktadır. 12.04.1991 tarihli Terörle Mücadele Kanunu'nda terörün tanımı şöyle yapılmıştır:

"Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir."²⁵⁰

²⁴⁵ Evren Balta Paker, "Dış Tehditten İç Tehdide: Türkiye'de Doksanlarda Ulusal Güvenliğin Yeniden İnşası", derleyenler Evren Balta Paker, İsmet Akça, **Türkiye'de Ordu, Devlet ve Güvenlik Siyaseti**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010, s. 407.

²⁴⁶ "Savaş", **TDK Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi) http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.536e61bdd14272.18280226, 10 Mayıs 2014.

²⁴⁷ "İç Savaş", **TDK Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi) http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.536e61c158d366.14978181, 10 Mayıs 2014.

²⁴⁸ "Terör", **TDK Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi) http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.536e6329306831.28215716, 10 Mayıs 2014.

²⁴⁹ "Yıldırı", **TDK Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi) http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.536e632f53a197.15674400, 10 Mayıs 2014.

²⁵⁰ Terörle Mücadele Kanunu, (Çevrimiçi) <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3713.pdf>, 16 Temmuz 2014.

PKK örgütünün ülke içinde gerçekleştirdiği yıkımlar, devlet tarafından iç savaş, terörizm, bölünme tehdidi gibi kavramlarla karşılanmıştır. Böylece devletin düşmanı, hukuk dışı bir duruma itilmiştir.²⁵¹

PKK örgütünün gerçekleştirdiği eylemler, toplumdaki düşman algısını değiştirmekte ve Türk milliyetçiliği kavramında Türklük ve Kürtlük karşı karşıya gelmektedir. Bu durum, şehit cenazelerindeki sloganlarda, şehit annelerinin sözlerinde yansımaları bulmaktadır.

Kimi zaman dışsallaştırılan PKK, dış güçlerin maşası olarak görülürken kimi zaman bu vatanın ekmeğini yiyip suyunu içen fakat buna rağmen ülkesine zarar veren hainler olarak görülmektedir. Yazılı kaynaklarda, PKK sorununun oluşum süreci, sebepleri gibi birçok neden üstünde durulmaktadır. Biz konuya Türk halk kültürü noktasından yaklaşmaya çalışacağız. Edirnekapı Şehitliği'nde terör şehitlerinin aileleriyle gerçekleştirdiğimiz mülakatlar, şehit aileleri üzerinden Türk toplumunun bir kesiminin PKK algısını yansıtacak niteliktedir. Şehit annelerinin PKK ve terör ile ilgili görüşleri şöyledir:

1. Seniha Sağır, PKK ile ilgili şunları söylemektedir:

“(...) Çok zor kızım. Eller alsaydı bi yere bi şey yapsaydı bu paçavralara gittiler ya çocuklar. Hala gidiyorlar. Bu vatan hayınlara hem ekmeğimizi yiyorlar hem ocağımızı söndürüyorlar. Bi de yüzsüz milletvekili parası alıyorlar. Vergilerimizden şeylerimizden karınları doyuruyorlar. Allah o çocukların kanları onları boyasın. İşte kızım böyle...”

Şehit annesi Seniha Sağır, **eller alsaydı** diyerek oğlunu şehit eden düşmanın içte olduğunu vurgulamaktadır. Bölücü güçler, paçavra olarak tanımlanmakta ve HDP'li²⁵² milletvekilleri ile PKK arasında bir ayrım görülmemektedir.

2. Yaşanan durum, kimi şehit anneleri tarafından **terör** olarak adlandırılmaktadır:

²⁵¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. “Şehitlik ve Türkiye’de Militarizmin Yeniden Üretimi: 1990 – 1999”, s. 64.

²⁵² Şehit ailelerinin kastettiği TBMM’deki milletvekilleri, şu an HDP’ye dahil olduğu için HDP adını kullanıyoruz. Bkz. 24. Dönem Milletvekilleri Listesi, (Çevrimiçi) http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.liste, 2 Haziran 2014.

“(...) Allah yani devletimize zeval vermesin. Kötülere de fırsat vermesin. Bu terör belası bitsin artık. Biz yandık başka analar yanmasın. Kendimi işte böyle anılarla, onun güzel hatıralarınla avutmağa çalışıyorum.(...)”

Şehit annesi Nezafet Vardar, oğlunu şehit eden düşman için **kötüler** demekle ve yaşanan olayı **terör** olarak adlandırmaktadır.

3. Feride Selamet, PKK’yı tanımlarken çapulcu kelimesini kullanmakta ve PKK’yı Abdullah Öcalan’la eşdeğer görmektedir:

“(...) Ona da isyan etmiyorum hiç bi zaman etmedim de etmiyorum. Ama bu kadar evlatların hepsi mi aynı şey be yavrum. Bu **çapulcuların** yüzünden hala da gidiyolar. Onu ziyaret ediyolar bilmem ne yapıyolar. Bu olucak şey mi yani? Evlatlarımızın düşmanını ziyaret ediyolar, bakıyolar, besliyolar ohooo. Buraya [Edirnekapı Şehitliği] bi tane böyle milletvekili niye gelmiyo? Dur gidiyim şu şehitlikte görüyim şehit aileleri napıyolar, nasıl ediyo? Taşlarlan uğraşıyoruz. Taşları siliyoruz, taşları okşuyoruz. Yani niye kimse şey etmiyo? Yani buna çok şey oluyorum, üzülüyorum daha doğrusu yani. Çıkıyolar a şehitler... Şehitler demeklen iş bitmiyo. Bi gelin, aileleri görün ondan sonra bakın nasılmış? Ama o da yok işte. O şerefsizi götürüyolar, kendi şeyleri görüyolar. O hayatta, yaşıyo. Yiyo, içiyo bizim evlatlarımız toprağın altında. Bunları [Şehit kabirlerini gösterir.] gelin bi ziyaret edin de biz de diyelim aa arayan varmış bunları, hatırlayan varmış bunları. Ama yok kızım. Allah’a havale ediyorum her şeyi. Ben bu dünyada ağlıyorum, yanıyorum. Öbür dünyada onlar yansınlar. Başka bi şey diyeceğim bi şey yok. (...)”

4. Şehitlik makamının faziletinin farkında olan Saadet Hacıoğlu ise PKK’ya diğer şehit annelerine göre farklı bir anlam yükler, **her şerde bir hayır vardır** anlayışıyla oğlunun şehitlik makamına erişmesinde PKK’yı bir vesile olarak görür:

“(...) Ya bazen çok kızıyorum, PKK’lılara çok kızıyorum. Bazen diyorum ki Allah onları ee kullarına mükafat olarak belki yollayabilir. Bana mükafattı. Benim oğlumun şehit olması... (...)”

Şehit anneleri, oğullarının bu vatan için, devletin birliği ve bütünlüğü için askere gittiğini belirtmektedir. Bu durum Serpil Sancar tarafından şöyle değerlendirilmektedir:

“Bu bağlamda askere gitmek, ‘devlet’i onaylamanın ve sadakatini belirtmenin ifadesi olarak ortaya çıkıyor: devletin sürekliliği, gücü ve bütünlüğü ile vatandaşın can güvenliğinin sağlanması arasında kurulan bir ilişki. Askere gitme edimi, devlet, vatan ve millet gibi kavramlarla ilişki kuruyor ve ‘devletin gerekliliği’ne olan inancı ortaya koyuyor.”²⁵³

Şehit annesi Nezafet Vardar, oğlunun **vatan borcu** için askere gittiğini şöyle dile getirmektedir:

“(…) Benim evladım yani 15 günü vardı teskereye Diyarbakır’a konvoy bekliyo, ama ne diyo ben vatanım için burdayım diyo. Komutanım diyo. Nasıl gitmem diyo. Gidecem diyor. Komutanı diyor hiç dinlemedi diyor. Ve gitti işte. Böyle...”

Maksude Cömert, oğlunun vatanı ve milleti için canını vermesini en büyük gururu olarak dile getirir:

“(…) Makamları iyidir acı büyüktür. Acı büyüktür. Benim tek tesellim onun şehit olması. Yani vatanı için, milleti için canını feda etti. En büyük gururum. Ama hiçbir şey onun yerini dolduramaz. (...)”

Şehitlik kavramının dini yönü yanında, sosyal bir yönü de bulunmaktadır. Şehit, geride kalan topluma öncü ve örnek olmaktadır:

“Silahlı eyleme dayanan grupların bu uğurda ölenleri yüceltmesi (örneğin şehitlik mertebesine erişme), çoğu zaman politik ve milliyetçi söylemlerin başvurduğu bir yöntemdir. Bu yüceltme, kahramanlaştırma yöntemi geride kalanları da bu uğurda çarpışmaya çağırabilmek için önemlidir. Çünkü milliyetçi söylemlerin ya da ‘hayali cemaatin’ yeniden üretilmesinde bilinçlerin inşası önemlidir. Kahramanlık öyküleri milletin inşasında bilinçleri uyandırmak ve kolektif kimliği oluşturmak / doldurmak için sıklıkla başvurulan araçlardır. Çünkü bu araçlar milletin bekası için gerekli kolektif belleği yeniden doldurmaktadır. Bu hafıza kayıtları yaşananlardan milletin geleceği için ders almaya çağırılmaktadır insanları. Zira paylaşılan acılar, kederler, paylaşılan neşelerden daha çok kaynaştırır insanları.”²⁵⁴

Şehit, toplumun millet olma bilincini pekiştirir, toplumdaki birlik ve beraberliği güçlendirir. Şehit, toplumun geride kalanını arkasından sürükleyebilir. Şehitlerin kahramanlık anlatılarıyla yetişen nesiller, şehidin düştüğü yerden bayrağı

²⁵³ Serpil Sancar, “Savaşta Çocuklarını Kaybetmiş Türk ve Kürt Anneler”, **Toplum ve Bilim**, S. 90, Güz 2001, s. 34.

²⁵⁴ Esra Gedik, “Türkiye’de Şehit Annelerinin Savaş ve Çözüm Algıları”, **Fe Dergi: Feminist Eleştiri**, C. 1, S. 2, 2009, s. 34.

devralır, toplumu ayakta tutabilir. Toplum ayakta kaldıkça, şehit manevi anlamının yanında maddi anlamda da ölümsüzlüğe kavuşmuş olur. Toplumun ayakta kalması / yaşaması, şehidin yaşamasına bağlıken; şehidin yaşamasının da toplumun yaşamasına bağlı olduğu bir döngü ortaya çıkmaktadır.

Şehit aileleri, toplumda saygın bir konum kazanırlar. Bu durum Esra Gedik tarafından şöyle dile getirilmektedir:

“Bu nedenle ‘vatan uğruna ölmek’ bu insanlar için anlamlıdır. Çünkü bu ölüm hayatta kazanabilecekleri önemli konumlardan birini bu annelere sağlar: vatan uğruna ‘kahraman’ olmuş bir oğlun annesi olmak. Vatan uğruna ölmek topluma önemli bir hizmette bulunmuş bir insanın konumu, ölene ve yakınlarına saygınlık sağlıyor. Bu saygınlığı sağlayan ise yaşanan bu ölümün diğer ölümlerden farklı olarak şehitlik olarak adlandırılmasıdır.”²⁵⁵

Türk toplumunda şehitlik, tarihin her döneminde varlığını devam ettirmiş, kutsallığını ve saygınlığını korumuştur. Bu kutsallık ve saygınlık başta şehidin kendisine, daha sonra ailesine, toplumuna ve içinden geldiği kültüre şeref ve şan katmıştır.

Şehidin ve şehit ailesinin toplumda kazandığı saygın konum, şehit Hakan Yılmaz’ın annesi Zinet Yılmaz tarafından şu sözlerle dile getirilmektedir:

“(…) Şehit ailesi olmak bambaşka bişey. Yani hiçbir şey hiç böyle bişey olamaz yani. Hiç bişi benzeri yok. Bunun benzeri yok yani. Anlatamam yani. Anlatamıyorum... Çok yani. Yerimiz farklı, mevkimiz farklı, değerimiz farklı. Tabi anlıyan kişiler için. Bugün bak annenizle buraya [Edirnekapı Şehitliği] ziyarete gelmişsiniz. Hiç kimseniz burda [Edirnekapı Şehitliği] yok. Mesela gelmiş benimle sohbet ediyosunuz. Bu da benim için bi farklılık bi gurur yani. Mesela evimize belediye başkanları gelir, kaymakamlar gelir, ziyaretimize gelir. Askeriyeden gelirler yani... bi farklılık yani... Unutulmuyo yani. O kendini hiç unutturmuyo. Hiç hiç hiç hiç unutturmuyo. (...)”

Şehit ailelerinin dinen sahip oldukları mükâfatlar yanında, toplumda kazandıkları şeref ve şan da onları saygın bir konuma yükseltmektedir. Bunun

²⁵⁵ Esra Gedik, a.g.m., s. 34.

yanında şehit ailelerine devlet tarafından sağlanmış bazı haklar bulunmaktadır.²⁵⁶ Bu haklar da şehit ailelerinin maddi manada sahip oldukları mükâfatlara bir örnek niteliğindedir.

Şehitlerden arda kalan hatıra defterleri, günlükler ve mektuplar onların vatan, millet, askerlik ve şehitlik hakkındaki düşüncelerini bize yansıtan birer belge niteliği taşımaktadır. Mülakat yaptığımız şehit ailelerinden bazıları, oğullarının hatıra defterleri ve günlüklerinde yazdıklarından bahsetmiştir. Şehit annesi Sevim Oskay Aluz, oğlunun daha Kuleli Askeri Lisesi'nde okurken defterine yazdıklarından şöyle bahseder:

“(...) Defterinde de var vatanım milletim için, en kutsal saydığım şeyler için, vatanım için, milletim için, vatanımın bütünlüğü için, canımı seve seve feda etmeye hazırım diye okula girdiği zaman 14 yaşında yazmış. Hatıra defteri var. (...)”

Vatan uğruna şehit düşen askerlerin şehitlik hakkındaki düşünceleri, ailelerine yazdıkları mektuplarda görülebilmektedir. Her ikisi de gazi olan Koray Gürbüz ve Hüseyin Özlük tarafından hazırlanan **Şehit Mektupları** adlı kitapta, şehitlerin vatan, askerlik ve şehitlikle ilgili düşünceleri hakkında bilgi sahibi olmaktadır.

Serhat Gençer, 08.01.1994 tarihinde teröristlerce gerçekleştirilen silahlı çatışma sonucu Şırnak – Maden’de şehit olmuştur. Şehit olmadan bir gün önce yazdığı mektupta, ailesine kendisinin ölümünden sonra mektubun ellerine ulaşacağını söyler ve mektubuna şöyle devam eder:

“(...) Şunu asla unutmayın Allah’ın verdiği canı Allah’tan başkası alamaz. Bu yüzden üzülmeyin. ... **Ben burda öldümse Allah yolunda, vatan namus ve millet yolunda öldüm.** Benimle aslında gurur duyun ve gülün. Asla ağlamayın. (...)”²⁵⁷

Serhat Gençer, mektubunda bir nevi şehitliğin tanımını yapmaktadır. Allah yolunda, vatan, namus ve millet yolunda yani kutsal bir ülkü uğrunda ölen Serhat Gençer, ailesinin kendisiyle gurur duymasını ister.

²⁵⁶ Şehit ailelerine devlet tarafından sağlanan haklar için bkz. Terörle Mücadele Kapsamındaki Görevlerde Şehit Olanların Varislerine Sağlanan Haklar Broşürü, (Çevrimiçi) <http://www.jandarma.tsk.tr/personel/sehitolarinvarisleriic.htm>, 14 Haziran 2014.

²⁵⁷ Koray Gürbüz, Hüseyin Özlük, **Bizden Size Selam Olsun Şehit Mektupları**, Ankara, ÇOKAV Yayınları, 2005, s. 18.

Baki Teke, 01.09.1996 tarihinde teröristlerce gerçekleştirilen silahlı çatışma sonucu Van Çaldıran Kapı ve Çilli Jandarma Sınır Karakolu'nda şehit düşer. Kaleme aldığı bir yazıda askerlik ve şehitlik hakkındaki düşüncelerini şöyle dile getirir:

“(…) Gel tezkere gel, vatan borcu bu yürekten gelen sevda bu, bu vatani, bu toprakları beklemek, gerektiğinde kanımızın son damlasına kadar akıtmak. İşte yücelik bu, erlik bu, Türklük bu. Biz askeriz bu vatanın evlatlarıyız. Selam bizi yetiştiren ANAYA BABAYA, selam bizi yetiştiren büyük komutanlara, selam sana toprağım, selam sana ey şanlı şerefli Bayrağım, ve diyor ki; Bir gün bir çatışmada ölürsem, arkamdan yas tutmayın, bırakın mezarımda rahat uyuyayım. Üzerinden elbisemi çıkarmayın, onlar benim gururumdur. Botlarım ayağımdan çıkarmayın onlar nice yollar aştı. Bir gün şehit olursam sırat köprüsünden geçeceğim. Elimden tüfeğimi almayın o benim namusumdur. Yaramın kanını silmeyin, ahrette hesabı sorulacak. Göğsümden kurşunu çıkarmayın o benim madalyam olacak.”²⁵⁸

Baki Teke, vatan uğruna kanının son damlasını akıtmayı Türklüğün ve askerliğin adeta bir tanımı olarak sunmaktadır. Bu vatanın evladı olmasını sağlayan bilinç, **anne ve baba, komutan, toprak ve bayrak** gibi unsurların birleşiminden meydana gelmiştir. Şehit olunca üstündeki elbiselerin ve ayağındaki botların çıkarılmamasını istemesi, dünya ve ahiret şehidi hükmünde olanların defnedilmesi sırasında uyulması gereken kuralları akla getirmektedir. Baki Teke'nin elindeki tüfeği namusu olarak görmesi ise “Türk toplumunun kutsal değerleri arasında yaşayan ‘at- avrat- pusat’deyimi”²⁵⁹ nin bir yansıması niteliğindedir.

Necdet Ayhan, 27.10.1991 tarihinde teröristlerce gerçekleştirilen silahlı saldırı sonucu Hakkâri – Çukurca'da şehit olmuştur. Necdet Ayhan, bir mektubunda şunları söylüyor:

“(…) Eşkîyanın bize attığı kurşunlar bizi yıldırıyor. Annemin, babamın, vatanın verdiği sevgi daha da hırçınlaştırıyor. Benim üzerinde yaşadığım bu topraklarda ÖLMekten YANA KORKUM YOK TEK KORKUM UNUTULMAKTIR. Ölmek unutulmak değildir. Unutulmak ölmektir.

Eşkîyanın atacağı kurşun ile sizlere kavuşmadan şehit olursam, mezarıma ismimi değil VATAN SEVGİSİ yazdırın.”²⁶⁰

²⁵⁸ A.e., s. 38.

²⁵⁹ Selahattin Doğuş, “Türk Ordusunun İki Temel Dinamiği: Alplık – Gazilik ve Tarihi- Kültürel Kaynakları”, **Türkler ve Askerlik**, İstanbul, İstanbul Yayınları, 2009, s. 185.

²⁶⁰ Koray Gürbüz, Hüseyin Özlük, **a.g.e.**, s. 102.

Aşkın Yeldiren ise, 13.09.1992 tarihinde Hakkâri – Şemdinli – Aktütün Jandarma Sınır Bölüğü’nde şehit olur. Aşkın Yeldiren anne ve babasına yazdığı bir mektupta şehitlik makamından bahseder:

“(…) Burası için normal diyemem çünkü sizde biliyorsunuz çok karışık, anlayacağınız cepheye gidiyoruz. Bu cennet vatan için son sefer, son nefese kadar mücadele vereceğim.

Eğer ölürsek sizde takdir edersiniz. **En yüksek makama, en büyük mertebeye Şehitlik mertebesine** ulaşıyoruz. (...)”²⁶¹

İlimdar Atasoy, 16.06.1995 tarihinde teröristlerce gerçekleştirilen silahlı saldırı sonucu Hakkâri – Şemdinli Ortaklar Jandarma Karakolu’nda şehit düşer. Anne ve babasına yazdığı mektupta askerliğin kutsallığından şöyle bahseder:

“(…) Sevgili anacığım, görüşmeyeli bir hafta oluyor biliyorum beni düşünüyorsun amma unutma ki senin bana nasihatın vardı ki şöyle, Ey oğul görev kutsaldır, askerlik ibadettir. Sakın ola görevini aksatırsan sütümü helal etmem demiştin.

Sevgili anacığım artık aksütü helal eyle asker oğluna. Çünkü Mehmetçikler canını verir, kanını akıtır ama vatanını vermez, ezanını susturmaz, şanlı bayrağını indirtmez.

Sevgili anacığım belki de size yazdığım bu son mektuptur. Anacığım birgün şehit olursam ağlama. Binlerce İlimdar kurban olsun bu vatana. (...)”²⁶²

Yukarıdaki mektup, bir annenin askere giden oğluna ettiği nasihati gözler önüne serdiği gibi, Türk – İslam sentezinden vücut bulan Mehmetçik algısının da tanımı mahiyetindedir. Halk arasında da askerliğin fedakârlıkla eşdeğer görüldüğü yukarıdaki mektuptan ulaşılan bir sonuçtur.

Allah, Kur’an’da şehitlerin ölü olmadıklarını onlara ölümler denmemesi gerektiğini söyler. Din alimlerinin farklı görüşleri, şehitlerin ölümsüz oluşlarının mecazi ve hakiki olmak üzere iki başlık altında değerlendirilmesine yol açmıştır.²⁶³ Derlemelerimiz ve araştırmalarımızdan çıkan sonuçlara göre şehitlerin mecazi olarak hayatta oluşları:

²⁶¹ A.e., s. 233.

²⁶² A.e., s. 263.

²⁶³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Abdülhakim Yüce, a.g.e., s. 170 -173.

1. Şehidin ailesinin şehidin adını yaşatması²⁶⁴
2. Devlet tarafından şehidin adının yaşatılması amacıyla gerçekleştirilen uygulamalar
olmak üzere iki şekilde değerlendirilebilmektedir.

Türklerin bir yere verdikleri adlarda **kişi ve olayların** önemli bir payı bulunmaktadır. Orhan Şaik Gökyay'ın çalışmasında belirtildiği üzere yer adlarının belirlenmesindeki etkenlerden birini de “Tarihte fetihleriyle, ya da bilgin ve ermiş olarak ün almış kişilere göre verilen adlar”²⁶⁵ oluşturmaktadır. İnsan adlarının yer adı olarak kullanılmasının “çeşitli hususiyetleriyle dikkati çeken kişinin adını bir yere bağlamak, böylece **o kişiyi ebedileştirmek**”²⁶⁶ gibi sebepleri bulunmaktadır. “Türk tarih ve kültürü için son derece önemli bir kaynak”²⁶⁷ olan yer adları, günümüzde de şehitlerin adını taşıyan cadde, sokak, park, okul vb. yerlerde karşımıza çıkmaktadır. “Şehit caddeleri, özellikle 1984 yılından sonra yaşanan ayrılıkçı terör hareketinin oluşturduğu çatışma ortamında Türk Milletinin çok sayıda şehit vermesinden dolayı Türkiye şehirlerinin coğrafi görünümünde önemli bir yer edinmeye başlamıştır.”²⁶⁸ Yer adları, bir bölgenin milli kimlik kazanmasında önemli bir faktördür. Görüştüğümüz şehit aileleri, şehitlerin adının verildiği sokak tabelalarının bazı kesimlerce istenmediğini bu sebeple zaman zaman tabelaların söküldüğünden bahsetmektedirler.²⁶⁹ Bu durum da toplumdaki bir başka kesimin şehit algısını yansıtır nitelikte bir tavidir.²⁷⁰

Özel günlerde, şehitliğe yapılan ziyaretler de toplumun şehit algısını yansıtır niteliktedir. Türkiye Motosiklet Platformu'nun 2008 yılından itibaren her yıl düzenli olarak 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı'nda gerçekleştirdiği “Cumhuriyet

²⁶⁴ Bkz. 1. Bölüm s. 26.

²⁶⁵ Orhan Şaik Gökyay, “Türkçe Yer Adlarında Kişilerin ve Olayların Payı”, **Türkiye Yer Adları Sempozyumu Bildirileri**, Ankara, Başbakanlık Basımevi, 1984, s. 246.

²⁶⁶ Saim Sakaoğlu, “İnsan Adlarından Kaynaklanan Yer Adlarımız”, **Türkiye Yer Adları Sempozyumu Bildirileri**, Ankara, Başbakanlık Basımevi, 1984, s. 259.

²⁶⁷ Tuncer Baykara, “Anadolu Yer Adlarının Ortaasya'daki Benzerleri Üzerine Bir Kaynak”, **Türkiye Yer Adları Sempozyumu Bildirileri**, Ankara, Başbakanlık Basımevi, 1984, s. 265.

²⁶⁸ Alpaslan Alişaoğlu, Yücel Yiğit, “Balıkesir’de Şehrsel Toponomi: Cadde Adları”, **Doğu Coğrafya Dergisi**, C. 18, S. 30, 2013, s. 320.

²⁶⁹ Şehitlerin adı verilen tabelalarının sökülmesiyle ilgili haberler için bkz. “Sincan’da tabela operasyonu”, (Çevrimiçi) <http://www.milliyet.com.tr/1999/05/26/haber/hab01.html>, 28 Haziran 2014. “Şehitler adına yapılan çeşmenin tabelaları söküldü.”, (Çevrimiçi) <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/9964797.asp>, 28 Haziran 2014.

²⁷⁰ Şehitlerin adının verildiği sokak, okul, park gibi yerlerin listesi için bkz. Ekler IV., s. 433 - 437.

korteji,” Edirnekapı Şehitliği’nde yaptıkları duyuru ile son bulmaktadır. Gerçekleştirilen kortejin amacı, Türkiye Motosiklet Platformu başkanı Zafer Fatih Özsoy tarafından şöyle dile getirilmektedir:

“... Bu 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı’nda; içinde bulunduğumuz bu hassas günlerde, Türk bayraklarıyla süslediğimiz motosikletlerimiz ile, hangi değerlere ne kadar sahip çıktığımızı büyük bir katılımımla göstereyim. Motosiklet sevsin sevmesin herkesi 29 Ekim günü Suadiye Sahili’ne bize destek vermeleri için bekliyoruz. Sonrasında Edirnekapı Şehitliği’ne yapılacak olan toplu sürüş ile varlığımızı hissettirip, Şehitlik’te yapacağımız duyuru ile de sesimizi duyuracağız.”²⁷¹

Motosiklet grupları adına Tunal Demirkaya’nın 29 Ekim 2011 tarihinde yaptığı konuşma da terör olaylarına karşı halkın tavrını gözler önüne serer niteliktedir:

“Maalesef son günlerde yaşanan terör olayları ve Van'daki deprem dolayısıyla neşe içinde kutlanması gereken 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı'nı, acı ve kızgınlıklar içinde geçirmeye çalışmaktayız. Çünkü bu şartlar arasında kutlama yapmak bize zor ve acı geliyor. Van'da hayatını kaybedenlere Allah'tan rahmet diliyoruz. **Terör olaylarına karşı tek yürek olan ulusumuzun vicdanı ortadadır. Burada hepimiz bin yıllık kardeşliğin verdiği bir "Çanakkale geçilmez" ruhuyla bir Türkiye'yiz ve tek bir yüreğiz.**”²⁷²

Elektronik kültür ortamındaki sosyal paylaşım siteleri aracılığıyla birbirleriyle iletişim haline geçen ve ortak hareket etme şansı yakalayan topluluklar, kimi zaman Edirnekapı Şehitliği’nde bir araya gelmektedirler. Genç Fenerbahçeliler’in Hakkâri Çukurca’daki şehitler başta olmak üzere bütün şehitleri anma amacıyla Facebook üzerinden oluşturdukları davet bu tür etkinliklerden biridir.²⁷³

Edirnekapı Şehitliği bağlamında gerçekleştirilen bu tür etkinliklerle şehitlerimiz anılmakta ve terör olaylarına karşı bir tepki geliştirilmektedir.

²⁷¹ “T.M.P 29 Ekim Korteji Duyurusu”, (Çevrimiçi) <http://tmp.gen.tr/2013/10/01/cumhuriyet-kortejine-katilim-4000-motosiklet/>, 7 Haziran 2014.

²⁷² “Motosiklet Grupları Şehitleri Andı”, (Çevrimiçi) <http://eceabatrehberi.com/eceabat/eceabat-haberleri/485-motosiklet-gruplari-sehitleri-andi.html>, 7 Haziran 2014.

²⁷³ “Haydi GFB! Edirnekapı Şehitliği'ne.. #cumartesiedirnekapisehitlige”, (Çevrimiçi) <https://www.facebook.com/events/207461132659843/>, 7 Haziran 2014.

Doktor ve heykeltıraş olan Derviş Özer tarafından Kızılcahamam Şehit Fatih Duru Parkı'nda yer alan bir sedir ağacına, 1980 tarihinden itibaren²⁷⁴ şehit düşen askerlerimizin künyeleri asılarak oluşturulan Şehit Ağacı Anıtı,²⁷⁵ Bülent Ecevit Üniversitesi öğrencileri tarafından Zonguldaklı 1.441 terör şehidinin künyelerinin asılmasıyla gerçekleştirilen Şehit Ağacı projesi²⁷⁶ de toplumun şehit algısını yansıtır nitelikteki örneklerdendir.

Devletin gazi ve şehitlere bakış açısı niteliğinde değerlendirilebilecek olan 27.06.2002 kabul tarihli kanun, 18 Mart'ın Şehitler Günü, 19 Eylül'ün ise Gaziler Günü olarak kabul edilmesiyle ilgilidir.²⁷⁷ Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından "Gençlik Şühedanın İzinde" sloganıyla gerçekleştirilen Sarıkamış şehitlerini 98. yılında anma programı, Türkiye'nin dört bir yanından gelen on binlerce gencin 6 Ocak 2013 tarihinde Allahüekber Dağları'ndan başlayıp 8,5 km'lik yürüyüş parkurunun ardından Sarıkamış Şehitliği'nde son bulan yürüyüşüyle gerçekleştirilmiştir.²⁷⁸ Aynı proje kapsamında Malazgirt Savaşı²⁷⁹ ve 30 Ağustos Zafer Bayramı²⁸⁰'nın yıl dönümlerinde de şehitleri anma programları gerçekleştirilmiştir. Bu örnekler de devletin şehitlere olan bakış açısını gözler önüne serer niteliktedir.

Sonuç olarak denilebilir ki, İslamiyet'in kabulünden sonra Türk toplumunda şehitliğin bu kadar önemli bir yere sahip oluşunda, İslamiyet öncesi Türk toplumunda askerliğin, vatanın birlik ve bütünlüğünün korunması maksadıyla savaşılmamasının ve savaş esnasında gerçekleşen ölümün en kutsal ölüm olarak

²⁷⁴ 8 Ağustos 2012 tarihli internet haberine göre, Şehit Ağacı'ndaki şehit künyesi sayısı 17.308'dir. bkz. "Şehit Ağacında Künye Asılacak Yer Kalmadı", (Çevrimiçi) http://www.sicakgundem.com/sehit-agaci-nda-kunye-asilacak-yer-kalmadi_96590.html, 7 Haziran 2014.

²⁷⁵ Oya Armutçu, "Şehit Ağacı", (Çevrimiçi) <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/12913301.asp>, 7 Haziran 2014.

²⁷⁶ "Bir Şehit Ağacı Daha", (Çevrimiçi) <http://www.sehitgazihaber.com/haber/60/bir-sehit-agaci-daha.html>, 7 Haziran 2014.

²⁷⁷ 18 Mart Günü'nün Şehitler Günü ve 19 Eylül Günü'nün Gaziler Günü İlan Edilmesi Hakkında Kanun, (Çevrimiçi) <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4768.pdf>, 16 Temmuz 2014.

²⁷⁸ "Gençlik Şühedanın İzinden Yürüdü.", (Çevrimiçi) <http://www.gsb.gov.tr/HaberDetaylari/3/1903/genclik-suhedanin-izinden-yurudu.aspx>, 30 Haziran 2014.

²⁷⁹ "1071 Alparslan ve Binlerce Genç Malazgirt Ovası'nda Buluşacak.", (Çevrimiçi) <http://gsb.gov.tr/HaberDetaylari/3/100/1071-alparslan-ve-binlerce-genc-malazgirt-ovasin-da-bulusacak.aspx>, 1 Temmuz 2014.

²⁸⁰ "10 Bin Genç Dumlupınar'dan Zafertepe'ye Yürüdü.", (Çevrimiçi) <http://gsb.gov.tr/HaberDetaylari/3/2035/10-bin-genc-dumlupinardan-zafertepeye-yurudu.aspx>, 1 Temmuz 2014.

nitelendirilmesinin önemli bir payı bulunmaktadır. Toprağın bir ruhu olduğuna inanan Türkler, bu topraklar için önceden savaştan ve şimdi toprağın altında yatan atalarının savaş esnasında kendilerine yardımcı olduğuna inanmaktadırlar.

3. BÖLÜM: HALK ANLATILARI

Halk anlatısı kavramının sınırlarını, Linda Dégh şöyle belirler: “halk anlatısı, nesir şeklindeki sözlü edebiyatının tüm çeşitlerini kapsar.”²⁸¹ Efsane ve memorat da halk anlatısı kavramının içinde yer alan mensur türlerden ikisidir.

3.1. EFSANE

3.1.1. Efsane Türünün Tanımlanması

3.1.1.1. Efsane Kavramının Etimolojisi ve Sözlük Tanımı

Andreas Tietze, **Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı**’nda efsane sözcüğünün etimolojisi şöyle yapar: “’mitolojik hikâye; masal’ <Fa. Afsāna a.m.”²⁸²

Efsane, Farsça kökenli bir kelimedir. Sevan Nişanyan, kelimenin etimolojisini şöyle yapar: “efsane: **Fa.** Fesane / efsane masal, efsane < efsayiden / fesayiden büyülemek < efsun”²⁸³

Farsça “fesane” sözcüğünden türeyen efsane hakkında sözlüklerde çeşitli tanımlar yapılmıştır. **Kamûs- i Türkî**’de efsane şöyle tanımlanır:

“Efsane yahut fesane. 1. Masal, asılsız hikâye, hurafat, 2. Şöhret bulup dillere düşen vak’a ve hâl, destan.”²⁸⁴

Ferit Devellioğlu, **Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lûgat**’ta efsane sözcüğünü şöyle tanımlar: “Efsane: 1. Asılsız hikâye, masal, boş söz, saçmasapan lakırdı. 2. Dillere düşmüş, meşhur olmuş hadise.”²⁸⁵

Kubbealtı Sözlüğü’nde efsane:

“Efsane: 1. Asılsız, hayal mahsulü hikâye, masal, fesane. 2. Halkın hayal gücünden doğan ve dilden dile söylenirken bu hayal gücüyle şekil değiştirerek olağanüstü nitelikler kazanan hikâye.”²⁸⁶ olarak tanımlanır.

²⁸¹ Linda Dégh, “Halk Anlatısı”, Çev. Zerrin Karagülle, **Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar**, Ankara, Milli Folklor Yayınları, 2003, s. 98.

²⁸² Andreas Tietze, **Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı**, C. 1, İstanbul, Simurg Kitapçılık, 2002, s. 692.

²⁸³ Sevan Nişanyan, **a.g.e.**, s. 121.

²⁸⁴ Şemsettin Sami, **Kamûs-ı Türkî**, İstanbul, Çağrı Yayınları, 2006, s. 136.

²⁸⁵ Ferit Devellioğlu, **Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Ankara, Aydın Kitabevi Yayınları, 2006, s. 206.

²⁸⁶ İlhan Ayverdi, **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, C. 1, İstanbul, Kubbealtı Neşriyat, 2005, s. 808.

Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan **Güncel Türkçe Sözlük**'te, efsane kelimesi:

“1. İsim, ed. Eski çağlardan beri söylenegelen, olağanüstü varlıkları, olayları konu edinen hayalî hikâye, söylence. 2. Gerçeğe dayanmayan, asılsız söz, hikâye vb. 3. Olağanüstü bir başarı elde etmiş kimse, kurum vb.”²⁸⁷ olarak tanımlanmaktadır.

Yukarıdaki tanımlara dikkat edildiğinde efsane türünün gerçeğe dayanmayan hikâye, boş söz, saçmasapan lakırdı olarak tanımlandığı görülmektedir. Sözlük tanımlarında efsanenin masal ile aynı anlatı türü olarak ele alındığı görülmektedir.

Yabancı bir sözlükte ise, efsane türü zaman içinde değişen anlamlarına göre tanımlanmıştır. Bu tanıma göre, efsane türü başlangıçta menkıbe türüne yakın bir manaya sahiptir:

“Aslında dini merasimlerde veya dini yemeklerde okunan, umumiyetle bir azizin veya şehidin hayatı hakkındaki şeylerdir. Jacobus de Voragine'in Golden Legend'i azizlerin hayatlarını anlatan böyle bir koleksiyondur. Şimdi ise bir şahıs, bir yer veya bir hadise hakkında söylenilmiş, an'aneden gelen malzemelerle karışık olarak bir gerçeğe dayandırıldığı farzedilen bir anlatıdır.”²⁸⁸

Efsane sözcüğü, Latince legendus kelimesinden gelmektedir. Efsane kelimesinin karşılığı “batı dillerinde İngilizcede ‘legend’, Fransızcada ‘legende’, Almancada ‘legende’ ve ‘sage’, İtalyancada ‘legganda’, Macarcada ‘legenda’, İspanyolcada ‘leyenda’, Yunancada ‘mitos’ veya ‘mit’ tir. Arapçada efsanenin karşılığı ‘üsture’, Türkçede ise efsane yerine ‘söylence’ önerilmekle beraber, bu kelime henüz yaygın bir kullanım kazanmamıştır.”²⁸⁹

²⁸⁷ “Efsane”, **TDK Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi) http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.531ca77fefe839.21169741, 9 Mart 2014.

²⁸⁸ Funk and Wagnalls Standart Dictionary of Folklore, Mythology and Legend, s. 612 ‘den nakleden Saim Sakaoglu, **Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu**, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1980, s. 5.

²⁸⁹ Nurettin Albayrak, **Ansiklopedik Halk Edebiyatı Sözlüğü**, İstanbul, Kapı Yayınları, 2010, s. 163.

3.1.1.2. Yabancı Araştırmacıların Efsane Türünü Tanımları

Efsane türüyle ilgili çalışmalar, on dokuzuncu yüzyıldan itibaren başlar. Alman Grimm Kardeşler, efsane türünü şöyle tanımlar: “Gerçek ya da gerçek dışı belirli bir kişi, olay ya da yer hakkında anlatılan ve inanılan anlatıdır.”²⁹⁰

Bu tanımda efsanenin üç özelliğinin ön plana çıktığını görmekteyiz: Gerçek ya da hayali bir kişiye bağlı oluş, coğrafi bir mekâna bağlı oluş ve inanılır olma.

Max Luthi ise efsanenin tanımıyla ilgili olarak şunları söyler:

“Efsane kavramı, duygusal bir anlatımla, anlatıcı tarafından bilinçli olarak gerçek olaylar anlatıldığını iddia eden, dinleyicilere bu olayın gerçek olup olmadığını, gerçek ise nasıl olduğunu düşündüren ve bu gerçekten haberdar olmayı isteten, nesilden nesile sözlü aktarım yoluyla geçen ve karakteristik bir şekle sahip anlatım türünün adıdır.”²⁹¹

Yukarıdaki tanımda, efsane türünün gerçek olayları anlattığı vurgulanmaktadır. Anlatıcı, efsanede geçen olayların gerçek olduğuna dinleyiciyi inandırmak ister.

Max Luthi, efsanede gerçek olayların anlatıldığını bahseder.

“Fakat o gerçekten iki şekilde uzaklaştırılmaktadır. Ağızdan ağıza nakledilirken değişikliğe uğramasının yanında şairler tarafından edebi olarak işlenmeleri de başlıca değişme sebebi olmaktadır. Dar manada efsane, masallarda olduğu gibi, tabiatüstü bir hadisenin takdimidir, hikâye edilişidir. Asıl halk efsanesi ise alışılmamış, tuhaf ve ekseriyetle huzursuzluk meydana getiren şeylerden, şekillerden ve hadiselerden bahseder.”²⁹²

Luthi, masal ve efsane türünü karşılaştırarak efsanenin içeriğinden bahseder. Böylece masal ve efsane türünün farklılıklarına da değinmiş olur.

William R. Bascom ise efsanenin konu edindiği **zaman** ve **içerik**ten bahsederek efsaneyi şöyle tanımlar:

²⁹⁰ Ferhat Aslan, **Ayasofya Efsaneleri**, İstanbul, Kültür Sanat Basımevi, 2011, s. 75.

²⁹¹ Max Luthi, “Masalın Efsane, Menkabe, Mit, Fabl ve Fıkra gibi Türlerden Farkı”, **Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar**, Ankara, Milli Folklor Yayınları, 2003, s. 314.

²⁹² Max Luthi, **Märchen**, Stuttgart, 1962, s. 6 - 7’den nakleden Saim Sakaoğlu, **Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu**, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1980, s. 5.

“Efsaneler; mitler gibi, anlatıcısı ve dinleyicisi tarafından gerçekliği kabul edilmiş, ama mitlere göre daha sonraki, yani dünyanın bugünkünden çok da farklı olmadığı dönemlerde oluşmuştur. Efsaneler ilahi olmaktan çok dünyevidir ve ana karakterleri insanoğludur. Göçlerden, savaş ve zaferlerden, eski kahramanların, şeflerin ve kralların yaptıklarından ve hükümranlıkları ve başarılarından söz eder.”²⁹³

Efsane kelimesinin şemsiye bir terim olarak kullanılması önerisinde bulunan Linda Dégh efsane türünü şöyle tanımlar:

“Sanatsal olarak formüle edilmiş, üçüncü bir şahsa anlatılan ve geçmişte ya da tarihsel geçmişte kurulmuş geleneksel bir hikâye ya da anlatıdır. Aslında gerçek değildir; ancak anlatıcı ve dinleyicileri tarafından gerçek olduğuna inanılır. Küçük topluluklarda biri tarafından diğerine sözlü olarak, yüz yüze aktarılır.”²⁹⁴

Yabancı araştırmacıların tanımlarına göre efsane, anlatıcı ve dinleyici tarafından gerçek olduğuna inanılan bir anlatıdır. Bu anlatılar, mitlere göre günümüze daha yakın bir zamanda oluşmuştur. Sözlü iletişim yoluyla anlatılan efsane, sanatsal olarak formüle edilmiştir ve konusu tarihi bir hadise, kişi olabileceği gibi mekânla ilgili de olabilir.

3.1.1.3. Türk Araştırmacıların Efsane Türünü Tanımları

Pertev Naili Boratav’a göre, efsane türünün özellikleri ve diğer türlerden ayrıldığı noktalar şunlardır:

“Efsanenin başlıca niteliği inanış konusu olmasıdır; onun anlattığı şeyler doğru, gerçekten olmuş diye kabul edilir. Bu niteliği ile efsane masaldan ayrılır, hikâye ve destana yaklaşır. Başka bir niteliği de düz konuşma diliyle, ve her türlü üslup kaygısından yoksun, hazır kalıplara yer vermeyen kısa bir anlatı oluşudur. Bir destan parçası karmaşık ve uzun soluklu anlatı bütününden kopup kendine özgü üslup niteliklerini, sanatlık süslemeleri yitirince, sadece olağanüstü yönleriyle bir kişiyi, ya da bir olayı bildirme göreviyle sınırlanınca efsane olur.”²⁹⁵

²⁹³ William R. Bascom, “Folklorun Biçimleri: Nesir Anlatılar”, **Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar**, Ankara, Milli Folklor Yayınları, 2003, s. 474 - 475.

²⁹⁴ Linda Dégh, “Günümüz Bağlamında Efsane Üzerine Teorik Bir Düşünme ve Efsanenin Tanımı”, Çev. Selcan Gürçayır, **Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2**, Haz. M. Öcal Oğuz, Selcan Gürçayır, Ankara, Geleneksel Yayıncılık, 2005, s. 345 – 346.

²⁹⁵ Pertev Naili Boratav, **a.g.e.**, 1992, s. 98.

Boratav’a göre efsane, gerçeklik özelliğiyle masal türünden ayrılır ve hikâye ve destan türüne yaklaşır. Karmaşık ve uzun soluklu bir anlatı bütününden kopan destan parçası, bünyesinde sadece olağanüstülük unsurunu barındırınca efsane türüne dönüşmektedir.

Şükrü Elçin’in efsane tanımına baktığımızda, efsaneyi bir çeşit masal olarak ele alıp değerlendirdiğini görmekteyiz:

“İnsanoğlunun tarih sahnesinde görüldüğü ilk devirlerden itibaren ayrı coğrafya, muhit veya kavimler arasında doğup gelişen; zamanla inanç, adet, anane ve merasimlerin teşekkülünde azçok rolü olan bir çeşit masallar vardır. Sözlü gelenekte yaşayan bu anonim masallara dilimizde Arapça: ‘Ustüre’ (cem’i: esatir); Farsça: ‘Fesane, efsane’; Yunanca: ‘Mitos, mit’ kelimeleri ad olarak verilmiştir.”²⁹⁶

Şükrü Elçin, efsaneyi bir tür masal olarak görürken Pertev Naili Boratav, efsanenin masaldan farklı bir tür olduğunu, efsanenin masaldan ayrılan yönlerini belirterek dile getirir:

“Kısacası, efsane kendine özgü bir üslubu, kalıplaşmış, kurallı biçimleri olmayan, düz konuşma dili ile bildirilen bir anlatı türüdür. Halk edebiyatının herhangi bir türünden ürünlerce (masal, hikâye, destan, türkü) konu olarak benimsendiği zaman ya da bir parça halinde yapı gereci olarak kullanılınca içine girdiği türün üslup ve biçim niteliğini kazanır. Kısılgı ve nesirle anlatılmış olması sonucu efsane en çok masalla karıştırılabilir. Ama yukarda belirttiğimiz niteliğinden başka efsaneyi masaldan ayırd etmeye yarayan bir özellik de onun sonunun acıklı bitmesi – zorunlu değilse bile- olağandır; buna karşılık, biliyoruz, masal her zaman sonunu tatlıya bağlayan bir anlatı türüdür.”²⁹⁷

Buna göre efsane, herhangi bir halk anlatısının bünyesinde yer alabilir. Bu durumda bünyesinde yer aldığı halk anlatısının üslup ve biçim özelliklerini kazanabilir.

Efsaneler üzerine önemli çalışmalar yapan Saim Sakaoğlu, yabancı araştırmacıların efsane tanımlarını değerlendirir. Bu tanımlardan hareketle efsane türüyle ilgili şu dört ana unsuru belirler:

a) Şahıs, yer ve hadiseler hakkında anlatılırlar.

²⁹⁶ Şükrü Elçin, **Halk Edebiyatına Giriş**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1986, s. 314.

²⁹⁷ Pertev Naili Boratav, **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, s. 99.

- b) Anlatılanların inandırıcılık vasfı vardır.
- c) Umumiyetle şahıs ve hadiselerde tabiatüstü olma vasfı görülür.
Tariflerde yer almayan şu hususiyeti de dördüncü madde olarak ilave edebiliriz:
- d) Efsanelerin belirli bir şekli yoktur; kısa ve konuşma diline yer veren bir anlatmadır.”²⁹⁸

Bilge Seyidoğlu ise efsaneyi şöyle tanımlar:

“Efsaneler sözlü geleneğin ürünü olan bir anlatım türüdür. Temelinde inanç unsuru vardır. Efsaneyi anlatan ve onu dinleyenler efsanenin gerçek üzerine kurulduğuna inanırlar. Bu gerçek objektif bir gerçek değildir. Efsaneyi nakledenler ve dinleyenler efsanedeki olayların gerçekten olmuş olduğuna inanırlar.

Efsaneler bu özellikleri ile masaldan ayrılırlar. ... Efsane anlatılırken de ‘Annemden duyduğuma göre. Büyüklerimden duyduğuma göre olay şöyle olmuş, şöyle gerçekleşmiş’ gibi efsanenin gerçek olduğunu kuvvetlendiren sözlerle efsane anlatılır. Efsaneler kısa anlatım türleridir. Bir veya birkaç motif ihtiva ederler. Bu özellikleri ile de diğer anlatım türlerinden ve masallardan ayrılırlar. Efsanelerde gizli ve esrarengiz bir âlem vardır. Bu âlemin sırlarına erişilemez. Gerçeklik unsurunun yanında olağanüstülük ve kutsallık da sahip olduğu unsurlardandır. Bir efsanenin temelinde inanç mutlaka bulunur fakat, diğer özelliklerin biri veya birkaçı mevcuttur. Efsaneler tarihi devirler içinde teşekkül etmişlerdir. Konusu bir olay, tarihi veya dini bir şahsiyet yahut belli bir yer olabilir. Tarihi devirler içinde teşekkül ettikleri için efsaneler mitlerden bu konuda ayrılırlar. ... Efsanelerde (legend) kahramanların olağanüstü güçleri vardır; fakat tanrı veya yarı tanrı değildirler. ... Efsaneler günümüzde oluşabilir ve tarih sahnesine çıkabilirler”²⁹⁹

Ferhat Aslan, efsane türünün tüm özelliklerini ve araştırmacılar tarafından yapılmış efsane tanımlarını göz önüne alarak şu kapsamlı tanımı oluşturmuştur:

“Araştırmacıların bugüne kadar yapmış oldukları tanımlara ve efsanelerin özelliklerine dayanarak anonim halk anlatılarından biri olan efsaneleri şöyle tanımlayabiliriz: Belirli bir anlatıcı tipi olmamakla birlikte iyi efsane anlatmakla bilinen kişiler tarafından, daha çok tarihî ya da güncel şahıs, yer ve olaylar hakkında, belirli bir icra mekânı ve zamanı olmamasına rağmen uygun bir sosyal şart ve çevreye bağlı olarak özellikle de efsaneye konu olan maddi unsur görüldüğü, sorulduğu ya da bahsi geçtiğinde; icra edildiği kültür ortamına göre değişmekle birlikte, sade bir dille anlatılan, anlatıcı ve dinleyici tarafından genellikle tarihî ya da dinî gerçekler üzerine kurulduğuna inanılan, ancak gerçeklik unsurunun yanında bünyesinde olağanüstülük, kutsallık ve inandırıcılık özelliklerini de barındıran; bahsi geçen konuya sıradışı olma vasfı kazandıran, toplumsal normları koruyan, yaşanan çevreye ait

²⁹⁸ Saim Sakaoğlu, “Efsanenin Halk Anlatımları İçindeki Yeri”, **Efsane Araştırmaları**, Konya, Selçuk Üniversitesi Yayınları, 1992, s. 10.

²⁹⁹ Bilge Seyidoğlu, **Erzurum Efsaneleri**, İstanbul, Erzurum Kitaplığı, 1997, s. 13 - 14.

unsurların ya da sosyal kurumların kökeni ve işlevi hakkında açıklayıcı bilgi veren, daha çok anonim sözlü geleneğin ürünü olan, masal, destan ve halk hikâyelerine göre kısa mensur anlatılardır.”³⁰⁰

3.1.2. Efsane Türünün Özellikleri

3.1.2.1. İşlev Özellikleri

1. Efsaneler, işledikleri konulara ve icra ortamlarına bağlı olarak farklı işlevlere sahip bir türdür.
2. Efsaneler, bilinmeyen ve merak edilen konular hakkında bilgi vermesiyle açıklayıcı bir işleve sahip olabilir.
3. Efsaneler, bünyesinde yer alan ‘inanç’ ve ‘kutsallık’ boyutuyla kişileri terbiye edici bir işleve sahip olabilir.
4. Efsaneler, toplumun kültürel, psikolojik, sosyal, ahlaki vb. özelliklerinin işleyişini ve sürekliliğini sağlama işlevine sahip olabilir. Bu işlevini yerine getirirken “öğüt verme,” “korkutma,” “yasaklama ve caydırma” gibi özelliklerden yararlanabilir.
5. Efsaneler, belli tarihi olaylar ve şahsiyetler etrafında teşekkül edebilir. Bu tarihi efsaneler, milli kimliğin oluşmasını ve korunmasını sağlar.
6. Efsanelerin, milletler üzerindeki en önemli işlevlerinden biri de “insanın kendisiyle, ailesiyle, toplumla, din ve Allah’la ilgili düşüncelerinin oluşup sistemleştirilmesindeki etkisi ve kültürün sahiplenilmesini sağlayıcı fonksiyonudur.”³⁰¹
7. Antropolog William Bascom, içinde efsane türünün de yer aldığı halk anlatılarının işlevlerini dört maddede özetler:
 1. Eğlenme ve eğlendirme, hoşça vakit geçirme işlevi.
 2. Kültürün onaylanması ve ritüelleri gözlemleyen ve icra edenlerin ritüellerinin ve kurumlarının doğrulanması işlevi.
 3. Özellikle okuma- yazması olmayan kültürlerdeki eğitim işlevi.

³⁰⁰ Ferhat Aslan, “The Dragon Motif in Anatolian Legends” **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, (The Journal of International Social Research)**, C. 7, S. 29, s. 30.

³⁰¹ Abdülkadir Emeksiz, “Efsanelerin İstanbul’u, Fetih ve Fatih”, **2005-2006 Fatih Sempozyumları I-II Tebliğler**, İstanbul, Fatih Belediyesi Başkanlığı Kültür Yayınları, 2007, s. 148.

4. Kabul edilmiş davranış örüntülerini sürdürme işlemini yerine getirme işlevi.³⁰²

3.1.2.2. Şekil ve Yapı Özellikleri

1. Efsaneler, mensur anlatılardır.
2. Efsaneler, giriş gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşur. Bu bölümler, iç içe geçmiş bir halde bulunabilir.
3. Efsaneler, kimi zaman başlangıç formellerine sahip olabilir.
4. Efsanelerin genellikle başlığı yoktur.
5. Efsaneler, hacim bakımından kısa anlatılardır.
6. Efsanelerin yapısında kimi zaman atasözleri, deyimler, dörtlükler... bulunabilir.
7. Efsaneler, halk edebiyatının herhangi bir türünde konu edinilebilir ya da herhangi bir türe bir parça halinde dahil olabilir. O zaman, dahil olduğu türün şekil ve yapı özelliklerini kazanabilir.
8. Efsaneler, yapılarında bulunan motif, formel ve anlatı mantığı yönünden milletlerarası bir özellik taşıırken; ağız özellikleri, gelenek, görenek, adet ve inançlar noktasında milli bir özellik de taşır.

3.1.2.3. İçerik Özellikleri

1. Efsanelerin konusunu herhangi bir şahıs, yer ya da hadise oluşturabilir. Bunlar, gerçek ya da hayali olabilir. Önemli olan anlatıların **olağanüstülük** ve **inanç** temeline dayandırılmasıdır.
2. Efsanelerin şahıs kadrosunu tarihi gerçekliği olan kişiler ya da hayali kişiler oluşturabilir. Efsaneler, olağanüstü varlıklar etrafında da teşekkül edebilir.
3. Efsaneler, belli bir yer ile ilgili teşekkül edebilir. Bu tip efsanelerde, mitolojik kökler ağır basmaktadır.
4. Efsaneler, herhangi bir hadise ile ilgili teşekkül edebilir. Bu hadiselerin tarihi gerçekliği olabileceği gibi hayali de olabilir.

³⁰² Ferhat Aslan, **Ayasofya Efsaneleri**, İstanbul, Kültür Sanat Basımevi, 2011, s. 93.

5. Efsanede yer alan zaman, mitolojik döneme göre günümüz dünyasına daha yakındır. Bu da efsaneyi gerçekçi kılan bir unsurdur. Efsaneyi, kronolojik tarih olmaktan çıkaran unsur ise bünyesinde yer alan hayali köklerdir.

“Folklor mahsullerinin özelliği, ağızdan ağıza sözlü olarak aktarılmasıdır. Bu yüzden her anlatıcı, ona kendinden bir şeyler katarak aktarır, anlatır. Efsanelerde de durum böyledir. Halk geçmişte olmuş bir olayı dilden dile aktarırken ona kendinden bir şeyler katar. İşte bu ilave edilen, **sonradan halk tarafından katılan unsurlar**, efsanelerin hayali, fantastik kökleridir. Efsanelerde anlatılan tarihi olay, bu hayali kökler sayesinde kronolojik tarih olmaktan çıkıp folklor anlatmasına, efsaneye dönüşür.”³⁰³

6. Efsaneler, kökenleri bakımından dört grupta incelenmektedir. Bunlar mitolojik kökler, tarihi kökler, dini kökler ve hayali – fantastik köklerdir.³⁰⁴ Bir efsanede birden fazla kök bulunabilir; fakat bunlardan biri daha ağır basar.
7. Her efsanede ‘halk muhayyilesi’ kendini gösterir.

“Her efsanede az veya çok hayali bir yön vardır. Bu durum mitolojik köklü efsanelerde daha çoktur. Halk, tarihte olmuş bir olayı veya yaşamış bir kahramanı olduğu gibi değil de, **olmasını istediği şekilde** görür ve anlatır. Bunun için de tarihi olaylara yeni bir takım hayali ‘uydurma’lar ilave eder. Bu uydurmalar, efsanelerin inanılmasına, gerçek olmasına mani değildir. Özellikle tarihi menşeli efsanelerdeki hayali unsurlar, kabul edilebilir ölçüdedir.”³⁰⁵

3.1.2.4. İcra Özellikleri

1. Efsane, ilk anlatıcısı belli olmayan, sözlü gelenekte yaşayan anonim bir türdür.
2. Efsanelerin, özel bir anlatıcısı yoktur. Herkes tarafından efsane anlatılabilir.
3. Efsane anlatımının belli bir yeri ve zamanı bulunmamaktadır. Efsanenin konusunu oluşturan unsur görüldüğünde / duyulduğunda, “bahsi geçmişken” uygun ortam ve zaman oluştuğunda efsane anlatılabilir.

³⁰³ Metin Ergun, **Türk Dünyası Efsanelerinde Değişme Motifi**, C. 1, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1997, s. 45.

³⁰⁴ Metin Ergun, **a.g.e.**, s. 41.

³⁰⁵ Metin Ergun, **a.g.e.**, s. 45.

4. Efsane türünün temelinde “inanç” unsuru bulunduğu için, anlatıcı ve dinleyici tarafından gerçek olduğuna inanılır. Anlatıcı ve dinleyici, efsanenin tarihi ve dini gerçekler üzerine kurulduğuna inanır.
5. Efsanelerin inandırıcı olma özelliği, onun tarihi ve dini gerçekler üzerine kurulmasının yanı sıra anlatıcı ve dinleyici faktörüne de bağlıdır. Bu durumu Ferhat Aslan şöyle dile getirir:

“Kanaatimizce bugün, özellikle de tarihî ve dinî kökenli efsanelerin inandırıcılık vasfı "anlatan" ya da "dinleyen"in eğitim seviyesiyle, inançlarıyla; dine ve topluma bakış açısıyla doğrudan bağlantılıdır. ... Bunun yanında inanç derecesi yükseldikçe eğitim seviyesi ne olursa olsun kişilerin efsanelere özellikle de dinî köklü efsanelere inandıklarını söyleyebiliriz”³⁰⁶

3.1.2.5. Dil ve Üslup Özellikleri

1. Efsaneler, günlük konuşma diliyle ve her türlü üslup kaygısından uzak bir şekilde anlatılırlar.
2. Anlatıcının şahsi kabiliyetine bağlı olarak, efsaneler sanatsal bir üsluba sahip olabilir.
3. Efsanelerde genellikle -miş’li geçmiş zaman kullanılır.
4. Efsanelerde, mübalağa, teşbih, teşhis, intak gibi söz sanatları kullanılabilir.
5. Efsanelerde yer alan atasözleri, deyimler, alkış ve kargışlar anlatıya inandırıcılık özelliği katabilir.
6. Sözlü kaynaklardan derlenen efsanelerde, anlatıcının ağız özellikleri, yöresel kelimeler gibi unsurlar görülebilir.

3.1.3. Efsane Türünün Sınıflandırılması

Efsane türüyle ilgili araştırmacılar tarafından çeşitli tasnif denemeleri yapılmıştır. Yaygın olarak kullanılan efsane tasnifi, 1966’da Budapeşte Kongresi’nde kabul edilen efsane tasnifi olmuştur. Bu tasnife göre, efsane türü dört ana bölüme ayrılır. Her bölüm kendi içinde alt başlıklara sahiptir. Saim Sakaoğlu, **Efsane Araştırmaları** adlı eserinde bu tasnife yer vermiştir:

³⁰⁶ Ferhat Aslan, “Halk Bilimsel Bir Terim Olarak “Efsane” Üzerine Bazı Dikkatler”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C. 5, S. 23, Güz, 2012, s. 87.

- I. Dünya'nın yaratılışı ve sonu (Kıyamet) ile ilgili efsaneler
- II. Tarihi efsaneler ve medeniyet tarihi ile ilgili efsaneler
 - A. Medeniyet ile ilgili yer ve eşyanın menşei
 - B. Bazı yerler ile ilgili efsaneler
 - C. Dip tarihi (prehistorya) ve ilk zamanlarla ilgili efsaneler
 - D. Harpler ve felaketler
 - E. Temayüz etmiş kişiler
 - F. Bir düzenin bozuluşu
- III. Tabiatüstü varlıklar ve kuvvetler/ mitik efsaneler
 - A. Kader
 - B. Ölüm ve Ölüler
 - C. Tekin olmayan yerler ve hayaletler
 - D. Hayaletlerin resmi geçidi ve savaşları
 - E. Öbür dünyada ikamet
 - F. Cinler, periler, ruhlar
 - G. Medeniyetle ilgili yerlerdeki hayaletler
 - H. Değişmiş varlıklar
 - İ. Şeytan
 - K. Hastalık yapan kötü ruhlar (cinler) ve hastalıkları
 - L. Tabiatüstü (sihri) kuvvetlere sahip kimseler
 - M. Efsanevi (mitik) hayvanlar ve bitkiler
 - N. Hazineler
- IV. Dini efsaneler/ Tanrı ve kahramanlarıyla ilgili efsaneler.³⁰⁷

3.2. MEMORAT

3.2.1. Memorat Türünün Tanımlanması

3.2.1.1. Memorat Kavramının Etimolojisi ve Sözlük Tanımı

Diğer halk edebiyatı türlerine göre, memorat oldukça yeni bir türdür. Bu yüzden sözlüklerde bu türle ilgili tanımlara yeteri kadar rastlanılamamaktadır.

³⁰⁷ Saim Sakaoğlu, "Efsanenin Halk Anlatımları İçindeki Yeri", **Efsane Araştırmaları**, Konya, Selçuk Üniversitesi Yayınları, 1992, s. 18 - 19.

Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü’nde, memorat: “Yaşanıldığına inanılan metafizik bir hadisenin kendisi veya bir başkası tarafından anlatılan hikâyeye verilen ad.”³⁰⁸ olarak tanımlanmaktadır.

3.2.1.2. Yabancı Araştırmacıların Memorat Türünü Tanımları

Memorat, Carl W. Von Sydow tarafından halk edebiyatına kazandırılmış bir kavramdır.

Carl W. Von Sydow, memorat türünü efsane türüyle ilişkili olarak ele alır ve memorat türünün, efsane türüyle karakteristik ve geleneksel açıdan uyuşmadığını belirtir. Memorat türünün, **tamamen şahsi ve kişisel bir tecrübe olması** yönüyle efsaneden ayrı bir kategori olarak değerlendirilmesi gerektiğini söyler.³⁰⁹

Juha Penttinen, Sydow’dan sonra memorat türü üzerinde çalışır. Memorat türünü, tamamen kendine has bir tür olarak inceler ve Sydow’dan farklı olarak memorat türünün naklediliş zincirini dört kişiye kadar çıkarır. Daha sonraki araştırmacılar, “Linde Dégh ve Andrew Vasonyi ise yaptıkları çalışmada bu sınırlamanın da eksik olduğunu bunu beş, altı kişiye çıkarmanın mümkün olduğunu kanıtlayarak, şahsi tecrübeyi bizzat yaşayanla ve ondan dinleyenleri ve aktaranları, tecrübeyi bizzat yaşayan belli olduğu müddetçe sınırlamanın gereksizliğini ortaya koyarlar.”³¹⁰

Özkul Çobanoğlu, Kvideland’dan memorat türüyle ilgili olarak: “Tabiatüstü ferdi bir tecrübenin yaşayan veya ondan dinlemiş birisi tarafından anlatılan şahsa bağlı hikâye”³¹¹ tanımını aktarır.

Tanımda geçen tabiatüstü ferdi tecrübe “ ‘öteki dünya’ ve farklı bir boyutta olmanın yanı sıra ‘insanlarla beraber aynı mekânları paylaşan cin, peri, şeytan, alkız, karabasan veya çeşitli ruhlardan oluşan ve sosyal bir hayat yaşadığına inanılan varlıklarla ‘görme, konuşma, dokunma, hissetme, rüya veya bunlardan başka bir yolla’ kurulan bir iletişim”³¹² den oluşur.

³⁰⁸ Doğan Kaya, **Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2007, s. 512.

³⁰⁹ Özkul Çobanoğlu, **Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları**, s. 21.

³¹⁰ Özkul Çobanoğlu, **a.g.e.**, s. 22.

³¹¹ Özkul Çobanoğlu, **a.g.e.**, s. 22.

³¹² Özkul Çobanoğlu, **a.g.e.**, s. 21.

Çalışma sahamızı oluşturan şehitler etrafında teşekkül eden memoratlarda da gördüğümüz gibi “Memoratlarda anlatılan olağanüstü tecrübe sıklıkla karanlıkta ve çoğunlukla psikolojik olarak patlama noktasına gelmiş bunalım, stres ve uyku ile uyanıklık arası bir halde oluşmaktadır.”³¹³

Memorat türü, bir kişinin başından geçen olağanüstü şahsi hikâyedir. Bu hikâyeye, olayı yaşayan kişi tarafından ya da ondan dinleyen bir kişi tarafından anlatılır. Şorların “**şın polgan** (gerçek olan)”³¹⁴ dedikleri memorat türünün en önemli niteliği gerçek olduğuna inanılmasıdır.

Linda Dégh, gerçek hayat hikâyeleri olarak gördüğü memorat türünün “geçmiş hatırlatan nesnelerden ve günümüzün olayları kulaktan dolma bilgileri, söy(y)lentileri, dedikoduları ve kişisel deneyimlerden”³¹⁵ doğduğunu belirtir.

3.2.1.3. Türk Araştırmacıların Memorat Türünü Tanımları

Memorat türü, oldukça yeni bir türdür. Ve bu yüzden türle ilgili Türk araştırmacılar tarafından yapılmış çok az tanımla karşılaşmışır.

Fuzuli Bayat, memoratlarla ilgili olarak şunları söyler:

“Memoratlarda, gerçekliğine inanılan hayat hikâyeleri olup iyi ve kötü varlıklar hakkında anlatılmakta olan mitolojik söylentiler, yaşanmış tecrübelerin veya yaşandığına inanılan olağanüstü olayların anlatılarına denilir. Memorat, anlatıcının yaşadığı olay veya birinden duyduğu olağanüstü varlıklarla iletişimin yaşandığına inanılan basit anlatı türüdür.”³¹⁶

Şeref Boyraz’ın “kısaca olağanüstü, küçük, kişisel hikâyeler biçiminde tanımlanabilecek memoratlar, birçok kişinin başından geçmiş olarak hafızalarda yer etmekte ve uygun ortam bulunduğu da anlatılmaktadır.”³¹⁷ sözleriyle değerlendirdiği memorat türü tanımının, yabancı araştırmacıların tanımlarıyla benzer olduğu görülmektedir.

³¹³ Özkul Çobanoğlu, **a.g.e.**, s. 34.

³¹⁴ Fuzuli Bayat, **Türk Mitolojik Sistemi 2**, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2007, s. 259.

³¹⁵ Linda Dégh, “Halk Anlatısı”, s. 124 - 125.

³¹⁶ Fuzuli Bayat, **a.g.e.**, s. 258.

³¹⁷ Şeref Boyraz, “Sözlü Anlatıların Sürekliliği Üzerine Düşünceler”, **Folklor/ Edebiyat**, C. 14, S. 54, Ankara, 2008, s. 114.

Gürol Pehlivan, bir çalışmasında³¹⁸ memorat türüne karşılık olarak “**inanç anısı**” terimini geliştirmiştir.

3.2.2. Memorat Türünün Özellikleri

3.2.2.1. İşlev Özellikleri

1. Memorat türünün temelinde “inanç” unsuru yer almaktadır. Memorat türü, bu unsuru koruyabilmek adına farklı işlevlerden faydalanır.
2. Memorat türü, toplumun kültürel inanç geleneğini günümüze taşır. Böylece, geleneğin devamını sağlayıcı bir işleve sahiptir.
3. Memorat türü, toplumsal düzenin ve işleyişin devamını sağlar. “Bu bağlamda memoratlarda Türk sosyo - kültürel yapısını oluşturan sosyal değerlerin tersini örnekleyip özendiren örneklerin olmaması dikkat çekicidir.”³¹⁹ Ayrıca “uyarı” ve “ceza” yoluyla da düzen devam ettirilmeye çalışılır.

“Memoratlarda sosyal değerleri güncelleştirip güçlendirerek korurken ortaya çıkan uyarı ve cezalandırmalarda ‘görülen bir rüyanın yorumlanmasıyla oluşan uyarıdan, görünmeyen bir varlığın sesli uyarısından, görünen bir varlığın uyarısına, görünmeyen bir varlığın tokat ve ‘çarpma’sından, görünen bir varlığın tokat atması veya ‘çarpması’na kadar genişleyen bir yapı olması ve bunların ‘geçici’ olanlar ile ‘tedavisi’ ve ‘telafisi’ mümkün olmayan kalıcı bir iz bıraktığına inanılanlar gibi çeşitlilik gösterdiği görülmektedir.”³²⁰

4. Memorat türünün anlatıcısının aynı zamanda tecrübeyi yaşayan kişi olduğu durumlarda memorat, “anlatıcıya yani tecrübeyi yaşayana kutsiyet kazandırmaktadır.”³²¹ Bu durumda memorat metni, bireysel bir işlev kazanmaktadır. İncelediğimiz memorat metinlerinin önemli bir kısmı, tecrübeyi bizzat yaşayan şehit annelerinden derlenmiştir. Bu durum, şehit olma şerefine layık bir evlat yetiştirmiş annelere, yaşadıkları şahsi tecrübeler yoluyla da bir kutsiyet kazandırmaktadır.

³¹⁸ Gürol Pehlivan, “Dini Şahsiyetler Hakkında Oluşan Anlatılar”, **Milli Folklor**, Y. 21, S. 83, 2009, s. 88 - 96.

³¹⁹ Özkul Çobanoğlu, **Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları**, s. 64.

³²⁰ Özkul Çobanoğlu, **a.g.e.**, s. 66 - 67.

³²¹ Oğuz Erdoğan, “Dini Şahsiyetler Etrafında Oluşan Anlatı Türlerinin Tasnif ve Derlenmesi Üzerine Düşünceler: Aziz Mahmud Hüdayî Örneği”, **Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, C. 49, S. 49, 2014, s. 109.

3.2.2.2. Şekil ve Yapı Özellikleri

1. Memoratlar, nesir anlatılardır.
2. Memoratlar, giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşur.
3. Memoratların sabit bir şekli yoktur. Bir satır tutarında memoratlar olabildiği gibi birkaç sayfa uzunluğunda memoratlar da olabilir.
4. Memoratların yapısında atasözü, deyim, beddua, dua vb. türlere rastlanabilir.
5. Memoratların başlıkları yoktur.
6. Memoratlar, yapısında yer alan motif, formel, anlatı mantığı vb. unsurlar yönünden milletlerarası; ağız özellikleri, gelenek, görenek, adet ve inançlar yönünden de milli bir özellik taşır.

3.2.2.3. İçerik Özellikleri

1. Memorat, olağanüstü şahsi bir tecrübenin yaşayan kişiden ya da bu kişiden dinlemiş biri tarafından aktarıldığı şahsa bağlı bir hikâye olarak tanımlanmaktadır. Memorat türünün bu olayları bizzat yaşayan ya da bu olayı bizzat yaşamış kişilerden dinleyip aktaran kişi özelliği, bu anlatı türünü efsane ve menkıbe türüne göre daha inanılır kılmaktadır. Çünkü bu olayı yaşayan kişiler hayattadır.
2. Yukarıdaki tanımda geçen olağanüstü şahsi tecrübe, memorat türünün içeriğini oluşturmaktadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi, olağanüstü şahsi tecrübe öte dünya ile kurulan iletişim biçimi olabileceği gibi var olduğuna inanılan olağanüstü varlıklarla çeşitli şekillerde kurulan iletişim biçimi de olabilir.
3. Memorat türü, şahsa bağlı bir hikâye olduğundan yer ve zaman belirsizliği ortadan kalkmaktadır.
4. Memorattaki zaman unsuru, efsane türüne göre günümüze daha yakın bir zamana aittir. Memoratı anlatan kişi, olağanüstü şahsi tecrübeyle ilgili kesin bir tarih, saat verebilir.
5. Memorattaki yer unsuru, efsane türüne göre daha fazla gerçekliğe sahiptir.

6. İçerik olarak “tek motifli veya basit olay örgüsü üzerinde kurulan, konuşma diline dayalı ve sınırlı teması olan memoratların varyantlaşmadan doğan konusu zengindir.”³²²
7. Çalışmamız şehit anlatıları etrafında şekillenmektedir. “...‘öteki dünya’ ve farklı bir boyutta olma... ‘görme, konuşma, dokunma, hissetme, rüya’”³²³ gibi unsurlar memorat metinlerimizin belkemiğini oluşturmaktadır.
8. Şeref Boyraz, memorat türünün daha önceki sözlü anlatı türlerinin devamı niteliğinde olduğunu şöyle belirtmektedir:

“Memoratların içerisinde, kendinden önce var olan sözlü anlatım türlerinde daha ayrıntılı bir şekilde anlatılan kimi olay, olgu, inanış ve varlıklar daha komprime bir şekilde yer almaktadır. Bu yönüyle memoratlar, önceki anlatı türlerinin devamı niteliğindedir. Memoratlar, masal, destan, halk hikâyesi, menkabe ve özellikle efsane gibi türler vasıtasıyla halkın zihninde yer etmiş kimi inanış, durum ve objelere yaslandığı için bir başka deyişle yapı ve muhtevası itibarıyla geleneği devam ettirdiği için bugün çok fazla rağbet görmektedir.”³²⁴

3.2.2.4. İcra Özellikleri

1. Memorat türünde, anlatan da dinleyen de anlatının gerçek olduğuna inanır. Bunu sağlayan unsur, anlatıcının bu olayı yaşamış olması ya da yaşayan birinden dinlemiş olmasıdır.
2. Memorat türünde anlatıcı - dinleyici ilişkisi, efsane ve menkıbe türüne göre daha özel bir nitelik gösterir. Anlatıcı, başından geçen “şahsi tecrübe”yi, dinleyiciye güvenmişse anlatır. Anlatıcı, dinleyicinin kendisini anlayabileceğini düşündüğünde bir iletişim kurulabilmektedir. Bu durum, kaynak kişi tarafından “(...)Bak siz beni anlıyorsunuz sizinle konuşuyorum. Beni anlamıyanla ben hiç konuşmam. Hiç asla konuşmam. Hani her yerde hamdolsun biz de kendimizi taşıyoruz tabiki. Yani bunlar çok önemli yani. Ona layık olmak çok önemli yani.(...)”³²⁵ sözleriyle dile getirilmektedir.
3. Memorat türünün içeriği, icrayı etkilemektedir. İçerik iyi/ kötü, olumlu/ olumsuz olarak gruplandırılabilir. Kötü ya da olumsuz olarak nitelendirilen

³²² Fuzuli Bayat, **a.g.e.**, s. 260.

³²³ Özkul Çobanoğlu, **a.g.e.**, s. 21.

³²⁴ Şeref Boyraz, **a.g.m.**, s. 114.

³²⁵ Şehit annesi Zinet Yılmaz, 24 Ekim 2012 tarihli Edirnekapı Şehitliği görüşmesi.

memoratlar, korkutma, ders alma gibi işlevleri dolayısıyla anlatılırken iyi ya da olumlu olarak nitelendirilen memoratlar, bir daha iyi / olumlu olanı yaşayamama korkusu nedeniyle anlatılmaz.

“... gelenek tarafından ayrı bir kategori olan ve ‘iyi’ olarak yorumlanan ‘Hz. Muhammed’ başta olmak üzere din büyüklerini görmek, onlarla konuşmak ve onların maddi ve manevi yardımını almak gibi olağanüstü tecrübelerin her ne sahada olursa olsun anlatılması ‘iyi tutulmaz’. Bu tür bir tabiatüstü tecrübeyi anlatan kişi çoğunlukla dinleyeni tarafından anlatmaması için uyarılır. Bunun nedeni geleneğe göre anlatılan ‘iyi kategorisindeki’ tabiatüstü tecrübe ile elde edilen veya elde edilecek olan ‘iyi şey’in kaybolacağı söz konusu tecrübenin bir daha tekrarlanmayacağı inancıdır.”³²⁶

4. Memorat türünün icrasını etkileyen bir başka faktör de, icranın gerçekleştiği ortamdır. İcranın gerçekleştiği ortama bağlı olarak, memorat daha uzun ya da daha kısa bir hacme ulaşır.
5. Memorat türü, icra geleneğine bağlı olarak dönüşüm gösterir. Kişinin başından geçen olağanüstü şahsi tecrübe, başlangıçta “**numen**” seviyesindedir. Kişi, başından geçen olayı samimiyetine güvendiği bir kişiye anlatır. Böylece numen, “**numen memorat**” a dönüşür. Anlatılan kişi, numen memoratın yapısında bulunan bir motif ya da epizodu gelenekle irtibatlandırarak yorumlar, böylece memorat, “**geleneksel memorat**” halini alır. Eğer numen memoratın gelenekte bir benzeri yoksa, “**kişisel memorat**” olarak adlandırılır.³²⁷

3.2.2.5. Dil ve Üslup Özellikleri

1. Memoratlar da günlük konuşma diliyle oluşturulur. Memorat türünün üslup özelliğini belirleyen temel unsur, anlatıcı ve dinleyici arasında kurulan ilişkidir.
2. Memorat türünün dil ve üslup özelliği, anlatıcının sözel yeteneğine bağlı olarak şekillenir.
3. Memoratlarda anlatıcının ağız özellikleri, yöresel kelimeler yer alır.

³²⁶ Özkul Çobanoğlu, **a.g.e.**, s. 51.

³²⁷ **A.e.**, s. 35 - 38.

4. Memoratlar, anlatıcının başından geçen olağanüstü şahsi tecrübeler olduğu için genellikle birinci tekil kişili anlatım özellikleri görülür. Olayı yaşayan bir kişiden dinlenen memorat aktarılırken ise üçüncü tekil kişili anlatım özellikleri görülür.
5. Memorat türünün temelinde de inanç unsuru bulunmaktadır. “Memorat, onu anlatanlar için bir gerçeklik bilgisidir. O nedenle de konu bakımından geniş olan memoratların estetik yanı değil, daha çok inanç yanı ağır basar.”³²⁸
6. Anlatıcılar, memoratı inanılır kılma amacıyla “yemin” edebilir. Gerçekleştirdiğimiz mülakatlarda kaynak kişilerimizden Hanife Çelik’in “(...) Yemyeşil soğan dedi. **Vallah** böyle dedi ya. ... Ben dedim yavrum bizim evimize girmemiş, bize göre bi şey yok dedim. Dedi ki annecim sen beni ölü sanıyon dedi ben ölmedim dedi. Ben askeriyenin içindeydim. **Valla** içindeyim dedi. Böyle dedi ya. (...)” sözleri memoratı inanılır kılmak için yemin etmeye başvurmanın bir örneği niteliğindedir.
7. Memoratlarda alkış ve kargışlar, efsane ve menkıbeler anlatının inandırıcılığını artırmak amacıyla kullanılabilir.
8. Memoratlarda atasözleri, deyimler yer alabilir.
9. Memoratlarda teşbih, mübalağa gibi edebi sanatlar çokça kullanılmaktadır.

3.2.3. Memorat Türünün Sınıflandırılması

Carl W. Von Sydow, efsane türünün çok geniş bir sahayı kapsamasından hareketle efsaneleri ayrı ve alt türlere ayırarak incelemeyi düşünmüştür.

1. Memorat türü ilk olarak Carl W. Von Sydow tarafından efsane ile ilişkili olarak ele alınan ama onunla ‘karakteristik ve gelenek’ bakımlarından uyuşmayan ‘şahsi ve tamamen kişisel bir tecrübe hüviyetinde’ olan materyalin ayrı bir kategori³²⁹si olarak ele alınmıştır.
2. Juha Pentikainen ise memoratı **tamamen kendine has bir tür** olarak ele almıştır.
3. Linda Dégh, memorat türünü üç grupta toplamıştır:

1. İş Hatıraları

³²⁸ Fuzuli Bayat, **a.g.e.**, s. 260.

³²⁹ Özkul Çobanoğlu, **a.g.e.**, s. 21.

2. Otobiyografik Hikâyeler
3. Göçmen ve Göçebe Epikleri³³⁰
4. Fuzuli Bayat, Linda Dégh'in memorat sınıflandırmasına “askerlik ve yol hatıraları”³³¹ nın da eklenebileceğini belirtmiştir.
5. Memorat türüyle ilgili bugün için elimizde bulunan en kapsamlı çalışma, Özkul Çobanoğlu'nun **Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları** adlı çalışmasıdır. Çobanoğlu, bu çalışmasında ele alıp değerlendirdiği memoratları tematik olarak sınıflandırmıştır. On iki başlıktan meydana gelen sınıflandırma şöyledir:
 1. Cinler ile kurulan iletişim biçimleri ve yaşandığına inanılan olaylar
 2. Alkarısı ile kurulan iletişim biçimleri ve yaşandığına inanılan olaylar
 3. Ağrılık basması-karabasan, congoloz, erkebit, hırtık, hıncur munkur, çıtlık kuşu, kırk basması, çarşamba karısı, yol azdıran, kara ura, gelincik, demirkıynak adlı varlıklarla kurulan iletişim biçimleri ve yaşandığına inanılan olaylar
 4. Hızır ile kurulan iletişim biçimleri ve yaşandığına inanılan olaylar
 5. Yatırlar, evliyalar ve şehitlerle kurulan iletişim biçimleri ve yaşandığına inanılan olaylar
 6. Rüya görme yoluyla kurulan iletişim ve yaşandığına inanılan olaylar
 7. Nazar değmesi yoluyla kurulan iletişim ve yaşandığına inanılan olaylar
 8. Ölülerle kurulan iletişim biçimleri ve yaşandığına inanılan olaylar
 9. Büyü ve çeşitli geleneksel pratikler yoluyla kurulan iletişim ve yaşandığına inanılan olaylar
 10. Fal ve falcılık yoluyla kurulan iletişim ve yaşandığına inanılan olaylar
 11. Tam tanımlanamayan olağanüstü bir güçle kurulan iletişim biçimleri ve yaşandığına inanılan olaylar
 12. Modern kent yaşamı memoratları: Ruh çağırma, astral, yolculuk reenkarnasyon ve UFO' larla kurulan iletişim biçimleri ve yaşandığına inanılan olaylar.³³²

³³⁰ Linda Dégh, “Halk Anlatısı”, s. 125 - 126.

³³¹ Fuzuli Bayat, **a.g.e.**, s. 260.

³³² Özkul Çobanoğlu, **a.g.e.**, s. 77 – 243.

Halk anlatısı başlığı altında değerlendirdiğimiz, efsane ve memorat türünün birbirinden kesin çizgilerle ayrılamayan türler olduğu görülmektedir. Her iki türün de bünyesinde olağanüstü unsurlar barındırdığı, inanç ögesine yer verdiği görülmektedir. Her iki türü birbirinden ayırmaya çalışan araştırmacılar, kişi, zaman, yer ve naklediliş zinciri gibi unsurlara dikkat etmişlerdir.

Linda Dégh, şemsiye terim olarak kabul görmesi teklifini ortaya attığı efsane türüyle ilgili görüşlerini şöyle belirtmektedir:

“Benim önerim efsane sözcüğünü, şimdiye kadar çeşitli örgütsel prensiplere dayanan, küçük kategoriler içerisine girmeye zorlanan, uzun ve kısa bütün hikâyeleri kapsayan bir şemsiye terim olarak kullanmaktır. Daha anlamlı bir analiz için, olası efsane çekirdeğini taşıyan bütün materyalleri bir araya getirmek mantıklı olacaktır. Bana göre, efsanenin özenilmiş ve planlanmış şekli ve içeriği yüzünden oy birliğiyle efsane (ya da fabulate) olarak tanımlanan bir hikayeye başlayarak, diğer az ya da çok tutarlı bir şekilde memorat, memorabile, casus, chronikat, chroniknotiz, dite, fikt, Geschicte, Erlebnissgeschichte, batıl inanç, batıl inanç hikayesi, gerçek hikaye, kişisel deneyim hikayesi, söylenti, inanç hikayesi, mit, dini anlatılar, anekdot vd. tarzında sınıflandırılmış olanları da kapsar. Halkbilimciler, bunların hepsinin hikâye olup olmadığına veya halkbilimine ait olup olmadığına asla karar veremeyeceklerdir.”³³³

Derlemeler sonucunda elde edilen anlatıların çözümlemesinin yapıldığı dördüncü bölümde, anlatılar memorat ve efsane başlığı altında incelenmiştir. Bir anlatının memorat türü olarak değerlendirilmesinde:

1. Olağanüstü şahsi tecrübenin anlatan kişinin başından geçmesi
2. Anlatıcının olağanüstü şahsi tecrübeyi yaşayan kişiden bizzat dinleyip aktarması belirleyici olmuştur.

Efsane olarak değerlendirilenlerde ise:

1. Olağanüstü şahsi tecrübeyi yaşayan kişinin kim olduğunun bilinmemesi
2. Anlatıcının olağanüstülük içeren anlatıyı başkalarından duyması
3. “Duyduğuma göre, böyle duyduğum” gibi ifadelerle yer verilmesi

³³³ Linda Dégh, “Günümüz Bağlamında Efsane Üzerine Teorik Bir Düşünme ve Efsanenin Tanımı”, s. 345.

4. Anlatının miş'li geçmiş zamanla aktarılması belirleyici olmuştur.

Memorat türündeki anlatılarda, anlatıcı kimi zaman yemin ederek söylediklerinin doğru olduğuna dinleyiciyi inandırmak isterken; efsane türündeki anlatıların aktarımında **ben böyle duydum** diyen anlatıcı, aktarılan anlatının doğru ya da yanlışlığı hakkında bir sorumluluk üstlenmekten kaçınır.

HALK ANLATILARININ İKİ TÜRÜNÜN KARŞILAŞTIRILMASI						
Tür	Hacim	İnanma	Temel Karakter	Zaman	Yer	Kabul Ediş Tavrı
Efsane	Kısa anlatılardır.	Gerçek olduğuna inanılır.	Tarihi gerçekliği bulunan / bulunmayan kişiler ya da olağanüstü varlıklar.	Yakın geçmiş zaman. Tarihi bir zaman ya da hayali bir zaman.	Günümüz dünyası. Gerçekliği bulunan bir yer ya da herhangi bir yer.	Kutsal veya kutsal değil.
Memorat	Genellikle kısa anlatılardır.	Gerçek olduğuna inanılır.	Olağanüstü tecrübeyi yaşayan kişi/ o kişiden bizzat dinleyip aktaran kişi.	Yakın bir zaman. Günümüz zamanına yakın, bilinen bir zaman.	Günümüz dünyası. Gerçekliği bulunan, bilinen bir yer.	Kutsal veya kutsal değil.

Tablo 1. Halk Anlatılarının İki Türünün Karşılaştırılması.

4. BÖLÜM: EDİRNEKAPI ŞEHİTLİĞİ ETRAFINDA TEŞEKKÜL EDEN HALK ANLATILARININ İNCELENMESİ

4.1. Edirnekapi Şehitliği Etrafında Teşekkül Eden Halk Anlatılarının İncelenmesi

Performans teorisinin savunucularından Alan Dundes'in ortaya koyduğu halk tanımından önce, 19. Yüzyılda halk, "aşağı tabakayı oluşturan, genel nüfus içinde bir sürü, bayağı ve kaba bir grup ve aynı toplumun seçkin tabakası (elite) ile tezat teşkil eden bir insan grubu olarak"³³⁴ düşünülmekteydi. Halk, medeni olanın karşısında medenileşmemiş olarak düşünülürken; ilkel toplum, vahşi olan grupla da tezat olarak düşünülmüştür. Halk, ilkel toplum seviyesinden yukarıda, medeni toplum seviyesinden aşağıda olmak üzere üç katmanlı bir gelişimin ikinci seviyesi olarak düşünülmüştür.

20. yüzyılda, sanayileşmeyle birlikte halk kavramının ortadan kalkacağı düşünülmüştür. Bu düşünceye göre:

"Foster, 'endüstrinin yüksek bir dereceye ulaştığı yerlerde halk kültürü yok olacaktır. Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, İngiltere, Almanya gibi ülkelerde gerçek halk kültürünün varlığından söz etmek çok zordur ve mümkün değildir, ancak bu ülkelerde kıyıda, bucakta kalmış bölgelerde sadece marjinal tezahürler vardır. Bütün bu alanlarda endüstrileşmeye doğru yönelen modern dünyanın arayışlar ışığı altında yeni halk kültürleri doğacağı da pek mümkün görünmüyor' şeklinde bir sonuca ulaşır."³³⁵

Günümüz halk bilimi araştırmacıları, halk kavramının bu tanımlarını reddederler. Alan Dundes'in getirdiği halk tanımı şöyledir:

"Halk terimi en azından ortak bir faktörü paylaşan herhangi bir insan grubunu ifade eder. Bu grubu birbirine bağlayan faktörün ortak bir meslek, dil veya din olabilir ne olduğu önemli değildir. Bundan daha önemli olan ise, herhangi bir sebebe bağlı olarak oluşan grubun kendisine ait olduğunu kabul ettiği bazı geleneklere sahip olmasıdır. Teorik olarak bir grup en az iki kişiden oluşmak zorundadır, fakat genellikle çoğu gruplar daha fazla kişiden oluşurlar. Grubun bir üyesi diğer bütün üyeleri bilmeyebilir, fakat o kişi gruba ait

³³⁴ Alan Dundes, "Halk Kimdir?", Çev. Metin Ekici, **Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar**, Ankara, Milli Folklor Yayınları, 2003, s. 2.

³³⁵ Alan Dundes, a.g.m., s. 9.

geleneklerin ortak özünü muhtemelen bilecektir, gelenekler bir grup kimliği hissi vermeden gruba yardım eder.”³³⁶

Yukarıdaki halk tanımından hareketle, genelde şehit aileleri, özelde ise Edirnekapı Şehitliği bağlamındaki şehit aileleri bilhassa da şehit anneleri bir halk olarak kabul edilebilmektedir. Şehit annelerini bir halk olarak kabul etmemizi sağlayan unsurlar şöyledir:

- 1. En azından ortak bir faktörü paylaşan herhangi bir grup olma:** Edirnekapı Şehitliği’ndeki annelerin “Şehit annesi” oluşu onların paylaştıkları temel ortak noktadır. Şehit annesi Feride Selamet’in şu sözleri de şehit annelerinin bir halk olarak ele alınabileceğini kanıtlar mahiyettedir:
“(…) Bütün şehitler nur içinde yatsın. Hepsi bizim evlatlar bunlar. Hepsi gencecik. Hepsi bunlar kader arkadaşı, kader kardeşleri olmuş. Biz de ailelerle öyle kardeş olmuşuk, artık burda [Şehitlik’te] napıcan? (...)”
- 2. Herhangi bir sebebe bağlı olarak oluşan grubun kendisine ait olduğunu kabul ettiği bazı geleneklere sahip olması:** Şehit anneleri, oğullarının vatanın birlik ve bütünlüğü için, Türk milletinin huzur içinde yaşaması için şehit olduğuna inanır. Askerlik, şehit olma, şehidin faziletleri, şehit oğulların mezarlarının ziyaret edilişi vb. inanç ve uygulamalar, Türk kültürünün bir yansımasıdır.
- 3. Grubun bir üyesi diğer bütün üyeleri bilmeyebilir, fakat o kişi gruba ait geleneklerin ortak özelliklerini muhtemelen bilecektir:** Birbirini tanımayan şehit anneleri de benzer inanç ve uygulamaları yerine getirebilmektedir. Benzer inanç ve uygulamaları yerine getirmeyi sağlayan unsur, şehit annesi olma paydasından kaynaklanmaktadır.
- 4. Gelenekler bir grup kimliği hissi vermeden gruba yardım eder:** Birbirlerinin acısını anlayan şehit anneleri, şehitlikte buluşur ve aralarında informel bir ilişki gelişir. Ortak paylaşımları bulunan şehit annelerinin bir halk grubu olarak ele alınabileceğini Serpil Sancar’ın şu sözleri de doğrular niteliktedir:

³³⁶ Alan Dundes, a.g.m., s. 10.

“Çocuğu ölen annenin sosyal çevresi ile ilişkisi değişiyor. Artık onu en çok anlayanlar ailesi ya da komşuları değil, kendi gibi oğulları şehit olmuş diğer analar. Hemen hepsi kendi oturdukları semtin yakınında ya da aynı şehirdeki diğer şehit analarını tanıyor ve görüşüyorlar. Bu görüşmelerin büyük bir kısmı Şehitlik’te gerçekleşiyor. Her hafta – bazen daha sık - ziyaret edilen şehitlik kadınların bir tür rahatlatma mekânı. Orada ağlayıp, orada oğullarıyla buluşup, orada kendilerini anlayan yeni arkadaşlar ediniyorlar. Çoğu evinden çıkıp bir yere gitme alışkanlığına sahip olmayan kadınlar sık sık, tek başlarına Şehitlik’e gidiyorlar ve orayı bir sosyal mekân haline getiriyorlar.”³³⁷

Şehit annelerinin şehit aileleri derneklerine kaydolmaları, kimi zaman yürüyüşlere katılmaları³³⁸ gibi durumlar da ortak bir bilinçle hareket eden şehit annelerini bir halk olarak kabul etmemizi sağlayan durumlardandır.

Toplu taşıma araçlarında şehit ailelerine yer verilmesi, sanatçılar tarafından verilen konserlerde şehitler için saygı duruşunda bulunulması,³³⁹ konser gelirlerinin şehit ailelerine, Mehmetçik Vakfı’na bağışlanması³⁴⁰ gibi durumlar da şehitlerin ve dolayısıyla şehit ailelerinin toplum tarafından da bir halk olarak görüldüğünü yansıtır nitelikteki örneklerdendir.

Halk tanımındaki değişim, halk biliminin inceleme alanını ve dolayısıyla halk biliminin tanımını da etkilemiştir. Buna göre, “halkbilimi veya folkloristik en geniş anlamda bir tanımlanışıyla insan davranışlarını ve geleneklerini çalışarak, objesi olan insanı daha iyi anlamaya ve onun hakkında daha derin bir bilgiye kavuşmak amacıyla on dokuzuncu yüzyıl başlarında ortaya çıkan bağımsız bir bilim dalı”³⁴¹ olarak tanımlanmaktadır.

İnsan davranışları ve gelenekleri sonucunda elde edilen her malzemenin incelenmeye değer olup olmadığı, daha doğrusu elde edilen her malzemenin bir halk bilimi ürünü olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği noktasında

³³⁷ Serpil Sancar, “Savaşta Çocuklarını Kaybetmiş Türk ve Kürt Anneler”, **Toplum ve Bilim**, S. 90, Güz 2001, s. 27.

³³⁸ Bkz. “Şehit Anneleri Yürüdü”, (Çevrimiçi) <http://www.milliyet.com.tr/1998/11/23/haber/hab09.html>, 18 Temmuz 2014.

³³⁹ “MFÖ Konserinde Şehitler İçin Saygı Duruşu”, (Çevrimiçi) http://www.haber365.com/Haber/MFO_Konserinde_Sehitler_Icin_Saygi_Durusu/, 1 Haziran 2014.

³⁴⁰ “Canı Silahtan Yananlar İçin Bu Bağışı Yaptım”, (Çevrimiçi) <http://www.hurriyet.com.tr/magazin/anasayfa/9598568.asp?m=1>, 1 Haziran 2014.

³⁴¹ Özkul Çobanoğlu, **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2005, s. 21.

malzemenin mahiyeti önem kazanmaktadır. Buna göre, bir halk bilimi ürününde şu özelliklerin bulunması gerekmektedir:

1. Sözlü Olma /oral, verbal/ Özelliği.
2. Geleneğe Bağlılık /tradition/ Özelliği.
3. Çeşitlenme /variant/ Özelliği.
4. Anonimlik /anonmymous/ Özelliği.
5. Kalıplaşma /formularization/ Özelliği.³⁴²

Bu özellikler de dikkate alınarak Edirnekapı Şehitliği bağlamında derlenen metinler, memorat ve efsane başlığı altında incelenmiştir. Metinlerin derlendiği kaynak kişilerin ad – soyad ve memleket bilgileri verildikten sonra konu, özet, zaman, mekân, kişi ve maddi unsur boyutları belirtilerek değerlendirilmesi yapılmıştır. Son olarak da metinlerde geçen motifler Stith Thompson'ın **Motif – Index of Folk – Literature** adlı eserine göre değerlendirilmiştir. Anlatmanın en küçük unsuru olarak tanımlanan motif, “mit, masal, efsane, destan, halk hikâyesi, fıkra vb. halk anlatılarının en önemli unsurlarından birini teşkil etmektedir.”³⁴³ Stith Thompson'ın altı ciltlik **Motif – Index**³⁴⁴ adlı çalışması, halk anlatılarının bütün türlerinde görülen motifleri bünyesinde barındıran bir eserdir. Alfabetik bir düzenle oluşturulan eserde yer alan motifler şu başlıklar altında değerlendirilmiştir:

- A. Mitolojik Motifler
- B. Hayvanlar
- C. Yasak (Tabu)
- D. Sihir (Büyü)
- E. Ölüm
- F. Olağanüstülükler
- G. Devler
- H. İmtihanlar (Test Etme)
- J. Akıllılar ve Aptallar
- K. Aldatma

³⁴² Dursun Yıldırım, “Türk Folklor Araştırmalarının Problemleri”, **Türk Bitiği**, Ankara, Akçağ Yayınları, 1998, s. 68 – 69.

³⁴³ Ferhat Aslan, **Naki Tezel'in İstanbul'dan Derlediği Masallar (İnceleme – Metin)**, İstanbul, Bilge Kültür Sanat, 2013, s. 304.

³⁴⁴ Stith Thompson, **Motif Index of Folk Literature**, Bloomington, Indiana University Press, t.y., 6 C. (5 C + 1 Alphabetical Index).

- L. Talihin Tersine Çevrilmesi
- M. Geleceği Belirleme
- N. Şans ve Kader
- P. Toplum
- Q. Mükâfatlar ve Cezalar
- R. Tutsaklar ve Kaçaklar
- S. Anormal Zulümler
- T. Cinsiyet
- U. Hayatın Tabiatı
- V. Din
- W. Karakter Özellikleri
- X. Mizah
- Z. Çeşitli Motif Grupları

Metinlerde tespit edilen motifler, **Motif – Index**'te yer alan numaralarıyla verilmiş ve tespit edilen Türk motifleri ise (T) simgesi ile belirtilmiştir.

4.2. Rüya Kavramı ve Türk Kültüründe Rüya

Edirnekapı Şehitliği etrafında teşekkül eden halk anlatılarında rüya önemli bir motif olarak karşımıza çıkmaktadır. “Uyku esnasında görülen şey, düş. Mecaz olarak gerçekleşmesi imkansız olan düşünce, hayal; gerçekleşmesi beklenen ve istenen şey, umut.”³⁴⁵ gibi farklı manalara sahip olan rüya, uyku esnasında görülen şey, düş anlamıyla ilk çağlardan beri insanları ilgilendiren bir konu olmuştur.

İlk çağ uygarlıklarından “Babilliler ve Asurlular, ölü ruhlarının rüyalarda kötü tesirlere sebep olduklarına inanırlardı. Bu kötü cinlerden kurtulmak ve onları yenmek için Babil Rüya Tanrıçası Mamu’dan yardım istenirdi.”³⁴⁶

Mısırlılar ise, rüyaları tanrılardan gelen bir mesaj olarak kabul etmişlerdir. Mısır rüya tanrısı olan Serapis adına yapılan tapınaklarda, kâhinler ve rüya tabircileri oturur, rüya görmek isteyen kişiler bu tapınaklarda kalır ve rüya görmek için gerekli pratikleri gerçekleştirerek rüya görmeye hazırlanırlardı. Mısırlılara göre rüyalarda

³⁴⁵ Nurettin Albayrak, **Ansiklopedik Halk Edebiyatı Sözlüğü**, s. 471.

³⁴⁶ Umay Günay, **Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2008, s. 117.

tanrıların üç rolü bulunurdu. “Günah işleyenlerin tövbe etmelerini isterlerdi, rüya gören kişiyi gelecek tehlikelere karşı uyarırlardı, rüya gören kişinin sorularına cevap verirlerdi.”³⁴⁷

Çinliler, vücudun ölümüyle son bulan maddi ruh ile manevi ruhu birbirinden ayırmışlardır. Çinlilerin rüya kaynağı olarak gördüğü manevi ruh, “geçici olarak vücuttan ayrılır, ölümlerin ruhları veya canı ile haberleşir ve bu izlenimlerle vücuda geri dönerdi.”³⁴⁸ Çinliler, rüya kaynağı olarak manevi ruh yanında, fiziki ve astrolojik faktörleri de dikkate alırlardı.

Hint kültüründe ise, rüyaların görüldüğü saatlerle rüyaların gerçekleşme zamanı arasında bir ilişki olduğuna inanılmıştır.³⁴⁹

İslamiyet öncesi Türk kültüründe de rüyalar, büyük bir öneme sahiptir. Biyolojik bir olay olan uyku sırasında nefes alıp verme yavaşlar, bu durum Türk kültüründe “dünyada amaçsız bir şekilde dolaşan ruhun bedenden ayrıldığı şeklinde yorumlanır; bu görüş, aslında ruhun amaçsızca dolaştığı sırada gördüklerinden başka bir şey olmayan rüyaların oluşumuyla doğrulanmaktadır. Genellikle uykudan uyanırken ruh bedene geri döner. Fakat temelli olarak da gidebilir. İşte bu, ölümdür.”³⁵⁰ İslamiyet’te de uykunun, yarı ölüm hali olduğu inancı kabul görmektedir. Rüyaların oluşumunda bedeni terk eden ruhun, misal âleminden bilgi elde edebileceğine inanılmıştır.³⁵¹

Yakutlarda ruhu karşılamak üzere kullanılan kelimelerden biri olan Sür, insanın “enerji, irade ve umumiyetle ruhi hallerini meydana getiren unsurdur. İnsan uyurken sür’ü vücuttan çıkıp her tarafta dolaşabilir.”³⁵² Altaylılar’ın inançlarında, insanın yula adı verilen bir eşinin olduğuna inanılır. “İnsan uyurken yula’sı her yerde dolaşabilir. Düş dediğimiz işte bu yulanın gördüğü şeylerden ibarettir.”³⁵³

³⁴⁷ Umay Günay, **a.g.e.**, s. 117.

³⁴⁸ **A.e.**, s. 117.

³⁴⁹ **A.e.**, s. 118.

³⁵⁰ Jean Paul Roux, **a.g.e.**, s. 142.

³⁵¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. İlyas Çelebi, “Rüya”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 35, İstanbul, 2008, s. 306 - 309.

³⁵² Abdülkadir İnan, **a.g.e.**, s. 176.

³⁵³ Abdülkadir İnan, **a.g.e.**, s. 177.

Türk mitolojisinde Yaratılış efsanesine göre, “Tanrı’nın bütün varlıkları gördüğü bir hayal veya rüya sonunda yarattığı belirtilir.”³⁵⁴ İslamiyet öncesi Türklerde, rüyaların haber taşıyıcılık bağlamında önemli bir işleve sahip olduğu Bögü Han ve vezirinin gördükleri aynı rüyadan sonra harekete geçtikleri Uygur – Türeyiş efsanesi örneğinde³⁵⁵ karşımıza çıkmaktadır. “Türk cihan hâkimiyeti ülküsü, başlangıçtan itibaren bir bütünlük arzeder. Bu duruma, benzerlerine başka toplumlar da rastladığımız birtakım rüyalar kaynaklık eder veya büyük olaylara, hedeflere ilahi nitelikli rüyalarla kutsiyet kazandırılmak istenir.”³⁵⁶ Bu duruma Oğuz Kağan Destanı’nda Oğuz Kağan’ın rüyası³⁵⁷ ve İslamiyet’in kabulünden sonra Osman Bey’in rüyası da örnek verilebilir. Osman Bey’in rüyasında görülen ağaç motifi, birçok Türk hükümdarının rüyalarında gördükleri ve hâkimiyetle tabir edilen bir unsurdur.³⁵⁸

Osman Bey’in rüyasında görülen göğüsten ağaç çıkma motifi, Farsça Oğuz Destanı’nda da görülmektedir. Destana göre, Toğurmuş adlı kişi gördüğü rüyayı, Miran Kâhin’e anlatır. Miran Kâhin: “Sakin bu rüyanı hiç kimseye anlatma. Bu çok iyi bir rüyadır.”³⁵⁹ der. “Toğurmuş’un üç oğlu varmış. Her oğlunun başı için ayrı ayrı birer koyun kesmiş, pişirmiş ve halkına dağıtmış.”³⁶⁰ Halk inançlarında, “rüyanın gerçekleşmesi isteniyorsa kimseye söylenmemesi gerektiğine inanılır.”³⁶¹ Bu inancın yansıması örnek rüyada görülmekte ve aynı zamanda görülen rüyadan sonra gerçekleştirilen pratikler hakkında da bilgi sahibi olunmaktadır.

İslamiyet’te rüya önemli bir yere sahiptir. “Kur’an, ilk altı ay Hz. Muhammed’e rüya yoluyla vahyolunmuştur. Dolayısıyla rüya, peygamberliğin kırk altıda biri olarak kabul edilir.”³⁶² İslam’ın ana kaynağı olan Kur’an’da rüya ile ilgili

³⁵⁴ Hasan Avni Yüksel, **Türk İslam Tasavvuf Geleneğinde Rüya**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1996, s. 21.

³⁵⁵ Bkz. Bahaeddin Ögel, **Türk Mitolojisi**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1971, s. 75 - 76.

³⁵⁶ Hasan Avni Yüksel, **a.g.e.**, 1996, s. 23.

³⁵⁷ Bkz. Bahaeddin Ögel, **a.g.e.**, s. 126 .

³⁵⁸ Bkz. Abdullah Temizkan, Erhan Aktaş, “Türk Devlet Geleneğinde İktidarın Meşrulaştırılmasında Rüyanın Kullanımı”, **Karadeniz Araştırmaları**, S. 33, Bahar 2012, s. 16 – 17. (Çevrimiçi) http://www.karam.org.tr/Makaleler/2082260084_003%20temizkan.pdf, 18 Temmuz 2014.

³⁵⁹ Bkz. Bahaeddin Ögel, **a.g.e.**, s. 252.

³⁶⁰ Bahaeddin Ögel, **a.g.e.**, s. 252.

³⁶¹ Hasan Avni Yüksel, **a.g.e.**, s. 51.

³⁶² Hasan Avni Yüksel, **a.g.e.**, s. 117.

çeşitli ayetler bulunmaktadır. Yusuf Suresi'nin 43 ve 44. Ayetlerinin tefsirinde Elmalılı Hamdi Yazır, rüya ve ahlam'ın farkından bahseder:

“Kur'an'ın hatırlattığına göre rüya ahlamdan başkadır. Rüya yalnız kişisel, sübjektif bir olay değildir. Onun içeriğinde, **yorumla elde edilebilecek gerçek bir anlam** gizlidir. Hulm ise, gerçekte hiç anlamı olmayan boş bir zan ve hayalden ibarettir ki aslında bir dış tesirden kaynaklanmış olsa bile objektif bir gerçeği ifade etmez. Ve bundan dolayı tabir ve yorumu olmayan bir ihtilam gibi, sırf nefsi, sübjektif bir olay veya şeytani bir yalan olmaktan ileri gitmez. Ve böyle çeşitli ahlamın birbirine karışmasına da edğas-ı ahlam (birbirine karışmış uyku halleri) denilir. Demek ki, gerçek anlamda rüya, doğru olanların ismidir. Yalan olanlarına ahlam denilmelidir.”³⁶³

Rüyanın altında gizli bir mana bulunuyor oluşu, yani tabire ihtiyaç duyması onu ahlamdan ayıran önemli bir fark olarak sunulmuştur. İslam âlimleri, rüyayı üçe ayırmaktadır:

“Birincisi, Allah tarafından doğrudan doğruya veya bir melek vasıtasıyla gerçekleşen Hakkın telkinidir ki asıl rüya budur. İkincisi, nefsin kendinden kendine vuku bulan bir telkindir ki yalnızca geçmiş hatıralarının bir hayallendirilmesinden başka bir kıymet taşımaz. Üçüncüsü şeytanın bir telkinidir ki gizli bir dış tesirden kaynaklanan ve fakat yalan bir çağrışım ve hayal etmeden ibaret olur. Ve işte bu ikisi, ahlam, uyku hayali veya edgas-i ahlam, karışık uyku hayalleridir.”³⁶⁴

Gelecekte olacak bir şeyden haberdar olabilmenin yolu, takva sahibi Müslümanların güzel rüyalarıdır. İbn-i Abbas'tan rivayet edildiğine göre Hazreti Muhammed, şöyle buyurmaktadır: “Ey İnsanlar! Peygamberliğin belirtilerinden yalnız güzel rüya kaldı. O rüyayı Müslüman kişi görür veya onun için (başkası tarafından) görülür.”³⁶⁵

Bu hadis, İslam dininde rüya tabirinin önemli bir yere sahip olmasını sağlamıştır. “Hz. Muhammed, her sabah, sabah namazından sonra, sahabesine aralarından kimlerin rüya gördüğünü sorar, sonra bu rüyaları yorumlardı. Bu sayede rüya ve rüya tabiri İslamda onay görmekle kalmamıştır; hala da Müslümanların

³⁶³ Elmalılı Hamdi Yazır, **Hak Dini Kur'an Dili**, C. 4, Ankara, Akçağ Yayınları, , t.y., s. 477.

³⁶⁴ Elmalılı Hamdi Yazır, **a.g.e.**, s. 479.

³⁶⁵ İbn Mace, **Sünen-i İbn-i Mace Tercemesi ve Şerhi**, C. 10, s. 94, Kitabü Tabirü-r' Rüya 1. **Riyazü's Salihin ve Tercemesi**, C. 2, s. 221; Buhari, C. 12, s. 275'ten aktaran Hasan Avni Yüksel, **a.g.e.**, s. 122.

yaşamında son derece önemli bir rol oynamaktadır.”³⁶⁶ Rüyaların tabire ihtiyaç duymasının sebebi, Elmalılı tarafından şu sözlerle dile getirilmektedir:

“Rüya, görmek manasından alındığı için bunda hayalin ötesinde bir gerçek görülmüş bulunur ki rüyanın asıl ilgili olduğu şey odur. Hayal o gerçeğin nefiste bir şekillendirilmesi olur. Ve bunun içindir ki, rüyanın aslında bir anlam ve yorumu vardır.”³⁶⁷

İslamiyet öncesinde, Oğuz Kağan’ın rüyasını yorumlayan Uluğ Türük, Toğurmuş’ın rüyasını yorumlayan Miran – Kâhin, İmparator T’ai- tsung’un rüyasını yorumlayan şaman³⁶⁸... örnekleri bize İslamiyet öncesi Türk kültüründe rüya yorumunun önemli bir yer tuttuğunu gösterir niteliktedir. İslamiyetin kabulünden sonra Türklerin rüya tabirinde, İslami unsurlar yanında İslamiyet öncesi Türk kültür geleneği kalıntıları da önemli bir yere sahiptir.

Elmalılı Hamdi Yazır, rüya olayının sadece uyku haline bağımlı bir olay olmadığını belirtir ve şunları söyler:

“Uyanırken, özellikle bir karanlıkta veya gözler yumulmuş olarak bir dalma halinde bir sinema manzarası gibi görülen birtakım misali manzaralar meydana gelir ki bunlar, alelade hatırlamalar ve hayaller gibi sönük değil tıpkı bir görme kadar parlak ve açık olarak görülürler. Ve tıpkı bir rüya gibi misalen ve bazen de aynen tabir ve yorumuyla daha sonra gerçekleşirler de. Bunu kendilerinde müşahade etmiş olanlar şuna kanidirler ki yalnız mana âlemiyle yalnız madde âlemi arasında bağımlı bir misal âlemi ve hayaller âlemi vardır. Mana maddede, madde manada bununla temessül eder. Ve gerek uykuda ve gerek uyanıklıkta **rüya bir hakikatin yalnızca bu misal, hayal âleminde ruha görünmesidir.**”³⁶⁹

Derlemelerimiz esnasında şehit annelerinin anlattıkları bazı olayların, bu bağlamda değerlendirilebileceği görülmüştür.³⁷⁰

19. yüzyıldan itibaren rüyaların yorumunda, psikolojik bakış açısı önem kazanmaya başlar. Bu yüzyılın başından itibaren rüyaların açıklanmasında “şuuraltı”

³⁶⁶ Ahmed von Denffer, “Traum und Traumdeutung im Islam. Eine Betrachtung auf der Grundlage von Hinweisen auf Koran und Sunna”, AL - ISLAM, Münih Nr. 1 (1995), Nr. 1 (1996) tarihli sayılarda yer alan klasik yorumlar dizisi’nden aktaran Annemarie Schimmel, **Halifenin Rüyaları İslamda Rüya ve Rüya Tabirleri**, Çev. Tüba Erkmen, İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2005, s. 17.

³⁶⁷ Elmalılı Hamdi Yazır, **a.g.e.**, s. 477.

³⁶⁸ Bahaeddin Ögel, **a.g.e.**, s. 559.

³⁶⁹ Elmalılı Hamdi Yazır, s. 480 - 481.

³⁷⁰ Bkz. 56. ve 58. Rüya memoraatları, s. 211 – 214, 216 - 217.

önemli bir kavram olarak görülmüştür. İlmi bir bakış açısıyla incelenmeye başlanan rüyalar sayesinde, kişinin şahsiyetiyle ilgili önemli özelliklerin kavranabileceği düşünülmüştür. 20. yüzyılda Freud, psikanaliz kuramının sistematüğını kurar. Zihnin yapısı, işleyişı hakkında çalışmalar yürütür. Umay Günay, Freud'un **Rüya Yorumu** adlı eserinde, rüyaları üç grupta topladığını belirtir:

1. Hem hissedilebilen hem de akılla idraki mümkün olan rüyalar ki, çoğu kere çocukların rüyaları böyledir. Bu rüyalar, günlük hayatın zihin faaliyetine çok benzemekle beraber hiçbir zaman onlara karışmamaları ile beyin hücrelerinin tecrit edilmiş güçlerinden doğduğu görüşünü kendi kendilerine reddetmektedirler.
2. Günlük hayatla ilgili ve açık mana ifade eden rüyalar vardır, ancak bir yönleriyle öyle tuhaf ve şaşırtıcıdır ki, günlük hayatımıza sokmamız mümkün değildir.
3. Zihin faaliyetinin hiçbir şekli ile bağlantılı olmayan, karışık ve manasız, duygusuz görünen rüyalar en çok rastlanılan tiptir.³⁷¹

Freud'un görüşüne göre, “insanın şuuraltı olgusu, bastırılmış iç güdülerinin ve kavuşulmamış isteklerinin biriktirdiğı bir kavramdır. Uyku hali, şuuru ortadan kaldırdığı için şuuraltında yaşayan istek ve duygular rüya biçiminde ortaya çıkmaktadır.”³⁷² Rüyaların doğru bir şekilde değerlendirilebilmesi için:

1. Rüya metni
2. Rüya düşünceleri (rüyanın ne ima ettiğı, rüyanın arkasında ne yatmakta olduğu meselesi)³⁷³ olmak üzere iki kavramı öne süren Freud, rüyaları hissi muhtevaları yönünden üçe ayırır:
 1. İstek rüyaları,
 2. Endişe verici rüyalar,
 3. Cezalandırıcı rüyalar (cezalandırıcı rüyalarda da arzuların tatmini söz konusudur. Bunların iç güdüye bağı arzuların tatmini yanında zihindeki kontrol edici, ceza verici kısmın arzularını tatmin söz konusudur.)³⁷⁴

Freud'un öğrencisi olan Carl Gustav Jung ise bireysel şuuraltı kavramının yanında kolektif şuuraltı kavramını da analiz yöntemine dâhil eder. “Kolektif şuuraltı, ferdi tezatların arkasına geçerek cihanşümül insanlık problemlerinin ilk

³⁷¹ Umay Günay, **a.g.e.**, s. 123.

³⁷² **A.e.**, s. 124.

³⁷³ **A.e.**, s. 124.

³⁷⁴ **A.e.**, s. 124.

tecrübelerini kapsar.”³⁷⁵ Jung, anlamlarına göre rüyaları üçe ayırır. “Belirli şuurlu bir durumun karşısında rüya, şuuraltının reaksiyonunu aktarabilir.”³⁷⁶ Bu tip rüyalar, yaşanan günün tesirine uygun olarak söz konusu durumu ya tamamlar ya da karşılığını verir.

“Rüyayı hasıl eden az veya çok vazih bir durum olmamakla beraber şuuraltının kendiliğinden hareketi sonucunda ortaya çıkar.”³⁷⁷ Bu tip rüyalarda şuur ve şuuraltı birbirine karışmış durumdadır. Birinci tip rüyada, şuurdan şuuraltına doğru bir ilerleme görülmektedir.

“Son tip rüyalarda ise faaliyetin tamamı ve mananın bütün ağırlığı şuuraltına aittir.”³⁷⁸ Bu tip rüyalar, tamamen şuuraltını temsil eder. Görülen rüyalara bir anlam verilemez. Bu tip rüyalar, genellikle zihni bir rahatsızlığın ya da şiddetli bir nevrozun başlangıcından önce görülür. Bir rüyanın doğru tabir edilebilmesi için “rüya gören kişinin duygularını psikolojik idrak, terkip kabiliyeti, sezgi, insana ve çevreye aşinalığın yanında şümüllü ve derin bir zihni tahsil yapmış olmak”³⁷⁹ gibi özellikleri dikkate almak gerekmektedir.

Alfred Adler ise, bütün rüyaların temelinde kişinin hayata karşı takındığı genel tavrın etkili olduğunu düşünür. “Bir ferdin, genellikle hayata karşı takındığı tavrı bilmek, hal ile gelecek arasında nasıl ne şekilde köprü kurduğundan haberdar olmakla rüyalarında kurduğu köprülerin özelliklerini anlamak mümkündür ve buradan geçerli bazı sonuçlar çıkarılabilir.”³⁸⁰

Freud rüyaların açıklamasını yaparken, geçmişe yönelirken; Adler kişinin geleceğe bakış açısına dikkat eder, Jung ise, kişinin yaşadığı anı ve kolektif şuur altını dikkate almaktadır.

Sonuç olarak İslamiyet öncesi Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan rüya ve rüya yorumu geleneğinin, İslamiyet’in kabulüyle birlikte önemini artırarak devam ettiğini söylemek mümkündür. Çeşitli işlevlere sahip olan rüya, gören kişiyi bazı konularda uyarma, o kişiye yol gösterme, bir durumun gün yüzüne çıkmasını sağlama gibi noktalarda büyük bir öneme sahiptir. Edirnekapi Şehitliği bağlamında

³⁷⁵ A.e., s. 125.

³⁷⁶ A.e., s. 125.

³⁷⁷ A.e., s. 125.

³⁷⁸ A.e., s. 125.

³⁷⁹ A.e., s. 126.

³⁸⁰ Hasan Avni Yüksel, a.g.e., s. 84.

derlenen rüya memoratları incelendiğinde İslamiyet öncesi Türk inançlarının izlerine rastlanıldığı gibi İslamiyet'in etkisiyle de karşılaşılmaktadır.

4.3. Memoratlar

4.3.1. Rüya Memoratları

4.3.1.1. Şehit Olmadan Evvel Görülen Rüyalar

4.3.1.1.1. Şehidin Kendisinin Gördüğü Rüyalar

1. “ (...) Benim oğlum izinli geldiğinde 2 aylık asker iken rüyasını gördü, kendi rüyasını biliyo musun? Anne dedi her yer dedi soğan olmuş dedi. Bu kapının önünde buralar dedi. Gecekondu yerleri vardı bizim oralarda o zaman evler seyrektiler. Anne dedi bu yollar böyle soğan olmuş dedi. Oğlum dedim ne soğanı? Yemyeşil soğan dedi. Vallahi böyle dedi ya. Ben dedim yavrum bizim evimize girmemiş, bize göre bi şey yok dedim. Rüyayı gördü biliyon mu çocuğum? 2 aylık hani izinli oluyolar, geliyolar ya işte o zaman gördü benim oğlum. Bilemeyom artık işte... Kader... Kısmet... 18 sene oldu. 18 sene... Dile kolay. Taşların mezarlıkların öyle gelip geçti işte. Sadık Çelik benim oğlum orda. [kabrini işaret eder.] (...)” (Çelik 2012).

Memoratin Kaynağı: Hanife Çelik. (Çankırı)

Memoratin Konusu: Sadık Çelik'in şehit olmadan evvel rüyasında her yerin yeşil soğan olduğunu görmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Sadık Çelik, iki aylık askerlik yaptıktan sonra izne geldiğinde rüyasında kapılarının önünün yemyeşil soğanla kaplı olduğunu görür. Sadık Çelik'in şehit olmasından sonra, annesi bu rüyayı oğlunun şehit olacağının bir işareti olarak yorumlar.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Sadık Çelik'in iki aylık askerlikten sonra izne geldiği zaman.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Sadık Çelik'in evinin önü.

Memoratta Yer Alan Kişi(ler): Sadık Çelik.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Yeşil soğan, yeşil, mahalle, yollar, kapı.

Memoratin Değerlendirilmesi: Memoratin, üzerine bina edildiği en önemli unsurlardan bir tanesi, rüya motifidir. Memorat, kişinin başından geçen olağanüstü

şahsi tecrübe olarak tanımlanmaktadır. Olağanüstü olan şahsi tecrübe, kimi zaman rüyalar yoluyla yaşanmaktadır. “Görülen veya yorulan rüyanın aynen gerçekleşmesiyle ortaya çıkan olağanüstü tecrübe memoratları oluşturmaktadır.”³⁸¹ Rüya, “öteki dünya” ile kurulan bir iletişim biçimidir. Öteki dünya ile kurulan bu iletişim biçiminin sonucunda rüyalar, kimi zaman yol gösterici, müjdeleyici, uyarıcı gibi işlevlere sahip olabilmektedir.

Rüyaların nasıl oluştuğu, ne anlama geldiği gibi hususlar birçok alanın araştırma konusunu oluşturmuştur. Psikoloji, tıp, sosyoloji, fizik, metafizik gibi sahaların rüya olgusunu tanımlayışıyla dini bilimlerin rüya olgusunu tanımlayışı birbirinden farklıdır.³⁸² Yapılan nice rüya tanımından biri, “misal âlemindeki kaderle alakalı levhaların, aynen veya değişik yansımalar halinde uyku halinde ruhumuza aksetmesidir.”³⁸³ şeklindedir. Bu tanımdan anlaşıldığı üzere rüyalarda yer alan unsurlar kimi zaman sembolik olabilir. Bu durumda, rüyaların tabir edilmesine ihtiyaç duyulur. Bu sebeple, şehitlik olgusu etrafındaki rüyaların çözümlemesini yaparken rüya tabirleri ansiklopedisi ve halk inançları göz önünde bulundurulmuştur. Kimi zamansa rüyalar gayet açıktır. Bu tür rüyaların ise tabire ihtiyacı yoktur.

Yukarıda geçen rüyanın sembolik bir rüya olduğu görülmektedir. Nitekim rüyada geçen **yeşil renk** ve **soğan**, bazı manalar içeren sembollerdir. Bu sembollerin anlaşılabilmesi için; rüya tabirleri önemli bir kaynaktır.

İslami Rüya Tabirleri Ansiklopedisi’nde “yeşil soğan, meşakkatle **kazanca** delalet eder. Çok soğan, hüzün ve ayrılıkla beraber sağlamlığa delalet eder.”³⁸⁴ şeklinde tabir edilirken Anadolu halk inançlarında rüyada görülen “soğan, sarımsak”³⁸⁵ **ölüme** işaret sayılmıştır.

Şehitlik mertebesi, kutsal değerler uğruna kişinin canını feda ederek kazandığı bir makamdır. Şehit olma, sevdiklerinden ayrılmaya ve geride kalanlar için hüzne neden olur. Fakat şehitlik makamının sağladığı faziletler, tabirde de belirtildiği

³⁸¹ Özkul Çobanoğlu, **Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları**, s. 188.

³⁸² Farklı rüya tanımlarıyla ilgili olarak bkz. Hasan Avni Yüksel, **Türk İslam Tasavvuf Geleneğinde Rüya**, s. 76 – 90.

³⁸³ İsmail Köksal, “Rüyaların Fıkî Boyutu”, **Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 13: 2, 2008, s. 36.

³⁸⁴ Abdülgani b. İsmail en- Nablusi, **İslami Rüya Tabirleri Ansiklopedisi** (“Ta’tiru’l – enam, fi ta’biri’l menam”), Çev. Ali Bayram, M. Sadi Çöğenli, İstanbul, Cümle Neşriyat, 1989, s. 812.

³⁸⁵ Sedat Veyis Örnek, **Anadolu Folklorunda Ölüm**, Ankara, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Yayınları, 1971, s. 26.

gibi şehit için zorluklarla kazanılan bir kazançtır. Zira bu durum Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde belirtilmektedir:

“O halde, dünya hayatını ahiret karşılığında satanlar, Allah yolunda savaşsınlar. Kim Allah yolunda savaşır da öldürülür veya galip gelirse biz ona yakında büyük bir mükâfat vereceğiz.”³⁸⁶

Rüyada geçen bir diğer unsur ise, yeşil renktir. Türk halk kültüründe, yeşil rengin inançla bağlantılı bir yönü bulunmaktadır. “Yeşil, cennetin, kutlu olanın rengidir. Gençliği, umudu, yeniden doğuşu simgeler. Bolluk, başarı, bereket gibi halleri simgelediği gibi ona geçicilik, kıskançlık gibi hallerin rengi olduğu anlamları da yüklenilmiştir.”³⁸⁷

Şehitlerin sahip oldukları birçok güzellikler vardır. Bunlardan biri de şehit oldukları “o anda cennetteki güzel yerini görür.”³⁸⁸ olmalarıdır. Müjdeleyici haberlerin ve mutluluğun rengi olan yeşille bağlantılı olarak rüyada görülen “taze yeşil bitkiler, hepyeşil mersin gibi rüyadaki yeşil taşlar da (zümrüt, zebecet) güzel bir şeyi anlatır.”³⁸⁹ şeklinde yorumlanmıştır.

Yukarıda yeşil rengin, yeniden doğuş, bolluk ve bereketi³⁹⁰ simgelediğinden de bahsedilmektedir. İslamiyet'te de şehitlerin ölmediklerine ve Allah katında rızıklandırıldıklarına inanılır. Zira şehitlerin ölmedikleri, Kur'an-ı Kerim'de şöyle anlatılmaktadır:

“Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanmayın. Bilakis onlar diridirler; Allah'ın lütuf ve kereminden kendilerine verdikleri ile sevinçli bir halde Rableri yanında rızıklara mazhar olmaktadırlar.”³⁹¹

Bütün bu açıklamalardan ve alıntıda misal âlemindeki kaderle ilgili levhaların uyku halinde ruhumuza aksetmesi şeklinde yapılan rüya tanımından da hareketle Sadık Çelik'in gördüğü rüyanın gelecekte haber verme işlevine sahip olduğunu

³⁸⁶ Nisa Suresi: 4/ 74.

³⁸⁷ Yaşar Kalafat, **Türk Halk İnançlarında Renkler**, Ankara, Berikan Yayınevi, 2012, s. 187.

³⁸⁸ Tirmizi, **Sünen-i Tirmizi Tercemesi**, C. 3, s. 206, Cihadın Faziletleri, 25; İbn Mace, **Sünen-i İbni Mace Tercemesi ve Şerhi**, C. 7, s. 520, Kitabü'l Cihad, 16. **Müsned**, IV, 131, 200'den aktaran Abdülhakim Yüce, **a.g.e.**, s. 112.

³⁸⁹ Annemarie Schimmel, **Halifenin Rüyalari İslamda Rüya ve Rüya Tabirleri**, s. 103.

³⁹⁰ Yeşil rengin bolluk ve bereket yanında Hızır ve dolayısıyla Hidrellez geleneğiyle eş değer bir algılanışa sahip oluşuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Ferhat Aslan, “İstanbul'da Hidrellez Geleneğinin Geçmişi, Bugünü ve Yarını: Ahırkapı Örneği”, **Folklor/Edebiyat**, C. 18, S. 71, 2012/ 3, s. 201 – 235.

³⁹¹ Al-i İmran Suresi: 3/ 169.

söylemek mümkündür. Şehitliğin sağladığı yararlar, Kur'an- ı Kerim ve hadislerde belirtilmektedir. Türk halk kültüründe yeşil rengin yüklendiği anlamlar ile rüyada görülen yeşil soğanın tabirinden yola çıkarak bu rüyanın müjdeleyici bir rüya olduğunu söylemek mümkündür. Hanife Çelik de oğlunun gördüğü rüyayı, gelecekte haber veren bir rüya olarak yorumlamaktadır. Kendisine, oğlunun şehit olmasından önce şehit olacağına dair bir rüya görüp görmediğini sorduğumuzda bu rüyayı anlatmıştır.

Memoratta Yer Alan Motifler: P231. Anne ve Oğul. P461. Asker. F1068. Gerçekçi Rüya. (T)V38. Kader İnancı³⁹². Z145. Sembolik Renk: Yeşil: *Yeşil Soğan*.

2. “ İzne geldiğinde böyle rüyasında kendisi de görmüştü. Anne diyor böyle bana diyor rüyamda bi bi şey içirdiler diyor. Ay o kadar tatlı... Anlatamıyom işte... İşte hissetti böyle çocuğum. (...)” (Kimlik bilgilerini vermek istemedi. Abdullah Yüksel’in annesi. 2012).

Memoratin Kaynağı: Şehit Abdullah Yüksel’in annesi. (Aksaray).

Memoratin Konusu: Abdullah Yüksel’in şehit olmadan evvel rüyasında kendisine bir şey içirildiğini görmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Abdullah Yüksel’in annesi, oğlunun gördüğü rüyayı, gelecekte haber veren bir rüya olarak yorumlar. Askerden izne geldiğinde gördüğü rüyayı annesine anlatan Abdullah Yüksel, rüyasında kendisine çok tatlı bir şey içirildiğini söyler.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Abdullah Yüksel’in askerden izne geldiği zaman.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişi(ler): Abdullah Yüksel.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Abdullah Yüksel’e rüyasında içirilen bir şey.

Memoratin Değerlendirilmesi: Abdullah Yüksel’e rüyasında, çok tatlı olan bir şey içirilir. Şehit olan kişilerin ölüm haberini vermek için halk arasında yaygın olarak **şehadet şerbetini içmek** tabiri kullanılmaktadır. Abdullah Yüksel’e rüyasında içirilen çok tatlı şeyin, şehadet şerbeti olduğu söylenebilir. Rüyasında kendisine

³⁹² Ali Berat Alptekin, *Taşeli Masalları*, Ankara, Akçağ Yayınları, 2002, s. 180.

içirilen **çok tatlı bir şey**, şehitliğin bir sembolü olarak yorumlanabilir. Nitekim, Abdullah Yüksel'in annesine, oğlunun şehit olmasından önce şehit olacağına dair bir rüya görüp görmediği sorusunu sorduğumuzda kendi rüyasını anlattıktan sonra oğlunun gördüğü bu rüyayı da aktarmıştır. Bu aktarımdan da anlıyoruz ki rüya, Abdullah Yüksel'in annesi tarafından gelecekte haber veren bir rüya olarak görülmüş ve yorumlanmıştır. Bu sebeple rüyanın gelecekte haber verici bir işlevinin bulunduğu söylenebilir.

Derlemelerimizde kimi şehit anneleri, oğullarının şehit olacaklarını rüyalarında önceden gördüklerini belirtmektedirler:

“(...) Gitmeden rüyasını görmüş. Dayımızın torununa demiş. Abla ben askere gidiyom ama şehit olacam demiş. Öyle o duygularla. Öyle yani ömrünü öyle yani tüketti işte. (...)”³⁹³

Zeynep Yıldız, oğlu Osman Yıldız'ın gördüğü rüyalarını arkadaşlarına anlattığını belirtir. Osman Yıldız, birkaç kez rüyasında vurulduğunu görür.³⁹⁴

Şahzade Çelenk de oğlunun şehit olacağını rüyasında gördüğünü belirtmektedir:

“(...) Anne derdi ben Batman'a giderem. Yavrum gitme derdim sen Batman'a. Niye o tereflere? Anne derdi ben şehit olacam. Anne ben şehit olacam derdi. Rüyasını gördü yavrum, kendisi gördü. ... Nasıl gördüğünü söylemedi. Anne dedi ben rüyamı gördüm. Ben şehit olmuşam. Daha nasıl gördüğünü anlatmadı. (...)”³⁹⁵

Yukarıdaki alıntılardan anlaşıldığı üzere, kimi askerler şehit olacaklarını rüyalarında önceden görmüşlerdir. Bu durumu kimi arkadaşlarıyla paylaşırken kimi de aile bireyleriyle paylaşmıştır.

Memoratta Yer Alan Motifler: P231. Anne ve Oğul. D1812.3.3. Rüya geleceğin bildirilmesi.

³⁹³ Şehit annesi Sadiye Özcan.

³⁹⁴ Osman Yıldız'ın şehit olacağını rüyasında görmesiyle ilgili olarak elektronik kaynaklarda yer alan haberler için bkz. “Şehidin rüyası gerçek oldu”, (Çevrimiçi) <http://gundem.milliyet.com.tr/sehidin-ruyasi-gercek-oldu/gundem/gundemdetay/04.09.2012/1591217/default.htm>, 9 Nisan 2014, “Şehadetini rüyasında görmüş”, (Çevrimiçi) <http://www.sabah.com.tr/Gundem/2012/09/04/sehadetini-ruyasinda-gormus>, 9 Nisan 2014.

³⁹⁵ Şehit annesi, Şahzade Çelenk.

3. “(...) Onun yanında İsmail var ya. O İstanbullu, oğlumun arkadaşı. O şehit olmak istiyodu. O şeyken bak sana söylüyim onu o Kuleli son sınıfta peygamber efendimizi görmüş. Onu almış bi götürmüş öyle güzel yere ki yalvarmış ben gitmiyim burda kalıyım diye. Hayır, sen gitceksin sonra buraya geleceksin demiş. Bunu da arkadaşlarına anlatmış. İsmail götün açık kaldı demişler. İsmail kışın açık kaldı demişler. Hep şehit olmak isterdi. Onu herkes biliyo. Bütün ordu, bütün herkes biliyo. Oraya giderken Muş’a demiş ki burdan sağ dönersem nişanlıydı bi öğretmenle senlen evlencem ama sağ dönersem. Şehit oldu. İşte o. Şehit olacağını bilerek gitti. (...)” (Aluz 2013.)

Memoratin Kaynağı: Sevim Oskay Aluz. (İstanbul)

Memoratin Konusu: İsmail adlı askerin şehit olmadan evvel rüyasında Hazreti Muhammed’i görmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Sevim Oskay Aluz, oğlu hakkında bilgi verirken, oğlunun Kuleli Askeri Lisesi’nden arkadaşı olan ve Edirnekapı Şehitliği’nde yan yana yattıkları İsmail’den de bahseder. İsmail, Kuleli’de son sınıf öğrencisiyken, rüyasından Hazreti Muhammed’i görür. Hazreti Muhammed onu çok güzel bir yere götürür. İsmail, oradan ayrılmak istemez. Hazreti Muhammed, şimdi gideceğini buraya daha sonra geleceğini kendisine söyler. İsmail, görev için Muş’a gider ve orada şehit olur.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): İsmail’in Kuleli son sınıf öğrencisi iken gördüğü rüya.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Çok güzel bir yer.

Memoratta Yer Alan Kişiler: İsmail, Hazreti Muhammed.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Çok güzel bir yer.

Memoratin Değerlendirilmesi: Kur’an ve hadis kaynaklarına dayanarak rüyalar “Allahdan müjde olan salih rüya, şeytanın üzüntü vermek için gösterdiği rüya ve kişinin kendi kendine konuştuğu (vesvese yaptığı, uyanıkken meşgul olduğu) şeyler olmak üzere”³⁹⁶ üç grupta değerlendirilmiştir.

Hazreti Muhammed’in görüldüğü rüyalar, sahih rüyalar olarak kabul edilir. Çünkü, şeytanın Hazreti Muhammed’in suretine giremeyeceğine inanılır. Rüya

³⁹⁶ İsmail Köksal, “Rüyaların Fıkîh Boyutu”, s. 37.

Hazreti Muhammed'i görmek, "bir rivayette: "Her kim rüyasında beni görürse muhakkak o, hak ve gerçek olarak beni görmüştür."³⁹⁷ şeklinde yorumlanmaktadır.

Hazreti Muhammed, İsmail'i çok güzel bir yere götürmekte ve ona buraya daha sonra geleceğini söylemektedir. Kur'an-ı Kerim, şehitlerin Allah katında rızıklandırıldıklarından bahsetmektedir. Hazreti Muhammed'in İsmail'i götürdüğü **çok güzel bir yer** şehitlerin Allah katında rızıklandıkları Cennet olarak yorumlanabilir. Hazreti Muhammed, İsmail'in bu yerde kalmasına rüyayı gördüğü an izin vermez ve İsmail'e buraya daha sonra geleceğini söyler.

Hazreti Muhammed, şehitlerin Allah katında rızıklanmaları hakkında bilgi veren Al-i İmran Suresi'nin 169. Ayetini şöyle tefsir etmiştir:

"Şehitlerin ruhları yeşil kuşlar gibidir, hangi cennette dilerlerse orada rızıklandırılır. Sonra Arş'a asılı kandillere dönerler. Onlar bu durumda iken senin Rabb'in ansızın onlara bir bakışla bakar ve onlara: (Başkaca) dilediğinizi benden isteyiniz, buyurur. Onlar: Ey Rabbimiz! Hangi cennette istersek orada rızıklandığımız halde senden ne isteyeceğiz? Diye (hiçbir ihtiyaçlarının olmadığını beyanla) cevap verirler. (Allah dileklerini üç kez sorar) Onlar (bir şey) istemedikçe bırakılmayacaklarını (yani mutlaka bir dilekte bulunmalarının istendiğini) görünce: (Ey Rabbimiz!) Senin yolunda (bir kez daha) şehit edilmemiz için senden ruhlarımızı cesetlerimize iade edip dünyaya gönderilmemizi istiyoruz derler. Allah onların bundan başka hiçbir şey istemediklerini görünce, onlara artık bir şey sorulmaz."³⁹⁸

Alıntıdan anlaşılmaktadır ki şehitler, Allah katında istedikleri cennette dolaşabilmekte ve diledikleri gibi yaşamaktadırlar. İsmail'in rüyasındaki çok güzel bir yer, Cennet olarak yorumlanabilir.

Sahih olan rüyaların dört çeşidi olduğu belirtilir. Bunlar: "Emir, Yasak, Müjde, Uyarı."³⁹⁹ rüyalarıdır. Gelecekte haber verici bir işleve sahip olan bu rüya, şehitliği müjdeleyici bir özellik taşır. Nitekim, rüyayı anlatan Sevim Oskay Aluz, İsmail'in Muş'a gidişini anlatırken **şehit olacağını bilerek** gitti demektedir.

³⁹⁷ Abdülgani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 662.

³⁹⁸ İbn Mace, **Sünen-i İbn Mace Tercemesi ve Şerhi**, C. 7, s. 524, Kitabü'l Cihad, 16; C. 4, s. 278 - 280 Cenaiz, 4; Ebu Muhammed Abdullah b. Abdurrahman ed - Darimi es - Semerkandi, **Sünen-i Darimi**, Tercüme: Abdullah Aydınli, C. 5, İstanbul, Madve yayınları, 1996, s. 236, Cihad, 19; Müslim, **Sahih-i Müslim ve Tercemesi**, Mütercim: Mehmed Sofuoğlu, C. 6, s. 90 - 91, Kitabü'l - İmare, 163; Ebu Davud Süleyman b. Eş'as es - Sicistani, **Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi**, Haz. Necati Yeniel, Hüseyin Kayapınar, Necat Akdeniz, C. 9, İstanbul, Şamil Yayınevi, 1988, 513 - 514, Cihad, 25; Tirmizi, **Sünen-i Tirmizi Tercemesi**, C. 5, s. 130, Tefsiru Sure, 3/ 19.

³⁹⁹ Annemarie Schimmel, **Halifenin Rüyalari**, s. 41.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1812.3.3. Rüyada geleceğin bildirilmesi. **F162.** Öbür dünyanın görünümü: *Güzel bir yer.* **F1068.** Gerçekçi Rüya. **V210.** Dinin Kurucuları: *Hazreti Muhammed.*

4.3.1.1.2. Şehit Yakınlarının Gördüğü Rüyalar

4.3.1.1.2.1. Şehit Annelerinin Gördüğü Rüyalar

4. “Bak yavrum olmeden once ee birkaç gün once gördüm ben. Şöyle: Bi siyah mektubum geldi. O siyah mektubi aldım. Ondan sonra bi hemen siçradım, uyandım mektubim geldi diye. Ama sonra düşündüm ki uzuldum, siyah mektupti. Ondan sonraciiiiim iki gün sonra haber aldım. İki gün sonra haber aldım. [burada iç geçirir ve duraklar.]

- Nerde şehit düştü?
- Eruh. Eruh'ta düştü.

Sonra bi de baktım ki telefonum geldi. Alo. Aker Gündoğan sizlere ömür. Eh artık gerisini sen anla yani. Toprağa verdik. Verdik ama nasıl verdim bilmiyoruz. (...)” (Gündoğan 2012).

Memoratin Kaynağı: Hatice Gündoğan. (Karadeniz)

Memoratin Konusu: Hatice Gündoğan'ın, oğlu şehit olmadan evvel rüyasında siyah mektup görmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Hatice Gündoğan, oğlu şehit olmadan birkaç gün önce rüyasında siyah mektup görür. Rüyasında gördüğü mektup, siyah olduğu için üzüldür. Rüyasından iki gün sonra da oğlunun şehit haberi gelir.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Hatice Gündoğan'ın oğlunun şehit olmasından birkaç gün evvel.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişi(ler): Hatice Gündoğan

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Siyah mektup.

Memoratin Değerlendirilmesi: Rüyada geçen **siyah** renk ve **mektup** sembolik bir değer taşır. Hatice Gündoğan, rüyasında gördüğü siyah mektubu **kara haber** olarak yorumlar. Bu rüyadan sonra üzüldür. Siyah rengin “insanın psikolojik yapısında bir tür

yoğunluk, kalınlık ve ağırlık etkisi yaptığı bilinmektedir.”⁴⁰⁰ İki gün sonra da oğlunun şehit haberini alır. Böylece rüyası gerçekleşmiş olur.

Türk halk inançlarında kara renge yüklenen çeşitli anlamlar vardır. Bunlardan biri de “Karapapahlarda rüyada Karakuş tarafından götürüldüğünün görülmesi görenin öleceği şeklinde yorumlanır.”⁴⁰¹ şeklindedir.

Siyah renk, ölümü çağırıştırır. Hatice Gündoğan’ın gördüğü rüyadan sonra üzülməsi de bu sebeptendir. Siyah renk, “güneşin tüm ışınlarını emer ve kendi varlığına mal ederek, geriye göndermez. İşte bu olay, yaşamın ölüme doğru gidişi ve onun içinde kaybolup bitişi gibi düşündürür bizi.”⁴⁰²

İslami Rüya Tabirleri’nde, mektup maddesine yer verilmemiştir. Zarf maddesine baktığımızda ise “maksada ulaşmaya, bazan ince bir manaya, bazan da eşya konulan sandığa ve ilme delalet eder.”⁴⁰³ şeklinde tabir edildiğini görmekteyiz. Burada geçen **ince bir mana**, rüyanın gelecekte haber verici bir işleve sahip oluşunu düşündürmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: P231. Anne ve Oğul. **D1712.3.** Rüyanın yorumlanması. **D1812.3.3.** Rüyada geleceğin bildirilmesi. **H617.** Rüyaların sembolik yorumlanması. **Z71.** Formülistik Sayı: İki: *İki gün sonra*. **Z143.** Sembolik Renk: Siyah: *Siyah mektup*.

5. Seniha Sağır, oğlu şehit olmadan önce rüyasında bir yerde çiçekleri suladığını görür:

“Allah Allah diyom onunla alakası ne var diyorum. Çiçekleri suluyorum diyorum. Böyle çiçekleri suladım. Ordan gittim eve geldim. Daha çocuğum da daha askere gitmedi. Dedim böyle böyle beyime dedim ki böyle böyle. Allah hayırlara getirsin dedi. Bu kız da gidiyo dedim o tarafta terör felan vardır dedim. Hatun dedi, kafana bi şey takma, bi şey yok dedi. Neyse kızı gönderdim Sivas’a. Öğretmen işte Sivaslan Tokat’ın arasında. Terör çok o zaman gene yolları kesiyolar. Ondan sonra eve

⁴⁰⁰ Necmettin Ersoy, **Semboller ve Yorumları**, İstanbul, Dönence Yayınları, 2007, s. 459.

⁴⁰¹ Yaşar Kalafat, **Türk Halk İnançlarında Renkler**, s. 105.

⁴⁰² Necmettin Ersoy, **a.g.e.**, s. 460.

⁴⁰³ Abdülğani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 993.

geldim. Aynı şekilde işte bak altı ay sonra çocuğum buraya [Edirnekapı Şehitliği'ne] geldi. (...)” (Sağır 2012).

Memoratin Kaynağı: Seniha Sağır. (Çankırı, Çörekçiler Köyü)

Memoratin Konusu: Seniha Sağır'ın, oğlu şehit olmadan evvel, rüyasında çiçek sulaması anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Seniha Sağır'ın öğretmen bir kızı vardır. Tayini Sivas'a çıkmıştır. Gördüğü rüyanın kızıyla ilgili olabileceğini düşünür. Oğlu şehit olduktan sonra ise gördüğü rüyayı, oğluna yorar. Artık rüyasında olduğu gibi Şehitlik'e her geldiğinde oğlunun mezarındaki çiçekleri sulamaktadır.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Seniha Sağır'ın oğlunun şehit olmasından önce.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Bir yer.

Memoratta Yer Alan Kişi(ler): Seniha Sağır.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Çiçek, bir bahçe.

Memoratin Değerlendirilmesi: Rüya da çiçek görmek, “lezzetli şeye ve hayra delalet eder.”⁴⁰⁴ şeklinde tabir edilir. Oğullarını şehit veren aileler için bu duruma katlanmak zor olsa da şehidin kazandığı nimetler ve ailesine şefaathçi olacağı inancı gibi hususlar, şehitliğin hayır ve faziletini ortaya koyar.

Seniha Sağır, oğlunun şehit olmasından sonra, rüyasında olduğu gibi oğlunun mezarındaki çiçekleri suladığını belirtmektedir. Bu noktadan bakıldığında, rüyanın gerçekleştiğini söylemek mümkün olmaktadır. Bu yüzden rüyanın gelecekte haber veren bir işlevinin bulunduğu söylenebilir.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1812.3.3. Rüya da geleceğin bildirilmesi. F1068. Gerçekçi Rüya. V201. Allah: *Allah hayırlara getirsin.*

6. “(...) Yine bi akşam yine rüyamda oğlumu yolladım Allah'ın izniyle şeye gönderdim, askere gönderdikten sonra bi akşam işte izine geldi. Dağıtıma oraya döndü. Elazığ Palu Karakola gitti. Komandoydu çocuğum. Lifi kopmuş dizinden sürünürken şeyde İzmir'de işte talimde sürünürken ondan dolayı geri istedik. Belki taburuynan gitseydi öyle olmazdı. Ondan sonra... Akşam böyle rüya gördüm ki böyle üç tane balık hoplayıp duruyo balıklar hoplayıp

⁴⁰⁴ Abdülgani b. İsmail en- Nablusi, a.g.e., s. 1039.

duruyo. İsrail balıkları suyun içinde. Kalktım gece teheccüd namazı kıldım. Duamı ettim. Allahım dedim her şeyin hayırlısını ver. Ama balığın ikisi canlı oynuyo birini tekbir getiriyorum canlatamadım. Allahüekber Allahüekber tekbir götürüyorum, canlatamadım. Sabah oldu rüyamı çeşmeye anlattım. Kimseye anlatmadım. O akşam saat işte 11’de Halil şehit oldu yavrum. Ben tekbirlerle onu buraya götürdüm, buraya defnettim. Burayı suluyolarmış görmedim ki kızım, daha önce gelip de Şehitliği görmedim. Ve bak ömür boyu geldim. 17 senedir geliyorum işte suluyorum gidiyorum çiçeklerini. (...)” (Sağır 2012).

Memoratin Kaynağı: Seniha Sağır. (Çankırı, Çörekçiler Köyü)

Memoratin Konusu: Seniha Sağır’ın, oğlunun şehit olmasından bir gün önce, rüyasında üç tane balık görmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Seniha Sağır, oğlunun şehit olmasından bir gün önce rüyasında üç tane balık görür. Bu balıklardan ikisi yaşarken biri yaşamaz. Tekbir getirmesine rağmen ölü olan balığı canlandıramaz. Ertesi gün, oğlunun şehit olduğu haberini alır.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Halil Sağır’ın şehit olmasından bir gün önce.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Suyun içi.

Memoratta Yer Alan Kişi(ler): Seniha Sağır.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: İsrail balıkları, 3 sayısı.

Memoratin Değerlendirilmesi: Rüya da görülen **balık** ve **tekbir getirme** bu rüyanın sembollerini oluşturmaktadır.

Rüya da görülen büyük balık, **asker** diye tabir olunur. “Büyük balık melikin veziridir. Çünkü deniz melikle balıklar da askeri ile tabir edilir.”⁴⁰⁵ Rüya da görülen balık kimi zaman sıkıntıyla tabir olunur. “Bazen da balık görmek, üzüntü, keder, sıkıntı, hastalık, şiddetli haberlere ve **bulunduğu yerde öleceğine** delalet eder.”⁴⁰⁶ Seniha Sağır, rüyasında üç tane balık görür. Bunlardan iki tanesi yaşarken diğer balığın canlanması için tekbir getirir; fakat balık canlanmaz. Bu canlanmayan balık, Seniha Sağır’ın şehit olan oğlunun rüyadaki sembolüdür. Nitekim, ertesi gün oğlunun şehit haberi gelir. Anadolu’nun bazı yörelerinde balıkların Balkan Savaşları, İstiklal Savaşı ve Kıbrıs Barış Harekatı gibi savaşırlara katılarak çarpıştığına

⁴⁰⁵ Abdülğani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 130.

⁴⁰⁶ Abdülğani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 134.

inanılmaktadır. Rüya tabirlerinde asker olarak yorumlanan balığın, kimi zaman Türk halk inançlarında da benzer bir anlama sahip olduğu görülmektedir.⁴⁰⁷

Rüyada tekbir getirmek, “Rüyada ‘Allahü Ekber’ dediğini görmek, düşmana galip olup, zafere kavuşmaya delalet eder. Sevinç, ferahlık yahut **şerefe** erişir.”⁴⁰⁸ şeklinde tabir edilmektedir. Seniha Sağır, rüyasında tekbir getirmesine rağmen balığı canlandıramaz; yani amacına ulaşamaz. Ertesi gün de oğlunun şehit haberini alır. Tabirde de belirtildiği gibi oğlu şerefe erişir. Bu, şehitlik mertebesinin kişiye sağladığı bir şereftir. Tekbir getirmesine rağmen canlanmayan balık, üzüntü olarak yorumlanabilir.

Balık, hayatın sembolüdür. “doğum olayı, ya da hayatın devinimi olayı ile özdeşleniyor. ... Balık, çok yumurta yapması nedeniyle hayatın ve bereketin sembolü olur.”⁴⁰⁹ O halde, rüyada balığın canlanmaması, ölümün sembolü olacaktır.

Hristiyanlık’ta Hazreti İsa’yı temsil ettiğine inanılan balık, Kur’an-ı Kerim’de ebedi yaşamın bir sembolü olarak tanımlanır. “Kur’an-ı Kerim’in ilk parabolünde, “**ebedi yaşamın bir simgesi**” olarak tanımlanan balık, Hristiyanlıkta hem İsa’yı hem de ona inananları işaret ettiğinden, önemli bir sembol olmuştur.”⁴¹⁰ Daha önce de belirttiğimiz gibi Hristiyanlıkta Hazreti İsa’nın çarmıhta ölümü ona inananlar arasında gönüllü şehitlik anlayışının oluşmasına neden olmuştur. Görüldüğü gibi balık, hem kültürel hem de dini yönden önemli bir semboldür. Şehitlerin ölmedikleri ve Allah katında rızıklandıkları Kur’an ve hadis kaynaklarında belirtilmektedir. Kur’an’da ebedi yaşamın simgesi olan balık, şehitlerin ölmediği inancının bir simgesi olarak da yorumlanabilir.

Rüyanın sembolik boyutu çözümlendiğinde gelecekte haber veren bir işleve sahip olduğu görülmektedir. Seniha Sağır tarafından rüyanın yorumlanması da bu yönde olmuştur.

Türk halk inancına göre, eğer görülen rüya kötü ise kimseye anlatılmaz. Rüyanın hayra çıkması maksadıyla suya anlatılır. İslamiyet öncesi Türk inançlarında

⁴⁰⁷ Bu konudaki örnekler için bkz. Eren Çiçek, Mehmet Ali Canyurt, “Anadolu’da Balık İle İlgili İnançlar ve Halk Hekimliği Uygulamaları”, **Doğu Anadolu Bölgesi I. Su Ürünleri Sempozyumu**, Erzurum, 23 – 25 Haziran 1993, s. 3 – 4. (Çevrimiçi) <http://www.akuademi.net/da/DOGU1/d101.pdf>, 16 Eylül 2014.

⁴⁰⁸ Abdülğani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 890.

⁴⁰⁹ Necmettin Ersoy, **a.g.e.**, s. 299.

⁴¹⁰ Necmettin Ersoy, **a.g.e.**, s. 297 - 298.

su, önemli bir kültür. Suyu saygı gösteren, onu kirletmeyen Türkler, “kötü kabusları alıp gitsin, iyi rüyaları aydınlatın diye”⁴¹¹ rüyalarını akarsuya anlatmışlardır. Bugün, rüyalar akarsulara değil; evlerin çeşmelerinden akan sulara anlatılmaktadır. Rüyaların suya anlatılması inancının günümüzde hala devam ettiği bu rüya memoratından ulaşılan bir sonuçtur.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1812.3.3. Rüyada geleceğin bildirilmesi. **E735.** Balık şeklindeki ruh. **F1068.** Gerçekçi Rüya. **P231.** Anne ve oğlu. **V50.** Dua: *Tekbir getirmek.* **(T)V56.** Namaz⁴¹²: *Teheccüd namazı.* **V201.** Allah: *Allah’ın izniyle... Allahım dedim her şeyin hayırlısını ver.,* **(T)V305.** Mezarlığı ziyaret etme⁴¹³. **Z71.1.** Formülistik Sayı: Üç: *Üç balık.*

7. “Gördüm. Metin altı aylık idi bu hamileydim. Babamgile gitmişim. Babamgil de böyle tarlalar yanında tarla marla var. Belimde bir gümüş kemer. Gümüş kemer. Kemer belime bağlamışım. O tarlanın içinde buğday tarlasının içinde böyle gezirim. Böyle gezirim. Bir baktım ki bi suyun kenarındayım. Bi suyun kenarındayım ama buraların suyu deyiil. Böyle bir yer deyil. Bura... bu dünyaya benzeyecek bi yer deyil. O suyun başında baktım kemer belimde yok. Kemer belimde yok. Kalktım böyle kemere baktım. Kemer belimde yoktu. Baktım ki bir tabut. Su aldı gitti tabutu. Kalktım. Analığım var. Analığıma söyledim. Analığıma söyledim. Analığım da böyle gidir benim yanımda demiyir. Analığım bene diyir. Anan ölsün Saniye. Baktım bu benim arkamdan diyir ki anan ölsün Saniye. Oglu olacak ölecek, oglu olacak ölecek. Dedim ki anne sen ne söylüyürsün? Hiç bişey dedi kızım dedi. Hayır olsun rüyan hayır olsun. Bu biçim onda. Geldi Metin kapıya geldi. Hoca ne dedi. Dedi ki bu dedi annesinin karnındayken yanına yazılmış. Kader, bu biçim. Bu biçim devam ediyir.” (Kaya 2012).

Memoratin Kaynağı: Saniye Kaya. (Kars)

⁴¹¹ Atila Türkyılmaz, “İslamiyet Öncesi Türklerde Su Kültü ve Günümüze Yansımaları”, **Bilim ve Kültür - Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi**, S. 4, 2013, s. 87.

⁴¹² Ferhat Aslan, **Naki Tezel’in İstanbul’dan Derlediği Masallar**, s. 409.

⁴¹³ Esma Şimşek, **Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması**, C. 1., Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001, s. 376.

Memoratin Konusu: Saniye Kaya'nın şehit oğlu Metin Kaya'ya hamileliği esnasında gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Saniye Kaya, şehit oğlu Metin Kaya'ya henüz altı aylık hamileyken bir rüya görür. Bu rüyada Saniye Kaya, buğday tarlasındadır ve belinde gümüş bir kemer vardır. Belindeki gümüş kemerin kaybolduğunu gören Saniye Kaya, suda giden bir tabut görür. Rüyasını, analığı “oğlunun olup öleceği” şeklinde yorumlar. Yıllar sonra Metin Kaya, askerde şehit düşer. Böylece Saniye Kaya'nın analığının yorumu gerçekleşmiş olur.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Saniye Kaya'nın şehit oğlu Metin Kaya'ya altı aylık hamile olduğu zaman.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Buğday tarlası, su kenarı, bir yer.

Memoratta Yer Alan Kişi(ler): Saniye Kaya.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Buğday tarlası, gümüş kemer, su kenarı, tabut.

Memoratin Değerlendirilmesi: İslami yönden rüyaların üç gruba ayrıldığı ve bunlar arasında sahih olarak adlandırılan rüyaların gelecekte haber verici bir işleve sahip olduğunu daha önce belirtmiştik.

Bir rüyanın üç önemli unsuru vardır. Bunlar, “rüyayı gören, rüyada görülen ve rüyayı yorumlayan şahısların vasıflarıdır.”⁴¹⁴ Bir durum, olay ya da kişiyle ilgili olarak görülen rüyanın yorumlanabilmesi için, rüyayı gören kişiyle o durum, olay ya da kişi arasında bir bağın bulunması gerekmektedir. Bu bağ sayesinde kişinin gördüğü rüya, bir mana kazanır. Bizim tez konumuzun dayandığı temellerden biri, şehit annelerinin oğullarıyla ilgili gördükleri rüyalar. Bir annenin evladıyla arasındaki manevi bağ, rüyalarda da yansımasını bulacaktır. Bir insan için en çok endişelenen, üzülen, sevinen şüphe yok ki annedir. Bu durumun sonuçlarından biri de “bazı annelere gebelikte ya da oğullarını sütten kesme döneminde, gelecekte haber veren rüyaların bağışlanmasıdır. Annelerin gördüğü daha başka sadık rüyalar da vardır; ayrıca onlar rüyada Cennetsel bir zafer havası içinde görülür.”⁴¹⁵ Bu durumda, annelerin evlatlarıyla ilgili bazı durumlar hakkında rüya yoluyla bilgi sahibi edinildiğini söylemek mümkün olmaktadır.

⁴¹⁴ Hasan Basri, “Türklerde “Kut” Kavramı ve Osmanlılar’ın Kutsiyet Elde Etme Çabaları”, **AKADEMİK BAKIŞ** (Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E- Dergisi), S. 7, Eylül 2005, s. 4. (Çevrimiçi) <http://www.akademikbakis.org/eskisine/pdfs/7/kutahya.pdf>, 18 Temmuz 2014.

⁴¹⁵ Annemarie Schimmel, **Halifenin Rüyalari**, s. 155.

Saniye Kaya, rüyasında bir buğday tarlasında olduğunu görür. Buğday, “topraktan çıktığı gibi tekrar toprağa dönerek, daha çok sayıda benzerlerini yaratmaktadır. Bu nedenle, doğum ve **tekrar yaşama dönüşün** bir sembolü olmuştur. Buğday çoğu kez ana rahmi ve toprağın sinesiyle özdeşleştirilmiştir.”⁴¹⁶

Rüyada görülen buğdayın müjdeleyici bir anlamı vardır. “Tahıl zenginlik ve egemenlik demektir; ekmek kısmet ve iyi bir yaşam anlamına gelir. Burada hepsinden önce buğdayın **müjdeli haber** anlamı vardır.”⁴¹⁷

Saniye Kaya, rüyasında gördüğü akarsuyu tarif ederken **buraların suyu gibi değil** diyerek bir Cennet tasviri algısı oluşturmaktadır. Rüyada görülen çimen ve sulu yerler, Cennet ile tabir edilir. “Rüyada görülen ve tanınmayan çayır ve çimenli ve sulu yerler din ve İslamdır. Yeryüzünde görülen her yeşilliğin tabiri de böyledir. ... Bazan da çimenlik yerleri görmek, Kur’an-ı Kerime, ilim ve hikmet kitabına, bazan da **cennete** delalet eder.”⁴¹⁸ Şehitlerin, Cennetle müjdelenen kişiler oldukları Kur’an’da bildirilmektedir. O halde, Saniye Kaya’nın gördüğü rüya gelecekte haber veren bir rüya niteliğindedir. Saniye Kaya’nın oğluna henüz altı aylık hamileyken gördüğü rüya, yıllar sonra oğlunun askerlik yaptığı dönemde gerçekleşmiştir.

Saniye Kaya, belindeki gümüş kemerin kaybolduğunu ve suda bir tabutun gittiğini görür. Gümüş ve kemerin tabirlerine baktığımız zaman; güzel anlamlara sahip olduğunu görüyoruz.

“Rüyada gümüş görmek, gönül ferahlığına ve sevince”⁴¹⁹ delalet eder. “Rüyada kemer görmek, çeyiz veya evlad sahibi hanıma delalet eder.”⁴²⁰ Rüyada, gümüş kemerin Saniye Kaya’nın belinden kayıp gittiğini görüyoruz. O halde, tabirleri de göz önünde bulundurduğumuzda Saniye Kaya’nın evladını kaybedeceği ve bu yüzden de üzüntü yaşayacağı sonucuna varabiliriz. Saniye Kaya, yitip giden gümüş kemerden sonra suda giden bir tabut görür. **İslami Rüya Tabirleri Ansiklopedisi**’nde rüyada tabut görmek, “üzüntü ve uğursuzluğa”⁴²¹ delalet eder

⁴¹⁶ Necmettin Ersoy, **a.g.e.**, s. 526.

⁴¹⁷ Toufic Fahd, “Les Songes et leur interprétation”, **Sources Orientales**, C. II., Les Songes, Paris, 1959, s. 146’dan aktaran Annemarie Schimmel, **Halifenin Rüyalari**, s. 87.

⁴¹⁸ Abdülğani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 199.

⁴¹⁹ Enver Bolayır, **Modern Rüya Tabirleri**, Bolayır Yayınevi, İstanbul, 1971, s. 176.

⁴²⁰ Abdülğani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 529.

⁴²¹ Abdülğani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 874.

şeklinde açıklanır. Nitekim Saniye Kaya, yıllar sonra oğlunun şehit haberini alır ve bu haberden üzüntü duyar.

Gümüş madeni, görünüş özellikleri sebebiyle, saflığın, doğruluk ve dürüstlüğün sembolü haline gelmiştir. “beyazlık ve parlaklık özellikleri gümüşü, her konuda temizlik ve saflığın, sadeliğin, safiyyetin, samimiyetin, doğruluk ve dürüstlüğün de göstergesi ve simgesi yapmıştır.”⁴²²

Saflığın, doğruluk ve dürüstlüğün sembolü olan gümüş ve evlad sahibi hanıma delalet eden kemer, rüyada kaybolup gider. Üzüntü ve sıkıntıyla tabir edilen tabutun suda gittiği görülür. Su; varlığın özüdür, hayattır. “İslam, suyu tek bir sözcükle, **hayat** olarak adlandırıyor.”⁴²³ Suda giden tabut, ebedi olan hayata dönüş, asla dönüş olarak yorumlanabileceği gibi **hayat** sembolizasyonu ile şehitlerin ölmedikleri inancına bağlanabilir. Tıpkı gümüş madeni gibi su da “temizlik, paklık, masumiyetin bir simgesi olmuştur.”⁴²⁴

Türk halk inançlarında önemli bir yeri olan su, “parlak geleceğin simgesidir. Rüyada su görmek, aydınlıktır.”⁴²⁵ Şehitlerin de merteye ve faziletleri göz önüne alındığında, parlak bir geleceğe sahip oldukları söylenebilir.

Rüyada geçen sembollerin yorumları göz önüne alınarak değerlendirildiğinde rüya şu şekilde yorumlanabilir: Anne karnındaki Metin Kaya, rüyada gümüş kemerle sembolize edilmiştir. Rüyada gümüş kemerin annenin belinden düşüp suda bir tabut halini aldığı görülür. Ana rahminin ve toprağın sembolü olan buğday tarlasının içinde yer alan Saniye Kaya, temizlik ve saflık sembolü olan gümüş madenini, evlat sahibi bir annenin sembolü olan kemerle belinde taşır. Fakat, evlat sahibi olmanın sembolü olan kemer, üzüntünün sembolü olan tabuta dönüşür ve hayatın sembolü olan su, tabutu alır gider. Topraktan gelen Metin Kaya, sahip olduğu doğruluk, dürüstlük, saflık, temizlik gibi özellikleriyle parlak geleceği olan hayata doğru yol alır. Ebedi olana gider.

Bu rüyanın gelecekte haber verme işlevine sahip “müjdeleyici” bir rüya olduğunu görmekteyiz.

⁴²² Necmettin Ersoy, **a.g.e.**, s. 392.

⁴²³ Necmettin Ersoy, **a.g.e.**, s. 496.

⁴²⁴ Necmettin Ersoy, **a.g.e.**, s. 496.

⁴²⁵ Yaşar Kalafat, **Türk Halk İnançlarında Renkler**, s. 57.

Memoratta Yer Alan Motifler: **D1712.3.** Rüyaların yorumlanması. **D1812.3.3.8.** Rüyada hamile kadına doğmamış çocuğunun kaderi hakkında bilgi verme. **F162.** Öbür dünyanın görünümü. **F162.2.** Öbür dünyanın nehirleri. **H617.** Rüyaların sembolik yorumları. **N121.** Kader doğmadan önce bellidir. **P231.** Anne ve oğlu. **P282.** Üvey anne. **Z71.4.** Formülistik Sayı: Altı: *Altı aylık hamile olma.*

8. “ (...) Ama ben gördüm yavrum ben gördüm Metin’in şehit olduğunu gördüm. Gördüm. Ben diyerem ben niye Şırnak’a gitmedim. Gördüm böyle açık açık gördüm. ... Şimdi gittim Metin’in yanına gidirim. Gittim bir yere gittim. Gittim bi askerden sordum. Metin’i tanır misin? Dedi yoh teyze. Bir yere daha gittim sordum. Dedim Metin’i tanır misin? Dedi yoh teyze. Hep böyle dağlar, aynı aynı dağı gördüm. Aynı. Gettim daga gettim. Baktım ki Metin böyle dağın yamacında oturur. Oturir manda da Metin’in önünde durir. Manda Metin’in önünde durir. Babası diz çöktü Metin, en dedi oğlum dedi. İnemem baba dedi. İnemem dedi. Ben bagririm Metiin in Metiin. Dedi inemem dedi. E ben onda dizime vurdum. Dedim hayvah, hayırdır. Manda, düşman demek. Biz öyle diyerek. Sonra aynı. Geldim. Bir dağda böyle oturirler. Aynı. Dedi ki anne. Dedim ne. Dedi sen, benim halam da Kürtlere gitmiş. Dedi ki anne sen halanı sevirdin bak halanı sevirdin sevirdin sevirdin. O Kürtler kızları bize neler etti dedi. Böyle didi haa. Böyle diyende ben dedim... bi şey diyemedim. Altıncı ayın altısında mı gördüm üçünde mi gördüm. Beyle. Yoh anam altıncı ay deyil. Zaten altıncı ayda şehit oldu. Hee altıncı ayın altısında ki yirmisinde şehit oldu. Anama diyem öyle dedim. Öyle dediler ki. Arkadaşı geldi. Böyle dedi bir dağda oturirik dedi. Az böyle bi yer var, komandoların yerindeymiş. Ordan gördük. Ne biliyem üniversiteliler hep şeyler, kızlar. Diyir bize yağmur kibin şey bombaları attılar. Görirsin bak. Anama diyim ben gördim. Ben gördüğüm aynı, aynı, aynı yani. (...)” (Kaya 2012).

Memoratin Kaynağı: Saniye Kaya. (Kars)

Memoratin Konusu: Saniye Kaya’nın rüyasında oğlunun şehit olacağını önceden görmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Saniye Kaya, oğlunun şehadetine on dört gün kala rüyasında oğlunu bir mandanın üstünde görür. Saniye Kaya, mandayı, düşman olarak yorumlar. Bu yüzden oğlunun başına kötü bir iş geleceğini anlar. Şırnak'a, oğlunun yanına gitmediği için de üzülür. Rüyasında oğlu, kendisine kötülük yapanların Kürt kızları olduğunu söyler. Metin Kaya'nın silah arkadaşı, Saniye Kaya'yı ziyarete geldiğinde kendilerine Kürt kızlarının hep bomba attıklarını anlatır.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Metin Kaya'nın şehit olmasından on dört gün önce.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Bir yer, dağ.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Asker, Metin Kaya, Saniye Kaya, Metin Kaya'nın babası.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Manda, dağ.

Memoratin Değerlendirilmesi: Rüya; sembolik bir anlatıma sahip olabildiği gibi doğrudan bir anlatıma da sahip olabilmektedir. Bu rüyada her iki özelliğin bulunduğunu söyleyebiliriz.

Saniye Kaya, rüyasında gördüğü mandayı **düşman** olarak yorumlar. **Biz öyle diyerek** ifadesiyle, içinden geldiği kültürün geleneksel yorumunu aktarmış olur. **İslami Rüya Tabirleri Ansiklopedisi'**nde, manda: "ehl-i bid'atın reisi olan takatının fevkinde halkın eziyetine tahammül eden ve hiçbir kimseden korkusu olmayan heybetli ve şecaatli bir kimse ile tabir edilir. Manda, heybetli, hileli söz söyleyen, kara ve denizde çok yolculuk yapan, haris ve düşmana saldıran bir kimsedir."⁴²⁶

Saniye Kaya'nın yorumunda manda, düşman olarak tanımlanırken; rüya tabirlerinde manda, olumlu bir şekilde yorumlanmıştır. Rüya tabirindeki yoruma göre, manda bu rüyada düşmanla çatışan askerin bir sembolü olarak düşünülebilir. Manda, bu rüyada sembolik bir manaya sahiptir.

Metin Kaya, kendilerine saldıranların hep Kürt kızları olduğunu söyler. Metin Kaya'nın şehit olmasından sonra, silah arkadaşları Saniye Kaya'yı ziyarete gelirler. Kendilerine hep Kürt kızlarının bomba attıklarını söylerler. Rüya Metin Kaya'nın söylediğiyle, gerçek hayatta silah arkadaşlarının söyledikleri birbiriyle örtüşen

⁴²⁶ Abdülgani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 631.

ifadelerdir.⁴²⁷ Bu noktada rüyanın doğrudan bir söyleme sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Bu rüyada da gelecekte haber veren bir işlevin bulunduğu söylenebilir. Metin Kaya'nın tehlikede oluşu rüyada manda ile sembolize edilerek haber verilirken, Metin Kaya ve arkadaşlarına kötülük edenlerin kimler olduğu hakkındaki bilgi doğrudan verilmiştir.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1812.3.3. Rüya geleceğin bildirilmesi. **F1068.** Gerçekçi rüya. **H617.** Rüyaların sembolik yorumlanması. **P231.** Anne ve oğlu. **P233.** Baba ve oğlu. **P310.** Arkadaşlık. **P461.** Asker. **P710.** Milliyetler: *Kürt*.

9. “[Beyaz bir at] ... Tepemde de bembeyaz bi kuş. Sonra çocuk böyle olduktan sonra dedim bu buna yormuş heralde. At, murat derler ya kuşu da şey derler. Böyle gördüm. Buna yordum. Bilmeyom. Napalım kızım alınımızın yazısı bu. Kader. Geçilmiyo. İmkânı yok geçilmiyo. Allah kimseye vermesin.” (Topçu 2012).

Memoratin Kaynağı: Özden Topçu. (Bolu)

Memoratin Konusu: Özden Topçu'nun, oğlunun şehit olmasından önce rüyasında gördüğü beyaz at ve beyaz kuş anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Özden Topçu, oğlu şehit olmadan önce rüyasında beyaz bir at ve başının üstünde de beyaz bir kuş görür. Oğlunun şehit olmasından sonra, gördüğü bu rüyayı oğlunun şehit olacağına bir işaret olarak yorumlar.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Özden Topçu'nun oğlunun şehit olmasından önce.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişi(ler): Özden Topçu.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Beyaz kuş, beyaz at.

Memoratin Değerlendirilmesi: Bu rüyada öne çıkan unsurlar, beyaz renk, at ve kuş'tur.

Beyaz renk, çeşitli kültürlerde birçok olumlu özelliğin sembolü olarak çıkar karşımıza: “Beyaz, arıklık, zafer, barış, edebiyat, neşe, teslimiyet, merhamet, bekâret,

⁴²⁷ Kişinin nasıl öldüğü hakkında bilgi veren rüya örneği için bkz. Nevzat Gözaydın, “Ölü ve Ölümle İlgili Anlatılar Kataloğu- X”, **TDK Belleten**, C. 1, Ankara, 2003, s. 57.

masumiyet ve adaletin rengidir; yeniden diriliş ve **ölümsüzlüğü** de sembolize etmektedir.”⁴²⁸

Türk Kültüründe beyaz renk, ilahi bir yön taşır. “Türk kültürlü halklarda ak, çok kere karanın zıt anlamını içerir. Karaya olumsuz şeytani güçleri simgeleme görevi verilmiş iken ak adeta rahmanı güçlerin anlatımında kullanılır.”⁴²⁹

Beyaz renk, şehit olanların ve zulümle öldürülenlerin rengidir. Türklerde yas rengi olarak kara tercih edilir; fakat ölüm nedeni şehit olma ya da zulüm ise böyle bir durumda tercih edilen renk beyaz olmaktadır. “Ölüm bir değişim halidir. Şehadet halinde veya zulümle öldürülen kimse, Allah indinde masum kabul edilmiştir. Bu anlamda onun için kara değil, ak giyinilmeli. Nitekim gök rengi de kutsiyetin simgesidir.”⁴³⁰

Kuş, birçok toplumda ruhun sembolü olarak görülmüştür. “Hemen her toplum, ölümden sonra ruhun, tıpkı bir kuş hafifliği ile, göğe uçacağını kabul etmiştir.”⁴³¹

Türk kültürü açısından konuya yaklaştığımızda da aynı durum geçerlidir. Daha Kök Türk Yazıtları’ndan itibaren ruhun bir kuş olarak tasavvur edildiğini görürüz. Nitekim Cennet de uçup varılan bir yerdir. “Kuşlar, ruh hayvanlarıdır ve Türkiye’de bugün bile biri öldüğünde can kuşu uçtu sözünü duymak mümkündür. Buna göre, birisi, rüyasında tepesinde kuşların uçtuğunu görürse bu, ölümün yakın olduğunu gösterir: Ruhu uçup gidecektir.”⁴³²

Kur’an’da kuş, alinyazısı olarak sembolize edilmiştir. Şehitlerin ruhları, kanatlı bir kuş olarak tasvir edilir. “İslam’da kuş melektir, Kur’an’da kuş, alın yazısı olarak yorumlanır ve şöyle denilir: “Biz her insanın boynuna onun kuşunu bağladık. Şehitlerin ruhları cennete yeşil kanatlı kuş şeklinde uçacaktır...” Gene Kur’an’a göre kuş, ölümsüz olmanın sembolüdür.”⁴³³

Yukarıdaki açıklamalardan hareketle, rüyada görülen beyaz kuşun olumlu bir anlam taşıdığı söylenebilir. Beyaz renge yüklenen olumlu nitelikler ve kuşun çeşitli

⁴²⁸ Necmettin Ersoy, **a.g.e.**, s. 448.

⁴²⁹ Yaşar Kalafat, **Türk Halk İnançlarında Renkler**, s. 65.

⁴³⁰ Yaşar Kalafat, **a.g.e.**, s. 26.

⁴³¹ Necmettin Ersoy, **a.g.e.**, s. 285.

⁴³² Annemarie Schimmel, **a.g.e.**, s. 96.

⁴³³ Necmettin Ersoy, **a.g.e.**, s. 288.

toplumlarda ölümsüzlüğün / ruhun sembolü olarak düşünülmesi; şehitlerin ölmedikleri inancının rüyadaki bir yansımasıdır denilebilir.

Yine rüyada görülen beyaz at önemli bir unsurdur. Özden Topçu, **at, murat derler ya** diyerek geleneksel halk inancını ortaya koymaktadır. Türk halk kültüründe önemli bir yere sahip olan at, **İslami Rüya Tabirleri Ansiklopedisi**'nde "Rüyada yanında at olduğunu gören kimsenin rızkının geniş olmasına ve düşmanına galip gelmesine delalet eder."⁴³⁴ şeklinde tabir edilir. Buradan da şehitlerin sahip oldukları rızıkların, rüyada at ile sembolleştirildiğini söyleyebiliriz. "Ak renk karşılığı olmak üzere at rengi olarak kır kelimesi de kullanılır"⁴³⁵ **İslami Rüya Tabirleri Ansiklopedisi**'nde, kır at, "Kır at, düşmana galip gelmektir. Çünkü kır at meleklerin atlarındandır."⁴³⁶ şeklinde tabir edilir. Tabirde, beyaz at meleklerin atı olarak yorumlanmaktadır. Bu yorum da şehitlerin mertebesi hakkında bilgi verir niteliktedir.

Özden Topçu, oğlunun şehit olmasından önce gördüğü rüyayı, oğlunun şehit olmasından sonra bu olayın bir işareti olarak yorumlar. Sembollere yüklenen anlamlara ve rüya tabiri yorumlarına baktığımız zaman, bu rüyada da gelecekte haber verici işlevin bulunduğu görülmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1812.3.3. Rüyada geleceğin bildirilmesi. **H617.** Rüyaların sembolik yorumlanması. **N101.** Kaderin değiştirilmezliği. **(T)V38.** Kader inancı. **V50.** Dua. **V201.** Allah: *Allah kimseye vermesin.* **Z142.** Sembolik Renk: Beyaz: *Beyaz at, beyaz kuş.*

10. " (...) Kendim de aynı rüyamda görmüştüm. Çocuğum da aynı gördü. Ondan sonra işte şehit oldu yani. ... Ya ne bileyim. Böyle çok kalabalık oldu. Evin önünü böyle bi aynı yani biz bi şey tabut geldi kapının önüne. Böyle durunca tüylerim böyle şey oldu hep ürperdim böyle. Ay diyom bu tabut ne bu kalabalık ne diyom. Evin içi bomboş olmuş böyle bi anda. Bi yere taşınır gibi olurmuşuk. Allahım diyom nereye gidiyoruz biz böyle diyom. Bi de hasta oğlum var benim. O hasta çocuğumla beraber böyle Esenler'de oturuyom ya

⁴³⁴ Abdülgani b. İsmail en- Nablusi, **a.ge.**, s. 107.

⁴³⁵ Mustafa Kafalı, "Türk Kültüründe Renkler", **Makaleler 1**, yayına haz. Semih Yalçın, Süleyman Özbek, Berikan Yayınları, Ankara, 2005, s. 254.

⁴³⁶ Abdülgani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 107.

Dörtüol'a doğru böyle ikimiz gider gibi olurmuşuz çocuğumla. Ben diyom nereye gidiyoruz acaba diyom böyle diyom rüyamda. Sonra bi anda böyle sanki gözlerim görmez hale geldi. Sonra diyom biz diyom buralara daha diyom hasta çocuğumla gidersem diyom yolu falan şaşırırız diyom ben. Geri dönüyoç çocuğumla. Dönsek yani evimiz böyle bomboş oluyomuş. Kapının önü bi kalabalık. (...)” (Kimlik bilgilerini vermek istemedi. Abdullah Yüksel’in annesi. 2012).

Memoratin Kaynağı: Şehit Abdullah Yüksel’in annesi. (Aksaray)

Memoratin Konusu: Abdullah Yüksel’in annesinin, oğlunun şehit olmasından önce gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Abdullah Yüksel’in annesi, oğlunun şehit olmasından önce rüyasında evinin önüne bir tabut geldiğini görür. Evinin önünün bir hayli kalabalık olduğunu ve bir süre sonra evinin bomboş olduğunu görür.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Abdullah Yüksel’in şehit olmasından önce.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Abdullah Yüksel’in annesinin evi, evin önü, Esenler, Dörtüol, kapının önü.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Abdullah Yüksel’in annesi ve onun engelli çocuğu.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Tabut, Abdullah Yüksel’in annesinin evi, evin önü, Esenler, Dörtüol, kapının önü.

Memoratin Değerlendirilmesi: Rüyada sembolik bir anlatımın olduğunu görmekteyiz. Rüyada geçen ev ve tabut önemli sembollerdir. “Rüyada görülen ev, kişinin dünyasıdır.”⁴³⁷ şeklinde tabir edilmektedir. Abdullah Yüksel’in annesi, rüyasında evinin önünün kalabalıklaştığını görmektedir. Ev, bir anda bomboş olmuştur. Ev, kişinin dünyasını temsil eder. Burada, oğlunun şehit olmasıyla annenin içine düştüğü yalnızlık ve bir başınalık hissi evin bir anda bomboş oluşuyla sembolleştirilmiştir. Rahatsız oğluyla, evinden çıkıp başka bir eve taşınır gibi yola çıkan anne, geri döner. Evi bomboştur. Kapının önündeki kalabalık, cenaze topluluğunun sembolü olarak düşünülebilir. Oğlunun şehit oluşundan sonra eşinden de ayrılan annenin yaşadığı kayıplar, evinin bomboş oluşuyla sembolize edilmiştir diyebiliriz. Bu sebeple, bu rüyada da gelecekte haber verici bir işlev bulunmaktadır.

⁴³⁷ Abdülğani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 304.

Bu rüyada da tabut yer almaktadır. Bir diğer rüyanın yorumunda belirttiğimiz gibi,⁴³⁸ tabut bazı rüyalarda üzüntüyle tabir edilir. Bu rüyada da oğlunun şehit haberini alan annenin yaşadığı üzüntü, tabut ile sembolleştirilmiştir.

Memoratta Yer Alan Motifler: **F1068.** Gerçekçi rüya, **H617.** Rüyaların sembolik yorumlanması, **P231.** Anne ve oğlu.

11. “(...)Ben gene namazlarımı Ümitle Tamer erkek çocuğumuz ya yatak odasında yatarlar. Biz arabacı olduğumuz için arabalarımız kapıda ya amcanla oturma odasında çekyatlarda yatarız. Kızım salonda yatardı. Onların odalarında ben namazlarımı kılardım hep. Rüyamda o odada onların yattıkları karyolanın altından bir yılan. Kızım bu sağ çorabama girdi benim, ayağıma. Isırdı beni. Ben de kalktım amcana rüyamı anlatayım. Dur dedi ben anlatayım önce. Anne - baba ikimiz de aynı anda. O bana anlattı. Ben anlattım. Hani bizde büyükler öyle der akan suya rüyanızı söyleyin. Gittim, mutfakta açtım çeşmeyi. Rüyamızı söylüyoruz. Allahım hayırlarla karşılaştı, diye. (...)” (Vardar 2012).

Memoratin Kaynağı: Nezafet Vardar. (Yugoslavya)

Memoratin Konusu: Nezafet Vardar’ın oğlunun şehit olduğu gece gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Nezafet Vardar ve eşi, oğullarının şehit olduğu gece rüya görürler. Nezafet Vardar, rüyasında kendisini bir yılanın ısırıldığını görür. Sabah olunca eşine rüyasını anlatır. Eşi de gördüğü rüyayı anlatır. O gün, Nezafet Vardar’ın içini bir sıkıntı kaplar. Aynı gün oğlunun şehit haberini alır.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Nezafet Vardar’ın oğlu Tamer Vardar’ın şehit olduğu gece.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Nezafet Vardar’ın erkek çocuklarının yatak odası, karyolanın altı.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Nezafet Vardar, Ümit Vardar, Tamer Vardar.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Nezafet Vardar’ın erkek çocuklarının yatak odası, karyolanın altı, yılan.

⁴³⁸ Bkz. 7. Rüya memoratı, s. 122 - 126.

Memorataın Değerlendirilmesi: Bu rüyanın da sembolik bir anlam içerdığını söyleyebiliriz. Rüya da geçen sembolik unsur, yılan dır. **İslami Rüya Tabirleri Ansiklopedisi**’nde “Rüya da yılan, bir düşman yahut bir devlet ya da, bir hazine veya bir kadın yahut da bir çocuk”⁴³⁹ şeklinde tabir edilmektedir. Ev içinde bulunan yılan, “kendisine hile edecek bir düşman”⁴⁴⁰ olarak tabir edilmektedir. Nitekim rüya da, yılanın Nezafet Vardar’ın oğullarının odasında yer alan karyolanın altında bulunduğu görölmektedir. Bu yılan, Nezafet Vardar’ı sağ ayağından ısırıştır. Yılanın ısırması, “Kendisini yılanın ısırıldığını gören kimseye **düşmanı tarafından bir eza ve meşakkat** erişir.”⁴⁴¹ şeklinde tabir edilmiştir. Bu rüyayı gördüğü gecenin sabahında, Nezafet Vardar oğlunun şehit haberini alır. Böylece düşmanın eza ve meşakkatı kendisine erişmiş olur.

Yılan, çeşitli kültürlerde ve tek tanrılı dinlerde hem olumlu hem de olumsuz olarak nitelenmiştir. Yılan, ebedi yaşamın ve ölüp yeniden dirilmenin bir sembolü olarak görölmüştür. “Yılanın yılda birkaç kez deri (gömlek) değiştirmesi, onun bu şekilde sürekli kendini yenilemesi ve sonuç olarak, **ölümsüz yaşamın veya ölüp yeniden dirilme düşüncesinin** göstergesiydi.”⁴⁴²

Hristiyanlık ve Müslümanlık inancında, Hazreti Âdem ve Hazreti Havva’nın yasak meyveyi yiyerek cennetten kovulmalarına sebep olması dolayısıyla, yılan olumsuz bir mana kazanmıştır. Bu kıssada, insanlığın düşmanı olarak yer alan yılan, Nezafet Vardar’ın rüyasında da kendisine kötölükte bulunması sebebiyle olumsuz bir anlam taşır.

Altay Yaratılış Destanı’nda yılan, ilk yaratılan insan olan Törüñgei ve eşi Eci’nin Cennet’teki ölümsüzlük diyarından çıkıp ölümlü bir hayata geçmesine sebep olmuştur.⁴⁴³ Yaratılış Destanı’nda yılan motifi, insanın ölmesine neden olan bir hayvan olarak yer alır. Ruhi Ersoy, bu özelliğın günümüzde “Anadolu’da rüya da yılan görölürse muhtemel ölüm anlamı çıkartma şekline dönüşmüş”⁴⁴⁴ olabileceğini düşünmektedir.

⁴³⁹ Abdülgani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 969.

⁴⁴⁰ **A.e.**, s. 970.

⁴⁴¹ **A.e.**, s. 970.

⁴⁴² Necmettin Ersoy, **a.g.e.**, s. 271.

⁴⁴³ Bkz. Bahaeddin Ögel, **a.g.e.**, s. 451- 458.

⁴⁴⁴ Ruhi Ersoy, “Türklerde Ölüm ve Ölü ile İlgili Rit ve Ritüeller”, s. 93.

Yılan, Nezafet Vardar'ı sağ ayağından ısırılmaktadır. Bir yön olarak sağ'a yüklenen çeşitli anlamlar bulunmaktadır. "Hemen hemen bütün mitolojilerde, geleneklerde ve alışkanlıklarda, sağ'ın daima hayırlı, aktif, erkek, olumlu (pozitif) anlam ve mahiyetteki olay ve olguları"⁴⁴⁵ temsil ettiği görülmektedir. Örnek metne baktığımızda, şehit olmanın olumlu ve hayırlı bir olay olduğu, şehit olanın Nezafet Vardar'ın erkek çocuğu olduğu görülmektedir. Bu açıdan da rüyanın sembolik bir boyutunun bulunduğu söylenebilir.

Bu rüyada da gelecekte haber verici bir işlevin bulunduğunu söyleyebiliriz. Nitekim Nezafet Vardar, ertesi gün gördüğü rüyanın etkisinden kurtulamamış ve iç sıkıntısı yaşamıştır. Aynı gün de oğlunun şehit haberini almıştır.

Rüyanın suya anlatılması inancını bu memoratta da görmekteyiz. Nezafet Vardar, **büyükler öyle söylediği için** rüyalarını suya anlattıklarını belirterek bu durumu geleneğe bağlar. Rüyaların suya anlatılmasındaki amaç ise, rüyaların hayra çıkmasını sağlamaktır. İslamiyet öncesi Türk kültüründe varlığını gördüğümüz rüyayı suya anlatma inancı, günümüzde hala devam etmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: B19.4.2. Yılan. **D1812.3.3.** Rüyada geleceğin bildirilmesi. **P210.** Karı – koca. **P231.** Anne ve oğlu. **V50.** Dua. **(T)V56.** Namaz. **V201.** Allah: *Allah'ım hayırlarla karşılaştı.*

12. " (...) 15 gün evvel oğlumu ölmeden huri kızlarını gordüm. Böyle yani şey gibi yani işte 15 gün sonra da yavrumun habarını işittim yani. (...)" (Kara 2013).

Memoratin Kaynağı: Fatma Kara.⁴⁴⁶ (Kastamonu)

Memoratin Konusu: Fatma Kara'nın oğlunun şehit olmasından on beş gün evvel gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Fatma Kara, oğlunun şehit olmasından on beş gün evvel rüyasında huri kızlarını görür. On beş gün sonra da oğlunun şehit haberini alır.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Fatma Kara'nın oğlunun şehit olmasından on beş gün öncesi.

⁴⁴⁵ Necmettin Ersoy, **a.g.e.**, s. 556.

⁴⁴⁶ Fatma Kara'nın oğlu, Eyüp Mezarlığı'na defnedilmiştir. Edirnekapı Şehitliği'ni ziyarete geldiğinde kendisiyle görüşmüştür.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Huri kızları.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: -

Memorata Değerlendirilmesi: Rüyada görülen huri kızları, çok kısa süre içinde din uğruna şehit düşmenin önemli bir sembolü olarak görülmüştür. Örnek memoratımız, oldukça kısa olduğu için Schimmel'in, **Halifenin Rüyaları** adlı çalışmasında bu konuyla ilgili olarak verdiği örneği burada kullanıyoruz:

“Sevilen bir motif, Cennet bakiresini rüyasında gören bir kişinin, en kısa zamanda din için savaşırken şehit düşmeye çalışmasıdır:

Peygamberin ashabından Enes ibn Malik'e bir gün, genç bir savaşçıdan bahsedilmiştir: 'Kervanımızla seferdeyken, falanca kişi, heyecana kapılarak 'Hoş geldin! Hoş geldin!' diye seslenmeye başladı. Telaşlandık ve yardımına koştuk; çünkü başına bir musibet geldiğini zannettik. 'Ne oldu, neyin var?' diye sorduk, o da anlattı: 'Ben kendi kendime, şehit düşünceye ve Allah beni kara gözlülerden biriyle nikâhlayıncaya dek evlenmeyeceğim demiştim. Ama savaşta ölene kadar çok uzun zaman geçeceği için, bu sefer, eğer sağ kalırsam evleneceğim dedim. Sonra rüyama biri girdi ve bana dedi ki, 'Sağ kalırsam evleneceğim' dedin, oysa ki Allah seni el- Ayna ile, İri Gözlüyle nikahladı bile.' Sonra ağaçlıklı yeşil bir bahçeye götürüldüm, içinde on köle kız vardı, her birinin elinde kendi yaptığı bir şey vardı, ömrümde hiç bundan daha güzel ve zarif bir şey görmemişim. 'El- Ayna, İri Gözlü, aranızda mıdır?' diye sordum, 'Hayır, biz onun hizmetkarlarıyız, o ön tarafta' dediler. Sonra, ilkinden daha yeşil olan bir başka bahçeye gittim, içinde yirmi hizmetçi kız vardı, her birinin elinde kendi yaptığı bir eser vardı, bunlarla karşılaştırılınca ilk on kızın güzelliğinin lafı bile olmazdı. 'El- Ayna aranızda mıdır?' diye sordum, 'Biz onun hizmetkârlarındanız, o ön tarafta' dediler. Yola devam edip bir bahçeye geldim ki, içinde ilkinden de, ikincisinden de daha güzel kırk köle kız vardı; her birinin elinde kendi işlediği bir şey vardı; bunlarla karşılaştırılınca bir önceki bahçedeki yirmi kızın güzelliğinin lafı bile olmazdı. 'El- Ayna aranızda mıdır?' diye sordum, 'Biz onun hizmetkârlarıyız, o ön tarafta' dediler. Yoluma devam ettim, içi oyulmuş bir yakut taşına vardım, içinde bir yatak vardı, üstünde de yataktan sarkan bir kadın vardı. 'Sen el- Ayna mısın?' diye sordum, 'Evet, hoş geldin' dedi. Ona gidip elimi üzerine koydum, ama o bana, 'Hayır' dedi, 'Senin içinde hala biraz can var. Ama bu akşam, benimle orucunu açacaksın.' Ondan sonra uyandım.'

Genç adam hikâyesini daha yeni bitirmişti ki, tellal, 'Askerler, ileri!' diye bağırdı. Biz de atlarımızı sürdük ve düşmanla burun buruna geldik. Adama baktım, güneşe baktım, anlattığı hikâyeyi düşündüm. Artık o mu önce vuruldu, yoksa güneş mi daha önce battı bilmiyorum.' Böylece, genç bir erkeğin o zamanlarki Arap güzellik idealine göre tombul olan Cennetsel gelinini gördüğü rüya çok kısa sürede gerçekleşmiştir."⁴⁴⁷

Memorat kaynağında ve alıntı örneğinde de görüldüğü gibi, bu tür rüyaların gelecekte haber verme işlevi bulunmaktadır. Çeşitli hadis kaynaklarında şehitlere

⁴⁴⁷ Annemarie Schimmel, **Halifenin Rüyaları**, s. 229 - 230.

verilen altı mükâfattan bahsedilmektedir. “Kendisiyle yetmiş iki huri nikâhlanır”⁴⁴⁸ oluşu da bu mükâfatlardan bir tanesidir. Dolayısıyla, rüyada bir durum hakkında bilgi verme işlevinin bulunduğunu da söyleyebiliriz.

Memoratta Yer Alan Motifler: P231. Anne ve oğlu. **F1068.** Gerçekçi rüya. **Q172.0.2.** Cennetteki ödüller: *Huri kızları*. **Z71.16.11.** Formülistik Sayı: On beş: *On beş gün*.

13. “(...) Ee rüya görüyodum. Rüya görüyo, soruyodum. Yeri çok kötüydü. Hiç iyi değildi. Bana söylemiydi. Resimleri geldi. İki ay önce resimleri geldi. Orda resim çekmek yasaktır. Gönderdi kargoya. Gittim aldım. Böyle sabırsızlıkla dış kapının önünde oturdum, merdivenlerin başında kızımınla birlikte. Açtım resimlerini bi deri bi kemik kalmış. Aay orda yıkıldım. Aay sanki buramda bi şey koparttılar. Ben rüya gördüm. Bilirdim o donmayacak, ben bilirdim. ... E oğlum dedim gelip seni görüyüm. Yok dedi. Kardeşimi yollara düşürme dedi. Hep mayın döşiler sakın sakın dedi gönderme. Ben ee bi rüya gördüm. Rüya gördüm ee devlet baş... Bizim devlet başındaki biri bizim eve gelmiş ama çıkıyor. İsmi vermiydim. Evden çıkıyor. Baktım ama öyle bi üzüntülü hali var. Bedri’ye bi şeyler anlatıyor. Şehidin küçüğüne bi şeyler anlatıyor. Döndü Bedri’ne bi de tokalaşıyor. Döndü bana da selam verdi. Tokalaştı gitti. Sabah kalktım oğluma dedim oğlum hayırdır dedim. Ben bu devletin başındakini böyle gördüm dedim. Hayırdır. İnşallah dedi, hayırdır. Akşam oldu acı haberi geldi. Ee cumartesi benimle konuştu. Zaten akşam Sutepesi’ne çıkarken saat 5 buçuk gibi ora ev telefonu serbestti. Benimle, kız kardeşinle sırayla hep konuşurdu. Akşam Sutepesi’nden inerken tekrar beni aradı. Sabah inerken tekrar aradı. Anne ben sağ salım geldim, için rahat olsun. Cumartesi günü benimle konuştu. Anne dedi operasyona gidiyoruz. Ben yarın arıyamam pazar günü. Dedi ben seni pazartesi ararım. Pazartesi oldu aramadı ama içimde bi şey var idi. Bi şey vardı. Akşam saat 9 –

⁴⁴⁸ Tirmizi, **Sünen-i Tirmizi Tercemesi**, C. 3, s. 206 – 207, Cihadın Faziletleri, 25; İbn Mace, **Sünen-i İbn Mace Tercemesi ve Şerhi**, C. 7, s. 520 – 521, Kitabü’l Cihad, 16. **Müsned**, IV, 131, 200’den aktaran Abdülhakim Yüce, **a.g.e.**, s. 112.

9 buçuk kızımı kaç gün önce gelin ettim. Acılı acılı çıkarttım. Bilmiyorum. Bir anne ne diyebilir yavrum.(...)” (Cömert 2013).

Memoratin Kaynağı: Maksude Cömert. (Erzurum)

Memoratin Konusu: Maksude Cömert’in oğlunun şehit olmasından önce gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Maksude Cömert, oğlu Bekir Cömert’in şehit olmasından bir gün evvel rüyasında evlerine devlet büyüklerinden birinin geldiğini görür. Devlet büyüğü, Maksude Cömert’in küçük oğluyla tokalaştıktan sonra, kendisiyle de tokalaşarak evlerinden ayrılır. Sabah, gördüğü rüyayı oğluna anlatır ve akşam oğlu Bekir Cömert’in şehit haberi gelir. Oğlunun şehit olmasından sonra Maksude Cömert, bu rüyayı oğlunun şehit olacağına bir işaret olarak yorumlar.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Bekir Cömert’in şehit olmasından bir gün önce.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Maksude Cömert’in evi.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Devlet yöneticilerinden biri, Maksude Cömert, Bedri Cömert.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Maksude Cömert’in evi.

Memoratin Değerlendirilmesi: Abdullah Yüksel’in annesinin rüyasında olduğu gibi bu rüyada da ev, sembol olarak yer almaktadır. Rüyada görülen ev, kişinin dünyasının bir sembolüdür. Burada, Maksude Cömert’in evine gelen devlet büyüğü, Maksude Cömert’in oğluyla tokalaştıktan sonra kendisiyle de tokalaşır ve evi terk eder. Bu durum, bir taziye sahnesi gibidir. Şehit haberini, ailelere genellikle ordu mensupları kapıya gelerek bildirmektedir. Bu rüyada ordu mensubu yerine, devlet büyüğü görülmektedir. Maksude Cömert, gördüğü devlet büyüğünün ismini kendisine birkaç kez sormamıza rağmen söylemek istememiştir. Anadolu’da devlet büyüklerinden birinin rüyada görülmesi, “kısmet geleceğine”⁴⁴⁹ bir işaret olarak yorumlanmıştır. Maksude Cömert, gördüğü bu rüyadan bir gün sonra oğlunun şehit haberini alır ve gördüğü rüyayı, oğlunun şehit olacağını haber veren bir rüya olarak yorumlar. Bu rüyada da gelecekte haber verici bir işlevin bulunduğunu söyleyebiliriz.

⁴⁴⁹ Neriman Senem Akyol, “Adana (Merkez) Halk Kültüründe Halk İnançları Bayramlar ve Törenler”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Adana, 2006, s. 46.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1812.3.3. Rüyada geleceğin bildirilmesi. **F1068.**

Gerçekçi rüya. **P231.** Anne ve oğlu.

14. “İşte oğlum 1991 Şırnak Uludere Gülyazı köyünde şehit düştü. Irak topraklarına girmişler. Yani I. Körfez Savaşı’nda olaylar oluyo. O sabahı cumadı. Okula gidiyodum. Önüme iki asker çıktı. O akşamı rüyamda, bir rüya gördüm. Kaynım vefat etmişti. Memlekette görüyorum. Bir avlunun dibine bir bi şey yapıyor ama nedir bu bilmiyorum. Bana dedi ki ben dedim ki ne yapıyosun dedim. Buraya dedim abi dedim. Dedi ki ben dedi burada dedi hiç olmadık bir bahçe yapıyorum dedi. Bu dedi hiç buralarda görülmemiş bir bahçe olacak dedi. Dört köşe tuğlalar... Tuğlalardan işlemiş. Ve uyandım sabah saat 4 buçuktu. Okula gidiyorum. Önümde iki asker. Ay dedim oğlum dedim siz dedim benim dedim burda geziyosunuz dedim. Halbuki dedim benim oğlum dağda taşta geziyo dedim. Devam ettim girdim kapıdan. Arkadaşın biri dedi ki herkes bana okulda Nermin abla der. Nermin ablaa dedi neyin var bugün dedi. Yook, bi şey yok dedim. Çok dalgınsın dedi. Ya dedim bilmiyorum neyim var dedim. Yok bi şey dedim. Girdim, okul kapısından girdim. Binanın kapısına giriyorum ordaki arkadaş da dedi Nermin ablaaa neyin var bugün dedi. Noldu dedim. Çok dalgınsın dedi. Yerde misin gökte misin dedi. Ben de dedim ki desene dedim Osman Karadeniz’de gemilerin mi battı niye böylesin dedim. Yok dedim bi şey yok ama dedim öyle dedim içimde çok büyük bir hüznün var dedim. O gün öyle oruçtum. Akşam iftara kalktım. İftara akrabaları aldım. İftarda dediler ki ay artık sen dediler kayııvalide olcaksın. Bak güzel börekler falan yapmışın. Dedim olucam. Sabah kalktık küçük oğlum dersaneye gidiyodu. Kapıya, kapı çalındı. Tabi kapıyı açmamıştık. Dış kapı kilitliydi. Kapıdan oğlan çıktı. Anne dedi kapıda asker var dedi. Ayy ay evladım dedim. Abin vurulmuştur dedim. Anne deme öyle dedi. Beyim de yatıyordu. Ona başladım çekmeye omzundan. Kalk kalk dedim oğlum vurulmuş sen niye yatıyosun dedim. Keşke yalan olsa diyorum. Ondan sonra anahtarı arıyorum anahtarı bulamıyorum. Kapıyı açacam anahtarı açtım kapıda asker duruyo. Asker dedi ki ben askerin omuzlarına böyle üzerine yapıştım. Başladım onu sallamaya.

Oğlum söyle dedim oğlum vuruldu öldü mü, komada mı dedim. Yok, teyze dedi anne dedi yok bi şey dedi. Biz dedi Eyüp Tepeli’yi arıyoruz dedi. Tamam dedim ben. Döndüm içeri. Kalksana dedim bak dedim oğlum vurulmuş dedim. Sen niye yatıyorsun dedim. Ondan sonra kalktı o. Onu aldılar arabanın içine. Ben kapıda bağıryorum. Vurulmuş vurulmuş oğlum vurulmuş. Ölmüş mü komada mı diyorum yalnız bağıryorum. Ama bana bi şey söylemediler. Fakat ben onu şey ediyom. Sonra beyim böyle göğsüne evladım deyince ben başladım daha çok vurmaya. Dedim vurulmuş ölmüş artık dedim. Sonra getirdiler buraya gömücekler. Geldik bu mezarı gördüm. Aynı o abimin yaptığı mezar, aynısı. Ve komutana burda dedim ki komutanım bu mezar benim oğluma küçük dedim. Komutan dedi ki hayır dedi. Bu mezar senin oğluna göre yapılmış dedi. Yani o kelimeleri burada sarfettim. Abime demiştim bu nolucak bu çok küçük bi şey. O dedi ki bu burada olmadık bir ev olucak demişti bana. Burda da komutan dedi. Hayır dedi o senin oğluna göre yapılmış dedi. Öyle işte. Öyle bir hatıra kaldı bana. (...)” (Tepeli 2013).

Memoratin Kaynağı: Nermin Tepeli. (Bulgaristan)

Memoratin Konusu: Nermin Tepeli’nin oğlunun şehit olmasından önce gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Nermin Tepeli, oğlunun şehit olmasından bir gün önce gördüğü rüyada, vefat etmiş kaynının dört köşeli tuğlalarla bir bahçe yaptığını görür. Ertesi gün oğlunun şehit haberini alır. Şehitlik’te oğlunu defnetmeye geldiğinde, oğlu için hazırlanan mezarın, kaynının yapmaya çalıştığı bahçenin aynısı olduğunu görür. Rüyasında kaynıyla gerçekleştirdiği konuşmayı, Şehitlik’te komutanla gerçekleştirir. Böylece rüyası gerçekleşmiş olur.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Ahmet Tepeli’nin şehit olmasından bir gün önce.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Memleket, bir avlu dibi, bahçe.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Nermin Tepeli, Nermin Tepeli’nin vefat etmiş kayını.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Memleket, dört köşe tuğlalar, bahçe, bir avlu dibi.

Memoratin Değerlendirilmesi: Bu rüyanın sembolik unsurlarını dört köşe tuğlalar, bir avlu dibi, bahçe ve Nermin Tepeli'nin vefat etmiş kayını oluşturmaktadır.

Rüyanın ne olduğu ve nasıl oluştuğu konuları birçok araştırmacı tarafından merak edilmiştir. İslami görüşe sahip düşünürler, rüyalar hakkındaki görüşlerini Kur'an'da geçen şu ayete dayandırarak açıklarlar:

“Allah, ölenin ölüm zamanı gelince, ölmeyenin de uykusunda iken canlarını alır da ölümüne hükmettiği canı alır, ötekini muayyen bir vakte kadar bırakır. Şüphesiz ki, bunda iyi düşünecek bir kavim için ibretler vardır.”⁴⁵⁰

Bu ayet sebebiyle, uyku **küçük ölüm** olarak adlandırılmıştır. Uyku esnasında ruhun bedeni terk ettiğine inanılır. Bu durumda bedeni terk eden ruha, “öteden akisler gelir veya öteleri görür. Bunlar levh-i mahfuzun cilveleri veya kader kaleminin numuneleri olabilir.”⁴⁵¹ Rüyalarda da ruha akseden yansımaların bir iz düşümü olur.

Rüyalarda görülen ölümlerin de kişilere kimi zaman gelecekte haber veren bir işlevinin bulunduğu söylememiz mümkündür. Çünkü rüya dediğimiz olayın oluşumunda, ruhların birbirleriyle buluşmasının da bir payı bulunmaktadır. Bu yüzden, “ölmüş insanları rüyada görmek gayet doğaldır. Onlar zannedildiği gibi yalnızca yaşayanları teselli etmek ya da uyarmak için görünmezler; çok daha aktiftirler; çünkü yaşayanlarla ölümler yalnızca görünüşte ayrıdır ve ölümlerin muazzam ordularıyla henüz yolda bulunan yaşayanlar arasında aralıksız olarak karşılaşmalar, sürekli bir etkileşim meydana gelir. ... **Ölümler gerçeklik dünyasında bulundukları için, sözleri de gerçektir.**”⁴⁵²

Rüyada, dört köşeli tuğlalardan bir avlu dibine yapılan bahçe önemli bir semboldür. Nermin Tepeli, anlatının son cümlelerinde ölmüş kayının dört köşe tuğlalardan bir ev yaptığını belirtir.

Rüyada görülen bahçe duvarı, “bazen melikin kalesi”⁴⁵³ olarak tabir edilir. Rüyada bahçeyi yapan kişi, Nermin Tepeli'nin vefat etmiş kayınıdır. “Eğer bostan, sahibine delalet ederse, onun etrafında bulunan duvarlar da onun akraba ve

⁴⁵⁰ Zümer Suresi: 39/ 42.

⁴⁵¹ İsmail Köksal, “Rüyaların Fıkhi Boyutu”, s. 36.

⁴⁵² Annemarie Schimmel, **Halifenin Rüyalari**, s. 242.

⁴⁵³ Abdülgani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 1014.

sanatıdır.”⁴⁵⁴ Yapılan bahçe, Nermin Tepeli’nin kaynının sembolü olarak düşünülürse bahçe duvarı da şehit olan Ahmet Tepeli olarak yorumlanabilir. “Bazan da bahçe duvarı, bahçe sahibinin din ve ilmine ve onu dünya ve ahiret azabından koruyacak ve muhafaza edecek haline delalet eder.”⁴⁵⁵ şeklinde de tabir edilmektedir. Bu tabir de şehitlerin sahip olduğu mükâfatları akla getirmektedir.

Rüyada bir bahçe ya da ev yapıldığı anlatılmaktadır. **İslami Rüya Tabirleri Ansiklopedisi**’nde rüyada ev yapmak, “Bazı tabirciler, bir kimse rüyada bir ev yapsa onun bazı akrabaları veya evlatlarından biri ölür, dediler.”⁴⁵⁶ şeklinde yorumlanmaktadır. Nermin Tepeli’nin ölmüş kayını tarafından yapılan ev, Ahmet Tepeli’nin şehit olacağına bir işareti olarak yorumlanabilmektedir.

Yapılan bahçe ya da ev, **buralarda hiç olmadık bir bahçe** olarak tanımlanmaktadır. Saniye Kaya’nın rüyasında **buraların suyu gibi değil** denilerek zihinlerde oluşturulan Cennet tasviri, bu rüya memoratında da eşi emsali olmayan, güzel bir bahçe çağrışımı ile dolaylı olarak kişiyi bir Cennet tasviri algısına götürmektedir.

Nermin Tepeli, gördüğü rüyanın etkisinde kalmıştır. Rüyanın ertesi günü, kendisini gören arkadaşları neden durgun olduğunu sorar. Sebebini bilmeyen Nermin Tepeli, içinde büyük bir hüznün olduğunu söyler. Oğlunun şehit haberini alınca, bu rüyayı oğlunun şehit olacağına bir işaret olarak yorumlar. Rüyasında kayınıyla gerçekleştirdiği konuşmayı, Şehitlik’te komutanla gerçekleştirir. Nermin Tepeli, rüyasının böylece gerçekleşmiş olduğunu belirtir. Bu rüyanın da gelecekte haber verici bir işleve sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1812.3.3. Rüyada geleceğin bildirilmesi. **F162.1.** Diğer dünyada bahçe. **F1068.** Gerçekçi rüya. **P210.** Karı – koca. **P231.** Anne ve oğlu. **P233.** Baba ve oğlu. **P461.** Asker. **(T)V110.** Dinsel Yapılar: Mezarlıklar⁴⁵⁷. **V73.** Oruç.

⁴⁵⁴ A.e., s. 1014.

⁴⁵⁵ A.e., s. 1014.

⁴⁵⁶ A.e., s. 305.

⁴⁵⁷ Nursel Uyaniker, “**Eyüp Sultan Türbesi Etrafında Teşekkül Eden Efsanelerin Tespiti ve İncelenmesi**”, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı, İstanbul, 2011, s. 78.

15. “Rüyasında görmüştüm böyle hani sanki vurulmuştu böyle gidiyorum trenle. Ondan sonra dağları görüyorum. Ama onu göremiyorum. Ertesi günü şey telefonu geldi akşam saat 2’de işte çatışmada vefat etmiş. Hayır yaralanmış yani hastaneye kaldırmışlar kurtaramamışlar. İnsan... bir anne ne hisseder? Ateş düştüğü yeri yakıyor. Her zaman içimizde yani. (...)” (Kutlu 2013).

Memoratin Kaynağı: Zülfiye Kutlu. (Diyarbakır)

Memoratin Konusu: Zülfiye Kutlu’nun oğlunun şehit olmasından bir gün önce gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Yüksel Kutlu’nun şehit olmasından bir gün önce, annesi rüyasında oğlunun vurulduğu haberini alıp yola çıktığını görür. Ertesi gün de oğlunun şehit haberini alır. Böylece rüyası gerçekleşmiş olur.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Yüksel Kutlu’nun şehit olmasından bir gün önce.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Dağ.

Memoratta Yer Alan Kişi(ler): Zülfiye Kutlu.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Tren, dağ.

Memoratin Değerlendirilmesi: Rüyada görülen dağ, “rüya sahibinin sultan tarafından düşeceği sıkıntı ve zahmete veya **kendisinin pek çok sevdiği kimsesinden ayrılmasında** delalet eder.”⁴⁵⁸ şeklinde tabir edilmiştir.

Zülfiye Kutlu, rüyada oğlunun vurulduğu haberini alıp trenle yola çıktığını görür. Yolda dağları görür fakat oğlunu göremez. Ertesi gün, oğlunun şehit haberi gelir. Bu rüyanın gelecekte haber veren bir işleve sahip olduğu görülmektedir. Rüyada görülen dağ, kimi zaman “kişiye üzüntü ve acı verecek söze de delalet eder.”⁴⁵⁹ şeklinde tabir edilir. Nitekim gördüğü rüyadan sonraki gün, oğlunun şehit haberi kendisine verilir. Böylece rüyanın bu tabiri de gerçekleşmiş olur.

Memoratta Yer Alan Motifler: **D1812.3.3.** Rüyada geleceğin bildirilmesi. **D1813.1.** Rüyada uzak bir yerdeki olayları görme. **F1068.** Gerçekçi rüya. **P231.** Anne ve oğlu.

⁴⁵⁸ A.e., s. 209.

⁴⁵⁹ A.e., s. 209.

16. “Kızım benim oğlum şey çok değişik bi çocuktur. Beyle sana nasıl anlatıyım yani anlatmaya şey yok beyle dünyaya geldiği zaman da dua içinde dünyaya geldi. Benim çocuğum zate şehitlik mertebesi Rabbim onun alnına yazmıştı. Beyle meselacığma çalışıydi ya cuma günü o ahşam cumadır. Telefoni açardı anneciğim askere böyle doğal gazımız şuyimiz buyimiz yok. Şehit olduktan sonra eve doğal gaz aldık. Anne sen suyumu koy ben geliyorum yarın Cuma yarın Cuma. Tamam oğlum tamam. Geldi sabahına tertemiz banyosunu yapardı, temizlenirdi. Cumasına giderdi. Benim büyük oğlan da öyle küçük de öyle bu şehit olan da. Nereye el atarsalar atsınlar Allah’ın izninle Allah’ın izninle. Rabbim ağzından Allah’ını çıkarmazlardı. Benim çocuklarım ben kendim de öyleyim ben daha abdestsiz bi bardah sü bi bardah çayı çocuklarıma içirmemişim. Benim çocuğum büyüğü, okumuştı. Askere gidecekti, çok üzülyodum. Yavrum sen askere git... Anneciğim üzülmeye dedi. Ben gidecem dedi Samsun’da kırk gün kalacam Darıca’ya girecem gelip evimde gidip askerliğimi yapıcım. Ben çok üzülyodum. Onun mevlüdünü onu Kur’anla mevlütle gönderdim tekrar bu Necmettin asker olacak. Ben hazırlık yapıyorum ona mevlüt falan okutecem. Ben o gece yattım abdestsiz uzanmam. Uyudum kızım baktım aynı o Şırnakların dağları nasıl. Baktım ben ordayım beyle o çam ağaçları hepsi baktım çocuğumun arkasına düştüler. İnsana benzemeyen insanlar hep saçları uzun. Baktım oğlumu götürüp götürüp kayalığa attılar. Ay dedim heyvaah Necmettin gitti. Necmettin gitti. Baktım orda benim önüme eniştem, beyimin eniştesi beyle çıktı. Dedim ki heyvaah Kasım abi Necmettin gitti dedim. Yok yok dedi korkma. Yoooh dedim Necmettin gitti dedim. Bak kayalığa attılar. Ben uyandım ki ne uyam kızım ki rüya. Ki böyle vücutumda ter çıkmış sü gibi kalktım. Bi soğan kestim dedim Allah hayra çağır. Camda attım, dedim Yarabbim bu nasıl bir rüya? Böyle sana nasıl anlatayım o bi hafta gönderiyorum hema kendime gelemiyorum. O sabahına Kur’anını okuduk mevlüdünü okuduk onu gönderdik.” (Bayhatun 2013).

Memoratin Kaynağı: Emine Bayhatun. (Malatya)

Memoratin Konusu: Emine Bayhatun’un oğlu şehit olmadan evvel gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Emine Bayhatun; oğlu Necmettin Bayhatun'u askere göndermeden bir gün önce rüyasında, Şırnak gibi dağlık bir yerde oğluna uzun saçlı insanların zarar verdiklerini, onu kayalıklardan attıklarını görür. Sıkıntı içinde uyanır. Ertesi gün oğlunun asker mevlüdünü okutur ve oğlunu askere gönderir.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Necmettin Bayhatun'un askere gitmesinden bir gün önce.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Şırnak'ın dağları, kayalıklar.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Emine Bayhatun, Necmettin Bayhatun, Emine Bayhatun'un eşinin eniştesi, insana benzemeyen insanlar.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Dağ, çam ağaçları, insana benzemeyen saçları uzun insanlar, kayalık.

Memoratin Değerlendirilmesi: Bir önceki memoratta olduğu gibi bu memoratta da dağ unsuru yer almaktadır. Rüya da görülen dağ, kişinin çok sevdiği birinden ayrılmasına işaret etmektedir. Emine Bayhatun, bu rüyayı oğlunu askere göndermeden bir gün önce görmüştür. Bu rüya da gelecekte haber verici işleve sahiptir. Çünkü rüyada görülen dağ, kişiye acı ve üzüntü veren söze de delalet eder. Necmettin Bayhatun'un üzüntü verici şehit haberinin bir sembolü olarak da yorumlanabilir.

Necmettin Bayhatun'un insana benzemeyen insanlar tarafından kayalıklardan atılması, şehit olacağının bir işareti gibidir. İnsana benzemeyen uzun saçlı insan betimlemesi, insanın zihninde olumsuz çağrışımlar yaratmaktadır. Nitekim rüyada da bu tuhaf görünümlü insanlar, Necmettin Bayhatun'u kayalıklardan atarak ona zarar vermektedirler.

Rüyada yer alan bir diğer unsur, çam ağacıdır. Rüya da, "ağaç görmek, kavgaya da delalet eder."⁴⁶⁰ şeklinde tabir edilmiştir. Ağaç, Necmettin Bayhatun'un terör şehidi oluşunun bir sembolü olarak rüyada yer almıştır denilebilir.

Bilindiği gibi, çam ağacı yapraklarını dökmeyen bir bitkidir. Bu sebeple, "çam, selvi ve çınar uzun ömürlü, ölüme meydan okuyan ağaçlar olarak ayrıcalıklı bir yere sahip olmuşlardır."⁴⁶¹ Çam ağacını, bu noktadan ele alıp değerlendirecek şehitlerin ölümsüz olduğu inancının bir sembolü olarak yorumlayabiliriz.

⁴⁶⁰ A.e., s. 74.

⁴⁶¹ Necmettin Ersoy, a.g.e., s. 32.

Emine Bayhatun, gördüğü rüyadan sonra soğan kesmiştir. Emine Bayhatun’a gördüğü rüyadan sonra neden soğan kestiğini sorduğumuzda, tanıdığı ve güvendiği bir hocanın kendisine gördüğü kötü bir rüyadan sonra soğan kesmesi gerektiğini ve böylece görülen kötü rüyanın boşa çıkacağını, gerçekleşmeyeceğini söylediğini belirtmiştir. Adana’da da görülen kötü bir rüyadan sonra “bir tane kuru soğanın yola atılması gerektiği”⁴⁶² inancı vardır. Emine Bayhatun da kestiği soğanı evinin camından dışarı atmıştır.

Emine Bayhatun, bu rüyayı oğlunu askere göndermeden önce görmüştür. Oğlunun şehit olmasından sonra, şehit olacağına bir işaret olarak yorumlamıştır. Bu rüyada da gelecekte haber verici bir işlevin bulunduğu söylenebilir.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1812.3.3. Rüyada geleceğin bildirilmesi. **F555.3.** Çok uzun saç: *İnsana benzemeyen uzun saçlı insanlar*. **F1068.** Gerçekçi rüya. **M361.** Geleceği önceden takdir edilen kahraman. **P231.** Anne ve oğlu. **P461.** Asker. **(T)V38.** Kader inancı. **(T)V56.** Namaz: *Cuma namazı*. **(T)V58.6.** Abdest alma⁴⁶³. **V201.** Allah: *Allah’ın izniyle... Allah hayra çağır*. **(T)V303.** Dini İnanış: Mevlit⁴⁶⁴.

17. “(...) Bu arada çok geçmedi. Baktım ben bi yerdeyim güya abim ölmüş. Abim ölmüş ben diyorum heyvaah Sıddık abim ölmüş abim ölmüş. Baktım bi tavut önüme çıkardılar. Baktım abim üstüne elini açmış Sıddık açmış baktım abim sağ. Yine uyandım dedim yarabbim bunlar ne biçim bi rüyalar bunlar ne biçim ne şey? Kızım o öyle gitti. (...)” (Bayhatun 2013).

Memoratin Kaynağı: Emine Bayhatun. (Malatya)

Memoratin Konusu: Emine Bayhatun’un oğlu şehit olmadan evvel gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Emine Bayhatun, oğlu askerdeyken rüyasında ağabeyinin öldüğünü görür. Önüne bir tabut çıkarırlar. Daha sonra ağabeyinin bu tabut başında dua ettiğini görür. Gördüğü rüyaya o zaman bir anlam veremez, şaşırır. Oğlunun şehit olmasından sonra bu rüyayı, oğlunun şehit olacağını bir işareti olarak yorumlar.

⁴⁶² Neriman Senem Akyol, **a.g.t.**, s. 39.

⁴⁶³ Ferhat Aslan, **Naki Tezel’in İstanbul’dan Derlediği Masallar**, s. 410.

⁴⁶⁴ Ali Berat Alptekin, **Taşeli Masalları**, s. 181.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Necmettin Bayhatun'un askerde olduğu zaman.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Bir yer.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Emine Bayhatun, Emine Bayhatun'un ağabeyi Sıddık.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Tabut, bir yer.

Memoratta Değerlendirilmesi: Rüyada görülen tabutun üzüntü olarak tabir edildiğini, önceki memoratlarımızı değerlendirirken⁴⁶⁵ incelemiştik. Bu rüyada geçen tabutun kime ait olduğu belli değildir. Emine Bayhatun, önce tabutun ağabeyine ait olduğunu düşünür ve üzülür. Sonra tabutun başında ağabeyinin dua ettiğini görür. Bu rüyaya bir anlam veremez. Tabutun başında Emine Bayhatun'un ağabeyinin dua ediyor oluşu, ağabey ile tabutu ilişkili hale getirmektedir. Emine Bayhatun'un ağabeyinin tabutun başında dua ediyor olması, tabutta bulunanı tanıdığının bir göstergesidir.

Gördüğü rüyaya bir anlam veremeyen Emine Bayhatun, oğlunun şehit olmasından sonra bu rüyayı anlamlandırabilmiştir. Bu rüyada da gelecekte haber verici bir işlev bulunmaktadır.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1812.3.3.11. Başka bir ölüm hakkında rüyada bilgi alma. **P231.** Anne ve oğlu. **V201.** Allah: *Yarabbim*.

18. “(...)Ya, çocuğum tehlikede olduğunu biliyodum. Tehlikede bütün herkesden dua istiyodum. O da bizden anne diyo dua edin falan diyodu. Ben de hep dua et diyodum. Gece hiç uyumazdım, kalkardım, dua ederdim. İşte e yirmi gün öncesinden rüyasını, rüya gördüm. O rüyada ben işte Allah insana belli etmiyo ya. Şey böyle bi büyük yüksek bi binadayım iki katlı. Diyolar ki sen diyo ezan okucaksın. Hayır diyorum bayanlar ezan okur mu? Yok diyo senin sesin güzel diyo, ezan okucaksın. Öğleyle ikindi arası böyle dediler ki dediler ki hayır olmaz falan yok, okucaksın dedi. O merdivenden indim. Böyle upuzun, dümdüz bi bahçe, karşıda türbeler var. Bööyle şey türbeler, cami var. O camiye gidip orda ezan okucam ama tam ikindi okunmak üzere. İndim böyle biraz yürüdüm. Yolun ortasında ortasındayken şey yaptı, ezan

⁴⁶⁵ Bkz. 7. Rüya memoratı, s. 122 - 126.

okunmaya başladı. Ben de aldım mikrofonu hani ezanı okumaya Allahüekber Allahüekber La ilahe İllallah. Bu kadar. Burda uyandım. Muhammeden Resulullah demeden uyandım. Uyandım bööyle bi şaşkın bi şaşkın. O günü de bi arkadaşına Sapanca'ya gitmiştim. Rüyalarda kitabını okudum. Rüyalarda kitabında şehit yazıyo ama ben o şehidi okuyamıyorum. Bak açıklamasını okuyom ama onu okuyamıyorum. Okumuyorum sonra arkadaşım diyo ki orda diyo şehit yazıyodu. Ama ben niye görmedim? İşte diyo bilmiyorum sen görmemişsin. Ben de işte ondan sonra hani sonradan öğrendim onu da aradan yirmi gün geçti. (...)” (Yavuz 2013).

Memorataın Kaynağı: Emine Yavuz. (Artvin, Arhavi)

Memorataın Konusu: Emine Yavuz'un oğlu şehit olmadan önce gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memorataın Özeti: Emine Yavuz, rüyasında kendisinden ezan okumasının istendiğini görür. Başta itiraz eder, daha sonra ezanı okur fakat ezanın yarısında uyanır. Arkadaşına misafirlğe gittiğinde rüya tabirleri kitabına bakar. Rüyasının tabirini okurken kitapta şehit yazan yeri görmez. Aradan yirmi gün geçer, oğlu şehit olur. Gördüğü rüyayı da oğlunun şehit olacağına bir işaret olarak yorumlar.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Gökhan Yavuz'un şehit olmasından yirmi gün önce.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: İki katlı yüksek bir bina, cami, bahçe, türbeler.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Emine Yavuz.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: İki katlı yüksek bir bina, merdiven, bahçe, cami, türbe, mikrofon.

Memorataın Değerlendirilmesi: Bu rüyayı oluşturan çeşitli semboller vardır. Bunlardan birisi ezan'dır. Rüyada görülen ezan, “koğuculuğa, hareket ve intikal ve harb için hazırlık yapılacağına dair bildirinin duyulacağına delalet eder.”⁴⁶⁶ şeklinde tabir edilmiştir. Gökhan Yavuz ve askerleri, askeri operasyon esnasında şehit olmuşlardır. Emine Yavuz, bu rüyayı oğlunun şehit olmasından yirmi gün önce görmüştür. Dolayısıyla görülen rüyayla tabirin, birbirine uygun olduğu söylenebilir. “Ezan bazan hırsızlığa bazan da **derece yüksekliğine büyük bir rütbeye**

⁴⁶⁶ Abdülgani b. İsmail en- Nablusi, a.g.e., s. 310.

yükselmeye ve işitilecek herhangi bir söze⁴⁶⁷ de delalet edebilir. Kur'an ve hadis kaynaklarında bahsedilen şehitlerin sahip olduğu mükâfatlar ile rüya tabirinde belirtilenler paralellik göstermektedir. Bu noktada rüyanın gelecekte haber veren müjdeleyici bir işleve sahip olduğunu söylemek mümkündür. "Ezan çok kere doğru habere delalet eder."⁴⁶⁸ şeklinde de tabir edilir, bu rüyada Gökhan Yavuz'un şehit haberinin bir sembolü olarak da yorumlanabilir. Ezanın okunduğu yerle bağlantılı olarak yapılan tabir ise, "Bir kimse sokakta ezan okuduğunu görse o sokak ehlinden birisi ölür."⁴⁶⁹ şeklindedir. Emine Yavuz, ise ezanı cami ve türbelerin bulunduğu upuzun, dümdüz bir bahçede okumaktadır. Cami ve türbelerin yer aldığı bu bahçe, dini bir sembol olarak yorumlanabilir. Tabirden hareketle, Gökhan Yavuz'u cami ve türbelerin de içinde yer aldığı bahçe ehlinden biri olarak düşünmek mümkündür.

İki katlı bir binada yer alan Emine Yavuz, merdivenleri inerek bahçeye çıkar. Burada binanın iki katlı oluşu, Emine Yavuz'un iki oğlunun sembolü olarak yorumlanabilir. Daha önceki anlatılarda da bahsettiğimiz gibi, rüyada görülen ev, kişinin dünyasını temsil etmektedir. Rüyada görülen merdiven, "Bazan da merdiven, onu gören kimse için, kahr ve galebeye delalet eder."⁴⁷⁰ şeklinde tabir edilir. Oğlunun şehit haberini aldığı anda, Emine Yavuz'un yaşadığı üzüntü bu rüyada merdiven unsuruyla sembolleştirilmiştir, diyebiliriz.

Bu rüyada da gelecekte haber verici bir işlev bulunmaktadır. Emine Yavuz, gördüğü bu rüyayı, oğlunun şehit olmasından sonra bu olaya bir işaret olarak yorumlayabilmiştir.

Memoratta Yer Alan Motifler: F1010. Diğer Olağanüstü olaylar: *Rüya tabirleri kitabında geçen şehit kelimesinin görülmemesi. F1068.* Gerçekçi rüya. **H617.** Rüyaların sembolik yorumları. **P231.** Anne ve oğlu. **V50.** Dua. **V112.2.** Camiler (Mescitler). **V113.** Türbeler. **V201.** Allah. **V290.** Diğer mukaddes şahıslar: *Şehit. (T)V302.* Ezan⁴⁷¹. **Z71.16.** Çeşitli Formülistik Sayılar: Yirmi: *Yirmi gün.*

⁴⁶⁷ A.e., s. 310.

⁴⁶⁸ A.e., s. 310.

⁴⁶⁹ A.e., s. 312.

⁴⁷⁰ A.e., s. 645.

⁴⁷¹ Ferhat Aslan, **Naki Tezel'in İstanbul'dan Derlediği Masallar**, s. 411.

19. “(...) Şimdi bak, ölüm için her şey feda ama yani başa gelince yapcak bi şey yok. Hırsız bana geliyo şimdi. Rüyamda hırsız gördüm ama oğluma yorumlamamıştım. Bi hırsız gördüm, babam öldü. Evi iki kere soyulmuş gördüm. Babamın bir dört bin lira parası vardı, 1956 yıllarında. O parayı babam bana verdi, sanduğa koydum. Kapıyı açık buldum. Hırsız almış ama gene getiricekmiş böyle bi rüya gördüm. Ama oğlumda da gene tanıdıklardan birileri eve girmiş. Bi şey almış evden ama şu anda hatırlayamıyorum. Sandığın kapağını açmış gene. Dedim ki Halil dayının oğullarıymış bunu yapan. Biz bunu geri alırız dedim. Böyle serbest durdum amma oğlum gitti. Hırsız bana hiç gelişmiyo. (...)” (Şahin 2013).

Memoratin Kaynağı: Saime Şahin. (Giresun)

Memoratin Konusu: Saime Şahin’in oğlu şehit olmadan önce gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Saime Şahin, oğlu şehit olmadan evvel rüyasında hırsız görür. Fakat gördüğü bu rüyayı oğluna yormaz. Daha önce de bir rüyada yine hırsız görmüş ve bu rüyadan sonra babasını kaybetmiştir. Bu yüzden rüyada gördüğü hırsızı, hayra yormaz. Bir süre sonra da oğlunun şehit haberini alır.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Ercan Şahin’in şehit olmasından önce.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Saime Şahin’in evi.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Hırsız, Halil dayının oğulları.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Ev, sandık, bi şey.

Memoratin Değerlendirilmesi: Bu rüyada geçen hırsızın, sembolik bir anlamı bulunmaktadır. Rüyada görülen hırsız, “**Azrail** (A.S.)’e”⁴⁷² delalet eder. Bir başka tabirde ise, “Size fenalık isteyenlerin harekete geçeceklerine”⁴⁷³ delalet eder şeklinde yorumlanmıştır. Her iki yorum da, Ercan Şahin’in şehit olacağını haber verir niteliktedir.

Rüyada görülen sandık, “rüya sahibinin evine”⁴⁷⁴ delalet eder. Ev ise, kişinin dünyasını temsil etmektedir. Bu durumda, hırsızın sandıktan aldığı şey, Ercan Şahin’i sembolize etmektedir diyebiliriz.

⁴⁷² A.e., s. 422.

⁴⁷³ Enver Bolayır, a.g.e., s. 191.

⁴⁷⁴ Abdülğani b. İsmail en- Nablusi, a.g.e., s. 770.

Saime Şahin, daha önce de rüyasında hırsız görmüştür. Bu rüyadan sonra, babası vefat etmiştir. Rüyasında tekrar hırsız gördükten bir süre sonra, oğlunun şehit haberini alır. Oğlunun şehit haberini aldıktan sonra, gördüğü rüyayı oğlunun durumuna bir işaret sayar. Kendi ifadesiyle, hırsız ona hiç iyi gelişmez. Dolayısıyla Saime Şahin'in gördüğü bu rüyada gelecekte haber verici bir işlevin olduğu görülmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: F1068. Gerçekçi rüya. H617. Rüyaların sembolik yorumları. P231. Anne ve oğlu. P234. Baba ve kızı. P475. Soyguncu – hırsız. (T)V38. Kader inancı.

20. “(...) E rüyamda gördüm. Ee yani geldi bi arı ısırıldı beni. Uyuyodum, ondan sonra bi sinek topluyu gördüm böyle. Onun arasından baktım ki arı vızıltısı iki tane geldi, biri beni soktu ve canımın yanacağını tahmin etmiştim. (...)” (Günaslan 2013).

Memoratin Kaynağı: Gülseren Günaslan. (Çanakkale, Biga)

Memoratin Konusu: Gülseren Günaslan'ın oğlu şehit olmadan önce gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Gülseren Günaslan, oğlu şehit olmadan evvel rüyasında bir sinek topluluğu ve bu toplulukta yer alan iki arı görür. Bu arılardan biri kendisini sokar. O zaman canının yanacağını anlar. Fakat oğlunun şehit haberini alana kadar bu rüyayı oğluna yormaz.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Gülseren Günaslan'ın oğlunun şehit olmasından önce.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişi(ler): Gülseren Günaslan.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Sinek, arı.

Memoratin Değerlendirilmesi: Bu rüyada arı ve sineğin sembolik bir anlamı bulunmaktadır. Rüyada görülen arı, “ordu ve askere de delalet eder. Çünkü: Arı beyine itaat ettiği gibi asker de kumandanına itaat eder.”⁴⁷⁵ şeklinde tabir edilmiştir. Kişinin karakteri hakkında bir sembol olarak da kullanılabilen arı, olumlu bir manaya

⁴⁷⁵ A.e., s. 1015.

sahiptir. “Arılar ve arı kovarı, çoğunlukla dertten ve tasadan kurtulmak anlamına, ama aynı zamanda da kişinin metanetli olduğu ve Allah’a itaat ederek yaşadığı anlamına gelir.”⁴⁷⁶ Arıların, dert ve tasadan kurtulmak manasına da geldiğinin belirtildiği alıntıdan hareketle, rüyada arının Gülseren Günaslan’ı sokması nedeniyle tam tersi bir manaya ulaşabiliriz.

Hristiyan kültüründe arı, ruhun, yeniden doğuşun sembolü olarak kabul görmüştür. “Hristiyanlara ait bazı mezar yapıtlarının üzerinde görülen arı figürleri yeniden doğuşu simgelemektedir.”⁴⁷⁷ Allah yolunda öldürülen şehitlerin ölü olmadıkları dini kaynaklarda belirtilmektedir. Ruhun ve yeniden doğuşun simgesi olan arı, şehitlerin ölü olmamalarının bir sembolüdür denilebilir. Arı birçok kültürde, “vücudu terk eden ruhun simgesi”⁴⁷⁸ olarak düşünülmüştür. Beden ölse de ruhun yaşamaya devam ettiği bilinen bir gerçektir.

Arı, Müslümanlar tarafından Hazreti Ali ile özdeşleştirilmektedir. “Suriyeli bazı Müslüman çevreler, Hz. Ali’yi Tanrının aslanı olduğu gibi, arıların prensi olarak nitelemekte ve arıları melek veya inanan kişilerle özdeşleştirilmektedir. Onların bu yargıları ‘En gerçek dindarlar, en mükemmel çiçekleri kendileri için seçen arılara benzerler!’ cümlesiyle dile getirilmektedir.”⁴⁷⁹ Burada Hazreti Ali’nin şehit oluşu da hatırlanmalıdır.

Rüyada geçen bir diğer unsur da sinektir. Rüyada görülen sinek, “hafif bir kedere”⁴⁸⁰ delalet eder. Türk halk inançlarında ruh, kimi zaman sinek olarak tasavvur edilmiştir.⁴⁸¹ Rüyada geçen sinek topluluğu, ölmüş kişilerin ruhları olarak yorumlandığında sinek topluluğu içinde yer alan iki arının, şehit statüsündeki ruhları temsil ettiğini ve ufak sıkıntılar içinde yer alan büyük acı, üzüntü gibi anlamlara sahip olduğunu söylemek mümkündür. Gerçekleştirilen mülakatta, Gülseren Günaslan kendi oğluyla birlikte başka bir askerin daha şehit düştüğünü belirtmiştir. Şehit olan diğer askerin de rüyada görülen iki arıdan birini temsil ettiğini

⁴⁷⁶ Annemarie Schimmel, **a.g.e.**, s. 89.

⁴⁷⁷ Necmettin Ersoy, **a.g.e.**, s. 304.

⁴⁷⁸ Necmettin Ersoy, **a.g.e.**, s. 305.

⁴⁷⁹ Necmettin Ersoy, **a.g.e.**, s. 304.

⁴⁸⁰ Enver Bolayır, **a.g.e.**, s. 380.

⁴⁸¹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Selahaddin Bekki, “Türk Halk Anlatılarında Ölüm Ruhü Motifi”, **Milli Folklor**, Y. 16, C. 8, S. 62, Yaz 2004, s. 53 - 66.

söyleyebiliriz. Yukarıda belirtildiği gibi, rüyada görülen arı, askerin sembolü olarak yorumlanmıştır.

Bu rüyada da gelecekte haber verici işlevin yer aldığını söyleyebiliriz. Gülseren Günaslan, gördüğü rüyayı, oğlunun şehit olmasından sonra bu duruma bir işaret olarak yorumlamıştır.

Memoratta Yer Alan Motifler: E734.2. Arı şeklindeki ruh. E734.7. Sinek şeklindeki ruh. F1068. Gerçekçi rüya. H617. Rüyaların sembolik yorumları. P231. Anne ve oğlu. Z71. Formülistik Sayı: İki: *İki arı*.

21. “(...) Sonra yine bir ölmüşümüz var, akrabamız. Ee biz oğlumla konuşuyoz, o akrabamız da böyle gidiyo. Toplu toplu dört beş kişi toplumlar arasında güzel ee uzun elbise giymiş, namaz başörtüsü başında, benim oğlumu çağırırdı böyle. O da tamam geliyom dedi. Benlen vedalaştı anne ben gidiyom dedi. İşte onlar amaa tabiki öldükten sonra, şehit olduktan sonra biz yorumlayabildik. Daha önce yorumlayamadık. (...)” (Günaslan 2013).

Memoratin Kaynağı: Gülseren Günaslan. (Çanakkale, Biga)

Memoratin Konusu: Gülseren Günaslan’ın oğlu şehit olmadan önce gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Gülseren Günaslan, oğlu şehit olmadan önce gördüğü rüyasında oğluyla konuşur. Ölmüş bir akrabalarıyla birlikte bir topluluk görür. Bu topluluktakiler, oğlunu çağırır. Oğlu da annesiyle vedalaşarak topluluğun yanına gider. Gülseren Günaslan, gördüğü rüyayı oğlunun şehit olmasından sonra bu duruma bir işaret sayar.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Gülseren Günaslan’ın oğlunun şehit olmasından önce.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Gülseren Günaslan, Süleyman Günaslan, Gülseren Günaslan’ın ölmüş bir akrabası, dört - beş kişilik bir insan topluluğu.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Uzun elbise, namaz başörtüsü.

Memoratin Değerlendirilmesi: Rüyada, uzun elbiseli, namaz başörtülü topluluk, dini bir sembol olarak yer alır. Bu topluluk içinde Gülseren Günaslan’ın ölmüş bir akrabası da bulunmaktadır. Dini bir sembol olarak yorumladığımız bu topluluğun

ölmüş kişilerden oluştuğunu söylememiz mümkündür. Bu kişilerin, dini özellikleri sebebiyle Cennet topluluklarından biri olduğunu söyleyebiliriz. Bu sebeptendir ki, Süleyman Günaslan'ı da yanlarına çağırmaktadırlar. Şehitlerin, Cennetle müjdelendikleri bilinmektedir. O halde bu rüyada, gelecekte haber verme işlevinin bulunduğunu söylememiz mümkündür. Rüya, müjdeleyici bir haber içermektedir. Gülseren Günaslan, bu rüyayı da oğlunun şehit olmasından sonra, bu duruma bir işaret olarak yorumlar.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1712.3. Rüyanın yorumlanması. D1812.3.3. Rüya geleceğin bildirilmesi. D1812.3.3.11. Başka bir ölüm hakkında rüyada bilgi alma. F1068. Gerçekçi rüya. P231. Anne ve oğlu. P290. Akraba. V150. Dinsel Nesneler – Diğer: *Uzun elbiseli, namaz başörtülü bir topluluk.*

22. “(...) Ben şehit olmadan evvel böyle bi toplumda girdim, Kur'an okuyorum. Dedim ki o arkadaşlar diyor ben de sizden oldum. Sonra hatta Kur'an'a gidiyoduk, hocaya işte haftada bir. Dedi ki dedim böyle böyle hocam dedim, gördüm. E Kur'an'a geliyosun. Ama dedim ben Kur'an'ı biliyodum ki. Meğersem o gördüklerim şehit annesiydi. Ben de onlardan oldum işte, öyle. (...)” (Şentürk 2013).

Memoratin Kaynağı: Meryem Şentürk. (Arnavutluk)

Memoratin Konusu: Meryem Şentürk'ün oğlu şehit olmadan önce gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Meryem Şentürk, oğlu şehit olmadan önce rüyasında bir topluma girdiğini ve orda Kur'an okuduğunu görür. O topluma, ben de sizden oldum artık, der. Oğlu şehit olduktan sonra, o toplumdaki kişileri şehit anneleri olarak yorumlar. Kendisi de artık bir şehit annesi olmuştur.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Taner Şentürk'ün şehit olmasından önce.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Meryem Şentürk, Kur'an okuyan bir topluluk.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Bir toplum, Kur'an.

Memoratin Değerlendirilmesi: Rüyada Kur'an okuduğunu görmek, “emir, nehiy, şeref, sevinç ve yardıma delalet eder.”⁴⁸² şeklinde tabir edilmektedir. Şehit annesi olmak, anneler için bir şeref olarak görülmektedir. Bu kutlu mertebeye erişen şehitler, Allah katında rızıklanmakta ve hallerinden memnun olarak yaşamaktadırlar. Şehitlerin, geride kalan ailelerine de yardımcı oldukları, zor zamanlarında onların yardımlarına yetiştikleri bilinmektedir.

Meryem Şentürk, toplulukta yer alan diğer kişilere ben de sizden oldum diyerek, onlarla paylaştığı ortak bir unsurun varlığından bahsetmektedir. Görülen rüya, Taner Şentürk'ün şehit olmasından sonra, Meryem Şentürk tarafından oğlunun şehit olacağına bir işareti olarak yorumlanmıştır. Bu yüzden, rüyanın gelecekte haber verici bir işleve sahip olduğunu söyleyebiliriz. Toplulukta yer alan kişiler ise, Meryem Şentürk tarafından şehit anneleri olarak yorumlanmıştır.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1712.3. Rüyanın yorumlanması. D1812.3.3. Rüyada geleceğin bildirilmesi. P231. Anne ve oğlu. P310. Arkadaş. (T)P43. Hoca. (T)V308. Kur'an-ı Kerim Okuma⁴⁸³.

23. “(...) Ama rüyasını bir gün önce görmüştüm. Gelinlik giydirdiler bana. [aynı yerde bu yerde rüyasını gördü, diyor ablası.] Şu rüyam: Bu ağacı görmüştüm. [Şehidin kabrinin yanındaki ağacı gösterir.] Bu ağaçtan bi dal koparmıştım ve gelinlik giymiştim rüyamda. Allah hayra çevirsin, bu neyin nesi dedim. Çok merak ettim. Ve çocuğumu getirdiğim zaman Şehitliğe, bu ağacı görünce ay dedim. Ben bu ağaçtan dal kırmıştım dedim. Başka yok. (...)” (Kurtuluş 2013).

Memoratin Kaynağı: Nezaket Kurtuluş. (Yugoslavya)

Memoratin Konusu: Nezaket Kurtuluş'un oğlu şehit olmadan önce gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Nezaket Kurtuluş, oğlu şehit olmadan bir gün önce rüyasında, kendisine gelinlik giydirdiklerini ve bir ağaçtan dal kopardığını görür. Oğlu şehit olduktan sonra, Şehitlik'e defnetmeye geldiklerinde oğlunun mezarının başındaki ağacın, rüyasında dal kopardığı ağacın aynısı olduğunu görür.

⁴⁸² Abdülğani b. İsmail en- Nablusi, a.g.e., s. 578.

⁴⁸³ Esma Şimşek, **Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması**, C.1., s. 376.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Burak Vardar'ın şehit olmasından bir gün önce.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişi(ler): Nezaket Kurtuluş.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Gelinlik, ağaç, ağaç dalı.

Memorataın Değerlendirilmesi: Rüyada geçen gelinlik ve ağaç önemli sembollerdir.

Rüyada görülen ağaç, “Rüyada uyanıkken tanınan bir ağaç görürse, o ağacın uyanıkken görülen durumu üzerine delalet eder.”⁴⁸⁴ şeklinde tabir edilmektedir. Nezaket Kurtuluş, oğlunu Şehitlik’e defnetmek için geldiklerinde, oğlunun mezarının başındaki ağaçla rüyasındaki ağacın aynı olduğunu görür. Türk halk inançlarında kişinin rüyasında bir ağacın kırıldığını görmesi, “kendisinin ya da aileden birisinin öleceğine”⁴⁸⁵ bir işaret olarak yorumlanmıştır. Nezaket Kurtuluş’un rüyasında ağaçtan bir dal kopardığını görmesi, oğlunu kaybetmesine bir işaret olarak yorumlanabilir. İnsanın kolu kanadı olarak nitelendirilen çocuğu ile ağacın dalı arasında bir benzerlik bulunmaktadır. Nezaket Kurtuluş, ağaçtan bir dal kopardığını görür. Ertesi gün de oğlunun şehit haberi kendisine ulaşır. Böylece kendisinin de kolu kanadı kırılmış olur. Nitekim, “ağaç kimi yorumlarda erkek, kimi başka geleneklerde çocuk anlamına gelir. Karaimler de, ‘çok ağaç görenin çok çocuğu olur’ derler.”⁴⁸⁶ şeklindeki yorumlardan da bu rüyada görülen ağacın, Nezaket Kurtuluş’un oğluna bir işaret sayılabileceğini söylemek mümkündür.

Mevlana’nın yaptığı bir rüya tabirinde ağaç, “Muhammed Mustafa’nın mübarek vücududur. O ağacın dalları peygamberlerin dereceleri ve velilerin makamlarıdır.”⁴⁸⁷ şeklinde tabir edilmiştir. Burada önemli olan nokta ise, ağacın dallarının peygamberlerin dereceleri ve velilerin makamlarına işaret ediyor olmasıdır. İslam dini üç ideal insan örneği sunar. Bunlardan biri olan peygamberlik, vehbi yani Allah tarafından bahşedilen bir makamken; şehitlik ve velilik makamı kesbi yani insanın gayret ve isteğiyle elde ettiği makamlardır.⁴⁸⁸ Çeşitli hadis kaynaklarında belirtildiği gibi “kıyamet günü nebiler ve Sıddıklar şefaatt ettikten

⁴⁸⁴ A.e., s. 74.

⁴⁸⁵ Ruhi Ersoy, “Türklerde Ölüm ve Ölü ile İlgili Rit ve Ritüeller”, s. 89.

⁴⁸⁶ İbn Sa’d, *at- tabaqat al- kubra*, C. V, Eduard Sachau baskısı, s. 93’ten aktaran Annemarie Schimmel, *Halifenin Rüyalari*, s. 78.

⁴⁸⁷ Ahmed Eflakî, *Ariflerin Menkabeleri*, Çev. Tahsin Yazıcı, İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2006, s. 319.

⁴⁸⁸ Bkz. Abdülhakim Yüce, *a.g.e.*, s. 27 – 28.

sonra şehitler çağrılır, onlar da diledikleri kadar şefa'at ederler!’’⁴⁸⁹ Buradan şehitlerin, kıyamet günü şefa'at edecek üç gruptan biri olduğunu anlıyoruz. Bu hadisten de yola çıkarak rüyada ağaçtan kırılan dalın, şehitlik makamına işaret ettiğini söyleyebiliriz.

Anadolu’da rüyada görülen gelinlik, “ölümün olacağına”⁴⁹⁰ bir işaret sayılmıştır. Rüyada görülen gelinlik, beyaz olması bakımından değerlendirilirse zulmedilerek öldürülenlerin ve şehit olanların rengidir. Rüyada görülen gelinliğe bu açıdan bakacak olursak, Burak Kurtuluş’un şehit olacağının bir işareti olarak değerlendirmek mümkündür. Türk kültüründe beyaz; saflığın, temizliğin bir sembolü olarak görülmüş ve değerlendirilmiştir. Giyilen beyaz bir kıyafet aynı zamanda, “ruhun beden üzerindeki zaferini de gösterir.”⁴⁹¹ Şehitlerin ölüm anında tüm günahlarının affolması, ruhlarının yeşil kuşların bedenlerine sahip olması kendilerine bahşedilen mükâfatlardandır. Rüyada görülen gelinlik,⁴⁹² bu durumun sembolü olarak da değerlendirilebilir. Tüm bu söylediklerimizden de anlaşıldığı gibi, bu rüya gelecekte haber verici bir işleve sahiptir.

Memoratta Yer Alan Motifler: **F811.** Sıra dışı Ağaçlar. **F1068.** Gerçekçi rüya. **P231.** Anne ve oğlu. **V50.** Dua. **V201.** Allah: *Allah hayra çevirsin.* **Z71.0.1.** Formülistik Tek Sayılar: Bir: *Bir gün önce.* **Z142.** Sembolik Renk: Beyaz: *Gelinlik.*

24. “(...) Ya görü... vefah etmeden önce böyle şey olmuştu. Böyle sanki böyle ee bebek oldu. Küçük bebek oldu. Gök... kanatları göke çıkıyo yane uçak gibi nasıl uçak uçuyo aynı o şekilde çıktı. Göge çıktı, gitti yani. Ben de dedim ki niye öyle oldu dedim. Bi çocuğu arayalım dedim. Çocuk dedim böyle böyle dedim, rüya gördük dedim. Çocuğu aradık işte babası dedi ki biz akşam konuştuk dedi. (...)” (Altundağ 2013).

Memoratin Kaynağı: Safiye Altundağ. (Malatya, Pötürge)

⁴⁸⁹ **Müsned**, I, 5’ten aktaran Abdülhakim Yüce, **a.g.e.**, s. 118.

⁴⁹⁰ Neriman Senem Akyol, **a.g.t.**, s. 43.

⁴⁹¹ Selçuk Kürşad Koca, “**Türk Kültüründe Ongunlar ve Semboller**”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Halk Bilimi Bilim Dalı, Sakarya, 2004, s. 32.

⁴⁹² Rüyada görülen gelinliğin ölümün sembolü oluşuyla ilgili benzer anlatı metni için bkz. Nevzat Gözaydın, “Ölü ve Ölümle İlgili Anlatılar Kataloğu- X”, Ankara, **TDK Belleten**, C. 1, 2003, s. 43.

Memoratin Konusu: Safiye Altundağ'ın oğlu şehit olmadan önce gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Safiye Altundağ, oğlunun şehit olmasından bir gün önce rüyasında, oğlunun bebek olup gökyüzüne uçtuğunu görür. Buna bir anlam veremez. Ertesi gün oğlunun şehit haberi gelir.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Süleyman Altundağ'ın şehit olmasından bir gün önce.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Gök.

Memoratta Yer Alan Kişi(ler): Süleyman Altundağ.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Bebek olup gökyüzüne çıkması, gökyüzü, kanat.

Memoratin Değerlendirilmesi: Rüya, Süleyman Altundağ'ın bebek olarak gökyüzüne doğru uçup gittiği görülmüştür. Bilindiği gibi bebekler, günahsızlığın, saflığın ve temizliğin sembolüdür. Şehitlerin sahip oldukları birçok mükâfat vardır. Şehidin “kanı ilk aktığı anda günahları af olur.”⁴⁹³ Bu mükâfat, rüyada Süleyman Altundağ'ın bebek olmasıyla sembolize edilmiştir, diyebiliriz.

Bebeğin, adeta bir kuş gibi gökyüzüne uçup gittiği görülür. Birçok kültürde ölüm, kuş olarak tasavvur edilir. Nitekim, “Türkler ruhun ölümden sonra göğe yükseldiğine⁴⁹⁴ inanırlar. Göğe yükselmek için ruhun kanatlı bir nesne olması gerektiği inancı hâkimdir.”⁴⁹⁵ Bu durum hakkında Orhon Yazıtlarında, “vefat eden hakkında “uçdı”⁴⁹⁶ kelimesi kullanılmıştır. Bu anlayış, İslamiyet sonrasında da devam etmiştir. “Malumdur ki Batı Türklerinde hatta İslamiyet’i kabulden sonra, “öldü” yerine “şunkar boldı” yani “şahin oldu” ibaresi kullanılıyordu.”⁴⁹⁷

⁴⁹³ Tirmizi, **Sünen-i Tirmizi Tercemesi**, C. 3, s. 206, Cihadın Faziletleri, 25; İbn Mace, **Sünen-i İbn Mace Tercemesi ve Şerhi**, C. 7, s. 520, Kitabü'l Cihad, 16. **Müsned**, IV, 131, 200'den aktaran Abdülhakim Yüce, a.g.e., s. 112.

⁴⁹⁴ Bkz. Kimlik bilgileri bulunmayan sözlü kaynak kişinin rüyasında oğlunun onu ağacın tepesine çıkardığını gördüğü 36. Rüya metni; sözlü kaynak kişisi Özden Topçu'nun rüyasında oğlunu uçuyormuş gibi gördüğü 37. Rüya metni.

⁴⁹⁵ Ruhi Ersoy, “Türklerde Ölüm ve Ölü ile İlgili Rit ve Ritüeller”, s. 95.

⁴⁹⁶ Osman Nedim Tuna, “Köktürk Yazıtlarında “Ölüm” Kavramı ile İlgili Kelimeler ve “Kergek bol-“ Deyiminin İzahı”, **VIII. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler - 1957**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, S. 179, 1960, s. 139.

⁴⁹⁷ Osman Nedim Tuna, a.g.m., s. 139.

Rüyada görülen uçmak, “yolculuk”⁴⁹⁸ olarak tabir edilir. Ölüm, dünya hayatından ahiret hayatına yapılan bir yolculuk olarak yorumlandığında rüyanın bu durumu haber veren bir işleve sahip olduğunu söylemek mümkün olur. “Bazı tabirciler, rüyada uçmak eğer kanatla olursa, yolculuğa çıkmaya, kanatsız olursa, **bir durumdan diğer bir duruma geçer** veya bir yerden diğer bir yere nakleder, dediler.”⁴⁹⁹ şeklinde de tabir edilmektedir. Burada da bir durumdan başka bir duruma geçiş, dünya hayatından ahiret hayatına geçişe, şehit mertebesine ulaşmaya delil sayılabilir. “Alçak bir yerden yüksek bir yere kanatsız uçtuğunu gören kimse, arzusuna nail olur ve yükseldiği nisbette şanı yücelir.”⁵⁰⁰ şeklindeki tabirden, şehitlik mertebesinin yüksekliğine, şerefine ulaşılabilir. Ayrıca, “rüyada uçmak, ‘Filan adam rahatlığa uçtu’ atasözünce de ferahlık ve sevince delalet eder.”⁵⁰¹ Nitekim, şehitler sahip oldukları nimetler sayesinde rahata erişirler. Şehit olmak, şeref ve sevinç kaynağıdır. Dini kaynaklarda da belirtildiği gibi, şehitler hallerinden o kadar memnundurlar ki, “dünyada olan bütün güzellik ve zevkler cennette olduğu için, oraya giren hiç kimse dünyaya geri dönmek istemez. Ancak şehit böyle değildir. O, mazhar olduğu ikramlar ve kendisine sunulan nimetler nedeniyle yeryüzüne dönüp on kere şehit olmayı arzu eder.”⁵⁰²

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşıldığı gibi bu rüyada, gelecekte haber verici işlev görülmektedir. Nitekim, Safiye Altundağ, oğlunun şehit haberini aldıktan sonra, gördüğü rüyayı oğlunun şehit haberine bir işaret olarak yorumlar.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1812.3.3. Rüyada geleceğin bildirilmesi. **P231.** Anne ve oğlu.

25. “Ben onu o gitmeden önce yani gördüm ama o gitmedi. O tecil etti. Sonra bu gitti. Ya bunu, buna saydım.

- Nasıl görmüştünüz?

⁴⁹⁸ Abdülgani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 918.

⁴⁹⁹ **A.e.**, s. 919.

⁵⁰⁰ **A.e.**, s. 919.

⁵⁰¹ **A.e.**, s. 921.

⁵⁰² Müslim, **Sahih-i Müslim ve Tercemesi**, C. 6, s. 83, Kitabu'l - İmare, 108, 109; Tirmizi, **Sünen-i Tirmizi Tercemesi**, C. 3, s. 192 - 193, Cihadın Faziletleri, 13; Nesei, **Sünen'ün Nesei**, C. 6, s. 404 - 405, Cihad, 30.

- Rüyayı nasıl gördüm? Bir gün sabahleyin böyle rüya, ev temizlik yapıyomuşum. Temizlik yaparken böyle kapıya birisi vurdu. Kapıya e şimdi bizim bi iç kapı var, bi de sokak kapısı var. Antre kapısı var. Antre kapısından girdim ki, o şahıs içeri girmiş. Kapıya dışarı kapı nasıl açık kaldı bilmiyorum. İçeri girdi. Ben onu görünce korktum, böyle dışarı kaçmak istedim. Böyle eliyle de hafiiif böyle ayağıyla dokundu ki gitme diye. Ondan sonra ben koştum, gittim. Bi orda bizim köylümüz var, komşumuz. Komşuya gittim, dedim ki Fatma abla koş dedim bizim eve birisi girdi. Ondan sonra onunla konuşurken bu şimdi bi adam böyle ee bi tane payton gibi bi arabaya binmiş üzeri bembeyaz bir örtüyle örtülü, kafasını da şöyle yapmış ilahi söyleyerek gidiyo. O ev bizden daha sokağa yakın, caddeye yakın. Ben orda işte bu adamdı bizim eve giren dedim. Hemen indi, abimle tokalaştı. Ondan sonra dedi ki bana, ama ben dedi sana bişey yapmıyaktım dedi. Ben dedi ee İslamı kuvvetlendirmek için dedi vakıf kurdum. Senden yardıma geldim dedi. Gitti öyle. Sonra bir gün tekrar eve geldim. Ben başka bi yerden geldim. Kapı kitli. İçeri girdim ki salonda bizim böyle saçlar var koltukların üzerinde böyle böyle saçlar var. Ondan sonra ee kayıinvalideme diyorum ki bak anne diyorum o adam yine gelmiş bize. Ama nasıl girdi buraya dedim. Böyle kapalı bi pencere var benim. Camlı, şeyli demirli. Bi de öyle derken demirde o demirlerden uçtu geldi önüme dikildi. Dedim ki Ya Allah ya Resulullahım dedim. Bu dedim şimdi eşim görse ben böyle burdan demirden girdi deseem inanmaz dedim. Gitse dedim böyle kendi gücümü topladım ki ne işin var burda dicem aa dedim Hazreti Ali. Ondan sonra şimdi ben bunu tabir ettirdim. Sonra, çocuk şehit olduktan sonra tabir ettirdim. Bana dedi ki o, bak dedi kızım dedi Hazreti Ali şehit, senin oğlun Kuzey Irak'ta gitti. Hazreti Ali Kuzey Irak'ta yatıyo dedi, bir. İkincisi de eğer kapıdan alsaydın büyük oğlun gidecekti. O ikinci yolu tercih etmiş; ikinci çocuğun gitti dedi. Üçüncüsü de zaten paytonun yerine araba geldi. Cenaze arabası geldi. Kapıya polis gelir gelmez de ilk yaptığım iş telefona sarılıp Fatma abla nolarsun kapıya polis geldi, ben çok korkuyorum dedim. O rüyada da o kadından yardım istemiştim. Gerçekte de ondan yardım istedim. İşte sonuç böyle yani. Gerçekten Hazreti Ali aldı dediler. Zaten İslamı kuvvetlendirmek için geldim

dedi. O da bi şehitti sen de şehit haline gel dedi. A tabi gerçekten de o rüyayla sonraki olan olaylara bakıyorum hepsi aynı. Çünkü askeriye geldi, cenazeyi getirdi. Onlar da ilahi söyleyerek gittiler. Allahüekber Allahüekber diyerek gittiler. E bu da o adam da ilahi söyleyerek gitti. Öyle gördüm işte. (...)" (Bayraktar 2013).

Memoratin Kaynağı: Gönül Bayraktar. (Şebinkarahisar)

Memoratin Konusu: Gönül Bayraktar'ın oğlu şehit olmadan önce gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Gönül Bayraktar'ın iki oğlu vardır. Büyük oğlu, askerliğini tecil ettirmiş, küçük oğlu Ceyhun Bayraktar askere gitmiştir. Gönül Bayraktar, gördüğü rüyayı küçük oğlu Ceyhun Bayraktar askere gidince ona yorumlamıştır. Gönül Baytar, daha oğlu askere gitmeden, rüyasında evine giren bir kişi görür. Bu kişiden korkar ve komşusundan yardım istemeye gider. Bir arabanın içinde ilahiler söyleyerek bembeyaz örtüler içinde gelen bu kişi, evinde gördüğü kişidir ve Gönül Bayraktar'ın ağabeyi ile tokalaşır. Daha sonra, Gönül Bayraktar'a kendisinden korkmamasını, İslam'ı kuvvetlendirmek için kurduğu vakfa kendisinden yardım istediğini belirtir. Gönül Bayraktar, evine döndüğünde evinin salonunda saçlar görür. Böylece bu kişinin evine tekrar geldiğini anlar. Bu kişi kapalı pencereden uçarak Gönül Bayraktar'ın önüne dikilir. Gönül Bayraktar, bu kişinin Hazreti Ali olduğunu anlar. Gönül Bayraktar, oğlu şehit olduktan sonra bu rüyayı tabir ettirir ve gördüğü rüyanın aynen gerçekleştiğini görür.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Ceyhun Bayraktar'ın askere gitmesinden önce.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Gönül Bayraktar'ın evi, salon.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Gönül Bayraktar, Gönül Bayraktar'ın komşusu Fatma abla, Gönül Bayraktar'ın ağabeyi, Gönül Bayraktar'ın kayınvalidesi, Hazreti Ali.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Saç, koltuk, ev, evin kapalı penceresi, kapı, salon, payton, beyaz bir örtü.

Memoratin Değerlendirilmesi: Rühayı oluşturan çeşitli sembollerin olduğu görülmektedir. Bunlardan birini ev oluşturur. Daha önceki memorat örneklerinde de

gördüğümüz gibi, rüyada görülen ev, kişinin dünyasını sembolize eder. “Ev kişinin şerefi, şanı ve çoluk çocuğunun barınağıdır.”⁵⁰³

Eve gelen kişi, Hazreti Ali’dir. Rüyada Hazreti Ali’nin görülmesi, “evlada, torunlara ve iyi bir nesle delalet eder.”⁵⁰⁴ şeklinde tabir edilir. Ayrıca “rüyada dört halifeyi (R.A.) gören kimsenin, şehid olarak ölmesi kuvvetle muhtemeldir.”⁵⁰⁵ Gönül Bayraktar, gördüğü rüyayı oğlunun şehit olmasından sonra tabir ettirir. Hazreti Ali’nin şehit oluşu, oğlunun şehit olacağına bir işaret olarak yorumlanmıştır. Dolayısıyla bu rüyanın gelecekte haber verici bir işleve sahip olduğunu görmekteyiz.

Rüyada, Hazreti Ali’nin beyaz örtülü bir halde, arabada ilahi söyleyerek geldiği görülür. Rüyada görülen “beyaz giysiler, özel öneme sahip bir şeyin işareti de olabilir; örneğin Cennete giden ve orada sevinçle karşılanan bir velinin oraya varışı gibi.”⁵⁰⁶ Bu yorumdan da anlaşıldığı gibi, Hazreti Ali Cennet’tedir. Rüyada Hazreti Ali, İslamı kuvvetlendirmek adına bir vakıf kurduğunu ve Gönül Bayraktar’dan yardım istemeye geldiğini söyler. Bu sözlerden de, Hazreti Ali’nin Ceyhun Bayraktar’ı yanına yani Cennet’e aldığı sonucuna ulaşabiliriz.

Türk kültüründe rüyada görülen saçın ne anlama geldiğiyle alakalı bilgiye Dede Korkut Kitabı’nda yer alan Salur Kazan hikâyesinde rastlamaktayız: Salur Kazan gördüğü rüyayı Kara Göne’ye anlatırken “kargı gibi kara saçımı uzanıyor gördüm”⁵⁰⁷ der. Kara Göne, Salur Kazan’ın rüyasında geçen saç, “saç kaygıdır”⁵⁰⁸ şeklinde yorumlar. Bu yorumdan hareketle, Gönül Bayraktar’ın rüyasında gördüğü saçlar, Ceyhun Bayraktar’ın şehit haberinin yaratacağı üzüntünün bir sembolü olarak düşünülebilir.

Görülen rüya, oğlunun vefatından sonra Gönül Bayraktar tarafından tabir ettirilmiştir. Bu rüya, Gönül Bayraktar tarafından gelecekte haber veren bir rüya olarak yorumlanmıştır.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1712.3. Rüyaların yorumlanması. **D1812.3.3.** Rüyada geleceğin bildirilmesi. **P231.** Anne ve oğlu. **P251.** Erkek kardeş. **P262.**

⁵⁰³ Abdülgani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 305.

⁵⁰⁴ **A.e.**, s. 416.

⁵⁰⁵ **A.e.**, s. 416.

⁵⁰⁶ Annemarie Schimmel, **Halifenin Rüyalari**, s. 103.

⁵⁰⁷ Muharrem Ergin, **Dede Korkut Kitabı**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1969, s. 33.

⁵⁰⁸ Muharrem Ergin, **a.g.e.**, s. 33.

Kaynana. **P310**. Arkadaş: *Komşu*. **V200**. Mukaddes şahıslar: *Hazreti Ali*. **V201**. Allah. **V290**. Diğer mukaddes şahıslar: *Şehit*. **Z142**. Sembolik Renkler: Beyaz: *Beyaz örtüyle kaplı araba*.

26. “(...) Siz peki hissetmiş miydiniz şehit olucağımı?

- Ettim. O dakika ettim de rüyasını da gördüm de yavrum. Gördüm aynı gecede gördüm ki dört tane beş tane aynı tavugun yavrusu kibin güvercinler uçur gidir ama Allah Allah diye uçurlar. Diyrim bunlar niye böyle uçuyo? Der çatışmaya gidirler. O sırada oğlum bene ayan da olduuu. Yavrum sıkıntı beni bastııı. Rahatsız oldum. Gece sabaha kadar yatmadım. Yatak bene ateş oldu. Yatmadım sabaha kader. Sabah oldu eve giremedim. Sanki biri bana bir haber verecek. Bir müjde verecek. Böyle bir şey. Ağzımız oruç idi. Gittik camiye. Camiden geldim. İftar şey ediyoduk. Bir de baktım ki habar geldi. Telefon geldi ki oğlun şehit oldu. (...)” (Çelenk 2013).

Memoratin Kaynağı: Şahzade Çelenk. (Ardahan, Balçesme Köyü)

Memoratin Konusu: Şahzade Çelenk’in oğlunun şehit olmasından önce gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Şahzade Çelenk, oğlu Cevdet Çelenk’in şehit olduğu gece, rüyasında dört beş tane yavru güvercinin Allah Allah diyerek uçtuğunu görür. Buna bir anlam veremez. O güvercinlerin çatışmaya gittiklerini öğrenir. O sırada oğlunun durumu kendisine ayan olur. Sabaha kadar uyuyamaz, içini bir sıkıntı kaplar. Ertesi gün, oğlunun şehit haberi gelir.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Cevdet Çelenk’in şehit olduğu gece.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: -

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Dört beş tane yavru güvercin.

Memoratin Değerlendirilmesi: Şahzade Çelenk, rüyasında dört - beş tane yavru güvercinin Allah Allah diyerek çatışmaya gittiklerini görür. Burada, güvercinler, askerlerin bir sembolü olarak yer almıştır denilebilir. “İbn-i Sirin’in (R.A.) “Güvercin görmek uzaktan gelecek bir habere delalet eder” dediği rivayet

edilmiştir.⁵⁰⁹ Şehzade Çelenk, gördüğü rüyadan sonraki gün oğlunun şehit haberini alır. Bu rüya, gelecekte haber verici işleve sahiptir.

Şahzade Çelenk gördüğü rüyadan sonra oğlunun durumunun kendisine ayan olduğunu belirtir.

Oğullarının şehit haberini almadan bir gün önce annelerin gördüğü rüyalarından bazıları da şöyledir:

Özden Topçu rüyasında **çamaşır** görür:

“(…) O gece çok çamaşır gördüm. Çamaşır iyi gelmedi bana. Kayıntamın çamaşurlarını gördüm. Doldurmuş doldurmuş makinanın yanına diyom bunca çamaşur nerden geldi diyom.”⁵¹⁰

Bilgilerini vermek istemeyen bir şehit annesi ise rüyasında **buzdolabı kablolarının kesildiğini** görür:

“(…) Gece de yattım yattım rüyamda gördüm ki buzdolabının kablolarını hep kestiler. Anladım. İşte eyle hissettim daha fazla etmedim. (...)”⁵¹¹

Nihal Türk rüyasında **yanmış inşaat iskelesi** görür:

“O akşam gördüm. Şöyle bi yerde böyle bi inşaatçılar, şeyler oluyo ya. Öyle bi şey, siyah. Yani böyle yanmış gibi bi şey. ... Yani, uyandım yani telefon geldi. Uyandım, şehit olmuş. (...)”⁵¹²

Yukarıdaki rüyalarda görülen çamaşır, buzdolabının kesilen kabloları, yanmış inşaat iskelesi gibi unsurlardan sonra şehit anneleri oğullarının şehit haberini almıştır. Oğullarının şehit olacağını rüyalarında önceden görüp görmediklerini sordüğümüzda anneler, yukarıdaki rüyaları anlatmışlardır. Anneler, oğullarının şehit haberini aldıktan sonra, rüyalarında gördükleri unsurları, oğullarının şehit olacağının bir işareti olarak yorumlamışlardır diyebiliriz.

Memoratta Yer Alan Motifler: B211.3.5. Konuşan güvercin. **D1812.3.3.** Rüya geleceğin bildirilmesi. **D1812.4.** Geleceğin hissikablelvuku yoluyla ortaya çıkması. **P231.** Anne ve oğlu. **V73.** Oruç. **V112.2.** Camiler (Mescitler), **V201.** Allah.

⁵⁰⁹ Abdülgani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 1041.

⁵¹⁰ Şehit annesi Özden Topçu.

⁵¹¹ 22 Mart 2013 tarihli derleme.

⁵¹² Şehit annesi Nihal Türk.

27. “Ben bu çocuğum şehit olmadan önce üç gün evvel gordum. Bana bi mezar verdiler. Dediler ki bu mezar senin dediler. Ben dedim ben hasta değülüm bi şey değülüm ben mezarı kabul etmem dedim. Başı beyaz sarıklı böyle hoca dedi ki bu mezar senin dedi. Ben gene kabul etmedim. Neyse üçüncüye gene dedi ki bu mezar dedi kabul etsen de etmesen de senin dedi. Ağzı da kapaklı aynı böyle beton kapaklı[Mezarı gösterir.] O mezarı bana verdiler. Kabul etsem de etmesem de aldım o mezarı verdiler bana. Üç gun sonra çocuktan haber geldi, şehit oldu diyerekten. İşte, onu anlatamam ben sana nasıl olduğumu, ne yaptığumu ben. (...)” (Bacak 2013).

Memoratin Kaynağı: Ayşe Bacak. (Tokat, Erbaa)

Memoratin Konusu: Ayşe Bacak’ın oğlunun şehit olmasından önce gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Ayşe Bacak, oğlunun şehit olmasından üç gün önce rüyasında kendisine bir mezar verilmeye çalışıldığını görür. Bu mezarı almayı kabul etmez. Fakat bu mezar, kendisine zorla verilir. Üç gün sonra da oğlunun şehit haberini alır.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Âdem Bacak’ın şehit olmasından üç gün önce.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Mezar.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Ayşe Bacak, başı beyaz sarıklı bir hoca.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Mezar, beyaz sarık.

Memoratin Değerlendirilmesi: Bu rüyada yer alan mezar, sembolik bir manaya sahiptir. Rüya da görülen “kabirler, uzak yolculuklara, üzüntü, keder, korkunç yer, zevce ve hapishanelere delalet eder.”⁵¹³ şeklinde tabir edilmiştir. Nitekim, Ayşe Bacak, gördüğü bu rüyadan üç gün sonra oğlunun üzüntü veren şehit haberini alır. Dolayısıyla bu rüyanın gelecekte haber verici bir işleve sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Rüyada görülen beyaz sarıklı hoca, dinin bir sembolü olarak değerlendirilebilir.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1812.3.3. Rüya da geleceğin bildirilmesi. P231. Anne ve oğlu. (T)P43. Hoca⁵¹⁴. (T)V110. Dinsel Yapılar: Mezarlıklar. V290. Diğer

⁵¹³ Abdülgani b. İsmail en- Nablusi, a.g.e., s. 466.

⁵¹⁴ Ferhat Aslan, Naki Tezel’in İstanbul’dan Derlediği Masallar, s. 381.

mukaddes şahıslar: *Şehit. Z71.1. Formülistik Sayı: Üç: Üç gün. Z142. Sembolik Renk: Beyaz: Beyaz sarık.*

28. “(...)Şehit olduğu gece ben çok hayal kurmuştum. Hayal kuruyodum, daha gelin ediyoduuum uzağa yollıyamıyodum oğlumu, üst katımda olcaktı. Sonra kapı çaldı. Kapıyı açtım, oğlun şehit oldu dediler. Ondan bir gün önce bir hafta önce bi şey oldu. Rüyamda bi mayın tarlasında oluyoruz. Böyle bi tarla gibi bodur ağaçların olduğu bi yerde. Sonra da bi mayın görüyorum. Oğlum bana doğru koşuyo. Koşma annen kurban, gelme bomba var diyorum. O bi adım attı, her taraf toz duman. Sonra o tozun içinde oğlumu aradım. Ve buldum. Gözleri kör olmuştu. Annen kurban, korkma dedim. Ben sana göz olurum. Uyandım. Yarabbi niye böyle rüya görüyorum dedim. Ertesi akşam rüyamda oğlum şehit oldu, kucağıma düştü. Yemyeşil mangal gibi gözleri vardı ablası. Şöyle gözlerini bana çevirdi annem dedi. Cebimdeki altınları Taksim’deki camiye ver. O zaman Taksim’de bi cami yapılma söz konusuydu. Ve oğlum cebinde dolarla geldi. Askerlerin şey günü varmış. Birbirlerinin e para günü mü ne yapıyolarmış. Ben o parayı Taksim’deki cami yapılamadığı için başka bi camiye verdim. Ve oğlum bir hafta sonra o rüyadan bir hafta sonra aynı yerde aynı şekilde şehit oldu. (...)” (Hacılioğlu 2013).

Memoratin Kaynağı: Saadet Hacılioğlu. (Trabzon)

Memoratin Konusu: Saadet Hacılioğlu’nun oğlu şehit olmadan bir hafta önce gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Saadet Hacılioğlu, oğlunun şehit olmasından bir hafta önce rüyasında oğlunun mayın tarlasında kendisine doğru koştuğunu görür. Mayın patlar ve oğlunun gözleri kör olur. Ertesi gün gördüğü rüyada ise, oğlunun şehit olup kucağına düştüğünü görür. Bir hafta sonra da Coşkun Hacılioğlu, annesinin rüyasında olduğu gibi şehit olur.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Saadet Hacılioğlu’nun oğlunun şehit olmasından bir hafta önce.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Mayın tarlası.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Saadet Hacıoğlu, Coşkun Hacıoğlu.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Mayın tarlası, bodur ağaçlar, mayın, altın.

Memoratta Değerlendirilmesi: Saadet Hacıoğlu, rüyasında oğlunun mayın tarlasında koştuğunu ve bir mayına basarak kör kaldığını görür. Ertesi gün gördüğü rüyada da oğlu, şehit düşer. Şehit olurken annesine bir vasiyette bulunur. Cebinde bulunan altınları, camiye vermesini söyler. Coşkun Hacıoğlu'nun şehit olmasından sonra cebinden çıkan paraları, annesi götürür ve camiye verir. Saadet Hacıoğlu'nun gördüğü rüyalar, aynen gerçekleşir. Bu rüya, gelecekte haber verici bir işleve sahiptir.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1812.3.3. Rüya geleceğin bildirilmesi. F1068. Gerçekçi Rüya. P231. Anne ve oğlu. P461. Asker. V112.2. Camiler (Mescitler). V290. Diğer mukaddes şahıslar: Şehit. (T)V304. Çeşitli dini inanışlar: dilek dileme (vasiyet)⁵¹⁵. Z71.0.1. Formülistik Tek Sayılar: Bir: *Bir hafta, bir gün*.

4.3.1.1.2.2. Şehit Babalarının Gördüğü Rüya

29. “(...)Ve o şehit olmadan şehit olacağı gece amcan parçalanmış kurban etleri nasıl böyle sıkıntılı böyle uykusunda bağıriyo. Tamer diyomuş ki babaaa baba ben ateş altındayım. Yardım et baba. (...)” (Vardar 2012).

Memoratta Kaynağı: Nezafet Vardar. (Yugoslavya)

Memoratta Konusu: Cemal Vardar'ın oğlunun şehit olmasından önce gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratta Özeti: Şehit Tamer Vardar'ın babası Cemal Vardar, oğlunun şehit olduğu gece rüyasında parçalanmış kurban etleri görür. Oğlu, ateş altında olduğunu söyler ve kendisinden yardım ister. Ertesi gün Tamer Vardar'ın şehit haberi gelir.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Tamer Vardar'ın şehit olduğu gece.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Cemal Vardar, Tamer Vardar.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Parçalanmış kurban etleri.

⁵¹⁵ Ferhat Aslan, Naki Tezel'in İstanbul'dan Derlediği Masallar, s. 411.

Memoratin Değerlendirilmesi: Rüyaya baktığımızda, parçalanmış kurban etlerinin bir sembol olarak kullanıldığını söylememiz mümkündür. Cemal Vardar'ın rüyasında sıkıntılı oluşu ve bağırması gördüğü parçalanmış kurban etlerinin olumsuz bir niteliğe sahip olduğunu düşündürmektedir. Rüyada görülen, “et dilimleri, açık ve zararlı bir şeye delalet eder.”⁵¹⁶ şeklinde yorumlanmaktadır. Nitekim, Cemal Vardar'ın rüyasında, oğlu ateş altında olduklarını söylemekte ve kendisinden yardım istemektedir. Anadolu'da eğer rüyada “çiğ et görülürse, bir sıkıntı yaşanılacağına”⁵¹⁷ inanılmaktadır. Bu yorumlar, rüyanın gelecekte haber verici bir işleve sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Rüyanın görüldüğü günün ertesinde, Tamer Vardar'ın şehit olduğu haberi ailesine ulaşmıştır.

Rüyada geçen parçalanmış kurban etleri, bize Kınalı Ali Destanı'nı hatırlatmaktadır. Annesi, askere giden oğlu Ali'nin saçına kına yakar. Annesi bunun sebebini soran oğluna yazdığı mektupta, “askere giden yiğitlerimize: Vatana kurban olsun diye”⁵¹⁸ kına yakıldığını söyler. Rüyada geçen parçalanmış kurban etleri, vatan uğruna şehit düşen askerlerimizin bir sembolü olarak yorumlanabilir.

Rüyalar, gelecekte haber verici bir işleve sahiptir. Bu haber, kimi zaman olumlu bir niteliğe sahipken kimi zaman olumsuz bir nitelikte de olabilir. Eğer “kişiyi tehdit eden, değiştirilemez bir kötülük söz konusuysa, uyarı bu kötülüğün meydana gelmesinden ancak kısa bir süre önce ortaya çıkar ki, kötülüğe uğrayan kişi fazla korku ve endişe çekmesin. Ancak bu durumda rüya çoğunlukla hayli açıktır.”⁵¹⁹ Bu durum, örnek rüya memoratımız için de geçerlidir. Görülen rüya, Tamer Vardar'ın şehit haberinin gelmesinden bir gün öncesine aittir. Hatta bu rüyanın görüldüğü esnada, Tamer Vardar'ın çatışma halinde olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum, rüyada gayet açık bir şekilde - Tamer Vardar'ın babasından yardım istemesi şeklinde - ortaya çıkmaktadır.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1813.0.3. Baba, oğlunun tehlikede olduğunu hisseder. **F1068.** Gerçekçi rüya. **P233.** Baba ve oğlu.

⁵¹⁶ Abdülgani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 302.

⁵¹⁷ Neriman Senem Akyol, **a.g.t.**, s. 40.

⁵¹⁸ Mehmet Yardımcı, “Geleneksel Kültürümüzde ve Aşıkların Dilinde Kına”, (Çevrimiçi) http://turkoloji.cu.edu.tr/HALK%20EDEBIYATI/mehmet_yardimci_geleneksel_kultur_asiklar_kina.pdf, 23 Mart 2014.

⁵¹⁹ Annemarie Schimmel, **Halifenin Rüyalari**, s. 33.

30. “(...)Babası o gün bu Bayrampaşa’da çalışıyordu babasına telefon açmış demiş baba demiş nasılsın? Babası demiş ki ben çok iyiyim, ben geleceğim demiş. Ben sana para gönderdim. O zamanın parası 4 milyon mıydı neydi göndermiş. A baba baba demiş sen parayı gönderiyorsun ben burda parayı nereye vereceğim demiş. Taşların arasındayız demiş. Para gönderme demiş. Demiş al oğlum gönderdim sana, arkadaşına. Ondan sonra demiş baba demiş ben 5 gün sonra izine geleceğim. Babası da demiş tamam oğlum tamam demiş. Öyleyse ben gelmiyorum. Baba sen nasıl buraya geleceğin demiş. Gelemezsin sakın sakın ki sen yerinde oynamayasın, gelmeyesin. Korkmuş babası da kalp hastası ondan sonra kızım o işte o cuma gecesi biz eyle hep saatimizi kurarız. Elhamdülillah biz namaz ibadetli insanlarız. Ezanda evvel 10-15 dakika evvel kalkarız. Saati kurduk biz uzandık. Tam sabaha yakın tam daha saat çalmadan baktım bey birden kendini şeyden yataktan attı. Dedi kalk kalk kalk dedi. Emine Emine dedi. 5 silah sesi dedi direktman kalbime geldi dedi. Hepsini uzun dedi beni vurdu. Haman ben kalktım ben anladım ben dedim Necmettin şehit oldu. Haman kalktım ben camları açtım. Söyledim yarabbim havada, denizde, karada nerde var ise sana emanet, yavrum da sana emanet. Haman beyim kalktı attı ağzına hapını aldı, dışarı çıktı. Dışarı çıktı, benim daha artık kızım uyacak değilim. Haber gelmiş iş yerine. Bu Bayrampaşa’da çalışıyordu. Ben artık böyle... Böyle sanki beni tutuyorlar. Böyle sana nasıl anlatıyorum böyle evin içinde ha duramıyorum. Çocuk vurulmuş.(...)”(Bayhatun 2013).

Memoratin Kaynağı: Emine Bayhatun. (Malatya)

Memoratin Konusu: Necmettin Bayhatun’un babasının, oğlunun şehit olmasından evvel gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Necmettin Bayhatun’un babasının, uykudan beş el silah sesi duyup uyanmasıyla Emine Bayhatun’un oğlunun şehit olduğunu anlaması anlatılmaktadır.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Necmettin Bayhatun’un şehit olduğu an.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Necmettin Bayhatun’un babası ve Emine Bayhatun.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Beş el silah sesi.

Memorataın Değerlendirilmesi: Bu memoratta yer alan iletişim kanalının ne olduğu tam olarak belli değildir. Necmettin Bayhatun’un babası uykusu esnasında beş el silah sesi duyar ve uyanır. Uyku esnasında hissedilen fakat rüya özelliği göstermeyen bu memorat için, **yakaza hali** denilebileceği gibi **hissetme** / **ayan olma** hali de denilebilir.

Necmettin Bayhatun’un şehit olduğu an ile babasının hissettiği hal eş zamanlıdır.

Emine Bayhatun, eşinin anlattıklarından oğlunun şehit olduğunu anlar ve hemen pencereleri açarak dua eder. Halk arasında rızkın sabah namazından sonra dağıtıldığına inanılır. Dağıtılan rızıktan nasiplenmek maksadıyla halk arasında sabah pencerelerin açılması gibi bir inanış mevcuttur.⁵²⁰ Memoratta, bu inanışın yansımasını görmekteyiz.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1813. Uzak bir yerdeki olayları bilme mucizesi. **F1068.** Gerçekçi Rüya. **P233.** Baba ve oğlu. **V50.** Dua. **(T)V56.** Namaz. **(T)V302.** Ezan. **Z71.3.** Formülistik Sayı: Beş: *Beş el silah sesi*.

4.3.1.1.2.3. şehit Kardeşlerinin Gördüğü Rüyalar

31. “(...) Bi gün, o şehit olmadan bi gün önceki gün rüyamda komşunun bahçesine tabut gelmiş ama içinde insan vardı. Ertesi gün tam kalktım anneme anlatıyorum rüyayı. Anne dedim hayırdır yedi gündür dedim tabut görüyorum rüyamda. Bugün de dedim şu dedim şerif amcaların kapısına tabut gelmiş dedim, içi doluydu dedim. Annem de dedi ki hayrolsun dedi. Benim de dedi şu sol gözüm seyiriyo dedi, hayıra seyiremez dedi. Tam o saatte kardeşim şehit olmuş. Akşam haberi geldi zaten. Öyle yani. (...)” (Çolakkahraman 2013).

Memorataın Kaynağı: Hanife Çolakkahraman. (Kayseri Develi, İncesu Köyü)

Memorataın Konusu: Hanife Çolakkahraman’ın kardeşinin şehit olmasından bir gün önce gördüğü rüya anlatılmaktadır.

⁵²⁰ Bkz. “Seher vaktinde rızıklar dağıtıldığı için kapı ve pencereler açılır ki rızıklar içeri girsin deniliyor. Doğru mudur?”, (Çevrimiçi) <http://www.sorularlailamiyet.com/qna/1395/seher-vaktinde-riziklar-dagitildiği-icin-kapi-ve-pencereler-acilir-ki-riziklar-iceri-girsin-deniliyor-dogru-mudur.html>, 30 Haziran 2014. “Kısmetinizi açmak için.”, (Çevrimiçi) <http://www.estanbul.com/kismetinizi-acmak-icin-50257.html>, 30 Haziran 2014.

Memoratin Özeti: Hanife Çolakkahraman, kardeşi Osman Zurnacı'nın şehit olmasından bir gün önce rüyasında, komşunun bahçesine tabut geldiğini görür. Ertesi gün kardeşinin şehit olduğu haberi gelir.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Osman Zurnacı'nın şehit olmasından bir gün önce.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Komşunun bahçesi.

Memoratta Yer Alan Kişiler: İnsan, Şerif amcalar.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Tabut, Şerif amcaların bahçesi, yedi gün.

Memoratin Değerlendirilmesi: Diğer memoratlarda olduğu gibi, bu memoratta da tabut sembolü⁵²¹ yer almaktadır.

Türk halk kültüründe, yedi sayısı formel sayılardandır. Hanife Çolakkahraman, rüyasında yedi gün tabut görür.

Hanife Çolakkahraman, gördüğü rüyayı ertesi gün annesine anlatır. Anlatılan rüyanın hayırlara çıkması için, dinleyici tarafından "hayırdır inşallah; bize hayır, düşmana şer olsun."⁵²² gibi sözlerle yorumlanması tavsiye edilmektedir. Bu memoratta da rüyanın, **hayrolsun** denilerek yorumlandığı görülür.

Türk halk inançlarında, sol gözün seğirmesi hoş karşılanmamaktadır. Nitekim, Hanife Çolakkahraman'ın annesi de bu durumu hayıra seğiremez diyerek belirtmektedir. Türk halk inançlarında sol gözü seğiren kimse, "kederli haber"⁵²³ alır. Hanife Çolakkahraman'ın annesinin gözünün seğirdiği esnada, Osman Zurnacı şehit düşer. Sol gözün seğirmesi, Hanife Çolakkahraman tarafından Osman Zurnacı'nın şehit olmasının habercisi olarak yorumlanmıştır.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1812.3.3. Rüya geleceğin bildirilmesi. **D.1812.5.** İşaretler yoluyla geleceğin öğrenilmesi: *sol gözün seğirmesi*. **F1068.** Gerçekçi Rüya. **P253.** Kız ve Erkek Kardeşler. **V50.** Dua. **Z71.0.1.** Formülistik Tek Sayılar: Bir: *Şehit olmadan bir önceki gün*. **Z71.5.** Formülistik Sayı: Yedi: *Yedi gün*.

⁵²¹ Bkz. 7. Rüya memoratı, s. 122 - 126.

⁵²² Nurettin Albayrak, **Ansiklopedik Halk Edebiyatı Sözlüğü**, s. 471.

⁵²³ Sabahat Yargün, "İnsan Uzunlarla İlişkili Halk İnanmaları", **Halk Bilgisi Haberleri**, Y. 8, S. 92, 1939, s. 158.

4.3.1.1.2.4. Şehidi Tanıyan Akraba, Komşu, Arkadaş vb. Tanıdıkların Gördüğü Rüyalar

32. “(...)Geldim eve o akşam da ertesi gün bu sefer bi komşum var. Baktım eskiden beri komşuyuz. Bahtım sabahına geldi dedi Emine Hanım Emine Hanım dedi. Ben bu gece dedi Necmettin’i rüyada gördüm. Dedim sen nasıl gördün? Kız dedi gelmişti dedi bi gölgeliğin altına dedi beyle dedi beyle [Ellerini ensesinde birleştirerek ağacın altına uzanır gibi yapar.] yatmıştı. Dedi ki artık rahat ettim, kurtuldum. Ben de öyle içimde sanki bi şey koptu. Eyle dedim tamam tamam Hatice. Kavalti yapecektim daha ne çay içebildim ne şey. Bak çarşamba günü o kadın öyle söyledi. Kızım sana nasıl anlatıyım onun rüyaları onun nasıl ki böyle bi şeye sokuyosun (...)” (Bayhatun 2013).

Memoratin Kaynağı: Emine Bayhatun. (Malatya)

Memoratin Konusu: Emine Bayhatun’un komşusunun, Necmettin Bayhatun’u şehit olmadan önce rüyasında görmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Emine Bayhatun’un oğlu Necmettin Bayhatun, şehit olmadan önce Emine Bayhatun’un komşusunun rüyasına girer. Rüyasında, Necmettin Bayhatun’un bir ağaç gölgeliğine uzandığını ve artık rahat ettim dediğini görür. Ertesi gün gelir, gördüğü rüyayı Emine Bayhatun’a anlatır.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Necmettin Bayhatun’un şehit olmasından önce.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Gölgeliğin altı.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Necmettin Bayhatun, Emine Bayhatun’un komşusu Hatice.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Gölgelik (ağaç altı).

Memoratin Değerlendirilmesi: Rüyada görülen gölgelik, önemli bir semboldür. “İçinde gölgenin ve yeşilliğin olduğu, güzel Cennet bahçelerinin tadını hissettiren bir rüya her zaman, olumlu olarak yorumlanacak rüyalardandır.”⁵²⁴ şeklinde tabir edilmektedir. Necmettin Bayhatun’un rüyada artık rahat ettim, kurtuldum demesi, durumunun iyi olduğunun bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Ölüm, beden kafesinden kurtulan ruhun rahatlamasıdır. Kimi zaman rüyalarda ölecek kişinin

⁵²⁴ Annemarie Schimmel, **Halifenin Rüyalari**, s. 77.

Rüyasında gorduğu kiři. Orda dūřup bayılıyo çocuk. Revire gidiyo üç gün revirde kalmış. Bak o kadar kötü olmuş. Sormuřlar ki senin neyin oluyo? Hiçbi şeyim demiş. Ben rüyamda görmüştüm, şimdi karşıma çıktı. Bi sene öncesinden. Ondan sonra üç gün sonra terhis oluyo evine geliyo. Tekrar rüyasına geliyo. Annemlere git, anneme haber ver. Ben çok iyiyim. Uhut şehitleriyle beraberim. Hiç merak etmesin. Böyle bana hep mesajlar gönderiyodu. Gel... Çocuk geldi burda bizi yirmi gün burda gitmiş gelmiş biz hiç rastlamamışız. O sabah geliyor, biz öğlende geliyoz ya hiç rastlamamışız. En sonunda internetten telefon ediyoy, arıyo bizi iřte. Ben diyo sizi görmek istiyorum, gelmek istiyorum. Pazar günü adresi öğrettik, geldi bize. Geldi çocuk hem anlatıyo hem ağlıyo böyle diyo. Buraya iřte gelmeden önce de rüyasında yine görüyo. Anneme git, git. En sonunda bi gün diyo sabah kuşluk namazı kılarken camide diyo. Böyle dua ederken arkamdan diyo bi el diyo omuzumu tuttu diyo. Tuttu diyo sađa sola oynuyom oynamıyom. Hayır dönemezsin, göremezsin beni demiş, oynayamazsın. Annemlere git, ben çok iyi olduğumu haber ver. Canlı yaşamış böyle, çocuk anlatıyo böyle. Canlı yaşadım diyo bu omuzumu diyo sađ elimi diyo hiçbi kötü řeye kullanmıcam diyo böyle. O beni böyle tuttu diyo. Ondan sonra, ondan sonra öyle söyledi diyo. Bi de baktım el kalktı döndüm, hiç kimse yok diyo. Ondan sonra iřte geliyo şimdi, görüşüyo böyle çocuk ailece, nişanlıymış. Düđününe gittik. Hatay'a gittik. Ondan sonra o benim oğlumun düğününe geldi. Annemin cenazesine geldi. Hep geliyo ziyaret ediyoy, eşiyle birlikte. Bizim oğlumuz gibi o da. Ođlumdan iki yař küçük. Ama oğlumuz gibi. O hac, hacca... Umre'ye götürüyo insanları. Orda hocalık yapıyo. Gidiyo geliyo iřte. Böyle bir aile dostumuz oldu o yüzden.” (Yavuz 2013).

Memoratın Kaynağı: Emine Yavuz. (Artvin, Arhavi)

Memoratın Konusu: Gökhan Yavuz'u tanımayan bir kişinin rüyasında gördükleri ve gerçey hayatta yaşadıkları anlatılmaktadır.

Memoratın Özet: Gökhan Yavuz, şehit olmadan bir yıl önce, Hataylı bir çocuğın rüyasına girer. Bu rüyada, Gökhan Yavuz kamuflajıyla açık ve boş bir mezarın başında durur. Bu mezarın kendisine ait olduğunu ve buraya kendisinin geleceğini söyler. Bu rüyayı birkaç kez daha görür. Hataylı çocuk, askerliğinin bitmesine altı

gün kala, televizyonda Gökhan Yavuz ve üç askerinin şehit olduğunu görür. Terhis olduktan sonra evine gider. Rüyasında tekrar Gökhan Yavuz'u görür. Ailesine gidip kendisinin iyi olduğunu, Uhut Şehitleriyle birlikte olduğunu söylemesini ister. Bir sabah camide kuşluk namazı kılarken arkasından bir el omzuna dokunur ve ondan ailesine gidip iyi olduğunu söylemesini ister. Bunun üzerine çocuk, Gökhan Yavuz'un ailesini bulur ve yaşadıklarını onlarla paylaşır.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Yukarıdaki memorat örneğinde birden fazla memoratın iç içe geçtiğini görüyoruz: Gökhan Yavuz'un şehit olmasından önce rüyada yaşananlar, Gökhan Yavuz'un şehit olmasından sonra rüyada yaşananlar ve Gökhan Yavuz şehit olduktan sonra gerçek hayatta yaşananlar.

Memoratta Yer Alan Mekânlar:

- **Gökhan Yavuz'un Şehit Olmasından Önce Görülen Rüyada Mekân:** Şehitlik, Gökhan Yavuz'un kendi mezarı.
- **Gökhan Yavuz'un Şehit Olmasından Sonra Görülen Rüyada Mekân:** -
- **Gerçek Hayatta Yaşanan Olayda Mekân:** Cami.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Gökhan Yavuz ve bu olayı yaşayan Hataylı çocuk.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar:

- **Şehit Olmadan Önce Görülen Rüyada:** Gökhan Yavuz'un açık mezarı.

Memoratin Değerlendirilmesi: Gökhan Yavuz'u tanımayan bir kişi tarafından görülen rüyaları ikiye ayırabiliriz: Gökhan Yavuz'un şehit olmasından önce görülen rüyalar ve Gökhan Yavuz'un şehit olmasından sonra görülen rüyalar.

Gökhan Yavuz'un şehit olmasından önce görülen rüyada, Gökhan Yavuz Şehitlik'te kendi mezarının başında kamuflajıyla durur ve bu mezarın kendisine ait olduğunu söyler. Rüyada "sık sık görülen bir motif de bir rüyanın insana, gelecekteki mezarını göstermesidir."⁵²⁶ Bu rüyada, kişi kendi mezarını değil; Gökhan Yavuz'un mezarını görmektedir. Rüyada diğer mezarların kapalı olduğu ve herkesin beyaz giydiği görülmektedir. Rüyada görülen "beyaz giysiler, söz konusu kişinin Cennetlik

⁵²⁶ Annemarie Schimmel, **a.g.e.**, s. 243.

olduğunun işaretidir.”⁵²⁷ şeklinde yorumlanmaktadır. Bu rüya, Şehitlik’te bulunan tüm şehitlerin, cennetlik olduğunun bir göstergesi niteliğinde yorumlanabilir.

Gökhan Yavuz’un şehit olmasından önce görülen rüya çeşitli aralıklarla üç defa görülmüştür. Türk halk inançlarında üç, önemli bir formel sayıdır. Ayrıca “İslam geleneğinde, bir olgunun üç kez yinelenmesi özel bir öneme sahiptir; çünkü Peygamberin, sözleri, emirleri ve açıklamaları üç kez yinelemeyi sevdiği anlatılır. Bu nedenle, bir rüyanın üç kez yinelenmesi de özellikle önemli olarak görülür. ... Bir insan, bir rüyayı ancak üç kez görürse ciddiye almaktadır. En azından, İslam geleneğindeki önemli rüya hikâyeleri incelendiğinde böyle görünmektedir.”⁵²⁸ Gökhan Yavuz’un şehit olmasından önce görülen rüyada, gelecekte haber verici bir işlev görülür.

Gökhan Yavuz’un şehit olmasından sonra görülen rüyada ise, Gökhan Yavuz kendisinin Uhut Şehitleri’yle birlikte olduğunu, çok iyi olduğunu ve kendisinin iyi olduğunu ailesine haber vermesini söyler.

Al-i İmran Suresinin 169 – 171 ayetlerinin nüzul sebebi, çeşitli dini kaynaklarda şu şekilde açıklanmaktadır:

“**Uhud’da** kardeşlerinize (şehidlik) isabet edince Allah onların ruhlarını yeşil kuşların içine yerleştirdi. (Bu ruhlar yeşil kuş suretinde taşıyıcılarına binerek) cennet nehirlerine uğrar meyvelerinden yerler (sonra) arşın gölgesinde asılı olan altından kandillere dönerler. (Şehidler) Yediklerinin, içtiklerinin ve kaldıkları yerin güzelliğini görünce, ‘Bizim cennette diri olup da (Şehadetten dolayı cennet nimetleriyle) rızıklandırıldığımızı, cihada yönelmeleri ve harbden korkup kaçmamaları için (dünyada bulunan) kardeşlerimize iletecek kim var? Derler. (Bunun üzerine) Her türlü noksan sıfatlardan münezze olan Allah; ‘(bunu) sizden onlara ben eriştireceğim’ buyuracak.”⁵²⁹

Bu durumda, Gökhan Yavuz’un da Uhud Şehitleri’ne bahşedilen nimetlere sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Gökhan Yavuz’un şehit olmasından sonra görülen bu rüyada, şehidin kendi durumuyla ilgili geride kalanlara bilgi verme / onları aydınlatma işlevinin olduğunu söyleyebiliriz.

⁵²⁷ Leah Kinberg, *Morality in the Guise of Dreams: Ibn Abi Dunya. A Critical Edition of the kitab al-manam*, Leiden, 1994, no. 287; Kuşeyri, *er- Risale fi’t- Tasavvuf*, s. 37’den aktaran Annemarie Schimmel, *a.g.e.*, s. 238.

⁵²⁸ Annemarie Schimmel, *a.g.e.*, s. 123.

⁵²⁹ Ebu Davud, *Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi*, C. 9, s. 513 – 514, Cihad, 25.

Kişinin yaşadığı olağanüstü şahsi tecrübe olarak tanımlanan memorat türünde, yaşanan olağanüstü tecrübe çeşitli iletişim kanalları yoluyla oluşmaktadır. Yukarıdaki memoratın son bölümünü, konuşma / dokunma yoluyla kurulan iletişim oluşturur. Şehit Gökhan Yavuz, sabah kuşluk namazını kılmak için camiye gelen Hataylı çocuğun sağ omzuna dokunur ve ailesine gidip kendisinin iyi olduğunu söylemesini ister. Bu memorat, şehidin geride kalan ailesi için oğullarının durumu hakkında bilgi verici bir işleve sahiptir.

Memoratta Yer Alan Motifler: C331. Geriye (dönüp) bakma yasağı. D1812.3.3.11. Başka bir ölüm hakkında rüyada bilgi alma. F1068. Gerçekçi Rüya. H21. Fotoğraf yoluyla tanıma. (T)P43. Hoca. P461. Asker. V50. Dua. (T)V56. Namaz: *Kuşluk namazı*. (T)V110. Dinsel Yapılar: Mezarlıklar: *Şehitlik*. V112.2. Camiler (Mescitler). V532. Mekke'ye giderek hacı olma. Z71.0.1. Formülistik Tek Sayılar: Bir: *Bir sene*. Z71.1. Formülistik Sayı: Üç: *Üç gün, üç asker*. Z71.4. Formülistik Sayı: Altı: *Altı gün*. Z71.16. Çeşitli Formülistik Sayılar: Yirmi: *yirmi gün*. Z142. Sembolik Renk: Beyaz: *beyazlar giymiş kişiler*. Z111.6. Ölünün mesajları.

4.3.1.2. Şehit Olduktan Sonra Görülen Rüyalar

4.3.1.2.1. Şehit Yakınlarının Gördüğü Rüyalar

4.3.1.2.1.1. Şehit Annelerinin Gördüğü Rüyalar

34. “(...) Önce çok görüyodum. Şimdi göremüyom. O zaman geldi elinde bi tutam çiçekle geldi. Dedi ki annecim sen beni ölü sanıyon dedi ben ölmedim dedi. Ben askeriyein içindeydim. Valla içindeyim dedi. Böyle dedi ya. Ben içindeyim askerin ben ölmedim dedi. Sen ölü sanıyosun beni dedi. Ha böyle geldim dedim dediler tabi üzölme ölmedi o dediler. Ben ölmedim dedi ben askerin içindeyim dedi bana. Oğlum diyom ölmedin de niye gelmeyon diyom. Anne bırakmıyolar diyo, bırakmıyolar diyo. Çoktan hiç görmüyom. Önceden görüyodum. Şimdi görmüyom. Bilmem neye görmüyom. Böyle söyledimden mi nedense göremeyom işte. Okuyom, üflüyom, namazımı kılıyom diyom Allahım nolur özledim yavrumu göreyim. Göremiyom artık.

18 sene oldu. Ama acı aynı acı değişmiyo ya. Acı büyük acı. Allah kimseye vermesin evlat acısı biliyon mu? Çok zor bişi.” (Çelik 2012).

Memoratin Kaynağı: Hanife Çelik. (Çankırı)

Memoratin Konusu: Sadık Çelik’in şehit olmasından sonra, annesinin gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Hanife Çelik, oğlunun şehit olmasından sonra birçok rüya görmüştür. Gördüğü rüyaların birinde, Sadık Çelik elinde bir demet çiçekle annesine gelir ve üzülmemesini söyler. Kendisinin ölmediğini, askeriyein içinde olduğunu belirtir. Hanife Çelik’in gördüğü rüyayı anlattığı kişiler de kendisine ağlamamasını, üzülmemesini çünkü oğlunun doğru söylediğini belirtirler.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Sadık Çelik’in şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Askeriyein içi.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Sadık Çelik, Hanife Çelik.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Bir tutam çiçek.

Memoratin Değerlendirilmesi: Elde ettiğimiz malzemelerden hareketle, şehit olduktan sonra görülen rüyalarda genel olarak şu işlevlerin ağır bastığını söylememiz mümkündür:

1. Şehit, kendi durumuyla ilgili bilgi verir.
2. Şehit, geride kalan aile bireylerine üzülmemeleri, ağlamamaları hususunda uyarıda bulunur.
3. Şehit, günlük hayatta yaşanan bazı olaylardan haberdardır ve rüyalarda bu durumu belirtir.

Bu rüyada, şehidin kendi durumuyla ilgili bilgi verdiğini görüyoruz. Rüyalarda görülen ölmüş kişilerin söylediklerinin doğru olduğuna inanılır. Çünkü, “ölmüş kişi, gerçeğin diyarındadır ve söylediği şey gerçektir.”⁵³⁰ Rüyada, Sadık Çelik kendisinin ölmediğini belirtir. Bunun gerçek olduğu Kur’an ve hadis kaynaklarında doğrulanmaktadır. Bu noktada Kur’an, “Allah yolunda öldürülenlere “ölüler” demeyin. Bilakis onlar diridirler, lakin siz anlamazsınız.”⁵³¹ demektedir. Halk arasında da şehitlerin ölmediği inancı hâkimdir. Bunun bir yansıması şehit

⁵³⁰ Annemarie Schimmel, **a.g.e.**, s. 245.

⁵³¹ Bakara Suresi: 2/ 154.

cenazelerinin vazgeçilmez bir sloganı haline gelen “**Şehitler ölmez, vatan bölünmez**” sözüdür.

Şehit, geride kalan aile bireylerinin üzüлp ağlamasını istemez. Bunun bir yansımasını, yukarıdaki memoratta görmekteyiz.⁵³² Memorattan hareketle, şehitlerin günlük hayatta yaşananlardan haberdar olduğunu söylememiz mümkündür.

Rüyada görülen çiçek, “lezzetli şeye ve hayra delalet eder.”⁵³³ şeklinde tabir edilmiştir. Şehitlik makamının, hem şehit olan kişi için hem de geride kalan ailesi için sağladığı birtakım ayrıcalıklar vardır. Ayrıca şehitler, Allah katında birçok mükâfata erişirler.

Eğer rüyasında çiçek gören kişi, üzüntülü biri ise, “üzüntü, şiddet ve kederden kurtulmasına delalet eder.”⁵³⁴ şeklinde tabir edilmiştir. Bu rüyada çiçek, Sadık Çelik’in durumunun bir sembolü olarak yer almıştır denilebilir. Nitekim, çiçeği veren de Sadık Çelik’tir. Annesine üzülmemesini, ağlamamasını söyleyişle çiçeğin tabiri paralellik göstermektedir. Bütün yorumlardan hareketle, rüyanın bilgi verici bir işleve sahip olduğunu söylememiz mümkündür.

Memoratta Yer Alan Motifler: E363.4. Ölü, hayatta olduğunu belirtir. **M183.** Dini yemin ve sözler. **P231.** Anne ve oğlu. **P461.** Asker. **V50.** Dua. **(T)V56.** Namaz. **V201.** Allah. **Z111.6.** Ölünün mesajları.

35. “(...) E ne bileyim öldüğü zaman da rüyama geldi. Böyle oturarak tüfeği elindeydi. Öyle bana bakıyordu. Hakan, gel gel dedim. Niye oturuyosun? Benim yanıma gel dedim. Kalkmadı. Sonra arkadaşına sordum. Arkadaşı gerçekten oturarak dedi, tüfeği elindeyken dedi, can verdi dedi. Böyle şeyler işte yani çok zor.(...)” (Yılmaz 2012).

Memoratin Kaynağı: Zinet Yılmaz. (Ardahan)

Memoratin Konusu: Hakan Yılmaz’ın şehit olmasından sonra, annesinin gördüğü rüya anlatılmaktadır.

⁵³² Ölünün üzülen aile bireylerini rüyalar yoluyla uyarmasıyla ilgili benzer anlatı metni için bkz. Nevzat Gözaydın, “Ölü ve Ölümle İlgili Anlatılar Katalogu Üzerine”, **Türk Folkloru Araştırmaları**, G.Ü. Basın Yayın Yüksekokulu Basımevi, Ankara, 1984, s. 103.

⁵³³ Abdülgani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 1039.

⁵³⁴ **A.e.**, s. 1039.

Memoratin Özeti: Zinet Yılmaz, oğlunun şehit olmasından sonra rüyasında oğlunu, tüfeği elinde oturur vaziyette görür ve oğlunu yanına çağırır. Gördüğü rüyayı, oğlunun arkadaşına anlattığında, oğlunun gerçekten de tüfeği elinde ve oturarak şehit olduğunu öğrenir.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Hakan Yılmaz'ın şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Zinet Yılmaz, Hakan Yılmaz.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Tüfek.

Memoratin Değerlendirilmesi: Rüyalar, kimi zaman sembollerden oluşur ve böyle rüyaların yorumlanması gerekir. Rüya tabirciliği ilmi de bu sembolik rüyaların yorumlanmasından doğmuştur. Bazı rüyalar ise, gerçekte olduğu gibidir. Bu tür rüyaların tabire ihtiyacı yoktur. Yukarıdaki rüya memoratı da gerçekte olduğu gibi görülen bir rüyadır. Gerçekleşen bir olay, daha sonra rüyada görülmektedir. Zinet Yılmaz, oğlunun şehit olmasından sonra rüyasında oğlunu elinde tüfeğiyle oturur vaziyette görür. Gördüğü rüyayı, Hakan Yılmaz'ın bir arkadaşına anlattığında ise, oğlunun gerçekten elinde silahıyla oturur vaziyette şehit olduğunu öğrenir. Bu rüyanın bir durum hakkında bilgi verici / aydınlatıcı işleve sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Memoratta Yer Alan Motifler: F1068. Gerçekçi Rüya. P231. Anne ve oğlu. P310. Dostluk /Arkadaşlık. P553. Silahlar.

36. “(...)Çok güzel gördüm. Bir gün burda [Şehitlik'te] görmüştüm yavrum. Böyle şu ağaçların tepesine ama bunlar daha uzun oluyo. Anne seni çıkareceğim diyo bana yardım ediyo. Beni ağacın tepesine çıkarmaya çalışıyo. Uyandım böyle. Çok çok. Hangisini anlatayım ki yavrum? Anlattığım zaman da göremiyorum. O zaman da üzülüyorum. O yüzden kusura bakma canım benim yavrum benim. O yüzden böyle bi çekimser kalıyorum. (...)” (İsmi vermek istemedi. 26.10.2012).

Memoratin Kaynağı: İsmi vermek istemeyen bir şehit annesi.

Memoratin Konusu: Oğlunun şehit olmasından sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Şehit annesi, oğlunun şehit olmasından sonra gördüğü rüyada, oğlunun kendisini yukarılara çıkarmaya çalıştığını görür.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Oğlunun şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Şehitlik, ağaç.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Şehidin annesi, şehit.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Şehitlik, ağaç.

Memoratin Değerlendirilmesi: Şehit annesi, oğlunun şehit olmasından sonra, rüyasında oğlunu Şehitlik'te görür. Oğlu, annesini Şehitlik'te bulunan ağaçların tepesine çıkarmaya çalışır. Rüyada yükselmek, olumlu bir şekilde tabir edilir. Birçok kültürde, ruhun kuş olup uçtuğuna inanılır. Türk kültüründe, ölen kişi için, **uçtu** kelimesi kullanılmıştır. Rüyadan hareketle şehidin yükseklerde olduğu ve annesini de yanına almaya çalıştığı söylenebilir. Bu durum, şehidin ailesinden yetmiş kişiye şefaathçi olacağı inancını akla getirmektedir.

Halk arasında güzel olarak kabul edilen rüyaların anlatılmasından sonra bu rüyaların tekrar görülemeyeceğine dair bir inanç vardır. Bu inanç, çoğu rüyanın anlatılmasına bir engeldir. Yukarıdaki memoratta da şehit annesi rüyasını anlattıktan sonra, bu endişesini dile getirmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: P231. Anne ve oğlu. (T)V110. Dinsel Yapılar: Mezarlıklar: *Şehitlik*.

37. “Gördüm. Hep gördüm. Devamlı gördüm. Anne, ben ölmedim; ağlama dedi. İki sefer rüyamda oğlum ağlama anne dedi. Ölmedim dedi. Ben ölmedim ağlama dedi. Ağlamıcam oğlum söz veriyom dedim. Amma olmuyo. Yandı ocağım söndü. Ocağım söndü başka bi şey olmadı. Bi oğlum vardı zaten bi de bu sakat çocuğum var. ... Şimdi görsem de hayal meyal böyle arasıra. Önceki gibi görmüyom. Sık görmüyom. İlkten iki sene sürekli görüyodum. Şimdi de ara sıra görüyom. Fazla görmüyom. Şimdi yalan söyleyecek halim yok. Ama o zamanlar, ilk seferler çok güzel görüyodum. Öyle güzel görüyodum ki. Şimdi tarif edecek gibi değil. Çok güzel görüyodum. Bi de geldiği zaman hissediyodum sanki. Ama şimdi görmüyom. Geldiği zaman gördüğüm zaman hissediyom. Önceki gibi yüz kısmını falan görmüyom. Önceki gibi

görmüyom yavrumu. İlk seferler çok görüyodum çok güzel görüyodum. Sanki uçakla uçuyomuş gibi böyle gökyüzünden aşağı iner gibi öyle görüyodum.(...)” (Topçu 2012).

Memoratin Kaynağı: Özden Topçu. (Bolu)

Memoratin Konusu: Özden Topçu’nun oğlunun şehit olmasından sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Özden Topçu, oğlunun şehit olmasından sonra, rüyasında oğlunu görür. Oğlu, kendisinin ölmediğini bu yüzden üzülüp ağlamamasını söyler. Daha sonraki rüyalarda ise Özden Topçu, oğlunu uçarken görür.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Beyhan Topçu’nun şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Gökyüzü.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Beyhan Topçu, Özden Topçu.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Gökyüzü.

Memoratin Değerlendirilmesi: Özden Topçu’nun gördüğü rüyanın da Hanife Çelik’in gördüğü rüya ile benzer nitelikte olduğu görülmektedir. Burada da Beyhan Topçu, ölmediğini söylemekte ve annesinin üzülmemesini, ağlamamasını istemektedir.

Özden Topçu’nun gördüğü bir başka rüyada ise, Beyhan Topçu uçmaktadır. Daha önceki memoratlarda da benzer anlatımlara rastlanmıştır.⁵³⁵

Memoratta Yer Alan Motifler: E361. Ölü, ağlamayı durdurmak için döner. E363.4. Ölü, hayatta olduğunu belirtir. J157. Rüya da verilen bilgi. P231. Anne ve oğlu.

38. “... PKK’lılar görmüşler. Bizimki başını kaldırmış öbürkilere şey vereceği zaman başını kaldırınca aniden görünce ateş etmişler. Bizim üçü berabermiş. Üçü bi asker bi yerde vuruluyo. Birinin ciğerleri parçalanmış. Birinin de ne dediler bizim raporda yaziya. Rapor geliyo zaten. Bunun da kafadan girmiş. Kafa sargılıymış hiç ben görmedim de kafa sargılıydı de gözleri açılmış hiç farkında değilim. Gözyaşından farkında değilim. Hatta bana da öyle dedi anne dedi bana rüyamda. Burdaki askerlere emir verirkene dedi vurulduk dedi

⁵³⁵ Bkz. 24. Rüya memoratı, s. 156 - 158.

böyle dedi hep dedi. Rüyamda öyle dedi. Öbürkölere dedi emir verirken dedi vurulduk dedi. Bizimkiler çatışmada öldüler. Şimdikiler gibi mayın döşerken onlarda değil, çatışmadaydı. “ (Topçu 2012).

Memoratin Kaynağı: Özden Topçu. (Bolu)

Memoratin Konusu: Özden Topçu’nun oğlunun şehit olmasından sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Özden Topçu, oğlunun şehit olmasından sonra, rüyasında oğlunu görür. Beyhan Topçu, annesine nasıl vurulduklarını anlatır.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Beyhan Topçu’nun şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Beyhan Topçu, Özden Topçu.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: -

Memoratin Değerlendirilmesi: Bu memorat, gerçekte olduğu gibi görülen bir rüyadır. Böyle bir rüyanın tabire ihtiyacı yoktur. Beyhan Topçu’nun şehit olmasından sonra Özden Topçu rüyasında oğlunu görür. Beyhan Topçu, annesine nasıl şehit olduklarını anlatır.⁵³⁶ Bu rüya, tıpkı Zinet Yılmaz’ın gördüğü rüya⁵³⁷ gibi bilgi verici bir işleve sahiptir.

Memoratta Yer Alan Motifler: **F1068.** Gerçekçi Rüya. **J157.** Rüya verilen bilgi. **P231.** Anne ve oğlu. **P461.** Asker. **Z71.1.** Formülistik Sayı: Üç: *Üç arkadaş.*

39. “(...)Valla e rüyamda çok güzel yani görüyodum böyle anne. Birinde Mekke’de gördüm. Anne diyo ben burdayım diyo. Sen de gel diyo. Mekke’de güzel beyaz şeyini giyinmiş şapkası başında. Öyle evlendiği zaman da hacca gitti yani ömreye gitti. Hanımını aldı ömreye gitti. Yani çok güzel duygulardaydı. Abdestini namazını hiçbir bırakmayan bir çocuktı yani. Çok güzel saygısı, sevgisi yerinde kalp kırmayan. Anne evlendirdiniz Allah razı olsun hep böyle bu duyguları babasına da kaç sefer söylemiş. Baba Allah razı

⁵³⁶ Ölünün rüyada nasıl öldüğünü anlatmasıyla ilgili anlatı metni için bkz. Nevzat Gözaydın, “Ölü ve Ölümle İlgili Anlatılar Katalogu Üzerine”, **Türk Folkloru Araştırmaları**, Ankara, G.Ü. Basın Yayın Yüksekokulu Basımevi, 1984, s. 103 - 104.

⁵³⁷ Bkz. 35. Rüya memoratı, s. 178 - 179.

olsun beni evlendirdiniz. Ben mutluyum. Hakkınızı helal edin. (...)” (Özcan 2012).

Memoratin Kaynağı: Sadiye Özcan. (Bilecik, Dereköyü)

Memoratin Konusu: Sadiye Özcan’ın oğlu şehit olduktan sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Sadiye Özcan, oğlunun şehit olmasından sonra, rüyasında oğlunu Mekke’de görür. Bilal Özcan, kendisinin Mekke’de olduğunu söyler ve annesini de yanına çağırır. Sadiye Özcan, oğlunu beyaz ihramlar içinde görür.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Bilal Özcan’ın şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Mekke.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Sadiye Özcan, Bilal Özcan.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Mekke, beyaz ihram, şapka.

Memoratin Değerlendirilmesi: Sadiye Özcan, oğlunun şehit olmasından sonra, rüyasında oğlunu Mekke’de görür. Rüya kutsal yerlerin görülmesi, “kimi hayırlı rüyalar, bir rüya meleği tarafından ilham edilir. Kutsal yerlerin görüldüğü rüyalar bu sınıfa dâhildir. Bu tür rüyalara iblisler karışamaz.”⁵³⁸ şeklinde yorumlanmaktadır. Bu yorumdan da anlaşıldığı üzere, görülen rüya salih bir rüyadır.

Sadiye Özcan, oğlunun Mekke’de olduğunu söyler. Mekke’den kasıt, aslında Kâbe’dir. Bu, anlatının devamından çıkarılabilmektedir. Bilal Özcan, beyaz kıyafetleriyledir, yani ihramıyladır. Rüya görülen Kâbe, “Cennete delalet eder. Çünkü Kâbe Allah’ın evidir. Cennet de Allah’ın evidir. Cennete kavuşmak ise, ancak Kâbe’ye yönelmekle mümkün olur.”⁵³⁹ şeklinde tabir edilmektedir. Tabirden de anlaşıldığı gibi, Bilal Özcan Cennet’tedir. Rüya görülen Mekke / Kâbe, bu durumun bir sembolü niteliğindedir.

Daha önceki rüyalarda olduğu gibi bu rüyada da beyaz renk, önemli bir sembol olarak yer almaktadır. “Ahiretle ilgili tüm rüyalarda, melekler ve ölmüşler, beyazlara bürünmüş olarak görünürler; çünkü beyaz temizliğin rengidir.”⁵⁴⁰

Şehitlerin, Cennet’te rızıklandırıldıkları, şehit oldukları anda günahlarının affedildiği ve tertemiz oldukları hadis kaynaklarında bildirilmektedir. Bu rüyanın

⁵³⁸ Annemarie Schimmel, **a.g.e.**, s. 41.

⁵³⁹ Abdülgani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 464.

⁵⁴⁰ Annemarie Schimmel, **a.g.e.**, s. 103.

sembolik dili çözümlendiği zaman, Kur'an ve hadis paralelinde benzer bilgiler verdiği görülmektedir. Dolayısıyla rüyanın bilgi verme işlevine sahip olduğu söylenebilir.

Memoratta Yer Alan Motifler: F1068. Gerçekçi Rüya. P231. Anne ve oğlu. V50. Dua. (T)V56. Namaz. (T)V58.6. Abdest alma⁵⁴¹. V201. Allah. V532. Mekke'ye giderek hacı olma. Z142. Sembolik renk: Beyaz: *beyaz şey [ihram]*.

40. “(...) Ben gene hep hep görürdüm böyle. Çünkü hep Tamer diye şey yapardım. Öbür üç tane çocuğum ufak, biri 3 aylık, biri 45 günlük, biri 5 aylık. Ve bir gece rüyamda Tamer silahlı resminde böyle. O resmindeki haliyle nöbet tutuyo. Bir kurt. Açmış ağzını böyle benim de bebek emziriyorum mememde. Ondan sonra o kurt böyle açmış ağzını kızım ben nasıl korkuyorum böyle bebek kucağımda nasıl korkuyorum böyle titriyorum. Bebeği emziriyorum kucağımda. Oğlum dedim bu kurt bizi dedim ısırarak dedim. Korum bizi yavrum dedim. Bak silahın da var elinde. O yine hiç cevap vermiyo. Bir ses bana korkma, korkma dedi. O kurt dedi sana hiç bi şey yapmaz dedi. Sen dedi diğer yavrularını da hatırlaman için sana uyarı bu. Ya böyle görüyorum. (...)” (Vardar 2012)

Memoratin Kaynağı: Nezafet Vardar. (Yugoslavya)

Memoratin Konusu: Nezafet Vardar'ın, oğlu şehit olduktan sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Nezafet Vardar, oğlunun şehit olmasından sonra gördüğü rüyalarından birinde, üç çocuğuyla birlikte kendisine bir kurdun zarar vermek istediğini görür. Rüyasında şehit oğlu Tamer Vardar da nöbet tutmaktadır. Oğlundan yardım ister, fakat oğlu cevap vermez. Gaipten gelen bir ses, kurttan korkmamasını, kendilerine zarar vermeyeceğini; bu rüyanın, kendisine bir uyarı olduğunu, diğer çocuklarını ihmal etmemesi gerektiğini söyler.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Tamer Vardar'ın şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

⁵⁴¹ Ferhat Aslan, Naki Tezel'in İstanbul'dan Derlediği Masallar, s. 410.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Nezafet Vardar, Tamer Vardar, Nezafet Vardar'ın üç çocuğu.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Kurt, silah.

Memoratta Değerlendirilmesi: Rüya da geçen kurt, sembolik bir anlama sahiptir. Rüya da görülen kurt, “zalim bir düşman”⁵⁴² olarak tabir edilmektedir. Kimi zaman ise, “bir kimse rüya da bir kurt görse, o kimse reisinden hoş bir söz işitir yahut hayır ve iyiliğe kavuşur”⁵⁴³ şeklinde tabir edilmektedir. Rüya da ağzı açık bir şekilde korku salan kurt, Nezafet Vardar'ı diğ er çocuklarıyla yeteri kadar ilgilenmemesi nedeniyle korkutmaktadır.

Rüya da geçen bir diğ er unsur ise, gaip ten gelen sestir. “Bir kimse rüya da, emir, nehiy veya korkutma ve men’etmek yahut müjdeyle ilgili kayıptan bir ses işittiğini görse, bu rüyanın tabiri onun duyduğu gibidir. Bütün sesler de böyledir.”⁵⁴⁴ Tabirden de anlaşılacağı üzere, Nezafet Vardar, Tamer Vardar'ın şehit olmasından sonra diğ er çocuklarıyla gerçekten yeterince ilgilenememiştir. Bu durum rüya da kendisine hatırlatılmış ve kendisi uyarılmıştır.

Rüya da, bilgi verici bir işlevin bulunduğunu söylemek mümkündür. Nezafet Vardar, rüya yoluyla uyarılmıştır.

Memoratta Yer Alan Motifler: B150. Nasihat veren hayvan: *Kurt*. **D1279.** Gaip ten gelen sihirli ses. **D1810.8.3.** Rüyalardaki uyarı. **P231.** Anne ve oğlu. **Z71.1.** Formülistik Sayı: Üç: *üç çocuk, üç aylık*. **Z71.3.** Formülistik Sayı: Beş: *Beş aylık*. **Z71.6.** Formülistik Sayı: Dokuz ve katları: *Kırk beş günlük*.

- 41.** “(...) Bir gün de böyle dualarında amcan 150 tane yazma aldı. Çünkü bizim 100, 150, 135,125 oluyo mevlüt günü yani insanlarımız çok gelen oluyo. Duyan geliyo. Ondan sonra muhakkak yani 15 kilo pirinçten muhakkak pilavını yaptırıyorum. Güveç yaptırırsak böyle pide yaptırırsak hep ona göre ayarlatırıyoruz. Yavrum o gün de 150 tane şey o dua günü dağıttık yazma. İnanır mısın o gece yattım rüyamda kabrinin üstünde bütün o yazmalar serili.

⁵⁴² Abdülgani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 604.

⁵⁴³ **A.e.**, s. 605.

⁵⁴⁴ **A.e.**, s. 519.

Yazmalar serili böyle. Demek ki o mutlu olmuş. İşte iyiliklerle güzelliklerle avutuyoruz kendimizi. (...)” (Vardar 2012)

Memoratin Kaynağı: Nezafet Vardar. (Yugoslavya)

Memoratin Konusu: Nezafet Vardar’ın, oğlu şehit olduktan sonra, gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Nezafet Vardar, oğlunun şehit olmasından sonra, her sene oğlunun duasını yaptırır. Tamer Vardar’ın bir duasında, gelenlere yazma dağıtılır. O akşam, Nezafet Vardar rüyasında oğlunun kabrinin, dağıttıkları yazmalarla kaplı olduğunu görür ve gördüğü bu rüyayı, oğlunun yaptıkları duadan memnun olduğu şeklinde yorumlar.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Tamer Vardar’ın şehit olmasından sonra – Tamer Vardar için yapılan dua gününün akşamı.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Tamer Vardar’ın kabri.

Memoratta Yer Alan Kişi(ler): Nezafet Vardar.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Tamer Vardar’ın kabri, yazma.

Memoratin Değerlendirilmesi: Bu rüya, gerçekte olduğu gibi görülen bir rüyadır denilebilir. Nezafet Vardar, şehit oğlu Tamer Vardar’ın duasına gelenlere yazma dağıtır. Akşam olunca rüyasında, oğlunun kabrinin, dağıttıkları yazmalarla kaplı olduğunu görür. Nezafet Vardar bu rüyayı, Tamer Vardar’ın kendisi için yapılan duadan memnun kaldığı şeklinde yorumlar.⁵⁴⁵ Nitekim, “ölüler, yeryüzünde neler olduğundan haberdardırlar.”⁵⁴⁶ Bu rüyadan hareketle şehidin günlük hayatta yapılanlardan haberdar olduğunu söylemek mümkündür. Rüya, bilgi verici işlevin bulunduğu görülmektedir. Türkmenistan’da, “ölünün 3, 7, 40 ve 52’si yapılır, Kur’an okutur bol sadaka verilir ise, hayırları işleyen rüyasına ölünün iyi gireceği”⁵⁴⁷ inancı mevcuttur. Nezafet Vardar’ın gördüğü rüyayı yorumlayışıyla bu inancın benzer bir niteliğe sahip olduğu görülmektedir.

İslamiyet’te ölümlerin yedisi, kırkı, elli ikisi ve senesi için mevlit okutma geleneği bulunmamaktadır. Bu uygulamalar, kaynağını İslamiyet öncesi Türk halk

⁵⁴⁵ Ölünün kendisinin ardından yapılan hayırdan dolayı memnun oluşuyla ilgili benzer anlatı örneği için bkz. Nevzat Gözaydın, “Türkiye’de Ölü ve Ölümle İlgili Anlatılar Kataloğu Üzerine- VIII”, **Türkoloji Dergisi**, C. XX, S. 11, Ankara, 1993, s. 122.

⁵⁴⁶ Annemarie Schimmel, **a.g.e.**, s. 250.

⁵⁴⁷ Yaşar Kalafat, **Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri**, s. 404. (Çevrimiçi) <http://www.yasarkalafat.info/dosyalar/kalafat2010195443.pdf>, 1 Temmuz 2014.

inançlarından almaktadır. İslamiyet öncesi Türk kültüründe kişinin ölümünden “bir yıl sonra hayvanlar boğazlanıyor, böylelikle ziyafet günü hazırlanmakta ve dualar ve yarışlarla bir anma töreni düzenlenmektedir.”⁵⁴⁸ Günümüzde ölümlerin ruhunun rahata ermesi için yapılan mevlitlerin temelinde bu inanış yatmaktadır. Örnek memoratımızda Nezafet Vardar’ın her sene oğlunun ölüm yıldönümünde mevlit okutarak bu geleneği devam ettirdiği görülmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: J157. Rüya da verilen bilgi. **P231.** Anne ve oğlu. **(T)V110.** Dinsel Yapılar: Mezarlıklar. **(T)V303.** Dini İnanış: Mevlit.

42. “(...)Ama inanıyorum ki benim oğlum yani mertebesi çok yüksek. Çünkü rüyalarım da görüyorum. Hep yüksek dağlardan, yeşilliklerden böyle ışık saçıyo bana. Işık saçıyo bana. Öyle bi evlattı. Onlar zaten oraya seçilmiş çocuklar. Şu çocukların hangi birinin ailesiyle konuşursan hepsi aynı karaktere sahip çocuklar. Hepisi nur yüzlü, hayırsever, mert, cesur çocuklar. Gözünü kırpmayan çocuklar. Benim evladım yani 15 günü vardı teskereye Diyarbakır’a konvoy bekliyo ama ne diyo ben vatanım için burdayım diyo. Komutanım diyo. Nasıl gitmem diyo. Gidecem diyor. Komutanı diyor hiç dinlemedi diyor. Ve gitti işte. Böyle...” (Vardar 2012)

Memoratin Kaynağı: Nezafet Vardar. (Yugoslavya)

Memoratin Konusu: Nezafet Vardar’ın oğlunun şehit olmasından sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Nezafet Vardar, oğlunun şehit olmasından sonra gördüğü rüyalarından hareketle oğlunun mertebesinin çok yüksek olduğunu düşünür. Bu rüyalarda, yüksek dağlardan ve yeşilliklerden oğlunun kendine ışık saçtığını görür.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Tamer Vardar’ın şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Yüksek dağlar, yeşillikler.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Nezafet Vardar, Tamer Vardar.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Yüksek dağlar, yeşillikler, ışık.

⁵⁴⁸ CASTAGNE, *Monuments funéraires de la steppe des Kirghiz - Kasaks*, Orenburg, 1911, s. 91’den aktaran Jean Paul Roux, *a.g.e.*, s. 198.

Memoratin Değerlendirilmesi: Rüyada görülen dağ, “melikler, amirlerde, salihlere ve âlimlere delalet eder.”⁵⁴⁹ şeklinde tabir edilmektedir. Çeşitli din ve kültürlerde önemli bir yere sahip olan dağ, “**manevi yükselişin**, yükseklik, yücelik ve büyüklük”⁵⁵⁰ kavramlarının bir sembolü olarak değerlendirilmiştir. Rüyada Tamer Vardar’ın durumu hakkında bilgi verici bir sembol olarak yer alan dağ, alıntılarla paralel bir yoruma sahiptir.

Daha önceki rüya metinlerinde de gördüğümüz gibi, yeşil Cennetle bağlantılı olarak yorumlanan bir renktir.

Işık, “Hristiyan ve İslami geleneklerde ilahiliğin”⁵⁵¹ sembolü olarak yer almıştır. Çeşitli kültürlerde bazı karakterler “bir peygamber, aziz, **bir kahraman** veya dahi kişi”⁵⁵² ışık yayan bir nitelikte düşünülmüştür. Bu ışık, manevi bir niteliğe sahiptir. İslami gelenekte nur adıyla anılan ışık, rüyada “**salih amellere**, ilme, Kur’an’a, **salih bir evlada** ve âlime delalet eder.”⁵⁵³ şeklinde tabir edilmektedir. Rüyada görülen ışık, Tamer Vardar’ın sahip olduğu manevi mertebeyi gösteren bir sembol olarak yer almıştır. Nitekim şehitlerin sahip oldukları nur, hadis kaynaklarında şöyle belirtilmektedir:

“Allah yolunda yaralanan kişi şehitlik mührü ile mühürlenir. Kıyamet günü bir nura (ışığa) sahip olacak. Yarası safran rengindedir ve misk kokmaktadır. Etraftakiler onu işaret ederek, ‘Üzerinde şehit mührü var!’ derler.”⁵⁵⁴

Bu rüyada, bilgi verici bir işlevin bulunduğunu söylemek mümkündür. Tamer Vardar’ın şehit mertebesine eriştikten sonra sahip olduğu mükâfatların bir sembolü olan rüya, annesi için de mutluluk verici bir niteliğe sahiptir. Yaşanan evlat acısı, görülen rüyalar sayesinde dayanılır bir boyuta ulaşmaktadır.

Memoratta Yer Alan Motifler: A790 – 799. Semavi Işıklar. **E481.3.** Ölünün dağdaki mekânı. **N121.** Kader doğmadan önce bellidir. **P231.** Anne ve oğlu. **P711.**

⁵⁴⁹ Abdülgani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 208.

⁵⁵⁰ Necmettin Ersoy, **a.g.e.**, s. 90.

⁵⁵¹ **A.e.**, s. 192.

⁵⁵² **A.e.**, s. 192.

⁵⁵³ Abdülgani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 694.

⁵⁵⁴ **Müsned**, VI, 444; Nureddin Ali b. Ebubekir Heysemi, **Mecmeu’z- Zevaid ve Menbau’l - Fevaid**, Beyrut, 1967, V, 285’ten aktaran Abdülhakim Yüce, **a.g.e.**, s. 110 - 111.

Vatanseverlik. **W32**. Cesaret. **W33**. Kahramanlık. **Z71.16.11**. Formülistik Sayı: On beş: *On beş gün*. **Z145**. Sembolik Renk: Yeşil: *Yeşillik*.

43. “(...) İşte en son gördüğüm rüyamda, Ona sarılmıştım. İlk defa ona o kadar yakındım. En son gördüğümde sarılmıştım, kucaklamıştım. O da hazırlık yapıyordu. Tören hazırlığı yapıyordu. Çanakkale kurtuluşunun hani kurtuluş töreni vardı ya. O gün için de o da hazırlık yapıyordu. Üstünü başını hazırlıyordu. Gömleğini falan, beyaz gömleği, siyah pantolonu hazırlıyordu. Anne ben çok önemli bi yere gidicem annecim diyodu. Nereye gidiceksin oğlum dedim. Tören var anne dedi. Törene gidicez dedi. Bi o zaman sarılmıştım, kucaklamıştım çocuğumu ilk defa o gün o kadar yakındım. İlk zamanlar hep böyle üzüntülü hep böyle ağlıyo görüyodum onu. Ben ağlayınca o da kendisi de orda hissedip ağlıyodu. Son gördüğüm çok güzeldi. ... Bi kere ben oğlumu hacda gördüm. Orda kendine ev yapıyodu gördüm. Evet, çok güzel yerlerde gördüm. (...)” (Yıldız 2013).

Memoratin Kaynağı: Zeynep Yıldız. (Gümüşhane)

Memoratin Konusu: Zeynep Yıldız’ın oğlunun şehit olmasından sonra gördüğü rüyalar anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Zeynep Yıldız’ın oğlunun şehit olmasından sonra, en son gördüğü rüyada, Osman Yıldız 18 Mart törenleri için hazırlık yapmaktadır. Daha önceki rüyalarda, oğlunu üzüntülü gören Zeynep Yıldız, bunun sebebinin oğlu için çok üzülüp ağlamasıyla ilgili olduğunu düşünür. Gördüğü bir başka rüyada ise, oğlunu hacda yani Kâbe’de görür. Osman Yıldız kendisine, Kâbe’de bir ev yapmaktadır.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Osman Yıldız’ın şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Hac / Kâbe, ev.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Zeynep Yıldız, Osman Yıldız.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Beyaz gömlek, siyah pantolon, ev, Hac / Kâbe.

Memoratin Değerlendirilmesi: Zeynep Yıldız, oğlunun şehit olmasından sonra gördüğü rüyalarından üç tanesini anlatmaktadır. Gördüğü rüyalarından sonuncusunda, Osman Yıldız 18 Mart Çanakkale Şehitlerini Anma Günü için hazırlık yapmaktadır.

Bu rüyanın gerçekte olduğu gibi görülen bir rüya olduğunu söylemek mümkündür. Rüya, şehitlerin yeryüzünde olanlardan haberdar olduklarının bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Zeynep Yıldız, ilk zamanlar rüyalarında oğlunun hep üzüntülü olduğunu ve ağladığını görür. Bunu kendisinin çok üzülüp ağlamasıyla bağlantılı olarak yorumlar. Bu durum, şehitlerin yeryüzünde olanlardan haberdar olduklarının bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Çünkü, “şehitlerin dışındaki ölümler, hayattaki kişileri duymazlar. Şehitler hakkında ise, ‘Onlar Rableri yanında hayattadırlar’ denildiği için, diğer ölümlerden üstün bir meziyet verilmiştir.”⁵⁵⁵ Bu rüyanın, bilgi verme işlevine sahip ve uyarıcı nitelikte olduğunu söylememiz mümkündür.

Zeynep Yıldız, bir başka rüyasında ise oğlunu Hac’da görür. Osman Yıldız kendine bir ev yapmaktadır. Daha önceki rüya memoratında da görüldüğü gibi⁵⁵⁶ Kâbe, Cennet ile tabir olunmaktadır. Bu rüyanın yorumundan, Osman Yıldız’ın kendisine Cennet’te bir ev yaptığına ve şehitlerin Cennet’te olup Allah’ın verdiği rızıkla rızıklandıklarına ulaşılabilmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: E481.4. Ölülerin güzel mekânı. **J157.** Rüya verilen bilgi. **P231.** Anne ve oğlu. **Z111.6.** Ölünün mesajları. **Z142.** Sembolik Renk: Beyaz: *Beyaz gömlek.* **Z143.** Sembolik Renk: Siyah: *Siyah pantolon.*

44. “(...) Zaman zaman rüyalarınızda görüyo musunuz peki?

Yok net görmüyorum yavrum. Ağladığım için net görmüyorum. Görüyorum mesela koşuyo yardımına mesela tutuyo şey yapıyo ama kendi yüzünü bana göstermiyo. İlk toprağa girdiği gün akşam bi tane daha onun daha büyüğü vardı bi yaşında ölmüştü. O akşam ikisi karşıma çıktılar. O da abisi yani diyim taç taktı başıma. Yani çok seyrek böyle yüzünü böyle net gösteriyo ağladığım için yani göstermiyo. O kadar da dua ediyorum. Ama böyle şey ediyo mesela başka yüzlen çıkıyo anneciğim diyo böyle tutuyo böyle bi yardım ediyo beni geçiriyo ordan buraya ama beni kendine göstermiyo.(...)” (Feride Selamet 2013).

Memoratin Kaynağı: Feride Selamet. (Yugoslavya)

⁵⁵⁵ İbn Müfessir Mahmud el - Alusi, **el- Ayatu’l- Beyyinat fi Ademi Semai’l- Emvat**, Beyrut, 1405, 69’dan aktaran Abdülhakim Yüce, **a.g.e.**, s. 164.

⁵⁵⁶ Bkz. 39. Rüya memoratı, s. 182 - 184.

Memoratin Konusu: Feride Selamet'in, oğlu şehit olduktan sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Feride Selamet, oğlunu defnettiği gece rüyasında Levent Selamet ve daha önce vefat eden oğlunu görür. Daha önceden vefat eden oğlu annesinin başına taç takar. Daha sonra gördüğü rüyalarda ise, şehit oğlu Levent Selamet'in yüzünü net bir şekilde göremez. Bunu da sürekli üzülp ağlamasına bağlar. Rüyalarında kendisine hep yardım eden Levent Selamet, kimi zaman başka bir yüzle karşısına çıkar.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Levent Selamet'in şehit olmasından sonra, Levent Selamet'in defnedildiği gece.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Feride Selamet, Levent Selamet, Levent Selamet'in daha önce vefat etmiş ağabeyi.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Taç.

Memoratin Değerlendirilmesi: Feride Selamet, oğlu Levent Selamet'in defnedildiği gece rüyasında, Levent Selamet ve küçük yaşta vefat etmiş oğlunu görür. Küçük yaşta vefat etmiş olan oğlu, Feride Selamet'in başına taç takar. Rüya da görülen taç, "fazla mala, ilme ve çocuğa işarettir."⁵⁵⁷ şeklinde yorumlanmaktadır. Nitekim Feride Selamet'in rüyasında da kendisine taç takan çocuklarıdır. Şehitlerin sahip olduğu mükâfatlardan bir tanesi, "Kıyamet günü başına, değerli taşlardan yapılmış ve içindekilerle beraber dünyadan daha değerli olan bir taç konur."⁵⁵⁸ olmasıdır. İslam dininde Hıristiyanlık'tan farklı olarak, bebeklerin günahsız olduklarına inanılır. Erken yaşta vefat eden bebeklerin anne ve babalarına şefaati olacakları çeşitli hadis kaynaklarında belirtilen bir durumdur.⁵⁵⁹ Şehitlerin de şehit oldukları esnada tüm günahlarının bağışlandığı çeşitli dini kaynaklarda belirtilmektedir. Ayrıca, şehitlerin sahip oldukları mükâfatlardan biri de "akrabalarından yetmiş kişiye şefaati"⁵⁶⁰ edecek olmalarıdır. Rüya da Feride

⁵⁵⁷ Abdülgani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 875.

⁵⁵⁸ Tirmizi, **Sünen-i Tirmizi Tercemesi**, C. 3, s. 206 - 207, Cihadın Faziletleri, 25;; Müsned, IV, 131, 200'den aktaran Abdülhakim Yüce, **a.g.e.**, s. 112.

⁵⁵⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Süleyman Kösmene, "Bebegi ölen anne Cennete gider mi?", (Çevrimiçi) <http://www.yeniasya.com.tr/2010/07/11/yazarlar/skosmene.htm>, 29 Haziran 2014.

⁵⁶⁰ Tirmizi, **Sünen-i Tirmizi Tercemesi**, C. 3, s. 206 - 207, Cihadın Faziletleri, 25; İbn Mace, **Sünen-i İbn Mace Tercemesi ve Şerhi**, C. 7, s. 520, Kitabü'l Cihad, 16. **Müsned**, IV, 131, 200.

Selamet'in başına takılan taç, saflığın, masumiyetin ve günahsızlığın bir sembolü olarak yorumlanabileceği gibi; bebeklerin ve şehitlerin akrabalarına edecekleri şefaatin bir sembolü olarak da yorumlanabilir.

Feride Selamet, daha sonraları şehit oğlu Levent Selamet'i birçok kez rüyasında görür. Fakat oğlunun yüzünü net bir şekilde göremez. Bunu, sürekli ağlamasıyla bağlantılı olarak yorumlar. Şehitlerin, yeryüzünde olanlardan haberdar oldukları çeşitli kaynaklarda belirtilmektedir. Örnek rüya memoratından da Levent Selamet'in annesinin üzülp ağlamasından haberdar olduğu bilgisine ulaşılmaktadır.

Feride Selamet, bazı rüyalarında ise şehit oğlu Levent Selamet'in kendisine yardımcı olduğunu görmektedir.

Feride Selamet'in anlattığı rüyalarda da haber verici işlevin yer aldığı görülmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: J157. Rüya da verilen bilgi. **N819.1.** Yardımcı ölü. **P231.** Anne ve oğlu. **V50.** Dua.

45. “(...) İlk gördüğümde kuşağını bağlıyordu. Giyinikti. Tümene gitcem. Ben oğlum gitme bugün cumartesi, gitme. Karısı gözükmüyodu karanlıkta ona cevap vermiyodu. O da diyodu ki gitme. O diyodu Sarper, ben diyodum Mehmet. Çünkü Mehmet Sarper'di. Biz Mehmet diyoduk. Çocuğu da baba baba diyodu. Böyle kuşağını bağlıyordu. Nereye gitcen? Bana dedi ki kıtaya. Niye? Bu muammayı çözmem lazım. Yeşil şeylerini giymişti. Elbiselerini. Buraya [Alnını gösterir.] kuşağını bağladı. Çocuğunu kucağına aldı, sevdi sevdi. Ondan sonra kapıyı açtı, çıktı. Kapıyı kapadı gitti. İlk gördüğüm oydu. Böyle gideceğini ben biliyo becereyim benim bazı şeyleri karıştırmamı çok istedi. Karıştırdım ama karısı dava... Bizden gizli dava edip tazminat aldı. Öbür dava düştü. Neyse boşver. Tazminat davası açmamıştım ben başka dava, askeriye açmıştım. Yani benimki tazminat değildi. (...)” (Aluz 2013).

Memoratin Kaynağı: Sevim Oskay Aluz. (İstanbul)

Memoratin Konusu: Sevim Oskay Aluz'un oğlunun şehit olmasından sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Sevim Oskay Aluz, oğlu Mehmet Sarper Aluz'un şehit olmasından sonra rüyasında oğlunu tümene gider vaziyette görür. Asker kıyafetlerini giyen Mehmet Sarper Aluz, tümene gidip bir muammayı çözmeye çalışır.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Mehmet Sarper Aluz'un şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Tümen, kıta.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Sevim Oskay Aluz, Mehmet Sarper Aluz, Mehmet Sarper Aluz'un eşi, Mehmet Sarper Aluz'un çocuğu.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Tümen, kıta, kuşak, asker elbisesi, kapı.

Memoratin Değerlendirilmesi: Sevim Oskay Aluz, oğlunun şehit olmasından sonra gördüğü rüyada oğlunun hazırlanıp tümene gittiğini görür. Neden gittiğini sorması üzerine, oğlundan bu muammayı çözmesi gerektiği cevabını alır. Sevim Oskay Aluz'un yorumundan hareketle, bu rüyanın gerçekte olduğu gibi görülen bir rüya olduğunu söylemek mümkündür. Sevim Oskay Aluz, oğlunun bazı olayların üstüne gitmesini kendisinden istediğini belirtir. Bu amaçla, Sevim Oskay Aluz, askeriye çeşitli davalar açar.

Daha önceki rüyalarda da görülen yeşil renk, dinen olumlu kabul edilmiş ve Cennet rengi olarak yorumlanmıştır. **İslami Rüya Tabirleri Ansiklopedisi'**nde, "ölünün yeşil giyinmiş görülmesi, şehid olarak ölmüş olmasına delalet eder."⁵⁶¹ şeklinde tabir edilmiştir. Buradaki tabirden de Mehmet Sarper Aluz'un şehitlik makamına eriştiğine ulaşmak mümkündür.

Yukarıdaki yorumlardan hareketle, bu rüyanın haber verici bir işleve ve uyarıcı bir niteliğe sahip olduğunu söylememiz mümkündür.

Memoratta Yer Alan Motifler: **D1810.8.3.** Rüyalardaki uyarı. **J157.** Rüya verilen bilgi. **P210.** Karı – koca. **P231.** Anne ve oğlu. **P233.** Baba ve oğlu. **P510.** Mahkemeler. **P551.** Askeriye. **Z145.** Sembolik Renk: Yeşil: *Yeşil elbise*.

46. "(...) Ben umreye gittim bir iki ay önce. Umreden önce ben rüya gördüm. Baktım bi hastanededir yani biri bana söyledi. Dedi şehit yaşıyo seni çağırıyor. Gittim bi hastanenin bahçesi falan var çok güzel bi yerdir. Hani hastanelerin kapıları kendiliğinden açılıyor ya böyle camda baktım baktım üç

⁵⁶¹ Abdülğani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 283.

arkadaşla ranzaların üstünde oturuyor ama bir ayagi şeydi. Bir ayağında platin takılıydı. Ee aksırdı bir ayağı. Baktım yatağın üstüne böyle oturmuş üç tane de arkadaşı var yanında. Beni gördi, koşarak bana taraf geldi. Oo ana rüyada dilim tutuldu konuşamıyım sevinçten dizlerimin feri kesildi yere yıkıldım, düştüm. Yani koşuyorum kavuşamıyorum. Geldi koştu koştu koştu kendini böyle göğsüme attı. Benim elim, kollarımda tuttu beni ayağa kaldırdı. Bak dedi ben sana demedim ben yaşıyorum ben bir gün sana döneceğim. Bak ben geldim işte sana. Ben sana diyodum ki üzülme ben bir gün döneceğim bak ben geldim. Anaa çok güler yüzlü, zaten normalde hep böyle yüzü gülerdi. (...)" (Cömert 2013).

Memoratin Kaynağı: Maksude Cömert. (Erzurum)

Memoratin Konusu: Maksude Cömert'in oğlu şehit olduktan sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Maksude Cömert, oğlu Bekir Cömert'in şehit olmasından sonra rüyasında oğlunun ölmediğini görür. Oğlu, kendisine ölmediğini bir gün kendisine döneceğini söyler.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Bekir Cömert'in şehit olmasından sonra, Maksude Cömert'in Umre'ye gitmesinden önce.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Hastane, hastane bahçesi.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Maksude Cömert, Bekir Cömert, Bekir Cömert'in üç arkadaşı.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Hastane, hastane bahçesi, kapı, ranza, platin.

Memoratin Değerlendirilmesi: Maksude Cömert'in gördüğü rüyada, oğlu Bekir Cömert kendisine ölmediğini söyler. Diğer birçok memorat örneğinde olduğu gibi burada da şehitlerin ölmediği inancının bir yansımasını görmemiz mümkündür. Bu rüyanın da haber verici bir işleve sahip olduğu görülmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: E361.2. Ölü, teselli etmek için döner. E363.4. Ölü, hayatta olduğunu belirtir. E481.4. Ölülerin güzel mekânı. J157. Rüyada verilen bilgi. P231. Anne ve oğlu. P310. Dostluk /arkadaşlık. V290. Diğer mukaddes şahıslar: Şehit. V532. Mekke'ye giderek hacı olma. Z71.1. Formülistik Sayı: Üç: Üç arkadaş.

47. “(...) Çok görmüyorum, çok ağladığım için heralde. Fazla görmüyorum. Bi defa gördüm. Ay diyom sen öldün ya diyorum. Bi tankın üzerinde görüyorum. Yok diyo ben çok uzakta bir görevdeyim diyo. Görev yapıyorum diyo. Ondan sonra ay diyom sen yoksun ki diyom. Ben seni göremiyorum diyom. Anne dedi ben dedi senin alnından öpeyim de dedi biraz acın hafiflesin dedi. Böyle alnımdan öperken uyandım. Sanki kuş gibi olmuşum böyle. Bi kalktım ama sanki nefesi üzerime geliyor gibi böyle. Uyandım. Hiçbir şeyler yoktu. Bir öyle gördüm. Bi defa da böyle görüyorum çok gene mezarlıkmış. Arıyorum mezarını arıyorum bulamıyorum. Ondan sonra biri diyor ki bana onun mezarı burada değil ki diyo. O diyo görevde diyo şu anda burda hiç göremezsin, bulamazsın onu diyo. Ben diyorum nasıl göreve gitti ki diyom. Onu görevlendirdiler diyo. O göreve gitti diyo. Burda yok o diyo. Öyle işte bi kaç kere gördüm bu kadar. Şimdi bu senelerde hiç görmüyorum tabi 22 yıl oldu. (...)” (Tepeli 2013).

Memoratin Kaynağı: Nermin Tepeli. (Bulgaristan)

Memoratin Konusu: Nermin Tepeli’nin oğlunun şehit olmasından sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Nermin Tepeli, oğlunun şehit olmasından sonra rüyasında oğlunu bir tankın üzerinde görür. Oğluna, öldüğünü söyler. Ahmet Tepeli ise ölmediğini çok uzakta görev yaptığını belirtir. Ahmet Tepeli, acısı hafiflesin diye annesini alnından öper ve Nermin Tepeli rüyasından hafiflemiş bir şekilde uyanır. Nermin Tepeli, gördüğü bir başka rüyada oğlunun mezarını arar fakat bulamaz. Biri oğlunun göreve gittiğini kendisine söyler.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Ahmet Tepeli’nin şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Mezarlık, mezar.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Nermin Tepeli, Ahmet Tepeli, Ahmet Tepeli’nin görevde olduğunu söyleyen biri.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Tank, mezarlık, mezar.

Memoratin Değerlendirilmesi: Nermin Tepeli, oğlunun şehit olmasından sonra gördüğü rüyada oğlunu bir tankın üzerinde görür. Kendisinin öldüğünü söylemesi üzerine, Ahmet Tepeli ölmediğini ve uzakta görev yaptığını söyler. Yine bu rüyada şehitlerin ölmediği inancının bir yansımasını görmek mümkündür.

Ahmet Tepeli, rüyasında annesini alnından öper. Nermin Tepeli, uyandığında kendini hafiflemiş hisseder. Gördüğü rüya o kadar gerçekçidir ki adeta oğlunun nefesini üzerinde hisseder. “İbn Kayyım’a göre rüyada ruhların birbirleri ile karşılaşmaları, haberleşmeleri de söz konusudur.”⁵⁶² Bu alıntıdan hareketle, Nermin Tepeli ve oğlu Ahmet Tepeli’nin ruhlarının rüyada birbiriyle karşılaşp haberleştiğini söylemek mümkündür.

Nermin Tepeli, bir başka rüyasında oğlunu ziyaret için mezarlığa gider; fakat oğlunu mezarlıkta bulamaz. Rüyada görülen mezarlık, “Müslüman askerlerin yiğitlerine delalet eder.”⁵⁶³ şeklinde tabir edilmiştir. Bu yorumdan Ahmet Tepeli’nin askeri kabiliyeti ve şehitlik mertebesini hak edişiyile ilgili bir sonuca varmak mümkündür.

Nermin Tepeli, bu rüyasında da oğlunun görevde olduğunu öğrenir. Her iki rüyada ve başka memorat örneklerinde de rastlanan **şehidin görevde olması** durumu, şehitlerin ölmediği inancını hatıra getirir. Nitekim, “şehitler, kendilerine verilen özel bir hayatla hayattadırlar. Bunu tamamiyle kavramamız mümkün değildir.”⁵⁶⁴ Şehidin görevde oluşu, ülke topraklarını hala koruyor olmaları şeklinde yorumlanabilir. Bu yorumlayışın temelinde, “eski Türk inançlarında savaşan Türklere yardım eden bir ruh”⁵⁶⁵ olarak tasavvur edilen Ana Maygıl adlı koruyucu iye yer alır. İslam inancı, vatanın birlik ve bütünlüğünü manevi yönden koruma görevini veli tipine⁵⁶⁶ devrederken bunun bir kolunu da şehitlik makamının oluşturduğunu söylemek mümkündür. Ordu - millet anlayışının doğal bir sonucu olarak ülkesi uğruna canını feda eden şehitler, Türk toplumunda yüceltilmektedir. Manevi bir güce ve anlama sahip olan şehit, “bir vücudun gömüldüğü yerden bize ebedi hayat gönderir, bize ebediyeti kazandırır.”⁵⁶⁷ Şehitler, bu ülkenin birlik ve beraberliğinin manevi mimarlarıdır.

⁵⁶² Mustafa Kutlu, “Rüya”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C. 7, İstanbul, Dergâh yayınları, 1990, s. 368 - 369.

⁵⁶³ Abdülğani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 283.

⁵⁶⁴ M. Zuhayli, **Tefsiru’l- Münir**, Kahire, t.y., II, 40’dan aktaran Abdülhakim Yüce, **a.g.e.**, s. 164.

⁵⁶⁵ Yaşar Kalafât, **Kuzey Azerbaycan Doğu Anadolu ve Kuzey Irak’da Eski Türk Dini İzleri**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998, s. 44.

⁵⁶⁶ Bu konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Kaplan, “Veli Tipi”, **Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 3 Tip Tahlilleri**, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2011, s. 109 – 118.

⁵⁶⁷ Nurettin Topçu, **Şehit**, İstanbul, Milliyetçiler Derneği Neşriyatı: 9, 1959, s. 7.

Açıklamalardan hareketle, her iki rüya metninin de haber verme işlevine sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Memoratta Yer Alan Motifler: J157. Rüya veriliş bilgi. **P231.** Anne ve oğlu. **(T)V110.** Dinsel Yapılar: Mezarlıklar.

48. “(...)Şimdi ben o şehit olduktan sonra şimdi ben böyle çok çok üzülüyorum. Baktım babası da bütün resimlerini yaptırmış. Bir koli. Getirmiş eve koymuş. Şu diyi günah bu diyi günah. Ondan sonra ben bir gün buraya geldim. Benim çocuğumun üst tarafında da bi çocuk var. 18 yaşında beri şehitlik mertebesini bilmiş. Onun babası da o Kırbis’in şihı vardı. Onun mürüdi. Geldi dedim ki beyle beyle söylüyo. Dedi kızım hiç kimseyi dinlemeden git çocuğun resimlerini as. O şehittir o bi başka şeye benzemez. Ben hem yazihaneme koymuşum ben hem evime koymuşum. Ben de sevindim. Gittim, gittim hiç kimse evde yok. Kendi elimle çerçeve olmuştu. Ben hepsini sırayla çaktım, astım. Ben o gece uyudum. Baktım gelmiş divanın çekyatın üstüne oturmuş. Böyle nasıl ki bi güneş vuruyo kalkıyo ya ay diyorum bakıyorum kaynım yanımda diyorum Necmettin şehit olmuş eve gelmiş ben görüyorum Cemal abi sen görmüyorsun. Bak bak bak diyorum. Gelmiş bak. Böyle o bi güneş oluyo ya beyle şey dolanay. Hep böyle çocuğun üzerine vurup kalkıyo vurup kalkıyo. Diyorum ki bak Necmettin şehit olmuş. Eve gelmiş. Ben görüyorum sen görmüyorsun. Sevindi demek ki o resimlerini astıktan sonra yavrum. Böyle kızım. (...)” (Bayhatun 2013).

Memoratin Kaynağı: Emine Bayhatun. (Malatya)

Memoratin Konusu: Emine Bayhatun’un oğlunun şehit olmasından sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Emine Bayhatun, oğlunun şehit olmasından sonra çok üzülür. Oğlunun fotoğraflarını evinin duvarlarına asmak ister; fakat bazı kişiler bunun günah olduğunu söyler. Dini yönden yetkin bir şehit babasıyla konuşur. Şehit babası, gönül rahatlığıyla oğlunun fotoğraflarını asabileceğini çünkü onlar şehit oldukları için başka kimselere benzemeyeceğini söyler. Kendisi de oğlunun fotoğraflarını hem işyerine hem de evine astığını belirtir. Bunun üzerine Emine Bayhatun eve gelir ve

oğlunun fotoğraflarını duvara asar. Gece rüyasında oğlunu görür. Necmettin Bayhatun, evlerinde bulunan çekyatın üstünde ışıklar içinde apaydınlık oturur vaziyettedir. Emine Bayhatun, oğlunun fotoğraflarını asmasından dolayı Necmettin Bayhatun'un sevindiğini, bu yüzden rüyasına girdiğini düşünür.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Necmettin Bayhatun'un şehit olmasından sonra, Emine Bayhatun'un oğlunun fotoğraflarını evinin duvarına astığı günün gecesi – o gece -.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Emine Bayhatun'un evi.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Emine Bayhatun, Necmettin Bayhatun, Emine Bayhatun'un ağabeyi Cemal.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Emine Bayhatun'un evi, divan / çekyat.

Memoratu Değerlendirilmesi: Şehidin günlük hayatta yaşanan bazı olaylardan haberdar olduğu bu rüya memoratından da anlaşılmaktadır. Emine Bayhatun, oğlunun fotoğraflarını evine astığı günün gecesinde rüyasında oğlunu görür. Emine Bayhatun'un rüyasında ağabeyi Cemal de vardır; fakat Cemal, Necmettin Bayhatun'u göremez. Rüya, Necmettin Bayhatun, ışıklar içindedir. Çeşitli kültür ve dinlerde olumlu bir manaya sahip olan ışık / nur, rüyada da olumlu bir özellik gösterir. Daha önce bir başka rüya metninde de görüldüğü gibi⁵⁶⁸ salih amel ve salih evlat şeklinde yorumlanan ışık, burada da benzer anlamlara gelmektedir. Işıklar içinde olan Necmettin Bayhatun, kendi durumu hakkında da annesini bilgilendirmektedir.

Rüyada, Emine Bayhatun'un ağabeyi de yer alır; fakat o Necmettin Bayhatun'u görmez. Bu durum, anne ile oğul arasındaki manevi bağın rüyadaki sembolik boyutu şeklinde yorumlanabilir. “Rüyalar tamamen kişisel birer mesajdır.”⁵⁶⁹ Emine Bayhatun, bu rüya sayesinde yaptığı hareketten oğlunun memnun kalıp kalmadığını öğrenmiş olur.

Memorat metninde, eve fotoğraf asmanın günah olduğu inancının bir yansıması da görülmektedir. Emine Bayhatun, dini bilgisi kuvvetli bir kişiye danışarak oğlunun fotoğraflarını evinin duvarına asmıştır. “Rüya, gaip âleminden

⁵⁶⁸ Bkz. 42. Rüya memoratı, s. 187 - 189.

⁵⁶⁹ Annemarie Schimmel, **a.g.e.**, s. 67.

bilgi almanın tek yoludur.”⁵⁷⁰ Nitekim, Emine Bayhatun, gece rüyasında oğlunu ışıklar içinde görünce de yaptığı davranıştan dolayı oğlunun mutlu olduğu sonucuna varır. Bir nevi Emine Bayhatun’un gördüğü rüya, yaptığı davranışı onaylar niteliktedir.

Yukarıdaki yorumlardan hareketle bu rüyanın da bilgi verici bir işleve sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1712.3. Rüyanın yorumlanması. **F1068.** Gerçekçi Rüya. **P231.** Anne ve oğlu. **V290.** Diğer mukaddes şahıslar: *Şehit*. **Z111.6.** Ölünün mesajları.

49. “(...) Hep ee bir gün şeyde nasıl gordüm ilk once. İlk once biz hani oturduğum evde böyle eltiler hep beraber oturuyoz da bu evden taşınıcam başka eve gidicem dedim. O gece rüyamda böyle güzel bi kırmızı güllerin arasında böyle oturuyo ama üzgün. Oğlum noldu? Hiçbişi. Pek konuşmaz rüyamda gördüğüm zaman. Ben sarılırım ay seni çok özlemişim diye sarılır öperim. Öyle... Yani kendisi konuşmaz pek. Ondan sonra oğlum noldu sana diyorum. Böyle güllerin içinde oturuyo, hiçbişi olmadı bişi olmadı dedi. O evden gitmemi istemediği için bana öyle üzgün kendini gösterdi. Onu hissettim. (...)” (Yavuz 2013).

Memoratin Kaynağı: Emine Yavuz. (Artvin / Arhavi)

Memoratin Konusu: Emine Yavuz’un oğlunun şehit olmasından sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Emine Yavuz, oğlu şehit olduktan sonra başka bir eve taşınmayı düşünür. O gece rüyasında oğlunu, kırmızı güllerin arasında üzgün bir şekilde görür. Neden üzgün olduğunu sorar; fakat yanıt alamaz. Emine Yavuz, gördüğü rüyayı, oğlunun oturduğu evden taşınmasını istemediği şeklinde yorumlar.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Gökhan Yavuz’un şehit olmasından sonra. Emine Yavuz’un oturduğu evden taşınacağını söylediği günün gecesi.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Güllerin arası.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Emine Yavuz, Gökhan Yavuz.

⁵⁷⁰ Annemarie Schimmel, a.g.e., s. 21.

Memoratlara İlgili Maddi Unsur(lar): Kırmızı gül.

Memorataın Değerlendirilmesi: Emine Yavuz, oturduğu evden taşınmak istediğini belirttiği günün gecesinde şehit oğlu Gökhan Yavuz'u rüyasında üzgün bir şekilde görür. Rüyada görülen gül, “şerefli olan bir adama veya çocuğa”⁵⁷¹ delalet eder şeklinde, kırmızı gül ise, “güzellik ve zinete delalet eder.”⁵⁷² şeklinde tabir edilmektedir. Gökhan Yavuz, kırmızı güllerin içinde oturmaktadır. Emine Yavuz rüyasında oğlunun **güzel bir yerde** oturduğunu söylemektedir. O halde rüyada geçen kırmızı gül, Gökhan Yavuz'un manevi mertebesini gösteren bir sembol olarak yorumlanabilir.

Türk kültüründe gül, Hazreti Muhammed'in sembolü olarak kullanılmıştır. Bu inançla insanlar, gül koklamayı sevap olarak görmüşler, dini toplantılarda konuklarına gül suyu ikram etmişler, çocuklarına içinde gül geçen çeşitli isimler vermişlerdir. Hazreti Muhammed'in terinden kırmızı gülün meydana geldiğine dair bir inanç mevcuttur. Aynı zamanda “dinsel görüş gülü **bir ve tek'e dönüşün** de simgesi yapmıştır.”⁵⁷³ Annemarie Schimmel, Ruzbihan Bakli gibi tasavvuf âlimlerinin “Kırmızı gül, Allah'ın mehabetinden bir parçadır.” hadisinden hareketle kırmızı güle büyük önem verdiklerini belirtir. Bu çiçeğin “ilahi cemali ve azameti en mükemmel bir şekilde açığa çıkardığı”⁵⁷⁴ düşünülür. Rüya bu semboller üzerinden yorumlandığında, Gökhan Yavuz'un Hazreti Muhammed'in yanında yer aldığını, bir ve tek olan Allah katında mükâfatlandırıldığını ve yerinin Cennet olduğunu söylemek mümkün olmaktadır.

Gökhan Yavuz'un rüyada üzgün olduğu ve annesiyle konuşmadığı görülür. Bu durumu Emine Yavuz, oğlunun oturdukları evden taşınmasını istememesine bağlar. Yine bu rüyada da diğer bazı rüya memoratlarında görüldüğü gibi şehitler, yeryüzünde olanlardan haberdardır ve ailelerini rüya yoluyla uyarıp bilgilendirebilmektedirler. Bu durum, şehitlerin ölmediği inancının bir yansımasıdır.

Bu memoratta, bilgi verici işlev ve uyarıcı işlev bulunmaktadır.

⁵⁷¹ Abdülgani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 371.

⁵⁷² **A.e.**, s. 372.

⁵⁷³ Necmettin Ersoy, **a.g.e.**, s. 81.

⁵⁷⁴ Annemarie Schimmel, **İslamın Mistik Boyutları**, Çev. Ergun Kocabıyık, İstanbul, Kabcı Yayınevi, 2001, s. 293.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1712.3. Rüyanın yorumlanması. J157. Rüya verilen bilgi. P231. Anne ve oğlu. Z141. Sembolik Renk: Kırmızı: *Kırmızı gül*.

50. “(...)Yavrum, cennet çiçeğim. İşte benim annem rahmetli olurken gördüm onu. Annee gitmem lazım, yetişmem lazım, yetişmem lazım. İki gün sonra rahmetli oldu. (...)” (Yavuz 2013).

Memoratin Kaynağı: Emine Yavuz. (Artvin / Arhavi)

Memoratin Konusu: Emine Yavuz’un oğlu şehit olduktan sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Emine Yavuz, oğlunun şehit olmasından sonra gördüğü rüyalarından birinde, Gökhan Yavuz’un bir yere yetişmeye çalıştığını görür. İki gün sonra da Emine Yavuz’un annesi vefat eder. Emine Yavuz, gördüğü bu rüyayı annesinin vefatına bir işaret olarak yorumlar.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Gökhan Yavuz’un şehit olmasından sonra. Emine Yavuz’un annesinin vefat etmesinden iki gün önce.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Emine Yavuz, Gökhan Yavuz.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: -

Memoratin Değerlendirilmesi: Emine Yavuz, rüyasında oğlunun bir yere yetişmeye çalıştığını görür. Bu rüyadan iki gün sonra annesi vefat eder. Gördüğü rüyayı, annesinin vefat etmesinden sonra bu duruma bir işaret olarak yorumlar. Nitekim kimi rüyalarda aileden vefat edecek biri, “ölmüş kişilerce, ölecek olan kişinin yakınlarına önceden haber verilebilmektedir.”⁵⁷⁵

Bu rüya örneğinde, gelecekte haber verici bir işlev görülmektedir. Nitekim, Emine Yavuz tarafından da bu rüya annesinin vefat edeceğine bir işaret olarak yorumlanmıştır.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1812.3.3.11. Başka bir ölüm hakkında rüyada bilgi alma. F1068. Gerçekçi Rüya. J157. Rüya verilen bilgi. P231. Anne ve oğlu. P232. Anne ve kızları. P292. Anneanne. Z71. Formülistik Sayı: İki: *İki gün*.

⁵⁷⁵ Annemarie Schimmel, *Halifenin Rüyaları*, s. 247.

51. “(...) Gördüm görmez olur muyum ama şimdi daha çok görüyom. Şimdi şöyle görüyom: Bi gece gelmiş beni sırtına aldı, dereden geçirdi. Ben de gözlerimden miyastene hastasıyım. Miyastene hastasıydım. Hastayım ama, ben de hastayım eşim de hasta. Geldi bizi, beni sırtına aldı dereden geçirdi. Allah Allah çimene bıraktı beni. Güzeel bi çimene, yukarısı tepe. Anne sen burda dur dedi. Ben gideyim babamı da geçiriyim dedi. Gitti babasını da geçirdi. Allah Allah dedim bu çocuk niye gölden geçiriyi babasını diyom hani Böyle su akan su birikiyo. Atlasan geçiliyo ama o babasını gölden geçiriyi. Sırtladığını gördüm gene. O sene ikimiz de iyi olduk. İki üç sene var ben bu rüyayı görelî. İyi, ondan sonra o gendimiz, sağlığımız düzeldi Allah’a bin şükür onun sayesinde. (...)” (Şahin 2013).

Memoratin Kaynağı: Saime Şahin. (Giresun)

Memoratin Konusu: Saime Şahin’in oğlunun şehit olmasından sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Saime Şahin, oğlu şehit olduktan sonra rüyalarında oğlunu sık sık görmektedir. Bu rüyaların bir tanesinde, Ercan Şahin kendisini bir dereden geçirir; çimenliklerin, tepelerin olduğu güzel bir yere bırakır ve burada beklemesini söyler. Gidip babasını da dereden geçirir. Her ikisi de rahatsız olan Saime Şahin ve eşi, Saime Şahin’in gördüğü bu rüyadan sonra iyileşirler. Saime Şahin, iyileşmelerini gördüğü rüyaya yorar.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Ercan Şahin’in şehit olmasından sonra. İki - üç sene önce.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Çimen, tepe, dere, göl, akan su.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Saime Şahin, Saime Şahin’in eşi, Ercan Şahin.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Çimen, tepe, dere, göl, akan su.

Memoratin Değerlendirilmesi: Saime Şahin, oğlunun şehit olmasından sonra birçok rüya görür. Bunlardan birinde, oğlu hem kendisini hem de eşini bir dereden geçirerek çimenlerin, tepenin olduğu güzel bir yere bırakır. Rüya da birçok sembolün yer aldığı görülmektedir. Daha önce, Saniye Kaya’nın Metin Kaya’ya hamile iken gördüğü rüyada olduğu gibi, bu rüyada da çimenler ve akarsu yer almaktadır. Saniye Kaya, rüyasını anlatırken **buraların suyu değil, buralar gibi bir yer değil** diyerek bir Cennet tasviri algısı oluşturmaktaydı. Bu rüya metninde de Saime Şahin, oğlunun

kendilerini güzel bir çimene bıraktığını belirtir. Her iki rüyanın da olumlu bir şekilde tasvir edildiği görülmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, rüyada görülen çayır, çimen ve sulu yerler İslam'ın kimi zaman da Cennet'in bir sembolüdür. “Bir ölünün rüyada güzel bir bahçede görülmesi onun cennette olmasına delalettir.”⁵⁷⁶ şeklinde yapılan tabirden de Ercan Şahin'in Cennet'te olduğu bilgisine ulaşılabilmektedir.

Rüyada görülen dere sembolik bir anlama sahiptir. **İslami Rüya Tabirleri Ansiklopedisi**'nde, “rüyada nehir görmek, kadri yüce bir kimseye delalet eder. Rüyada nehre girdiğini gören kimse, büyük insanlardan birisine karışır.”⁵⁷⁷ şeklinde yapılan tabir, Ercan Şahin'in sahip olduğu şehitlik makamının bir sembolü olarak yorumlanabilir. Ercan Şahin, anne ve babasını nehrin bir kıyısından diğer kıyısına sırtında taşıyarak geçirmektedir. “Rüyada nehrin bir tarafından diğer tarafına sıçradığını gören kimse, üzüntü ve kederden kurtulur.”⁵⁷⁸ şeklindeki tabirden hareketle, şehitlerin sahip oldukları mükâfat ve hallerinden duydukları mutluluk, nehir ile sembolize edilmiştir denilebilir. Nitekim, şehitlerin tadacakları mutluluk, Kur'an'da şöyle dile getirilmiştir:

“Onlar, Allah'tan gelen nimet ve keremin; Allah'ın, müminlerin ecrini zayıf etmeyeceği müjdesinin sevinci içindedirler.”⁵⁷⁹

Bu yorumlardan hareketle, rüyada şehidin durumu hakkında bilgi verici bir işlevin yer aldığını söylemek mümkündür.

Saime Şahin, oğlu Ercan Şahin'in kendisini ve eşini dereden geçirdikten sonra hastalıklarından kurtulduklarını belirtir. Buradan şehidin, geride kalan ailesine yardımcı olduğu inancına ulaşmak mümkün olmaktadır. Rüyada, ailesini dereden geçirerek onlara yardımcı olan şehit, gerçek hayatta da anne ve babasının hastalıklarından kurtulmalarına vesile olmuştur. Saime Şahin, gördüğü rüyayı hastalıklarından kurtulmalarının bir işareti olarak yorumlamıştır. Görülen rüya, kişileri sıkıntılarından kurtarıcı bir işleve sahiptir denilebilir. Zira, “ölmüş kişiler, ailelerinin durumu hakkında her şeyi bilmektedir.”⁵⁸⁰

⁵⁷⁶ Abdülgani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 199.

⁵⁷⁷ **A.e.**, s. 688.

⁵⁷⁸ **A.e.**, s. 688.

⁵⁷⁹ Al-i İmran Suresi: 3/ 171.

⁵⁸⁰ İbn Şahin, Kitabü'l, İşaret fi ilmü'l, ibarat, s. 354, 359'dan aktaran Annemarie Schimmel, **Halifenin Rüyalari**, s. 251.

Memoratta Yer Alan Motifler: **F162.2.** Öbür Dünya Nehirleri. **F1068.** Gerçekçi Rüya. **J157.2.** Ebeveynin Kaderini Ortaya Çıkaran Rüya. **N640.** Tesadüfen İyileşme. **P210.** Karı – koca. **P231.** Anne ve oğlu. **P233.** Baba ve oğlu. **V201.** Allah.

52. “(...) Sonra şey oldu bi gece gelmiş saat üç gibi. A akşamdan niyet edersen yatsı namazını gılınca böyle hiç sesini çıkartmadan sarığınla [sağına] yatarsan görünüyo. İki rekat namaz gılıp da ona özel herr zaman görürsün. Dedi ki anne dedi yüz lira cebime koydu, yirmi lira elime verdi. Anne dedi bunu harçlık edersin dedi. Parayı hissediyom elimde inanır mısın? Cebime koyduğunu da hissediyom. ... Aldım ben o parayı rüyamda avucumun içinde uyuyorum hem saat üç gibi gece. Böyle parayı hissediyom adamakıllı. Öyle gitti. Ertesi gün maaşının farkı geldi bak. Hiç ummadığım yerden, bizim maaşımız Şırnak’tan geliyomuş. Birikenleri biriktirmişler. Bi de postacı yapmış biliyon mu? Saime Şahin diye zarfın dışına yazmış. Ben ne güne duruyom dedi benim adam. Dedim sözleşmedim ya dedim işte öyle icab etmiş, demek ki kolaylarına ben geldim dedim. Gittik, aldık. Bak böyle rüyalar görüyom. Rüyalarım da kesin çıkıyo amma acı içimden çıkmıyo, para da beni mutlu etmiyo. Hiç paranın önemi yok. Ne evim olsaydı ne barkım olsa. Allah kimseyi öyle dedirtmesin. Ben onlar için ev yapayım, iki oğluma dedim birer daire. Yapıyım de alıyım de kendi sağkan kendim başım elim gücüm yeterken ben bi gecekonduda da otururum. Eşimin emekliysiyle otururum. Kendim de emekli olmaya niyet ettim. Öyle ikimizin birimizinki kira verir, birimizin otururuz. Ondan sonra ölüm de var. Dedim ama Allah öyle bi yaptı beni ki kaldırdı kaldırdı yüzümün üstüne attı. Çok kötü oldum. Şimdi para ne? Para pul ben hiç gözümde yok şimdi. Tek oğlum böyle olmasaydı da ben yarı aç gezseydim. (...)” (Şahin 2013).

Memoratin Kaynağı: Saime Şahin. (Giresun)

Memoratin Konusu: Saime Şahin’in oğlunun şehit olmasından sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Saime Şahin, oğlunun şehit olmasından sonra gördüğü rüyaların birinde, oğlunun kendisine para verdiğini görür. Rüyada, oğlunun eline sıkıştırdığı

parayı adeta hisseder. Gördüğü bu rüyadan sonraki gün, oğlunun maaş farkı gelir. Saime Şahin, gördüğü rüyaların kesin çıktığını söyler.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Ercan Şahin'in şehit olmasından sonra. Saat 3, Ercan Şahin'in rüyada görüldüğü günün ertesi.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Saime Şahin, Ercan Şahin.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Para.

Memorataın Değerlendirilmesi: Saime Şahin, oğlunun şehit olmasından sonra birçok rüya görür. Bu rüyaların birinde, oğlu kendisine para verir. Bu parayı harçlık yapmasını söyler. Rüyada ölmüş birinden alınan bir şey, “hayra delalet ettiği takdirde, rızkın artmasına delalet eder.”⁵⁸¹ şeklinde tabir edilmiştir. Nitekim, gördüğü rüyanın ertesi günü Saime Şahin'e şehit oğlu Ercan Şahin'in maaş farkı gelir. Rüyada para görmek, “bayağı rızka veya sıkıntıdan sonra rahatlığa veya **işi az mükâfatı çok amele** delalet eder.”⁵⁸² şeklinde de tabir edilmektedir. Bu tabirden hareketle, şehitlerin sahip oldukları mükâfatların rüyada para sembolüyle anlatıldığını söylemek mümkündür. Şehitlik, az amel işleyerek çok ecir kazandıran bir makam olarak tanımlanmaktadır. Bu duruma örnek olarak hadis kaynaklarında şu örneğe yer verilmektedir:

- “Uhud (harbinde), Peygamber'e, demir zırh ile yüzü örtülü bir kişi geldi de Ya Rasulallah! (Hemen) harb edeyim de (sonra) Müslüman mı olayım? diye sordu. Rasulallah (S):
- “Müslüman ol, sonra harbet!” buyurdu. O da hemen Müslüman oldu, sonra da harbe girişti, nihayet şehid edildi. Bunun üzerine Rasulallah: “**Az işledi, fakat çok ecir kazandı**” buyurdu.”⁵⁸³

Yukarıdaki alıntıyla, tabirde geçen **işi az mükâfatı çok amel** yorumunun birbiriyle örtüştüğü görülmektedir. Şehitlerin Allah katında rızıklanarak huzura ve rahatlığa eriştikleri de kaynaklardan ulaşılan bir bilgidir. Bu bilgiyle rüyadaki para sembolünün de benzer manalara sahip olduğu görülmektedir.

⁵⁸¹ Abdülgani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 725.

⁵⁸² **A.e.**, s. 733.

⁵⁸³ Buhari, **Sahih-i Buhari ve Tercemesi**, C. 6, s. 2655- 2656, Kitabu'l – Cihad ve's- Siyer, 13.

Sembolik yorumu yanında rüyanın görüldüğü gibi gerçekleştiğini söylemek de mümkündür. Görülen rüya, gelecekte haber verme işlevine, müjdeleyici bir işleve sahiptir. Anadolu’da rüyada görülen kağıt para, “kişinin eline kismet geçeceğine”⁵⁸⁴ bir işaret olarak yorumlanır. Saime Şahin’in rüyasında gördüğü para, ertesi gün oğlunun maaş farkı olarak gelir. Böylece gördüğü rüya gerçekleşmiş olur. Saime Şahin, rüyasında oğlunun eline koyduğu parayı hisseder. Bu noktadan, rüyanın yakaza haline yaklaştığını söylemek mümkündür.

Saime Şahin, rüyada biri görülmek isteniyorsa, ona özel iki rekat namaz kılıp dua ettikten sonra sarıgınla hiç konuşmadan yatılması gerektiğini söyler. Böyle yapıldığında, o kişi her zaman rüyada görülmektedir. Saime Şahin, burada adını söylemese de istihare namazından⁵⁸⁵ bahsetmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1812.3.3. Rüya Geleceğin Bildirilmesi. **F1068.** Gerçekçi Rüya. **P231.** Anne ve oğlu. **V50.** Dua. **(T)V56.** Namaz: *İstihare Namazı*. **V201.** Allah. **Z71.1.** Formülistik Sayı: Üç: *gece üç*. **Z71.16.** Çeşitli Formülistik Sayılar: *Yüz lira, yirmi lira*.

53. “(...) Mesela, dedi ki anne işte bir gün böyle konuştuk yattıydım. Ben bunun bi şeyisini almadım heralde öyle mi şey yaptıydı? Anne dedi. Dedim ki oğlum dedim kimi göresiydin, niye konuşmuyon, niye şey yapmıyon? Dedi ki bi kız istiyodu işte onu göresiydim, seni göresiydim dedi. Niye bi şey demedin? Mesela ben bunun aylığını filan almadım hiçbi şeyini şey yapamadım. Anne dedi. Bütün bedenim ordunun elinde dedi. Ben yani buraya gelirim, gidirim. Hiç bilmiyorum öyle. O rüyama girmeseydi hiç bilmiyorum para mı alınıyo, bi şey mi alınıyo hiçbi şey. Bütün organlarım dedi ordunun elinde, bütün bedenimi iste, al dedi. Öyle bu içime dokundu işte. Ondan sonra eyle uğraştım. Öyle de alamadım. (...)”

Perihan Sucu, yukarıdaki memoratı, mülakatımızın ilerleyen dakikalarında tekrar anlatır:

⁵⁸⁴ Neriman Senem Akyol, **a.g.t.**, s. 40.

⁵⁸⁵ İstihare namazı hakkında bilgi için bkz. **TDV İlmihal – I**, s. 318 – 319. (Çevrimiçi) http://www.diyanet.gov.tr/dijitalyayin/ilmihal_cilt_1.pdf, 30 Haziran 2014.

“(…) Zaten beş altı aylığıkene o rüyayı görmüştüm. Orda şimdik akşamdan. Akşamdan karşım satılıyo. Karşım daire. Sekiz milyondi. Senin gibi de beni çok istiyodu kadın. Diyo ki Perihan teyze sekiz milyara veriyim ben sana diyo. Karşılıklı durursun diyo. Ben de başka yerden girmiştim. Böyle bi düşünce acaba ora mı iyi bi düşün olsa ...? iki kapı açılır. Zaten evim küççük filan böyle bi düşünüyodum. O gece işte Selim rüyama girdi. Dedi ki anne ne düşünüyosun dedi. İşte yani bütün organlarım ordunun elinde. Bütün organlarımın bedelini iste, al dedi. Tam da böyle sağ kolumda yatıyo. E balkonda böyle yatıyorum. Sağ kolumda öyle deyip böyle dalın ucuna çıktı. Ama ben şehit olduğunu biliyorum. Uçup gideceğini de biliyorum. Diyorum ki Selim diyorum kimi gözledin, kimi özledin bana bi şey de de diyorum. Ben de cevap veriyim diyorum. Mehmedin kızıylan dedi anne seni göresiydim dedi. Ama bütün organlarımı al diyo. Ama nasıl içten diyo yani bütün organlarım ordunun elinde dedi. İşte onları, al diyorum sana. Al, yani uğraş. O pazarlığı hemen bitirdüm. Daha yani daha almadım. Demek ki dedim pazarlığın içine girdi benim çocuğum dedim. Burayı istemiyo dedim. Öbür evimden, durduğum evden de vazgeçmedim. Öyle işte. Ordan dalın ucunda uçacak, dedim ki su mu verecem ne edecem. Ben suyumu dedi çeşmemden içerim dedi. O şehit düştüğü yere arkadaşları istedi di de fotoğrafını istemişti. Şey çeşme yapacak dedi di. Ben de fotoğrafını yolladım. Adıyaman’da, orda. Ben çeşmemden içerim dedi. Dalın ucunda uçmasıylan getti. Ondan sonra artık yani nasıl böyle kalktım, heralde deprem... Ben gordüm benden sonra deprem oldu. Büyük bi deprem olduydu ya. Sonra işte ben de Yapı Krediler’de çalışıyorum. Gettim dedim ki Abdürrahman Bey dedim böyle böyle dedim, onun hanımı da hoca. Dedi ki bi yerden bi işaret gelecek dedi. Kimseye söyleme, çeşmeye söyle. Çocuğun başucuna git dedi. Beni buraya yolladıydı o kadın. Ondan sonra deprem oldu. Depreme yönelttim ben. Depreme yönelttim. Deprem depremden bi gün sonra mı iki gün sonra mı böyle kapıyı çaldım, içeri girdim. Telefon çaldı. Dedi ki ben Selim Sucu’nun dedi, Selim Sucu’nun evi mi diyince ben Selim Sucu içeri girdi zannettim böyle. Ben dedi arkadaşımı dedi ee Selim Sucu’yu dedi eceliylen olmadı,

nöbette olmadı dedi. Selim Sucu'yu araştır dedi. Hakkını iste, al dedi. Ben de dedim ki sen kimsin dedim. Kim isen de dedim. Ben kimseye demiyecem dedim. E defterinde yazılı dedi, adımı söyleyemem dedi. Defterde kaç tane ad yazılı, nereye arıcan, nereye bulacan, nereye edicen? O kaden yalvardım söylemedi. E komutanları yaptı ama söyleyemiyorum dedi. Essah mı, beni mi işletti ondan sonra ben artık var ya daha köy be köy gezesim geldi yani. Ama işte. Sadece o peşin para geldi, o uğraşandan sonra. (...)" (Sucu 2013).

Memoratin Kaynağı: Perihan Sucu. (Şebinkarahisar)

Memoratin Konusu: Perihan Sucu'nun oğlu şehit olduktan sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Perihan Sucu, oğlunun şehit olmasından beş - altı ay sonra rüyasında oğlu Selim Sucu'yu görür. Selim Sucu, annesine bütün organlarının ordunun elinde olduğunu söyler. Bunun bedelini almasını kendisinden ister. Perihan Sucu rüyasında, Selim Sucu'ya kimi özlediğini sorar. Selim Sucu, kendisini ve sevdiği kızı özlediğini söyler. Perihan Sucu, sağ kolunda yatan oğlu Selim Sucu'nun ağaç dalına uçtuğunu görür. Kendisine su vermek ister; fakat Selim Sucu, suyu kendi çeşmesinden içeceğini söyler. Perihan Sucu, gördüğü rüyayı iş yerinden birine anlatır. Bu kişi de rüyayı kimseye anlatmamasını; kendisine bir yerden bir işaretin geleceğini söyler. Perihan Sucu, gördüğü rüyayı depreme yorar. Fakat daha sonra kendisine bir telefon gelir. Telefondaki kişi, Perihan Sucu'ya Selim Sucu'nun nöbette ölmediğini söyler. Bunun üzerine konunun üstüne giden Perihan Sucu'ya bir süre sonra oğluyla alakalı toplu bir para gelir.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Selim Sucu'nun şehit olmasından beş – altı ay sonra. Perihan Sucu'nun karşı daireyi almaya niyetlendiği günün gecesi. Depremden bir iki gün sonra.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Perihan Sucu'nun balkonu, Perihan Sucu'nun evi.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Perihan Sucu, Selim Sucu, Perihan Sucu ile aynı yerde çalışan Abdurrahman Bey, Abdurrahman Bey'in eşi, Perihan Sucu'yu telefonla arayan kişi.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Perihan Sucu'nun balkonu, dalın ucu, çeşme, su.

Memoratuñ Değerlendirilmesi: Perihan Sucu, oğlunun Şehit olmasından sonra, rüyasında oğlu Selim Sucu’yu görür. Bu rüyada Selim Sucu, kendisine bir durum hakkında bilgi verir. Selim Sucu’nun Şehit olmasından sonra annesine maaş bağlanmaz. Perihan Sucu’nun rüyasında oğlu Selim Sucu, bedeninin ordunun elinde olduğunu ve bunun bedelini alması gerektiğini söyler. Bu rüyayı farklı durumlara yoran Perihan Sucu, evine gelen bir telefondan sonra oğlunun hakkı için mücadele vermeye başlar. Bu mücadele sonunda kendisine toplu bir para verilir. Fakat, maaş bağlanmaz.

Rüyada görülen ölülerin söyledikleri genellikle gerçek olarak kabul edilir. Çünkü, “ölü hakka yönelerek batıldan çıkmış ve batıl şeyleri terketmiş olduğundan, hak ve doğrudan başka bir şey söylemez.”⁵⁸⁶ şeklinde yorumlanır. Rüyada görülen ölülerin çeşitli işlevleri bulunmaktadır. Kimi zaman “yaşayanlara yol gösterirler ve verdikleri talimatlar, yaşayan kişinin çevresindeki insanlara olan tavrında değişikliğe yol açabilir.”⁵⁸⁷ Perihan Sucu’nun gördüğü bu rüyada da oğlu Selim Sucu, annesini bir konuda uyarmakta ve ona yol göstermektedir.

Rüyada, Selim Sucu annesinin sağ kolunda yatarken bir dalın ucuna konar. Dalın ucuna **uçararak** gider ve Perihan Sucu rüyada oğlunun Şehit olduğunu bilir. Daha önceki rüya metinlerinde de belirttiğimiz gibi, rüyada uçmak kimi zaman yolculuğa delalet ederken kimi zaman ferahlık ve sevince de delalet eder. Burada Selim Sucu’nun Şehitlik makamına erişmesi dolayısıyla yaşadığı ferahlık ve sevince delalet ettiği şeklinde yorumlamak mümkündür. Rüyada Şehidin uğması, Şehitlerin ruhlarının yeşil kuşlar biçiminde bir bedene sahip olup Cennet’te rızıklanmalarını akla getirmektedir.

Selim Sucu’nun Şehit olmasından sonra arkadaşları kendi aralarında para toplayarak Selim Sucu’nun Şehit düştüğü Adıyaman’da bir çeşme yaptırırlar. Şehit, yeryüzünde olanlardan haberdardır. Nitekim bu durumu Selim Sucu, rüyasında kendi çeşmesinden su içeceğini annesine söyleyerek belirtir.

Gördüğü rüyayı, oğlunun komşusunun evini satın almasını istemeyişine bağlı olarak yorumlayan Perihan Sucu, rüyasını çalıştığı iş yerinde eşi hoca olan Abdurrahman Bey adlı kişiye anlatır. Bu rüyayı kimseye anlatmamasını söyleyen

⁵⁸⁶ Abdülgani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 717 - 725.

⁵⁸⁷ Annemarie Schimmel, **Halifenin Rüyalari**, s. 247.

Abdurrahman Bey, görülen rüyayı yakında kendisine gelecek bir haberin işareti olarak yorumlar. Perihan Sucu, gördüğü rüyayı birkaç gün sonra yaşanan depreme yorar; fakat kendisine bir telefon gelir. Telefondaki ses, Selim Sucu'nun nöbeti esnasında şehit olmadığını, bu durumu araştırmasını kendisine söyler. O zaman bu rüyanın bu habere işaret olduğunu anlar.

Yukarıdaki anlatıda rüya yoluyla kurulan iletişim yolu dışında, konuşma yoluyla kurulan bir iletişim de mevcuttur. Perihan Sucu'yu kim olduğunu bilmediği biri arar ve oğlunun nöbet esnasında şehit olmadığını söyler. Bu durumun üstüne gidip hakkını aramasını ister. Gelen telefondan sonra rüyasını buna bir işaret sayan Perihan Sucu, oğlunun durumunu araştırır. Bu noktada, rüyanın harekete geçirici bir işleve sahip olduğu söylenebilir.

Memorat türünün anlatımında, anlatıcı ve dinleyici arasında kurulan ilişki büyük bir öneme sahiptir. Yukarıdaki rüya memoratı, Perihan Sucu tarafından iki kez anlatılmıştır. İkinci kez anlatıldığında memoratın daha ayrıntılı olduğu görülür. Perihan Sucu ile Edirnekapı Şehitliği'nde oğlunun kabri başında görüşülmüştür. Bu görüşmeden önce, Şehit Aileleri Derneği vasıtasıyla Perihan Sucu ile iletişime geçilmeye çalışılmış; fakat çeşitli nedenlerle bu mümkün olmamıştır. Bu durum kendisine söylendiğinde, Perihan Sucu, memoratı daha detaylı bir şekilde tekrar anlatmıştır.

Abdurrahman Bey, Perihan Sucu'ya gördüğü rüyayı kimseye anlatmamasını gidip çeşmeye anlatmasını söyler. Daha önceki rüya memoratlarında olduğu gibi, rüyanın hayra çıkması için suya anlatılması inancı burada da görülmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: C498. Konuşma Yasağı: Yasaklanmış Bir İfade: *Görülen rüyanın anlatılmaması.* **D1712.3.** Rüyanın Yorumlanması. **D1810.8.3.** Rüyalardaki Uyarı. **J157.** Rüyada Verilen Bilgi. **P231.** Anne ve oğlu.

54. “(...) Eee şimdi şehit olduğunda burda [mezarlıkta] bi uyumuyodum yani. Gece yarısı çocuklar da daha küçüktü, geliyoduk, gece dönüyoduk. Ondan sonra yüzünü göstermediler. Yüzünden darbe aldı dediler. Ee arkadaşları da geldi dedi ki yüzünden darbe almadı dedi, yani öldüğünde dedi. Birini sol kurşunla e şey sol göğsünden, biri de boğazındandı dedi. Burdan geldi [Şah damarını gösterir.] O zaman dedik organ nakli mi yaptılar yoksa değişti mi?

Gelip ağlıyodum yavrum Samsun'a mı gittin, bi arkadaşı da Samsun'da. İki kişi şehit düştü o zaman. Samsun'da mı yatıyon, burda mı yatıyon? Yoksa yüzünü mü parçaladılar yavrum diye. Bi gün böyle yatıyom, yine geldi anne dedi, omuzuma vurdu. Bak dedi. [Eliyle yüzünü gösterir.] yani rahatladım sonra. O şekil tabi ki ee baya bi zaman iki sene üç sene kendimize gelemedik. Rüyalarımızda kendisini devamlı gördük.” (Günaslan 2013).

Memoratin Kaynağı: Gülseren Günaslan. (Çanakkale / Biga)

Memoratin Konusu: Gülseren Günaslan'ın oğlu şehit olduktan sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Gülseren Günaslan, oğlunun şehit olmasından sonra oğlunun yüzünü göremez. Kendisine oğlunun yüzünden darbe aldığı söylenir, fakat Süleyman Günaslan'ın arkadaşları Süleyman'ın yüzünden darbe almadığını söyler. Gülseren Günaslan, bunu duyunca içine bir şüphe düşer ve üzülür. Bunun üzerine rüyasında oğlunu görür. Süleyman Günaslan, yüzünü annesine gösterir. Gülseren Günaslan'ın içi rahatlar.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Süleyman Günaslan'ın şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Gülseren Günaslan, Süleyman Günaslan.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: -

Memoratin Değerlendirilmesi: Gülseren Günaslan, oğlunun yüzünü görmediği için kendisiyle aynı gün şehit olan arkadaşıyla naaşlarının karışmış olabileceğini düşünür. Süleyman Günaslan'ın yüzünden darbe aldığı söylense de arkadaşları bunu doğrulamaz. Bu ikilem, Gülseren Günaslan'ı üzer. Rüyasında oğlu, kendisine yüzünü gösterir. Böylece Gülseren Günaslan rahatlar. Bu rüyadan da şehitlerin yeryüzünde olanlardan haberdar oldukları bilgisine ulaşılmakta ve rüyada bilgi verici işlevin bulunduğu görülmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: J157. Rüyada Verilen Bilgi. P231. Anne ve oğlu. V290. Diğer mukaddes şahıslar: *Şehit*.

55. “E şim... yani yeni öldüğü zaman, şehit olduğu zaman şey e böyle ağladım çok. Onun için ağlamıyacam, söz verdim. Geldi üstümü böyle hortumu tuttu, ıslatıyo. Dedim niye oğlum ıslatıyosun? Ama anne sen de beni ıslatıyosun

dedi. Onu bir, bi de şeyden sonra işte öl... Hemen şehit olduktan sonra onu da öyle gördüm. Dedim sen Taner sen kavga mı ettin oğlum askerde? Hayır, anne ben kavga etmedim. Benim yerim çok iyi. Ben şimdi yani orda bilmiyorum. Eyüp Sultan'ın koruması mı dedi Eyüp Sultan'ın komşusu muyum dedi orda anlıyamadım kızım. Öyle yani. E rüyalarlan, şimdi görüyorum böyle ufak halini yani büyük halini göremiyorum. (...)” (Şentürk 2013).

Memoratin Kaynağı: Meryem Şentürk. (Arnavutluk)

Memoratin Konusu: Meryem Şentürk'ün oğlunun şehit olmasından sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Meryem Şentürk, oğlunun şehit olmasından sonra çok ağlar. Bir gece rüyasında oğlunu görür. Oğlu, kendisini hortumla ıslatır. Taner Şentürk, neden böyle yaptığını soran annesine, kendisini de işte böyle ıslattığını söyler. Taner Şentürk, bir başka rüyada annesine yerinin çok iyi olduğunu ve Eyüp Sultan'ın yanında olduğunu söyler.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Taner Şentürk'ün şehit olmasından sonra. Taner Şentürk'ün yeni öldüğü zaman. Hemen şehit olduktan sonra.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Meryem Şentürk, Taner Şentürk.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Hortum.

Memoratin Değerlendirilmesi: Meryem Şentürk, oğlunun şehit olmasından sonra çok üzülür, ağlar. Rüyasında oğlunun elinde hortumla kendisini ıslattığını görür. Neden böyle yaptığını sorunca ise, onun da kendisini böyle ıslattığı cevabını alır. Rüyadan, şehitlerin yeryüzünde yaşananlardan haberdar oldukları ve kimi durumlardan rahatsızlık duydukları bilgisine ulaşılmaktadır.⁵⁸⁸ Zeynep Yıldız'ın gördüğü rüya da bu duruma bir örnek olarak gösterilebilir:

“(...) İlk zamanlar hep böyle üzüntülü hep böyle ağlıyo görüyodum onu. Ben ağlayınca o da kendisi de orda hissedip ağlıyodu. (...)”⁵⁸⁹

Şahzade Çelenk'in gördüğü rüyada ise Cevdet Çelenk annesini uyarmaktadır:

⁵⁸⁸ Arkasından ağlanan ölülerin rüyalarda rahatsız oluşunu dile getirişiyle ilgili anlatı metni için bkz. Nevzat Gözaydın, “Ölü ve Ölümle İlgili Anlatılar Katalogu Üzerine”, **Türk Folkloru Araştırmaları**, 1984, s. 100.

⁵⁸⁹ Şehit annesi Zeynep Yıldız.

“(…) Ama Cevdetim de bazı bene diyir anne diyir sen çok beni rahatsız edirsın. Hiç bazı öyle benlen konuşmuyor da. Yavrum öyle arkasını dönür gidirdi. Sen diyir beni çok rahatsız edir. E de etmiyim yavrum. Ciger ben ne yapıyım yavrum. Ben ne yapıyım yavrum? (...)”⁵⁹⁰

Meryem Şentürk’ün gördüğü bir başka rüyada ise, Taner Şentürk yerinin çok iyi olduğunu ve Eyüp Sultan’la birlikte olduğunu söyler. Halkın Eyüp Sultan olarak adlandırdığı Eyyüb el - Ensari, Emeviler döneminde gerçekleştirilen İstanbul kuşatmasına katılmıştır. “Türk kaynaklarına göre Ebû Eyyûb, Bizanslıların bir ok ve taş darbesiyle **şehit olarak** yahut hastalıktan veya çok yaşlı olduğu için sefer şartlarına dayanamayıp hastalandığını ve bu nedenle öldüğünü bildirirler.”⁵⁹¹ Taner Şentürk, annesine Eyüp Sultan’ın yanında olduğunu söyler. Şehit olan Eyyüb el – Ensari’nin yanında bulunan Taner Şentürk’ün de şehit olduğu bilgisi buradan çıkarılabilmektedir. Kur’an⁵⁹² ve hadis kaynaklarından⁵⁹³, şehitlerin Peygamberler ve velilerle birlikte olduğu bilgisine ulaşılmaktadır. Bu sebeple rüya, Taner Şentürk’ün eriştiği şehitlik mertebesi hakkında bilgi verici bir işleve sahiptir.

Meryem Şentürk, rüyalarında artık oğlunun daha çok çocukluk halini gördüğünü söyler.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1810.8.3. Rüyalardaki Uyarı. **E361.** Ölü, ağlamayı durdurmak için döner. **E361.2.** Ölü, teselli etmek için döner. **J157.** Rüyada Verilen Bilgi. **P231.** Anne ve oğlu. **V290.** Diğer Mukaddes Şahıslar: *Eyüp Sultan*. **Z111.6.** Ölünün Mesajları.

- 56.** “(…) Halen bak ciğerim sızlıyo, şey yapıyo böyle. Düşünüyom ha bi çıksa şöyle bi kendini gösterse de diyorum. Ondan sonra ben rüya gördüm. Rüya gördüm de bu Şehitlikte baktım ki şey bi beyaz at. Geldi dedi ki dedi bin dedi bana. O beyaz ata bindiim, gittim. Edirnekapı’daa Fatih Camisi’ne doğru gittim. Fatih Camisi’nda da dedi ki at benle konuşuyo diyo ki acım acım diye. O aç demesi de ben bi türlü kaç kişiye sordum, niye acım acım diyodu acaba?

⁵⁹⁰ Şehit annesi Şahzade Çelenk.

⁵⁹¹ Nursel Uyaniker, **a.g.t.**, s. 14.

⁵⁹² Bkz. s. 40.

⁵⁹³ “Kıyamet günü, üç grup şefaet edecektir: Peygamberler, âlimler ve şehitler.” İbn Mace, Zühed, 37’den aktaran Abdülhakim Yüce, **a.g.e.**, s. 118.

Hani ne demek acım diye? At böyle hani böyle heybetli bi at. Geldi, geldi. Ben işte bin dedi, hadi gidelim. Gittik, gittik Fatih Camisi'ndeen orda cadde içinden böyle oo şey e koltuklar var ya hani dönen koltuk var ya. Onun üstünde bi tane öyle o şekilde yani görüyorum. Bi, bi adam. Oturmuş orda. Adam mıdır nedir belli değil. Böyle giyinmiş, şey Kur'an elinde şöyle okuyo [yüz hizasında tutar şekilde gösterir.], dönüyo, dönüyo böyle. Sürekli dönüyo. Sürekli dönüyo o da o o Kur'an okuyo. Cadde de böyle pırıl pırıl boş cadde yani hiç araba görmüyorum ben. Orda dedi ki dedi tamam dedi. Ben orda bi yer açıldı böyle şey gibi. Dedi tamam dedi benim yiyeceğim burda, buldum dedi. Sen dedi hadi çık dedi. Bi ee gökte böyle bi şey indi, merdiven şekilde. O alet şey ee var ya nedir o gemilerden böyle kalın bi şeyler var. Onun ismi nedir?

- Çapa mı?

Yok. A şey var ee halat mı diyolar ne diyolar? Halattır, kalın kalın. Aynı o şekil ha, bu demir şeklinde. Zincir şeklinde. Ha indi indi katlar açıldı açıldı. Dedi ki dedi bin buna dedi. Çık dedi bunla. Çıktım çıktım çıktım çıktım çıktım. Orayı anlatamazsın şimdi yani, ne şekil anlatıyım ki yani? Değişik bi yere gittim, böyle. Nasıl desem ya ay böyle diyince vücudum şey oluyo. Ondan sonra bir büyüük bi kabir böyle bembeyaz ışıldıyo. Dedi ki bak dedi Süleyman'ın kabri orda dedi. Ben çok güzel yani bu çok güzeldi. (...)” (Altundağ 2013).

Memoratin Kaynağı: Safiye Altundağ. (Malatya / Pötürge)

Memoratin Konusu: Safiye Altundağ'ın oğlunun şehit olmasından sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Safiye Altundağ, oğlunun şehit olmasından sonra gördüğü bir rüyada, Edirnekapı Şehitliği'nde beyaz bir at görür. Beyaz at kendisine, haydi bin gidiyoruz, der. Safiye Altundağ'ı Edirnekapı Şehitliği'nden Fatih Camisi'ne götürür. Kendisiyle konuşan beyaz at, aç olduğunu söyler. Fatih Camisi'nde dönen bir koltuk üzerinde oturup Kur'an okuyan bir adam görür. Bulundukları yerde bir şey açılır ve beyaz at yiyeceğine kavuşur. Safiye Altundağ'a yukarı çıkmasını söyler. Gökyüzünden bir merdiven iner. Zincir şeklindeki bir merdivenden yukarı çıkan

Safiye Altundağ, oğlu Süleyman Altundağ'ın kabrini görür. Şehidin kabri bembeyaz ışıklar içindedir.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Süleyman Altundağ'ın şehit olmasından sonra. Safiye Altundağ'ın oğlunun kendisini göstermesini istemesinden sonra gördüğü rüya.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Edirnekapı Şehitliği, Fatih Cami, cadde, bir yer, gökyüzü.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Safiye Altundağ, Kur'an okuyan bir adam.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Edirnekapı Şehitliği, Fatih Cami, beyaz bir at, gökyüzü, cadde, dönen koltuk, zincir şeklinde bir merdiven, kabir.

Memorata Değerlendirilmesi: Safiye Altundağ, oğlunun şehit olmasından sonra içinden oğlunun karşısına çıkıp kendisini göstermesini geçirir. Bu düşünceden sonra, rüyasında oğlunun kabrini görür. Rüyasında gördüğü beyaz at, onu Edirnekapı Şehitliği'nden Fatih Camisi'ne götürür. "Klasik yorumda, beyaz at, meleklerin atıdır ve böyle bir ata binen kişi, bir zafer kazanacaktır."⁵⁹⁴ şeklinde yorumlanmıştır. Rüyadaki beyaz at, Safiye Altundağ'ı oğluna ulaştıran bir aracıdır. Şehitlerin elde ettikleri faziletlerin bir sembolü olan beyaz ata binen Safiye Altundağ, rüyada oğlunun kabrini görür. Işıklar içinde olan kabirden, oğlunun durumunun iyi olduğu sonucuna ulaşır. Ata binen kişinin kazanacağı zafer, şehitlerin ailelerine şefaathane olacaklarının müjdesi olarak yorumlanabilir.

Rüyada bir adamın Kur'an okuduğu görülür. Adam dönen koltuğa binmiş ve dönerek Kur'an okumaktadır. Kur'an'ı yüz hizasında tuttuğu için de kim olduğu bilinmemektedir. Daha önceki metin değerlendirmelerinde görüldüğü gibi Kur'an okumak, sevinç, şeref, yardım gibi manalarla tabir edilmiştir. "Rüyada Kur'an okumak, çokça salih amel yapmaya, derece ve mertebesinin yüksekliğine delalet eder."⁵⁹⁵ şeklinde de tabir edilmektedir. Süleyman Altundağ, artık hayatta olmadığı, şehit mertebesine eriştiği için rüyada bir kişinin Kur'an okuduğunun görülmesi, Süleyman Altundağ'ın şehitlik mertebesi ve derecesinin bir sembolü olarak yorumlanabilir.

⁵⁹⁴ Annemarie Schimmel, **Halifenin Rüyalari**, s. 92.

⁵⁹⁵ Abdülğani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 580.

Safiye Altundağ, gördüğü rüyada kat kat açılan gökyüzünden⁵⁹⁶ inen zincirden bir merdivene biner ve gökyüzüne çıkar. Rüyada görülen merdiven, “üzüntülü kimse için selamettir. Yolculuğa ve şanı yüce bir kimseye de delalet eder.”⁵⁹⁷ şeklinde tabir edilmiştir. Şanı yüce bir kimsenin, Süleyman Altundağ’a işaret ettiğini söylemek mümkündür. Üzüntülü kimse için selamet olan merdiven, oğlunun hasretiyle üzülen Safiye Altundağ’ın oğlunun kabrini gördükten sonra hissettiği huzur olarak yorumlanabilir. Safiye Altundağ, merdivenlerden yukarı çıkar. Rüyada, “basamaklardan yukarıya çıkmak, azar azar nail olunacak yükseklik ve Cennetteki derecedir.”⁵⁹⁸ şeklinde tabir edilmektedir. Bu yorumdan da, Süleyman Altundağ’ın Cennette oluşuna ulaşılabilir.

Rüyada, Süleyman Altundağ’ın kabri gökyüzünde bulunmaktadır ve Safiye Altundağ gökyüzüne bir merdiven vasıtasıyla çıkmaktadır. Rüyada bir kimse, “göğe doğru yükseldiğini ve oraya girdiğini görse, o kimse **şahadete** ve bununla beraber şeref ve medhe nail olur.”⁵⁹⁹ şeklinde yorumlanmıştır. Bu yorumdan Süleyman Altundağ’ın şehit oluşuna ve elde ettiği şerefe ulaşabiliyoruz.

Daha önce başka rüya memoratlarında da belirttiğimiz gibi, rüyada görülen ışık, hidayete ermeye, hayırlı bir evlada, salih bir amele delalet edebilir. Rüyada, Süleyman Altundağ’ın kabrinin bembeyaz ışıldadığı görülür. Bu durum, Süleyman Altundağ’ın şehitlik mertebesinin bir sembolüdür. Rüyada görülen beyaz renk, şehadetin, Cennetin, temizliğin, saflığın sembolü olarak kullanılmaktadır. Bu rüya için de, bu yorumun uygun düştüğü görülmektedir.

Ebu Davud, Hazreti Aişe’den **şehidin kabrinde görülen nur** başlığı ile “Necaşi öldüğü zaman biz (kendi aramızda); “artık onun kabri üzerinde bir nur görünüp duracaktır,” diye konuşurduk.”⁶⁰⁰ Hadisini aktarmıştır. Rüyada şehidin kabrinin bembeyaz nur içinde oluşu, aktarılan hadisle de örtüşmektedir.

Rüya, geneli itibarıyla hayırlı bir rüyadır. Rüyada geçen beyaz at, ışık, Kur’an, merdiven, gökyüzü gibi semboller olumlu manalara sahiptir. Bu rüya, bir

⁵⁹⁶ Gökyüzünün açılan katlarından yukarı çıkarak kendisine bahşedilen makamı gören Muhriz Bin Nadle’nin şehitlikle müjdelendiği rüyası için bkz. M. Asım Köksal, **İslam Tarihi – Hz. Muhammed ve İslamiyet (Medine Devri)**, C. 6, İstanbul, İrfan Yayınevi, 1975, s. 42.

⁵⁹⁷ Abdülğani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 645.

⁵⁹⁸ **A.e.**, s. 647.

⁵⁹⁹ **A.e.**, s. 349.

⁶⁰⁰ Ebu Davud, **Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi**, C. 9, s. 519, Cihad, 27.

durum hakkında bilgi verici işleve sahiptir. Rüya, şehit Süleyman Altundağ'ın mertebesi hakkında bilgi vermektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: **B211.1.3.** Konuşan At. **E481.4.** Ölülerin Güzel Mekanı. **F50.** Üst Dünyaya Erişim (üst dünya ile iletişim). **F51.** Gökyüzü Halatı. Üst Dünyaya Halat Vasıtasıyla Erişim. **F51.1.6.** Cennet'ten sarkıtılan demir zincir. **F899.** Diğer Olağanüstü Nesneler: *Bembeyaz ışıldayan kabir*. **J157.** Rüya Verilen Bilgi. **P231.** Anne ve oğlu. **(T)V110.** Dinsel Yapılar: Mezarlıklar: *Şehitlik*. **V112.2.** Camiler (Mescitler). **(T)V308.** Kur'an-ı Kerim Okuma. **Z142.** Sembolik Renk: Beyaz: *Beyaz at, bembeyaz kabir*.

57. “(...) Epey zamandır görmedim ama ilk sene çok gördüm. Bir keresinde mesela hiç unutmadığım bi rüya. Bana arkamdan ben birine çok imrendim. Anneme imrendim. Kardeşim onlan yaşıttı. Annemin kucağına yatmıştı. Ben böyle içim acıyarak onları izlerken o gece rüyamda böyle sarıldı sımsıkı. Hala omuzlarımda hissediyorum ellerini. Ve ertesi gün rüyamda tekrar üç tane gül bıraktı elime. Bi küçük gonca, birazcık daha büyük, biraz daha üç tane gül. Bunları elime şöyle dizdi. Bi köprüden beni geçirdi. Sonra sık sık gördüm. (...)” (Hacıoğlu 2013).

Memoratin Kaynağı: Saadet Hacıoğlu. (Trabzon)

Memoratin Konusu: Saadet Hacıoğlu'nun oğlunun şehit olmasından sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Saadet Hacıoğlu, oğlunun şehit olmasından sonra ilk sene rüyasında oğlunu sık sık görür. Saadet Hacıoğlu'nun kardeşi ile oğlu yaşıttır. Bir gün kardeşi, annesinin dizine yatar. Bunu gören Saadet Hacıoğlu, üzülür ve aklına kendi oğlu gelir. O gece rüyasında oğlunu görür. Oğlu, kendisine sımsıkı sarılır. Ertesi gün, oğlunu tekrar rüyasında görür. Bu rüyada oğlu avucuna üç tane gül bırakır ve kendisini köprüden geçirir. Daha sonra Saadet Hacıoğlu, oğlunu rüyalarında sık sık görür.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Coşkun Hacıoğlu'nun şehit olmasından sonra. Bir keresinde, ertesi gün.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Köprü.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Saadet Hacıoğlu, Coşkun Hacıoğlu.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Üç tane gül, köprü.

Memorata Değerlendirilmesi: Saadet Hacıoğlu, oğlunun şehit olduğu ilk sene çok rüya görür. Gördüğü rüyalarından birinde oğlu kendisine sımsıkı sarılır. Saadet Hacıoğlu, hala omuzlarında oğlunun ellerini hissettiğini belirtir. Gördüğü bu rüyadan önce, kardeşinin annesinin dizlerine yattığını görür. Kardeşiyle oğlu aynı yaşta olan Saadet Hacıoğlu, annesine imrenir. Akşam da rüyasında oğlunu görür. Şehitlerin, yeryüzünde olanlardan haberdar oldukları bu rüya vasıtasıyla anlaşılmaktadır. Oğlunun yokluğuna üzülen Saadet Hacıoğlu, rüyasında oğlunun kendisine sarıldığını görür. Saadet Hacıoğlu'nun omuzlarında zaman zaman oğlunun ellerini hissettiğini belirtmesi, farklı bir boyutta ruhların buluştuğu inancını akla getirmektedir.

Ertesi gün gördüğü rüyada ise, oğlu eline üç tane gül bırakır. Rüyada görülen gül, kimi zaman “şerefli olan bir adama veya **çocuğa**”⁶⁰¹ delalet eder. Rüyada Coşkun Hacıoğlu'nun annesinin avucuna bıraktığı üç gül, kendisinin sembolüdür denilebilir. Gonca olan gül; Coşkun Hacıoğlu'nun bebekliği, biraz açmış olan gül, Coşkun Hacıoğlu'nun çocukluğu; açmış gül ise Coşkun Hacıoğlu'nun gençliğidir yorumunu yapmak mümkündür. Rüyada görülen gül, “ferahlık ve sevince de delalet eder.”⁶⁰² şeklinde yorumlanmıştır. Saadet Hacıoğlu, rüyada oğlunun kendisini bir köprüden geçirdiğini görür. “Bazan köprü, ilim, hidayet, namaz, oruç ve dünyanın sıkıntı ve meşakkati ve ahiretin korku ve azabından kendisini kurtaracak her şeye delalet eder.”⁶⁰³ şeklinde tabir edilmiştir. Bu yorumlardan hareketle Saadet Hacıoğlu'nun gördüğü rüyalar sayesinde sevinç ve feraha eriştiğini söylemek mümkündür. Şehitlerin ailelerine şefaathane olacaklarının müjdesine de bu rüyadan ulaşılabilir.

Görülen rüyalarından hareketle, şehitlerin yeryüzünde olanlardan haberdar olduklarını söylememiz mümkündür. Annesinin üzülmemesini istemeyen Coşkun Hacıoğlu, rüyada annesine sarılarak onu teselli eder. Görülen diğer rüyada ise,

⁶⁰¹ A.e., s. 371.

⁶⁰² A.e., s. 372.

⁶⁰³ A.e., s. 567.

şehit kendi durumu hakkında bilgi vermektedir. Rüyada, bilgi verici işlevin yer aldığını söylemek mümkündür.

Memoratta Yer Alan Motifler: E361.2. Ölü, teselli etmek için döner. F1068. Gerçekçi Rüya. P231. Anne ve oğlu. P232. Anne ve kızları. P253. Erkek ve kız kardeş. Z71.1. Formülistik Sayı: Üç: *Üç gül*.

58. “(...) Bu her gelmemde ben çok ağlıyodum. Böyle ağlıyodum. Dedi ki ürüyama girdi anne dedi ki bak böyle ağlarsan bi daha yanıma gelme dedi. Heee. Onu da dedi bana. Demedi değil. Bende akıl kalmadı. Birinde geçerim birini. Öyle de gordüm yani. (...)” (Bacak 2013).

Memoratin Kaynağı: Ayşe Bacak. (Tokat / Erbaa)

Memoratin Konusu: Ayşe Bacak’ın oğlunun şehit olmasından sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Ayşe Bacak, oğlunun mezarına her gelişinde ağlamaktadır. Rüyasında oğlu kendisine bir daha ağlarsa yanına gelmemesini söyler.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Âdem Bacak’ın şehit olmasından sonra. Her gelmemde.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Ayşe Bacak, Âdem Bacak.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: -

Memoratin Değerlendirilmesi: Şehitlerin yeryüzünde olanlardan haberdar olduklarının bir kanıtı olarak değerlendirilebilecek olan bu rüyada, şehit Âdem Bacak annesini uyarmakta ve eğer ağlayacaksa mezarının başına gelmemesini söylemektedir. Rüyada uyarıcı bir işlev görülmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1810.8.3. Rüyalardaki Uyarı. P231. Anne ve oğlu.

59. “(...) Gene bi yere bi aramız biraz bozuktu birisiyle. Bi yere gidiyodum böyle bi yeşillik vardı. Bi ağaç vardı. Ağacın arkasına anne dedi ben burdayım. Anneciğim sinir olma dedi üzülme. Ben senin arkadayım. Seni kimse bişey

yapamaz. Hiç ağlama ve üzülme. O sesi duydum bi uyandım arıyorum nerde diye. Yok. Bi sesini duydum işte. (...)” (Çakar 2012).

Memoratin Kaynağı: Bakiye Çakar. (Manastır)

Memoratin Konusu: Bakiye Çakar’ın, oğlu Naci Çakar’ın şehit olmasından sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Bakiye Çakar’ın birileriyle arası bozulur. Bundan sonra bir rüya görür. Rüyasında yeşillik bir yeredir ve bir ağaç vardır. Ağacın arkasında olan oğlu Naci Çakar, annesine üzülmemesini söyler. Annesinin arkasında olduğunu ve kimsenin ona hiçbir şey yapamayacağını belirtir.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Naci Çakar’ın şehit olmasından sonra. Gene.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Yeşillik, bir ağaç.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Bakiye Çakar, Naci Çakar.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Yeşillik, bir ağaç.

Memoratin Değerlendirilmesi: Şehidin yeryüzünde yaşananlardan haberdar oluşu bu rüyada görülmektedir. Birisiyle arası bozuk olan Bakiye Çakar, rüyasında kendini yeşilliklerin içinde görür. Bu yeşilliklerin içinde bir ağaç, ağacın arkasında da oğlu Naci Çakar vardır. Bakiye Çakar oğlunu göremez; fakat sesini duyar. Kendisine üzülmemesini söyleyen Naci Çakar, her zaman annesinin arkasındadır ve kimse annesine bir şey yapamaz.

Rüyada görülen yeşillik ve ağaç, bir Cennet tasviri algısı oluşturmaktadır. Rüyada görülen yeşil, Cennetle yorumlanır. Gaipden gelen sesin söylediği şey ne ise o gerçek kabul edilmektedir. Naci Çakar, annesinin yanında olduğunu söyler ve kimsenin kendisine bir şey yapamayacağını belirtir. Annesinin sıkıntılarından haberdar olan Naci Çakar, rüyada annesini teskin etmektedir. Rüyanın bilgi verici ve uyarıcı bir işleve sahip olduğu söylenebilir.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1279. Gaipden gelen sihirli ses. D1810.8.3. Rüyalardaki Uyarı. J157. Rüyada Verilen Bilgi. P231. Anne ve oğlu. Z145. Sembolik Renk: Yeşil: *Yeşillik*.

60. “(...) Sonradan bana çok yardımcıları oldu. Neden oldu? Hani ben üzülmediğim zaman, bi şeye sıkıldığım zaman mesela düşün parası, altın hazırlamıştım. Ona dedim ki Hacca gidecem, nasıl gidiyim diye şey yaptım. Rüyama girdi ki

anne hemen iki resim çektir, pasaportunu çık. Çek git şey aa altınları bozdur. Paraya ihtiyacın olur, her dakika parayı bozduramazsın. Altınları bozdur, git diye. Hiç de para koyma üzerine dedi. Hakkaten altınlarını bozdurdum, ona aldığım altınları. Böyle gittim geldim. Ne bir milyon üzerine koydum ne eksik oldu ne fazla oldu. Onun parasıynan gittim geldim. Böyle yani sıkışıkça yol gösteriyo bana. (...)” (Karaer 2013).

Memoratin Kaynağı: Gülten Karaer. (Malatya / Yeşilyurt)

Memoratin Konusu: Gülten Karaer’in oğlunun şehit olmasından sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Gülten Karaer, oğlu Cevher Karaer’in şehit olduktan sonra kendisine çok yardımcı olduğunu söyler. Hacca gitmek için para biriktiren Gülten Karaer nasıl gideceğini düşünür. Rüyasında oğlu, hemen iki fotoğraf çektirip pasaportunu çıkartmasını söyler. Gülten Karaer, oğlunun düğünü için altın hazırlamıştır. Cevher Karaer, annesine bu altınları bozdurup yanına alarak hacca gitmesini söyler. Cevher Karaer’in parasıyla hacca giden Gülten Karaer, oğlunun sıkışıkça kendisine yol gösterdiğini belirtir.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Cevher Karaer’in şehit olmasından sonra. Sonradan.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Cevher Karaer, Gülten Karaer.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: -

Memoratin Değerlendirilmesi: Gülten Karaer, sıkışık zamanlarında oğlunun kendisine yol gösterdiğini belirtmektedir. Bunun bir örneği olarak da oğlunun düğünü için hazırladığı altınlarla hacca gitmesini anlatır. Gülten Karaer, hacca gitmek ister fakat nasıl gideceğini bilemez. Rüyasında oğlu hemen iki fotoğraf çektirip pasaport çıkartmasını söyler. Kendi düğünü için biriktirmiş olduğu altınları satmasını üstüne de para koymamasını söyler. Rüyasında oğlunun kendisine söylediklerini yapan Gülten Karaer, hacca gider gelir ve bozdurduğu altınlar dışında bir masraf yapmaz.

Rüyadan şehidin sıkışık / zor zamanlarda aile bireylerine yol gösterici olduğu bilgisine ulaşılmaktadır. Rüya bilgi verici ve yol gösterici bir işlev görmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: E363.1. Acil Zamanda Yardım Eden Ruhlar. J157. Rüyada Verilen Bilgi. P231. Anne ve oğlu. V532. Mekke'ye Giderek Hacı Olma.

61. “(...) Ben böyle yüksek yerlerde veya böyle mesela bi harp oluyo, elinde silah görüyorum. Nereye? Anne kurtarmaya. Devamlı böyle kurtarıyo. Ama asker kıyafetinlen görüyorum. Hep böyle kurtarmaya gidiyo. (...)” (Kurtuluş 2013).

Memoratin Kaynağı: Nezaket Kurtuluş. (Yugoslavya)

Memoratin Konusu: Nezaket Kurtuluş'un oğlunun şehit olmasından sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Nezaket Kurtuluş, oğlunun şehit olmasından sonra, rüyasında oğlunu yüksek yerlerde görmektedir. Bir savaşta elinde silahla insanları kurtarmaya gittiğini görmektedir.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Burak Kurtuluş'un şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Yüksek yerler, harp.

Memoratta Yer Alan Kişi(ler): Burak Kurtuluş.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Yüksek yerler, harp.

Memoratin Değerlendirilmesi: Nezaket Kurtuluş, oğlunun şehit olmasından sonra gördüğü rüyalarda, oğlunu yüksek yerlerde görür. Şehidin yüksek yerlerde oluşu, onun manevi mertebesinin yüksekliğinin bir sembolü olarak yorumlanabilir.

Şehidin bir savaşta / operasyonda görülmesi, şehitlerin çeşitli savaşlarda askerlere yardımcı olduğu efsaneleri hatırlatmaktadır.⁶⁰⁴ İslamiyet öncesi Türk halk inançlarında vatanın birlik ve bütünlüğünü koruduğuna inanılan Anamaygıl adlı iyenin fonksiyonunu, İslamiyet sonrası Türk halk inançlarında veliler, şehitler ve yeşil sarıklılar devralmıştır. Rüya örneği, bu inancın bir yansımasını ve şehitlerin ölmediği inancını akla getirmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: J157. Rüyada Verilen Bilgi. P231. Anne ve oğlu.

⁶⁰⁴ Bkz. Ali Berat Alptekin, “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Anlatılan Efsanelerin Motif ve Tip Yapısı”, **TÜBAR-XXXIII** / 2013-Bahar, s. 21 – 25. (Çevrimiçi) <http://www.tubar.com.tr/TUBAR%20DOSYA/alptekin%20ali%20berat.11-44.pdf>, 19 Temmuz 2014.

62. “(...)Ben hep çocukluguni göririm. Hep çocukluguni. 6-7 yaşlarındakini göririm. Eyle göririm. Bir darda kalıyım, bir üzüliyim hemen bakırım gelir yanıma. (...)Şimdik heç büyük resmini görmirim. Hep ... resmini göririm. Ama kızlar görüyir. Derya görüyir, ufak kızım var o görüyir. Bunlar görüyir, hep görüyir büyüklüklerini. Ben de çocukluğunu göririm. Mememi ısırmış.

- Kızım, çocugin var mı, bekar mısın?

- Bekarım.

Allah hayirli evlat versin. Benim adımı da yazmışsın. Onu, çocuğun oldu mu o tadıyı, acıyı bilersin. O zaman beni akla getiresin. Çocuk göğşümü ısırmış bu bir ele üzüldü mü o yaralarım bööyle açılır. Mememi emdiririm, kucağımda alırım, sarılır, yatırım. Eyle göririm. Yoksam heç büyüklüğünü görmedim. Yalan, ben yalan millet gibi yalan söylemem. Ben çocukluğunu hep çocukluğunu... Babası da görür. Bu kızım da görür. Derya o gün diyir anne gelmişti işte spor oynıyirdi diyir evde diyir oynıyirdi. geliyir öyle güle güle diyir eve geliyir gidir. Onlar görir. Ben çocuklugunu göririm. Bizim adam diyir a bi gece diyir Metinle felan yerdeydik filan yerdeydik. O görüyir öyle. Ben de göririm çocukluğunu. Beni üzmir, çocukluğunu gösteriyir bene. Göririm (...)” (Kaya 2012).

Memoratin Kaynağı: Saniye Kaya. (Kars)

Memoratin Konusu: Saniye Kaya’nın oğlunun şehit olmasından sonra rüyasında hep oğlunun çocukluğunu görmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Saniye Kaya, oğlunun şehit olmasından sonra, rüyalarında oğlunun çocukluk halini daha çok görür.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Metin Kaya’nın şehit olmasından sonra. Hep, şimdik.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişi(ler): Metin Kaya, Saniye Kaya.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: -

Memoratin Değerlendirilmesi: Anneler, çocuklarının şehit olmasından bir süre sonra, rüyalarında oğullarının daha çok çocukluk hallerini görmektedirler. Kişinin psikolojisiyle gördüğü rüyalar arasında bir ilişki bulunduğunu düşünen

araştırmacılar, “bilinçaltındaki bir dileğin rüya yoluyla gerçekleştiğini”⁶⁰⁵ savunmaktadırlar. Kendisine üzüntü veren gerçekten kaçan bilinç, mutlu günlerini anımsamak ister. Şehit anneleri bir süre sonra rüyalarında mutlu oldukları dönemleri, oğullarının tehlikeden uzak olduğu çocukluk yıllarını görmektedirler. Acı veren bugünden kaçan zihin, geçmişe özlem duyar. Şehit annelerinin bilinçaltındaki dilek, oğullarının ölmemiş hatta büyümemiş olmasıdır. Büyümemiş olan oğlunu annesi her türlü kötülükten koruyabilmekte ve böylece oğlu yaşayabilmektedir.

Şehit annelerinin bir süre sonra rüyalarında oğullarının daha çok çocukluk hallerini görmelerine örnek olarak kaynak kişilerin şu sözleri verilebilir:

“(…)Bana çoğunlukla küçüklük resmini, küçüklük halini gösteriyo.(…)”⁶⁰⁶

“(…) En çok küçüklüğünü görüyorum. Okula gittigini, daha küçüklüklüğünü her zaman ürüyama geliyo. Allah helhamdülillah ve her zaman o benim rüyamda. (...)”⁶⁰⁷

“(…)E rüyalarlan, şimdi görüyorum böyle ufak halini yani büyük halini göremiyorum. (...)”⁶⁰⁸

“Bikaç defa gördüm ama şimdi hep ufaklığını görüyorum. Aynı ufak şeyini görüyom. Yetişkin halini böyle şeyini görmüyom. Bi senedir hep böyle ufaklık halini görüyom. 5-6 yaşlar gibisini o şeylerini görüyom. Mesela yeni şehit olduğunda şey olduğunda aynı normal böyle giysili asker kıyafetiyle şeyiyle hep öyle görünüyordu ama şimdi ise hep ufaklık halini görüyorum.”⁶⁰⁹

Emine Yavuz ise oğlunun artık çocukluk halini görmesini, oğlunun eşinin yeniden evlenmesinden dolayı üzülmeye bağlar:

“(…) Küçüklüğünü görüyorum. Çünkü eşi evlendi ya ona üzüldü galiba hep oyle on yaşlarında halini görüyorum. Heralde ona biraz üzüldü evlendi diye. Ama dört sene bekledi o da yeter dimi? Evlenmesi gerek. (...)”⁶¹⁰

Memoratların şekillenmesinde “ruhi bir yaşantı anında; psikolojik rahatsızlık, yorgunluk, uykusuzluk, korku durumlarında ve en başlıcası da bilinç altında olan iyi

⁶⁰⁵ Sigmund Freud, **Rüya Yorum Metodu**, Çev. Ayşegül Günkut, Ankara, Ataç Kitabevi, 1964, s. 28.

⁶⁰⁶ Şehit annesi Nezafet Vardar.

⁶⁰⁷ Şehit annesi Fatma Aktaş.

⁶⁰⁸ Şehit annesi Meryem Şentürk.

⁶⁰⁹ Şehit Abdullah Yüksel’in annesi.

⁶¹⁰ Şehit annesi Emine Yavuz.

ve kötü varlıkların”⁶¹¹ etkisinin olduğu bilinmektedir. Bu maddedeki örnek memoratlarımızda da bilinçaltının etkisi görülmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: E363.1. Acil Zamanda Yardım Eden Ruhlar. J157. Rüyada Verilen Bilgi. P231. Anne ve oğlu. P233. Baba ve oğlu. V50. Dua. V201. Allah.

63. “(...) Gelmiş bi genellikle soba var. Sobanın arkasında oturup böyle ayaklarını uzatıyordu. Aynı şekilde orda durmuş. Giyecek, çorap giyinmişti. Çoraplarını çıkardı mı ne yaptı, giyiyodu heralde. Dur oğlum dedim ben giydirim. Anne dedi ben ölmedim, sağım dedi. Ben ölmedim dedi. Ben geydirim oğlum çoraplarını dedim. Çok acı. Allah düşmanımın başına vermesin. (...)” (Türk 2013).

Memoratin Kaynağı: Nihal Türk. (Adapazarı)

Memoratin Konusu: Nihal Türk’ün oğlunun şehit olmasından sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Nihal Türk, oğlunun şehit olmasından sonra, rüyasında oğlunu sobanın arkasında çoraplarını giyerken görür. Nihal Türk, oğluna çoraplarını giydirmek ister, bu sırada Mustafa Türk annesine ölmediğini söyler.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Mustafa Türk’ün şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Sobanın arkası.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Mustafa Türk, Nihal Türk.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Soba, çorap.

Memoratin Değerlendirilmesi: Nihal Türk, oğlunun şehit olmasından sonra, rüyasında oğlunu sobanın arkasında çoraplarını giyerken görür. Oğluna çoraplarını giydirmek isteyen Nihal Türk’e, Mustafa Türk ölmediğini söyler. Rüyada “bir kimse şehitlerden birisinin diri olduğunu görse, o şehidin takip ettiği yol ve tutumun insanlar arasında devam ettiğine”⁶¹² bir işaret olarak yorumlanmıştır. Rüyada şehidin ölmediğini söylemesi, aynı zamanda şehitlerin ölmediği inancının bir yansımasıdır. Rüyada ölümlerin söyledikleri sözlerin doğru olduğuna inanılır. Bu açıdan da şehidin

⁶¹¹ Fuzuli Bayat, a.g.e., s. 259.

⁶¹² Abdülğani b. İsmail en- Nablusi, a.g.e., s. 860.

ölmediğini söylemesi doğru bir bilgidir. Rüyanın bilgi verici bir işleve sahip olduğu görülmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: E363.4. Ölü, hayatta olduğunu belirtir. F1068. Gerçekçi Rüya. J157. Rüya Verilen Bilgi. P231. Anne ve oğlu. V50. Dua. V201. Allah.

64. “(...) Cami... Bi cami temizlemeye gidiyorum. Caminin içine girdim ki mevlüt okunuyomuş. Caminin içi kirli. Caminin içini temizledim böööyle. Çöp atmaya gittim böyle, aynı böyle dağlar, o Şırnak’ın gösterdiği dağlar. Şırnak’ta askerdi zaten. Öyle dağlar, televizyondaki gibi. O, ben o çöpü attım. Oraya çıktım. O tepeye çıktım. Çıktım ki orda oturuyo. Orda sivil haliyle oturuyo ama. Ondan sonra beni görünce ayağa kalktı. Dedi ki anne dedi sen niye ağlıyorsun dedi. Anne dedi orda olan biten her şeyden bizim haberimiz var dedi. Sen ağlama dedi. Öyle kıtlık olacak öyle kıtlık olacak ki dedi onlar düşünsün sen niye ağlıyorsun dedi. Aynen böyle, o kadar. Daha sonra da görmedim ben. Çok söyledim heralde ondan da daha görmüyorum. ... İşte mesela dedi ben çok iyiyim, biz çok iyiyiz. Biz orda olan biten her şeyden haberimiz var, bize söylüyolar dedi. Öyle kıtlık olacak öyle kıtlık olacak ki sen niye ağlıyorsun, onlar düşünsünler dedi. Sen ağlama dedi, onlar düşünsünler, sen niye ağlıyorsun dedi. O kadar haber kıtlık da bakıyorum bi şey olur mu acaba diyorum, söylediği doğru mu? (...)” (Bayraktar 2013).

Memoratin Kaynağı: Gönül Bayraktar. (Şebinkarahisar)

Memoratin Konusu: Gönül Bayraktar’ın oğlunun şehit olmasından sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Gönül Bayraktar, oğlunun şehit olmasından sonra gördüğü rüyada bir camiye temizler. Camiyi temizledikten sonra bir tepeye çıkar ve burada şehit oğlu Ceyhun Bayraktar’ı görür. Yeryüzündeki her şeyden haberleri olduğunu söyleyen Ceyhun Bayraktar, annesine üzülp ağlamamasını söyler.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Ceyhun Bayraktar’ın şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Cami, dağ.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Gönül Bayraktar, Ceyhun Bayraktar.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Dağ, cami, çöp.

Memorata Değerlendirilmesi: Gönül Bayraktar, rüyasında pis bir camiye temizlediğini görür. Rüya da camiye girmek, “**din işlerini yapmaya**, caminin İslam sembolü olmasından dolayı Melik’e, helal ile haram arasını ayıran hakime, insanın ticaret maksadiyle kıymet işine çıktığı pazara delalet eder.”⁶¹³ şeklinde tabir edilirken; zulme uğramış bir kişinin camiye girmesi, “adalete, Kur’an’a askeri çok olduğu için denize, temizlik yeri olan hamama, **huşu yeri olan kabre**, yıkanmaya, güzel kokuya, susmaya ve **kibleye yönelmeye** delalet eder.”⁶¹⁴ şeklinde tabir edilmektedir. Ceyhun Bayraktar, annesine üzülmemesini ağlamamasını yaşanan her şeyden haberleri olduğunu ve ileride gerçekleşecek kitle onları düşünmesi gerektiğini belirtir. Rüya da görülen caminin tabirinden ve Ceyhun Bayraktar’ın sözlerinden hareketle, şehidin ve şehit annesinin dinen kabul gören davranışlarda bulundukları sonucuna varılabilir. Huşu yeri olan kabre delalet eden cami tabiri, Ceyhun Bayraktar’ın makamı hakkında bilgi verir niteliktedir. Huşu yeri olan kabir, şehitlerin kabir azabı çekmemelerini akla getirmektedir. Bu durum hadis kaynaklarında şöyle belirtilmektedir:

“Bir adam Hz. Peygamber’e, ‘Neden müminler kabir sorgusuna tabi oluyorlar da şehitler muaf oluyor?’ diye sorunca, O şu cevabı verdi: ‘Şehit edildiğinde, başı üstünde oluşan kılıç parıltıları/şakırtıları imtihan olarak yeter!’”⁶¹⁵

42. Rüya memoratında da belirtildiği gibi manevi yükselişin, yüceliğin sembolü olan dağ, rüyada salih kişilere delalet eder. Rüya da Ceyhun Bayraktar’ın dağın tepesinde görülmesi de manevi mertebesinin sembolü mahiyetindedir.

Şehit, yeryüzünde yaşanan her şeyden haberdar olduklarını belirtmekte ve annesinin üzülp ağlamamasını istemektedir. Şehit, rüyalar yoluyla geride kalan aile bireylerini uyarmaktadır. Rüyanın bilgi verici ve uyarıcı işleve sahip olduğunu söylemek mümkündür.

⁶¹³ A.e., s. 160.

⁶¹⁴ A.e., s. 160.

⁶¹⁵ Tirmizi, **Sünen-i Tirmizi Tercemesi**, C. 3, s. 182, Cihadın Faziletleri, 2; Nesei, **Sünen’ün Nesei**, C. 3 – 4, s. 509, Cenaze, 112.

Bu rüya memoratında da, görülen rüyaların anlatılmasından sonra, benzer rüyaların bir daha görülemediği inancına rastlanmaktadır.

Memoratta Yer Alan Motifler: **D1810.8.3.2.** Rüyada Yakın Gelecekte Olacak Tehlike Hakkında Uyarma. **J157.** Rüyada Verilen Bilgi. **P231.** Anne ve oğlu. **P461.** Asker. **V112.2.** Camiler (Mescitler). **(T)V303.** Dini İnanış: Mevlit.

65. “(...) Bi de bi piknik alanında balık yaptık ee dedim Cevher de bunu Cevher benim oğlum; şu üçüncü, yüksek taş olan [Mezarı işaret eder.] Şey ee dedim ee Cevher de çok seviyodu böyle şeyleri. Toplardı yani hısım akrabayı da toplardı. Ertesi gün rüyamıza girdi. Dedi ki ben sizinlendim yani içinize sine sine yiyeceğiniz dedi. Ben sizinlendim dedi. (...)” (Karaer 2013).

Memoratin Kaynağı: Gülten Karaer. (Malatya / Yeşilyurt)

Memoratin Konusu: Gülten Karaer’in oğlunun şehit olmasından sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Gülten Karaer, ailesiyle birlikte bir gün piknik alanında balık pişirir. O sırada aklına oğlunun akrabaları toplayıp yemek yemeyi çok sevdiği gelir. Ertesi gün rüyasında oğlunu görür. Cevher Karaer, onlara kendileriyle birlikte olduğunu bu yüzden rahat rahat yemek yemelerini söyler.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Cevher Karaer’in şehit olmasından sonra. Ertesi gün.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Piknik alanı.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Cevher Karaer, Gülten Karaer.

Memorattla İlgili Maddi Unsurlar: -

Memoratin Değerlendirilmesi: Rüyadan hareketle şehidin yeryüzünde yaşananlardan haberdar olduğunu söylemek mümkündür. Cevher Karaer’in ailesine onlarla birlikte olduğunu söylemesi, şehitlerin ölmediği inancının bir yansıması olarak yorumlanabilir. Rüyanın bilgi verici bir işleve sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Memoratta Yer Alan Motifler: **J157.** Rüyada Verilen Bilgi. **P231.** Anne ve oğlu.

4.3.1.2.1.2. Şehit Babalarının Gördüğü Rüylar

66. “(...)Ve biz sonra gine böyle feryad ediyoduk, ağlıyoduk. Amcan her gün burda [Şehitlik’te], bizim şöforlerimiz eve getiriyo onu. Rabbim demek ki acıdı artık. Ve bir gece amcana rüyasında Peygamber Efendimizin 20 yaşındaki hali. Kısa bir sakal diyor, nur gibi bir yüz, hac elbisesi. Tamer de sağ yanında. Şey böyle bu vurulduğu yerde bayrak. Amcan diyor ki Tamer evladım dedim diyo bu yanındaki kim? Ne Tamer’de ne o şahısta cevap var diyor. Sonra diyo. Bir ses. O demiş Peygamber Efendimizin 20 yaşındaki hali. Tamer onların yanında. Sahabelerle, peygamberlerle hiç kendini üzme, isyan etme. Ve Cemal amcan ondan sonra iki günde bir üç günde bir geliyo. (...)” (Vardar 2012).

Memoratin Kaynağı: Nezafet Vardar. (Yugoslavya)

Memoratin Konusu: Nezafet Vardar, oğlunun şehit olmasından sonra eşi Cemal Vardar’ın gördüğü rüyayı anlatmaktadır.

Memoratin Özeti: Tamer Vardar’ın şehit olmasından sonra, babası Cemal Vardar çok ağlar. Sürekli üzölür ve her gün Edirnekapı Şehitliği’ne oğlunun yanına gider. Bir gece, Cemal Vardar rüyasında Hazreti Muhammed’in yirmi yaşındaki halini görür ve sağ yanında Tamer Vardar vardır. Cemal Vardar, oğluna yanındaki kişinin kim olduğunu sorar. Fakat cevap alamaz. Gaipden gelen bir ses, onun Hazreti Muhammed olduğunu söyler. Tamer Vardar’ın Hazreti Muhammed ve sahabelerle birlikte olduğunu; kendisinin üzölüp ağlamamasını söyler. Gördüğü rüyadan sonra Cemal Vardar, Edirnekapı Şehitliği’ne iki üç günde bir gitmeye başlar.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Tamer Vardar’ın şehit olmasından sonra. Bir gece.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Cemal Vardar, Tamer Vardar, Hazreti Muhammed.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Hac elbisesi, bayrak.

Memoratin Değerlendirilmesi: Cemal Vardar, oğlunun şehit olmasından sonra çok üzölür, her gün Edirnekapı Şehitliği’ne gelir, kendisini Şehitlik’ten eve zor getirirler. Nezafet Vardar, Allah’ın eşine acıdığı için bu rüyayı kendisine gösterdiğine inanır.

Nitekim, Cemal Vardar gördüğü rüyadan sonra kendini biraz olsun toparlar ve Şehitlik’e iki – üç günde bir gitmeye başlar.

Cemal Vardar, rüyasında oğlu Tamer Vardar ve yanında yirmi yaşlarında nur yüzlü, ihram elbiseli birini görür. Bu kişinin kim olduğunu sorduğunda, gaipten gelen bir ses bu kişinin Hazreti Muhammed olduğunu söyler. Daha önceki rüya metinlerinde de gördüğümüz gibi, gaipten gelen sesin söylediği şey doğru kabul edilir ve söylediği şey her ne ise onunla tabir edilir. Gaipten gelen ses, Tamer Vardar’ın peygamberlerle ve sahabelerle birlikte olduğunu söyler. Cemal Vardar’ın üzülüp ağlamamasını, isyan etmemesini söyler. Daha önce de belirttiğimiz gibi, rüyada eğer Hazreti Muhammed görülüyorsa, bu sahih bir rüyadır. Çünkü şeytan Hazreti Muhammed’in suretine giremez. Görülen, gerçekten Hazreti Muhammed’dir.

Rüyada, bayrak görmek, “erkek için, şeref ve itibarının artacağına”⁶¹⁶ işaret sayılmıştır. Burada bayrak, Tamer Vardar’ın bir şehit olarak elde ettiği mükâfatların sembolü olarak yer almıştır. Rüyada Hazreti Muhammed’in hac elbisesi ile olduğu görülür. Yani ihramlıdır. Bilindiği gibi ihram, beyaz renktedir. Hacı olmak için, hacca giden kişiler ihram giyerek hac ibadetini yerine getirirler. Dikişsiz bir kıyafet olan ihram, “kişinin kendini geçici kaygı ve bağımlılıklardan kurtarışının sembolüdür.”⁶¹⁷ Rüyada görülen beyaz renk, Cennet ile sembolize edilir. Hazreti Muhammed’in Cennet’te oluşu bütün inananlarca kabul edilir. Tamer Vardar da başta Hazreti Muhammed olmak üzere diğer peygamberler ve sahabelerle birlikte, Cennet’te geçici kaygı ve bağımlılıklarından kurtulmuş bir haldedir.

Rüyanın haber verici bir işleve sahip olduğunu söylemek mümkündür. Şehidin yeri ve mertebesi hakkında bilgi veren bir özelliğe sahiptir. Rühayı gören kişi için, uyarıcı bir işlev de içermektedir. Cemal Vardar’ın üzülmemesi, isyan etmemesi söylenerek kendisi uyartılmaktadır.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1279. Gaipten gelen sihirli ses. **D1810.8.3.** Rüyalardaki Uyarı. **J157.** Rüyada Verilen Bilgi. **P233.** Baba ve oğlu. **V150.** Dinsel Nesneler – Diğer: *Hac elbisesi (ihram).* **V210.** Dinin Kurucuları: Hazreti Muhammed. **Z71.16.** Çeşitli Formülistik Sayılar: *Yirmi yaş.*

⁶¹⁶ Enver Bolayır, **a.g.e.**, s. 75.

⁶¹⁷ **TDV İlmihal – I**, s. 512, (Çevrimiçi) http://www.diyaret.gov.tr/dijitalyayin/ilmihal_cilt_1.pdf, 8 Nisan 2014.

67. “ (...)Ama ilk zamanlar burası [Şehitlik] şehit verdiğimiz zaman arada bi 15 – 20 gün geçmişti. Şu kapıdan Nizamiye’den geçmek istiyorum. Ama bunlar [mezarlar] hepsi cip idi. Azır bekliyolar. Yani bi yere gidicekler. Yani alayı da var bi tane diil yani. Geldik şu yarı yola kadar demirlere kadar engelliyolar albaylar sen gidemezsin, o tarafa geçemezsin. Telsizler elinde bağıryolar, çağırıyolar. Benim oğlum hatta görüyorum cibinde. Cipte altışar kişi ya bunlar cip olmuş ya. Şaşılacak şey, hepsi yeşil. Ara ara tutmuşlar silahları böyle. Yalvardım yakardım olmadı. Bi fırladım birdenbire bi şey yok. İşte böyle... Başka da...” (Kemal Selamet 2013).

Memoratin Kaynağı: Kemal Selamet. (Manastır / Yugoslavya)

Memoratin Konusu: Kemal Selamet’in, oğlunun şehit olmasından sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Kemal Selamet, oğlunun şehit olmasından sonra rüyasında, oğlunu Şehitlik’te görür. Şehitlik’teki bütün mezarların cip olduğunu ve hazır bir şekilde beklediklerini görür. Kendi oğlunu da cipte görür. Şehitlik’e girmek isteyen Kemal Selamet, albaylar tarafından engellenir.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Levent Selamet’in şehit olmasından sonra. Şehit verdikten on beş - yirmi gün sonra.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Edirnekapı Şehitliği.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Kemal Selamet, Levent Selamet, diğer şehitler, albaylar.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Edirnekapı Şehitliği, kapı, cip, telsizler, silah.

Memoratin Değerlendirilmesi: Kemal Selamet, oğlunun şehit olmasından on beş yirmi gün sonra rüyasında, Edirnekapı Şehitliği’ne geldiğini görür. Fakat kendisinin, Şehitlik’e girmesine izin verilmez. Şehitlik’teki bütün mezarların cip olduğunu ve bütün askerlerin ellerinde silahlarıyla göreve gitmeye hazırlandıklarını görür.

Bu rüya, Nermin Tepeli’nin oğlunu görevde gördüğü rüyaya⁶¹⁸ benzemektedir. Bu tip rüyalar, şehitlerin ölmedikleri inancının bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

⁶¹⁸ Bkz. 47. Rüya memoratı, s. 195 - 197.

Memoratta Yer Alan Motifler: J157. Rüyada Verilen Bilgi. P233. Baba ve oğlu. P553. Silahlar. Z145. Sembolik Renk: Yeşil.

68. “(...) Hiç böyle eşinizin gördüğü bi rüya var mı? Unutamadığı, size de anlattığı...

- Ooo, önceden Kâbe’de; daha oğlandan önce Kabe’de görmüş. Yok, Hacca gittiğimizde. Şehit olduktan sonra, Hacca gittik işte. Orda görmüş. Ee arkasına mermer taşı çıkmış, bi şey çıkmış. Demiş ki yetişiyim, koşuyim, yetişiyim demiş. Getmiş ki amcan diyomuş ki hep, benim oğlan acaba nerde, nerde? O, görünce öyle görmüş. Arkasından koşmuş, getmiş. Getmiş getmiş getmiş ki Cennet-i Baki’ye girmiş. ... Hııı. Orda gaybetmiş. Ertesi gün de geldi dedi ki böyle böyle. Oğlan dedi böyle burdan çıktı, doğru gitti dedi. Acaba bu taraf nereye gidiyo? Gel gidelim dedi. Kurduk gittik ki Cennet-i Baki. Hıı. Tam önüne çıktık yani. Amcan da öyle gördü. (...)” (Karaer 2013).

Memoratin Kaynağı: Gülten Karaer. (Malatya / Yeşilyurt)

Memoratin Konusu: Gülten Karaer’in eşinin gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Cevher Karaer’in şehit olmasından sonra anne ve babası hacca giderler. Hacca gittiklerinde, Cevher Karaer’in babası rüyasında oğlunu görür. Oğlunun arkasından koşarak ona yetişmeye çalışır. Oğlunun bir yere girdiğini görür ve orada oğlunu kaybeder. Ertesi gün eşine, oğlunun gittiği yeri gösterir ve beraberce oğullarının rüyada gittiği yere doğru yürürler. Cennetü’l Baki’ye ulaşırlar.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Cevher Karaer’in şehit olmasından sonra. Hacca gittiğimizde, şehit olduktan sonra, ertesi gün.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Kâbe, Cennetü’l Baki.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Cevher Karaer, Cevher Karaer’in babası.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Mermer taşı.

Memoratin Değerlendirilmesi: Cevher Karaer’in şehit olmasından sonra anne ve babası hacca giderler. Bir gece Cevher Karaer’in babası rüyasında oğlunun da kutsal topraklarda olduğunu görür. Cevher Karaer’in peşinden giden babası oğlunun bir yere girdiğini görür. Ertesi gün gördüğü rüyayı eşine anlatır ve rüyada oğlunun girdiği yere doğru beraberce yürürler. Ulaştıkları yer, Cennetü’l Baki’dir. Cennetü’l

Baki, “Medine’de Müslümanların kurduğu ilk mezarlık”⁶¹⁹ olarak bilinmektedir. Bu mezarlıkta Kerbela olayında şehit olan Hazreti Hüseyin’in başı olmak üzere İslam dininin önemli kişilerinin naaşları bulunmaktadır. Cevher Karaer’in bu kişilerle birlikte olduğu şeklinde bir yorum yapılabileceği gibi mezarlığın adından yola çıkarak Cevher Karaer’in Cennet’te olduğu yorumu da yapılabilir.

Memoratta Yer Alan Motifler: F1068. Gerçekçi Rüya. J157. Rüyada Verilen Bilgi. P233. Baba ve oğlu. V110. Dini Yapılar: *Kâbe*. (T)V110. Dinsel Yapılar: Mezarlıklar: *Cennetü’l Baki Mezarlığı*. V290. Diğer Mukaddes Şahıslar: *Şehit*. V523. Mekke’ye Giderek Hacı Olma.

4.3.1.2.1.3. Şehit Kardeşlerinin Gördüğü Rüyalar

69. “... Çok nurlu bi topraktı böyle. Çok güzel bi topraktı. Ben ordan çıkarmak istiyodum ama o çıkmak istemiyodu. Bi de böyle sofra koymuştu böyle nurlar gibiydi böyle çok güzeldi yeri yeşillik, beyaz elbisesi vardı üstünde. Ama bana hep diyodu namaz kıl namaz kıl. Ben namazımı ondan dolayı bırakmışım acıdan insan hani namaz esnasında çok ağlıyodum çok şey yapıyodum bırakmışım. Çok şükür şimdi başladım.” (Akçay 2012).

Memoratin Kaynağı: Türkan Akçay. (Kars)

Memoratin Konusu: Türkan Akçay’ın kardeşinin şehit olmasından sonra gördüğü rüyalar anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Türkan Akçay, kardeşi Ecevit Yıldırım’ın şehit olmasından sonra, rüyasında kardeşinin mezarının toprağının çok nurlu olduğunu görür. Kendisini mezardan çıkarmaya çalışsa da Ecevit Yıldırım çıkmak istemez. Yeşillikler içinde üstünde beyaz elbisesiyle bir sofra kurduğunu gördüğü kardeşi, nurlar içindedir. Gördüğü bir başka rüyada ise, kardeşi kendisini namaza başlaması için uyarır. Gördüğü bu rüyadan sonra Türkan Akçay, namaz kılmaya başlar.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Ecevit Yıldırım’ın şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Türkan Akçay, Ecevit Yıldırım.

Memorattla İlgili Maddi Unsurlar: Toprak, nur, sofra, yeşillik, beyaz elbise.

⁶¹⁹ Mustafa Fayda, “Cennetü’l Baki”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 7, İstanbul, TDV Yayınları, 1993, s. 387.

Memoratin Değerlendirilmesi: Türkan Akçay, kardeşi Ecevit Yıldırım'ın kabrinin ışık içinde olduğunu görür. Diğer birçok rüya metninde görüldüğü gibi, ışık olumlu manalara sahiptir. Bunlardan biri de salih ameldir. Ecevit Yıldırım, şehitlik mertebesine erişerek salih bir amel işlemiştir, denilebilir. Rüyada görülen beyaz elbise, şehit olarak ölmeye delalet etmektedir. Rüyada görülen yeşillikler ise Cennet ile tabir olunmaktadır. Buradan Ecevit Yıldırım'ın, şehit olarak Cennet'te bulunduğu yorumuna ulaşmak mümkündür.

Rüyada görülen sofraya, “nimete, davete icabet etmeye ve refah içinde yaşamaya”⁶²⁰ delalet eder şeklinde tabir edilmektedir. “Sofra, kıymet ve rütbe içerisinde bir ganimettir.”⁶²¹ Bu tabirler, şehitlerin Allah katında rızıklandıklarının bir sembolü olarak yorumlanabilir.

Bu rüyanın, bilgi verici bir işleve sahip olduğu söylenebilir. Şehidin elde ettiği mükâfatlar, rüyada ışık, sofraya, yeşil, beyaz gibi sembollerle anlatılmıştır.

Türkan Akçay, bir başka rüyasında kardeşinin kendisini namaz kılması hususunda uyardığını görür⁶²² ve bu rüyadan bir süre sonra namaz kılmaya başlar. Şehitler, yeryüzünde olanlardan haberdar olduklarının bir örneği niteliğinde olan bu rüyada, uyarıcı bir işlevin olduğu görülmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1810.8.3. Rüyalardaki Uyarı. **E481.4.** Ölülerin Güzel Mekanı. **J157.** Rüyada Verilen Bilgi. **P253.** Erkek ve Kız Kardeş. **(T)V56.** Namaz. **Z142.** Sembolik Renk: Beyaz: *Beyaz elbise*. **Z145.** Sembolik Renk: Yeşil: *Yeşillik*.

70. “(...) Benim mesela kızım o üzüldüğünde defnedildiği gün şimdi. E şimdiki bu eskiden hani savaş meydanlarında öyle defnediyolarmış. Şimdi hani ne olursa olsun hepsine terörden her şeyden neyden olursa otopsi yapılıyor. Neden de yapıyorlar onu da anlamıyorum. Ortada olan bir şey yani. E bu şimdi böyle sarılmış ben zaten bakmıcam dedim. Kapının önüne getirdiklerinde herkes çıksın oğlumu getirsinler dedim. Onunla baş başa

⁶²⁰ Abdülgani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 811.

⁶²¹ **A.e.**, s. 811.

⁶²² Ölünün yakın akrabalarını namaz kılmaları hususunda rüyada uyarması hakkındaki anlatı metni için bkz. Nevzat Gözaydın, “Ölü ve Ölümle İlgili Anlatılar Kataloğu - X”, **TDK Belleten**, Ankara, C. 1, 2003, s. 44.

kalıym istedim. Ve bayrağı falan zımbalamışlar şey raptiyelemişler. Öyle bi şey yok dediler. Sonra buraya [Şehitlik] geldik işte. Ben şurda oturdum hemen yazının arkasına mermerde. Komutanlar geldi. Gel oğlunu son kez gör dediler. Yok, ben görmek istemiyorum. Şöyle gittiği gibi hatırlamak istedim. O aklıma kazınmasın gittiği gibi hatırlamak istedim. Bunlar koluma girdiler çeke çeke götürüyolar. Burası çok kalabalık böyle ben böyle [elleriyle yüzünü kapar vaziyette] ama gidiyorum. İkisi kolumdan tuttular. Sonra tam oğlumun oraya getirmişler beni. Ben hala böyleyim. Ama aradan böyle biraz açtım yüzüne bir baktım. Ay bu kadar mı güzelleşir insan. İyi ki baktım. Allah o komutanlardan razı olsun. Kim bilir ne ne kalcaktı aklımda, ne düşüncektim. Böyle gözleri açık kalmış. Böyle pırıl pırıl ama. Ondan sonra şey derler e geçenlerde televizyonda şey duydum. Bi kadın, hocalar var. Bi kadın aradı diyo ki ben duydum ki diyo şehitlerin şeyleri sakalları uzarmış. Ben istiyorum oğlumun mezarını açıyım, bakıym sakalları uzamış mı. Hocalar da diyo ki öyle şey sakın yapma falan dediler. Şimdi biz şimdi baktım oğluma böyle gözleri iki gün önce şey hani iki gün sonra defnediliyo. Böyle donuk değil. Işıl ışıl böyle. Ondan sonra sakalları çıkmış. O sabah tıraş olmuş. Şimdi sakalları çıkmış bunu zaten kız kardeşim gördü, kızım gördü. Hani e sonra böyle işte sarılı kızım çok şey yapmış. Hani etkilenmiş. Eve gidince yattı bu uyudu. Bu zile basmış rüyasında, zile basmış. Bu kapıyı açmış. Kollarını açmış böyle gel Şeyda aralarında 15 ay var. Şeyda derdi abla demezdi. Gel Şeyda sarıl bana demiş. Şeyda da demiş ki yok kollarımın arasından kaybolursun diye korkarım demiş. O kendisi gelmiş, sarılmış. Sonra da demiş ki sen neden benim... Neden hani bu başımdaki şeye falan demiş üzöldün? Ben başıma bone taktım demiş. Hani üzülmesin diye. Hem demiş ben bu kadar kişi gidiyo, geliyo ben hepsine hoş geldiniz diyorum hiç kimse beni duymuyo. Rüyasında öyle demiş. Yani... Ay çok güzel ay nasıl bi evlattı ama var ya o kadar güzel. (...)" (Koç 2013).

Memoratin Kaynağı: Nuran Koç. (Trabzon)

Memoratin Konusu: Nuran Koç, oğlunun şehit olmasından sonra kızı Şeyda'nın gördüğü rüyayı anlatmaktadır.

Memoratin Özeti: Onur Koç'un Şehitlik'e defnedilmesinden sonra kardeşi Şeyda rüyasında ağabeyini görür. Onur Koç, kendisine sarılmasını ve başındaki sargıdan dolayı üzülmemesini söyler. Kendisini defnetmeye gelen herkese hoş geldin dediğini fakat kimsenin kendisine cevap vermediği belirtir.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Onur Koç'un şehit olmasından sonra. Onur Koç'un defnedilmesinden sonra, eve gidince.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Onur Koç, Şeyda.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Zil, kapı, bone.

Memoratin Değerlendirilmesi: Onur Koç'un Şehitlik'e defnedilmesinden sonra Şeyda, kardeşini rüyasında görür. Kendisine sarılmasını isteyen Onur Koç, başına taktığı şeyden dolayı üzülmemesini söyler. Kendisini defnetmeye gelen herkese hoş geldin dediğini fakat kimsenin kendisini duymadığını belirtir.

Rüyadan, şehidin yeryüzünde olanlardan haberdar olduğunu anlaşılmaktadır. Üzülen kardeşini teselli eden Onur Koç, kendisini defnetmeye gelenlerden de haberdardır. Bu rüyanın da bilgi verici bir işleve sahip olduğunu görülmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: E361.2. Ölü, teselli etmek için döner. J157. Rüya Verilen Bilgi. P231. Anne ve oğlu. P253. Erkek ve Kız Kardeş. V50. Dua. V201. Allah.

71. “(...)Bak benim oğlan mesela Latif, ona 5 yaşında bi kızı var. Ama ilk doğumda oluyo işte 3– 4 aylık idi. Arka bi oda var. Orda odaları yattıkları yer, karı koca kaldıkları yer. Gece Latif kalkmış bi ara bi bakmış karşıda odadan odaya bi kız bi de abisini görüyo. Yani çocuk kucağında bebek kucağında onların okşuyolar, seviyolar. Tam diyo gidicem baba diyo tık diye kayboldular. Onlar artık melek artık o melek.(...)” (Kemal Selamet 2013).

Memoratin Kaynağı: Kemal Selamet. (Manastır / Yugoslavya)

Memoratin Konusu: Latif Selamet'in, kardeşi Levent Selamet'in şehit olmasından sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Latif Selamet, kızı doğduktan üç dört ay sonra bir rüya görür. Rüyasında, kardeşi Levent Selamet'in kızını sevdiğini, kardeşinin yanına gideceği sırada kardeşinin yok olduğunu görür.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Levent Selamet'in şehit olmasından sonra. Latif Selamet'in kızının üç dört aylık olduğu zaman.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Latif Selamet'in yatak odası, Latif Selamet'in kızının yatak odası.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Levent Selamet, Latif Selamet, Latif Selamet'in kızı.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Latif Selamet'in eşiyle kaldığı oda.

Memorata Değerlendirilmesi: Latif Selamet, kızı üç dört aylıkken rüyasında kardeşi Levent Selamet'i görür. Levent Selamet'in kızını sevdiğini gören Latif Selamet, kardeşinin yanına gider. O sırada kardeşi yok olur.

Bu rüyadan da, şehitlerin yeryüzünde olanlardan haberdar oldukları bilgisine ulaşılmaktadır.

Kemal Selamet'in sözlerinden, şehitlerin **melek** olduğu inancına ulaşılmaktadır.

Memoratta Yer Alan Motifler: J157. Rüya Verilen Bilgi. P251. Erkek Kardeşler. V230. Melekler. Z71.3. Formülistik Sayılar: Beş: *Beş yaş*.

72. “(...) Halbuki oğlum çok görüyö abisini kızım da desen ona keza görüyolar, muhabbet ediyolar. Net görüyolar, konuşuyolar şey ediyö öyle diyo. Anne diyo abim geldi diyo. Yattığı yeri ben başladım yatmaya. Yatarken diyo baktım abim diyo orda diyo böyle diyo seyrediyo beni. Onun küçük kızı oldu. Almış diyo kucağa kızı diyo tutuyodu kucağına ondan sonra diyo ben diyo karşıdan Allah Allah diyorum kim bu böyle topladım kendimi diyo. O anda diyo çiçek oluverdi diyo. Çiçek oldu diyo. Kızı da yavaaaşça diyo aldı diyo koydu yatağına diyo. Onlara malum oluyo be kızım. İşte biz göremiyoruz. (...)” (Feride Selamet 2013).

Memorata Kaynağı: Feride Selamet. (Manastır /Yugoslavya)

Memorata Konusu: Latif Selamet'in, kardeşi şehit olduktan sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memorata Özeti: Latif Selamet, rüyasında kardeşi Levent Selamet'in kızını sevdiğini görür. Kızını kimin sevdiğini görmek için yaklaşan Latif Selamet, kardeşinin bir anda çiçek olduğunu görür. Levent Selamet, Latif Selamet'in kızını yavaşça yatağına bırakır.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Levent Selamet'in şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Levent Selamet, Latif Selamet, Latif Selamet'in kızı.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Yatak, çiçek.

Memorataın Değerlendirilmesi: Bir önceki rüya metni, Levent Selamet'in babası Kemal Selamet'ten derlenmişken bu rüya metni Levent Selamet'in annesi Feride Selamet'ten derlenmiştir. Her iki kaynak kişi de aynı rüya metnini anlatmıştır. Aynı memoratın icracıya bağlı olarak kazandığı farklılığı göstermesi bakımından her iki metne de yer verilmiştir. Kemal Selamet, oğlu Levent Selamet'in tık diye bir anda kaybolduğunu belirtirken; Feride Selamet, oğlunun çiçek olduğunu söyler.

Memoratta Yer Alan Motifler: **J157.** Rüya Verilen Bilgi. **P233.** Baba ve oğlu. **P251.** Erkek Kardeşler. **P253.** Erkek ve kız kardeş.

73. “(...) Geçen rüyamda gördüm de açtı mezarını gösterdiler bana ama bi dakika. Tamam dediler, izin bu kadar. Daha izin verilmiyo. Kapattılar. Üstü böyle yeşil, kapalı. Dediler izin yok tamam bu kadar. Yeşil örtüyü kafasına kapat, uyuyodu. Ben de içim gidiyo. Diyorum ki böyle açtınız ama uyanırsa diyorum napıcak burda diyorum. Uyandırmadan kapatın. Adam dedi ki böyle sakallı, beyaz sakallı bi adam. Tamam dedi. Zaten bu kadar izin dedi. İzin yok dedi. O yeşil örtüyü kafasına geçirdi. Tahta böyle kapattı mezarını, bıraktı. Çok olmadı daha. (...)” (Çolakkahraman 2013).

Memorataın Kaynağı: Hanife Çolakkahraman. (Kayseri, Develi / İncesu Köyü)

Memorataın Konusu: Hanife Çolakkahraman'ın, kardeşi Osman Zurnacı'nın şehit olmasından sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memorataın Özeti: Hanife Çolakkahraman, kardeşinin şehit olmasından sonra rüyasında, kendisine kardeşinin mezarının gösterildiğini görür. Üstünün yeşil bir örtüyle kapalı olduğunu gören Hanife Çolakkahraman'a bir dakikalık izin verilir. Kardeşinin uyanmasından korkan Hanife Çolakkahraman, mezarının kapatılmasını ister. Beyaz sakallı bir adam, iznin bittiğini söyler, şehidin başına yeşil örtüyü geçirir. Mezarını bir tahta ile kapatır.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Osman Zurnacı'nın şehit olmasından sonra. Geçen, çok olmadı daha.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Osman Zurnacı'nın mezarı.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Hanife Çolakkahraman, Osman Zurnacı, beyaz sakallı bir adam.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Mezar, yeşil örtü, tahta.

Memorata Değerlendirilmesi: Hanife Çolakkahraman'a, rüyasında kardeşinin mezarı açılarak gösterilir. Üstünün yeşil bir örtüyle kapalı olduğu görülür. Daha fazla iznin olmadığı söylenerek mezarı kapatılır. Rüya da görülen yeşil, Cennet ile tabir edilmektedir. Rüya da “ölünün yeşil giyinmiş görülmesi, şehid olarak ölmüş olmasına delalet eder.”⁶²³ şeklinde tabir edilmiştir.

Hanife Çolakkahraman, rüya da kardeşinin uyuduğunu görür. Mezarının açılınca uyanacağından endişe eder ve mezarının kapatılmasını ister. Kişinin rüya da, “bir ölünün uykuda olduğunu görmesi, o ölünün ahiretteki rahatlığına ve iyi halliliğine delalet eder.”⁶²⁴ şeklinde tabir edilmiştir. Bu tabirlerden, Osman Zurnacı'nın şehit olduğu ve Allah'ın şehitlere vaad ettiği mükâfatlarla rızıklandığına ulaşmak mümkündür. Rüyanın bilgi verici bir işleve sahip olduğu görülmektedir.

Rüya da görülen, beyaz sakallı adam, ak saçlı bir ihtiyar olarak düşünülen Hızır'ı akla getirmektedir. Arapçada yeşil anlamına gelen Hızır'ın, “ab-ı hayat denilen ebedilik suyunu, Hazreti İlyas ile bulup içtiği için, her ikisinin kıyamet gününe kadar bir tür dirilikle yaşadığına”⁶²⁵ inanılmaktadır. Bu durum, şehitlerin ölmediği inancıyla bir paralellik göstermektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: C630. Yasaklanmış Zaman. J157. Rüya da Verilen Bilgi. P253. Erkek ve Kız Kardeş. (T)N844.3. Yardım eden ak sakallı ihtiyar⁶²⁶. Z142. Sembolik Renk: Beyaz: *Beyaz sakallı bir adam*. Z145. Sembolik Renk: Yeşil: *Yeşil örtü*.

⁶²³ A.e., s. 283.

⁶²⁴ A.e., s. 723.

⁶²⁵ Ethem Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Ankara, Rehber Yayınları, 1997, s. 358.

⁶²⁶ Ferhat Aslan, *Naki Tezel'in İstanbul'dan Derlediği Masallar*, s. 378.

4.3.1.2.1.4. Şehidi Tanıyan Akraba, Komşu, Arkadaş vb. Tanıdıkların Gördüğü Rüyalar

74. Sonra bizim komşumuzun kızı görmüş annem devamlı ağılyı ne var ki ağılyı demiş. Ağlamasın demiş ona. Bana da dedi zaten ağlama anne ben ölmedim dedi. Ölmedim ben dedi ağlama dedi. İki sefer böyle geldi gördüm. Yani hatırlıyamıyorum. Çok çok gördüm. Nasıl hatırlıyam? Hatırlıyamıyom amma bu şeylerini çok hatırlıyom. (...)” (Topçu 2012).

Memoratin Kaynağı: Özden Topçu. (Bolu)

Memoratin Konusu: Özden Topçu’nun oğlu Beyhan Topçu’nun şehit olmasından sonra kendisinin ve komşusunun gördüğü rüyalar anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Özden Topçu, oğlu Beyhan Topçu’nun şehit olmasından sonra rüyasında oğlunu görür. Beyhan Topçu, annesine ağlamamasını kendisinin ölmediğini söyler. Beyhan Topçu, Özden Topçu’nun komşusunun kızına rüyasında annesinin ağlamamasını söyler.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Beyhan Topçu’nun şehit olmasından sonra. İki sefer.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Beyhan Topçu, Özden Topçu, Özden Topçu’nun komşusunun kızı.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: -

Memoratin Değerlendirilmesi: Şehitlerin yeryüzünde yaşanan olaylardan haberdar oldukları, daha önceki rüya memoratlarında görülmüştür. Bu rüya memoratında da, şehit Beyhan Topçu, annesinin üzüldüğünden haberdardır. Rüyalarda annesini üzülmemesi için uyarıyan Beyhan Topçu, komşularının kızının rüyasına da girerek annesine üzülp ağlamamasını söylemesini ister. Şehitler, geride kalan aile fertlerini akraba, komşu gibi tanıdıkları ya da hiç tanımadıkları kişiler yoluyla uyarmaktadırlar. Burada Beyhan Topçu, komşu kızının aracılığıyla annesini uyarmaktadır. Rüyanın uyarıcı bir işleve sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Rüyada Beyhan Topçu annesine ölmediğini söylemektedir. **İslami Rüya Tabirleri Ansiklopedisi’nde**, “bir kimseye rüyada bir ölünün kendisinin ölmediğini haber vermesi, o ölünün şehitler makamında olmasına ve ahiret nimetleriyle

nimetlenmesine delalet eder.⁶²⁷ şeklinde yorumlanmaktadır. Bu rüya, şehidin durumu hakkında bilgi verici bir işleve sahiptir.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1810.8.3. Rüyalardaki Uyarı. **E361.** Ölü, ağlamayı durdurmak için döner. **E363.4.** Ölü, hayatta olduğunu belirtir. **F1068.** Gerçekçi Rüya. **P231.** Anne ve oğlu. **Z71.** Formülistik Sayı: İki: *İki sefer*.

75. “(...)Rüyada çok çok görüyodum. Babasına işte bi kadına gelmiş. Git demiş teyze babama söyle. Çok böyle yürüyüşü bozdu. Ağlıyo hep ağlamasın dik dursun. Ben babamın arkasındayım. Her adımda babamın arkasındayım annemin de. Sakın üzülmesin. 3 günlüktü geldi adam kapıda. Diyo çağırıdı beyimi. İndi aşağı. Noldu buyrun içeri. Yok dedi, bak annem Naci’yi görmüş rüyada. Sakın üzülme hacı amca. Yürüyüşünü bozmuşsun yemiyon, içmiyon. Ama kolay değil dedi biliyoruz ama dedi bak rüyada çıkıyo hep. Bana da öyle bi kadına daha gelmişti. Git demişti teyze anneme söyle Eyüp’te ben geliyorum, namaz kılıyorum orda. ... peygamberin kızıyla evliyim. Annem bi havlu getirsin orda bi takunya bana abdest alıyoruz orda. Sonra ben aldım takunya da aldım havlu da aldım götürdüm. Astım orda artık. Öyle zaman geçiyo işte kızım 30 sene oldu işte. Ama benim için sanki dün. (...)” (Çakar 2012).

Memoratin Kaynağı: Bakiye Çakar. (Manastır)

Memoratin Konusu: Naci Çakar’ın şehit olduktan sonra çeşitli kişilerin rüyasına girdiği anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Naci Çakar’ın şehit olmasından sonra, babası çok üzülür, sürekli ağlar, hiçbir şey yiyip içmez. Bunun üzerine Naci Çakar, bir kadının rüyasına girer ve gidip babasına üzülmemesini, ağlamamasını; kendisinin her zaman anne ve babasıyla birlikte olduğunu söylemesini ister. Naci Çakar, bir başka kadının rüyasına daha girer. Bu rüyada ise, kendisinin Eyüp’e gelip orada namaz kıldığını, bir peygamber kızıyla evli olduğunu söyler. Eyüp’te abdest alıp namaz kıldığını söyleyen Naci Çakar, takunya ve havlu istediğini annesine iletmesini ister. Bakiye Çakar, bu rüyadan sonra havlu ve takunya alır, bunları Eyüp’e götürür.

⁶²⁷ Abdülgani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 718.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Naci Çakar'ın şehit olmasından sonra. Üç günlük, sonra.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Eyüp.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Naci Çakar, Naci Çakar'ı rüyasında gören iki farklı kadın.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Takunya, havlu.

Memoratta Değerlendirilmesi: Naci Çakar, babasını uyarmak maksadıyla bir kadının rüyasına girer. Bu rüya, kadının oğlu tarafından Naci Çakar'ın babasına anlatılır. Şehit, yeryüzünde yaşananlardan haberdardır, babasının ağlamamasını ister ve her zaman ailesinin yanında olduğunu belirtir. Rüya memoratında, babasının ağlamamasını istemesi yönüyle uyarıcı bir işlevin; her zaman ailesinin yanında olduğunu belirtmesi yönüyle bilgi verici bir işlevin bulunduğu görülmektedir.

Naci Çakar, bir başka kadına ise, kendisinin Eyüp'te namaz kıldığını ve bir peygamberin kızıyla evli olduğunu söyler. Naci Çakar'ın Eyüp'te abdest alıp namaz kılması Türk halk inançlarında, şehitlerin abdest alıp namaz kıldıklarıyla ilgili çeşitli efsaneleri akla getirmektedir.⁶²⁸ Bakiye Çakar, oğlunun isteği üzerine Eyüp'e takunya ve havlu götürür. Bu açıdan rüya, harekete geçirici bir işleve sahiptir.

Halk arasında Eyüp Sultan olarak bilinen Eyyüb el –Ensari'nin İstanbul kuşatması sırasında şehit düştüğünü daha önceki rüya memoratlarının değerlendirilmesinde dile getirilmiştir. Naci Çakar'ın Eyüp Sultan'da abdest alıp namaz kılması ve bir peygamberin kızıyla evli olduğunu söylemesi, şehidin manevi mertebesi hakkında verdiği bilgi olarak yorumlanabilir. Şehitlerin, Peygamberler ve velilerin yanında olup Allah katında Cennet'le rızıklandırıldıklarından daha önceki örnek memoratlarda da bahsedilmiştir.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1810.8.3. Rüyalardaki Uyarı. E361. Ölü, ağlamayı durdurmak için döner. F1068. Gerçekçi Rüya. M301. Peygamberler. P233. Baba ve oğlu. (T)V56. Namaz. (T)V58.6. Abdest alma. Z71.1. Formülistik Sayı: Üç: Üç günlük. Z111.6. Ölünün Mesajları.

⁶²⁸ Bkz. Ema Şimşek, "Hendek (Sakarya) Efsaneleri Üzerine Bir Değerlendirme", (Çevrimiçi) <http://trdocs.org/docs/index-64758.html?page=4>, 31 Mart 2014.

76. “(...)komşular da görüyolar. Söyleyin anneme diyo çok ağlıyo annem. Annem ağladığı zaman yolum karanlık oluyo. Komşular da şey diyo nolur teyze diyo tamam sıkıyom kendimi ama bi yere kadar. Bi an geliyor ki tutamıyo hele cumartesi oldu mu böyle vursalar damla kanım akmaz. Çünkü cumartesi haberi geldi. O gün artık kendimi şey yapamıyorum yani. Hiç yani bazı sıkıyom kendimi. Atıyom kendimi dışarı bazı oturuyom evde artık bekliyorum eşim çıkmasın evden... yapacağım bi şey yok. (...)” (Feride Selamet 2013).

Memoratin Kaynağı: Feride Selamet. (Manastır / Yugoslavya)

Memoratin Konusu: Levent Selamet şehit olduktan sonra komşuların gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Levent Selamet’in şehit olmasından sonra, komşular rüyalarında Levent Selamet’i görürler. Levent Selamet, bu rüyalarda, annesinin çok ağladığını, o ağlayınca yolunun karanlık olduğunu söyler.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Levent Selamet’in şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Levent Selamet, Feride Selamet’in komşuları.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: -

Memoratin Değerlendirilmesi: Bu rüya memoratında da şehidin yeryüzünde yaşananlardan haberdar olduğu görülmektedir. Levent Selamet, komşularının rüyalarına girer ve annesini uyarmalarını ister. Annesi ağladıkça yolunun karanlık olduğunu söyler.⁶²⁹ Rüyada, haber verici ve uyarıcı işlev bulunmaktadır.

Memoratta Yer Alan Motifler: **D1810.8.3.** Rüyalardaki Uyarı. **E361.** Ölü, ağlamayı durdurmak için döner. **F1068.** Gerçekçi Rüya. **P231.** Anne ve oğlu.

77. “(...) Babamı da öyle. Yiğenim görüyo rüyasında. Gökhan diyo bi yerden diyo bişey çekiyo diyo böyle deniz kıyısından. Diyo onu çekmem lazım, yanıma çekmem lazım diyo. Öyle hep yanına almış. E ondan sonra üçü bi

⁶²⁹ Benzer anlatı metni için bkz. Nevzat Gözaydın, “Türkiye’de Ölü ve Ölümle İlgili Anlatılardaki Bazı Motifler Üzerine”, **Türk Halk Edebiyatı ve Folklorunda Yeni Görüşler**, C. 1., Haz. Feyzi Halıcı, Ankara, Güven Matbaası, 1985, s. 275.

arada rüyasında görüyo. Ben Emine, annem diyo ki Emine Gökhan'ı hiç merak etmesin, biz yanındayız. Hep haberler geliyo. (...)” (Yavuz 2013).

Memoratin Kaynağı: Emine Yavuz. (Artvin / Arhavi)

Memoratin Konusu: Emine Yavuz'un yeğeninin Gökhan Yavuz'u rüyasında görmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Emine Yavuz, annesinin vefat etmesinden iki gün önce rüyasında oğlu Gökhan Yavuz'u görür. Emine Yavuz'un babasının vefat etmesinden önce, yeğeni rüyasında Gökhan Yavuz'u görür. Gökhan Yavuz'un deniz kıyısından bir şeyi çekip yanına almaya çalıştığını görür. Bu rüyadan sonra Emine Yavuz'un babası vefat eder. Emine Yavuz'un yeğeninin gördüğü bir başka rüyada ise, Gökhan Yavuz anneanne ve dedesiyle birlikte. Bu rüyada, Emine Yavuz'un annesi kızına merak etmemesini, Gökhan Yavuz'un yanlarında olduğunu söyler.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Gökhan Yavuz'un şehit olmasından sonra. Ondan sonra, hep.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Bir deniz kıyısı.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Gökhan Yavuz, Emine Yavuz'un annesi, babası ve yeğeni.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Bir şey.

Memoratin Değerlendirilmesi: Emine Yavuz'un yeğeni rüyasında Gökhan Yavuz'un deniz kıyısından bir şey çekip yanına almaya çalıştığını görür. Görülen bu rüyadan sonra, Emine Yavuz'un babası vefat eder. Rüya deniz görmek kimi zaman, “ölüm”⁶³⁰ ile tabir edilmiştir. Gökhan Yavuz, yanına bir şey çekmektedir. Çekilen şeyin Emine Yavuz'un babası olduğu yorumunu yapmak mümkündür.

Emine Yavuz'un yeğeninin gördüğü bir başka rüyada ise, Gökhan Yavuz anneanesi ve dedesiyle birlikte. Emine Yavuz'un annesi, kızına merak etmemesini söyler. Rüya görülen ölümlerin söyledikleri şeylerin doğru olduğu, daha önceki rüya memoratlarında da görülmektedir. Ölümler, gerçek âlemde bulundukları için onların rüyada söyledikleri şeyler de gerçektir. Gökhan Yavuz'un anneanne ve dedesiyle birlikte oluşu, şehitlerin **ailelerinden yetmiş kişiye şefaati olacakları inancını** akla getirmektedir.

⁶³⁰ Abdülğani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 227.

Emine Yavuz'un yorumundan da anlaşılacağı üzere, görülen rüyalarda bir konu hakkında bilgi verme işlevi bulunmaktadır.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1812.3.3.11. Başka bir ölüm hakkında rüyada bilgi alma. F1068. Gerçekçi Rüya. J157. Rüyada Verilen Bilgi. P232. Anne ve kızları. P234. Baba ve Kızları. P298. Yeğen. Z71.1 Formülistik Sayı: Üç.

78. “(...) Ben... şey... bi oğlumun bi arkadaşı var. Böyle biraz o şeydi biraz böyle inançlı bi çocuk heralde. O bana telefon ediyö. Rüyasında teyze diyo sana güzel haberler getirdim diyo. Gökhan diyo bana annem üzölmesin ben hep annemin yanındayım. (...)” (Yavuz 2013).

Memoratin Kaynağı: Emine Yavuz. (Artvin / Arhavi)

Memoratin Konusu: Gökhan Yavuz'un arkadaşının gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Gökhan Yavuz, şehit olduktan sonra arkadaşının rüyasına girer. Gökhan Yavuz, bu rüyada arkadaşına hep annesinin yanında olduğunu bu yüzden üzölüp ağlamamasını söyler.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Gökhan Yavuz'un şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Gökhan Yavuz, Gökhan Yavuz'un arkadaşı.

Memorattla İlgili Maddi Unsurlar: -

Memoratin Değerlendirilmesi: Gökhan Yavuz, arkadaşı aracılığıyla annesine haber ulaştırmaktadır. Her zaman annesinin yanında olduğunu belirten Gökhan Yavuz, annesinin üzölmemesini ister. Rüyanın bilgi verici ve uyarıcı bir işleve sahip olduğunu görölmektedir.

Emine Yavuz, Gökhan Yavuz'un arkadaşının gördüğü bu rüyayı, çocuğun **inançlı biri** olmasına yorar. İslamiyet de görülen rüyaların sahih oluşunu kişinin manevi yönüyle bağlantılı görür. Ancak dürüst ve iyi olan bir kişi sadık rüyalar görür. Bu durum bir hadiste, “Yalan söylemeyen, doğru rüyalar görür.”⁶³¹ şeklinde ifade edilmiştir.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1810.8.3. Rüyalardaki Uyarı. J157. Rüyalarda Verilen Bilgi. P231. Anne ve oğlu. P310. Dostluk /Arkadaşlık.

⁶³¹ Annemarie Schimmel, **Halifenin Rüyaları**, s. 45.

79. “(...) Hocam görmüştü işte yeni a şeylerde. Yeni günlerinde orda dedi ki bir gördüm dedi senin kapının önünde gelinler dedi indi. Ben de dedim kim bunlar? Hu huriler, Taner’i evlendiricez hurilerle. (...)” (Şentürk 2013).

Memoratin Kaynağı: Meryem Şentürk. (Arnavutluk)

Memoratin Konusu: Taner Şentürk’ün şehit olmasından sonra, Meryem Şentürk’ün hocasının gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Taner Şentürk’ün şehit olmasından sonra, Meryem Şentürk’ün hocası bir rüya görür. Meryem Şentürk’ün kapısının önünde gelinler iner. Bunların kim olduğunu soran hoca, huriler olduğunu öğrenir. Taner Şentürk’ün hurilerle evlendirileceği kendisine söylenir.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Taner Şentürk’ün şehit olmasından sonra. Yeni günlerinde.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Meryem Şentürk’ün kapısının önü.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Meryem Şentürk’ün hocası, gelinler, huriler.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Meryem Şentürk’ün kapısının önü.

Memoratin Değerlendirilmesi: Taner Şentürk’ün şehit olmasından kısa bir süre sonra, Meryem Şentürk’ün hocası rüyasında Taner Şentürk’ün hurilerle evlendirileceğini görür. Bu rüyada bilgi verici işlev, ön plandadır. Hadis kaynakları, şehitlere verilen altı mükâfattan bahseder. Bu mükâfatlar şunlardır:

1. Kanı ilk aktığı anda günahları af olur.
2. O anda cennetteki güzel yerini görür.
3. Kıyametin dehşetli kopuşundan emin olur. (Enbiya, 21/103)⁶³²
4. Kıyamet günü başına, değerli taşlardan yapılmış ve içindekilerle beraber dünyadan daha değerli olan bir taç konur.
5. Kendisiyle yetmiş iki huri nikâhlanır.
6. Akrabalarından yetmiş kişiye şefa’at eder.⁶³³

⁶³² “En büyük dehşet dahi onları tasalandırmaz. Melekler kendilerini şöyle karşılar: İşte bu size vadedilmiş olan (mutlu) gününüzdür.”

⁶³³ Tirmizi, **Sünen-i Tirmizi Tercemesi**, C. 3, s. 206 - 207, Cihadın Faziletleri, 25; İbn Mace, **Sünen-i İbn Mace Tercemesi ve Şerhi**, C. 7, s. 520, Kitabü’l Cihad, 16. **Müsned**, IV, 131, 200’dan aktaran Abdülhakim Yüce, **a.g.e.**, s. 112.

Başka rivayetlerde, ‘imanın tadını alır, kabir azabından korunur’ şeklinde iki madde daha eklenmektedir.⁶³⁴

Rüya memoratında şehidin sahip olduğu altı mükâfattan biri olan kendisiyle yetmiş iki hurinin nikâhlanması hakkında bilgi verildiği görülmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: F1068. Gerçekçi Rüya. J157. Rüya Verilen Bilgi. (T)P43. Hoca. Q172.0.2. Cennetteki ödüller: *Huri kızları*. T111. Ölü veya tabiatüstü bir varlıkla evlenme.

80. “(...) Birileri, komşumuz vardı işte. O dedi ki ben gördüm beyaz takımları giymiş dedi, oturmuş balkonda dedi, böyle kenarda dedi. Çok yakışıklıydı, çok güzeldi. E işte ne diyim başka teyzem bilmiyorum. (...)” (Şentürk 2013).

Memoratin Kaynağı: Meryem Şentürk. (Arnavutluk)

Memoratin Konusu: Meryem Şentürk’ün komşusunun rüyasında Taner Şentürk’ü görmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Taner Şentürk’ün şehit olmasından sonra, Meryem Şentürk’ün komşusu rüyasında Taner Şentürk’ü görür. Bu rüyada, Taner Şentürk beyaz takım elbiseleriyle balkonda otururken görülür.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Taner Şentürk’ün vefat etmesinden sonra.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Balkon, kenar.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Meryem Şentürk’ün komşusu, Taner Şentürk.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Beyaz takım elbise, balkon.

Memoratin Değerlendirilmesi: Meryem Şentürk’ün komşusu, rüyasında Taner Şentürk’ü beyaz takım elbiseli olarak görür. Rüya görülen beyaz elbise, “giyen için hayırlı”⁶³⁵ olarak tabir edilmiştir. Rüya ölünün beyaz elbiseli ve güler yüzlü görülmesi “o ölünün görüldüğü gibi ahirette nimetler içinde bulunduğu delalet eder.”⁶³⁶ şeklinde yorumlanmıştır. Daha önceki rüya memoratlarında belirtildiği gibi, Türk inançlarında beyaz renk, şehitlerin rengi olarak kabul edilmiştir. Bütün yorumlar, rüyada görülen beyaz elbisenin Taner Şentürk’ün manevi mertebesi

⁶³⁴ Abdülhakim Yüce, **a.g.e.**, s. 112.

⁶³⁵ Abdülğani b. İsmail en- Nablusi, **a.g.e.**, s. 280.

⁶³⁶ **A.e.**, s. 718.

hakkında bilgi verici nitelikte olduğunu göstermektedir. Rüyanın bilgi verici işleve sahip olduğunu söylememiz mümkündür.

Memoratta Yer Alan Motifler: J157. Rüya da Verilen Bilgi. **Z142.** Sembolik Renk: Beyaz: *Beyaz takım elbise.*

81. “(...) Komşularım, merdivenciler var, bizim bi komşu. Ona artık böyle bi şey fitre mi verdim ne verdim; geçen sene miydi neydi. O akşamı hani görmüş rüyasında. Ona yemeğe gitmiş. Üç arkadaşmışlar. Biri, dışarda dikilmiş. İkişi oturmuş yemek yemişler. Ufuk demiş, e komşu muhakkak diyo senin oğlundur demiş. Durmuş orda yemek yemişler. De geldi, anlattı. Var, geride var ama bunun yerini tutmuyo. Üç tane oğlum var ama başka bi şeydi. Çok böyle şen idi, atlardı, zıplardı. Ne biliyim ben. Şen şakrak bi şeydi. (...)” (Türk 2013).

Memoratin Kaynağı: Nihal Türk. (Adapazarı)

Memoratin Konusu: Nihal Türk’ün komşusunun, rüyasında Nihal Türk’ün şehit oğlunu görmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Nihal Türk, oğlunun şehit olmasından sonra bir komşusuna fitre verir. Fitre verdiği komşusu rüyasında o gece Mustafa Türk ve iki arkadaşını kendi evinde yemek yerken görür.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Mustafa Türk’ün şehit olmasından sonra. Geçen sene mi neydi, (Nihal Türk’ün komşusuna fitre verdiği günün) o akşamı.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Nihal Türk’ün komşusu, Mustafa Türk ve iki arkadaşı.

Memorattla İlgili Maddi Unsurlar: Yemek.

Memoratin Değerlendirilmesi: Nihal Türk, komşusuna fitre verir. Komşusu o gece rüyasında Mustafa Türk’ü iki arkadaşıyla birlikte kendi evinde yemek yerken görür. Rüya dan Nihal Türk’ün yaptığı hayrın şehit oğlu tarafından bilindiği anlaşılmaktadır. Rüya da görülen sofr a, “iyilik yapan ve cömert bir adam”⁶³⁷ ile tabir edilmektedir. Komşunun evindeki sofr a, Nihal Türk’ün yaptığı iyiliğin bir sembolü olarak

⁶³⁷ A.e., s. 811.

yorumlanabilir. Rüyada yabancı birisiyle yenen yemek “o yabancından elde edeceği hayra”⁶³⁸ işaret etmektedir. Nihal Türk’ün komşusunun sofrasında yemek yiyen Mustafa Türk ve arkadaşları, komşunun şehitlerden elde edeceği hayır olarak yorumlanabilir. 68. Rüya memoratında da belirtildiği gibi, rüyada görülen sofraya, nimete, refah içinde yaşama, kıymet ve rütbe içindeki ganimete delalet etmektedir. Rüya bu açıdan değerlendirildiğinde, şehitlerin durumu hakkında bilgi verici işleve sahip olduğu görülmektedir. Rüya memoratından anlaşılmaktadır ki, şehit yeryüzünde olanlardan haberdardır.

Memoratta Yer Alan Motifler: J157. Rüyada Verilen Bilgi. **P231.** Anne ve oğlu. **P310.** Dostluk /arkadaşlık. **Z71.1.** Formülistik Sayı: Üç: *Üç arkadaş.*

82. “(...) Şimdi arkadaşı aradı, dün değil evvelki gün. Teyze diyo Adıyaman’da çocuk oturuyo biliyo musun kendine orda iş miş açmış. Bi kere geldi yanıma. Yani onun annesini buluyum de çok iyi bi çocuktı. Anne sen diyo ki diyo annem şey diyo rüya görmüş, beni görmüş rüyasında. Diyo beyazlar içinde, çocuk çok böyle hani kati suretle yalan söylemez. Çünkü çocuğu tanıdım ya, benim çocuk da anlatıyo. Diyo ki diyo geldi diyo, diyo geldi geldi geldi yanıma geldi diyo. Böyle beyaz şeyler geymiş diyo böyle aa beyazlar içinde diyo. Nur, nur yakıyı teyze diyo. İki gündür üç gündür uçuyorum diyo, onu gördüm diyo. Diyo böyle dedi ki annemi biliyo musun dedi. Dedim ki gittim gördüm. Rüyasında yani. Gittim, gördüm. Annem var ya annem saat gecenin yarısından sonra kalkar. Teheccüd namazını kalkar, sabah namazına kadar yatmaz. Namazını kılar. Annem öyle demiş. Annem, annem çok iyi bi insan. Beni anlatmış o rüyasında. Dedi teyze diyo Süleyman diyo seni anlatıyodu diyo. Yavrum dedim zaten küçükken de bana düşkündü. Ya şimdi demek ki gine herkesin rüyasına giriyo. (...)” (Altundağ 2013).

Memoratin Kaynağı: Safiye Altundağ. (Malatya / Pötürge)

Memoratin Konusu: Süleyman Altundağ’ın şehit olmasından sonra arkadaşının gördüğü rüya anlatılmaktadır.

⁶³⁸ A.e., s. 1024.

Memoratin Özeti: Süleyman Altundağ, şehit olduktan sonra bir arkadaşının rüyasına girer. Bembeyaz kıyafetler giyen Süleyman Altundağ, arkadaşına annesini anlatır. Süleyman Altundağ'ın arkadaşı gördüğü bu rüyayı, Safiye Altundağ'a anlatır.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Süleyman Altundağ'ın şehit olmasından sonra. Dün değil evvelki gün, iki üç gündür, şimdi.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Süleyman Altundağ, Süleyman Altundağ'ın arkadaşı.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Beyaz şeyler (kıyafet), Teheccüd namazı, sabah namazı, namaz.

Memoratin Değerlendirilmesi: Süleyman Altundağ, şehit olduktan sonra arkadaşının rüyasına girer ve ona annesinden bahseder. Bu rüyada Süleyman Altundağ, bembeyaz kıyafetler içinde nur saçmaktadır. Daha önceki rüya memoratı örneklerinde de bahsedildiği gibi beyaz, şehit olanların ve Cennet ehlinin rengi olarak kabul edilmektedir.

Süleyman Altundağ rüyada arkadaşına annesinin ne kadar dindar biri olduğundan bahseder. Arkadaşı, gördüğü bu rüyayı Safiye Altundağ'a anlatır. Safiye Altundağ, Süleyman Altundağ'ın arkadaşının bu rüyayı gördüğüne inanır. Çünkü Süleyman Altundağ'ın arkadaşı yalan söyleyen biri değildir.

Memoratta Yer Alan Motifler: **F1068.** Gerçekçi Rüya. **J157.** Rüyada Verilen Bilgi. **P231.** Anne ve oğlu. **P310.** Dostluk /arkadaşlık. **(T)V56.** Namaz: *Teheccüd namazı*. **W35.** Doğruluk. **Z142.** Sembolik Renk: Beyaz: *Beyazlar içinde*.

83. “(...) Hiç böyle komşularınız, akrabalarınız görüyo mu rüyalarında?

- Ben gördüm.
- Siz nesi oluyosunuz?
- [Ayşe Bacak]: Abimin gelini bu.
- Ben ona her gece okuyom. Bi gece de çok okudum böyle içimden geçti. Gece rüyamda büyük yüksek teras gibi bi yerdeymiş. Âdem, sen geldin mi dedim. Geldim dedi. Hemen benim elime uzandı. Sen şehitsin yavrum ben sana elimi veremem dedim. Güldü, ille elimi öptü, rüyamda. Ama o gece çok okuduydum. (Bacak 2013).

Memoratin Kaynağı: Ayşe Bacak'ın ağabeyinin gelini.

Memoratin Konusu: Ayşe Bacak'ın ağabeyinin gelini rüyasında Âdem Bacak'ı görür.

Memoratin Özeti: Ayşe Bacak'ın ağabeyinin gelini, her gece Âdem Bacak için Kur'an okumaktadır. Bir gece her zamankinden **çok** Kur'an okur. O gece rüyasında Âdem Bacak'ı görür. Büyük teras gibi bir yerde Âdem Bacak gelip elini öpmek ister; fakat Ayşe Bacak'ın gelini, Âdem Bacak'a şehit olduğunu söyleyerek elini uzatmak istemez. Âdem Bacak gülerек Ayşe Bacak'ın gelininin elini öper. Ayşe Bacak'ın gelini, gördüğü rüyayı o gece çok Kur'an okumasına yorar.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Âdem Bacak'ın şehit olmasından sonra. Her gece, bir gece, gece, hemen, o gece.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Büyük yüksek teras gibi bir yer.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Âdem Bacak, Ayşe Bacak'ın ağabeyinin gelini.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Teras gibi bir yer.

Memoratin Değerlendirilmesi: Şehitlerin yeryüzünde yaşananlardan haberdar oldukları, rüya memoratında görülmektedir. Ayşe Bacak'ın ağabeyinin gelini, Âdem Bacak için her gece Kur'an okumaktadır. Âdem Bacak'ı rüyasında gördüğü gece, her zamankinden daha fazla Kur'an okumuştur. Ayşe Bacak'ın gelini gördüğü rüyayı o gece daha fazla Kur'an okumuş olmasına yorar.⁶³⁹ Rüya, Âdem Bacak, Ayşe Bacak'ın ağabeyinin gelininin elini öper. Bu durum şehidin kendisine okunan dualardan haberdar ve memnun oluşunun bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Memoratta Yer Alan Motifler: **F1068.** Gerçekçi Rüya. **J157.** Rüya Verilen Bilgi. **V290.** Diğer Mukaddes Şahıslar: *Şehit*. **(T)V308.** Kur'an-ı Kerim Okuma.

84. “(...) Ha, bizim komşu görmüş. O da Kayserili de. Dedi ki böyle bi sabah geldi. Ayşe abla dedi, sen hiç ağlama dedi. Niye Tayyibe dedim. Kadının adı da Tayyibe. Dedi bu gece Âdem'i üzüyümda gördüm dedi. Demiş ki Tayyibe abla anneme söyle de hiç ağlamasın. Bu dünyada da kalsam ben onu görüyüm öte dünya getsem de ben onu görüyüm. İlla ki göreceğim ben değil müyüm demiş. Devlet bize az çok Allah razı olsun para veriyö. Vermiyö desem yalan.

⁶³⁹ Ölünün kendisi için okunan dualardan memnun oluşuyla ilgili benzer anlatı metni için bkz. Nevzat Gözaydın, “Ölü ve Ölümle İlgili Anlatılar Kataloğu Üzerine: IV”, **Gazi Üniversitesi Basın- Yayın Yüksekokulu Dergisi**, 1984/6, Ankara, s. 88.

Böyle söyledi Âdem. Sakın ağlama dedi. Ben gene duramadım, ağladım. Ama ben onun parasında, bi şeyinde değülüm. Ben onun paraya yani bi tüyünü bile vermezdim. Sen de biliyosun. Bi taneydi zaten. Başka yoktu. (...)” (Bacak 2013).

Memoratin Kaynağı: Ayşe Bacak. (Tokat / Erbaa)

Memoratin Konusu: Âdem Bacak’ın şehit olmasından sonra Ayşe Bacak’ın komşusunun gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Âdem Bacak’ın şehit olmasından sonra Ayşe Bacak’ın komşusu bir gün rüyasında Âdem Bacak’ı görür. Annesinin üzülüp ağlamamasını söyleyen Âdem Bacak, bu dünyada da kalsa öteki dünyada da olsa annesini gördüğünü söyler.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Âdem Bacak’ın şehit olmasından sonra. Bir sabah, bu gece.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Âdem Bacak, Ayşe Bacak’ın komşusu Tayyibe.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: -

Memoratin Değerlendirilmesi: Âdem Bacak, annesinin komşusu Tayyibe’nin rüyasına girer ve annesine üzülüp ağlamamasını söylemesini ister. Çünkü Âdem Bacak, annesini bu dünyada da kalsa öteki dünyada da olsa görmektedir. Şehitlerin yeryüzünde yaşananlardan haberdar olduklarının bir örneği olan bu rüyada, Âdem Bacak annesinin ağlamamasını ister. Şehitlerin ölmediği ve Allah katında rızıklandırıldıkları bilinmektedir. Âdem Bacak, rüyada annesini görebildiğini söyler. Bu söz, şehitlerin ölmediği inancının bir göstergesi olarak düşünülebilir.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1810.8.3. Rüyalardaki Uyarı. F1068. Gerçekçi Rüya. J157. Rüyada Verilen Bilgi. P231. Anne ve oğlu. V50. Dua. V201. Allah.

85. “(...) Babam gördü. Babam o zaman yaşıyordu dedi ki babama, anneme söyle annem çok ağlıyo ben ulaşamıyorum anneme, dereyi geçemiyorum. Sonra ağlamayı bırakmaya çalıştım ama. (...)” (Hacılioğlu 2013).

Memoratin Kaynağı: Saadet Hacılioğlu. (Trabzon)

Memoratin Konusu: Coşkun Hacılioğlunun şehit olmasından sonra dedesinin gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Coşkun Hacıoğlu'nun şehit olmasından sonra, Saadet Hacıoğlu'nun babası rüyasında torununu görür. Coşkun Hacıoğlu, annesinin ağlamasından dolayı, dereyi geçip annesine ulaşamadığını söyler.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Coşkun Hacıoğlu'nun şehit olmasından sonra. O zaman, sonra.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Dere.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Coşkun Hacıoğlu, Coşkun Hacıoğlu'nun dedesi.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Dere.

Memoratin Değerlendirilmesi: Bu rüyada da şehidin yeryüzünde olanlardan haberdar olduğu anlaşılmaktadır. Coşkun Hacıoğlu, annesinin ağlamasından dolayı annesine ulaşamamakta ve dereyi geçememektedir. Dedesinin rüyasına giren Coşkun Hacıoğlu, annesini bir durum hakkında uyarılmaktadır. Rüya, uyarıcı bir işleve sahiptir.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1810.8.3. Rüyalardaki Uyarı. F1068. Gerçekçi Rüya. J157. Rüyada Verilen Bilgi. P231. Anne ve oğlu. P291. Dede.

86. “(...) Dünürüme demiş. Demiş ben hiç rahat değilim. Sahilde yürü... askerlerle gidiyomuş, ıslakmış üzerleri. Dünür de ya demiş noldu demiş, yani niye böyle hem geride kalıyorsun hem ıslaksın? O da demiş annemden demiş, hiç rahatım yok. Çok... Tek çocuğu çünkü. Şimdi bi kızım var. Allah esirgesin. Ama çok çok düşküdü. Onun için hiç rahatım yok demiş. Şimdi o kadar ağlamamaya bakıyom ama böyle günlerde de çok zorlanıyom. Yani yalnızım, kimsem yok. (...)” (Karaer 2013).

Memoratin Kaynağı: Gülten Karaer. (Malatya / Yeşilyurt)

Memoratin Konusu: Gülten Karaer'in dünüünün Cevher Karaer'in şehit olmasından sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Gülten Karaer'in dünüü, rüyasında Cevher Karaer'in sahilde askerlerle birlikte yürüdüğünü görür. Diğer askerlerin gerisinde kalan ve üstü ıslak

olan Cevher Karaer'e neden bu halde olduğunu sorduğunda, annesinin yüzünden bu halde olduğu cevabını alır.⁶⁴⁰ Annesi sürekli ağladığı için hiç rahat olmadığını söyler.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Cevher Karaer'in şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Sahil.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Gülten Karaer'in dönürü, Cevher Karaer, diğer askerler.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Sahil.

Memoratta Değerlendirilmesi: Cevher Karaer, annesinin ağlamasından rahatsız olmaktadır. Anadolu halk inançlarında rüyada ölmüş bir kişinin su içinde görülmesi, "o kişinin kendisinin ardından döktüğümüz gözyaşlarıyla zor durumda olduğuna ve ağlamamız gerektiğine inanılır."⁶⁴¹ şeklinde yorumlanmaktadır. Şehidin yeryüzünde olan her şeyden haberdar olduğunun bir örneği olan bu rüya, bir durum hakkında bilgi verici ve uyarıcı işleve sahiptir.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1810.8.3. Rüyalardaki Uyarı. F1068. Gerçekçi Rüya. P231. Anne ve oğlu. P461. Asker. V50. Dua. V201. Allah. Z111.6. Ölünün Mesajları.

87. "(...) Onu bizim komşu görmüştü. ... Yeni ölmüştü daha. O görmüştü. Ben ölmedim Aynur abla daha sağım diye. Gelmişti, sizin karyolada uzanmış yatıyordu. Daha ölmüştü o da, o zaman görmüştü işte. (...)" (Işık 2013).

Memoratta Kaynağı: Zeynep Işık. (Malatya)

Memoratta Konusu: Zeynep Işık'ın komşusunun Cengiz Işık'ın şehit olmasından sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratta Özeti: Cengiz Işık, şehit olduktan sonra komşuları Aynur'un rüyasına girer ve ona ölmediğini söyler.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Cengiz Işık'ın şehit olmasından sonra. Yeni ölmüştü daha.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): [Zeynep Işık'ın evinde bulunan] karyola.

⁶⁴⁰ Benzer anlatı metni için bkz. Nevzat Gözaydın, "Ölü ve Ölümle İlgili Anlatılar Kataloğu Üzerine: IV", **Gazi Üniversitesi Basın - Yayın Yüksekokulu Dergisi**, Ankara, 1984/6, s. 135.

⁶⁴¹ Neriman Senem Akyol, **a.g.t.**, s. 41.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Cengiz Işık, Zeynep Işık'ın komşusu Aynur.

Memoratlâ İlgili Maddi Unsur(lar): Karyola.

Memoratlâ Değerlendirilmesi: Zeynep Işık'ın komşusu Aynur, Cengiz Işık'ın şehit olmasından sonra onu rüyasında görür. Zeynep Işık'ın evindeki karyolada uzanmış yattığını gören komşusuna, Cengiz Işık ölmediğini söyler.

Rüyanın bilgi verici bir işleve sahip olduğu görülmektedir. Hem İslamiyet'te hem de Türk kültüründe şehitlerin ölmediği inancı bulunmaktadır. Bu inancın bir yansıması olarak Cengiz Işık da ölmediğini söylemektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: E363.4. Ölü, hayatta olduğunu belirtir. J157. Rüya Verilen Bilgi.

88. “(...) Hele bi Ayfer teyzesi var. Üst komşumdu. Hemen hemen on beş günde yirmi günde görür. ... O çok sevinçli diyo. Hep elbiseyken, çok güzel. Benim ne yaptığımı ona söylüyomuş. O, açar açar söyler. Annem mesela dua okutuydu demiş. Çok a ha... Niye annene çıkmadın demiş. Annem dua okutuydu, çok yoruldu demiş. Rahatsız etmek istemedim demiş. Yani o çok hemen on beş günde bir görür, söyler bana. (...)” (Karaer 2013).

Memoratlâ Kaynağı: Gülten Karaer. (Malatya / Yeşilyurt)

Memoratlâ Konusu: Cevher Karaer'in şehit olmasından sonra, Gülten Karaer'in komşusu Ayfer'in gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratlâ Özeti: Gülten Karaer'in komşusu Ayfer, Cevher Karaer'in şehit olmasından sonra rüyasında sık sık Cevher Karaer'i güzel elbiseler içinde sevinçli bir şekilde görür. Annesinin neler yaptığını bilen Cevher Karaer, bunları komşuları Ayfer'e rüyada söylemektedir. Gülten Karaer'in komşusu, bir rüyasında Cevher Karaer'e neden annesine görünmediğini sorar. Cevher Karaer, annesinin dua okuttuğu için çok yorgun olduğunu bu yüzden de onu rahatsız etmek istemediği cevabını verir.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Cevher Karaer'in şehit olmasından sonra. Hemen hemen on beş yirmi günde, hemen on beş günde bir.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Cevher Karaer, Gülten Karaer'in komşusu Ayfer.

Memoratlâ İlgili Maddi Unsur(lar): Elbise.

Memoratin Değerlendirilmesi: Rüyada şehidin sevinçli bir halde ve güzel kıyafetler içinde görülmesi, onun durumundan memnun olduğunun bir işareti olarak yorumlanabilir.

Şehidin yeryüzünde yaşananlardan haberdar olduğu, komşuları Ayfer'in gördüğü rüyadan anlaşılmaktadır. Cevher Karaer, annesinin dua okuttuğundan haberdardır. Bu durum, şehitlerin ölmediği inancıyla da yakından alakalıdır.

Memoratta Yer Alan Motifler: F1068. Gerçekçi Rüya. J157. Rüyada Verilen Bilgi. V58. Merasim olarak (dua) ibadet.

4.3.1.2.2. Şehidi Tanımayanların Gördüğü Rüyalar

89. “(...)Ve ilk zamanlar çok ağlıyoduk biz. Feryad feryad böyle ağlıyoduk. Görümceme benim böyle baya çok dindar bi komşusu var görümcemin. Rüyasında gözüküyor diyor Muradiye Hanım diyor git diyor Şehit Tamer'in annesine diyor söyle diyor. O bizimle sahabelerle, erenlerle, enbiyalarla diyor. Tamer diyor makamı çok güzel; ama ailesinden çok feryad figan gözyaşı var. Ve ona resmini gösteriyor. Hanımı da davet ediyo görümcemi içeriye. Onun silahlı resmi var taşında. O silahlı resminden bütün ailemizde herkeste var o resim. Onu gösteriyo diyo yenge bu mu? A yavrum diyo resmi gönderdi, dedim diyo ben tanımıyorum. ...'li o hanım. Ben tanımıyorum. Oğlumun arkadaşı oluyo bu aile. Ama resmini gösterince tanıdım diyo. Benim torunumun arkadaşının amcaoğlu diyor. (...)” (Vardar 2012).

Memoratin Kaynağı: Nezafet Vardar. (Yugoslavya)

Memoratin Konusu: Tamer Vardar'ı tanımayan bir kadının Tamer Vardar'ın şehit olmasından sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Tamer Vardar'ın şehit olmasından sonra ailesi çok ağlar. Üzüntüden feryat figan ederler. Nezafet Vardar'ın görümcenin çok dindar bir komşusu vardır. Bu kadına rüyasında bir ses, Tamer Vardar'ın makamının çok güzel olduğunu, sahabelerle, erenlerle, enbiyalarla olduğunu fakat ailesinin çok ağladığını söyler. Rüyada, kendisine Tamer Vardar'ın fotoğrafı gösterilir. Ve bu rüyayı şehit Tamer Vardar'ın annesine söylemesi istenir. Nezafet Vardar'ın görümcesi,

komşusuna Tamer Vardar'ın fotoğrafını gösterince kadın rüyasında kendisine gösterilen kişinin Tamer Vardar olduğunu anlar.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Tamer Vardar'ın şehit olmasından sonra. İlk zamanlar.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Tamer Vardar'ı rüyasında gören kadın – Muradiye Hanım-, Rüyada Tamer Vardar'ın fotoğrafını gösteren kişi ya da ses.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Resim.

Memorata Değerlendirilmesi: Tamer Vardar'ın şehit olmasından sonra, Nezafet Vardar'ın görüncesinin komşusu olan Muradiye Hanım'a rüyasında Tamer Vardar'ın fotoğrafı gösterilir. Ailesinin çok üzüлp ağladığı fakat Tamer Vardar'ın makamının çok güzel olduğu erenlerle, Enbiyalarla birlikte olduğu ve bu durumu gidip Tamer Vardar'ın annesine haber vermesi söylenir. Bu rüyada, bilgi verici, müjdeleyici ve uyarıcı işlevlerin bulunduğu görülmektedir.

Rüyayı gören Muradiye Hanım'ın dindar oluşu, Nezafet Vardar tarafından vurgulanmaktadır. Tamer Vardar'ı tanımayan Muradiye Hanım'ın gördüğü bu rüya, onun dindar oluşuna bağlanmıştır.

Memoratta Yer Alan Motifler: F1068. Gerçekçi Rüya. **H21.** Fotoğraf yoluyla tanıma. **J157.** Rüyada verilen bilgi.

90. “ (...) Şimdi mesela aa şahadetinden bir gün sonra e bir hanım görmüş rüyasında ama tanımyo bunu. ... Yani bi onu. Çok görüldü de bi onu anlatayım ben istersen. Ee kararsız da kaldım da... Eee bi hanım gördü rüyasında. Bizim arka sokakta oturuyor. Tanışmıyoruz hanımla. Bunu zaten hiç tanımyo. Bu Ankara'da oturuyodu. Üsteğmen kendisi pilot. Ee hanım görmüş ki sabah diyor biraz geç kalkmıştım diyor. E salona geldi, şehit dikildi, diyor. Bana diyor dedi ki teyze diyor, kalksana niye yatıyorsun dedi bana diyor. Ben sizin mahallenize şehit geldim. Kalk bana okusana dedi diyor. Sonra da diyor ki bana da dedi ki bunları da git anneme anlat annem sakın ağlamasın diye de dedi. Bana tembih etti dedi. Ben diyo kalktım sabah diyor, sokağa baktım, şehit falan yok. Hani biri mi oldu diye baktım sokağa şehit falan yok diyo. Sonra diyo oğlum geldi diyo dedi ki anne arka

mahallede ee şehit var diye. Ben de diyo anladım ki o hanım geldi bize bunu anlattı. E öyle bi şey yani. (...)” (Taşçı 2013).

Memoratin Kaynağı: Hamiye Taşçı. (Gümüşhane)

Memoratin Konusu: Kemal Taşçı’nın şehit olmasından sonra Kemal Taşçı’yı tanımayan bir kadının gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Kendisini tanımayan bir kadının rüyasına giren Kemal Taşçı, ona uyanıp kendisi için dua etmesini söyler. Kendi mahallelerine şehit geldiğini söyleyen Kemal Taşçı, söylediklerini annesine anlatmasını ve annesine ağlamamasını söylemesini ister. Uyanınca sokağa bakan kadın, şehit cenazesi göremez. Dışardan gelen oğlu arka mahalleye bir şehidin geldiğini söyler. Kadın bunun üzerine Hamiye Taşçı’nın evine gelir ve gördüğü rüyayı Hamiye Taşçı’ya anlatır.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Kemal Taşçı’nın şehit olmasından sonra. Şahadetinden bir gün sonra.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Salon.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Kemal Taşçı, Kemal Taşçı’yı rüyasında gören bir hanım.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Salon.

Memoratin Değerlendirilmesi: Bir önceki rüyada olduğu gibi bu rüyada da şehidin kendisini tanımayan bir kişinin rüyasına girdiği görülmektedir. Şehitlerin kendilerini tanıyan ya da tanımayan kişilerin rüyalarına girdiklerinde genellikle ailelerinin üzülmelerinden şikayetçi oldukları görülmektedir. Rüyalarına girdikleri kişiler vasıtasıyla ailelerine haber ulaştıran şehitler, onların üzülp ağlamamasını istemektedirler. Bu rüyada da şehit, kendisini tanımayan bir kadına kendisi için dua edip okumasını, bu rüyayı gidip annesine anlatmasını ve annesinin ağlamamasını söylemesini ister. Rüyanın uyarıcı bir işleve sahip olduğu görülmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1810.8.3. Rüyalardaki uyarı. F1068. Gerçekçi Rüya. J157. Rüya verilen bilgi. P231. Anne ve oğlu. V50. Dua. V290. Diğer mukaddes şahıslar: Şehit.

91. “(...)Ama çok çok rüyalarda görüldü. Aşırı derece yani rüyalarda görüldü yani. Hiç tanımayanlar gördü o çok ilginç bana geldi mesela. Gerçekten çok ilginç. Mesela bi hanım geldi dedi onu Erzurum’dan telefon ediy o kızı bizim

orda oturuyor. Diyor ki o şehidin annesine söyleyin sakın ağlamasın ben onu rüyamda gördüm. Hz. Âdem onu almış götürüyo. Bir hanım yine tanımıyo bunu. Diyor geliyor ki sakın diyor ağlama hanım bizzat yaşlıca bi hanım geldi. Diyo ki sakın ağlama ben gördüm ki onu Hz. Hüseyin almış götürüyo. Öyle bi şey. Daha böyle çok var. Ben inanamıyorum böyle. Yani böyle anlatıyorsunuz ya biri anlatsa bana böyle aman şey geliyo ama... Biz göremedik. Hani şehitten sonra göremedik yani. Ama gören çok oldu. (...)" (Taşçı 2013).

Memoratin Kaynağı: Hamiye Taşçı. (Gümüşhane)

Memoratin Konusu: Kemal Taşçı'nın şehit olmasından sonra birçok kişi tarafından rüyada görülmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Hamiye Taşçı, oğlu Kemal Taşçı'nın şehit olmasından sonra birçok kişi tarafından rüyada görüldüğünü anlatmaktadır. Hamiye Taşçı'ya göre ilginç olan Kemal Taşçı'yı tanımayan kişilerin oğlunu rüyalarında görmeleridir. Bir kadın rüyasında Kemal Taşçı'yı Hazreti Âdem ile birlikte görürken bir diğeri Hazreti Hüseyin ile birlikte görmüştür.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Kemal Taşçı'nın şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Kemal Taşçı, Hazreti Âdem, Hazreti Hüseyin, yaşlıca bir hanım, bir hanım.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: -

Memoratin Değerlendirilmesi: Kemal Taşçı şehit olduktan sonra kendisini tanımayan birçok kişinin rüyasına girmiştir. Kemal Taşçı'yı tanımayan bir kadın rüyasında şehidi Hazreti Âdem'le birlikte görür. Gördüğü rüyadan hareketle şehidin annesinin üzülmemesini söyler. Rüyada Hazreti Âdem'in görülmesi kimi zaman bir kimsenin "kız evladından ziyade erkek evladı tarafından rızıklandırılmasına delalet eder."⁶⁴² şeklinde tabir edilmiştir. Şehidin ailesinden yetmiş kişiye şefaati olacağı bilinmektedir. Rüyada Hazreti Âdem'in Kemal Taşçı ile birlikte görülmesi, bu duruma bir işaret olarak yorumlanabilir.

⁶⁴² Abdülğani b. İsmail en- Nablusi, a.g.e., s. 73.

Başka bir kadın ise rüyasında Kemal Taşçı'yı Hazreti Hüseyin ile birlikte görür. Bilindiği gibi Hazreti Hüseyin Kerbela'da şehit edilmiştir.⁶⁴³ Bu rüyadan hareketle Kemal Taşçı'nın şehitlerle birlikte olduğu söylenebilmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1810.8.3. Rüyalardaki uyarı. **J157.** Rüya verilen bilgi. **M301.** Peygamberler: *Hazreti Âdem*. **V200.** Mukaddes Şahıslar: *Hazreti Hüseyin*. **V290.** Diğer mukaddes şahıslar: *Şehit*.

92. “(...) Şeyde ee burda [Şehitlik'te] bi tane böyle üniverste öğrencisi bi iki sene oncesinde boyle sizin gibi boyle geziyomuş boyle gezerken boyle Gökhan boyle değişik bi ilgisini çekmiş. İlgisini çekmiş, gelmiş hep burda Kur'an okuyomuş ona. Kur'an okuyomuş. Bi gün rüyasında böyle diyo yine şehitlikteyim ama akşam ama korkuyorum diyo. Korkuyorum diyo. O gelmiş, demiş ki Gökhan demiş ki ben diyo buranın komutanıyım hiç korkma ben sizi koruyoruz. Merak etme. Buranın komutanıyım demiş. Boyle rüyasında görmüş. Ondan sonra kız bizi arıyo, bize eve geliyo. Eve ulaşıyo. Hani aile gibi olduk, görüşüyoruz. (...)” (Yavuz 2013).

Memoratin Kaynağı: Emine Yavuz. (Artvin / Arhavi)

Memoratin Konusu: Bir kızın rüyasında Gökhan Yavuz'u görmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Edirnekapı Şehitliği'ni ziyaret eden bir kızın dikkatini Gökhan Yavuz'un mezarı çeker. Şehitlik'e her geldiğinde Gökhan Yavuz'un kabri başında Kur'an okuyan kız, rüyasında Şehitlik'te olduğunu fakat korktuğunu görür. Gökhan Yavuz, korkmamasını kendisinin Şehitlik'in komutanı olduğunu söyler.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Gökhan Yavuz'un şehit olmasından sonra. Bir iki sene öncesinde, bir gün, ondan sonra.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Edirnekapı Şehitliği.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Gökhan Yavuz, Gökhan Yavuz'u rüyasında gören üniversite öğrencisi kız.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Edirnekapı Şehitliği.

⁶⁴³ Bkz. Ethem Ruhi Fırlıklı, “Hüseyin”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 18, İstanbul, TDV Yayınları, 1998, s. 518 – 521.

Memoratin Değerlendirilmesi: Edirnekapı Şehitliği'ni ziyarete geldiğinde Gökhan Yavuz'a Kur'an okuyan üniversite öğrencisi bir kız, rüyasında Edirnekapı Şehitliği'nde olduğunu fakat korktuğunu görür. Gökhan Yavuz korkmamasını, kendisinin buranın komutanı olduğunu ve kendilerini koruduğunu söyler. Kız, gördüğü rüyadan sonra, Gökhan Yavuz'un ailesine ulaşır ve onlara rüyasını anlatır.

Memoratta Yer Alan Motifler: J157. Rüya Verilen bilgi. (T)V308. Kur'an-ı Kerim Okuma. Z111.6. Ölünün Mesajları.

4.3.1.3. Uyku ile Uyanıklık Arasında Görülen Rüya (Yakaza)

4.3.1.3.1. Şehit Olmadan Evvel Görülen Rüya

4.3.1.3.1.1. Şehit Yakınlarının Gördüğü Rüya

4.3.1.3.1.1.1. Şehit Annelerinin Gördüğü Rüya

93. "(...)Böyle gece uyurken bile anne anne diye üç kere sesini hep sesini duydum. Ama uyandım kalktım ki bi şey yok. Baktım böyle arada oturdum oturdum. Sonra gittim geri yattım yine. Sanki böyle açık gibi. Hissediliyor hissedilmez mi." (Şehit Abdullah Yüksel'in annesi. 2012).

Memoratin Kaynağı: Abdullah Yüksel'in annesi. (Aksaray)

Memoratin Konusu: Abdullah Yüksel'in annesinin yakaza halinde yaşadığı durum anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Abdullah Yüksel'in şehit haberini almadan bir gün önce gece uyurken annesi oğlunun üç kere anne diye seslendiğini duyar. Uyanıp kalktığında bir şey olmadığını görür.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Abdullah Yüksel'in şehit haberinin gelmesinden önce. Gece uyurken, sonra.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Abdullah Yüksel'in annesi, Abdullah Yüksel.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: -

Memoratin Değerlendirilmesi: Abdullah Yüksel, mayın taraması yaparken güneş çarpması nedeniyle hastaneye kaldırılır; fakat kurtarılamaz. Hastaneye kaldırıldığında iyileşir düşüncesiyle annesine haber verilmez. Abdullah Yüksel hastanede yatarken annesi gece oğlunun kendisine üç kez seslendiğini duyar.

Kalktığında hiçbir şey olmadığını görür. Abdullah Yüksel'in annesinin **sanki böyle açık gibi, hissediliyor hissedilmez mi** gibi ifadelerinden bu durumun yakaza halinden ziyade bir şeyin olmadan önce hissedilmesi ve farkına varılması şeklinde tanımlanan⁶⁴⁴ hiss-i kablelvuku'ya yaklaştığını söylemek mümkündür.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1812.4. Geleceğin hissikablelvuku yoluyla ortaya çıkması. **E545.** Ölünün konuşması. **P231.** Anne ve oğlu. **Z71.1.** Formülistik Sayı: Üç: üç kere.

94. “(...) Arada bi hafta var eve izine gelecek. Baktım ben tekrar uyudum. Baktım bi benim çiçeğim vardı aynı bu renkte kırmızıydı fisko masasının üstünde. Ne uyumuşum ne uyumamışım. Baktım bi çocuk 7-8 yaşında var mı yok mu baktım geldi o çiçeğimi kırdı kırdı kırdı attı önüme.(...)” (Bayhatun 2013).

Memoratin Kaynağı: Emine Bayhatun. (Malatya)

Memoratin Konusu: Emine Bayhatun'un yakaza halindeyken gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Emine Bayhatun oğlu Necmettin Bayhatun'un askerden izne gelmesine bir hafta kala bir rüya görür. Yedi sekiz yaşlarında bir çocuk kırmızı renkli çiçekleri kırar ve Emine Bayhatun'un önüne atar.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Necmettin Bayhatun'un şehit olmasından önce. İzne gelmesine bir hafta kala.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Emine Bayhatun, yedi sekiz yaşlarında bir çocuk.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Kırmızı çiçek.

Memoratin Değerlendirilmesi: Örnek rüya memoratının yakaza halinde görüldüğü, Emine Bayhatun'un **ne uyumuşum ne uyumamışım** sözlerinden anlaşılmaktadır.

Rüyada görülen çiçek, genellikle sevinç ve mutluluk sembolü olarak yorumlanır. Emine Bayhatun'un rüyasında ise, çiçeklerin bir çocuk tarafından kırılarak Emine Bayhatun'un önüne atıldığı görülmektedir. Rüya, “kuru ya da yolunmuş çiçekler kötü birer alamet”⁶⁴⁵ olarak yorumlanır. Arapçada “Oğlun senin

⁶⁴⁴ İsmail Köksal, “Rüyaların Fıkîh Boyutu”, s. 51.

⁶⁴⁵ Annemarie Schimmel, **Halifenin Rüyalari**, s. 81.

ıtırılı bitkindir.”⁶⁴⁶ sözünden hareketle rüyada görülen ıtırılı bitkiler, kimi zaman erkek çocuk ile yorumlanmaktadır. Kırılıp Emine Bayhatun’un önüne atılan çiçekler, Necmettin Bayhatun’un şehit olacağının habercisi olarak düşünülebilir.

Kırmızı renk, “eril”⁶⁴⁷ olanın sembolü olarak yorumlanmaktadır. Bu yorumdan hareketle rüyada görülen kırmızı çiçeğin, Necmettin Bayhatun’u sembolize ettiği söylenebilir. “Varlık âlemi”⁶⁴⁸ ni simgeleyen kırmızı renk, rüyada kırılıp atılan çiçeklerin kırmızı oluşu sebebiyle Necmettin Bayhatun’un şehit olacağının bir işareti olarak yorumlanabilir. Aynı zamanda “Tanrısal Ululuk’un rengi kırmızı, bir yayılmayla adalet ve tehlikenin anlatımı olur. Buradan da korkunun rengi olarak”⁶⁴⁹ değerlendirilebilen bu renk, Necmettin Bayhatun’un tehlikede oluşunun bir işaretidir. Anadolu halk inançlarında da rüyada görülen kırmızı renk, “kötü bir olayın olacağına”⁶⁵⁰ işaret olarak yorumlanmaktadır. Bütün bu yorumlardan hareketle rüyanın gelecekte haber verici bir işleve sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Memoratta Yer Alan Motifler: D.1812.5. İşaretler yoluyla geleceğin öğrenilmesi. **H617.** Rüyaların Sembolik Yorumları. **Z71.0.1.** Formülistik Tek Sayılar: Bir: *Bir hafta*. **Z141.** Sembolik Renk: Kırmızı: *Kırmızı çiçek*.

4.3.1.3.2. Şehit Olduktan Sonra Görülen Rüyalar

4.3.1.3.2.1. Şehit Yakınlarının Gördüğü Rüyalar

4.3.1.3.2.1.1. Şehit Annelerinin Gördüğü Rüyalar

95. “Her gece gördüm. Her gece gördüm. Sanki hayal gibi. Gündüz bi azıcık böyle yoruldu bir iş yaptım da. Zaten kimsem yok. Bi çocuğum var. Bi oğlum bi de sakat oğlum var işte bak. Azucuk böyle yattım kapıdan girdi. Yanımdan geçmiş işte. Hayal meyal yani geldi yani. Her zaman yaptığı gibi

⁶⁴⁶ Annemarie Schimmel, **a.g.e.**, s. 81.

⁶⁴⁷ Mehmet Saltık, **Kuşdili Kılavuzu- Simyanın Ayak İzleri-**, İstanbul, Hermes Yayınları, 2005, s. 98.

⁶⁴⁸ Ali Yıldırım, “Renk Simgeçiliği ve Şeyh Galib’in Üç Rengi”, s. 10, (Çevrimiçi) http://turkoloji.cu.edu.tr/ESKI%20TURK%20%20EDEBIYATI/ali_yildirim_renk_simgeciligi.pdf, 14 Nisan 2014.

⁶⁴⁹ Martin Lings, **Simge ve Kökenörnek Oluşum ve Anlamı Üzerine**, Çev. Süleyman Sahra, Ankara, Hece Yayınları, 2003, s. 46.

⁶⁵⁰ Neriman Senem Akyol, **a.g.t.**, s. 45.

otururken omuzlarıma atardı ellerini, bacaklarını. Aynı o vaziyette. Bacaklarını üzerime omzuma doğru attı. Bi sıçradım. Sanki omuzlarımda onun attığı yük, ağırlık vardı. Gördüm.(...)” (Topçu 2012).

Memoratin Kaynağı: Özden Topçu. (Bolu)

Memoratin Konusu: Özden Topçu’nun oğlunun şehit olmasından sonra gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Özden Topçu, oğlunun şehit olmasından sonra, her gece rüyasında oğlunu görür. Bir gün iş yaptıktan sonra yorulur ve biraz uzanır. O sırada Beyhan Topçu, kapıdan içeri girer ve annesinin yanından geçer. Özden Topçu, bunları hayal meyal fark eder. Oğlunun bacaklarını omzuna attığını hisseder ve sıçrayarak kalkar. Omuzlarında oğlunun attığı yükü hisseder.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Beyhan Topçu’nun şehit olmasından sonra. Gündüz, azıcık.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Özden Topçu’nun evi.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Özden Topçu, Beyhan Topçu.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Beyhan Topçu’nun bacaklarını annesinin omzuna atması. Özden Topçu’nun Beyhan Topçu’nun ağırlığını hissetmesi.

Memoratin Değerlendirilmesi: Arapça bir kelime olan yakaza, “uyanıklık”⁶⁵¹ anlamına gelmektedir. Uyku ile uyanıklık arasındaki hal olarak tanımlanan yakaza, “sadık rüya kapsamında”⁶⁵² değerlendirilmektedir. Özden Topçu’nun anlattığı memorat, bir yakaza halidir. Bu durumu kendisi, **sanki hayal gibi, hayal meyal** kelimeleriyle ifade eder.

Bireyin tabiatüstü şahsi tecrübesi olarak tanımlanan memoratın oluşma koşullarını Kvideland’dan aktaran Özkul Çobanoğlu, “memoratlarda anlatılan olağanüstü tecrübe sıklıkla karanlıkta ve çoğunlukla psikolojik olarak patlama noktasına gelmiş bunalım, stres ve uyku ile uyanıklık arası bir halde oluşmaktadır”⁶⁵³ diyerek memoratın oluşumunda etkili olan şartlardan bahsetmektedir. Oğlunu

⁶⁵¹ “Yakaza”, **TDK Büyük Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi) http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.53402080c9dc92.26746730, 5 Nisan 2014.

⁶⁵² İsmail Köksal, “Rüyaların Fıkî Boyutu”, s. 50.

⁶⁵³ Özkul Çobanoğlu, **Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları**, s. 34.

kaybettiği için bunalım ve stres halinde olan Özden Topçu, olağanüstü şahsi tecrübesini yakaza halinde yaşamıştır.

Memoratta Yer Alan Motifler: E422. Yaşayan Ölü. P231. Anne ve oğlu.

96. “(...)Gerçekten yanımdadır. Ben bi gün sabah namazını kıldım. Yatakta uzandım boyle buralarım [Omuzlarını gösterir.] açıktaydı yorgan boyle gözüm kapalı, tesbih elimde boyle uzanmışım. O yorgani tuttu, boyle omzuma çekti. Booye hissettim boyle yorgan çekildiğini hissettim. Böyle ürperdim boyle Allah’ım dedim sana şükürler olsun benim boyle bi hayırlı bi evlat verdiğin için çok şükür ediyorum Allah’ıma. (...)” (Emine Yavuz)

Memoratin Kaynağı: Emine Yavuz. (Artvin / Arhavi)

Memoratin Konusu: Emine Yavuz’un oğlunun şehit olmasından sonra yaşadığı olay anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Emine Yavuz, sabah namazını kıldıktan sonra elinde tespihle yatakta uzanır. Gözleri kapalı bir şekilde yatan Emine Yavuz’un yorganını biri omuzlarına kadar çeker. Bu kişinin oğlu olduğunu düşünen Emine Yavuz, yaşadığı bu olaydan dolayı Allah’a şükreder.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Gökhan Yavuz’un şehit olmasından sonra. Bir gün.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Emine Yavuz’un evi, yatağı.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Emine Yavuz, Gökhan Yavuz.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Tespih, yorgan.

Memoratin Değerlendirilmesi: Emine Yavuz, bir gün sabah namazını kıldıktan sonra elinde tespihiyle yatağına uzanır. Gözleri kapalı iken biri yorganını omuzlarına kadar çeker. Bunu hisseden Emine Yavuz, bu kişinin oğlu olduğunu düşünür. Emine Yavuz’un bu olayı uyku ile uyanıklık arasında yaşadığını görmekteyiz. Yorganın çekildiğini hisseden Emine Yavuz’un gözleri kapalıdır ve yatağında uzanmaktadır.

Örnek memorattan şehitlerin ölmediği inancına ulaşılmaktadır. Emine Yavuz, oğlunun her zaman yanında olduğuna inanır. Yaşadığı olayı, oğlunun hayırlı bir evlat olmasına yorar.

Memoratta Yer Alan Motifler: E379. İyi niyetle dönen ölü – diğer motifler: *Annenin üstünü örtme*. P231. Anne ve oğlu. V50. Dua. (T)V56.1.1. Sabah namazı. V201. Allah.

4.3.1.3.2.1.2. Şehidi Tanıyan Akraba, Komşu, Arkadaş vb. Tanıdıkların Gördüğü Rüyalarda

97. “(...) Gelinim işte bi ara, bebeği vardı küçük, ağlıyodu dedi anne ben ağlarken dedi duyuyorum ama istemiyorum dedi kalkıyım. Biri dedi geldi ayağıma pat pat vurdu dedi. Ondan sonra kalktım dedi. (...)” (Şentürk 2013).

Memoratin Kaynağı: Meryem Şentürk. (Arnavutluk)

Memoratin Konusu: Taner Şentürk’ün şehit olmasından sonra, Meryem Şentürk’ün gelininin yaşadığı olay anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Meryem Şentürk’ün gelini, uyurken bebeğinin ağladığını duyar; fakat bir türlü uyanıp bebeğine bakamaz. Biri gelir ve ayağına vurur, ondan sonra uyanır ve bebeğine bakar.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Taner Şentürk’ün şehit olmasından sonra. Bir ara, ondan sonra.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Meryem Şentürk’ün gelini, Taner Şentürk, Meryem Şentürk’ün torunu.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Meryem Şentürk’ün gelininin ayağına birinin vurması.

Memoratin Değerlendirilmesi: Meryem Şentürk’ün gelini, ağlayan bebeğine bakmak için uykusundan uyanamaz. Birisi ayağına vurduktan sonra uyanır ve bebeğine bakar. Meryem Şentürk, gelinini uyandıran kişinin şehit oğlu Taner Şentürk olduğunu düşünür.

Memoratta Yer Alan Motifler: E379. İyi niyetle dönen ölü – diğer motifler: *Ağlayan bebeğe bakması için annenin uyandırılması*.

4.3.2. Gerçek Hayata Dair Memoratlar

4.3.2.1. Şehidin Vefat Edeceğinin Önceden Hissedilmesi

4.3.2.1.1.Şehidin Vefat Edeceğini Kendisinin Önceden Hissetmesi

1. “İzne geldi. Perşembe yolladık. Perşembe akşamına haberi geldi. Çocuk teyzesine demiş ‘Annem duymasın, ben şehit olup geleceem.’ demiş. (Kimlik bilgilerini vermek istemedi. 2012).

Memorataın Kaynağı: Kimlik bilgilerini vermek istemedi. (24 Ekim 2012 tarihli derleme)

Memorataın Konusu: Askerin şehit olacağını önceden hissetmesi anlatılmaktadır.

Memorataın Özeti: Şehidin annesine, oğlunun şehit olacağını önceden hissedip hissetmediğini sorduğumuz zaman, askerin teyzesine şehit olacağını önceden söylediği belirtilmiştir.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Askerin şehit olmasından önce.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Şehit, şehidin teyzesi.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: -

Memorataın Değerlendirilmesi: Şehit olacak askerlerin şehit olmadan önce gördükleri rüyalar yanında şehit olacaklarını önceden hissettikleri de derlemelerden ulaşılan bir sonuçtur. Şehitlerin gördükleri rüyalar incelendiğinde, rüyaların sadık rüya kapsamında değerlendirilebileceği görülmüştür. Sadık rüyalar, gelecekte haber verme işlevinin yanında uyarma, bir durum hakkında bilgi verme gibi işlevlere de sahiptir. Şehit olacak askerin şehit olacağını önceden hissetmesi, “bir şeyi olmadan önce hissetme ve farkına varma”⁶⁵⁴ olarak tanımlanan hiss-i kablelvuku olarak adlandırılmaktadır. Bu durumun gelişmiş şekli ise sadık rüyalaradır.

Memorataınlar, “görme, konuşma, dokunma, hissetme, rüya veya bunlardan başka bir yolla”⁶⁵⁵ kurulan iletişim biçimleridir. Örnek memoratta, askerin şehit olacağını önceden hissettiği görülmektedir. Şehit olan asker, şehit olacağını teyzesine söylemiştir. Yukarıdaki memorat, hissetme yoluyla kurulan bir iletişim sonucunda oluşmuştur.

⁶⁵⁴ İsmail Köksal, “Rüyaların Fıkî Boyutu”, s. 51.

⁶⁵⁵ Özkul Çobanoğlu, **Türk Halk Kültüründe Memorataınlar ve Halk İnançları**, s. 21.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1812.4. Geleceğin hissikablelvuku yoluyla ortaya çıkması.

2. “Gitmeden önce zaten bana diyodu. Diyodu anne ben çok büyük bi adam olcam. Anne adım her yere yazılacak, anne görceksin diyodu. Yani gerçekten adı sokağa verildi. Bütün işte elektrik, su faturalarında, doğalgaz faturalarında ismi yazıldı. Zaten resmiyete geçti. Yani şeyin ora oturduğumuz semtin haritasına bile geçti yani. İsmi hani. Böyle hep böyle şeyler söylerdi yani. E operasyona son gittiği zaman da zaten arkadaşlarına hakkınızı helal edin belki şehit oldum. Konuştuğu bi kız arkadaşı vardı. Biz hani seni nişanlıyalım öyle git askere. Yok. Kıza demiş ki ben belki gittim şehit oldum. Sadece annem arkamda kalsın, ağlasın demiş. Ben şu anda kalsın demiş. Döndükten sonra nasip olursa o zaman demiş nişanlanırsız filan bu gibi şeyler söylerdi. Yani bilmiyorum. (...)” (Yılmaz 2012).

Memoratin Kaynağı: Zinet Yılmaz. (Ardahan)

Memoratin Konusu: Zinet Yılmaz, oğlu Hakan Yılmaz’ın şehit olacağını önceden hissettiğini anlatmaktadır.

Memoratin Özeti: Hakan Yılmaz, askere gitmeden önce annesine çok büyük bir adam olacağını söyler. Her yere adının yazılacağından bahseder. Zinet Yılmaz, bu durumu oğlunun şehit olacağını önceden hissetmesine bağlar. Operasyona gitmeden önce arkadaşlarından helallik istemesini ve kız arkadaşıyla nişanlanmadan askere gitmesini oğlunun şehit olacağını hissetmesi şeklinde yorumlar.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Hakan Yılmaz’ın şehit olmasından önce.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Hakan Yılmaz, Zinet Yılmaz, Hakan Yılmaz’ın helallik istediği arkadaşları.

Memorattla İlgili Maddi Unsur(lar): Şehidin adının sokağa verilmesi.

Memoratin Değerlendirilmesi: Hakan Yılmaz, şehit olacağını askere gitmeden önce hissetmiştir. Zinet Yılmaz, oğlunun büyük bir adam olacağını ve adının her yere yazılacağını kendisine söylemesini bu durumun bir işareti olarak görür. Nitekim Hakan Yılmaz şehit olduktan sonra ismi sokağa verilmiştir. Abdülhakim Yüce, şehitlerin hayatta oluşlarını mecazi ve hakiki olmak üzere iki grupta değerlendirir.

Mecazi olarak hayatta olan şehitler, “yaptıkları hizmet ve fedakârlıktan ötürü halk arasında adları ve şöhretleri açısından ölmezler.”⁶⁵⁶ Şehitlerin isimleri sokak, okul, park gibi çeşitli yerlere verilmekte,⁶⁵⁷ isimleri her daim anılmakta böylece şehitler mecazi olarak da yaşamış olmaktadır.

Hakan Yılmaz, son operasyonuna gitmeden önce şehit olacağını düşünerek arkadaşlarıyla helalleşir. Buradan da askerin şehit olacağını önceden hissettiği bilgisine ulaşılabilir.

Zinet Yılmaz, oğlunu askere göndermeden önce kız arkadaşıyla nişanlamak ister; fakat Hakan Yılmaz bunu kabul etmez. Kız arkadaşına belki şehit olacağını söyleyen Hakan Yılmaz, arkasında gözü yaşlı olarak sadece annesini bırakmak istediğini belirtir. Bu durum da Zinet Yılmaz tarafından Hakan Yılmaz’ın şehit olacağını önceden hissetmesine bir işaret olarak algılanmaktadır.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1812.4. Geleceğin hissikablelvuku yoluyla ortaya çıkması. **P231.** Anne ve oğlu.

3. “(...) Zaten oğlum da hani gidicem ben bi daha gelmicem hani şöyle diyodu. Ben mesela askere git askerliğini yap gelecekle ilgili bi şey söylüyim anne ben gelmicem ki hep öyle söylüyodu. Zaten gitmeden önce de hep söylüyodu. 3 ay önceden falan Gülümse Anne şarkısı var Murat Başaran’ın⁶⁵⁸ ben onu her zaman çok seviyodum. O hep bana onu çalardı ve hep ben şehit olcam, ben gelmicem bi daha derdi. Ben de ya saçmalama böyle. O çaldıkça ben gülerdim hani. Hani manyak manyak konuşma gibi. Hani hep o da gelmiceğini söylüyodu. Hem ben isterim ki diyodu. Bilmiyorum neden de... Genç birisi neden onu ister, onu da çözümü değilim. Belki hani güzelliklerini duyduysa şehit olmanın güzelliklerini duyduysa... Sonra şey yaptı bu... immm... Beni... Benim kızım var ben onu bi yere çıkınca böyle arardım nerdesin ne zaman geleceksin? Ama oğlumu aramazdım. Toplasan 3 kere aramamışımdır hani onu telefonla nerdesin diye. O beni arardı böyle anne ben

⁶⁵⁶ Abdülhakim Yüce, **a.g.e.**, s. 170.

⁶⁵⁷ Derleme yaptığımız şehitlerin isminin verildiği cadde, sokak, okul vb. yerlerin listesi için bkz. Ekler IV., s. 433– 437.

⁶⁵⁸ Murat Başaran’ın “Gülümse Anne” şarkısı için bkz. (Çevrimiçi) http://www.youtube.com/watch?v=DXH675t_M2U, 30 Haziran 2014.

şurdayım işte yarım saat sonra gelicem. Zaten böyle çok dolaşan gezen birisi de değildi. Ya okula... yani okul okul işte stada giderdi öyle... ee şey yaptı. Pazartesi işte olay oluyo. Ondan 4 veya 5 gün önce en son konuştuk. Buna ben bi daha beni aramadı. Buna ben ulaşamadım da hadi 1 gün aramadı dedim dağda mı kaldılar. 2. Gün aramadı. 3. Gün delirdim böyle ulaşabileceğim de bi numara var. O da telefonum aksilik bozuldu. Hattı çıkarıp başka yere takıyorum ama numara hatta kalıyo şey telefonda kalıyo. 3. Akşam iyice artık korktum kardeşimi aradım. O gitti bende yok dedi. Dükkandaki telefonda olması lazım o numara. O hep kendisi arıyordu çünkü. E işte gece 11’de gitti dükkkanı açtı. Numarayı bana verdi, ben şey yaptım aradım o numarayı. Bi asker çıktı. Dedim ben Onur Koç’un annesiyim. Beni aramadı çok merak ettim bi şey mi oldu diye. Uyuyo teyzecim dedi uyandırayım mı? Ha yok. Bir şey yoksa uyandırma dedim. Sonra ertesi gün bunlar şeye gidiyolar. Telefon kulübelerinin olduğu yere. Arkadaşlarına diyo ki e iki tane çok samimi arkadaşı var. Ben annemi 3 gün aramadım demiş. Onlar da niye her gün arıyodun neden aramadın demiş. O da demiş ki ya bakarsın bi daha hiç arayamıyabilirim beni özlemeye alışsın demiş. Sonra antrenörünü aramış. Hocam hakkını helal et demiş. Ben şehit olcam hakkını helal et demiş. İşte sabah dağa çıkıyolar. Öyle oluyo. Şöyle... a.... Öyle söylemiş işte beni özlemeye alışsın. Sonra ben konuştum aradı beni. Dedim oğlum nasıl beni aramadan duruyosun. Merak etceğimi bilmiyo musun? O geçiştirdi. Hiçbi şey demedi. Arkadaşlarına öyle demiş ama evet. Sonra dedim yarın dedim ben sana para yollicam beni 12’de ara başka bi durum da vardı. Ee onla alakalı 12’de sen beni ara dedim. O da dedi dağa çıkıcaz anne dedi. Dönebilir miyim bilmiyorum dedi. Dönersem ararım ben seni dedi. Ondan sonra ertesi gün oldu işte ben bekliyorum bekliyorum aramıyo. Meğersem sabah zaten şey olmuş. ee akşam işte kaç 8.30 – 9 gibi haber geldi. (...)” (Koç 2013).

Memoratin Kaynağı: Nuran Koç. (Trabzon)

Memoratin Konusu: Nuran Koç, oğlunun şehit olacağını önceden hissettiğini anlatmaktadır.

Memoratin Özeti: Nuran Koç, oğlu Onur Koç ile oğlunun askerden geldikten sonra yapacaklarına dair konuştuğunda, oğlu kendisine askerden gelmeyeceğini ve şehit olacağını söyler. Onur Koç, askerdeyken annesini bir süre aramaz, annesini neden aramadığını soran arkadaşlarına, annesinin kendisini özlemeye alışması gerektiğini belirtir. Dağa çıkmadan önce antrenörünü arayan Onur Koç, şehit olacağını belirtir ve kendisinden helallik ister.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Onur Koç'un şehit olmasından önce. Askere gitmeden üç ay önce.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Onur Koç, Nuran Koç, Onur Koç'un antrenörü, Onur Koç'un arkadaşları.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Murat Başaran'ın Gülümse Anne şarkısı, para.

Memoratin Değerlendirilmesi: Onur Koç, askere gitmeden önce annesine bir daha geri dönemeyeceğini, şehit olacağını söyler. Buradan askerin şehit olacağını daha önceden hissettiği bilgisine ulaşılmaktadır.

Onur Koç, askerdeyken annesini üç gün aramaz. Neden annesini aramadığını soran arkadaşlarına ise, bir daha belki annesini arayamayacağını, bu yüzden bu duruma alışması gerektiğini belirtir. Böylece askerin, annesini kendi yokluğuna alıştırmaya çalıştığı görülmektedir.

Onur Koç, antrenörünü arar ve kendisinden helallik ister, şehit olacağını belirtir. Buradan da askerin şehit olacağını daha önceden hissettiği bilgisine ulaşılmaktadır.

Memoratta Yer Alan Motifler: **D1812.4.** Geleceğin hissikablelvuku yoluyla ortaya çıkması. **P231.** Anne ve oğlu, **P310.** Dostluk /arkadaşlık, **P461.** Asker, **Z71.1.** Formülistik Sayı: Üç: Üç gün.

4. “(...)Amma şey olduğu zaman bir hafta önce telefonlan gonaştuk. Anne dedi ben sana sipriz yapacam dedi. Anne ben sana sipriz yapacam dedi. Bir gün dedi kapını çalacam dedi. Tamam yavrum dedim. Bir gün kapımı çaldı. Bayrağıyanan getirdi, koydular kapımın önüne. (...) İşte öyle bana söyledi. Kendi demek ki kendi ayan olmuş o ki. Onun için dedi ki ben bir gün senin kapını çalacam. Anne ben sana gelicem sana sipriz yapcam sana. Anne sipriz

yapacam sana. Sipriz yaptı işte bana. Ya... He kızım süpriz yaptı 10 senedir.(...)” (Aktaş 2013).

Memoratin Kaynağı: Fatma Aktaş. (Malatya)

Memoratin Konusu: Fatma Aktaş, oğlunun şehit olacağını önceden hissettiğini anlatmaktadır.

Memoratin Özeti: Mehmet Aktaş, şehit olmadan bir hafta önce annesini arar ve kendisine bir sürpriz yapıp kapısını çalacağını söyler. Fatma Aktaş oğlunun bu sözünü, oğlunun şehit olacağını biliyor olması şeklinde yorumlar. Oğlunun şehit olacağı bilgisinin oğluna ayan olduğunu düşünür. Fatma Aktaş, oğlunun naaşının kapının önüne bayrağa sarılı bir şekilde getirilmesini, oğlunun kendisine yapacağını belirttiği sürpriz olarak değerlendirir.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Mehmet Aktaş’ın şehit olmasından önce. Mehmet Aktaş’ın şehit olmasından bir hafta önce.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Mehmet Aktaş, Fatma Aktaş.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Telefon, bayrak.

Memoratin Değerlendirilmesi: Fatma Aktaş, oğlunun şehit olacağını önceden hissettiğini düşünür. Bu durumun oğluna ayan olduğunu belirtir. Ayan olmak deyimi, **Güncel Türkçe Sözlük**’te “belli olmak, bilinir olmak”⁶⁵⁹ şeklinde tanımlanır. Şehit olmasından bir hafta önce annesini arayan Mehmet Aktaş, annesine sürpriz yapıp kapısını çalacağını söyler. Bir hafta sonra oğlunun bayrağa sarılı tabutu kapısının önüne gelen Fatma Aktaş, oğlunun kendisine söylemiş olduğu sürprizi yaptığını belirtir. Bu memorat örneğinde de Mehmet Aktaş’ın şehit olacağını önceden hissettiği bilgisine ulaşılmaktadır.

Memoratta Yer Alan Motifler: **D1812.4.** Geleceğin hissikablelvuku yoluyla ortaya çıkması. **P231.** Anne ve oğlu. **Z71.0.1.** Formülistik Tek Sayılar: Bir: *Bir hafta*.

5. “(...) Kızım 3-4 sefer, 3-4 sefer bi kere de ben Fatih’teymişim. Gelmiş burda [Şehitlik] ki geçeler. O zaman okula gidiyo muydi ki gitmiyo muydi kendi

⁶⁵⁹ “Ayan olmak”, **TDK Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi) http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&kelime=ayan_olmak&cesit=1&guid=TDK.GTS.535e18200de945.97955738, 28 Nisan 2014.

amcasının oğluna da onun ismi de Hacı Memet. Demiş Hacı Mehmet, Hacı Mehmet demiş keşke de şehit olsak da buraya [Edirnekapı şehitliği’ne] gelsek. Ne geziyoruz buralarda? O da demiş ki ya hele gidelim ağzını hayra aç. Ya demiş şehit olmak iyi bişi demiş. Niye sen öyle diyosun? Ağzımızı ne hayra açak işte şehit olak buraya gelek. Valla... Çok fenaydı çok. Değişik bi çocuktı yavrum değişik bi çocuktı.” (Bayhatun 2013).

Memorataın Kaynağı: Emine Bayhatun. (Malatya)

Memorataın Konusu: Emine Bayhatun, oğlunun şehit olacağını önceden hissettiğini anlatmaktadır.

Memorataın Özeti: Necmettin Bayhatun daha küçük yaşlardayken amcasının oğluyla Edirnekapı şehitliği’nden geçer. Amcasının oğluna şehit olup şehitlik’e defnedilmek istediğini söyler.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Necmettin Bayhatun’un şehit olmasından önce.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Edirnekapı şehitliği.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Necmettin Bayhatun, Necmettin Bayhatun’un amcasının oğlu Hacı Mehmet.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Edirnekapı şehitliği.

Memorataın Değerlendirilmesi: Necmettin Bayhatun’un babasının işyeri Edirnekapı şehitliği’ne yakın bir yerdedir. Bu yüzden Necmettin Bayhatun, sürekli Edirnekapı şehitliği’nin önünden geçer. Necmettin Bayhatun daha küçükken amcasının oğluyla Edirnekapı şehitliği’nin önünden geçerken şehit olup buraya gelebilmeyi istediğini amcasının oğluna söyler. Bunu birkaç kez söyleyen Necmettin Bayhatun, yıllar sonra şehit olur ve Edirnekapı şehitliği’ne defnedilir. Emine Bayhatun, oğlunun mezarlıkta işaret ettiği yere defnedildiğini belirtir. şehitlik makamı manevi bir mertebedir. Bu mertebenin temelinde “kişinin o mertebeye niyet planında talip olması”⁶⁶⁰ bulunmaktadır. Hadis kaynaklarında da belirtildiği gibi “içten (ihlasla) şehitlik isteyen, yatağında bile ölse şehit sevabı alır.”⁶⁶¹ Necmettin Bayhatun’un yıllar sonra isteğine ulaşıp şehit olduğu ve yıllar önce şehitlik’ten geçerken işaret ettiği yere defnedildiği memorat örneğinde görölmektedir.

⁶⁶⁰ Abdöhlhakim Yüce, a.g.e., s. 11.

⁶⁶¹ Müslim, **Sahih-i Müslim ve Tercemesi**, s. 113, Kitabı’l - İmare, 156-157; Nesei, **Sünen’ün Nesei**, C. 6, s. 410 - 411, Cihad, 36; İbn Mace, **Sünen-i İbn Mace Tercemesi ve şerhi**, C. 7, s. 518 – 519, Kitabı’l Cihad, 15. **Müsned**, V, 244’ten aktaran Abdöhlhakim Yüce, a.g.e., s. 80.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1812.4. Geleceğin hissikablelvuku yoluyla ortaya çıkması. **P297.** Erkek Yeğen. **V52.** Duanın mucizevî gücü. **V463.** Şehit olma (din uğruna).

6. “(...) Daha önce o arkadaşlarına hepsine yavrum kurban olam akıl vermiş. Demiş ben şehit olursam direkman eve açmayın benim annem rahatsız, babam kalp hastası. Siz açarsanız da iş yerine demek ki Allah ayan etmiş yavrum ki şehit olacak. (...)” (Bayhatun 2013).

Memoratin Kaynağı: Emine Bayhatun. (Malatya)

Memoratin Konusu: Necmettin Bayhatun’un şehit olacağını önceden hissetmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Necmettin Bayhatun, şehit olması durumunda iş yerine haber verilmesini arkadaşlarına tembihler. Bu durum, Emine Bayhatun tarafından Necmettin Bayhatun’un şehit olacağı bilgisinin Allah tarafından kendisine ayan edildiği şeklinde yorumlanır.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Necmettin Bayhatun’un şehit olmasından önce.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Ev, iş yeri.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Necmettin Bayhatun, Necmettin Bayhatun’un arkadaşları.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: İş yeri, ev.

Memoratin Değerlendirilmesi: Necmettin Bayhatun, askerdeyken arkadaşlarını uyarır. Şehit olması durumunda eve telefon açılmamasını, iş yerine telefon açılmasını tembihler. Bu durum, Emine Bayhatun tarafından oğlunun şehit olacağı bilgisinin Allah tarafından kendisine ayan edildiği şeklinde yorumlanır. Memorattan Necmettin Bayhatun’un şehit olacağını önceden hissettiği bilgisine ulaşılabilmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1812.4. Geleceğin hissikablelvuku yoluyla ortaya çıkması. **P310.** Dostluk /arkadaşlık. **V201.** Allah.

7. “(...)Bana bi gün e şey bikaç ay once hani gelmişlerdi bizim ziyaretimize. Giderken anne diyo bizim şeyde diyo görevde diyo şehit olmak da var diyo. Aman yavrum dedim bu acıyı bize yaşatmayın. Böyle söyledim. Ama diyo

varsa napabilirim ki dedi böyle. Böyle gülümsedi böyle kendini böyle kıvırdı böyle dolaştı. Yok yavrum yapma sakın dedim. Elinde değil ki. (...)” (Yavuz 2013).

Memoratin Kaynağı: Emine Yavuz. (Artvin / Arhavi)

Memoratin Konusu: Gökhan Yavuz’un şehit olacağını önceden hissetmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Gökhan Yavuz eşiyle birlikte şehit olmasından birkaç ay önce annesini ziyarete gelir. Gökhan Yavuz, görev sırasında şehit olmanın da mümkün olduğunu annesine söyler. Emine Yavuz, oğluna böyle bir acıyı kendilerine tattırmamasını söyler. Gökhan Yavuz, böyle bir şey alınaya yazıldıysa yapabilecek bir şeyinin olmadığını belirtir.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Gökhan Yavuz’un şehit olmasından önce. Gökhan Yavuz’un şehit olmasından birkaç ay önce.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Emine Yavuz’un evi.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Emine Yavuz, Gökhan Yavuz.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: -

Memoratin Değerlendirilmesi: Emine Yavuz’a oğlunun şehit olacağını önceden hissedip hissetmediğini sorduğumuz zaman, yukarıdaki memoratı anlatmıştır. Memorattan Gökhan Yavuz’un şehit olacağını önceden hissettiği ve bunu annesine üstü kapalı bir şekilde söylediği bilgisine ulaşılmaktadır.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1812.4. Geleceğin hissikablelvuku yoluyla ortaya çıkması. N101. Kaderin değiştirilmezliği. P231. Anne ve oğlu.

8. “(...) Anne ben şehit olurum dedi. De sus dedim, başka bi şey bildiğin yok mu senin dedim. Ondan sonra anne ben belki şehit olurum. La sus söyleme dedim. Böyle bi insan suç yapar beyle duruyo, düşünüydi hep. (...)” (Işık 2013).

Memoratin Kaynağı: Zeynep Işık. (Malatya)

Memoratin Konusu: Cengiz Işık’ın şehit olacağını önceden hissetmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Zeynep Işık’a oğlunun şehit olacağını önceden hissedip hissetmediğini sorduğumuzda yukarıdaki memoratı anlatmıştır. Cengiz Işık, annesine şehit olacağını söyler ve sürekli düşünceli bir haldedir.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Cengiz Işık’ın şehit olmasından önce.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Zeynep Işık, Cengiz Işık.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: -

Memoratin Değerlendirilmesi: Cengiz Işık, şehit olacağını önceden hissetmiş ve bu durumu annesiyle paylaşmıştır.

Memoratta Yer Alan Motifler: **D1812.4.** Geleceğin hissikablelvuku yoluyla ortaya çıkması. **P231.** Anne ve oğlu. **V463.** Şehit olma (din uğruna).

9. “(...) Ya zaten gidiykene demiş o. Etiler’de çalışıyordu o, Besleyen Market’te. Herkeşe demiş beş altı kişiye demiş. Ben şehit olurum gelmem. Ben şehit olurum gelmem, onun içinden gelmiş demiş. Ama ben o zaman şehitliği bile bilmiyoduk ki şehit nasıl oluyo? Askere nerden gidili? Geçim derdiii. Çalışıyoruum, beş altı kişi evdeee. Ee çok perişan gittiydi zaten. Kendü parasını kendü biriktürmüştü. Öyle istiyerek kendi gitti. Benim param hazır anne kendüğüze bakın dedi. Ama böyle [kabrini işaret eder.] geldi. Gine de Allah’ım kurban olduğum Allah’ım başka yerlerde olmadı. Buna da şükür deyisin. Ne, ne yapalım? Demek ki Allah onu orda, öyle yapacakmış. Ne desek nafiye.(...)” (Sucu 2013).

Memoratin Kaynağı: Perihan Sucu. (Şebinkarahisar)

Memoratin Konusu: Selim Sucu’nun şehit olacağını önceden hissetmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Perihan Sucu’ya oğlunun şehit olacağını önceden hissedip hissetmediğini sorduğumuzda yukarıdaki memoratı anlatmıştır. Selim Sucu, askere giderken iş yerindeki arkadaşlarına şehit olacağını söylemiştir.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Selim Sucu’nun şehit olmasından önce.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Selim Sucu’nun çalıştığı iş yeri –Etiler Besleyen Market-.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Selim Sucu, Selim Sucu'nun iş yerindeki beş altı kişi, herkes.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: -

Memorata Değerlendirilmesi: Selim Sucu, askere gitmeden önce çalıştığı iş yerindeki arkadaşlarına şehit olacağını söyler. Bu memorattan hareketle Selim Sucu'nun şehit olacağını önceden hissettiğini söylemek mümkündür.

Memoratta Yer Alan Motifler: **D1812.4.** Geleceğin hissikablelvuku yoluyla ortaya çıkması. **N101.** Kaderin değiştirilmezliği. **P231.** Anne ve oğlu. **P461.** Asker. **(T)V38.** Kader inancı. **V201.** Allah.

10. “(...) Valla o bize geldiğinde işte eskiden Tgrt şey vardı, asker şeyi, programı. O demiş abisine abi ben de bunlar gibi şehit olup gelicem. A bütün arkadaşlarının annelerini Ayşe abla Fatma abla her neyse, ben şehit olup da gelicem, ben bayrağa sarılıp da gelicem. Dediği gibi yani izinli geldi bir buçuk ay kullandı izinden sonra, bir buçuk ay sonra gitti yani. Eh işte başka bi şey yok. (...)” (Şentürk 2013).

Memorata Kaynağı: Meryem Şentürk. (Arnavutluk)

Memorata Konusu: Taner Şentürk'ün şehit olacağını önceden hissetmesi anlatılmaktadır.

Memorata Özeti: Taner Şentürk askerden izne geldiği zaman ağabeyiyle birlikte TGRT'de yayınlanan bir asker programını izler ve bu sırada ağabeyine şehit olacağını; arkadaşlarının annelerine de şehit olacağını ve bayrağa sarılarak geleceğini söyler.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Taner Şentürk'ün şehit olmasından önce. Taner Şentürk'ün askerden izne geldiği zaman.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Taner Şentürk, Taner Şentürk'ün ağabeyi, Taner Şentürk'ün arkadaşlarının anneleri.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Asker programı, bayrak.

Memorata Değerlendirilmesi: Yukarıdaki memoratta, Taner Şentürk'ün şehit olacağını önceden hissettiği görülmektedir. Taner Şentürk, ağabeyine ve arkadaşlarının annelerine şehit olacağını söyler.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1812.4. Geleceğin hissikablelvuku yoluyla ortaya çıkması. **V463.** Şehit olma (din uğruna).

11. “(...) Ve şehit olmadan önce giderken askere benden izin istedi. Annem, ben şehit olayım mı? Annen kurban olsun. Ben sensiz napaım, dedim. Sonra pişman oldum. Şey dedi bana ama anne niye öyle dedin? Sen yıllardır bizi uyuturken şehitliğin makamından bahsederdin. Hep öyle uyuttum ben. Şehitlik, Allahım bana nasip et diye dua ederdim. Sonra pişman oldum. Dedim ki Yarabbi niye öyle dedim de çocuğu üzdüm dedim. Ya şehitlik orda nasipse, oğluma? Ben onun kalbini kırdım. Döndü, yanıma geldi. Oğlum dedim madem niyet ettin şehit olmaya, sen beş vakit namazını sakın aksatma. Şu duayı şu yerde okursan şunu şurda yaparsan makamın yüksek olur dediim. Eline bir küçük dua kitabı koydum ve yolladım. Ve oğlum izin istedi, izini aldı ve şehit oldu. (...)” (Saadet Hacıoğlu)

Memoratin Kaynağı: Saadet Hacıoğlu. (Trabzon)

Memoratin Konusu: Coşkun Hacıoğlu’nun askere giderken annesinden şehit olmak için izin istemesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Coşkun Hacıoğlu, askere gitmeden önce şehit olmak için annesinden izin ister. Saadet Hacıoğlu, bu sözden incinir. Bir süre düşünür ve daha sonra oğluna kendisini şehitlik makamına eriştirecek ibadetler yapmasını söyler, oğluna şehit olması için izin verir ve Coşkun Hacıoğlu şehit olur.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Coşkun Hacıoğlu’nun şehit olmasından önce. Coşkun Hacıoğlu askere giderken.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Saadet Hacıoğlu, Coşkun Hacıoğlu.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Beş vakit namaz, dua kitabı.

Memoratin Değerlendirilmesi: Coşkun Hacıoğlu, daha küçük yaşlardan itibaren annesi tarafından şehitliğin makamından, faziletlerinden bahsedilerek büyütülür. Coşkun Hacıoğlu, askere giderken annesinden şehit olmak için izin ister ve annesi de oğluna izin verir.

Şehitlik de tıpkı velilik gibi kişinin gayretine ve niyetine bağlı olarak elde edilen bir mertebedir. Kişinin yatağında ölürken bile şehit sevabına ulaşabilmesi, o

kişinin saf niyetiyle ilişkilidir. Bu durum hadis kaynaklarında “Ameller ancak niyetlere göredir. Herkesin niyet ettiği ne ise, eline geçecek olan şey ancak odur.”⁶⁶² şeklinde belirtilmektedir. Coşkun Hacıoğlu’nun saf bir niyetle şehit olmayı istediği, bu istek doğrultusunda annesinden izin aldığı ve şehit olduğu görülmektedir.

Şehitliğin manevi bir makam oluşu, Saadet Hacıoğlu’nun, oğluna verdiği öğütlerden de anlaşılmaktadır. Saadet Hacıoğlu’na göre oğlunun beş vakit namazını kılması ve çeşitli duaları okuması da mertebesinin yüksek olmasını sağlayacaktır.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1812.4. Geleceğin hissikablelvuku yoluyla ortaya çıkması. **P231.** Anne ve oğlu. **V50.** Dua. **(T)V56.** Namaz. **V201.** Allah. **V463.** Şehit olma (din uğruna).

4.3.2.1.2. Şehidin Vefat Edeceğini Yakınlarının Önceden Hissetmesi

4.3.2.1.2.1. Şehit Annelerinin Hissettikleri

12. “Böyle öğlene böyle yemek hazırlıyaktım. Ben hazırlamaya düştüm o anda çocuk gözümün önüne bi geldi ki.... Ertesi gün de böyle haberini duydum. (...)” (Kimlik bilgilerini vermek istemedi. Abdullah Yüksel’in annesi. 2012).

Memoratin Kaynağı: Abdullah Yüksel’in annesi. (Aksaray)

Memoratin Konusu: Abdullah Yüksel’in annesinin, oğlunun vurulduğu anı hissetmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Mayın taraması esnasında fenalaşan Abdullah Yüksel hastaneye kaldırılır ve ertesi gün hastanede şehit olur. Abdullah Yüksel’in annesi öğlen yemek hazırlarken o anda oğlu gözünün önüne gelir. Ertesi gün de oğlunun şehit haberini alır.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Annesinin Abdullah Yüksel’in şehit haberini almasından önce.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

⁶⁶² Buhari, **Sahih – Buhari ve Tercemesi**, C. 1, s. 142, Vahy Babı, 1; Müslim, **Sahih-i Müslim ve Tercemesi**, C. 6, s. 112, Kitabu'l - İmare, 155; Tirmizi, **Sünen-i Tirmizi Tercemesi**, C. 3, s. 198, Cihadın Faziletleri, 16.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Abdullah Yüksel, Abdullah Yüksel'in annesi.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Yemek.

Memoratta Değerlendirilmesi: Abdullah Yüksel'in annesi, öğlen yemeği hazırlarken birden gözünün önüne oğlunun görüntüsü gelir. Abdullah Yüksel, bu esnada güneş çarpması nedeniyle hastaneye kaldırılır. Abdullah Yüksel'in fenalaşmasıyla annesinin yaşadığı olayın eş zamanlı olduğu söylenebilir. Abdullah Yüksel'in annesi, oğlunun şehit olacağını hissetmiş, bu durum kendisine ayan olmuştur demek mümkündür. Bu olayın yaşandığı günün akşamında da oğlunu rüyasında görür.⁶⁶³

Memoratta Yer Alan Motifler: **D1812.4.** Geleceğin hissikablelvuku yoluyla ortaya çıkması. **F1010.** Diğer Olağanüstü Olaylar: *Çocuğun görüntüsü, annenin gözü önüne gelir.* **P231.** Anne ve oğlu.

13. “(...) Ben ee şey yapıyodum ama oğlum askere gitmeden daha önce hep böyle gençlere bakardım. Ya diyodum hani bunlara bi şey olmuyo neden ben bu oğlumu kaybetcem gibi geliyo? Hani hep oğluma tembih ederdim. Bi yerden geçiyo olursun kavga vardır yolunu değiştir ya da işte futbol oynuyodu. Arkadaşların birileriyle kavga eder hemen uzaklaş. Sanki bir şey olacak olan benim oğluma olacak o hep vardı bende. Aynen de öyle oldu. (...)” (Koç 2013).

Memoratta Kaynağı: Nuran Koç. (Trabzon)

Memoratta Konusu: Nuran Koç'un oğlunun şehit olacağını önceden hissetmesi anlatılmaktadır.

Memoratta Özeti: Nuran Koç, oğlunun askere gitmesinden önce oğluna bir şeyler olacağını hep düşünür, içinde böyle bir his hep vardır. Bu sebeple oğlunu her zaman uyarır. Oğluna bir şey olacakmış gibi hisseden Nuran Koç'un hissettiği olur ve oğlu askerde şehit olur.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Onur Koç'un şehit olmasından önce.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişi(ler): Nuran Koç.

⁶⁶³ Bkz. 92. Rüya memoratı, s. 260 - 261.

Memoratlara İlgili Maddi Unsur(lar): Futbol.

Memoratlara Değerlendirilmesi: Nuran Koç, her zaman oğlunun başına bir iş gelecekmiş gibi bir hisse sahiptir. Bu yüzden de oğlunu her zaman uyarmıştır. Nuran Koç, oğlunun şehit olmasından sonra hissettiği bu durumu oğlunun şehit olacağının bir işareti olarak yorumlar.

Memoratlara Yer Alan Motifler: D1812.4. Geleceğin hissikablelvuku yoluyla ortaya çıkması. P231. Anne ve oğlu.

14. “Yemek yediğim yerde bi gövdem titredi ki aynı saatmiş. (...)” (Kimlik bilgilerini vermek istemedi. 22.03.2013).

Memoratlara Kaynağı: Bilgilerini vermek istemeyen bir şehit annesi. (22.03.2013 tarihli derleme)

Memoratlara Konusu: Şehit annesi oğlunun şehit olduğu esnada bu durumu hisseder.

Memoratlara Özeti: Şehit annesi yemek yerken gövdesi titrer. Aynı saatte oğlu şehit olur.

Memoratlara Yer Alan Zaman(lar): Oğlunun şehit olduğu an.

Memoratlara Yer Alan Mekânlar: -

Memoratlara Yer Alan Kişi(ler): Şehit annesi.

Memoratlara İlgili Maddi Unsur(lar): Şehit annesinin yemek yediği yer.

Memoratlara Değerlendirilmesi: Şehit annesinin yemek yediği esnada gövdesi titrer tam o anda oğlu şehit olur. Memoratlara yaşanan olayın eş zamanlı olduğu görülmektedir.

Memoratlara Yer Alan Motifler: D.1812.5. İşaretler yoluyla geleceğin öğrenilmesi. P231. Anne ve oğlu.

15. “ O gece içimde bi sıkıntı vardı. Dört gün oğlum o zaman ee bölük komutanıydı. Çatışmalara gidiyordu. Çok azgındı. Doğudaydı. 7. Hudut bölük komutanıydı. O zaman cep telefonu yoktu, 94’te. Dün bi de onu söylüyim dün Apo’nun doğum günü benim oğlumun ölüm günüydü, dün. 4. Oğlumla üç gün uğraştım. Postaneye gittim. Yok vazifede yok vazifede görüşemedim. Öbür oğlumu aradım. Onun bi 15 ay büyüğü var. Onu aradım. Dedim ki ya Safer Sabri adı. Safer dedim ya kardeşin... Anne dedi ya gelir. O benim

küçük küçümenim çok özledim ağlıyorum 8 aydır görmüyorum. Ah onu çok özledim. Anne herif 29 yaşında neresi küçük küçümen dedi. Ondan sonra ben yanıyorum yanıyorum dedim. Saat... Ona ben dedim ki gelince arasın beni dedim. 8'de gelmiş, yemeğini yemiş. Saat 10'a eee 9 buçukta beni aradı. Ben ağlıyorum. Bak yine fena oldum. Ağlıyorum. Oğlum derken oğlum 9'u 20 gece mi 10'a 20 kala vuruluyo. Ben konuşurken ağlarken hıçkırır hıçkırır ağlarken özledim yanıyorum diye ağlarken oğlum orda vuruluyo. Neyse... Anne, Allah korusun bişey yok filan diyo. Ben oturdum oturdum oturdum. İçim sıkılıyo saat 2'ye doğru dedim ki salonda televizyon var. Çarşaf alayım geliyim de şu şeyin üzerine dedim divana yatıyım da e geldim çarşafı televizyonu açmıştım bi şey duydum bir üsteğmen... Bi binbaşı, bi üsteğmen şehit; bi asker yaralı. Ah dedim kim bilir kimin evine şey düştü, ateş düştü. Kimin evinde kıyamet koptu? Ya benim oğlum olsaydı? Meğer oğlum olmuş. Oğlum vurulmuş. 3 gün evvel ateş düştü. Bi türlü konuşamadım. Bi türlü oğlumla konuşamadım. Bi türlü oğlumla hasret gideremedim. Anlıyosun. Ondan sonra o gece gelmiş 1'de haber. Oğlum gitmiş. Oğlum gitmiş bana haber vermediler. Ondan sonra millet ertesi gün bana geliyo kardeşim gelmiş kimi mahkemeye gelmiş kimi gelinler kavga etmiş. Ben dünürüm telefon ediyö, gel. Orda benim rahmetlinin büyüğü var ya giden ona diyorlar ki böyle böyle. O gidiyo vurulduğu gece gidiyo. Sabaha karşı uçakla. Onun çocuğunun sesini duyuyorum o dünürün evinde. Diyorum Safer'e mi bişey oldu, nedir bu suratınız? Herkes bi tuhaf, herkes gelmiş bana bi tuhaf. Kimi mahkemeye gelmiş kimi gelin... Dedim ki çocuklarınızın ölüsünü doğru söyleyin. Şehit annesi oldun diye abisi benim 5 oğlum vardı. Büyüğü, rahmetlinin büyüğünün büyüğü. Kafasını vurmaya başladı. O zaman anladım ki dünya gitmiş. İşte böyle oldu. Çocuğu iki yaşındaydı. Öyle hala yanıyorum. O bana geleceğine ben ona geliyorum. Hissettik yani. Üç gün evvelden hissettim. O gece de ağlarken oğlum vurulmuş. (...)" (Aluz 2013).

Memoratin Kaynağı: Sevim Oskay Aluz. (İstanbul)

Memoratin Konusu: Sevim Oskay Aluz'un oğlunun şehit olacağını önceden hissetmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Üç gün boyunca oğluyla konuşamayan, ondan hiçbir haber alamayan Sevim Oskay Aluz, üç gün boyunca oğlu için endişe eder. Sevim Oskay Aluz, oğlunun şehit olduğu gece içinde bir sıkıntı hisseder. Akşam saat dokuz buçukta oğluyla konuşur. O gece oğlu şehit olur.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Mehmet Sarper Aluz'un şehit olduğu gece.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Sevim Oskay Aluz, Safer Sabri.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Postane, salon, televizyon, divan, çarşaf.

Memoratin Değerlendirilmesi: Sevim Oskay Aluz, oğlunun şehit olduğu gece içinde bir sıkıntı hisseder, o gece uyuyamaz. Ertesi gün oğlunun şehit haberini alır.

Memoratta Yer Alan Motifler: **D1812.4.** Geleceğin hissikablelvuku yoluyla ortaya çıkması. **P231.** Anne ve oğlu. **P461.** Asker. **V50.** Dua. **V201.** Allah. **V463.** Şehit olma (din uğruna). **Z71.1.** Formülistik Sayı: Üç: *Üç gün.*

16. “Şehit olmadan benim oğlum 90... 72’li, 94’te şehit oldu. Ölmeden bi on beş gün önce babasıynan benim aklımızdan geçti. Çünkü dedesi de askerde şehit olmuştu, 22 yaşında. Dedik bu da hayırlısıynan bitirip gelirse ne mutlu bize dedik. On beş gün önce aramızda laf geçti. Tam on beş gün oldu, şehit haberi geldi. Bitirmişti, Salı konuştuk, Perşembe gelecekti. Perşembe şehit oldu. Bitirip gelecekti, öyle işte. (...)” (Karaer 2013).

Memoratin Kaynağı: Gülten Karaer. (Malatya / Yeşilyurt)

Memoratin Konusu: Gülten Karer’in oğlunun şehit olmasını önceden hissetmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Gülten Karaer ve eşi, oğlunun şehit olmasından on beş gün kadar önce konuşurlar. Cevher Karaer’in dedesi 22 yaşındayken askerde şehit olur, Cevher Karaer de askerdeyken 22 yaşındadır. Oğullarının hayırlısıyla askerliğini bitirip dönmesini bekleyen ailesine, on beş gün sonra şehit haberi gelir.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Cevher Karaer’in şehit olmasından on beş gün önce.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Gülten Karaer ve eşi.

Memoratlara İlgili Maddi Unsurlar: -

Memoratlara Değerlendirilmesi: Cevher Karaer'in dedesi 22 yaşında askerde şehit olur. Gülten Karaer ve eşi, oğullarının şehit olmasından on beş gün önce kendi aralarında konuşurken bu durum akıllarına gelir; çünkü Cevher Karaer de 22 yaşındadır. Oğullarının askerliğini bitirip hayırlısıyla dönmesini dileyen ailesine on beş gün sonra şehit haberi gelir. Memorattan, Cevher Karaer'in anne ve babasının, oğullarının şehit olacağını önceden hissettiği bilgisine ulaşılabilir.

Memoratlara Yer Alan Motifler: **P210.** Karı – koca. **P291.** Dede. **P461.** Asker. **V463.** Şehit olma (din uğruna). **Z71.16.** Çeşitli Formülistik Sayılar: Yirmi iki: *Yirmi iki yaş.* **Z71.16.11.** Formülistik Sayı: On beş: *On beş gün.*

17. “(...) Oğlum, oğlum İstanbul'dan yola korken gişelerden geçti ablası, oğlum değişti. Oğlum bambaşka bir yüz aldı. Işıklı bi çocuktı. Daha bi güzel oldu, sanki nur indi. Dedim ki yanımdaki amcasına ya amca dedim baksana oğlum ne kadar değişti yüzü. Coşkunum bambaşka oldu. Tabi o, onu anlamadı. Dedi ki ayıya yavrusu güzel gelir. Ama ben o güzelliği gördüm. Ve hep içimdeki korku vardı, benim oğlum şehit olacak. Olursa secdeylen ederim diyodum. O an yapamadım, geç yaptım secdeyi. O başka bi şeydi. Bilmiyorum da bazen işte diyorum Allah uyarıyo. Uyardı Rabbim, hazırladı. Benim oğlum bu dünyaya layık değildi ablası. Bu dünyanın oğlu değildi. Karıncayı incitmedi. Bir kere öf anne bunu da yapamam demedi. (...)”
(Saadet Hacıoğlu)

Memoratlara Kaynağı: Saadet Hacıoğlu. (Trabzon)

Memoratlara Konusu: Saadet Hacıoğlu'nun oğlunun şehit olacağını önceden hissetmesi anlatılmaktadır.

Memoratlara Özeti: Saadet Hacıoğlu'na göre, Coşkun Hacıoğlu askere giderken yüzü bambaşka bir hal alır, yüzüne adeta nur iner. Oğlunun askere gitmesinden sonra, şehit olacağına dair içinde sürekli bir korku hisseden Saadet Hacıoğlu, Allah'ın kendilerini uyarıp bu duruma hazırladığını düşünür.

Memoratlara Yer Alan Zaman(lar): Coşkun Hacıoğlu'nun şehit olmasından önce. Coşkun Hacıoğlu'nun askere gitmek için otobüse bindiği zaman.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Gişeler.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Saadet Hacıoğlu, Coşkun Hacıoğlu, Coşkun Hacıoğlu'nun amcası.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Işık, nur.

Memoratta Değerlendirilmesi: Saadet Hacıoğlu, oğlunu askere uğurlarken oğlunun yüzünün bambaşka bir hal aldığını, ışıklı nurlu bir hal aldığını görür. Coşkun Hacıoğlu'nun amcasına bu durumu söylediğinde kendisinden başka kimsenin bu güzelliği görmediğini fark eder. Saadet Hacıoğlu, oğlu askere gittikten sonra oğlunun şehit olacağına dair içinde bir korku taşır.

Oğlunun şehit olacağını önceden hisseden, askere uğurlarken yüzündeki o ışığı / nuru gören Saadet Hacıoğlu, oğlunun bu dünyaya göre bir insan olmadığını söyleyerek oğlunun manevi yönünü vurgular. Şehit anneleriyle yapılan mülakatlarda, annelerin vurguladığı noktalardan biri de oğullarının manevi yönüdür. Saf, temiz, iyiliksever, imanlı, yiğit gibi özellikleriyle anlatılan oğullar, sahip oldukları olumlu nitelikleriyle şehit olmayı çoktan hak etmiş kişilerdir.

Memoratta, görme ve hissetme yoluyla iletişim kurulmuştur. Şehidin yüzündeki ışık, sadece annesi tarafından görülmüştür. Türk kültüründe ve İslamiyet'te önemli bir yere sahip olan ışık, memoratta da kutsal bir anlam yüklenmiştir.

Memoratta Yer Alan Motifler: **D1812.4.** Geleceğin hissikablelvuku yoluyla ortaya çıkması. **D.1812.5.** İşaretler yoluyla geleceğin öğrenilmesi: *Coşkun Hacıoğlu'nun yüzünün güzelleşmesi*. **P231.** Anne ve oğlu. **P293.** Amca – dayı. **V201.** Allah. **W10.** Müşfiklik.

4.3.2.1.2.2. Şehit Kardeşlerinin Hissettikleri

18. “ (...) Ama ben kardeşim şehit olmadan da zaten sürekli biri arkamda sanki şehit olacak sanki şehit olacak böyle çamaşır falan yıkarken falan hep onu hayal ederdim. Şehit olacak ben ne yaparım ben ne ederim. Askere gittiği zaman işte ilk Bingöl'e gittiği zaman. Yani o sana şey oluyo yani o sana malum oluyo nolursa olsun. Arkamda birisi sanki seni böyle... Şimdi şu anda da sanki

birisi bizi kolluyo gibi böyle hep arkamızdadır hep arkamızda. Böyle çok farklı bi şey. Şehitlik, şehit yani çok acı. (...)" (Akçay 2012).

Memoratin Kaynağı: Türkan Akçay. (Kars)

Memoratin Konusu: Türkan Akçay'ın kardeşinin şehit olmasından önce hissettikleri anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Türkan Akçay, kardeşinin şehit olmasından önce, onun şehit olacağını sürekli düşünür. Türkan Akçay, şu anda da kendilerini birilerinin hep koruduğunu hisseder.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Ecevit Yıldırım'ın şehit olmasından önce.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişi(ler): Türkan Akçay.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Çamaşır.

Memoratin Değerlendirilmesi: Türkan Akçay, kardeşinin şehit olmasından önce, kardeşinin şehit olacağına dair bir hisse sahiptir. Çamaşır yıkarken, ev işlerini yaparken kardeşi şehit olursa ne yapacağını düşünür. Kardeşi askere gittiği zaman da şehit olacağı kendisine malum olur. Kardeşinin şehit olmasından sonra onun kendilerini sürekli koruyup kolladığını ve yanında olduğunu hisseder.

Yukarıdaki memorattan hareketle, Türkan Akçay'ın kardeşinin şehit olacağını önceden hissettiği ve şehit olduktan sonra da zaman zaman yanında hissettiği bilgisine ulaşılmaktadır.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1812.4. Geleceğin hissikablelvuku yoluyla ortaya çıkması. P253. Erkek ve kız kardeş.

4.3.2.2. Şehit Olduğu Esnada Hissedilenler

4.3.2.2.1. Şehit Yakınlarının Hissettikleri

4.3.2.2.1.1. Şehit Annelerinin Hissettikleri

19. "(...) Biliyo musun? Öyle yani yandı buralarım yandı. [karın- mide bölgesi] buralarım yandı yandı yandı. Dedim Allah Allah ben hasta mı olacam dedim. Hemen yataktan indim. Gice işte saat... O zaman şimdiki gibi... Ayın birinde oldu yavrum. Aman birinci ayın sekizinde oldu. O zaman böyle şey... Erken okunuyodu yatsıyı kıldım yattım. Ben yattım bi de ondan sonra hiç

uyumuşum bi geldi buralarıma sanki yavruma gelen bıçak. Bıçak mı tabanca mı artık buralarıma geldi ya. Ondan sonra göğüslerim sancıdı. Eyvah dedim Sadık dedim herhalde nöbette de dedim. Oğlumun adı Sadık. Nöbette de dedim. Herhalde dedim ağılıyo mu üzülüyo mu dedim. Benim göğüslerim sancıyo dedim. Göğüslerim buralarım acıdı ya acıdı. Sanki bi bıçak geldi bişi geldi ya. Kalktım yataktan dedim Allah Allah bugün bi şey var ben dedim hasta olacam heralde dedim. Kalktım böyle gezindim gezindim. Bi daha da uyuyamadım. Sabahlan acı haber geldi kapıya biliyo musun? Yavrumun vurulduğu Miraç gecesi bi de. Miraç gecesi. Yavrumun vurulduğu gün ben de vuruldum. Kapıya sabahlan baktım jandarma geldi, polis geldi. Kızıma dedim ki heralde dedim bi şey istiyolar. Çimento kireç satıyordu bizim oğlum gitmeden. Nalburumuz vardı. İndi. Demiş baban telefonunu verür müsün? O da vermiş. Ben de indim aşağı kızın arkasından. Orda asker vardı. Askere dedim oğlum kaç aylık askersin? Dedim. Ben dedi 4 aylık askerim. Benim oğlum 11 aylık asker dedim. Şırnak'a gitti dedim. Dedi ki haber getiren çocuk, Allah kavuştursun anne dedi. Valla kız, Allah kavuştursun dedi. Oğlan bize söylemeden bıraktı gitti. Söylemedi acı haberi. Söyleyemedi. Dedi ki hemen burdan telefonu bıraktı. Anne dedi kendine iyi bak dedi hemen. Telefonu bıraktı çekti gitti. Doğru benim adamın yanına. Adama demiş oğlun şehit oldu. Adam yıkmış yığılmış o tarafa. Ben de gittim adamın arkasına gittim. Adama bi şey söylerler de dedim. Bişi var mı dedim yani oğlumun öldüğünü bilmiyorum, şehit olduğunu. Gittim ben çıktım orda kızım vardı kızım dedi anne babam dedi karakola gitti dedi. Dedim var bişey. Bi de eve geldim dönüşte. Baktım adam merdivenlerden yukarı emekliyo. Noldu adam noldu Ahmet diyom. Noldu diyom. Oğlum gitmiiiş dedi biliyon mu? Oğlum gitmiiiş dedi. Ben de dedim nereye gitmiş oğlum, nerdeymiş oğlum diyom. Oğlum daha öldüğünü yani şehit olduğunu üstüne kondurmuyom biliyon mu? Nerde oğlum diyom. Nereye gitmiş oğlum diyom. Ahmet, nerde Sadık? Allah kimseye vermesin. Ben vuruldum işte yavrumun şey ettiğinde ben de vuruldum. Kalktım yataktan. Uykudan kalktım. Göğüslerim, karnım sancıdı yattığım yerlerim böyle sancıdı. Bi tek oğlum vardı. Kızım var. Kızım var. Allah uzun ömür versin onlara. 4 kızım var. Bi oğlum vardı. Kızılarımın abisi.

Sabahlan çıktı mı evden dedim gelinime gider, torunlarımı görmeye gider. Ama mezarlığa geliyom işte. Cenabı-ı Allah kısmet etmemiş gelin napıyım?” (Çelik 2012).

Memoratin Kaynağı: Hanife Çelik. (Çankırı)

Memoratin Konusu: Hanife Çelik’in oğlunun şehit olduğu esnada hissettikleri anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Hanife Çelik, bir gece yatsı namazını kılar ve yatar. Gece uyurken karnına ağrı girer, hasta olacağını düşünür. Daha sonra göğüsleri sancır. Bu durumu oğlunun nöbette üzülüp ağlamasına yorar. Daha sonra göğsüne bıçak ağrısı gibi ağrılar girer. Bu ağrıları, oğluna gelen bıçak ya da tabanca olarak düşünür. Ertesi gün de oğlunun şehit haberi gelir.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Sadık Çelik’in vurulduğu an.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişi(ler): Hanife Çelik.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Yatak, bıçak, tabanca.

Memoratin Değerlendirilmesi: Hanife Çelik, gece uyurken oğlunu vuran bıçak ya da silahın kendini de vurduğunu söyler. Yatağından göğüs ağrısıyla uyanan Hanife Çelik, oğluna gelen bıçağın kendisine de geldiğini belirtir. Sadık Çelik’in vurulduğu anı hisseden Hanife Çelik’in anlattığı memorat⁶⁶⁴, eş zamanlı bir memorattır.

Sadık Çelik’in vurulduğu gece, Miraç gecesidir. Sadık Çelik’in mübarek gün ve gecelerden biri olan Miraç gecesinde şehit olması, onun manevi mertebesi hakkında bilgi verir niteliktedir. Hanife Çelik tarafından da vurgulandığı gibi halk arasında mübarek gün ve gecelerde ölen kişilerin günahlarının bağışlandığına inanılır.⁶⁶⁵

Memoratta Yer Alan Motifler: D.1812.5. İşaretler yoluyla geleceğin öğrenilmesi: *Sadık Çelik’in vurulduğu esnada annesinin canının yanması.* P231. Anne ve oğlu.

⁶⁶⁴ Ölüm saati ve ecelin geliş belirtilerinin rüyalarda hissedilmesi noktasında benzer anlatı örneği için bkz. Nevzat Gözaydın, “Türkiye’de Ölü ve Ölümle İlgili Anlatılardaki Bazı Motifler Üzerine”, **Türk Halk Edebiyatı ve Folklorunda Yeni Görüşler**, C. 1, Haz. Feyzi Halıcı, Güven Matbaası, Ankara, 1985, s. 271.

⁶⁶⁵ Bkz. “Mübarek günlerde ölenler Cennetlik mi?” (Çevrimiçi) <http://yasam.bugun.com.tr/mubarek-gunlerde-olen-cennetlik-mi-haberi/186823>, 30 Haziran 2014. “Mübarek gün ve gecelerde ölenler azaptan kurtulur mu?” (Çevrimiçi) <http://www.sorularlailamiyet.com/qna/6667/mubarek-gun-ve-gecelerde-olenler-azaptan-kurtulur-mu.html>, 30 Haziran 2014.

P461. Asker. (T)V38. Kader inancı. V50. Dua. (T)V56.1.5. Yatsı namazı. V201. Allah.

20. “(...) Çocuğum şehit düştüğü zaman rüyamda gördüm. Vurulduğu anda zaten hissettim onu, kendimde. Ve kapıya gelen onbaşıydı. Yok, yarbay pardon. Şehit haberini getirince, ben kendim zaten biliyodum. Çünkü o anda hissettim kendimi. Kapıya çıktığım zaman daha bana söylemeden ben kendim söyledim. Çocuğum şehit oldu dimi, haberini aldım dedim. Ve ondan sonra işte bayılmışım. Ne olduğunu anlayamadım.

- Nasıl hissetmiştiniz siz peki?

- O anda ben oturuyodum, beyimlen konuşuyoduk. Beyim işten gelmişti. Aşağı baktım da koltukta oturuyoduk beraber. O anda vuruldu. Bana bir his geldi. Beyime dedim ki bak Talat dedim şu anda var ya ama ben oğlulan on dakika önce konuştum, iyiydi. Ben anne yol alıyom bana dua et demişti. Ama bana öyle bi şey geldi ki... Operasyona gidiyodu. Bana dua edersin. Tamam, annem dedim. Dua ediyodum o anda oturduğum yerde beyim geldiğinde Talat dedim Buraklan ben konuştum ama şu anda Burak vuruldu. O da sen hastalandın galiba çünkü a deseler ağlama gelirdi bana. Sen hastalandın galiba. Oğluma dedi ki ikinci oğluma, üçüncü oğluma. Bora git komşuya haber ver. Annen galiba hastalanıyo dedi. Sakın çağırma ben hasta değilim dedim. Şu anda Burak vuruldu dedim. Kapıya geldiğinde beyim çıktı, komutanlan konuştu ki o söyledi heralde beyim dondu kaldı kapıda. Ondan sonra Bora çıktı oğlum, iki üçüncü oğlum. O da dondu kaldı. Ben baktım ki haber gelmiyo, bişi gelmiyo. Noldu bunlara dedim, kendim kalktım. Şöyle komutanın bi yüzüne baktım ki deli adam dedim oğlun şehit düştü ya onun haberi geldi dedim. Ve ondan sonra ne olduğunu bilemedim. (...)” (Kurtuluş 2013).

Memoratin Kaynağı: Nezaket Kurtuluş. (Yugoslavya)

Memoratin Konusu: Nezaket Kurtuluş’un oğlunun şehit olduğu an hissettikleri anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Nezaket Kurtuluş, oğluyla telefonda konuşur. Bir operasyona gideceklerini söyleyen Burak Kurtuluş, annesinden dua ister. Nezaket Kurtuluş oğlu

için dua ederken eve eşi gelir. Nezaket Kurtuluş, eşiyle sohbet ettiği sırada oğlunun vurulduğunu hisseder. Daha sonra oğlunun şehit haberi gelir.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Burak Kurtuluş'un vurulduğu an.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Nezaket Kurtuluş'un evi.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Nezaket Kurtuluş, Burak Kurtuluş, Talat Kurtuluş, komutan.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Kapı.

Memorataın Değerlendirilmesi: Nezaket Kurtuluş, oğluyla telefonda konuştuğundan sonra onun için dua eder. Oğluyla telefonda konuşmasının üstünden on dakika geçer ve Nezaket Kurtuluş, oğlunun vurulduğunu hisseder. Daha sonra da oğlunun şehit haberi gelir. Memorattan, Nezaket Kurtuluş'un oğlunun şehit olduğu anı hissettiği anlaşılmaktadır.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1813. Uzak bir yerdeki olayları bilme mucizesi. F1068. Gerçekçi Rüya. P231. Anne ve oğlu. V50. Dua. V463. Şehit olma (din uğruna).

4.3.2.2.1.2. Şehit Kardeşlerinin Hissettikleri

21. “(...) Çok şeyler belli şey... belli şeyleri var yani. Çünkü şey izne gelmişti, iki ay kalmıştı izne. Şey dedi ki benim çocuk, onun büyüğü dedi ki dedi çocukları sofrada keşke Süleyman şehit olsan dedi. O da böyle abisine bi bööyle baktı dedi ya dedi. Böyle dedi. Dedim oğlum nasıl bi kelime konuşuyosun dedim. Çocuğu sofranın üstünde şehit ol diye. Niye öyle diyosun? Anne dedi ağzımda öyle çıktı, ne biliyim dedi. Yani çocuk da bööyle bi dikkatle baktı yani. İzne gelmişti, iki ayı kalmıştı zaten. (...)” (Altundağ 2013).

Memorataın Kaynağı: Safiye Altundağ. (Malatya / Pötürge)

Memorataın Konusu: Safiye Altundağ'ın büyük oğlunun Süleyman Altundağ'ın şehit olacağını önceden hissetmesi anlatılmaktadır.

Memorataın Özeti: Süleyman Altundağ, askerden izne geldiğinde ailesiyle birlikte sofrada yemek yerken ağabeyi, Süleyman Altundağ'a keşke şehit olsan der. Süleyman Altundağ, ağabeyine bakar. Annesi neden öyle söylediğini sorar. Süleyman Altundağ'ın ağabeyi ağzından öyle çıktığını söyler.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Süleyman Altundağ'ın şehit olmasından önce. Süleyman Altundağ'ın askerden izne geldiği zaman.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Safiye Altundağ'ın evi.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Safiye Altundağ, Süleyman Altundağ, Süleyman Altundağ'ın ağabeyi.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Sofra.

Memorataın Değerlendirilmesi: Süleyman Altundağ, askerden izne geldiğinde ağabeyi kendisine keşke şehit olsan der. Neden kardeşine böyle söylediğini kendisine soran annesine, bilmediğini ağzından öyle çıktığını söyler. Süleyman Altundağ'ın ağabeyinin bu cevabı, söylediği sözlerin adeta Allah tarafından kendisine söyletildiği izlenimi yaratmaktadır.

Memoratta, Süleyman Altundağ'ın şehit olacağının önceden hissedildiği görülmektedir. Nitekim Safiye Altundağ'a oğlunun şehit olacağını önceden hissedip hissetmediğini sorduğumuzda yukarıdaki memoratı anlatmıştır. Memorattan hareketle, Süleyman Altundağ'ın şehit olacağı ağabeyi tarafından önceden hissedilmiştir demek mümkündür.

Memoratta Yer Alan Motifler: D1812.4. Geleceğin hissikablelvuku yoluyla ortaya çıkması. **P231.** Anne ve oğlu. **P251.** Erkek Kardeşler. **Z71.** Formülistik Sayı: İki: *İki ay.*

4.3.2.3. Şehit Haberi Gelene Kadar Geçen Sürede Yaşanan İç Sıkıntısı, Huzursuzluk vb. Hisler

22. “(...) Sabah oldu. Ben şimdi içimde bir sıkıntı içimde bir sıkıntı ama kahroluyorum. Oğlumu işe gönderdim. Dükkana gitti. Kızım okula gitti. Bayrampaşa'da okuyo o zaman. Amcan da ticari arabayı aldı bizim. Gidiyo Pazariçi Camisinin yanına taksi durağımız bizim orası. Şimdi şöforümüz geliyo Ayhan, Cemal Baba diyo. Baba der şöforler bizim muhitte amcana. 57 senedir Eyüplüyüz. Baba diyo arabayı ver işe çıkıcam. Hayır diyo. Benim oğlum gelecek bugün diyo Tamer gelecek diyo vermiyorum diyo arabayı. Nasıl vermezsin baba diyo işe çıkıcam. Hayır diyo vermiyorum. Ben de kızım yemeklerimi hazırladım hepsini. İnan ki yeşilliği bile yıkadım kevgire

koydum. Suyu süzölsün. Ben hep söylerim böyle dualarda. Benim bi ilahim vardır: “Canımın içisin yavrum, vadem doldu ölüyorum. Seni ben terk ediyorum. Aman yavrum Kur’an oku, kabrimde olmasın korku.”⁶⁶⁶ Onu söylüyorum. Eltim üst kattan geldi. Yenge dedi niye dedi sabah sabah dedi böyle yanık yanık şeyler söylüyorsun? Kız dedim Güllü eltime içime bir kor ateş düştü dedim benim dedim. İçim yanıyo. Evi de istemiyorum dedim. Yenge dedi. Hayrola? Valla dedim bu gece böyle böyle rüyalar da gördük dedim. Abin de ben de. Bugün dedim beni alın bu evden götürün evi istemiyorum. Bi baktım kızım kapıda demir kapı zili çaldı. Oğlum. Küçük oğlum. İş elbiseleriyle dükkandan geldi. Noldu Ümit dedim. Anne dedi geldim evi dolaşmaya bir sıkıntı var içimde. Neyse. Biz çıktık Pazariçi’ne kayınpederim evde. Kayıinvalidem, görümcem, iki eltim ben. Bi halamız var bizim ortanca halası Cemal amcanın. Çok severiz onu, çok hanım bi kadındı, Allah rahmet eylesin. Beni de çok severdi. Dedim Feraye halaya gidelim. Telefon açtık başka misafirleri gelecekmiş kabul etmedi. Sonra küçük eltimin annesi anjiyo olmuş. Hadi dedim Sultançiftliği’ne gidelim. Ayşe teyzeye bi geçmiş olsun. Kızım bir çıktık. Amcan gene arabayla duruyo caminin dibinde. Bizim evimiz bu tarafımız Eyüp bu tarafımız Gaziosmanpaşa ama bize düz olduğu için Gaziosmanpaşa daha yakın orayı kullanıyoruz. Eyüp bizim biraz yokuş, çukur. Çıktık, Cemal dedim niye arabayı vermedin? Ya dedi oğlum gelecek dedi benim bugün. Vermedim bugün arabayı yatsın araba. Hadi dedim bizi götür bari Sultançiftliği’ne. Götürdü bizi. Orda çay may ikram edildi şimdi. Ben de bohça hazırladım. Bohçaya havlu da koydum bizde haberciyi askerden gelene mesela haberciyeye bohça veririz. Havlunun kenarı birini ördüm biri de şu kadarcık kaldı. Örüyorum örüyorum kızım örneği yanlış yapıyorum. Tığ ellerime batıyo. Tığ ellerime batıyo. Bir telefon çaldı. Şimdi eltim konuştu. Yüzünün rengi falan değişti. Neyse yine toparladılar ortalığı. Ben şimdi anlıyorum neyin ne olduğunu. Rabbim şaşırtıyo insanı. Dert veriyö ama sana da bir şaşkınlık veriyö, uyarıyo, anlamaman için. (...)” (Vardar 2012).

⁶⁶⁶ “Aman Yavrum Kur’an Oku” ilahisi için bkz. (Çevrimiçi) <http://www.youtube.com/watch?v=athrQ-4RoqQ>, 30 Haziran 2014.

Memoratin Kaynağı: Nezafet Vardar. (Yugoslavya)

Memoratin Konusu: Nezafet Vardar'ın, Cemal Vardar'ın ve çocuklarının Tamer Vardar'ın şehit haberi gelene kadar yaşadıkları sıkıntı anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Nezafet Vardar ve Cemal Vardar, oğullarının şehit haberinin gelmesinden bir gün önce gördükleri rüyaları sabah birbirlerine anlatmışlardır.⁶⁶⁷ O sabah herkesin içinde bir huzursuzluk vardır. Nezafet Vardar'ın oğlu, işten eve gelir, içinde bir sıkıntı olduğunu söyler. Nezafet Vardar, evde durmak istemez akrabalarıyla misafirlğe gider. Misafirlikte havlu kenarı yaparken örneği bir türlü çıkaramaz, hep yanlış yapar. O sırada telefon çalar ve oğlunun şehit haberi gelir. O gün aile bireylerinin içlerindeki sıkıntı ve Nezafet Vardar'ın havlu kenarı örneğini yapamaması Nezafet Vardar tarafından kendilerine Allah tarafından verilen bir şaşkınlık olarak yorumlanır. Bu sayede oğullarının şehit olduğu haberine daha kolay katlanabilmişlerdir.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Tamer Vardar'ın şehit haberinin gelmesinden önce.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Nezafet Vardar'ın evi, Nezafet Vardar'ın misafirlğe gittiği Ayşe teyzenin evi.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Nezafet Vardar, Cemal Vardar, Nezafet Vardar'ın oğlu, Nezafet Vardar'ın misafirlğe gittiğinde yanında bulunan kişiler.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Bohça, havlu, Nezafet Vardar'ın eline tığın batması.

Memoratin Değerlendirilmesi: Görülen rüyalardan sonra yaşanan dalgınlık / iç sıkıntısı gibi haller, birçok memorat örneğinde karşımıza çıkmaktadır.⁶⁶⁸ Nezafet Vardar ve Cemal Vardar, gördükleri rüyaları ertesi gün birbirlerine anlatmışlardır. O gün Nezafet Vardar'ın içinde bir sıkıntı vardır ve evde durmak istemez. Akrabalarıyla misafirlğe giderler. Burada havlu kenarı işlerken tığ eline sürekli batar ve bir türlü örneği doğru yapamaz. Nezafet Vardar, bu durumu oğlunun şehit oluşuyla ilgili olarak yorumlar. Allah, kendilerine bir dalgınlık hali vermekte böylece gelen şehit haberini biraz olsun kolay karşılayabilmektedirler.

⁶⁶⁷ Bkz. 11. ve 29. Rüya memoratı, s. 132 -134, 166 - 167.

⁶⁶⁸ Bkz. 14. Rüya memoratı, s. 138 - 141.

Cemal Vardar ise oğlunun geleceğini söyleyerek o gün taksinin çalışmasına müsaade etmez. Taksi çalışanları, bu duruma bir anlam veremez.

Nezafet Vardar'ın oğlu ise, iç sıkıntısı nedeniyle iş yerinde duramaz ve evi kontrol etmeye gelir. Yaşanan bütün bu sıkıntılardan sonra, Tamer Vardar'ın şehit haberi gelir.

Memoratta Yer Alan Motifler: **D1812.4.** Geleceğin hissikablelvuku yoluyla ortaya çıkması. **D.1812.5.** İşaretler yoluyla geleceğin öğrenilmesi. **P210.** Karı – koca. **P231.** Anne ve oğlu. **P251.** Erkek Kardeşler. **V50.** Dua. **V201.** Allah.

23. “(...) O Şırnak'taydı ailece bize bi şey olmuştu. Yani resmen yaşıyorduk ya yaşamı... Hem beyim hem ben hem kızım. Kızım da ben dedim acaba bu kızıma muska mı yaptırdılar? Bu noldu ana akşam geliyor sıkıntı beni tutuyo patlıyorum kendi dersin camda içerde duramıyorum beyimle. O Şırnak'ta şeyin içinde ya işte. (...)” (Bayhatun 2013).

Memoratin Kaynağı: Emine Bayhatun. (Malatya)

Memoratin Konusu: Necmettin Bayhatun askerdeyken ailesinin yaşadığı huzursuzluk anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Emine Bayhatun, oğlu askerdeyken yaşadıkları iç huzursuzluklarından bahseder. Emine Bayhatun, kendisi, eşi ve kızının yaşadığı iç huzursuzluğunu oğlunun şehit olacağına bir işaret olarak yorumlar.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Necmettin Bayhatun'un şehit olmasından önce. Necmettin Bayhatun Şırnak'ta askerken.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Emine Bayhatun, Emine Bayhatun'un eşi ve kızı.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: -

Memoratin Değerlendirilmesi: Emine Bayhatun, oğlu Şırnak'ta askerken kendisinin, eşinin ve kızının yaşadığı iç sıkıntısından bahseder. Bu sıkıntıları, oğlunun şehit olacağına bir işareti olarak görür. Emine Bayhatun, kızının sıkıntılı oluşu üzerine kızına muska yapıldığından şüphe eder. Şehit annesi, muska diyerek

aslında büyü olayını kastetmektedir. Muska, koruyucu özelliğiyle bilinir ve bu amaçla yazılır.⁶⁶⁹

Memoratta Yer Alan Motifler: D1812.4. Geleceğin hissikablelvuku yoluyla ortaya çıkması. **P230.** Çocuklar ve ebeveynler.

24. “(...) He, üç ay hiç evde duramadım. Üç ay evde... üç ay ha burda böyle duruyom ya, yok burdan tad alamıyım başka yere gidicem. Oraya gidiyim ordan tad alamıyım, buraya gel. Üç ay böyle deli gibi dolu doluydum. Demek ki bunun haberi gelecek. Ondan sonra bunun haberi geldi de e işte dünyamız koptu. Ne edelim? (...)” (Işık 2013).

Memoratin Kaynağı: Zeynep Işık. (Malatya)

Memoratin Konusu: Zeynep Işık’ın oğlunun şehit olmasından önce yaşadığı iç sıkıntısı anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Zeynep Işık’a oğlunun şehit olmasından önce, oğlunun şehit olacağını hissedip hissetmediğini sorduğumuz zaman yukarıdaki memoratı anlatmıştır. Oğlunun şehit haberinin gelmesinden üç ay evvel yaşadığı iç huzursuzluğunu oğlunun şehit haberinin gelmesinden sonra bu durumun bir işareti olarak yorumlar.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Cengiz Işık’ın şehit olmasından önce. Cengiz Işık’ın şehit olmasından üç ay önce.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişi(ler): Zeynep Işık.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: -

Memoratin Değerlendirilmesi: Önceki memoratlarda olduğu gibi bu memorat örneğinde de şehit annesinin oğlunun şehit olmasından önce yaşadığı iç sıkıntısı, huzursuzluk görülmektedir. Oğlunun şehit haberini aldıktan sonra Zeynep Işık bu durumu, oğlunun şehit olacağının bir işareti olarak yorumlamıştır.

Memoratta Yer Alan Motifler: D.1812.5. İşaretler yoluyla geleceğin öğrenilmesi. **P231.** Anne ve oğlu. **Z71.1.** Formülistik Sayı: Üç: üç ay.

⁶⁶⁹ Muska ve büyü hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Pertev Naili Boratav, **100 Soruda Türk Folkloru**, s. 106 – 120.

25. “(...) Ama şey ya bu bizim askere gittiği anda bu farklıydı. Buna ağlamaya başladık biz ailecek. Ama nolduğunu bilmiyosun. Gele gele diyosun ki bak diyosun bunun içinmiş. (...)” (Çolakkahraman 2013).

Memoratin Kaynağı: Hanife Çolakkahraman. (Kayseri, Develi / İncesu Köyü)

Memoratin Konusu: Hanife Çolakkahraman, kardeşinin şehit olmasından önce yaşadıkları iç sıkıntısını anlatmaktadır.

Memoratin Özeti: Hanife Çolakkahraman, kardeşinin askere gitmesinden sonra ailece sürekli ağladıklarını fakat neden ağladıklarını bilmediğini anlatır. Kardeşinin şehit haberini aldıktan sonra yaşadıkları iç sıkıntısını bu durumun bir işareti olarak değerlendirir.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Osman Zurnacı’nın şehit olmasından önce. Osman Zurnacı’nın askere gitmesinden sonra.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Hanife Çolakkahraman ve ailesi.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: -

Memoratin Değerlendirilmesi: Hanife Çolakkahraman ve ailesi Osman Zurnacı’nın askere gitmesinden sonra sürekli ağlarlar. Hanife Çolakkahraman, kardeşinin şehit olduğu haberini aldıktan sonra yaşadıkları durumu, bu olayın bir habercisi olarak yorumlar.

Memoratta Yer Alan Motifler: D.1812.5. İşaretler yoluyla geleceğin öğrenilmesi. P200. Aile.

26. “(...) Ondan sonra o gün dee e şey vardı bende. Benim gelinim vardı. Şey oo gelinin annesini babasını davet etmişim eve. Dedim ki bu bir an evvel bunlara kahvaltıyı veriyim de ben çıkıyım gidiyim dedim. O kadar ki ben sıkın sıkıntı geldi bana. Sıkıldım sıkıldım sıkıldım. Ay o gün de annem aradı. Sabah hiç, hiç beni aramazdı hiç sormazdı. Dedi ki Süleyman napıyo dedi. Anne dedim hiç başka gün Süleyman’ı sormazdın. Noldu ki birdenbire Süleyman’ı soruyosun dedim. Ne biliyim dedi. Ben dedi böyle bi şey geldi bana. Ben sana sormak için telefonu aradım dedi. Bi sıkıldım dedi evde. Sanki Süleyman dedi aklıma geldi. Anne dedim rüya mı gördün dedim. Bi şey var dedim. O gün de o o aynı gün biliyo musun? Böyle e gittik işte böyle ee o gün benim gelinin annesi işte

gelmişti. Onları kahvaltıya çağırdım. Hani bizde katmer yapılır, köy katmeri. O da kocası, gelinin babası çok seviyo. Dedim hani bi de bizim şey ee gelinin annesi babası bizim baba, benim halamın yiğeni oluyo. Yiğenin kızını aldık biz. Dedim ki içeri giremiyorum ya dedim. Kızın annesi işte gelinin annesi dedi ki (?)dur benim gelinin annesi. Dedi ki ... Ondan sonra dedi ki dedi sen dedi yürü yukarı çık dedi. Hani gelinim de karşıda oturuyo. Ya dedi kahvaltıyı sizde yaptık dedi, seni evden görmedim. Sen apar topar yaptın. Yap dedim. Nolur dedim ben dışarı atiyim kendimi dedim. Ben de bi sıkılıyorum bi sıkılıyorum. Böyle nasıl eve girmek istemiyom. Böyle gittim orda bizim şeyde Çarşamba'da imam- hatip var böyle. İmam Hatibe, Draman'da yani. İmam Hatip'e gittik, (?) döndüm geldim. Dedim ki dedim içeri girmiyorum, girmiyorum. İlla beni tuttular, yukarı çıkardılar. Yukarı çıkardılar dedim niye, noluyo bilmiyorum dedim. Ben de bilmiyorum noluyo. Ben de boğuyolar, bi şey ayağını koymuş boğazıma, boğuyo. Ondan sonra çıktım yukarıya tam namaz işte bi şeyler hazırlıyo gine bi şeyler yiyecekler. Ben geldim, bi şeyler hazırlamış. Başkaları da var orda. Birden biri dedi ki sizin kapıda dedi şeyler var dedi ee askerler, komutanlar birileri gelmiş dedi. Arabayla gelmiş dedi e oralarda geziyorlar dedi. Eyvaah dedim vay be dedim Süleyman gitti desene dedim. Ben daha yığıldım yere, kalkamıyorum da. Sadece penceremiz onların bizim evin e şeyini görüyo. Pencereden bizim evin ee merdivenlerde büyük pencereler var, görüyo. Yukarı çıkıyorlar ama komşuların kapısına vurarak çıkıyorlar. O zaman işte yıkıldık yani. Zaten bena bi aydan, bi aydan beri vurmuştu. İçeri geldim ki oturmuşlar. Benim adam şey babası evdeydi zaten. Ağlıyo, noldu Osman dedim. Süleyman dedi böyle dedi. Yıkıldık kaldık. Çok zor bi şey. Ben diyom ya bi aydan be bi ay iki aydan beri böyle evde buzdolapı bozulmuştu. Tavanda suyu akıyodu yavrum. Suyu akıyodu ben dedi ki hadi Safiye dedi hadi gel. Benim ismim de Safiye. Dedi Safiye dedi gel dedi buzdolapı bi tane beğen dedi. Biz dedi bunu dedi değiştirelim dedi falan. Nolur dedim sen git beğen, ne alıyorsan al. Hiç gözüm bi şey görmüyo. Ne buzdolapı alacam alır ben beğenmeden hiç almazdım. İlla ben bakacam, imkansız. Gidip bakmam ki hiç yok gözümde bi şey. Yani dünyam yıkılmış. Diyo sana noldu Safiye diyo. Sen bu kadar değişmen noldu dedi. Ölücen mi diyo bana. Dedim ölürsem de o da Allah'tan diyorum ama ben bilmiyom diyo sanki bu dünyaya

şeyim çekildi. Ondan sonra hiç sorma yavrum işte anlatacak çok şey var da. Bizim komşu mesela Kur'an okutuyo, kızın nişanını yapıyoduk. En sevdiğim komşu. Dedi ki dedi nişan yapıyodu. Kur'an okuyalım dedi, gel dedi. Sen böyle şeyleri yerine gitmek çok severdin dedi niye girmiyosun dedi. Yok dedim. O da rahmetlik oldu şimdi kadın. Dedim içeri girmek, giremiyorum ya dedim. İçeri giremiyom. Dedim sen ona dedim e hani bi hediyesini verdim kapıda. Dedim nolur dedim beni hiç bi yere çağırmayın dedim. Ben içeri giremiyorum dedim. Ama böyle bize çok şeyler yaptı diyom, bunu da kısıdan kesiyorum yani. Çok şeyler belli şey... belli şeyleri var yani. (...)" (Altundağ 2013).

Memoratin Kaynağı: Safiye Altundağ. (Malatya / Pötürge)

Memoratin Konusu: Safiye Altundağ'ın oğlunun şehit haberinin gelmesinden önce yaşadığı iç sıkıntısı anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Safiye Altundağ, oğlunun şehit olduğu haberinin gelmesinden bir gün önce bir rüya görür.⁶⁷⁰ Ertesi gün, içini bir sıkıntı kaplar. Aynı gün annesi kendisini telefonla arar ve Süleyman Altundağ'ın durumunu sorar. Buna bir anlam veremeyen Safiye Altundağ, annesine rüya görüp görmediğini sorar. Aynı gün misafirleri bulunan Safiye Altundağ, evde duramaz ve Çarşamba'da bulunan İmam – Hatip'e gider. O sırada evinin önüne askerler gelir ve oğlunun şehit olduğu haberini verirler. Ayrıca Safiye Altundağ, oğlunun şehit olmasından bir ay önce bu durumu hissettiğini de belirtir.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Süleyman Altundağ'ın şehit olmasından önce. Süleyman Altundağ'ın şehit olmasından bir iki ay önce, Süleyman Altundağ'ın şehit haberinin geldiği gün.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Safiye Altundağ'ın evi, İmam- Hatip, komşusunun evi.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Safiye Altundağ, Safiye Altundağ'ın annesi, Safiye Altundağ'ın komşusu, Safiye Altundağ'ın akrabaları, Safiye Altundağ'ın eşi.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Buzdolabının bozulması.

Memoratin Değerlendirilmesi: Safiye Altundağ, oğlunun şehit olmasından bir iki ay önce oğlunun şehit olacağını hissettiğini belirtir. Bozulan buzdolabının yerine

⁶⁷⁰ Bkz. 24. Rüya memoratı, s. 156 - 158.

yenisini almak için istekli olmayışı ve komşusunun kızının nişanına gitmeyişi, yaşadığı iç sıkıntısındanandır.

Oğlunun şehit haberinin geldiği günün sabahında içini büyük bir sıkıntı kaplar. Aynı gün annesi arayarak torununun nasıl olduğunu sorar. Safiye Altundağ ve annesinin yaşadığı iç sıkıntısı, huzursuzluk durumu, Süleyman Altundağ'ın şehit olacağının bir işareti olarak yorumlanmıştır.

Memoratta Yer Alan Motifler: D.1812.5. İşaretler yoluyla geleceğin öğrenilmesi. P231. Anne ve oğlu. P292. Anneanne. P461. Asker. (T)V38. Kader inancı. (T)V56. Namaz. V201. Allah. (T)V308. Kur'an-ı Kerim Okuma.

4.3.2.4. Askerin Şehit Olduktan Sonra Yanında Olduğunun Hissedilmesi

4.3.2.4.1. Şehit Yakınlarının Hissettikleri

4.3.2.4.1.1. Şehit Annelerinin Hissettikleri

27. “(...)Rüyama geliyo tabi. Gelmez mi yani evde hissediyorum onu. Bazen çok sıkılıyorum, ağlıyorum. Tek kaldığım zaman sanki böyle hissediyorum yani yanımdaymış gibi böyle. Çok şeyler çok değişik şeyler oluyo evin içinde de. Yani onu çok değişik hissediyorum. Anneler çok yani şey... Yani yanımda olduğunu anlıyorum. Ya ben anlıyorum. O benim yanımdadır. ... Evet. Anlıyorum yani. Bazen öyle ilginç şeyler oluyo ki ya anlatamam onu. O bana kalsın. Anlatamıyorum. Gerçekten. (...)” (Yılmaz 2012).

Memoratin Kaynağı: Zinet Yılmaz. (Ardahan)

Memoratin Konusu: Zinet Yılmaz'ın oğlunun şehit olmasından sonra onu yanında hissetmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Zinet Yılmaz, oğlunun şehit olmasından sonra, onu yanında hissettiğini anlatmaktadır. Bazen ilginç şeyler yaşadığını belirten Zinet Yılmaz, oğlunun her zaman yanında olduğunu hissettiğini söylemektedir.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Hakan Yılmaz'ın şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Zinet Yılmaz'ın evi.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Zinet Yılmaz, Hakan Yılmaz.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: -

Memoratin Değerlendirilmesi: Zinet Yılmaz, oğlunun şehit olmasından sonra onu sürekli yanında hissettiğini belirtir. Bilhassa evde tek kaldığı zamanlar oğlunun yanında olduğunu hisseder.

Memoratta Yer Alan Motifler: E379. Ölümünden iyi niyetle dönüş – diğer motifler: *Anne, şehit olan oğlunun yanında olduğunu hisseder.* P231. Anne ve oğlu.

28. “(...)Rüyalar dışında ya bazen böyle... Bazen böyle sıkıntıya girdiğim zaman sanki beni böyle sıkıntıdan kurtarıyo. Hissediyom evet. ... Evet evet. ... Yani bi sıkıntılı anımda sanki böyle... Bilmem bi anda böyle bi şey oluyo insan seviniyo. (...)” (Yıldız 2013).

Memoratin Kaynağı: Zeynep Yıldız. (Gümüşhane)

Memoratin Konusu: Zeynep Yıldız’ın oğlunun yanında olduğunu hissetmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Zeynep Yıldız, oğlunun şehit olmasından sonra oğlunu rüyalarında görür. Rüyalar dışında gerçek hayatta da oğlunun kimi zaman yanında olduğunu hisseder. Zor zamanlarında, sıkıntılı anlarında kendisini sıkıntıdan kurtardığını belirtir.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Osman Yıldız’ın şehit olmasından sonra. Zeynep Yıldız’ın sıkıntıya girdiği zaman.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Zeynep Yıldız, Osman Yıldız.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: -

Memoratin Değerlendirilmesi: Zeynep Yıldız, oğlunun şehit olmasından sonra oğlunun yanında olduğunu hisseder. Sıkıntılı zamanlarında oğlunun kendisine yardım ettiğini düşünür.

Memoratta Yer Alan Motifler: E363. Ruh, yaşayanlara yardım için döner. P231. Anne ve oğlu.

29. “(...) Bazen birebir mesela dün şeye gittik törenlere gittik. Ee madalya töreni vardı. Devlet madalya töreni vardı. Bize geçen sene verilmişti de bu sene tekrar çağırdılar. Mesela orda mehterhan e gösterisi yaptılar. Mehterhan marşlar falan çaldı. Orada bir top vardı şeyde ee Harbiye Orduevi’nde şey yaptılar da. Orda bir

top vardı mesela bahçede ben o topun yanında Kemal'i görür gibi oldum mesela yani. Ee çok da hüzünlendim yani. Her zaman olmuyo da böyle bazen özel şeyler oluyo. Bazen bakıyosun sokakta biz yan yana yürüyoruz böyle. Öyle omuz omuza sanki omuzu omzuma değıyor gibi yürüyoruz böyle. Öyle şeyler de oluyo yani. (...)" (Taşçı 2013).

Memoratin Kaynağı: Hamiye Taşçı. (Gümüşhane)

Memoratin Konusu: Hamiye Taşçı'nın oğlunun şehit olmasından sonra onu yanında hissetmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Hamiye Taşçı, Harbiye Orduevi'nde gerçekleştirilen madalya törenine katılır, bu tören sırasında oğlunu görür. Hamiye Taşçı, kimi zaman oğluyla sokakta yan yana yürüdüğünü anlatır.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Kemal Taşçı'nın şehit olmasından sonra. 20 Mart 2013, bazen.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Harbiye Orduevi, sokak.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Hamiye Taşçı, Kemal Taşçı.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Top.

Memoratin Değerlendirilmesi: Hamiye Taşçı, oğlunun şehit olmasından sonra kimi zaman sokakta oğluyla yan yana yürüdüğünü belirtir. Oğlunun omuzlarının kendi omuzlarına değıdiğini hisseder. 20 Mart 2013 tarihinde Harbiye Orduevi'nde gerçekleştirilen madalya törenine katılan Hamiye Taşçı, Orduevi'nin bahçesinde yer alan bir topun üzerinde oğlunu görür ve hüzünlenir.

Şehitlerin ölmediğinin ve her zaman ailesinin yanında olduğunun somut bir kanıtı olarak değerlendirilebilecek olan bu memoratta, görme ve dokunma yoluyla şehitle iletişim kurulmuştur.

Memoratta Yer Alan Motifler: **F1010.** Diğer Olağanüstü Olaylar: *Ölünün gerçek hayatta görülmesi ve ölüyle yan yana yürüme.* **P231.** Anne ve oğlu.

30. "(...) Her zaman yanımda kızım. Her zaman o yanımda yani aa hatta bu kış yani geliyoruz eşimin kolundayım tam şehitliğin kapısına böyle düştüm. Allah'a çok şükür hiçbir şey olmadı. Geçen sene oğlumla evin önünü böyle hadi bi yıkıyalım, tozlanıyor bi yıkıyalım dedim. Bi kaydım yukarı terastayım fayans

ama hissettim geldi elini böyle koydu sırtıma tuttu beni düşmekten yavaşça beni koydu yere. Ki böyle ayakta mesela düştüğü zaman insan nolur yani betonda. Ama hissettim yani kolunu hissettim, elini. Oğlum da öbürü annee noldu sana bi şey oldu mu? Yok annem yok dedim. Abin tuttu beni yavrum hiç merak etme dedim. Böyle yavaşça bıraktı yere hani hissediyom yani. Onu unutamıyorum. Hissettim yani. Açıkça hissettim yani onun için o her zaman yanımda. (...)" (Feride Selamet 2013).

Memoratin Kaynağı: Feride Selamet. (Manastır)

Memoratin Konusu: Levent Selamet'in annesi Feride Selamet'e yardım etmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Feride Selamet, oğlu Levent Selamet'in her zaman yanında olduğunu söyler. Geçen sene oğluyla birlikte evinin önünü temizleyen Feride Selamet'in ayağı kayar ve düşer. Düştüğü yer fayanstır fakat Feride Selamet'e bir şey olmaz. Çünkü Levent Selamet eliyle annesinin sırtına dokunmuş ve yavaşça annesini yere bırakmıştır.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Levent Selamet'in şehit olmasından sonra. Geçen sene, bu kış.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Feride Selamet'in evinin terası.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Feride Selamet, Levent Selamet.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Levent Selamet'in annesinin sırtına dokunması.

Memoratin Değerlendirilmesi: Feride Selamet, geçen sene bir gün oğluyla evinin üst kat terasını yıkarken ayağı kayar, o sırada bir el sırtına dokunur ve düşmesine engel olur. Feride Selamet, sırtında hissettiği elin oğlu Levent Selamet'e ait olduğunu düşünür.

Bu kış, Şehitlik'in kapısında düşen Feride Selamet'e bir şey olmaz. Feride Selamet, bu durumu da oğlunun yanında oluşuna bağlar.

Şehidin geride kalan ailesinin yanında olup onlara yardımcı olduğu inancını bu memoratta görülmektedir. Her zaman oğlunun yanında olduğuna inanan Feride Selamet, oğlunun elini hissetmiştir. Bu memoratta dokunma yoluyla iletişim kurulduğu görülmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: E363. Ruh, yaşayanlara yardım için döner. **F1010.** Diğer Olağanüstü Olaylar: *Ölünün elinin hissedilmesi.* **P210.** Karı ve koca. **P231.** Anne ve oğlu. **V201.** Allah.

31. (...) Olaylar çok yavrum ama aklımda kalmıyor. Olaylar çok. Hastaneye gitsem.. Ameliyat oldum hiçbir şey böyle şey duymadım yani. Hissediyorum yanımda olduğunu her zaman yanımda o. O bizi görüyo ben göremiyorum işte. Yoksa o görüyo hamdolsun ona da. Nur içinde yatsın. Bütün şehitler nur içinde yatsın. Hepsi bizim evlatlar bunlar. Hepsi gencecik. Hepsi bunlar kader arkadaşı, kader kardeşleri olmuş. Biz de ailelerle öyle kardeş olmuşuk, artık burda napıcan? (...)” (Feride Selamet 2013).

Memoratin Kaynağı: Feride Selamet. (Manastır)

Memoratin Konusu: Feride Selamet’in oğlunun yanında olduğunu hissetmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Feride Selamet, oğlunun şehit olmasından sonra ameliyat olur. Hiç acı hissetmez, bu durumu oğlu Levent Selamet’in yanında oluşuna bağlar.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Levent Selamet’in şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Hastane.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Feride Selamet, Levent Selamet.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Ameliyat.

Memoratin Değerlendirilmesi: Feride Selamet, oğlunun şehit olmasından sonra ameliyat olur; fakat ameliyat sırasında hiçbir şey hissetmez. Bu durumu, oğlu Levent Selamet’in yanında oluşuna bağlı olarak yorumlar. Levent Selamet her zaman annesinin yanındadır ve annesine yardım eder.

Memoratta Yer Alan Motifler: E363. Ruh, yaşayanlara yardım için döner. **P231.** Anne ve oğlu. **V50.** Dua.

32. “(...) Zor zamanlarımızda imdadımıza yetişiyo biz her şekilde yardımını görüyoruz. Sanki böyle hissediyorsun yani. Ama gözle görmüyorsun ama... Evin içinde olsun yani. Hep onla yaşıyoruz zaten. İnşallah şefaatçi olur bize. Biz onla kendimizi avutuyoruz artık. Bu dünyada hasret kaldık öbür dünyada kavuşuruz. Öyle işte. (...)” (Kutlu 2013).

Memoratin Kaynağı: Zülfiye Kutlu. (Diyarbakır)

Memoratin Konusu: Zülfiye Kutlu'nun oğlunun şehit olmasından sonra yanında olduğunu hissetmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Zülfiye Kutlu, oğlunun zor zamanlarda kendisine yardımcı olduğunu hisseder. Oğlunu görmese de kendisine yardımcı olduğunu bir şekilde hissettiğini belirtir.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Yüksel Kutlu'nun şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Evin içi.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Zülfiye Kutlu, Yüksel Kutlu.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: -

Memoratin Değerlendirilmesi: Zülfiye Kutlu, zor zamanlarından kurtulmasında oğlunun payı olduğunu düşünür. Kendisini göremese de yanında olduğunu her zaman hissettiğini belirtir.

Zülfiye Kutlu'nun sözlerinden şehidin ailesinden yetmiş kişiye şefaati olacağı inancı bilgisine de ulaşılmaktadır.

Memoratta Yer Alan Motifler: E363.1. Acil zamanda yardım eden ruhlar. P231. Anne ve oğlu. V50. Dua.

33. "(...) Geliyo eve. ... Geliyi. Mesela ben böyle hissediyim evde biri var sanki böyle var zannediyim. Geçen gün banyoya girdim, yıkandım, çıktım. Üstümü giyiniyim. Baktım geldi kapıda anneee. O dedim Cengiz'in sesi dedim. Bana da adam dedi ki şeytan geldi dedi, seni çarptı diyi. Şeytan dedim bağlı dedim Ramazan'da ne işi var dedim. Ben de banyodaydım işte. Anne dedi te onu duydum, başka da duymadım. E işte. (...)” (Işık 2013).

Memoratin Kaynağı: Zeynep Işık. (Malatya)

Memoratin Konusu: Zeynep Işık'ın şehit oğlu Cengiz Işık'ın sesini duyması anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Zeynep Işık, oğlunun şehit olmasından sonra eve geldiğine inanmaktadır. Evde birinin olduğunu hisseden Zeynep Işık, banyoda iken oğlunun kendisine anne diye seslendiğini duyar.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Cengiz Işık'ın şehit olmasından sonra. Geçen gün.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Zeynep Işık'ın evi, banyo, kapı.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Zeynep Işık, Cengiz Işık.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Kapı, Cengiz Işık'ın sesi.

Memoratta Değerlendirilmesi: Zeynep Işık, oğlunun eve geldiğini, evde birinin olduğunu hisseder. Bir gün Zeynep Işık banyodayken oğlunun kendisine anne diye seslendiğini duyar. Bu durumu eşine anlatınca eşi şeytanın kendisini çarptığını söyler. Zeynep Işık ise Ramazan ayında şeytanın bağlı olduğunu belirtir. Zeynep Işık'ın bunu söyleyerek duyduğu sesin oğluna ait olduğunu ispatlamaya çalıştığı görülmektedir. Memoratta “Ramazan ayı girdiği zaman gök kapıları açılır ve cehennem kapıları kapatılır, şeytanlar da zincirlenir.”⁶⁷¹ hadisinin bir yansıması görülmektedir. Bu memorat örneğinde, duyma yoluyla iletişim kurulduğu görülmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: E545. Ölünün konuşması. H79.3. Ses vasıtasıyla tanıma. P210. Karı – koca. P231. Anne ve oğlu. V323. Allah'ı inkar eden (Şeytan).

34. “(....) Ya şimdik ben bi yerde mesela böyle bazı böyle dalarım sanki eve gelür gibi oluyo. O zaman ya askeriyeden bi telefon geliyo ya bi yerden bi şey gelür. İlla ondan üçün bi şey gelür. Sanki böyle bi evde görerim ya da çok özlem şöyle içim sızılar gelürüm işte böyle yüzüne elümü sürerim, burama [göğsünü gösterir] korum. (...)” (Sucu 2013).

Memoratta Kaynağı: Perihan Sucu. (Şebinkarahisar)

Memoratta Konusu: Perihan Sucu'nun oğlunun şehit olmasından sonra yaşadıkları anlatılmaktadır.

Memoratta Özeti: Perihan Sucu, oğlunun şehit olmasından sonra bazen dalıp gider. O zaman oğlunun eve gelmiş gibi olduğunu hisseder. Böyle anlarda ya askeriyeden ya da oğluyla ilgili başka bir yerden haber alır.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Selim Sucu'nun şehit olmasından sonra. Şimdik, o zaman.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Perihan Sucu'nun evi.

⁶⁷¹ Buhari, **Sahih – i Buhari ve Tercemesi**, C. 4, s. 1773, Kitabı's - Savm 9; Müslim, **Sahih –i Muslim ve Tercemesi**, C. 3, Kitabı's Sıyâm 2; Nesei, **Sünen'ün Nesei**, C. 3 - 4, s. 547 – 552, Oruç Bölümü, 3 – 5.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Perihan Sucu, Selim Sucu.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Askeriyeden telefon gelmesi, bir yerden haber gelmesi.

Memorata Değerlendirilmesi: Perihan Sucu, oğlunun şehit olmasından sonra kimi zaman evde dalıp gider, böyle zamanlarda oğlunun eve gelmiş gibi olduğunu hisseder. Bu durumdayken ya askeriye den ya da oğluyla ilgili başka bir yerden bir haber alır. Perihan Sucu'nun oğluyla ilgili hissettiği bir durum sonrasında askeriye den ya da başka bir yerden aldığı haber, bu memorata somut bir yönünün bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Memoratta Yer Alan Motifler: E379. Ölümden iyi niyetle dönüş – diğer motifler: *Ölüyle bağlantılı olarak bir yerden gelen haber.* P231. Anne ve oğlu.

35. “(...) A yardımını tabi yardımını tabi. O depremd e mesela e bütün komşuların eşyalar yürüdü. O kadar gürültü ki benim hiçbi şeyim yerinden oynamadığı gibi tek bir tane şeyi istemedi hediye getirmişlerdi beyime, içki. E o inmiş vitrinden. Yalnız o parçalandı. Başka hiç bi bardağım kırılmadı. Hani diğer zamanda yolda, izde hani kaza geçirdik zor anda tabi ki öyle zamanlarda görüyo z, yanımızda. (...)” (Gü naslan 2013).

Memorata Kaynağı: Gülseren Gü naslan. (Çanakkale / Biga)

Memorata Konusu: Gülseren Gü naslan'ın oğlunun şehit olmasından sonra, oğlunun yanında olduğunu hissetmesi anlatılmaktadır.

Memorata Özeti: Gülseren Gü naslan, oğlunun şehit olmasından sonra zor zamanlarında kendilerine yardımcı olduğunu hissetmiştir. Yaş anılan depremden sonra, komşularının tüm eşyaları yerinden oynamışken; kendisinin hiçbir eşyası yerinden oynamamıştır. Sadece, Gülseren Gü naslan'ın vitrininde bulunan içki şişesi kırılmıştır. Gülseren Gü naslan bu durumu, oğlunun kendilerine yardımcı olduğu şeklinde yorumlar. Kaza geçirdikleri zaman da oğlunun kendilerine yardımcı olduğunu görmüştür.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Süleyman Gü naslan'ın şehit olmasından sonra. O depremd e, diğer zamanda.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Gülseren Gü naslan'ın evi.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Gülseren Günaslan, Süleyman Günaslan.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Vitrin, içki şişesi, bardak.

Memorataın Değerlendirilmesi: Gülseren Günaslan, oğlunun zor zamanlarda yanında olduğuna inanır. Buna örnek olarak depremde evinde hiçbir eşyasının zarar görmemesini anlatır. Sadece vitrinde bulunan içki şişesi kırılmıştır; bunu da Süleyman Günaslan'ın içki şişesini istemeyişine bağlar. İslamiyet'te haram olan içkinin şehit tarafından istenmeyiş, şehitlerin sahip olduğu manevi merteye ile ilişkili olarak yorumlanabilir.

Gülseren Günaslan, kaza geçirdiklerinde de oğlunun yanında olup kendilerine yardımcı olduğuna inanır. Şehidin geride kalan ailesine yardımcı olduğu inancı, bu memoratta da görülmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: E363.1. Ruh, acil zamanda yardım eder. E363.3. Ruh, Uyarır: *Vitrindeki içkinin kırılması*. P231. Anne ve oğlu.

36. “(...) İlk önce ben buraya Şehitliğe geldiğim zaman, Şehitlikten çıkarken arkamda birisi yürüyodu. Ay dedim ben buraya geldim yalnız ama nasıl gidicem? Bi korku vardı içimde. Arkamda bir ayak sesi ama çizme ayak sesleri böyle rap rap rap. Tam aşağı indim, Allah Allah dedim bu kadar geldi bana bişi yapmasın dedim. Okudum okudum okudum. Ve döndüm arkayı baktım ki kimse yok. Meğersem arkamda demek ki oğlum vardı. Beni koruyodu. Bi korkuyulan geldim çünkü yalnız gelmiştim. ... Şimdi rahat geliyorum. O zaman bi korku vardı. Fakat arkamda birisi, beni bekleyen birisi vardı. Bi kapı kadar birisi vardı. Döndüğümde arkamda kimse yoktu. Ondan sonra ah dedim benim yavrum heralde benim arkamdaydı. (...)” (Kurtuluş 2013).

Memorataın Kaynağı: Nezaket Kurtuluş. (Yugoslavya)

Memorataın Konusu: Nezaket Kurtuluş'un oğlunun şehit olmasından sonra, oğlunun yanında olduğunu hissetmesi anlatılmaktadır.

Memorataın Özeti: Nezaket Kurtuluş, oğlunun şehit olmasından sonra Edirnekapı Şehitliği'ne oğlunu ziyarete gelir. Şehitlik'ten çıkarken arkasında asker botlarıyla birinin yürüdüğünü duyar. Korktuğu için arkasına bakmaz, dua okuyarak yürür. Daha sonra arkasına bakar; fakat kimseyi göremez. O zaman oğlunun kendisini koruduğunu anlar.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Burak Kurtuluş'un şehit olmasından sonra. İlk önce, Şehitliğe geldiğim zaman.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Edirnekapı Şehitliği.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Nezaket Kurtuluş, Burak Kurtuluş.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Ayak sesleri.

Memoratta Değerlendirilmesi: Nezaket Kurtuluş, oğlunun şehit olmasından sonra Edirnekapı Şehitliği'ne oğlunu ziyarete gelir. Tek başına geldiği için korkar. Şehitlik'ten çıkarken arkasından birinin asker botlarıyla rap rap diye yürüdüğünü duyar; bir süre sonra arkasını döner fakat kimseyi göremez. Nezaket Kurtuluş, arkasında ayak seslerini duyduğu kişinin oğlu olduğuna inanır.⁶⁷² Şehit Burak Kurtuluş, tek başına mezarlıkta korkan annesini korumak için onun arkasından gelmiştir. Memoratta duyma yoluyla bir iletişim kurulduğu görülmektedir. Memorat, şehitlerin her zaman ailelerinin yanında olup onları korudukları inancının bir örneği olarak yorumlanabilir.

Memoratta Yer Alan Motifler: E363.2. Ruh, hayattakileri korumak için döner. E402.1.2. Görünmeyen ruhun ayak sesleri. P231. Anne ve oğlu. V50. Dua. (T)V110. Dinsel Yapılar: Mezarlıklar: Şehitlik. V201. Allah.

37. "(...) Hastaneye yattım mesela. Beyin kanaması geçirdim. Hani ölürdüm, ölebilirdim. Ama hep yanımda hissettim kendim. Hep el atıyordu. Çocuklarımı bulduğum zaman, Bebek'e gittiğim zaman, Darüşşafa'ya... Darüşşafaka'ya gittiğim zaman arkamda ço... önümde çocuğum gidiyordu. Ben dedim nereye gidiyom böyle? Önümde bir asker, arkada ben. Ve Darüşşafaka'ya gittiğim zaman kapımı açan birisi oldu. Ama kim, bilmiyorum. Kapı açıldı ve çocuğumu gösterdiler. Çocuğumu gördüğüm zaman aynı benim oğlum gibi. Ve çocuğuma sarıldığım zaman bayılmışım. Ay dedim bu kadar benzemez insan. Kardeşi, onlar ikizdi. Çok benziyolardı. Ve onlarla görüştüm, baya görüştüm. Ama ondan sonra kabul etmediler. Annem satmış zanne... o benim sattığımı zannetmişler. Fakat şimdi her şeyi biliyorlar ama kadın da vermiyo, alan kişi vermiyo. Demek ki

⁶⁷² Aile bireylerinin ölünün ayak seslerini hissetmesiyle ilgili benzer anlatı metni için bkz. Nevzat Gözaydın, "Ölü ve Ölümle İlgili Anlatılar Kataloğu Üzerine: IV", **Gazi Üniversitesi Basın- Yayın Yüksekokulu Dergisi**, 1984/6, Ankara, s. 136.

dünyanın parasını vermiş, ne verdiyse bilmiyorum. Ben de bilmiyorum. Gizli bi iş olmuş. (...)” (Kurtuluş 2013).

Memoratin Kaynağı: Nezaket Kurtuluş. (Yugoslavya)

Memoratin Konusu: Nezaket Kurtuluş’un, oğlunun şehit olmasından sonra yanında olduğunu hissetmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Nezaket Kurtuluş, oğlunun şehit olmasından sonra ameliyat olur, bu ameliyattan sağ çıkmasını oğlunun yanında olmasına bağlar. Nezaket Kurtuluş, oğlunun şehit olmasından sonra, daha önceden evlatlık olarak verilmiş çocuklarını araştırır. Bu amaçla, Darüşşafaka’ya gider. O gün Darüşşafaka’da oğlu Burak Kurtuluş’un yanında olup kendisine yol gösterdiğine inanır.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Burak Kurtuluş’un şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Hastane, Bebek, Darüşşafaka.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Nezaket Kurtuluş, Burak Kurtuluş, bir asker, Nezaket Kurtuluş’un evlatlık verilen çocuğu.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Hastane, ameliyat, kapı.

Memoratin Değerlendirilmesi: Nezaket Kurtuluş, oğlunun şehit olmasından sonra ameliyat olur ve bu ameliyattan sağ çıkar. Ameliyattan sağ çıkmasını şehit oğlu Burak Kurtuluş’un yanında olması ve kendisine yardımcı olmasına bağlar.

Nezaket Kurtuluş, Burak Kurtuluş’tan önce bir hamilelik geçirir ve ikizleri olur. Kendisine öldüğü söylenen çocuklarının yaşadığını yıllar sonra öğrenen Nezaket Kurtuluş, çocuklarını bulmak için uğraşır. Bu amaçla Darüşşafaka’ya gider. Darüşşafaka’nın bahçesinde önünde giden bir asker görür. Bu askerin oğlu Burak Kurtuluş olduğuna inanır. Oğlu kendisine yol göstermektedir. Darüşşafaka’da biri kendisine kapıyı açar; fakat kim olduğunu göremez. Bu kişinin de oğlu Burak Kurtuluş olduğuna inanır.

Yukarıdaki iki memorat örneğinde, şehidin ailesinin yanında olduğu ve zor zamanlarında onlara yardımcı olup yol gösterdiği görülmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: E363. Ruh, yaşayanlara yardım için döner. P231. Anne ve oğlu. P461. Asker.

38. “(...) Onu duydum. Şimdi benim boş bi dairem vardı altta, yapılı diğildi. Ben orda dikiş dikiyodum. Cumartesi günleri de biz Şile’ye gidiyoduk. Ondan sonra

ben orda dikiş dikerken baktım birileri çıktı yukarıya. A dedim eşim, birilerini getirdi heralde dedim evi gösterecek dedim. Hani inşaat işleriyle ilgili birilerini getirdi heralde dedim. İşimi bıraktım yukarı çıktım. Hiç kimse yok. O patırtılar benden başka evde kimse yok. O patırtılar neyin nesiydi bilmiyorum tabi. Ondan sonra artık ona yordum tabi ki acaba o mu geldiymiş diye. (...)” (Bayraktar 2013).

Memoratin Kaynağı: Gönül Bayraktar. (Şebinkarahisar)

Memoratin Konusu: Gönül Bayraktar’ın, oğlunun şehit olmasından sonra evde ayak seslerini duyması anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Gönül Bayraktar’ın üst dairesi boştur. Bir gün dikiş dikerken üst kata birilerinin geldiğini duyar. Eşinin evi birilerine göstermek için geldiğini düşünen Gönül Bayraktar, yukarı çıkar ve kimseyi göremez. Evde kendisinden başka kimse de olmadığı için duyduğu patırtıları oğlu Ceyhun Bayraktar’a yorar.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Ceyhun Bayraktar’ın şehit olmasından sonra. Cumartesi günleri.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Gönül Bayraktar’ın evinin üst katı, Şile.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Gönül Bayraktar, Ceyhun Bayraktar.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Patırtılar.

Memoratin Değerlendirilmesi: Gönül Bayraktar, dikiş dikerken üst kattan patırtılar⁶⁷³ geldiğini duyar ve üst kata çıkar; fakat kimseyi göremez. Evde tek başına olduğu için bu patırtıları, oğlu Ceyhun Bayraktar’a yorar. Memoratta duyma yoluyla iletişim kurulduğu görülmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: E402.1.2. Görünmeyen ruhun ayak sesleri. P231. Anne ve oğlu.

39. “(...) Bazen de böyle çok duygulandığım zaman, yanında hissediyosun onu ama. Yani o seninle sanki. Bazen çok canım acıdığı zaman onun ellerini omuzumda hissedirim. Sanki omuzumu sıkar ve uzun süre o sıkıldığı yeri böyle sanki gayriihtiyari bazen elimi şöyle omuzuma atıveriyorum. Şu an bayramlar her

⁶⁷³ Ölünün ayak seslerinin evde duyulmasıyla ilgili benzer anlatı metni için bkz. Nevzat Gözaydın, “Ölü ve Ölümle İlgili Anlatılar Kataloğu Üzerine: IV”, **Gazi Üniversitesi Basın- Yayın Yüksekokulu Dergisi**, 1984/6, Ankara, s. 130.

zaman benim için çok acıdır. Ama yine de Rabbime şükür. Onun ömrü o kadardı. (...)” (Hacıoğlu 2013).

Memoratin Kaynağı: Saadet Hacıoğlu. (Trabzon)

Memoratin Konusu: Saadet Hacıoğlu’nun oğlunun şehit olmasından sonra, yanında olduğunu hissetmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Saadet Hacıoğlu, üzüldüğü ve duygulandığı zamanlarda oğlunu yanında hissettiğini anlatmaktadır. Canı çok yandığı zamanlarda omuzlarında oğlunun ellerini hisseder.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Coşkun Hacıoğlu’nun şehit olmasından sonra. Saadet Hacıoğlu’nun duygulandığı zamanlar, canı çok yandığı zamanlar.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Saadet Hacıoğlu, Coşkun Hacıoğlu.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Coşkun Hacıoğlu’nun annesinin omzunu sıkması.

Memoratin Değerlendirilmesi: Saadet Hacıoğlu, çok üzüldüğü zamanlarda oğlunu yanında hisseder. Omuzlarında oğlunun ellerini hisseder. Bu memoratta, dokunma yoluyla bir iletişim kurulduğu görülmektedir. Üzülen, zor zamanlar yaşayan aile bireylerinin yanında olan şehit, onların acılarını paylaşmaktadır. Bu memorattan, şehitlerin ölmediği inancına ulaşılmaktadır.

Memoratta geçen **onun ömrü o kadardı** sözü, Saadet Hacıoğlu’nun şehit olma durumunu alın yazısı / kader olarak gördüğünün bir kanıtıdır.

Memoratta Yer Alan Motifler: E361.2. Ölü, teselli etmek için döner. P231. Anne ve oğlu. (T)V38. Kader inancı.

4.3.2.4.1.2. Şehit Kardeşlerinin Hissettikleri

40. “(...) Ah yavrum ablası var. Hep görüyö. Özürlü ablası var. Anne diyo yatak odasında Naci gitti bu odaya ablam yeni öldü şimdi. Anne diyo teyzeme sarılmış Naci diyo geçti burdan öbür odaya diyo. Hep gözüküyo ona, çıkıyo. Rahatsız o biraz. Yürüyemiyo da. Ona çok malum oluyo. ... Ya ben hissediyorum sanki her an yanımda. O hep görüyömuş. O rüyada değil o. O zaten melek geldi bu dünyada kızım. Ondan o çok görüyö. Bi yere gidiyoruz biz akşamları sıkılıyorum

böyle. Eltimin kızına gidiyorum. Diyorum Zeynep oturur musun? Anne sen korkma git beni koruyo Naci diyo, hep yanımdadır. Hep ona gözüküyo. (...)” (Çakar 2012).

Memoratin Kaynağı: Bakiye Çakar. (Manastır)

Memoratin Konusu: Bakiye Çakar, oğlunun şehit olmasından sonra kızı Zeynep Çakar’ın ağabeyini sık sık gördüğünü anlatmaktadır.

Memoratin Özeti: Bakiye Çakar, oğlunun şehit olmasından sonra, kızının ağabeyini sürekli gördüğünden bahseder. Bakiye Çakar’ın ablasının yeni öldüğü zamanlarda, Zeynep Çakar ağabeyi ve teyzesini kendi evlerinde görür. Bakiye Çakar, kızının ağabeyini bu kadar çok görüyor olmasını kızının rahatsız oluşuyla bağlantılı olarak yorumlar.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Naci Çakar’ın şehit olmasından sonra. Bakiye Çakar’ın ablasının yeni öldüğü zamanlar.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Bakiye Çakar’ın evi, yatak odası, oda.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Bakiye Çakar, Naci Çakar, Zeynep Çakar, Bakiye Çakar’ın vefat eden ablası.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Yatak odası, oda.

Memoratin Değerlendirilmesi: Bakiye Çakar, oğlunun şehit olmasından sonra, oğlunun her zaman yanında olduğunu hisseder; fakat onu göremez. Bakiye Çakar’ın Zeynep Çakar adında rahatsız bir kızı vardır ve bu kız ağabeyini hep görür. Bakiye Çakar, bu durumu kızının rahatsız oluşuna bağlar çünkü Bakiye Çakar’a göre kızı bu dünyaya melek gibi gelmiştir. Bakiye Çakar’ın bu yorumundan şehidi gerçek hayatta görebilenlerin ancak günahsız, saf ve masum kişiler olduğu bilgisine ulaşılmaktadır.

Zeynep Çakar, teyzesinin vefat etmesinden bir süre sonra ağabeyi ve teyzesinin birbirine sarılmış bir şekilde bir odadan başka bir odaya geçtiğini görür. Şehidin vefat eden teyzesiyle birlikte görülmesi, şehidin kendi akrabasından yetmiş kişiye şefaatçi olacağı inancını akla getirmektedir.

Bakiye Çakar, kimi akşamlar komşularına misafirlğe gider ve kızını evde yalnız bırakır. Zeynep Çakar, annesinin gönül rahatlığıyla misafirlğe gitmesini ister çünkü ağabeyi kendisinin yanındadır. Bu memorattan şehitlerin ölmediği ve her zaman sevdikleriyle beraber oldukları inancına ulaşmak mümkün olmaktadır.

Yukarıdaki memoratlar, hissetme ve görme iletişim yoluyla oluşmuştur.

Memoratta Yer Alan Motifler: E363.2. Ruh, hayattakileri korumak için döner. F1010. Diğer Olağanüstü Olaylar: *Ölünün görülmesi*. P231. Anne ve oğlu. P253. Erkek ve kız kardeş.

41. “(...) Hissetmez olur mu? Yolda yürüyösün arkamdan biri geliyo. Takırtıları duyuyosun. Dönüp bakıyosun ama yok. Benim eşim bi gün dedi ki Hanife dedi yoldan yürüyödüm dedi. Nerdeyse araba çarpacak dedi. Arkadan beni birisi tuttu, çekti dedi. Kim diye döndüm baktım. Kimse yok dedi. Oluyo oluyo olmaz olur mu? (...)” (Çolakkahraman 2013).

Memoratin Kaynağı: Hanife Çolakkahraman. (Kayseri, Develi / İncesu Köyü)

Memoratin Konusu: Hanife Çolakkahraman, kardeşinin şehit olmasından sonra kendisinin ve eşinin yaşadıklarını anlatmaktadır.

Memoratin Özeti: Hanife Çolakkahraman, kardeşinin şehit olmasından sonra kardeşini yanında hissettiğini belirtir. Yolda yürürken arkasında hep tıkırtılar duyar; fakat arkasını döndüğünde kimsenin olmadığını görür. Hanife Çolakkahraman’ın eşi, bir gün yolda yürürken kendisine neredeyse bir arabanın çarpacağını; fakat birisinin kendisini tutup çektiğini hisseder. Arkasını dönüp baktığında kimseyi göremez.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Osman Zurnacı’nın şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Yol.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Hanife Çolakkahraman, Osman Zurnacı, Hanife Çolakkahraman’ın eşi.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Takırtılar.

Memoratin Değerlendirilmesi: Hanife Çolakkahraman, kardeşinin şehit olmasından sonra, kardeşinin yanında olduğunu hisseder. Yolda yürürken arkasında bazı tıkırtılar duyar; fakat arkasına dönüp baktığında kimsenin olmadığını görür. Bu memoratta, duyma yoluyla iletişim kurulduğu görülmektedir. Hanife Çolakkahraman, arkasında duyduğu tıkırtıları kardeşinin sürekli yanında olduğu şeklinde yorumlar.

Hanife Çolakkahraman’ın eşine bir gün yolda araba çarpacakken arkadan birisi kendisini tutar ve çeker. Hanife Çolakkahraman’ın eşi, arkasına dönüp baktığında ise kimseyi göremez. Dokunma yoluyla kurulan iletişim biçiminin görüldüğü memoratta, yaşanan olay Osman Zurnacı ile bağlantılı olarak

yorumlanmıştır. Bu memorat, şehidin zor zamanlarda akrabalarının yanında olup onlara yardımcı olduğuna bir örnektir.

Memoratta Yer Alan Motifler: E363. Ruh, yaşayanlara yardım için döner. E402.1.2. Görünmeyen ruhun ayak sesleri. P253. Erkek ve kız kardeş.

4.3.2.5. Şehidin Gerçek Hayatta Görülmesi

4.3.2.5.1. Şehit Yakınlarının Gördükleri

4.3.2.5.1.1. Şehit Annelerinin Gördükleri

42. “(...) Hacca gittik mesela 2008’de. Ben onu orda gördüm. Orda hani rüyada değil. (?) şeklinde böyle dua ederken böyle yanımda duruyodu. Demeseydim hep açıkta görecektim diye. Şoka girdim o an. (...)” (Yavuz 2013).

Memoratin Kaynağı: Emine Yavuz. (Artvin / Arhavi)

Memoratin Konusu: Emine Yavuz’un oğlunun şehit olmasından sonra, oğlunu gerçek hayatta görmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Emine Yavuz, oğlunun şehit olmasından sonra hacca gider. Dua ederken oğlunun yanında olduğunu görür.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Gökhan Yavuz’un şehit olmasından sonra. 2008.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Mekke, Medine.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Emine Yavuz, Gökhan Yavuz.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: -

Memoratin Değerlendirilmesi: Oğlunun şehit olmasından sonra hacca giden Emine Yavuz, oğlunu burada dua ederken görür. O an çok şaşırır ve oğlunu gördüğünü çevresindekilere söyler bundan dolayı bir daha oğlunu göremez.

Emine Yavuz, oğlunu bir daha göremeyişini, yaşadığı olayı anlatmasıyla bağlantılı olarak yorumlar. Türk halk inançlarında yaşanan olay, eğer olumlu ise bunun anlatılmaması gerekir. “Bunun nedeni geleneğe göre anlatılan ‘iyi kategorisindeki’ tabiatüstü tecrübe ile elde edilen veya elde edilecek olan ‘iyi şey’in kaybolacağı söz konusu tecrübenin bir daha tekrarlanmayacağı inancıdır.”⁶⁷⁴ Bu memoratta da görme yoluyla bir iletişim kurulmuştur.

⁶⁷⁴ Özkul Çobanoğlu, **Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları**, s. 51.

Memoratta Yer Alan Motifler: F1010. Diğer Olağanüstü Olaylar: *Ölünün gerçek hayatta görülmesi.* **P231.** Anne ve oğlu. **V50.** Dua. **V532.** Mekke'ye giderek hacı olma.

43. “(...) E biz. Biz, ben iki sefer Hacca gittim. İki sefer Umreye gittim. Ben ikinci getmemde de ilk getmemde de hep yanımda gördüm ben bunu. ...Evet. Hep yanımda gördüm yani. Ondan sonra Umre'ye getmemde de dedi ki anne dedi sen gene mi geldin dedi. Böyle tam şeyin tavaf kapısının orda. He yavrum dedim. Şimdi bir de onun şeyine niyetleştım gidecem ama bu sene çok rahatsızım. Safra kesesinde taş var, onu aldıracam. (...)” (Bacak 2013).

Memoratin Kaynağı: Ayşe Bacak. (Tokat / Erbaa)

Memoratin Konusu: Ayşe Bacak'ın oğlunun şehit olmasından sonra, oğlunu gerçek hayatta görmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Ayşe Bacak, oğlunun şehit olmasından sonra iki kez umreye gider. Her ziyaretinde de yanında oğlunu görür. İkinci kez umreye gittiğinde, oğlu kendisiyle konuşur.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Âdem Bacak'ın şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Kâbe, tavaf kapısı.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Ayşe Bacak, Âdem Bacak.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Tavaf kapısı.

Memoratin Değerlendirilmesi: Ayşe Bacak, oğlunun şehit olmasından sonra iki kez umreye gider ve her iki gidişinde de oğlunu yanında görür. Son gidişinde ise oğlu kendisiyle konuşur. Memoratta, görme ve konuşma yoluyla iletişim kurulduğu görülmektedir. Şehitlerin ölmediği inancının bir yansıması olarak değerlendirilebilecek olan bu memoratta, şehit gerçek hayatta yaşananlardan da haberdardır ve her zaman ailesinin yanındadır.

Memoratta Yer Alan Motifler: E545. Ölünün konuşması. **F1010.** Diğer Olağanüstü Olaylar: *Ölünün gerçek hayatta görülmesi.* **P231.** Anne ve oğlu. **V532.** Mekke'ye giderek hacı olma. **Z71.** Formülistik Sayı: İki: *İki sefer.*

44. “(...) Mesela bir ay olmadı bile. Babasıynan balkonda oturduğumuz yerde resmen kafasını uzattı, camın şeyin kenarından, balkonun kenarından böyle

baktı, geçti. Demek ya mutlu oldu konuşuyoduk şey yapıyoduk. Hep onu konuşuyoduk. Yani ben de yanınızdayım diye. Öyle, çok fena oldum. Elim ayağım titredi, bi de şey yaptım. O oldu. (...)” (Karaer 2013).

Memoratin Kaynağı: Gülten Karaer. (Malatya)

Memoratin Konusu: Gülten Karaer’in oğlunun şehit olmasından sonra, oğlunu gerçek hayatta görmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Gülten Karaer, oğlunun şehit olmasından sonra, bir gün eşiyle balkonda oturur ve hep oğlundan bahsederler. O esnada, balkon kapısından başını uzatan Cevher Karaer, annesine bakıp geçer.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Cevher Karaer’in şehit olmasından sonra. Derlemenin yapılmasından⁶⁷⁵ yaklaşık bir ay öncesi.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Gülten Karaer’in balkonu.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Gülten Karaer, Cevher Karaer, Gülten Karaer’in eşi.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Balkonun kenarı, camın kenarı.

Memoratin Değerlendirilmesi: Gülten Karaer ve eşi, oğullarının şehit olmasından sonra balkonda otururlar ve her zaman olduğu gibi oğullarından bahsederler. Gülten Karaer, bir ara balkon camının kenarından oğlu Cevher Karaer’in kendisine baktığını görür. Gülten Karaer, oğlunu sürekli andıkları için oğlunun memnun olduğunu ve bu yüzden de kendilerine göründüğünü düşünür. Bu memoratta, görme yoluyla iletişim kurulmuştur. Memorat, şehidin gerçek hayatta yaşananlardan, düşünülenlerden haberdar olduğunun bir örneği niteliğindedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: **F1010.** Diğer Olağanüstü Olaylar: *Ölünün gerçek hayatta görülmesi.* **P210.** Karı – koca.

45. “(...) Ben şeyde Sefa - Merve’nin Merve’yi böyle dönerken üst kısımda, Sefa’dan çıktık Merve’ye dönerken o taş şeyin arasında ben on üç sene oldu gideli. Orda önümden geçti. Ama ben koştum, o koştı yetişemedim. ... Gerçeğini gördüm. (...)” (Karaer 2013).

Memoratin Kaynağı: Gülten Karaer. (Malatya)

⁶⁷⁵ 14.10.2013. tarihli derleme.

Memoratin Konusu: Gülten Karaer'in, oğlunun şehit olmasından sonra, oğlunu gerçek hayatta görmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Gülten Karaer, oğlunun şehit olmasından sonra hacca gider. Sefa ile Merve arasında dönerken oğlunu görür. Oğlunun peşinden koşsa da ona yetişemez.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Cevher Karaer'in şehit olmasından sonra. Gülten Karaer'in on üç sene önce hacca gittiği zaman.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Sefa ile Merve arası.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Gülten Karaer, Cevher Karaer.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Taş.

Memoratin Değerlendirilmesi: Gülten Karaer, Sefa ile Merve arasında koşarken, oğlunu görür. Oğlu önünden koşarak geçer, Gülten Karaer de oğlunun arkasından koşar ama ona yetişemez. Bu memoratta da görme yoluyla iletişim kurulduğu görülmektedir. Bu memorat, şehitlerin ölmediği inancına bir örnektir. Diğer memorat örneklerinde de olduğu gibi, şehit çoğu zaman kutsal topraklarda görülmektedir. Bu da şehidin sahip olduğu manevi mertebenin bir işareti olarak yorumlanabilir.

Memoratta Yer Alan Motifler: **F1010.** Diğer Olağanüstü Olaylar: *Ölünün gerçek hayatta görülmesi.* **P231.** Anne ve oğlu.

4.3.2.5.1.2. Şehit Babalarının Gördükleri

46. “(...) Oğlumun şehit olduktan sonra çok kişiler namaza başladılar, çok kişiler. Benim eşim namaz kılmazdı. Ben kılarken bana çok kızardı. Kızardı bana. Seni diyo Hacca göndericem ben daha gitmicem falan. Ama yazıldığımız zaman beraber benden güzel gitti, yaptı. Yani oğlumdan sonra doksan derece dönüş. Beş vakit namazında. Evet. Onu rüyasında görmüş. Onu rüya değil de boyle canlı gormüş, böyle bakarken böyle diyo. Böyle diyo yanımdaydı diyo. Sonra böyle yükseldi, yükseldi gitti diyo. Uçtu gitti diyo. Uçtu gitti diyo. O şekilde gördüm diyo. Artık eşim pek fazla göremiyo heralde çok üzülüyo mu bilmiyorum. Ben daha çok görüyorum. (...)” (Yavuz 2013).

Memoratin Kaynağı: Emine Yavuz. (Artvin / Arhavi)

Memoratin Konusu: Emine Yavuz, oğlunun şehit olmasından sonra, eşinin oğlunu gerçek hayatta görmesini anlatmaktadır.

Memoratin Özeti: Emine Yavuz'un eşi, oğlunun şehit olmasından sonra, oğlunu gerçek hayatta görür. Gökhan Yavuz'un yanında olduğunu gören baba, oğlunun yükselerek uçup gittiğini eşine anlatır. Ondan sonra da beş vakit namazına başlar, hacca gider.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Gökhan Yavuz'un şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Emine Yavuz, Gökhan Yavuz, Emine Yavuz'un eşi.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: -

Memoratin Değerlendirilmesi: Emine Yavuz'un eşi, oğlunu gerçek hayatta görür. Bundan sonra da beş vakit namaz kılmaya başlar, hacca gider. Daha öncesinde namaz kıldığı için eşine kızarken; yaşadığı olaydan sonra kendisi de namaz kılmaya başlar. Emine Yavuz'un eşi, oğlunu gerçek hayatta görür. Memorat, görme yoluyla oluşmuştur. Şehidin geride kalan ailesine dini yönden yardımcı oluşunun bir örneği olarak değerlendirebileceğimiz bu memoratta, şehidin babası oğlunu gördükten sonra dinin gereklerinden biri olan namaz ibadetine başlar ve hacca gider.

Memoratta Yer Alan Motifler: **F1010.** Diğer Olağanüstü Olaylar: *Ölünün gerçek hayatta görülmesi.* **P210.** Karı – koca. **P233.** Baba ve oğlu. **(T)V56.** Namaz. **V532.** Mekke'ye giderek hacı olma.

4.3.2.5.1.3. Şehit Kardeşlerinin Gördükleri/ Yaşadıkları

47. “(...) Evet, oğlum bazen hep benimleydi. Bazen kızım görür onu, küçüktü o zaman. Bir gün işte e Şehitliğe geliyoruz, kucağımda daha üç yaşında. Anne nereye gidiyoruz dedi. Dedim ki abine gidiyoruz. Ama abim burda dedi. A işte bak abim burda dedi. Hani, nerde? İşte bak diyo abim burda. Arabadayız, otobüsteyiz. Evet kızım abin orda, onunla beraber gidiyoruz dedim. Böyle, böyle çok şeyleri oldu işte. Şüheda, en küçük kızım Şühedaydı. (...)” (Hacıoğlu 2013).

Memoratin Kaynağı: Saadet Hacıoğlu. (Trabzon)

Memoratin Konusu: Saadet Hacıoğlu, oğlunun şehit olmasından sonra, kızının ağabeyini görmesini anlatmaktadır.

Memoratin Özeti: Saadet Hacıoğlu, oğlunun şehit olmasından sonra, küçük kızıyla Şehitlik’e oğlunu ziyarete gider. Otobüste giderlerken nereye gittiklerini soran küçük kız, ağabeyinin zaten yanında olduğunu söyler.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Coşkun Hacıoğlu’nun şehit olmasından sonra. Bazen, hep, bir gün.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Şehitlik, otobüs.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Saadet Hacıoğlu, Coşkun Hacıoğlu, Şüheda Hacıoğlu.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Otobüs.

Memoratin Değerlendirilmesi: Saadet Hacıoğlu, üç yaşındaki kızı Şüheda Hacıoğlu ile birlikte Şehitlik’e oğlunu ziyarete gitmek için otobüse biner. Otobüsteyken Şüheda Hacıoğlu, annesine ağabeyinin yanlarında olduğunu söyler ve ağabeyini işaret eder. Bu memoratta, görme yoluyla iletişim kurulmuştur. Şehidin geride kalan aile bireylerinin yanında olduğuna bir örnek olarak değerlendirilebilecek olan bu memoratta, ağabeyini üç yaşındaki kardeşi Şüheda görür. 37. memoratta olduğu gibi bu memorat için de denilebilir ki, şehidi ancak günahsız, saf ve masum olanlar görebilmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: F1010. Diğer Olağanüstü Olaylar: *Ölünün gerçek hayatta görülmesi*. P231. Anne ve oğlu. P253. Erkek ve kız kardeş. (T)V110. Dinsel Yapılar: Mezarlıklar: *Şehitlik*. Z71.1. Formülistik Sayı: Üç: Üç yaş.

4.3.2.5.1.4. Şehidi Tanıyan Akraba, Komşu, Arkadaş vb. Kişilerin Gördükleri/ Yaşadıkları

48. “(...) Mertebesi güzel. Silahı elinden kalmış, kimse alamamış. Komutan gidi, selam veriyi de görevin bitti diyi, eli açılıy da silahını alılar. Açan alamiler. (...)” (Zeynep Işık)

Memoratin Kaynağı: Zeynep Işık. (Malatya)

Memoratin Konusu: Cengiz Işık'ın şehit olduktan sonra silahını elinden bırakmaması anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Cengiz Işık, şehit olduktan sonra askerler Cengiz Işık'ın elinden silahını alamazlar. Bunun üzerine Cengiz Işık'ın komutanı gelir, Cengiz Işık'a selam verir, görevin bitti der. Cengiz Işık'ın eli açılır ve böylece Cengiz Işık'ın elindeki silah alınır.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Cengiz Işık'ın şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Cengiz Işık, komutan.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Silah.

Memoratin Değerlendirilmesi: Cengiz Işık, şehit olduktan sonra elindeki silahı bırakmaz ancak komutan gelip görevinin bittiğini söyler ve böylece Cengiz Işık'ın elindeki silah alınabilir. Şehidin görevine hala devam ettiğinin bir örneği olarak değerlendirilebilecek olan bu memoratla ilgili olarak Çanakkale Savaşı'ndan itibaren benzer anlatılarla karşılaşmaktayız. Silahını Bırakmayan Asker başlığı ile internette yapılan tarama sonuçlarında yukarıdaki memorat benzeri çeşitli anlatılarla karşılaşmıştır.

Memoratta Yer Alan Motifler: **F1010.** Diğer Olağanüstü Olaylar: *Şehidin elindeki silahı bırakmaması.* **P553.** Silahlar. **V290.** Diğer mukaddes şahıslar: *Şehit.*

49. “(...) Şu, bu kardeşimin kızı bir gün bizde misafir kaldı. Alt katta diğer kardeşim de kaldılar. Ben şimdi her zaman okurum da Cuma akşamları hiç bırakmam yani. O gece de Cuma gecesi idi. Kur'anını okudum. Kardeşimin iki kızı da bizde kaldılar. Semra sabah ezan okunurken kalkmış. Ezan okunuyo diye. Bu kardeşimin kızı oturuyo böyle yatakta bir bakıyo bir ayak sesi... Teyze diyo şöyle perdeyi tuttum diyo Tamer abim diyo yukardan üst kattan, botları diyo komando elbiselerine aşağıya iniydi diyo, gidiyo. (...)” (Vardar 2012.)

Memoratin Kaynağı: Nezafet Vardar. (Yugoslavya)

Memoratin Konusu: Tamer Vardar'ın şehit olmasından sonra, teyzesinin kızının yaşadıkları anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Nezafet Vardar, her akşam oğlu için Kur'an okur. Cuma akşamları ise daha fazla okur. Bir Cuma akşamı yine oğlu için Kur'an okur. O gün Nezafet Vardar'ın kardeşinin kızları kendisinde misafirdir. Sabah ezan okunurken, Nezafet Vardar'ın yeğeni uyanır ve yatakta otururken ayak sesleri duyar. Araladığı perdeden bakan Semra, Tamer Vardar'ın üst kattan komando elbiseleri ve botlarıyla aşağıya indiğini görür.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Tamer Vardar'ın şehit olmasından sonra. Bir gün, Cuma akşamları, sabah ezanı.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Nezafet Vardar'ın evi.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Tamer Vardar, Nezafet Vardar'ın kardeşinin kızı Semra.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Merdiven, ayak sesleri, perde, komando elbisesi, asker botu.

Memoratin Değerlendirilmesi: Nezafet Vardar'ın yeğeni Semra, sabah ezanı için uyanır. O esnada ayak sesleri duyar. Perdeyi aralayıp baktığında Tamer Vardar'ın asker botları ve komando elbiseleriyle merdivenlerden indiğini görür. Şehidin hayatta olduğunun bir göstergesi olarak yorumlanabilecek olan bu memoratta, görme yoluyla iletişim kurulduğu görülmektedir.

Türk halk inançlarında ölmüşlerin ruhunun huzura ermesi için onlara Kur'an okuma geleneği mevcuttur. "Kırım, Dağıstan, Azerbaycan, Anadolu, İran ve Irak Türklerindeki bir inanca göre ölümlerin ruhları Cuma akşamları evlerine gelir evin fertlerini adeta kontrol eder, onlar iyi ve güzel işler yapıyorlarsa, mesela Kur'an-ı Kerim okutup, helva kavurup aile ve çevre fertleri ile iyi geçiniyorlarsa, mutlu olarak dönerler."⁶⁷⁶ Memoratta Nezafet Vardar'ın her Cuma oğlu için Kur'an okuduğundan bahsedilmektedir. Cuma akşamı Nezafet Vardar'ın okuduğu Kur'an'dan hoşnut kalan Tamer Vardar'ın ertesi gün sabah ezanı okunurken evinden mutlu olarak ayrıldığını alıntıdan hareketle söylemek mümkündür.

⁶⁷⁶ Yaşar Kalafat, "Göklen Türkmenleri (= Türkmenistan) Halk İnançlarındaki Ölüm Temasına Dair Bazı Karşılaştırmalar", **TÜBAR-XXVIII**-/2010-Güz, s. 223, (Çevrimiçi) http://www.tubar.com.tr/TUBAR%20DOSYA/pdf/2010GUZ/kalafat_yaar_219-230.pdf, 19 Nisan 2014.

Memoratta Yer Alan Motifler: E402.1.2. Görünmeyen ruhun ayak sesleri. F1010. Diğer Olağanüstü Olaylar: *Ölünün görülmesi*. P298. Kız yeğen. (T)V302. Ezan. (T)V308. Kur'an-ı Kerim Okuma.

50. “(...) Yani bir de böyle komşum var benim Fehime yengemiz. Onun da oğlu Kemer’de barajda boğuldu. Barajda boğuldu o akşamüzeri gidiyo oğlunu ziyarete. Çeşmesinden su içiyo Tamer’in. Su içtikten sonra böyle bi duraklıyo. Duraklıyo... Bir bakıyo çeşmenin yan tarafında Tamer. Oğlum diyo annen diyo yandı kül oldu diyo evlatlarını da kaybetti diyo. Bak diyo ben de Bahattin’in yanından geliyorum. Git de anneciğin görsün seni diyo. O da ne cevap veriyo ona biliyo musun kızım? Diyor ki Fehime yenge annem Kur’an okuyor diyo. Annem Kur’anını bitirdikten sonra giricem diyo. Gel bakalım inanma şehitlerin şeyine! Hani böyle bazıları diyo ki neymiş şehitliği bilen biliyo bilmeyene yalan geliyo. (...)” (Vardar 2012.)

Memoratin Kaynağı: Nezafet Vardar. (Yugoslavya)

Memoratin Konusu: Tamer Vardar’ın şehit olmasından sonra, Nezafet Vardar’ın komşusunun Tamer Vardar’ı görmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Nezafet Vardar’ın Fehime adında bir komşusu vardır. Bu kadının oğlu, Kemer’de bir barajda boğulmuştur. Oğlunun mezarını ziyaret ettikten sonra Tamer Vardar’ın çeşmesinden su içen Fehime, çeşmenin yan tarafında Tamer Vardar’ı görür. Annesinin çok üzüldüğünü söyleyen, neden annesinin yanına gitmediğini soran Fehime’ye, Tamer Vardar annesinin Kur’an okuduğunu Kur’an okumayı bitirdiğinde yanına gideceğini söyler.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Tamer Vardar’ın şehit olmasından sonra. Akşamüzeri.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Tamer Vardar’ın çeşmesinin başı.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Tamer Vardar, Nezafet Vardar’ın komşusu Fehime.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Çeşme, su.

Memoratin Değerlendirilmesi: Nezafet Vardar’ın komşusu Fehime, Tamer Vardar’ın çeşmesinden su içerken çeşmenin yanında Tamer Vardar’ı görür ve onunla konuşur. Şehidin yeryüzünde olanlardan haberdar olduğu, verdiği cevaptan

anlaşılmaktadır. Şehitlerin ölmediği inancının bir örneği olan bu memoratta, görme ve konuşma yoluyla iletişim kurulmuştur.

Yaşanan olay, Nezafet Vardar tarafından şehitlerin manevi büyüklüğünün bir işareti olarak değerlendirilmiştir.

Memoratta Yer Alan Motifler: E545. Ölünün konuşması. F1010. Diğer Olağanüstü Olaylar: *Ölünün gerçek hayatta görülmesi.* P231. Anne ve oğlu. V290. Diğer mukaddes şahıslar: *Şehit.* (T)V305. Mezarlığı Ziyaret Etme. (T)V308. Kur'an-ı Kerim Okuma.

51. “(...) Bir de gene çok muhterem bir abimiz vardı. Allah rahmet eylesin. Torunlarını getiriyor parka. Hangisini anlatayım yavrum, hangisini anlatayım? Ve torunlarını getiriyö parka. Onlara leblebi alıyor. Sarı leblebi alıyor. O leblebiyi torunlarına yediriyor kendi de atıyor bir iki tane ağzına, adam boğuluyo. Boğuluyo adam. Ben diyo mosmor kesildim kızım diyo. Mosmor kesildim kızım diyo. Ölüyorum diyo artık diyo ölücem yani diyo. Mosmor kesildim. Bir el diyo omzuma Ramiz amca Ramiz amca çabuk çeşmeden su iç. Kızım diyo gittim çeşmeden su içtim diyor. Toparladım kendimi. Geldi bize adam iki gözü iki çeşme kızım dedi bana inanır mısın, inanmaz mısın dedi. Eee Ramiz amca dedim senin benden ne çıkarın olucak ki dedim. Yani inanmıyayım? Ama o da yani dili Kur'anlı bi adam. Dedi kızım dedi böyle böyle ben dedi torunlara leblebi aldım parkta dolaştırıyodum. Birkaç tane de ben attım ağzıma. Ben diyo, boğuldum diyo. Boğulunca ölüyodum diyo. Artık diyo mosmor kesildim diyo. Fakat diyo Allah seni inandırısın şöyle diyo omuzuma bir el Ramiz amca Ramiz amca çabuk çeşmeden su iç. Ben diyo suyu içtim diyo elimi yüzümü yıkadım. Toparladım kendimi. Adam ertesi gün bize geldi, anlatıyo. Yani şehitler ölmez deniliyo ya hakikaten ölmedi onlar. (...)” (Vardar 2012.)

Memoratin Kaynağı: Nezafet Vardar. (Yugoslavya)

Memoratin Konusu: Nezafet Vardar'ın tanıdığı olan Ramiz amcanın Tamer Vardar'ı şehit olduktan sonra görmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Nezafet Vardar'ın bir tanıdığı olan Ramiz amca, torunlarını parka götürür. Orada onlara leblebi alır, birkaç tane de kendisi yer. Yediği leblebiler

boğazına kaçar ve nefes alamaz. Mosmor kesilen Ramiz amcanın omzuna bir el dokunur ve çeşmemden su iç der. Ramiz amca, Tamer Vardar'ın çeşmesinden su içer ve kurtulur. Ramiz amca, yaşadığı olayı Nezafet Vardar'a anlatır.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Tamer Vardar'ın şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Park, Tamer Vardar'ın çeşmesi.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Tamer Vardar, Ramiz amca.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Park, leblebi, çeşme, su.

Memorataın Değerlendirilmesi: Nezafet Vardar'ın bir tanıdığı olan Ramiz amca, torunlarını parka götürdüğünde onlara leblebi alır. Birkaç tane de kendisi yer; fakat leblebiler boğazına takılır, nefes alamaz. Bu esnada, arkadan omzuna dokunan bir el çeşmeden su içmesini söyler. Böylece Ramiz amca, boğulup ölmekten kurtulmuş olur. Şehidin yeryüzünde olanlardan haberdar olduğu ve geride kalanlara yardımcı olduğu inancı, bu memoratta görülmektedir. Şehit, geride kalanların zor zamanlarda yardımcısı olmaktadır. Bu memoratta işitme ve dokunma yoluyla iletişim kurulduğu görülmektedir.

Nezafet Vardar, yaşanan olayın gerçek olduğundan şüphe duymaz. Çünkü Ramiz amca **dili Kur'anlı** biridir. Dini yönü kuvvetli olan böyle biri, yalan söyleyemez. Nezafet Vardar, yaşanan bu olayı şehitlerin ölmediği inancıyla bağlantılı olarak yorumlar.

Memoratta Yer Alan Motifler: E363.1. Ruh, acil zamanda yardım eder. E545. Ölünün konuşması. V50. Dua. V201. Allah. V290. Diğer mukaddes şahıslar: *Şehit*.

52. “(...) Daha ilk kabre toprağa verildiği gece tabi beni bırakmadı kardeşlerim, hısım akraba. Hep yatıya kaldık. İnan ki böyle yer yatakları yaptık öyle yatıyoruz. Bi teyzesi var. Dul teyzesi. 30 senedir bekar. Onun evini de şehit olmadan önce dedi ki bana, anne dedi bana ev almışsın ama dedi evimi dedi teyzeme ver, iki tane yetimi var. Teyzemin kira sorunu olmasın. Ben dedi terhis olup geldiğim zaman Pazariçi halkı derse ki dedi Tamer'in teyzesi yokluk yüzünden kötü yola düşmüş sizi dedi hiç affetmem. O teyzesi daha ilk gecesi, yarı bele kadar bizim oturma odasının camına gelmiş. O sakallı halinle. Sakallı bi resmi vardı. Bakıyım yanımda mı şey çerçevesi bozuldu onun da şey yaptım. Geziyorum ne zamandır onun çerçevesi için. O halinle

camdan bakıyor. Teyzesi dedi abla abla dedi. Tamer yanımızda Tamer dedi bakıyo bize abla dedi. Bu halinle şu yarı bele kadar camdan daha o gece gelmiş. O teyzesi gördü. Dört üç numara kardeşim. Yani şehitler ölmez kızım, hakikaten onlar ölmedi. Biz yaşarken öldük. Biz yaşarken öldük. Çok zor, çok zor ama napalım yaşıyoruz. Kabristanlarımız yüz metre ilerde amcanla ikimizin de, ama giremiyoruz diri yere. Allah'ın verdiği canı da almak çok günah. Onun için yaşıyoruz bak 18 senedir yaşıyoruz. Yaşıyamayız dedik ama yaşıyoruz kızım. Allah yani devletimize zeval vermesin. Kötülere de fırsat vermesin. Bu terör belası bitsin artık. Biz yandık başka analar yanmasın. Kendimi işte böyle anılarla, onun güzel hatıralarıyla avutmağa çalışıyorum. (...)" (Vardar 2012.)

Memoratin Kaynağı: Nezafet Vardar. (Yugoslavya)

Memoratin Konusu: Tamer Vardar'ın defnedildiği gece, teyzesinin Tamer Vardar'ı görmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Tamer Vardar'ın defnedildiği gece, Nezafet Vardar'ı kardeşleri yalnız bırakmaz. Hepsi Nezafet Vardar'ın evinde kalır. Nezafet Vardar'ın kardeşlerinden biri duldur ve Tamer Vardar şehit olmadan önce annesine, kendisi için aldıkları evi teyzesine vermelerini söyler. Bu teyzesi, gece oturma odasının penceresinde Tamer Vardar'ı görür.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Tamer Vardar'ın defnedildiği gece.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Nezafet Vardar'ın oturma odası.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Tamer Vardar, Tamer Vardar'ın teyzesi.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Cam.

Memoratin Değerlendirilmesi: Tamer Vardar'ın defnedildiği gece, Nezafet Vardar'ın kız kardeşi, oturma odasının camında Tamer Vardar'ı sakallı bir şekilde görür. Nezafet Vardar, bu memoratı aktarırken şehitlerin gerçekten ölmediğini söyler.

Türk halk inançlarına göre, cenaze evinde belli bir süre ışık yakılır. Bunun sebebi "ölünün ruhunun eve geldiği"⁶⁷⁷ inancıdır. Evine gelen ruh, ışık sayesinde

⁶⁷⁷ Yaşar Kalafat, **İslamiyet ve Türk Halk İnançları**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996, s. 35.

yolunu şaşırmayacaktır. Tamer Vardar'ın defnedildiği gün eve gelmesi, bu inanış doğrultusunda değerlendirilebilir.

Yukarıdaki memorat, görme yoluyla kurulan iletişim sonucunda meydana gelmiştir.⁶⁷⁸

Memoratta Yer Alan Motifler: F1010. Diğer Olağanüstü Olaylar: *Ölünün gerçek hayatta görülmesi*. **P294.** Teyze, hala. **V50.** Dua. **V201.** Allah. **V290.** Diğer mukaddes şahıslar: *Şehit*.

53. “ (...) Şehit olduğu gün benim eşim Bosna'daydı. Ee kardeşimin de kızı Almanya'da. Bunlar birbirlerini hani onu o bu dayısını baba gibi hani öyle koydu. O da onu oğlu gibi koydu. Hep böyle boş zamanlarında onla ya da ben hani güzel bi yemek yapım dayısının sevdiği anne koy dayıma götürüyüm, o bunu çok seviyo hani o kadar bağlı. Ee sabah olay olmuş işte. O gün bizim annemin üst katında oturan bir kadının kızı her gün annesine ya Onur'u çok çok iyi tanıyan birisi. Ee şey evine doğru gidiyo. Dayısının dükkanın karşısında bunu görüyö. Aa Onur ne zaman geldin sen demiş. O da demiş yenge ben izne geldim demiş. Saçları kısa falan. Onla konuşmuşlar. Sonra akşamında gitmiş. O kadının kocası demiş ki Neriman demiş Nuray'ın oğlu şehit olmuş. O şey o ya ne saçmalıyosun demiş. Ben bugün daha gördüm onu izne gelmiş, saçları kısaydı. Bana izne geldim dedi. Ondan sonra aaa kadın kesinlikle inanmamış ancak sağdan soldan duyup gelip görünceye kadar... Öyle... Hani daha en baştan...” (Koç 2013.)

Memoratin Kaynağı: Nuran Koç. (Trabzon)

Memoratin Konusu: Onur Koç'u tanıyan bir kadının, Onur Koç'un şehit olmasından sonra onu görmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Nuran Koç'un annesinin üst katındaki kadının kızı, Onur Koç'un dayısının dükkanının karşısında Onur Koç'u görür. Askerden ne zaman geldiğini soran kadına, Onur Koç izne geldiğini söyler. Kadının eşi akşam eve gelir ve Onur

⁶⁷⁸ Ölünün gerçek hayatta görülmesiyle ilgili benzer anlatı metni için bkz. Nevzat Gözaydın, “Ölü ve Ölümle İlgili Anlatılar Kataloğu Üzerine: IV”, **Gazi Üniversitesi Basın- Yayın Yüksekokulu Dergisi**, 1984/6, Ankara, s. 138.

Koç'un şehit olduğunu söyler. Kadın inanamaz, daha sabah Onur'u gördüğünü ve Onur'un kendisine izne geldiğini söylediğini belirtir.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Onur Koç'un şehit olduğu gün.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Onur Koç'un dayısının dükkanının karşısı.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Onur Koç, Onur Koç'un kendisiyle konuştuğu Neriman.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Onur Koç'un dayısının dükkanının karşısı.

Memorataın Değerlendirilmesi: Onur Koç'un şehit olduğu gün, Nuran Koç'un annesinin komşusu olan kadının kızı, Onur Koç'un dayısının dükkanının karşısında Onur Koç'u görür ve onunla konuşur. Onur Koç, izne geldiğini söyler. Onur Koç'la konuşan kadının eşi akşam eve gelir ve Onur Koç'un şehit olduğunu söyler; fakat kadın buna inanamaz. Bu memoratta, görme ve konuşma yoluyla iletişim kurulduğu görülmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: E545. Ölünün konuşması. F1010. Diğer Olağanüstü Olaylar: *Ölünün gerçek hayatta görülmesi*. V290. Diğer mukaddes şahıslar: *Şehit*.

54. Mesela kardeşimin kızına okuldayken arkasından bi el dokunmuş. Öğretmeni varmış, bi de bi kaç arkadaşı... Arkasından bi el dokunmuş, o dönmüş hani okuldakilerden biri, arkadaşlardan biri dokundu diye. Dönüp bakınca Onur, Onur'u görmüş. Ee tekrar dönmüş, bi tek ben mi görüyorum hani herkes mi görüyo gibi. Bakmış kimse görmüyo, tekrar dönmüş bayılmış orda hatta. Orda ayıltmışlar onu. Hani oluyo... oluyo... Allah'ın lutfu. Evet... Yani... (...)" (Koç 2013).

Memorataın Kaynağı: Nuran Koç. (Trabzon)

Memorataın Konusu: Onur Koç'un şehit olmasından sonra, yeğeninin Onur Koç'u görmesi anlatılmaktadır.

Memorataın Özeti: Onur Koç'un şehit olmasından sonra, Nuran Koç'un kardeşinin kızı, okuldayken arkasından bir elin kendisine dokunduğu hisseder, döner ve Onur Koç'u görür. Tekrar dönüp bakar ve kimsenin Onur Koç'u görmediğini, sadece kendisinin gördüğünü anlayınca bayılır.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Onur Koç'un şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Okul.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Onur Koç, Nuran Koç'un kardeşinin kızı.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: -

Memorataın Değerlendirilmesi: Nuran Koç'un kardeşinin kızı, okuldayken arkadan bir elin kendisine dokunduğunu hisseder, arkasını dönüp baktığında Onur Koç'u görür. Sadece kendisinin Onur Koç'u gördüğünü anlayınca bayılır. Şehitlerin ölmediği inancının örneği olarak değerlendirebileceğimiz bu memoratta, görme ve dokunma yoluyla kurulan bir iletişim görülmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: **F1010.** Diğer Olağanüstü Olaylar: *Ölünün gerçek hayatta görülmesi.* **P298.** Kız Yeğen. **V201.** Allah. **V290.** Diğer mukaddes şahıslar: *Şehit.*

55. "(...) Birebir birebir biraz önceki bey onu görmüş. Geldi buraya akrabamız o Umreye gittiler. Ee birebir görmüşler. Şey yapmış ee Umrede diyo tavaf ediyoduk eşimle beraber diyo. Ee birden diyo Kemal çıktı diyo böyle diyo. Eşime dedim ki diyo bak Kemal Kemal o da döndü, baktı. Tabi o kalabalıkta biz sadece gördük diyo böyle. Ama gördük diyo. Birebir gördük diyo. (...)" (Taşçı 2013).

Memorataın Kaynağı: Hamiye Taşçı. (Gümüşhane)

Memorataın Konusu: Kemal Taşçı'nın şehit olmasından sonra, Kâbe'de görülmesi anlatılmaktadır.

Memorataın Özeti: Kemal Taşçı'nın akrabaları, Kemal Taşçı'nın şehit olmasından sonra Umre'ye giderler. Kâbe'de tavaf ederken Kemal Taşçı'yı görürler.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Kemal Taşçı'nın şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Kâbe.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Kemal Taşçı, Kemal Taşçı'yı gören akrabalar.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: -

Memorataın Değerlendirilmesi: Kemal Taşçı'nın akrabaları Kabe'de tavaf ederken Kemal Taşçı'yı görürler. Memoratta, görme yoluyla iletişim kurulmuştur.

Memoratta Yer Alan Motifler: **F1010.** Diğer Olağanüstü Olaylar: *Ölünün gerçek hayatta görülmesi.* **P210.** Karı – koca. **P290.** Akriba. **V290.** Diğer mukaddes şahıslar: *Şehit.* **V532.** Mekke'ye giderek hacı olma.

56. “(...) Sonra gine bi tanesi dedi ki bana amcamın gelini. O çayın başında oturuyo. A dedi bir gün dedi onu ben gördüm dedi bi çocukla beraber burda dedi. Yanına yaklaşıp soracaktım napıyosun diye dedi. Birden dedi şehit olduğu aklıma geldi dedi. Ondan sonra öyle gördüm dedi. Onun dediği yerde de bi şehit daha var şurda [Bir mezarlığı işaret eder.] Sedat. Sedat onun dediği yerde ailesi. Dedim belki odur, beraberdirler heralde. Öyle diye düşündüm. Bilmiyorum artık. Bizim düşüncelerimizle gerçekten bir ilgisi var mı yok mu bilmiyorum tabi. (...)” (Bayraktar 2013).

Memoratin Kaynağı: Gönül Bayraktar. (Şebinkarahisar)

Memoratin Konusu: Ceyhun Bayraktar’ın şehit olmasından sonra, Gönül Bayraktar’ın amcasının gelininin Ceyhun Bayraktar’ı görmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Gönül Bayraktar’ın amcasının gelini, Ceyhun Bayraktar’ı yanında biriyle çayın başında görür. Yanına gidip burada ne yaptığını sormak ister; fakat sonra Ceyhun Bayraktar’ın şehit olduğu aklına gelir. Gönül Bayraktar, Ceyhun Bayraktar’ın yanındaki kişinin şehit Sedat olduğunu düşünür. Sedat’ın ailesi, Gönül Bayraktar’ın amcasının gelininin oturduğu yerde, gölün başında oturmaktadır.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Ceyhun Bayraktar’ın şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Bir çayın başı.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Gönül Bayraktar’ın amcasının gelini, Ceyhun Bayraktar, Ceyhun Bayraktar’ın yanındaki kişi (Sedat).

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Çay.

Memoratin Değerlendirilmesi: Gönül Bayraktar’ın amcasının gelini, Ceyhun Bayraktar ve yanındaki kişiyi, evinin yakınındaki çayın başında görür. İlk başta Ceyhun Bayraktar’ın yanına gidip burada ne yaptığını sormak isterse de daha sonra onun şehit olduğu aklına gelir. Gönül Bayraktar, Ceyhun Bayraktar’ın yanındaki kişinin Ceyhun Bayraktar’ın arkadaşı ve onun gibi şehit olan Sedat olduğunu düşünür. Çünkü Sedat’ın ailesi de aynı çayın yakınında oturmaktadır. Bu memoratta görme yoluyla iletişim kurulmuştur.

Memoratta Yer Alan Motifler: F1010. Diğer Olağanüstü Olaylar: *Ölünün gerçek hayatta görülmesi*. V290. Diğer mukaddes şahıslar: *Şehit*.

57. “(...) Evet, Kâbe’de beraberdik. ... Rüyada değil gerçek hayatta, tavaf ederken ben onu yanımda hissettim. Bi yere gidemiyodum, çıkamıyodum. Arafat Dağı’na şey ama değil bi sefer çıkamıyodum. Sonra bi şey oldu ben o dağı çıktım ama nasıl çıktığımı anlamadım. Sonra otele geldim bi teyzemiz yatıyordu otelde. Dedi ki Saadet Hanım dedi oğlunu sana gönderdim, aldın mı? Nasıl yani dedim. Rüya mı gördün? Hayır dedi. Oğlun buraya geldi, seni sordu. Ben onu sana yolladım. Dedim ki haa aldım dedim. Ben o dağı çıkamıyodum sonra birden bişi oldu, yürümeye başladım. Yürüyemiyodum, ayaklarım çok ağrıyordu. Bişi oldu ben yürüdüm. Koca dağı çıktım, indim, hiç bişi anlamadım. Ben oğlumu eee orda benlendi ve bunu biraz yaşadık. Teyze, o yanımızdaki hanım böyle anlattıydı. (...)” (Hacıoğlu 2013).

Memoratin Kaynağı: Saadet Hacıoğlu. (Trabzon)

Memoratin Konusu: Coşkun Hacıoğlu’nun, Arafat Dağı’na çıkamayan annesine şehit olduktan sonra yardım etmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Saadet Hacıoğlu, oğlunun şehit olmasında sonra hacca gider. Kâbe’yi tavaf ederken oğlunu yanında hisseden Saadet Hacıoğlu, Arafat Dağı’na bir türlü çıkamaz, kendinde o gücü göremez. Sonra nasıl olduğunu bilemeden o dağı çıkar. Otele geldiğinde tanıdıkları bir hanım, oğlunu kendisine gönderdiğini kendisini görüp görmediğini sorar. Oğlunun otele geldiğini ve kendisini sorduğunu öğrenen Saadet Hacıoğlu, Arafat Dağı’na oğlunun yardımıyla çıkmış olduğunu anlar.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Coşkun Hacıoğlu’nun şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Kâbe, Arafat Dağı, otel.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Saadet Hacıoğlu, Coşkun Hacıoğlu, Saadet Hacıoğlu’yla birlikte hacca giden teyze.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Arafat Dağı, otel.

Memoratin Değerlendirilmesi: Saadet Hacıoğlu, hacca gittiğinde oğlunun kendisiyle birlikte olduğuna inanır. Bir türlü çıkamadığı Arafat Dağı’na oğlunun yardımıyla çıktığını düşünür. Çünkü kendisiyle beraber hacca gelen yaşlı bir teyze oteldeyken Coşkun Hacıoğlu gelir ve bu teyzeye annesini sorar. Teyze de Coşkun Hacıoğlu’na annesinin yerini söyler. Saadet Hacıoğlu, bu durumu otele geldiğinde öğrenir. Coşkun Hacıoğlu’nun teyzeyle olan iletişimde görme ve konuşma; annesiyle olan iletişimde ise hissetme kanalı etkili olmuştur. Şehidin

geride kalan ailesine yardımcı olduğu, zor zamanlarında onların yardımına yetiştiği yukarıdaki memorattan anlaşılmaktadır. Bu memorat, şehitlerin ölmediği inancına bir örnektir.

Memoratta Yer Alan Motifler: E363. Ruh, yaşayanlara yardım için döner. **E545.** Ölünün konuşması. **P231.** Anne ve oğlu. **V110.** Dini Yapılar: *Kâbe*. **V290.** Diğer mukaddes şahıslar: *Şehit*.

4.3.2.5.2. Şehidi Tanımayan Kişilerin Gördükleri/ Yaşadıkları

58. “Burda Kur’an okuyo. Kocası su almağa gitmiş. Oturunca burda geldi dedi bi çocuk bana. Ama resimleri daha koymamıştım ben. Mezar da yapılmamış. Geldi diyo başıma dikildi. Teyze demiş ha selam vermiş, başın sağ olsun. Sağ ol oğlum demiş. Kaldırdım diyo kafamı diyo. Bi göreyim diyo yakışıklı mı yakışıklı diyo çakır gözlü diyo nasıl bi çocuk. Ben hala okuyom diyo. Başımda duruyo ayrılmıyo. Baktım diyo kocam geliyo. Bak burdan [Kadının oğlunun mezarını işaret eder.] diyo kalktı o mezara [Naci Çakar’ın mezarını işaret eder.] diyo. Resim yoktu yani. Resim görsün de kadın desin. Şu mezara girdi dedi. Yok, ordan dedi bi daha yok oldu. Kayboldu diyo. Gelmiş kocası, demiş niye geldin demiş sen? Kocası da öğretmen kadının. Demiş ne oldu ne var? Ay demiş yakışıklı bi çocuk bana geldi. Selam verdi. Baş sağlığına diledi demiş. Bi de o kadar güzel boylu boslu o saçları demiş böyle kabarık, çakır gözlü. Ya demiş sen rüya mı gördün? Adam demiş ben rüya görmedim. Uyumuyodum Kur’an okuyom. Başıma dikildi. Öyle mi demiş. Demiş aa demiş şehitlerden biri seni iyi yani insana geliyolar. Ordan diyo. Resimler koyuldu. Geldik biz beyimle. Kalktı kadın geldi yanıma. Ben diyo senin çocuğun geldi konuştum. Aa dedim sen nasıl tanıyon çocuğumu geldi konuştu? Ya diyo ben Kur’an okuyodum. Geldi yanıma diyo. Hem selam verdi hem baş sağlığına dedi. Diyo kocam gelmeseydi biraz hala diyo yanımda oturcaktı. O gelince diyo burdan diyo bu mezara kayboldu. Bak bu çocuk geldi diyo kadın bana. Resimleri görünce diyo bu çocuk diyo bana geldi. Ama kadını çoktan görmedim.

Kocası öğretmendi. Öldü artık sağ. Baya hastaydı kadın. Şeker hastasıydı. Görmemişim bak kaç kere geliyoruz hiç görmedim. Ne kocasını ne onu. Bak şehitler ölmez diyolar ya. Bak iyi insana geliyolar gene. “ (Çakar 2012).

Memoratin Kaynağı: Bakiye Çakar. (Manastır)

Memoratin Konusu: Naci Çakar’ın bir şehit annesiyle konuşması anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Şehit oğlu için Edirnekapi Şehitliği’nde Kur’an okuyan bir kadının yanına Naci Çakar gelir ve başın sağ olsun der. Bir süre Kur’an okuyan kadının başında bekleyen Naci Çakar, kadının eşinin geldiğini görünce kendi mezarına doğru yürür ve mezarın içine girer. Bakiye Çakar, Naci Çakar’ın mezar taşına fotoğrafını koyduğunda kadın bu fotoğraftaki kişinin kendisiyle konuşan çocuk olduğunu görür. Yaşadığı olayı Bakiye Çakar’a anlatır.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Naci Çakar’ın şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Edirnekapi Şehitliği, mezar.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Naci Çakar, şehit annesi, şehit babası, Bakiye Çakar.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Su, Kur’an, resim.

Memoratin Değerlendirilmesi: Şehit annesi, oğlunun kabri başında Kur’an okurken başında birinin beklediğini hisseder, başını kaldırıp baktığında bir çocuk kendisine selam verip baş sağlığı diler. Kadının eşinin geldiğini görünce, Naci Çakar uzaklaşarak mezarına girer. Yaşadığı olayı eşine anlatan kadına, eşi **şehitlerin iyi insanlara görüldüğünü** söyler. Buradan şehitlerin iyi insanlara görüldüğü inancına ulaşılmaktadır.

Şehitlerin ölmediği inancının bir örneği olarak değerlendirilebilecek olan bu memoratta, görme ve konuşma yoluyla bir iletişim kurulduğu görülmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: **E545.** Ölünün konuşması. **F1010.** Diğer Olağanüstü Olaylar: *Ölünün gerçek hayatta görülmesi.* **P210.** Karı – koca. **V254.** Selamlaşma. **V290.** Diğer mukaddes şahıslar: *Şehit.* **(T)V308.** Kur’an-ı Kerim Okuma.

4.3.2.6. Şehit Yakınlarının Gerçek Hayatta Yaşadığı Bazı Olaylar

59. “(...) Yani sonra şehit olduğu zaman işte o şekil haber geldi. Ee akşam oldu. Sabah 9’da şehit oluyor Cuma günü. Ee Ağustosun 16’sı Cuma günü de doğmuştu. Ağustosun 16’sı 72 tarihinde doğdu. 94 tarihinin 22 Nisan Cuma sabahı da 9’da şehit oldu. O günü haber geliyo tabi bizim Hollanda’dan, Almanya’dan, İsveç’ten hep hısım akrabalar geldi. Onun naaşını getiren komutanlar da geldi. Bir gece misafirimiz oldular. 23 Nisan dolayısıyla 1 gece Gümüşsuyu Askeri Hastanesi’nde misafir kaldı. Eee bütün o uzaktaki akrabalarımız da geldi. Ondan sonra işte tören düzenlendi. Yani ben o zaman bir robot gibiydim. Robot gibiydim. Ama şöyle bir şeyim var. Geldiler, bana dediler ki doktorlar iğne yapalım, cesaret iğnesi. Hayır dedim, istemiyorum dedim. Ben Allahıma yöneldim dedim. Benim oğlum şehit oldu. Ona sözüm var dedim ağlamıcam. O beni ağlarken görürse dedim yine üzülür ve ona böyle gözyaşımı akıtmadan Allah o cesareti verdi. Şimdi gasteciler geliyo bana röportaj yapmaya. Konuşmaya diyorlar nasıl konuşucak bu kadın? Fakat oturdum kızım Gümüşsuyu Askeri Hastanesi’nde masada şöyle ben otururken Rabbim bana bir dosya kâğıdında ne konuşacağımı o kâğıtta. Kâğıt yok diyorlar senin önünde, nerden söylüyorsun bunları? Ben konuşmuşum ben de bilmiyorum nasıl konuştum. Ama bana bir kâğıt halinde yazılı gözükte. Bak kalben inanıyorum buna Rabbimin gücüne, kudretine bana güç verdi.(...)” (Vardar 2012).

Memoratin Kaynağı: Nezafet Vardar. (Yugoslavya)

Memoratin Konusu: Nezafet Vardar’ın oğlunun şehit olmasından sonra kendisine gösterilen bir kâğıttan konuşma yaptığı anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Tamer Vardar’ın şehit olmasından sonra, gazeteciler Nezafet Vardar’la röportaj yapmaya gelirler. Nezafet Vardar, Allah tarafından kendisine gösterilen bir dosya kâğıdında yazılı olanları okuyarak konuşmasını yapar.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Tamer Vardar’ın şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Gümüşsuyu Askeri Hastanesi.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Nezafet Vardar, gazeteciler.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Kâğıt.

Memorataın Değerlendirilmesi: Nezafet Vardar, oğlunun Şehit olmasından sonra gazetecilerle röportaj yapar. Bu röportaj esnasında söylemesi gerekenlerin hepsi, bir dosya kâğıdında kendisine gösterilir. Nezafet Vardar, Allah'ın kendisine güç ve kuvvet verdiğine inanır.

Yukarıdaki memoratta, görme yoluyla iletişim kurulduğu görölmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: F1010. Diğer Olağanüstü Olaylar: *Allah tarafından gösterilen bir kağıt üzerindeki yazıların okunması yoluyla konuşma yapılması. P231.* Anne ve oğlu. **V201.** Allah. **V290.** Diğer mukaddes şahıslar: *Şehit.*

60. “(...) Benim evimde Şahit olduğum bi Şey var. Ben oğlumu işte bi hafta, on gün geçti mi bilmiyorum. Benim evim dubleks. Mutfak, üst katta. Orda böyle yaptırmıŐtı. İşte spor kulübünde o antrenörü resimlerini yaptırmış. Böyle kalın ama karton gibi biraz büyükçe. AsmıŐlardı her yere. Ben onu böyle koydum bi demir var. Doğal gaz kombinin borusu var. Şu kadar arası var. Kombi ile onun arasına sıkıŐtırdım. Yani hiçbir Şekilde düşme Şeyi yok. Ondan sonra ee bi gece ben Kur'an okudum. İndim alt katta yatak odası. Kızım da o zaman burda tören yapılırken askerler atıŐ yaptılar. Üç kere silah atıŐ yapıyolar... Herkese yapıyolar. Orda boŐta bulunmuş. Çok korkmuş. O Şimdi yukarda yatmıyo illa benimle yatacak. Babasıyla benim yattığım odada uyuyo o da. Ben Kur'an okudum aşağıya indim. Tam yatağa girerken kızım uyandı. Uyanınca ee yukardan bi ses geldi. Ben de hep orda masa var hemen o Şeyin önünde sandalyeler var. Yani o resme ulaşmak için gerçi onun oraya ulaşmak için oraya kadar gelebilenin oraya gitmesi için sandalyeyi çekmesine gerek yok. Ama kendini belli etmek istediğini düşünüyorum. Ondan sonra indim. Bu sandalyeler çekilirken nasıl ses çıkar o Şekilde ses çıktı. Kızım da o arada uyanmıŐtı. Şey benim geldiğimi duyunca kızım anne noluyo dedi. Yok bi Şey kızım dedim. Arkada komşunun hani köpeği bi yere çarpıyodur heralde dedim. Olur mu anne hayır dedi üst kattan geldi dedi. Ben biliyorum ama kızım hani daha çok Şey yapmasın diye hayır dedim. Şimdi kalkıcam yukarı çıkıcam bu sefer daha emin olcak. E işte sandalyeler çekildi. O karton gibiydi ya büyük ve kalın resim. O ee Şeylerin fayansların üstüne

nasıl düşer tık tık resim... ee sabah bi uyandım bu tarafta. Kesinlikle sıkışmış hiçbir şekilde oynamaz. Ama belki de diyorum ben o resme hep orda otururdum hep o resme bakardım. Belki hani ben ona bakıp üzülüyorum, ağlıyorum diye onu istemiyorum anlamında yaptıysa ama yani kızım da ona şahit yani. Psikolojim bozuk da olan bi şey değil yani. Tabi bana öyle gelecek bi şey de yoktu zaten. Kesinlikle eminim yani. Ve kızım da orda emin. E yani psikolojiyle alakası yok onun. Zaten inanmıyosan Allah sana zaten öyle şeyleri göstericeğini düşünmüyorum. Sen zaten inanmıyosun. E ama böyle durumlarda Allah’a inanıp sığınıyosan, Allah’a dayanıyosan o da sana güzelliklerinden güzellikler gösterir yani. (...)" (Koç 2013).

Memoratin Kaynağı: Nuran Koç. (Trabzon)

Memoratin Konusu: Nuran Koç’un kendi evinin mutfağında kızının ve kendisinin duyduğu ses anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Nuran Koç, oğlunun şehit olmasından sonra oğlu için sürekli Kur’an okur. Bir gün yine Kur’an okur ve yatmak için odasına gider. Bu sırada mutfaktan gelen çeşitli sesler duyar. Kendisiyle beraber uyuyan kızı da bu sesleri duyar. Kızını korkutmamak için bir şey söylemeyen Nuran Koç, ertesi gün mutfakta oğlunun fotoğrafının yerinden oynadığını görür. Nuran Koç, mutfaktaki fotoğrafın karşısına geçip üzülüp ağladığı için oğlunun bu durumdan rahatsız olduğunu düşünür.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Onur Koç’un şehit olmasından sonra. Onur Koç’un şehit olmasından bir hafta ya da on gün sonra.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Nuran Koç’un evi, mutfağı, yatak odası.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Nuran Koç, Nuran Koç’un kızı, Onur Koç.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Onur Koç’un fotoğrafı, masa, sandalye.

Memoratin Değerlendirilmesi: Onur Koç’un şehit olmasından sonra, annesi mutfaka oğlunun fotoğrafını koyar ve sık sık fotoğrafın karşısına geçip oğlunu düşünür, üzülür. Her gün oğlu için Kur’an okuyan Nuran Koç, bir gece yine Kur’an okuduktan sonra odasına gider. Yatacağı esnada mutfaktan çeşitli tıktırılar duyar. Kendisiyle birlikte uyuyan kızı da sesleri duyarak uyanır. Nuran Koç, ertesi gün mutfakta bulunan resmin yerinden kaydığını görür. Nuran Koç yaşadığı bu durumu,

oğlunun kendisinin üzülp ağlamasından rahatsız oluşuyla alakalı görür. Memoratın uyarıcı bir işleve sahip olduğu söylenebilir.

Nuran Koç, Allah'a inanıp güvendiği için Allah'ın da kendisine böyle şeyler yaşattığını düşünür.

Memoratta duyma ve görme yoluyla bir iletişim kurulduğu görülmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: E363.3. Ruh, yaşayanları uyarır. F1010. Diğer Olağanüstü Olaylar: *Mutfaktan gelen bir ses*. P231. Anne ve oğlu. P232. Anne ve kızları. V201. Allah. V290. Diğer mukaddes şahıslar: *Şehit*. (T)V308. Kur'an-ı Kerim Okuma. Z71.1. Formülistik Sayı: Üç: Üç kere.

61. “(...) İşte oğlum şehit geldi şehit getti yavrum. Ben bi daha kızım o şehitti ya şimdi ben o gün agladım agladım. Şimdi bizim çevre Malatya’da hepsi geliyolar ya ben ahşama kadar böyle çırpındım çırpındım. Ben sabaha kadar uyumadım. Kızım gittim o suyun önüne ya dedim ya Rabbim sen beyle bana layık gördün. Sen verdin sen beyle aldın. Mürvetimi, yavrumun mürvetini bugün bana göster. Yalvardım kızım sana söylemiyorum geldim ufak bi dersim vardı. Çektim, Allah’ım sabır verdi. Sabah namazımı kıldım çocuğum tam 10 dakika kapiye geldi ya tam indim ki ben yavruum seni beyle beklemiydim teskereni bekliydim. Allah tarafından onu söyle... açıklamam. Gözümün önünde böylee sıcak su geldi. Onu bilmedim ki şehit olmuş. Gözümün önünde başka türlü geldi. Gelinceee ben öyle Levent Cami’sine gittim. Orda tören yapıldı. Buraya [Şehitlik’e] geldik, orayı [kabrini işaret eder] da defin. Orda tam defin etti gün aynı yere yine gözümün önünde oldu. Üç kızım da kolumda eyle defin ettiler. Eve gittik. Tam kapıdan içeri gireceyik kızıma dedim kız Makbulee kızımın ismi Makbule böyle... Anneciğim dedi kimseye söyleme aynı bana da öyle oldu. Kardeşim şehit oldu, şehit. Artık gelmez. İşte öyle öyle bitti işte. Ne rüyalar gördüm kızım ne rüyalar gördüm. Rabbim her şeyi bana gösterdi. Babasına gösterdi. Kız kardeşine gösterdi. Rabbim eyle layık gördü. Eyle aldı. Rabbim ne biliyim kızım işte bu kadar. (...)” (Bayhatun 2013).

Memoratin Kaynağı: Emine Bayhatun. (Malatya)

Memoratin Konusu: Emine Bayhatun'un oğlunun şehit olmasından sonra, gerçek hayatta gördükleri anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Emine Bayhatun, oğlunun şehit olmasından sonra çok üzülür, ağlar. Suyun başına gider ve oğlunun mürüvvetini kendisine göstermesi için Allah'a dua eder. Oğlunun naaşı evin önüne geldiğinde, Allah tarafından Emine Bayhatun'un gözünün önüne başka görüntüler gelir. Levent Cami'ndeki cenaze töreninden sonra Edirnekapı Şehitliği'ne Necmettin Bayhatun'u defnetmeye geldiklerinde yine Emine Bayhatun'un gözünün önüne farklı görüntüler gelir. Eve geldiklerinde gözünün önüne gelenleri kızına anlatmak ister, kızı aynı şeyleri kendisinin de gördüğünü söyler.

Memoratta Yer Alan Zamanlar: Necmettin Bayhatun'un şehit olmasından sonra. Necmettin Bayhatun'un naaşının kapının önüne geldiği zaman, naaşın Edirnekapı Şehitliği'ne getirildiği zaman.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Emine Bayhatun'un kapısının önü, Levent Cami, Edirnekapı Şehitliği.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Emine Bayhatun, Emine Bayhatun'un kızı Makbule.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Su, naaş.

Memoratin Değerlendirilmesi: Necmettin Bayhatun'un şehit haberi geldikten sonra annesi sürekli ağlar, o gece hiç uyumaz. Suyun başına gider, ağlar ve oğlunun mürüvvetini kendisine göstermesi için Allah'a dua eder. Ertesi gün oğlunun naaşının başında Allah tarafından gözünün önüne sıcak su gelir. Oğlunu başka şekilde görür. Aynı durum Edirnekapı Şehitliği'nde de gerçekleşir.

Görme yoluyla gerçekleşen bu memoratta, Emine Bayhatun'un dualarının kabul olduğu ve oğlunun durumunun Allah tarafından kendisine gösterildiği görülmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: C411. Yasak: kişinin gördüğü olağanüstülükler hakkında sorması. F1010. Diğer Olağanüstü Olaylar: *Şehit annesinin gözünün önüne oğlunun farklı görüntüleri gelir.* H1553. Sabır imtihanı. P231. Anne ve oğlu. P232. Anne ve kızları. (T)V38. Kader inancı. V50. Dua. (T)V56.1.1. Sabah namazı. V112.2. Camiler (Mescitler). V201. Allah. V290. Diğer mukaddes şahıslar: *Şehit.* Z71.1. Formülistik Sayı: Üç; Üç kız.

62. “ (...)Evde böyle hep böyle mis gibi kokular yayılıyo hep. ... O buraya defnedildiği gün ay o günü bizim evde kokular, millet hissetti herkesi kapının önünde hissetti. O tarafa gittiler yok o kapının önünde hep hissettiler. Herkes şahit. (...)” (Yavuz 2013).

Memoratin Kaynağı: Emine Yavuz. (Artvin / Arhavi)

Memoratin Konusu: Gökhan Yavuz’un defnedildiği gün, Emine Yavuz’un evinin güzel koktuğu anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Emine Yavuz, oğlunun şehit olmasından sonra evinin her zaman mis gibi koktuğunu söyler. Gökhan Yavuz’un defnedildiği gün, Emine Yavuz’un evinde herkes güzel kokular duyar.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Gökhan Yavuz’un defnedildiği gün.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Emine Yavuz’un evi, kapının önü.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Emine Yavuz, millet.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Güzel koku.

Memoratin Değerlendirilmesi: Gökhan Yavuz’un defnedildiği gün, Emine Yavuz’un evi mis gibi kokar. Eve gelen herkes bu kokuyu hisseder. Emine Yavuz, oğlunun şehit olmasından sonra evinde her zaman böyle mis gibi kokuların yayıldığını belirtir. Bu durum, hadis kaynaklarında belirtilen şehitlerin yaralarının misk gibi koktuğu bilgisini hatırlatmaktadır.⁶⁷⁹

Memoratta, koku yoluyla iletişim kurulduğu görülmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: F1010. Diğer Olağanüstü Olaylar: *Şehidin defnedildiği gün hissedilen güzel koku.*

63. “(...) Komşular çok görüyo. Bizim Fatih’te zaten şehit oldu, geldi oraya. Komşular a bizim eski kız arkadaşı vardı. Şimdi evlenmiş. Aynı mahallede büyümüşler. Teyze diyo sanki diyo Süleyman diyo geldi. Gelmiş diyo yanıma diyo. Mesela annem annem gözüküyo. Annem görüyomuş. Annem yaşlı ya. Geliyo içeri giriyo, geziyo diyo kızım diyo. Görüyomuş. (...)” (Altundağ 2013.)

Memoratin Kaynağı: Safiye Altundağ. (Malatya / Pötürge)

⁶⁷⁹ Bkz. 2.5. madde, s. 40.

Memoratin Konusu: Süleyman Altundağ'ın şehit olmasından sonra birçok kişi tarafından gerçek hayatta görülmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Süleyman Altundağ'ın şehit olmasından sonra, Süleyman Altundağ'ın çocukluk arkadaşı Süleyman Altundağ'ı yanında görür. Süleyman Altundağ'ın anneanesi de torununun eve geldiğini ve evde gezdiğini görür.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Süleyman Altundağ'ın şehit olmasından sonra.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Süleyman Altundağ'ın anneanesinin evi.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Süleyman Altundağ, Süleyman Altundağ'ın anneanesi, Süleyman Altundağ'ın Fatih'teki komşusu.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: -

Memoratin Değerlendirilmesi: Diğer memorat örneklerinde olduğu gibi, bu memorat örneğinde de şehidin gerçek hayatta görülmesi anlatılmaktadır.

Memoratta Yer Alan Motifler: **F1010.** Diğer Olağanüstü Olaylar: *Şehidin gerçek hayatta görülmesi.* **P292.** Anneanne. **P310.** Dostluk /arkadaşlık. **V290.** Diğer mukaddes şahıslar: *Şehit.*

64. “(...) Ben buraya [Şehitlik'e] geldim bi kere, ikindi namazıydı. İkinci namazıydı ben buu şurda [Şehitlikte yer alan mescidi gösterir.] namaz kılıyım dedim. Zaten namazımı kılıyım da dedim dur dedim ee ikindi namazıydı. Esenyurt'a taşındık ya Esenyurt'a giderken akşam şey ikindi namazı geçer. Vakit geçiyo. Girdim oraya. Pencere önüne girdim. Baktım içerde bembeyaz namaz kılıyolar, namaz kılıyolar. Ben de böyle buralara baktım [mezarları gösterir.] dedim kimler gelmiş dedim. Hani kapının önünde duruyorum ya, bunlar gitsin de ben de giriyim namazımı kılıyım hani boşalsın içeri. Baktım baktım kapıda baktım baktım kimseyi görmedim. Kimse... Allah dedim ayakkabıları da yok, nerde? Bi de baktım içerde kimse yok. Yani öyle bi onu yaşadım ben. Öyle bi şey yaşadım. (...)” (Altundağ 2013.)

Memoratin Kaynağı: Safiye Altundağ. (Malatya / Pötürge)

Memoratin Konusu: Safiye Altundağ'ın Edirnekapı Şehitliği'nde yer alan mescitte beyaz kıyafetleriyle namaz kılan erkekleri görmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Safiye Altundağ, Edirnekapı Şehitliği'ne oğlunu ziyarete gelir. Namaz kılmak için Şehitlik içinde bulunan mescide gider. Mescidin içinde erkeklerin beyaz elbiseleriyle namaz kıldığını görür. Erkeklerin namazını bitirip dışarı çıkmalarını bekler; fakat kimse dışarı çıkmaz. Bu sırada kapıda ayakkabıların bulunmadığını fark eder ve içeri girdiğinde de mescitte kimsenin olmadığını görür.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Süleyman Altundağ'ın şehit olmasından sonra. İkinci namazı vakti.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Edirnekapı Şehitliği'nde bulunan mescit.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Safiye Altundağ, beyaz elbiseleriyle namaz kılan erkekler.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Beyaz elbise.

Memoratin Değerlendirilmesi: Nuran Koç'un başkalarından duyup aktardığı olay,⁶⁸⁰ Safiye Altundağ tarafından yaşanmıştır.

Memoratta namaz kılan kişilerin elbiselerinin beyaz renkte oluşu, üzerinde durulması gereken bir noktadır. Türk kültüründe saflığın, temizliğin, arılığın rengi olan beyaz, aynı zamanda bir yas rengidir. Türklerde genel olarak yas rengi siyah olmakla birlikte, şehit olanların ve eziyetle öldürülenlerin rengi olarak beyaz tercih edilmektedir. Bu anlayış doğrultusunda Malazgirt Savaşı öncesinde Alparslan'ın beyaz renk elbise giydiği görülmektedir.⁶⁸¹ Memoratta beyaz elbiseler içinde namaz kılan kişilerin, Edirnekapı Şehitliği'ne defnedilen şehitler olduğunu söylemek mümkündür. Şehitlerin ölmediği inancına bir örnek olarak değerlendirilebilecek olan bu memorat, şehitlerin manevi mertebeleri hakkında da bilgi vericidir.

Memoratta görme yoluyla iletişim kurulduğu görülmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: (T)V56.1.3. İkinci namazı. (T)V110. Dinsel Yapılar: Mezarlıklar: *Şehitlik*. V112.2. Camiler (Mescitler). V201. Allah. Z142. Sembolik Renk: Beyaz: *Bembeyaz*.

⁶⁸⁰ Bkz. 1. Efsane metni, s. 351 - 352.

⁶⁸¹ Bkz. İhsan Toker, "Renk Simgeçiliği ve Din: Türk Kültür Yapısı İçinde Ak – Kara Renk Karşıtlığı ve Bu Karşıtlığın Modern Türk Söylemindeki Tezahürleri Üzerine", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 50: 2, 2009, s. 101.

65. “(...) Bi de bi şey daha olmuştu işte. Ha bizim kızım, bizim kız evlendi. Onun bi tane arkadaşı var, hafız. Okuyo şu an. Çocuk Alevi hema Alevi yani Alevi şey yapmıyo. Ailesine o kendi şeyi seçmiş. Çocuk çok böyle dindar. Şimdi beş vakit... Annesi diyo annesi çok e şeydi böyle açık seçik ama annesi sabah namazına onu ben koyuyorum diyo. Annesi şey aman diyo bu ney kim bunu böyle değiştirdi diyo. Beş vakit namaz kılı, dindar şeyler. E o, o çok söylü... Diyo ki diyo Süleyman diyo gidiyorum diyo su döküyorum diyo bi bakıyorum birden yok diyo. Bi bakıyorum bana halan şaka yapıyo diyo. Su döküyomuş buraya geliyo diyo ki diyo gene mi bana şaka yaptın? Hani su? Suyu getir, su yok. Hani böyle anlatıyo bize. Ondan sonra, kızın düğününde annem birdenbire fenalaştı. Dedi Süleyman geldi, benim yanımda bana anane senin ne işin var burda? Düğün çalgılı yaptılar biliyo musun? Şimdi kızı verdik artık geri dönmek, nasıl dönüceksin? Ondan sonra kız, çalgılı falan oldu tabi. Tabi çalgılı biz istemezdik. Biz isterdik Kur’anlı. Benim kız da hafızdı yani. Ondan sonra biz baktık ki ayıramıyoruz da. Çocuk da istemiyo, babasına söz geçiremedi. Yok benim e şeyim var. Ben çocuğumu çalgılı, davullu zurnalı olucak. Ondan sonra biz de daha şey yapmadık. Bizim de yarısı gelmedi düğüne, bizim taraftan. Niye sen hafız kızını, şehit kardeşi, oğlun şehit oldu. Sen onu nasıl götürürsün oraya falan, baya kızdı. Orda çocuk kapıya geldi. Kapıya geldi o Özkan dediğim çocuğun arkadaşı. Dedi ki dedi teyze dedi Süleyman yanımda dedi. Derhal dedi çıkın ordan. Yani çık dedi, ben o anda da annem fenalaştı, düğünün içinde. Dedi yanaştı yanaştı yanaştı dedi ki anane çık çık burdan çık çık. Davul zurnalar, çocuklar, gençler içki içmiş. Ondan sonra çık çık, çık çık dedi. Ben de dedi ki dedi Süleyman geldi geldi geldi dedi, geldi yanaştı dedi. Böyle beyaz bi gömlek giymişti dedi. Böyle kızım dedi sen görmüyo musun ki dedi. Ben görüyorum, sen niye görmüyorsun? Anne dedim ben demek ki senin başka şeyin var. Ben, bana görünmüyo dedim. Ondan sonra geldi dedi yanıma yanaştı dedi. Şimdi annem seksen ee yetmiş sekiz yaşında falan. Annem çok böyle çok dindar bir ailenin çocuğu, kızımıymış. Hani çok şeydir böyle. Ondan sonra dedi kızım dedi geldi dedi ben dedi ki anane sus, anane sen sus, sus çık. Hama annem çıktı. Kıza daha kıza bi şey takacaktı onu bile takmadı. Bıraktı öyle. Dedi kızım

dedi al. Gittim ki a o Özkanlan şey benim çocuğun arkadaşın annesi geldi. Dedi ki dedi ee dedi Özkan şey diyo ki çocuk senin arkadaş diyo ki çıksın çıksın içerden. Çıksın deyi çıktı. Çıktı işte, gece ee saat üçte gine aramış. Saat iki üçte kız buraya [Şehitliğe] geldi. Benim kız saat gece üçte, geldi buraya ziyaretine geldiler. ... Çocuk öyle dedi. Dedi muhakkak benim kabrimin başına gelsin. Kardeşim saat üçte buraya getirdi. Bunu kimseye anlatılmaz bunlar, biliyo musun? (...)” (Altundağ 2013).

Memoratin Kaynağı: Safiye Altundağ. (Malatya / Pötürge)

Memoratin Konusu: Süleyman Altundağ’ın şehit olmasından sonra anneannesi ve arkadaşının yaşadıkları anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Süleyman Altundağ, kız kardeşinin düğününde anneannesi ve arkadaşına görünür. Anneannesine düğün yapılan salondan çıkmasını söyleyen Süleyman Altundağ, arkadaşı Özkan’ı da uyarır. Safiye Altundağ da düğün salonundan çıkar. Süleyman Altundağ, kız kardeşinin kabrine gelmesini ister. Bunun üzerine gece saat üçte kız kardeşi ağabeyinin mezarını ziyaret eder.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Süleyman Altundağ’ın şehit olmasından sonra. Süleyman Altundağ’ın kız kardeşinin düğünün olduğu gün.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Düğün salonu, şehitlik.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Süleyman Altundağ, Süleyman Altundağ’ın anneannesi, Süleyman Altundağ’ın kız kardeşi, Süleyman Altundağ’ın arkadaşı Özkan.

Memorattla İlgili Maddi Unsurlar: Çalgı, davul, zurna, içki, Kur’an, beyaz gömlek.

Memoratin Değerlendirilmesi: Dindar bir ailesi olan Süleyman Altundağ, kız kardeşinin düğününde anneannesine ve arkadaşına görünür. Anneannesinin düğün salonundan bir an evvel çıkmasını ister, arkadaşı Özkan ile annesine haber gönderir ve annesinin de salondan çıkmasını ister. Süleyman Altundağ, kardeşinin davullu zurnalı ve içkili düğününden hoşlanmaz. Safiye Altundağ, kendi düğünlerinin Kur’anlı dualı olduğunu belirtir. Arkadaşı Özkan’la kız kardeşine haber yollayan Süleyman Altundağ, kız kardeşinin kabrine gelmesini ister. Kız kardeşi gece üçte ağabeyinin kabrini ziyaret eder.

Şehitlerin ölmediği inancına bir örnek olan bu memoratta, görme ve konuşma yoluyla iletişim kurulduğu görülmektedir. Memoratta, şehidin yeryüzünde

yaşananlardan haberdar olduğu ve şehidin hoşuna gitmeyen bir durumdan dolayı aile bireylerini uyardığı görülmektedir. Şehitlerin rengi olarak kabul edilen beyaz, bu memoratta Süleyman Altundağ'ın gömleğinin rengi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Memoratta Yer Alan Motifler: E363.3. Ruh, yaşayanları uyarır. E545. Ölünün konuşması. F1010. Diğer Olağanüstü Olaylar: *Şehidin gerçek hayatta görülmesi.* P253. Erkek ve kız kardeş. P292. Anneanne. P310. Dostluk /arkadaşlık. (T)V56.1.1. Sabah namazı. V290. Diğer mukaddes şahıslar: *Şehit.* (T)V305. Mezarlığı Ziyaret Etme. Z71.1. Formülistik Sayı: Üç: *Saat üç.* Z142. Sembolik Renk: Beyaz: *Beyaz gömlek.*

4.3.2.7. Kabir / Defin İle İlgili Olaylar

66. “(...) ... yatırıyolarmış ya. Ben bilmiyom sağa mı yatırılır sola mı yüzükoyun mu ben bilmiyom. Mezara kadar şey yapmadım. O kendiliğinden döndü dedi. Sağ tarafına dedi. Kaynım öyle dedi. Şimdi hala öyle der. O mübarek dedi. O yüzü, şeyleri bile pamuk gibiydi dedi. Eli yüzü böyle vücudu yumuşacuktu dedi yani. Katılmamış dedi. Tabutta bi adam varmış...(?) pamuk gibiydi dedi. Kendiliğinden dedi sağ tarafına döndü dedi. İnşallah. Kaynım öyle dedi. İnşallah. İnşallah. İnşallah. Herkese şefaatçi olsun.” (Özden Topçu)

Memoratin Kaynağı: Özden Topçu. (Bolu)

Memoratin Konusu: Beyhan Topçu'nun defnedilirken kendiliğinden sağ tarafa dönmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Özden Topçu, oğlu Beyhan Topçu'nun kabre defnedilirken kendiliğinden sağ tarafına döndüğünü söyler.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Beyhan Topçu'nun defnedildiği an.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Edirnekapı Şehitliği, kabir.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Beyhan Topçu, Özden Topçu'nun kayını, Özden Topçu.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Beyhan Topçu'nun vücudunun yumuşak olması.

Memoratin Değerlendirilmesi: Özden Topçu'nun kayını, Beyhan Topçu'yu kabre indiren kişilerden biridir. Beyhan Topçu'nun kendiliğinden sağ tarafa döndüğüne

şahit olan Özden Topçu'nun kayını, bu durumu Özden Topçu'ya anlatır. İslami geleneğe göre, vefat eden kişi “yüzü kıble tarafına gelecek şekilde sağ tarafı üzere”⁶⁸² defnedilir. Çeşitli kültürlerde ve İslamiyet'te sağ yön, sola göre daha hayırlıdır. Özden Topçu'nun kayını, Beyhan Topçu'nun kendiliğinden sağ tarafa dönmesini, onun mübarek bir kişi olmasına bağlar. Türk halk inançlarında “hasta sağ tarafa dönük ölmüşse ya da sağ elini göğsüne koymuşsa imanlıdır, cennete gidecek”⁶⁸³ şeklinde düşünülmektedir. Bu memorat, şehidin manevi mertebesi hakkında bilgi verici bir özelliğe sahiptir.

Türk halk inançlarında “yumuşak ceset, ölünün yumuşaklığına, iyiliğine”⁶⁸⁴ bir işaret olarak yorumlanır. Beyhan Topçu'nun elinin, yüzünün, vücudunun yumuşacık olması, onun iyiliğine bir işaretir.

Memoratta Yer Alan Motifler: F1010. Diğer Olağanüstü Olaylar: *Ölünün defnedilirken kendiliğinden sağ tarafa dönmesi.* **P290.** Akraba. **V50.** Dua. **V290.** Diğer mukaddes şahıslar: *Şehit.*

67. “(...) Çok güzeldi yüzünü de gördük, Şehit oldukça sağ tarafına dönmüş, gülümser vaziyette. Sanki hiç gitmemiş gibiydi annem. Öyle o kadar güler yüzlüydü ki. Şehit oldu bir yerinde bir damla kanı bile yoktu annem. Kefenlemişlerdi. Çok güzeldi annem. Duygularım bunlar annem.” (Özcan 2012.)

Memoratin Kaynağı: Sadiye Özcan. (Bilecik / Dereköyü)

Memoratin Konusu: Bilal Özcan'ın şehit olduktan sonraki durumu anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Sadiye Özcan, oğlunu defnedilmeden önce görür. Gülümser bir vaziyette olan Bilal Özcan, sağ tarafına dönmüştür.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Bilal Özcan'ın defnedilmesinden önce.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Edirnekapı Şehitliği.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Sadiye Özcan, Bilal Özcan.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: -

⁶⁸² TDV İlmihal - I, s. 366, (Çevrimiçi) http://www.diyaret.gov.tr/dijitalyayin/ilmihal_cilt_1.pdf, 26 Nisan 2014.

⁶⁸³ Sedat Veyis Örnek, **a.g.e.**, s. 36.

⁶⁸⁴ **A.e.**, s. 36.

Memorataın Değerlendirilmesi: Bilal Özcan, defnedilmeden önce annesine gösterilir. Şehidin gülümser vaziyette olduğu ve **hiç gitmemiş gibi** olduğu annesi tarafından belirtilir. Hadis kaynakları, şehidin sahip olduğu altı mükâfattan bahseder. Bu mükâfatlardan biri şehidin kanının ilk aktığı anda günahlarının af olması bir diğeri ise şehit olduğu o esnada cennetteki güzel yerini görüyor olmasıdır.⁶⁸⁵ Bilal Özcan'ın yüzündeki gülümseme, Cennetteki yerini görüyor oluşundan kaynaklanmaktadır denilebilir. Türk halk inançlarında, ölünün gülümser bir vaziyette oluşu “Allah'ı görmüş”⁶⁸⁶ olmasına bir işaret sayılır. Ayrıca Türk halk inançlarında, vefat eden bir kişinin yüzü güzelse o kişi “cennetlik”⁶⁸⁷ tir. Bir önceki memorat örneğinde olduğu gibi bu memoratta da şehidin sağ tarafına döndüğünden bahsedilmektedir. Yukarıda belirttiğimiz gibi, Türk halk inançlarında ölünün kendiliğinden sağa tarafına dönmesi Cennetlik olduğunun bir işareti olarak düşünülmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: **F1010.** Diğer Olağanüstü Olaylar: *Ölünün defnedilirken kendiliğinden sağ tarafına dönmesi.* **P231.** Anne ve oğlu. **V290.** Diğer mukaddes şahıslar: *Şehit.*

68. “(...) Benim bu telefonumda mı var, dur bakıyım. Bu şey oğlum zaten defnedilirken e bana eşimin amcasının oğlu geldi dedi ay Nuray ben... Şöyle kimliğimde Nuran, normalde Nuray. Ay Nuray hiç üzölme ben dedi öyle bi şey görmedim. Nasıl bir ışık doldu oraya dedi. Ondan sonra ben dedim ben üzölmiyim diye öyle söylüyodur hani gibi falan böyle. Aa bi baktım a şey başkası geldi diyo ki ağlayarak söylüyo ay diyo ben yüzlerce hani defnettım bi de çevreleri geniş hani mezara indirdim ben böyle bi şey görmedim. Ağlayarak şey yapıyo. Ay diyo nasıl bir ışık nasıl bir ışık birden diyo böyle... Dur bakım hatta şey resim çekti kızımın görümcesi o zaman ve şey tam mezarının üstünde böyle ışık. O ışık çıktı. (...)” (Koç 2013.)

Memorataın Kaynağı: Nuran Koç. (Trabzon)

Memorataın Konusu: Onur Koç defnedilirken, kabrinin ışıkla dolması anlatılmaktadır.

⁶⁸⁵ Bkz. s. 244.

⁶⁸⁶ A.e., s. 36.

⁶⁸⁷ A.e., s. 36.

Memoratin Özeti: Onur Koç defnedilirken, kabri ışıkla dolar. Bu olay birçok kişi tarafından Nuran Koç’a anlatılır.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Onur Koç’un defnedildiği an.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: Edirnekapı Şehitliği, mezar.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Onur Koç, Nuran Koç’un eşinin amcasının oğlu, duruma şahit olan bazı kişiler.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Işık, mezar.

Memoratin Değerlendirilmesi: Onur Koç, defnedilirken kabrinin ışık ile dolduğu görülür. Bu durum birkaç kişi tarafından Nuran Koç’a söylenir. Bu memorat, şehidin manevi mertebesi hakkında bilgi verici bir işleve sahiptir. Türk kültüründe ve İslam dininde, ışık /nur önemli bir yere sahiptir. Nur, kişinin durumunun iyi oluşuna ve manevi mertebesinin yüksek oluşuna bir işarettir. Hadis kaynaklarında şehitlerin kıyamet günü bir nura sahip olacaklarından da bahsedilmektedir. Şehit kabrinde görülen nur motifi, yazılı ve elektronik kaynaklardaki anlatılarda da önemli bir yere sahiptir. Bir internet sitesinde şehit kabrinde görülen ışıkla ilgili fotoğraflara yer verilmiştir.⁶⁸⁸

Yukarıdaki memoratta görme yoluyla iletişim kurulduğu görülmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: **F960.2.** Kutsal kişinin (kahraman) ölümünden sonra ortaya çıkan olağanüstü doğa olayı: *Şehidin kabrinden yayılan ışık /nur.* **P290.** Akraba. **V290.** Diğer mukaddes şahıslar: *Şehit.*

- 69.** “(...) O günü biz bunu buraya [Şehitlik] e şeyde gömdük böyle gökte böyle bi şey parıl... altın gibi yağmur parladı. Kardeşlerim herkes kendini yere vuruyodu, hani çok seviyolar ya yani hepsi hiç sustu orda. Dedi ki bu şey var komutan var bazen şehitlere geliyo. E Levent’e geliyo o. Dedi ki diyo teyze diyo beni hemen yanıma gelir diyo ki teyze seni, sizin şehit kadar ben şehit görmedim dedi. Değişik bi şeydi. Çünkü şeyi de değişikti. Kişiliği değişikti. Her şeyi değişikti onun. (...)” (Altundağ 2013.)

Memoratin Kaynağı: Safiye Altundağ. (Malatya / Pötürge)

⁶⁸⁸ Bkz. Ekler III. “Şehit mezarı üzerindeki esrarengiz görüntü”, s. 431.

Memoratin Konusu: Süleyman Altundağ'ın Edirnekapı Şehitliği'ne defnedildiği gün yaşananlar anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Süleyman Altundağ'ın Edirnekapı Şehitliği'ne defnedildiği gün, Şehitlik'te gökyüzünde altın gibi bir yağmurun parladığı görülür.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Süleyman Altundağ'ın defnedildiği gün.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Edirnekapı Şehitliği.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Safiye Altundağ, komutan, Süleyman Altundağ, Safiye Altundağ'ın kardeşleri.

Memoratta İlgili Maddi Unsur(lar): Altın gibi bir yağmur.

Memoratin Değerlendirilmesi: Süleyman Altundağ'ın defnedildiği gün, ailesi Edirnekapı Şehitliği'nde altın gibi bir yağmur görürler. Nur olarak değerlendirilebilecek olan altından yağmur, şehidin manevi mertebesine bir işaret olarak yorumlanabilir. Memoratta, görme yoluyla iletişim kurulduğu görülmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: **F790.** Olağanüstü gökyüzü ve hava durumu olayları: *Gökyüzünden yağın altın gibi bir yağmur.* **P231.** Anne ve oğlu. **P253.** Kız ve Erkek Kardeşler. **V290.** Diğer mukaddes şahıslar: *Şehit.*

4.3.2.8. Kahve Falı

70. [(Metin Kaya'nın teyzesi) Benim kız da görmüştü. Benim kız da böyle şey kayve falına bakmışlar. Böyle arkadaşı kalkmış demiş ki Seviil sizde şehit var demiş. Kayvede gördük demiş. Ben de o zaman izine gelmiştim. Dedi ki anne bu gece de kötü rüya gördüm ki anne aha beyle cenaze gördüm. Hep o da gene benim falıma baktılar gene dediler ki bir asker ölecek. O asker göstermiş, asker göstermiş. Kız dedim sen ne söylüyorsun böyle? Başımızda bizim de geldik karanlığından böyle şey böyle üzüntülü geldik biz de. Geldim bundan kaç gün sonra 3 gün sonra 4 gün sonra rahmetlik şehit oldu.]

Memoratin Kaynağı: Metin Kaya'nın teyzesi. (Kars)

Memoratin Konusu: Metin Kaya'nın teyzesinin kızına bakılan falda bir askerin şehit olacağının görülmesi anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Metin Kaya'nın teyzesinin kızı Sevil'e kahve falı bakarlar. Bu falda, bir askerin şehit olacağı görülür. Daha sonra Sevil rüyasında cenaze görür. O

sırada iznini kullanıp Türkiye'ye gelen Metin Kaya'nın teyzesi, hem falın hem de rüyanın etkisiyle üzüntülü bir haldedir. Üç dört gün sonra Metin Kaya'nın şehit haberi gelir.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Metin Kaya'nın şehit olmasından önce.

Memoratta Yer Alan Mekânlar: -

Memoratta Yer Alan Kişiler: Metin Kaya'nın teyzesinin kızı Sevil, Metin Kaya'nın teyzesi.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Kahve falı, rüyada görülen cenaze, falda görülen asker.

Memorataın Değerlendirilmesi: Yorumlama bilgisi olarak tanımlanabilen fal, kişinin “kendi geleceğini, yakınlarından birinin sağlık durumunu, uzakta olan birinin halini öğrenme, çaldırdığı veya yitirdiği değerli bir nesneyi bulma kaygısı”⁶⁸⁹ gibi çeşitli niyetlerle baktırılmaktadır. Falın, suya bakma, aynaya bakma, kahve falı, su falı gibi birçok çeşidi bulunmaktadır. Türk halk kültüründe “fal bakılarak yapılan yorumlar ve bunların sonucu karşılaşılan durumların taşıdığı olağanüstü iletişim değerine inanış, memoratlaşmayı sağlamaktadır.”⁶⁹⁰

Emine Bayhatun ile yaptığımız derleme esnasında Metin Kaya'nın annesi Saniye Kaya ve Saniye Kaya'nın kız kardeşi de yanımızda bulunmuştur. Emine Bayhatun, komşusunun kahve falında oğlunun şehit olacağını gördüğünü anlatması üzerine, Saniye Kaya'nın kız kardeşi de kendi kızına bakılan kahve falını anlatmıştır. Sevil'e bakılan kahve falında, ailesinden bir askerin öleceği kendisine söylenir. Metin Kaya'nın şehit olmasından sonra, Sevil'in kahve falı için yapılan yorum gerçekleşmiş olur.

Bazı araştırmacılar, rüya yorumlarını da bir çeşit fal saymaktadır. Sevil rüyasında, cenaze görür. Almanya'da yaşayan Saniye Kaya'nın kız kardeşi yıllık izne ayrılmıştır ve İstanbul'a gelecektir. Saniye Kaya'nın kız kardeşi, kahve falı ve rüyanın etkisiyle İstanbul'a üzgün gelir. Saniye Kaya'nın kız kardeşinin İstanbul'a gelmesinden üç –dört gün sonra Metin Kaya'nın şehit haberi alınır. Böylece kahve falında söylenenler ve Sevil'in gördüğü rüya gerçekleşmiş olur.

⁶⁸⁹ Pertev Naili Boratav, **100 Soruda Türk Folkloru**, s. 101.

⁶⁹⁰ Özkul Çobanoğlu, **Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları**, s. 219.

Memoratta Yer Alan Motifler: F1068. Gerçekçi Rüya. (T)M302.4.2. Fal baktırma⁶⁹¹. P232. Anne ve kızları. P461. Asker. V290. Diğer mukaddes şahıslar: Şehit.

71. “(...) Sali günü kızım ... Cuma günü şehit olacak. Sali günü bi komşum var beni çok sever çağırdı dedi ki Emine Hanım misafirler gelmiş dedi. Sen de gelir misin? Ben de gittim. Orda genç bi hanım senin gibi. Baktım kave içtiler herkes. Ben de içtim. Bu kaveyi beyle fincanı devirdim. Anam bi baktım o genç hanım o kaveyi açtı ya. Dedi ki ay Emine Hanım bilmiyi ki benim oğlum Şırnak’ta. Dedi senin bi cenazen var. Dedi bi kalabalık dedi bi kalabalık. Ay anam birden benim demek ki çok böyle rengim mi gitmiş ki ne olmuş bi hanım da var beni çok sever, Saniye. Kız dedi Saime sen nettin? Dedi sen Emine’yi öldürttündün dedi. Emine’nin oğlu dedi ateşin içinde Şırnak’ta dedi. Sen niye konuştun? E dedi Saniye Hanım ben bilmiydim ki. Ben artık konuşamadım. Sali günü aynı bu kaveye baktı. Kızım ben daha artık burda aşağı inecem beyle beyle bu dizlerimin şeyleri bile çözülüyor. (...)” (Bayhatun 2013).

Memoratin Kaynağı: Emine Bayhatun. (Malatya)

Memoratin Konusu: Komşusunun Emine Bayhatun’a baktığı kahve falı anlatılmaktadır.

Memoratin Özeti: Emine Bayhatun’un komşusu sali günü Emine Bayhatun’u evine davet eder. Misafirlerden biri, Emine Bayhatun’a kahve falı bakar ve falda cenaze görür. Cuma günü Necmettin Bayhatun’un şehit haberi gelir.

Memoratta Yer Alan Zaman(lar): Necmettin Bayhatun’un şehit olmasından önce Sali günü.

Memoratta Yer Alan Mekân(lar): Emine Bayhatun’un komşusunun evi.

Memoratta Yer Alan Kişiler: Emine Bayhatun, Emine Bayhatun’a kahve falı bakan Saime Hanım, Saniye Hanım.

Memoratta İlgili Maddi Unsurlar: Kahve falı, kahve.

⁶⁹¹ Abdulsalam Arvas, “Dede Korkut Destanı ve Kıpçak Sahası Epik Destan Geleneği”, Basılmamış Doktora Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı, Van, 2009, s. 293.

Memoratin Değerlendirilmesi: Bir önceki memorat örneğinde de belirtildiği gibi, bakılan fal hakkında yapılan yorumlar ve onun sonuçları bir olağanüstülük özelliği taşıdığı için, bu tür anlatılar memorat kapsamında değerlendirilebilmektedir.

Bu memorat örneğinde de Emine Bayhatun'un oğlunun Şırnak'ta asker olduğunu bilmeyen Saime Hanım, Emine Bayhatun'a baktığı kahve falında kalabalık bir cenaze görür. Cuma günü de Necmettin Bayhatun şehit olur. Memoratta kahve falı yoluyla kurulan bir iletişim biçimi görülmektedir.

Memoratta Yer Alan Motifler: (T)M302.4.2. Fal baktırma.

4.4. Efsaneler

Efsane türünü halk bilimsel bir bakış açısıyla inceleyip değerlendiren Ferhat Aslan, efsane türünün özelliklerini dört başlık halinde şöyle belirtir:

a. Efsanelerin Yapısı; “sözlü geleneğin ürünü olan mensur anlatılar olması”, yazılı kültür ortamında bir müellif tarafından yazılmışsa uzun ve sanatlı bir üslupla oluşturulan efsaneler olmakla birlikte, sözlü ve elektronik kültür ortamlarında daha çok “kısa” anlatımlar olarak yer alması, “bazen ‘birisinden duyduğuma göre’, ‘anlatılanlara göre’, ‘bu gerçekten olmuş, gerçekten de böyleymiş’ vb. gibi başlangıç formellerine sahip olması”,

b. Efsanelerin İçeriği; “tarihî ya da yaşanan anla ilgili bir olay, tarihî veya dinî bir şahıs veya bir yeri konu edinmesi”, “gerçeklik unsurunun yanında olağanüstülük, kutsallık ve inandırıcılık özelliklerine de sahip olması”, “yarı tanrıları, insanı ya da belli başlı mekânları konu edinmesi”, “günümüzde de oluşabilmesi”,

c. Efsanelerin İcrası; “profesyonel anlatıcı tarafından anlatılması şart olmamakla birlikte, iyi efsane anlatmasıyla “güngörmüş”, “yaşlı” ve “konuya ilgi duyan-konuya hâkim” gibi sıfatlarla anılan kişilerin anlatması, “belirli bir anlatım yeri ve zamanı olmamakla birlikte, özellikle efsaneye konu olan maddi unsur görüldüğü, sorulduğu ya da bahsi geçtiğinde, uygun bir sosyal şart ve çevreye bağlı olarak anlatılması”, “yazılı kültür ortamında, tarih kitaplarında konunun gidişatına uygun bir yerde müellif tarafından yazılı olarak nakledilmesi” ve “anlatıcı ve dinleyici tarafından daha çok tarihî ya da dinî gerçekler üzerine kurulduğuna inanılması”,

ç. Efsanelerin İşlevleri; “insanların merak ettikleri sorulara cevap vermesi ve olağanüstü durumlara açıklık getirmesi”, “öğüt vermesi, örnek göstermesi”, “toplumsal kural ve davranışları öğretme ve uygulamaya yönlendirmesi”, “toplumca hoş karşılanmayan tutum ve davranışları yasaklaması ve bunlardan caydırması”, “evren, dünya, insan ve diğer canlılar, maddeler, toplumsal olgu, davranış ve kurallar ve sosyal kurumların kökeni ve işlevi hakkında açıklayıcı bilgi vermesi”, “toplumsal hafızanın ve toplumsal ideallerin canlı tutulmasına hizmet etmesi”⁶⁹²

⁶⁹² Ferhat Aslan, “Halk Bilimsel Bir Terim Olarak 'Efsane' Üzerine Bazı Dikkatler”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 5, S. 23, Y. 2012, s. 89.

Edirnekapı Şehitliği'ndeki derlemelerimizden elde ettiğimiz anlatılar, yukarıdaki özelliklere göre incelendiğinde aşağıdaki metinleri efsane olarak değerlendirmek doğru olacaktır.

1. “Bazıları şöyle... Zaten... Bazıları aslında... Bu dünyadan ibaret olduğunu bile hayatın düşünenler var.

O yüzden onlara saçma geliyo. Saçma geliyo. Evet. İşte burda [Edirnekapı Şehitliği'nde]. Hangi kadın olduğunu bilmiyorum. Sadece ben bunu duydum hani böyle böyle olmuş diye. Ee işte mescide gidiyo namaz kılmaya içeri giricek. Kapıyı açıyo içerde erkekler namaz kılıyo. Tekrar çıkıyo. Uzun bi zaman geçiyo aradan erkekler dışarı çıkmıyo. Bu da Allah Allah niye çıkmadılar diye bakıyo. Kapıda da işte ayakkabı da yokmuş. İçeri bi giriyo içerde hiç kimse yok. Ve üzerindikiler de beyazmış. Böyle duydum yani. (...)" (Koç 2013).

Efsanenin Kaynağı: Nuran Koç. (Trabzon)

Efsanenin Konusu: Bir kadının namaz kılmak için Edirnekapı Şehitliği içindeki mescide girdiğinde gördükleri anlatılmaktadır.

Efsanenin Özeti: Nuran Koç, Edirnekapı Şehitliği'nde bir kadının yaşadığı olayı anlatır. Buna göre namaz kılmak için Şehitlik içindeki mescide giden kadın, içeriye girer; fakat içerde erkeklerin namaz kıldığını görür. Erkeklerin namazlarını bitirip dışarı çıkmalarını bekler. Uzun bir süre geçer; fakat erkekler dışarı çıkmaz. Kapıda ayakkabıların olmadığını da gören kadın, içeri girdiğinde kimsenin olmadığını görür.

Efsanede Yer Alan Zamanlar: -

Efsanede Yer Alan Mekânlar: Edirnekapı Şehitliği, mescit.

Efsanede Yer Alan Kişiler: Olayı yaşayan kadın, mescitte namaz kılan erkekler, Nuran Koç.

Efsaneyle İlgili Maddi Unsurlar: Mescit, beyaz renk, ayakkabı.

Efsanenin Değerlendirilmesi: Nuran Koç, yukarıdaki olayı bu olayı yaşayan kişiden değil; başka kişilerden duymuştur. Olayın yaşandığı zaman hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Nuran Koç'un ifadelerinden mescitte namaz kılan erkeklerin Edirnekapı Şehitliği'ndeki şehitler olduğu anlaşılmaktadır. Yaptığımız derlemeler sonucunda ulaştığımız bir bilgi de şehitlerin namaz kıldığını inanılmasıdır. Namaz

kılan erkeklerin beyaz elbiseli olmaları ve kapının önünde ayakkabılarının olmaması, yaşanılan olaya bir olağanüstülük katmaktadır.

Nuran Koç, olağanüstü nitelikler taşıyan bu anlatıyı, olayı yaşayan kişiden dinlememiştir. Olayın kimin başından geçtiğini bilmemektedir. Naklettiği anlatıyı başkalarından duyduğunu vurgulamaktadır. Bu gibi sebeplerle anlatının efsane türü olarak değerlendirilmesi mümkün olmaktadır.

Efsanede Yer Alan Motifler: (T)V56. Namaz. **V112.2.** Camiler (Mescitler). **V201.** Allah. **Z142.** Sembolik Renk: Beyaz.

2. “Diyo ki ben şehitim. Edirnekapı Şehitliğinde yatıyorum. Benim annemi bul. Ona söyle ağlamasın. Ondan sonra kız şey dedim ki diyo Allah Allah ben bikini giyiyorum işte hani açık saçığım ne işi var benim şehit benim rüyamda ne işi var gibi öylesine gördüm heralde. Bu devamlı girmeye başlamış. Hep aynı şeyleri söylüyomuş. Ben Edirnekapı Şehitliğinde yatıyorum. Annemi bul ona söyle ağlamasın. Sonra kız işte geliyo. Gidicem bakıcam diyo. Hakkaten Edirnekapı Şehitliğinde. Bu nerden giriyo hani rüyama Edirnekapı Şehitliğinde yatıyorum. Bakıcam gerçekten var mı, saçma saçma rüyalar mı görüyorum? Gelmiş buralara aramış bi gitmiş orda Vedat Akkaya. Ondan sonra internetten ailesini bulmuş. İşte söylemiş hani rüyama giriyo annem ağlamasın diye hani hep söylüyo. Buldum diyo internetten. Hı hı oluyo oluyo... (...)” (Koç 2013).

Efsanenin Kaynağı: Nuran Koç. (Trabzon)

Efsanenin Konusu: Şehit Vedat Akkaya’yı tanımayan bir kızın gördüğü rüya anlatılmaktadır.

Efsanenin Özeti: Nuran Koç, Edirnekapı Şehitliği’ndeki bir şehidin bir kızın rüyasına girmesini anlatmaktadır. Bu kız, rüyasında şehit Vedat Akkaya’yı görür. Gördüğü rüyada Vedat Akkaya kendisini tanıtır, Edirnekapı Şehitliği’nde yattığını söyler. Annesini bulup ona üzülüp ağlamamasını söylemesini ister. Gördüğü rüyaya bir anlam veremeyen kız, rüyayı umursamaz. Fakat şehit sık sık rüyasına girmeye başlar ve hep aynı şeyleri söyler. Bunun üzerine Edirnekapı Şehitliği’ne gidip gerçekten Vedat Akkaya isimli bir şehidin olup olmadığını araştırır. Vedat

Akkaya'nın mezarını gördükten sonra şehidin ailesini internetten bulur ve onlara Vedat Akkaya'nın rüyasında söylediklerini iletir.

Efsanede Yer Alan Zamanlar: Vedat Akkaya'nın şehit olmasından sonra. Ondan sonra, devamlı, hep.

Efsanede Yer Alan Mekânlar: -

Efsanede Yer Alan Kişiler: Vedat Akkaya, Vedat Akkaya'yı rüyasında gören kız.

Efsaneye İlgili Maddi Unsurlar: -

Efsanenin Değerlendirilmesi: Şehit Vedat Akkaya, kendisini tanımayan bir kızın rüyasına girer. Bu rüyada kendini tanıtan şehit, gidip annesini bulmasını ve annesine üzülüp ağlamamasını söylemesini ister. Açık seçik giyinen ve denize bikiniyle giren bir kız olmasından dolayı rüyasına bir şehidin girmesine anlam veremeyen ve daha sonra aynı rüyaları görmeye devam eden kız, Edirnekapı Şehitliği'ne gidip gerçekten böyle bir şehidin var olup olmadığına bakar, internetten şehidin ailesine ulaşır ve onlara rüyasında gördüklerini anlatır.

Bu rüyadan da anlaşılmaktadır ki şehit yeryüzünde olanlardan haberdardır. Annesinin üzülüp ağlamamasını isteyen şehit, bu maksatla hiç tanımadığı bir kızın rüyasına girer. Rüyanın bir durum hakkında bilgi verici ve uyarıcı işleve sahip olduğu görülmektedir.

Nuran Koç, rüyayı gören kızı tanımamaktadır ve bu anlatıyı kızın kendisinden dinlememiştir. Edirnekapı Şehitliği'nde, bir şehit annesinden duyduğu bu anlatı, efsane türüne daha yakındır.

Efsanede Yer Alan Motifler: **D1810.8.3.** Rüyalardaki uyarı. **F1068.** Gerçekçi Rüya. **(T)V110.** Dinsel Yapılar: Mezarlıklar: *Şehitlik*. **V201.** Allah. **V290.** Diğer mukaddes şahıslar: *Şehit*.

3. “(...) Bu şey şurda [Bir mezarı işaret eder.] birisinin oğlu bi akrabasının oğlu da şehitmiş. Annesi işte kadın çok hastaymış. Artık son zamanı. Böyle bakmış, gülmüş, Necmi beni almaya geldi demiş, gözünü kapatmış. Yani ne güzel. Şimdi inanmıyanlar. İnanmıyanlara Allah zaten bi şey göstermez. O zaten inanmıyo. O zaten inanmıyo. İnananlara Allah zaten şeyinden ilminden gösterir yani.” (Koç 2013).

Efsanenin Kaynağı: Nuran Koç. (Trabzon)

Efsanenin Konusu: Bir şehit annesinin vefat ettiği esnada oğlunu görmesi anlatılmaktadır.

Efsanenin Özeti: Edirnekapi Şehitliği'ndeki bir şehit annesinin akrabalarından birinin de şehit oğlu vardır. Bu şehit annesi vefat ederken oğlunun kendisini almaya geldiğini görür.

Efsanede Yer Alan Zamanlar: -

Efsanede Yer Alan Mekânlar: -

Efsanede Yer Alan Kişiler: Şehit annesi ve şehit oğlu.

Efsaneye İlgili Maddi Unsurlar: -

Efsanenin Değerlendirilmesi: Nuran Koç'un aktardığı anlatı, efsane türü olarak değerlendirilebilir. Nuran Koç'un aktardığı anlatının kimin başından geçtiği bilinmemektedir. **Edirnekapi Şehitliğindeki şehit ailelerinden birinin akrabasının şehit oğlu**, annesi son nefesini verirken kendisine gözüdür.

Anlatı, olayı yaşayan kişi tarafından anlatılmamakta naklediş zinciri belirlenmemektedir. Ayrıca Nuran Koç, anlatıyı naklederken miş'li geçmiş zaman kullanmaktadır. Bu özellikler, anlatıyı efsane türüne yaklaştırmaktadır.

Efsanede Yer Alan Motifler: **F1010.** Diğer Olağanüstü Olaylar: *Anne, ölüm döşeginde şehit oğlunun kendisini almaya geldiğini görür.* **P231.** Anne ve oğlu. **V201.** Allah. **V290.** Diğer mukaddes şahıslar: *Şehit.*

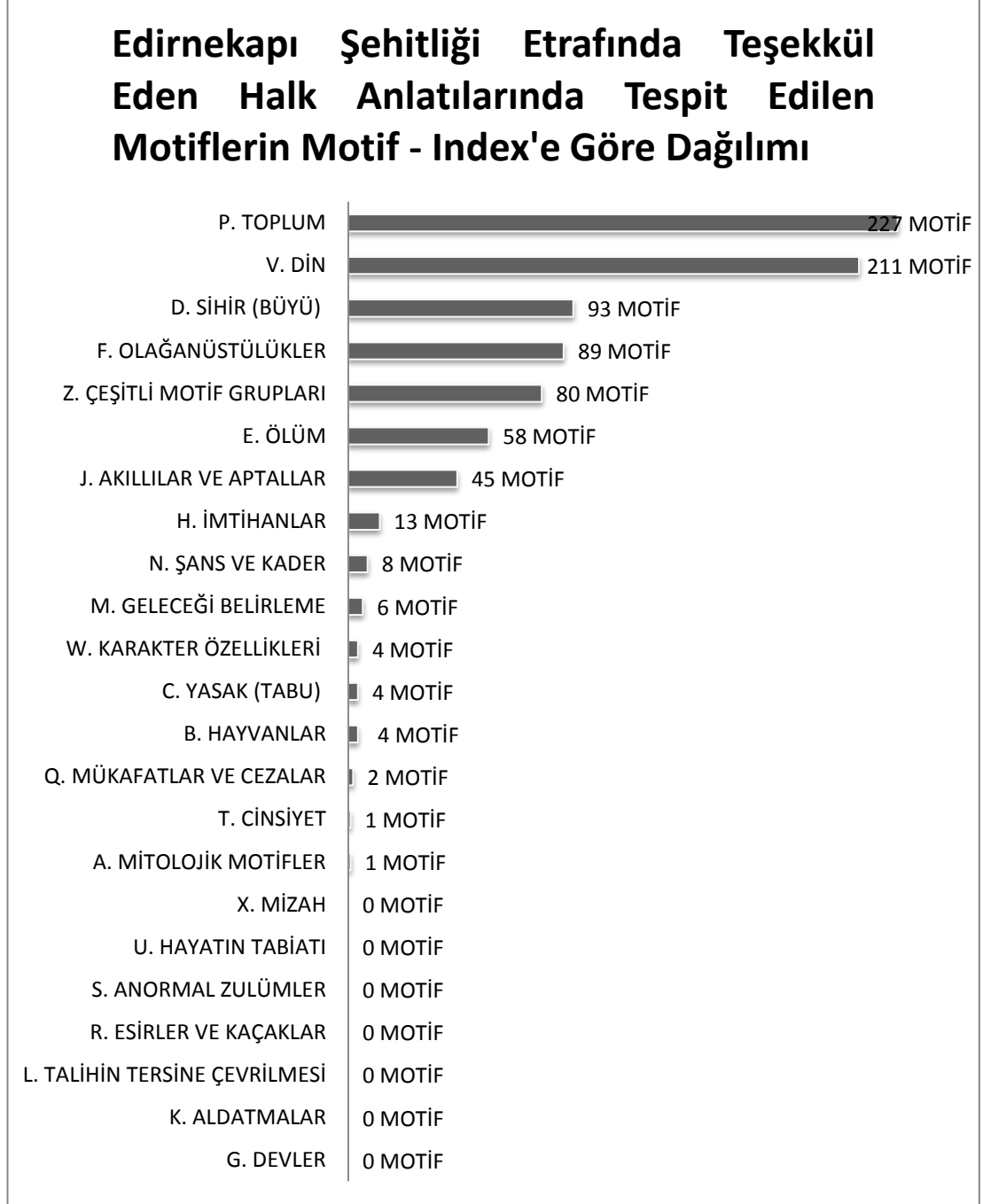
4.5. Edirnekapi Şehitliği Etrafında Teşekkül Eden Halk Anlatılarında Tespit Edilen Motiflerin Değerlendirilmesi

Edirnekapi Şehitliği etrafında teşekkül eden 171 halk anlatısı, Stith Thompson'ın **Motif – Index of Folk Literature** adlı eseri ve Türk araştırmacıların çeşitli eserleri göz önünde bulundurularak motif yönünden değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucuna göre halk anlatılarında toplam 846 motif bulunmuştur. Bu motiflerin **Motif – Index**'teki 23 başlığa göre dağılımı şöyledir:

A. Mitolojik Motifler (1 Motif)

- B. Hayvanlar (4 Motif)
- C. Yasak (Tabu) (4 Motif)
- D. Sihir (Büyü) (93 Motif)
- E. Ölüm (58 Motif)
- F. Olağanüstülükler (Harikuladelikler) (89 Motif)
- G. Devler (0 Motif)
- H. İmtihanlar (Test Etme) (13 Motif)
- J. Akıllılar ve Aptallar (45 Motif)
- K. Aldatmalar (0 Motif)
- L. Talihin Tersine Çevrilmesi (0 Motif)
- M. Geleceği Belirleme (6 Motif)
- N. Şans ve Kader (8 Motif)
- P. Toplum (227 Motif)
- Q. Mükâfatlar ve Cezalar (2 Motif)
- R. Esirler Ve Kaçaklar (0 Motif)
- S. Anormal Zulümler (0 Motif)
- T. Cinsiyet (1 Motif)
- U. Hayatın Tabiatı (0 Motif)
- V. Din (211 Motif)
- W. Karakter Özellikleri (4 Motif)
- X. Mizah (0 Motif)

Z. Çeşitli Motif Grupları (80 Motif)

Grafik 1. Edirnekapi Şehitliği etrafında teşekkül eden halk anlatılarında tespit edilen motiflerin **Motif – Index**'e göre dağılımı.

Yukarıdaki grafikten de anlaşılacağı üzere Edirnekapi Şehitliği'nden derlenen halk anlatılarında **Motif – Index**'te yer alan 23 başlığın 16'sı ile ilgili motiflere

rastlanmış; “devler”, “aldatmalar”, “talihin tersine çevrilmesi”, “esirler ve kaçaklar”, “anormal zulümler”, “hayatın tabiatı” ve “mizah” ile ilgili motiflere rastlanmamıştır.

Tespit edilen motiflerin 19 tanesi 2 kez, 12 tanesi 3 kez, 6 tanesi 4 kez, 6 tanesi 5 kez, 5 tanesi 6 kez, 2 tanesi 7 kez, 1 tanesi 8 kez, 7 tanesi 9 kez olmak üzere toplam 57 motif farklı anlatılarda bir defadan daha çok kullanılmış, 63 motif ise sadece bir kez halk anlatılarında yer almıştır.

Bu motiflerden halk anlatılarında on ve üzeri sayıda tespit edilen motifler şöyledir:

10 kez geçen motif: **D1712.3.** Rüyanın yorumlanması.

12 kez geçen motifler: **P210.** Karı – koca. **P253.** Erkek ve kız kardeşler.

(T)V110. Dinsel Yapılar: Mezarlıklar.

13 kez geçen motifler: **P233.** Baba ve oğlu. **P310.** Arkadaşlık.

15 kez geçen motifler: **(T)V56.** Namaz. **Z142.** Sembolik Renk: Beyaz.

17 kez geçen motif: **D1810.8.3.** Rüyalardaki uyarı.

18 kez geçen motif: **P461.** Asker.

19 kez geçen motif: **Z71.1.** Formülistik Sayı: Üç.

21 kez geçen motif: **D1812.4.** Geleceğin hissikablelvuku yoluyla ortaya çıkması.

22 kez geçen motif: **D1812.3.3.** Rüyada geleceğin bildirilmesi.

29 kez geçen motif: **F1010.** Diğer Olağanüstü Olaylar.

32 kez geçen motif: **V50.** Dua.

34 kez geçen motif: **V290.** Diğer Mukaddes Şahıslar: Şehit.

41 kez geçen motif: **V201.** Allah.

44 kez geçen motif: **J157.** Rüyada verilen bilgi.

47 kez geçen motif: **F1068.** Gerçekçi Rüya.

114 kez geçen motif: **P231.** Anne ve oğlu.

Halk anlatılarında geçen motiflerin tespiti, anlatıların muhteva, işlev, icracı ve dinleyici unsurlarını daha iyi anlamlandırabilme noktasında bize önemli ipuçları vermektedir. Bu sebeple tespit edilen halk anlatılarında görülen motifler aşağıda değerlendirilmeye çalışılmıştır.

A. Mitolojik Motifler: İncelediğimiz halk anlatılarında sadece 42. Rüya memoratında “A790 – 799. Semavi Işıklar” motifine rastlanılmaktadır. İncelenen

memorat ve efsane türü halk anlatılarında 1 adet mitolojik motif bulunması, sözü edilen halk anlatılarının özellikle de memorat türünün diğer sözlü anlatım türlerine göre daha geç bir dönemde ortaya çıkmasıyla bağlantılı olarak yorumlanabilir.⁶⁹³ Toplumsal bir düzen içinde yaşayan insanlar tarafından oluşturulan efsane ve memorat türlerinde icracının yaşadığı döneme ve mekâna uygun motifler aracılığıyla duygu ve düşüncelerini aktarma yolunu tercih ettiğini söylemek mümkündür.

B. Hayvanlar: İnsanoğlu, tarihin ilkçağlarından günümüze değin hayvanlarla sürekli bir etkileşim halinde olmuştur. Bu etkileşim hayvanlara verilen önemin yanında onlara farklı anlamlar yüklenmesini, hayvanların kültür ve medeniyetin ayrılmaz bir parçası haline gelmesini de sağlamıştır. Sözlü anlatıların oluşum süreçleriyle bağlantılı olarak birçok anlatı türünde hayvanlar, çeşitli işlevler yüklenerek karşımıza çıkmaktadır. Destan türünden memorat türüne ulaşıncaya kadar farklı anlatılarda çoğu zaman insanın yardımcısı olarak yer alan hayvanlar, kimi zaman yaklaşan bir tehlikeyi haber verirken kimi zaman da sevinçli bir haberin müjdecisidir.

İncelediğimiz anlatılarda yer alan hayvan motifi, görülen rüyalarla bağlantılı olarak yorumlanmıştır. İslamiyet öncesi Türk kültüründe önemli bir yeri bulunan rüya ve rüya tabirciliği, İslamiyet'in kabulünden sonra dini unsurlarla da beslenerek önemini korumaya devam etmiştir. Halk anlatılarında tespit edilen hayvan motifleri “B19.4.2. Yılan (11. Rüya memoratı)”, “B150. Nasihat veren hayvan: Kurt (40. Rüya memoratı)”, “B211.1.3. Konuşan At (56. Rüya memoratı)” ve “B211.3.5. Konuşan güvercin (26. Rüya memoratı)” olmak üzere 4 adettir. Rüya memoratlarında karşımıza çıkan hayvan motiflerinin çözümlemesi yapılırken anlatıcının yorumları kadar çeşitli rüya tabirleri ansiklopedileri de göz önünde bulundurulmuştur.

Rüya memoratlarında yer alan hayvan motiflerinin anlatılarda belli bir durum hakkında uyarıcı, yol gösterici ve öğüt verici vb. işlevler yüklendiği görülmektedir.

C. Yasak (Tabu): İncelenen anlatılarda yasak motifi, “C331. Geriye dönüp bakma yasağı (33. Rüya memoratı)”, “C411. Yasak: kişinin gördüğü olağanüstülükler hakkında sorması (61. Gerçek hayata dair memorat)”, “C498. Konuşma Yasağı: Yasaklanmış bir ifade (53. Rüya memoratı)” ve “C630.

⁶⁹³ Sözlü anlatım türlerinin ortaya çıkış süreçleriyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Şeref Boyraz, “Sözlü Anlatıların Sürekliliği Üzerine Düşünceler”, s. 105 – 117.

Yasaklanmış Zaman (73. Rüya memoratı)” olmak üzere 4 farklı memoratta görülmektedir.

33. Rüya memoratında görülen geriye dönüp bakma yasağı, gerçek hayatta yaşanan bir durumdur. Şehit, ailesine iyi olduğunu bildirmesi için seçtiği kişinin omzuna dokunur ve kişiye kendisini göremeyeceğini belirtir. Bu memoratta yasak motifi, şehidin kendi durumu hakkında bilgi verici ve olayı yaşayan kişi açısından da harekete geçirici bir işleve sahiptir.

Anlatılarda geçen yasak motifi, olayı yaşayanları belli bir konuda aydınlatma, bilgi verme işlevleriyle yer almıştır.

D. Sihir (Büyü): İncelenen halk anlatılarında 93 adet sihir (büyü) motifi tespit edilmiştir. İncelemiş olduğumuz efsane ve memoratlarda en sık rastlanan 3. motif grubunu sihirle ilgili motifler oluşturmaktadır. İncelenen memorat örneklerinde görülen sihir motifi, diğer anlatı türlerinde rastlanan sihir motiflerine göre daha gerçekçi bir hüviyete sahiptir. Memorat türünde geçen sihir (büyü) motifi, genellikle dini bir nitelik taşır, anlatıcı aktardığı anlatıda yer alan sihir (büyü) motifinin gerçekliğine ve yaşadığı durumun Allah tarafından kendisine bahşedildiğine inanır.

Sihir (büyü) motifi, bilhassa rüya memoratlarında karşımıza çıkmaktadır. 3 farklı rüya memoratında karşımıza çıkan “D1279. Gaipen gelen sihirli ses (40. Rüya memoratı, 59. Rüya memoratı, 66. Rüya memoratı)” motifi, rüyayı gören kişiyi belli bir konu hakkında uyarma, bilgilendirme vb. işlevlere sahiptir.

10 farklı rüya memoratında karşımıza çıkan bir diğer sihir (büyü) motifi ise, “D1712.3. Rüyanın yorumlanması” motifidir. Görülen rüya, yorumlandığında bir durum hakkında uyarıcı, bilgi verici vb. işlevlere sahip olduğu görülmektedir.

Rüyalar, kimi zaman yorum gerektirmeyecek kadar açık olabilmektedir. Bu tip rüyalarda da kimi zaman kişileri belli bir durum hakkında uyarma işlevinin ön planda olduğu görülmektedir. 16 rüya memoratında ve 1 efsane metninde görülen “D1810.8.3. Rüyalardaki uyarı” motifi, kişileri bir durum ya da olay hakkında uyarıcı işleve sahiptir. 1 rüya memoratında ise, “D1810.8.3.2. Rüyada, yakın gelecekte olacak tehlike hakkında uyarma (64. Rüya memoratı)” motifi, rüyayı gören kişiyi uyarma işleviyle karşımıza çıkmaktadır.

“D1812.3.3. Rüyada geleceğin bildirilmesi” motifi, 22 farklı rüya memoratında karşımıza çıkmaktadır. “D1812.3.3.8. Rüyada hamile kadına doğmamış

çocuğunun kaderi hakkında bilgi verme (7. Rüya memoratı)” motifi ve 5 farklı anlatıda rastlanan “D1812.3.3.11. Başka bir ölüm hakkında rüyada bilgi alma” motifi de rüyayı gören kişileri belli bir durum karşısında bilgilendirme, uyarma işlevleriyle karşımıza çıkmaktadır.

Kişinin gerçekleşecek bir durumu önceden sezmesi, hissetmesi, bu durumu yaşayan kaynak kişilerce ayan olmak tabiriyle karşılanmaktadır. Hissikablelvuku olarak da tanımlanan bu durum, “D1812.4. Geleceğin hissikablelvuku yoluyla ortaya çıkması” motifiyle 21 farklı anlatı metninde karşımıza çıkmaktadır.

Yaşanan bazı durumların, gerçekleşecek kimi olaylara bir işaret sayılması durumu da 9 farklı anlatı metninde “D1812.5. İşaretler yoluyla geleceğin öğrenilmesi” motifiyle karşımıza çıkmaktadır.

“D1813. Uzak bir yerdeki olayları bilme mucizesi (30. Rüya memoratı, 20. Gerçek hayata dair memorat)”, “D1813.0.3. Baba, oğlunun tehlikede olduğunu hisseder (29. Rüya memoratı)” ve “D1813.1. Rüyada uzak bir yerdeki olayları görme (15. Rüya memoratı)” motifleri de yaşanacak olayların kişiler tarafından önceden hissedildiği ya da rüyalar yoluyla görüldüğü örneklerdendir.

İncelenen memorat ve efsane metinlerinde, masallarda sıkça karşılaşılan uçan halılar, sihirli elmalar, farklı varlıklara dönüşme vb. fantastik nitelikteki sihir motifleriyle karşılaşılmamıştır. Bu durum, memorat ve efsane metinlerinin amaç, işlev, içerik vb. unsurlarıyla yakından ilgilidir. Temelinde inanç bulunan ve inanılan unsurun gerçek olduğunu vurgulayan bu iki tür, bilgilendirme, uyarma, ders verme, korkutma vb. işlevleriyle de kültürel devamlılığa hizmet eder. Bu sebeple bünyesinde yer alan ve alacak olan sihir (büyü) motiflerinin diğer türlere göre daha gerçekçi bir niteliğe ve dini bir hüviyete sahip olacağını söylemek mümkündür.

E. Ölüm: Tarih boyunca insanoğlunun zihnini en çok meşgul eden konulardan biri ölüm olmuştur. Kimi zaman ölümsüzlüğün yollarını arayan insanoğlu kimi zaman da ölümü bir kurtuluş olarak görerek ona sığınma isteği duymuştur.

Halk bilimsel araştırmalarda, doğum ve evlilikle birlikte ölüm de geçiş dönemleri olarak adlandırılmış ve bu durum çeşitli kültürlerde farklı inanç ve uygulamaların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Tez çalışmamızın konusunu teşkil eden

şehit olgusu da bu bağlamda farklı inanç ve uygulamaların ortaya çıkmasını sağlayan bir unsur olmuştur.

İslamiyet öncesi Türk kültüründe vatan uğruna feda edilen canın kutsiyeti, İslamiyet'in kabulüyle birlikte şehitlik olgusu etrafında kendine yeni bir yer edinmiştir. İslamiyet'in şehitlere sunduğu mükâfatlar, halk nazarında da şehidin diğer ölülerden farklı bir değerlendirmeye tabi tutulmasını sağlamıştır. Tespit edilen anlatılarda şehit⁶⁹⁴, dünyada kalan kişileri bilgilendirici, uyarıcı, bir durum hakkında haber verici vb. işlevler yüklenmiştir.

İncelenen anlatılarda, 58 adet ölüm motifi tespit edilmiştir. İncelemiş olduğumuz efsane ve memoralarda en sık rastlanan 6. motif grubunu ölümle ilgili motifler oluşturmaktadır. Kimi rüya memoralarında şehidin ruhu, “E734.2. Arı şeklindeki ruh (20. Rüya memoralı)”, “E734.7. Sinek şeklindeki ruh (20. Rüya memoralı)” ve “E735. Balık şeklindeki ruh (6. Rüya memoralı)” motifleriyle karşımıza çıkmaktadır. Motiflerin dini ve kültürel anlamları yanında rüya tabirlerinde kazandığı anlamlar da göz önüne alındığında şehidin manevi mertebesi hakkında bilgi verici bir işleve sahip olduğu görülmektedir. Rüya memoralarında görülen “E481.3. Ölünün dağdaki mekânı (42. Rüya memoralı)” ve “E481.4. Ölülerin güzel mekânı (43. Rüya memoralı, 46. Rüya memoralı, 56. Rüya memoralı, 69. Rüya memoralı)” motifleri de şehidin manevi mertebesi hakkında bilgi verici bir işleve sahiptir.

6 farklı rüya memoralında şehidin hayatta olduğunu belirttiği “E363.4. Ölü, hayatta olduğunu belirtir.” motifi, İslamiyet'in şehidin hayatta olduğunu belirten yorumuyla paralellik göstermektedir. Bu sebeple, motifin bilgilendirici, haber verici bir işleve sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Aile bireylerinin kendisi için ağlamasından rahatsız olan şehit, 5 anlatıda “E361. Ölü, ağlamayı durdurmak için geri döner.” motifi ile 5 anlatıda ise “E361.2. Ölü, teselli etmek için döner.” motifiyle karşımıza çıkmaktadır. Bu motifler, şehitlerin ölmediği inancıyla benzer bir anlama sahiptir. Dolayısıyla motiflerin anlatılarda uyarıcı ve bilgi verici işlevlere sahip olduğunu söylemek mümkündür.

⁶⁹⁴ Dinen şehitlerin ölmediğine inanılsa da burada şehit, “ölünün özel bir anlam yüklenmiş bir bölümü” şeklinde değerlendirilmiştir. Anlatılarda geçen motiflerin tespiti için ruh, ölü, hayalet vb. motiflerden uygun olanlarına yer verilmiştir.

Şehitlerin hayatta olduğu inancı, özellikle 4 farklı gerçek hayata dair memorat metninde yer alan “E402.1.2. Görünmeyen ruhun ayak sesleri.” motifi, 1 rüya memoratında yer alan “E422. Yaşayan ölü (95. Rüya memoratı)” motifi ve 9 farklı anlatı metninde yer alan “E545. Ölü’nün konuşması” motifinde de bilgi verici işleviyle yer almaktadır.

Zor durumda kalan aile bireylerinin yardımına yetişen şehit, 6 memorat metninde “E363. Ruh, yaşayanlara yardım için geri döner.” motifi, 5 memorat metninde “E363.1. Acil zamanda yardım eden ruhlar.” motifi, 2 memorat metninde “E363.2. Ruh, hayattakileri korumak için döner.” motifi ve 4 memorat metninde “E379. İyi niyetle dönen ölü – diğer motifler” motifi ile yer almıştır.

Hayatta kalanları bazı durumlar hakkında uyarı veren şehit, 3 memorat metninde “E363.3. Ruh, uyarır.” motifiyle yer alır.

Motif – Index’ten tespit edilen motifler, İslamiyet’in şehitlere atfettiği özel değer ile birlikte düşünülmüş ve bunun sonucunda anlatılarda geçen ölüm motiflerinin bilgi verici, uyarıcı, müjdeleyici vb. farklı işlevlere sahip olduğu görülmüştür.

F. Olağanüstülükler (Harikuladeliçler): İncelenen anlatılarda olağanüstülüklerle ilgili toplam 89 motif tespit edilmiştir. İncelemiş olduğumuz efsane ve memoratlarda en sık rastlanan 4. motif grubunu olağanüstülüklerle ilgili motifler oluşturmaktadır. Efsane ve memoratlarda tespit edilen olağanüstülükler motifleri, sihir (büyü) motifinde belirttiğimiz gibi diğer türlere göre daha gerçekçi bir niteliğe ve dini bir hüviyete sahiptir.

Olağanüstülükler motifleri içinde yer alan “F1068. Gerçekçi Rüya” motifi, toplam 47 anlatıda tespit edilmiştir. Görüldükten bir süre sonra gerçekleşen, bir durum hakkında uyarıcı, bilgi verici vb. işlevlere sahip olan rüyalar bu motif başlığı altında değerlendirilmektedir.

29 anlatıda yer alan bazı olağanüstü olaylar, “F1010. Diğer Olağanüstü Olaylar” motifi altında incelenmiştir. Anlatılarda yer alan diğer olağanüstü olaylar motifleri şöyledir:

18. Rüya memoratı: Şehit annesi, oğlunun şehit olmasından önce gördüğü rüyanın tabirini öğrenmek amacıyla rüya tabirleri kitabına bakar; fakat burada geçen şehit kelimesini göremez.

12. Gerçek hayata dair memorat: Şehit annesi, oğlunun vurulduğu esnada oğlunun görüntüsünün gözleri önüne geldiğini belirtir.
29. Gerçek hayata dair memorat: Şehit annesi, şehit oğlunu gerçek hayatta görür ve kimi zaman sokakta onunla birlikte yan yana yürür.
30. Gerçek hayata dair memorat: Şehit, düşen annesini tutarak yere oturtur. Şehit annesi, oğlunun elini hissettiğini belirtir.
40. Gerçek hayata dair memorat: Şehit, kız kardeşine görünür.
42. Gerçek hayata dair memorat: Şehit annesi, şehit oğlunu Kâbe’de yanında dua ederken görür.
43. Gerçek hayata dair memorat: Şehit, annesine Kâbe’de görünür.
44. Gerçek hayata dair memorat: Şehit, annesine evde görünür.
45. Gerçek hayata dair memorat: Şehit annesi, Safa ile Merve arasında koşarken şehit oğlunu görür.
46. Gerçek hayata dair memorat: Şehit, babasına görünür.
47. Gerçek hayata dair memorat: Şehit, ağabeyine görünür.
48. Gerçek hayata dair memorat: Şehit, elindeki silahı komutanından emir gelinceye kadar bırakmaz.
49. Gerçek hayata dair memorat: Şehit, yeğenine görünür.
50. Gerçek hayata dair memorat: Şehit, komşusuna görünür.
52. Gerçek hayata dair memorat: Şehit, teyzesine görünür.
53. Gerçek hayata dair memorat: Şehit, komşusuna görünür.
54. Gerçek hayata dair memorat: Şehit, yeğenine görünür.
55. Gerçek hayata dair memorat: Şehit, Kâbe’de akrabalarına görünür.
56. Gerçek hayata dair memorat: Şehit, akrabasına görünür.
58. Gerçek hayata dair memorat: Şehit, bir başka şehit annesine görünür.
59. Gerçek hayata dair memorat: Şehit annesi, kendisine Allah tarafından gösterilen bir kâğıtta yazılanları okuyarak konuşma yapar.
60. Gerçek hayata dair memorat: Şehit, evine gelir ve mutfakta gürültü yapar.
61. Gerçek hayata dair memorat: Şehit, annesinin ettiği dualar sonucunda Allah tarafından farklı şekillerde annesine gösterilir.
62. Gerçek hayata dair memorat: Şehidin annesi, oğlunun defnedildiği gün evinden mis gibi güzel kokuların yayıldığını belirtir.

63. Gerçek hayata dair memorat: Şehit, arkadaşına, anneannesine görünür.
65. Gerçek hayata dair memorat: Şehit, arkadaşına ve anneannesine görünür.
66. Gerçek hayata dair memorat: Şehit, kabre defnedilirken kendiliğinden sağ tarafına döner.
67. Gerçek hayata dair memorat: Şehit, kabre defnedilirken kendiliğinden sağ tarafına döner.
3. Efsane: Şehit, son nefesini veren annesine görünür ve kendisini almaya geldiğini belirtir.

Yukarıda belirtilen motifler, şehitlerin ölmedikleri, zor zamanlarda kişilerin yardımına yettikleri gibi bilgi verici işlevlere sahiptir. Yaşanan olayların Allah tarafından gerçekleştiğine inanılması, şehidin mübarek bir kişi olarak görülmesi gibi unsurlar, motiflerin anlatılardaki inanç boyutunu yansıtır örneklerdendir.

Olağanüstülükler başlığı altında görülen “F50. Üst Dünyaya Erişim (üst dünya ile iletişim) (56. Rüya memoratı)”, “F51. Gökyüzü halatı. Üst dünyaya halat vasıtasıyla erişim (56. Rüya memoratı)”, “F51.1.6. Cennet’ten sarkıtılan demir zincir (56. Rüya memoratı)”, “F162.1. Öbür Dünyada Bahçe (14. Rüya memoratı)”, “F555.3. Çok Uzun Saç (16. Rüya memoratı)”, “F790. Olağanüstü gökyüzü ve hava durumu olayları (69. Gerçek hayata dair memorat)”, “F811. Sıra dışı ağaçlar (23. Rüya memoratı)”, “F899. Diğer Olağanüstü Nesneler (56. Rüya memoratı)”, “F960.2. Kutsal kişinin (kahraman) ölümünden sonra ortaya çıkan olağanüstü doğa olayı. (68. Gerçek hayata dair memorat)” motifleri, anlatılarda 1 kez kullanılmıştır. “F162. Öbür Dünyanın Görünümü (3. Rüya memoratı, 7. Rüya memoratı)” ve “F162.2. Öbür Dünyanın Nehirleri (7. Rüya memoratı, 51. Rüya memoratı)” motifleri ise anlatılarda 2 kez yer almıştır.

G. Devler: İncelenen anlatılarda, devler motifi bulunmamaktadır. Bu durum, efsane ve memoratlarda yer alan unsurların daha gerçekçi bir niteliğe sahip oluşuyla bağlantılı olarak yorumlanabilir.

H. İmtihanlar (Test Etme): İncelenen anlatılarda toplam 13 adet imtihanlar motifi tespit edilmiştir. İncelemiş olduğumuz efsane ve memoratlarda en sık rastlanan 8. motif grubunu imtihanlarla ilgili motifler oluşturmaktadır. Masallarda insanoğlunun erginlenmesini sembolize eden imtihanlar motifi, kahramanın yerine

getirmesi gereken zorlu görevler şeklinde karşımıza çıkmaktadır.⁶⁹⁵ İncelenen anlatılar içinde kahramanın yerine getirmesi gereken zorlu görev niteliğinde “H1553. Sabır imtihanı (61. Gerçek hayata dair memorat)” motifiyle karşılaşılmaktadır.

Toplam 9 anlatıda karşımıza çıkan “H617. Rüyaların Sembolik Yorumlanması” motifi, rüyaların sembolik dilinin çözümlenmesiyle kazandığı anlamı yansıtır niteliktedir.

“H21. Fotoğraf yoluyla tanıma (33. Rüya memoratı, 89. Rüya memoratı)” motifi, 2 farklı rüyada karşımıza çıkmaktadır. Rüyalarda görülen kahraman, gerçek hayatta görülen fotoğrafı yoluyla tanınır. Bu durum görülen rüyaların değerini artırmakta ve rüyalarda bir kutsiyet kazandırmaktadır.

“H79.3. Ses vasıtasıyla tanıma (33. Gerçek hayata dair memorat)” motifi, tek bir anlatıda karşımıza çıkmaktadır. Şehit annesi, duyduğu sesin oğluna ait olduğunu anlar ve böylece şehit oğlunun kendisini ziyarete geldiğine inanır.

Tespit edilen imtihanlar motifleri, anlatılara ilahi bir hüviyet kazandırmaktadır. Gelecekte haber verme, bir durum hakkında bilgi verme gibi işlevler yüklenen anlatılarda, Allah’ın birtakım mükâfatlar bahsettiği makam olan şehitlik inancının izleri de görülmektedir.

J. Akıllılar ve Aptallar: İncelenen anlatılarda tespit edilen akıllılar ve aptallar motifleri, rüya motifiyle bağlantılı olarak karşımıza çıkmaktadır. Anlatılarda toplam 45 adet akıllılar ve aptallar motifi tespit edilmiştir. İncelemiş olduğumuz efsane ve memoratlarda en sık rastlanan 7. motif grubunu akıllılar ve aptallarla ilgili motifler oluşturmaktadır. 44 rüya memoratında, “J157. Rüyada verilen bilgi” motifine, 1 rüya memoratında ise “J157.2. Ebeveynin kaderini ortaya çıkaran rüya (51. Rüya memoratı)” motifine rastlanmıştır.

K. Aldatmalar: İncelenen anlatı metinlerinde, aldatmalar motifine rastlanmamıştır.

L. Talihin Tersine Çevrilmesi: İncelenen anlatı metinlerinde, talihin tersine çevrilmesi motifine rastlanmamıştır.

M. Geleceği Belirleme: İncelenen anlatı metinlerinde, 6 adet geleceği belirleme motifi tespit edilmiştir. İncelemiş olduğumuz efsane ve memoratlarda en

⁶⁹⁵ Bkz. Ferhat Aslan, Naki Tezel’in İstanbul’dan Derlediği Masallar, s. 432.

sık rastlanan 10. motif grubunu geleceği belirlemeyle ilgili motifler oluşturmaktadır.

“M301. Peygamberler (75. Rüya memoratı, 91. Rüya memoratı)” motifi anlatılarda 2 kez yer almaktadır. 75. Rüya memoratında “bir peygamber” olarak geçen motif, 91. Rüya memoratında Hazreti Âdem olarak geçmektedir. Anlatılarda 2 kez yer alan bir başka motif ise Türk anlatılarında rastlanan “(T)M302.4.2. Fal baktırma (70. Gerçek hayata dair memorat, 71. Gerçek hayata dair memorat)” motifidir.

“M183. Dini yemin ve sözler (34. Rüya memoratı)” motifi ve “M361. Geleceği önceden takdir edilen kahraman (16. Rüya memoratı)” motifi anlatılarda 1 kez yer almıştır.

Fal baktırma motifi dışında yer alan geleceği belirleme motiflerinde, ilahi bir nitelik görülmektedir. Geleceği belirleme motifinin anlatılarda bir durum hakkında bilgi verme, uyarma vb.işlevlere sahip olduğu görülmektedir.

N. Şans ve Kader: İncelenen anlatılarda 8 adet şans ve kader motifi tespit edilmiştir. İncelemiş olduğumuz efsane ve memoratlarda en sık rastlanan 9. motif grubunu şans ve kaderle ilgili motifler oluşturmaktadır. “N101. Kaderin değiştirilmezliği” motifi, anlatılarda 3 kez, “N121. Kader, doğmadan önce bellidir.” motifi ise anlatılarda 2 kez yer almıştır. Anlatılarda geçen bu motifler, şehitliğin anlatıcılar tarafından alinyazısı/ kader olarak algılandığını göstermektedir.

“N640. Tesadüfen iyileşme (51. Rüya memoratı)” motifi, “N819.1. Yardımcı ölü (44. Rüya memoratı)” motifi ve “(T)N844.3. Yardım eden ak sakallı ihtiyar (73. Rüya memoratı)” motifi ise anlatılarda 1 kez yer almıştır.

51. Rüya memoratındaki tesadüfen iyileşme motifi, şehidin yardımı sayesinde aile bireylerinin hastalıklarından kurtulması şeklinde anlatıda yer almıştır. Bu motif, şehitlerin ölmediği ve geride kalan aile bireylerine yardım ettiği inancının yansıması niteliğindedir.

Şans ve kader motiflerinin de memoratlarda, dini bir niteliğe sahip olduğu görülmektedir.

P. Toplum: İncelenen anlatılarda tespit edilen motiflerin 227’si toplum ile ilgilidir. İncelemiş olduğumuz anlatılarda en sık rastlanan 1. motif grubunu toplumla ilgili motifler oluşturmaktadır.

Toplum motiflerinden “P231. Anne ve oğlu” motifi, anlatılarda toplam 114 kez geçmektedir. Büyük bir bölümü şehit annelerinden derlenen anlatıları, anne – oğul ilişkisinin önemli bir yansıması olarak değerlendirmek mümkündür. Anne ve oğul motifi, oğlunun tehlike altında olduğunu sezen, rüyalarında oğlunun manevi mertebesi hakkında bilgilendirilen annenin, anneliğin manevi boyutunun ve anne – oğul ilişkisinin önemini gözler önüne sermektedir.

Şehidin manevi bağ kurduğu diğer kişilerle ilgili motiflerin anlatılarda yer alma sıklığı şöyledir:

“P233. Baba ve oğlu” motifi ve “P310. Arkadaşlık” motifi 13 kez,

“P253. Erkek ve kız kardeşler” motifi 12 kez,

“P251. Erkek kardeş” motifi 5 kez,

“P290. Akraba”motifi 4 kez,

“P298. Yeğen” motifi 3 kez,

“P291. Dede” motifi 2 kez,

“P293. Amca – dayı” motifi, “P294. Teyze, hala” motifi ve “P297. Erkek yeğen” motifi 1 kez.

Aile ilişkilerini yansıtan “P210. Karı – koca” motifi 12 kez, “P232. Anne ve kızları” motifi 6 kez, “P234. Baba ve kızı” motifi 2 kez, “P200. Aile” motifi 1 kez, “P230. Çocuklar ve ebeveynler” motifi 1 kez, “P262. Kaynana” motifi 1 kez, “P282. Üvey anne” motifi 1 kez anlatılarda yer almıştır.

Vatani görevini yerine getirirken şehit düşen asker, incelenen anlatılarda “P461. Asker” motifi ile 18 kez geçmektedir.

Türk anlatılarında rastlanan bir motif olan “(T)P43. Hoca” motifi, toplam 4 anlatıda yer almıştır. Hoca motifi, toplumun dini boyutu hakkında bilgi verir niteliktedir.

Anlatılarda, “P553. Silahlar” motifi 3 kez, “P510. Mahkemeler” motifi 1 kez, “P551. Askeriye” motifi 1 kez, “P475. Soyguncu – Hırsız” motifi 1 kez, “P710. Milliyetler: Kürt” motifi 1 kez, “P711. Vatanseverlik” motifi 1 kez yer alan toplum motiflerindendir.

İncelenen anlatılarda görülen toplum motifleri, bilhassa şehidin manevi bir bağ kurduğu aile bireyleri ve dostlarıyla bağlantılı motiflerdir. Memorat ve efsane

metinlerinin temelinde yer alan inanç boyutu, incelediğimiz metinlerde şehit ve yakın çevresindeki kişilerle kurduğu manevi bağ ile ortaya çıkmaktadır.

Q. Mükâfatlar ve Cezalar: Mitlerde de görülen mükâfat; kahramanın uzun yolculuğu sonunda tanrılar tarafından kendisine sunulur. Kahramana sunulan mükâfatlar, kahramanın yolculuğu sırasında yüz çevirdiği dünya nimetleri olabildiği gibi tılsımlı bir unsur da olabilir. Burada önemli olan ise kahramanın bu nimetlere ulaşmak için gösterdiği çabadır.⁶⁹⁶ İslamiyet'teki şehitlik makamı da Allah yolunda ölen veya öldürülen kişiye birtakım mükâfatlar bahşetmektedir. Bahşedilen bu mükâfatlardan biri de şehidin 72 huri kızıyla nikâhlanmasıdır.

İslamiyet'in şehitlere bahşettiği mükâfatlardan biri olan huri kızları, incelenen anlatılarda 2 kez yer almaktadır. Huri kızları, Stith Thompson'ın **Motif – Index** adlı çalışmasında yer alan “Q172.0.2. Cennetteki Ödüller (12. Rüya memoratı, 79. Rüya memoratı)” motifi başlığı altında değerlendirilmiştir.

Anlatılarda tespit edilen “Cennet'teki ödüller: Huri kızları motifi”, İslamiyet'in şehitlere sunduğu mükâfatların bir kanıtı niteliğindedir. Memoratların temelinde yer alan inanç ve gerçeklik unsuru, rüyada geçen mükâfat motifi ile ilahi bir onay kazanmaktadır. İncelediğimiz anlatılarda yer alan mükâfat motifi, bir durumu onaylama ve bir durum hakkında bilgi verme işlevine sahiptir.

R. Esirler ve Kaçaklar: İncelenen anlatılarda esirler ve kaçaklar motifine rastlanmamıştır.

S. Anormal Zulümler: İncelenen anlatılarda anormal zulümler motifine rastlanmamıştır.

T. Cinsiyet: İncelenen anlatılarda cinsiyet motifine 1 kez rastlanmıştır. 79. Rüya memoratında görülen “T111. Ölü veya tabiatüstü bir varlıkla evlenme” motifi, anlatıda şehidin huri kızlarıyla evlendirilmesi şeklinde yer almaktadır. Mükâfatlar motifi başlığı altında da değerlendirilen 79. Rüya memoratı, şehidin evlenmesi açısından ele alındığında ölü ile; huri kızlarıyla evlenme açısından ele alındığında ise tabiatüstü bir varlıkla evlenme şeklinde yorumlanabilmektedir.

⁶⁹⁶ Bkz. Ferhat Aslan, **Naki Tezel'in İstanbul'dan Derlediği Masallar**, s. 438.

İncelenen anlatıda görülen cinsiyet motifi, memoratın inanç ve gerçeklik boyutunu destekler niteliktedir. Bu sebeple cinsiyet motifi, anlatıda bilgi verme işlevine sahiptir.

U. Hayatın Tabiatı: İncelenen anlatılarda hayatın tabiatı motifine rastlanmamıştır.

V. Din: Anlatılarda tespit edilen motiflerin 211 tanesi dinle ilgilidir. İncelenen anlatılarda en sık rastlanan 2. motif grubunu dinle ilgili motifler oluşturmaktadır.

Memorat ve efsane türü anlatıların temelinde yer alan inanç ve gerçeklik boyutunun beslendiği unsurlardan biri de din motifidir. Şehitlik etrafında teşekkül eden memorat ve efsanelerin konu edinildiği tez çalışmamızda bilhassa İslamiyet'in etkisiyle oluşan dini motiflerin anlatılarda önemli bir yere sahip olduğu görülmüştür.

Anlatılarda “V290. Diğer mukaddes şahıslar” motifi, 34 kez yer almaktadır. 33 anlatıda geçen şehit ve 1 anlatıda geçen Eyüp Sultan diğer mukaddes şahıslar motifi içerisinde değerlendirilmiştir. “V463. Şehit olma (din uğruna)” motifi anlatılarda 7 kez yer alırken “V532. Mekke'ye giderek hacı olma” motifi ise 9 kez yer almaktadır.

İslam dininin kurucusu olan Hazreti Muhammed, “V210. Dinin Kurucuları: Hz. Muhammed (3. Rüya memoratı, 66. Rüya memoratı)” motifi ile anlatılarda 2 kez yer almıştır. İslam dininde önemli bir yere sahip olan Hazreti Ali (25. Rüya memoratı) ve Hazreti Hüseyin (91. Rüya memoratı) ise anlatılarda “V200. Mukaddes şahıslar” motifi ile değerlendirilmiştir.

Anlatılarda 41 kez yer alarak en fazla kullanılan “V201. Allah” motifidir. “V50. Dua” motifi ise anlatılarda 32 kez yer almıştır.

İslam dininde Allah'ın evi olarak nitelendirilen ve büyük bir önem atfedilen Kâbe, “V110. Dini Yapılar: Kâbe (68. Rüya memoratı, 57. Gerçek hayata dair memorat)” motifi ile 2 kez, “V112.2. Camiler (Mescitler)” motifi 9 kez, “V113. Türbeler ” motifi ise 1 kez anlatılarda yer almıştır.

Anlatılarda “V73. Oruç” motifi 2 kez, “V150. Dinsel Nesneler – Diğer” motifi 2 kez; “V52. Duanın mucizevi gücü” motifi 1 kez, “V58. Merasim olarak (dua) ibadet” motifi 1 kez, “V230. Melekler” motifi 1 kez, “V254. Selamlaşma” motifi 1 kez, “V323. Allah'ı inkâr eden (Şeytan) ” motifi 1 kez yer almıştır.

Türk anlatılarından hareketle tespit edilen Türk motifleri ise incelenen anlatılarda şu sıklıkla yer almaktadır:

- “(T)V56. Namaz” motifi 15 kez,
- “(T)V110. Dinsel Yapılar: Mezarlıklar” motifi 12 kez,
- “(T)V38. Kader İnancı” motifi 9 kez,
- “(T)V308. Kur’an-ı Kerim Okuma” motifi 9 kez,
- “(T)V56.1.1. Sabah namazı” motifi 3 kez,
- “(T)V302. Ezan motifi” 3 kez,
- “(T)V303. Dini İnaniş: Mevlit“ motifi 3 kez,
- “(T)V305. Mezarlığı Ziyaret Etme” motifi 3 kez,
- “(T)V58.6. Abdest Alma” motifi 3 kez,
- “(T)V56.1.3. İkinci namazı” motifi 1 kez,
- “(T)V56.1.5. Yatsı namazı” motifi 1 kez,
- “(T)V304. Çeşitli dini inanışlar: dilek dileme (vasiyet)” motifi 1 kez.

Türk anlatılarından hareketle tespit edilen Türk motifleri, dinin Türk toplumu tarafından algılanışını göstermesi bakımından önemlidir. Türk toplumunun İslamiyet bağlamında gerçekleştirdiği inanç ve uygulamalar, Türk anlatılarında tespit edilen din motiflerinde yansımaları bulmaktadır.

Anlatılarda tespit edilen din motifleri, halkın inanç boyutunu gözler önüne serdiği gibi anlatıların dini bir hüviyet kazanmasını da sağlamaktadır. Din motifleri, efsane ve memoralarda bilgi verme, müjdeleme vb. işlevlere sahiptir.

W. Karakter Özellikleri: İncelenen anlatılarda karakter özellikleri motifi, 4 kez yer almaktadır.

İncelenen efsane ve memoraların şehitlerle ilgili oluşu, anlatılarda geçen karakter özellikleri motiflerini de şehitlerle ilgili kılmaktadır. Bu sebeple tespit edilen 4 karakter özellikleri motifi de olumlu niteliktedir. “W10. Müşfiklik” motifi 1 kez, “W32. Cesaret” motifi 1 kez, “W33. Kahramanlık” motifi 1 kez ve “W35. Doğruluk” motifi 1 kez anlatılarda yer almaktadır.

X. Mizah: İncelenen anlatılarda mizah motifine rastlanılmamıştır.

Z. Çeşitli Motif Grupları: Motif – Index’te bu başlık altında tasnif edilen motifler sayı, renk, sembolizm vb. formel unsurlardan oluşmaktadır.

İncelenen anlatılarda tespit edilen motiflerin 80 tanesi çeşitli motif gruplarıyla ilgilidir. İncelemiş olduğumuz efsane ve memoralarda en sık rastlanan 5. motif grubunu çeşitli motif gruplarıyla ilgili motifler oluşturmaktadır.

Çeşitli motif grupları içinde yer alan motiflerin 46 tanesi formülistik sayılarla ilgilidir. Anlatılarda “Z71.1. Formülistik Sayı: Üç” motifi 19 kez yer almaktadır. “Z71. Formülistik Sayı: İki” motifi 6 kez, “Z71.0.1. Formülistik Tek Sayılar: Bir” motifi 6 kez, “Z71.3. Formülistik Sayı: Beş” motifi 3 kez, “Z71.16. Çeşitli Formülistik Sayılar: Yirmi” motifi 3 kez, “Z71.16.11. Formülistik Sayı: On beş” motifi 3 kez, “Z71.4. Formülistik Sayı: Altı” motifi 2 kez, “Z71.5. Formülistik Sayı: Yedi” motifi 1 kez, Z71.6. Formülistik Sayı: Dokuz ve katları: Kırk beş” motifi 1 kez, “Z71.16. Çeşitli Formülistik Sayılar: Yüz” motifi 1 kez ve “Z71.16. Çeşitli Formülistik Sayılar: Yirmi iki” motifi ise 1 kez yer almaktadır.

Çeşitli motif grupları içinde yer alan motiflerin 26 tanesi sembolik renklerle ilgilidir. Anlatılarda “Z142. Sembolik Renk: Beyaz” motifi 15 kez yer almaktadır. “Z145. Sembolik Renk: Yeşil” motifi 7 kez, “Z141. Sembolik Renk: Kırmızı” motifi 2 kez ve “Z143. Sembolik Renk: Siyah” motifi ise 2 kez yer almaktadır.

Anlatılarda “Z111.6. Ölünün mesajları” motifi ise 8 kez yer almaktadır.

İncelenen efsane ve memorat metinlerinde tespit edilen motifler, Stith Thompson’ın **Motif – Index** adlı çalışması ve Türk araştırmacıların eserleri baz alınarak değerlendirilmiştir. Halk anlatılarının birçok türünde kullanılan motifler, çalışma konumuzu oluşturan efsane ve memorat türü bağlamında değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak halk anlatılarının birçok türünde benzer motiflerin kullanıldığını; fakat motiflerin işlevlerinde belirleyici olanın halk anlatısının türü olduğunu söylemek mümkündür. İncelediğimiz efsane ve memorat türü metinlerde, motifler anlatıların inanç ve gerçeklik boyutunu destekleyici bir niteliğe sahiptir. Halkın duygu, düşünüş ve inanç yapısını yansıtmaya bakımından önemli bir işleve sahip olan motifler, metinlerde bilgi verici, uyarıcı, müjdeleyici, onaylayıcı, toplumsal birlik ve beraberliği güçlendirici, dini ve milli bilinci pekiştirici vb. işlevlere sahiptir.

5. BÖLÜM: KÜLTÜR ORTAMLARINDA ŞEHİTLİK

Milli bir nitelik taşıyan kültür, “kimliğini temsil ettiği bir topluluğun yaşadığı şartlar içerisinde yapısını ve muhtevasını”⁶⁹⁷ oluşturan bir kavramdır. Kültürün temel işlevi, bireyler arasında “iletişimi sağlamaktır.”⁶⁹⁸ Bir arada bulunan insanları sosyal kılan bir unsur olan iletişimde “insanlar dokunma, tat, koku, görme ve duyma duyularını seferber ederek ve yine el kol hareketleri, jest ve mimikler gibi sözsüz iletişim yöntemleriyle sayısız yoldan iletişim kurarlar.”⁶⁹⁹

Walter Ong, **Sözlü ve Yazılı Kültür: Sözün Teknolojikleşmesi** adlı kitabında iletişimin şekline göre üç tür kültür ortamından bahseder. Buna göre “yazı ve matbaa kavramlarının varlığını bile bilmeyen, iletişimin yalnız konuşma dilinden oluştuğu kültürleri, birincil sözlü kültür”⁷⁰⁰ olarak nitelendirir. Günümüz teknolojisiyle birlikte hayatımıza giren “telefon, radyo, televizyon ve diğer elektronik araçların sözlü nitelikleri, üretimi ve işlevi önce yazı ve metinden çıkıp sonra konuşma diline dönüştüğü için ikincil sözlü kültür”⁷⁰¹ oluşturmaktadır. Bu durum, ikincil sözlü kültür ortamını, birincil sözlü kültür ortamına göre yapay bir hale getirmektedir. Çünkü “konuşulan dilin yazılma süreci, bilinçli yaratılmış belirli kuralların yönetimindedir.”⁷⁰²

Özkul Çobanoğlu, kültür ortamlarını üç başlık altında ele almaktadır:

“İletişimin yüz yüze bir ortamda gerçekleştiği sözlü kültür ortamı ve iletişim amacına yönelik bir araç vasıtasıyla nakledilerek ve kaydedilerek icracıdan bağımsızlaştırılarak aktarımının sağlandığı kaydedilmiş icralar da kendi içinde, yaratıldıkları ve icra edildikleri iletişim teknolojisinden hareketle, yazılı kültür ortamı ve elektronik kültür ortamı olarak ikiye ayrılmaktadır.”⁷⁰³ Bu noktada iletişimin şekline göre şehitlik kavramı etrafında oluşan anlatıların teşekkül ettiği

⁶⁹⁷ Dursun Yıldırım, “Sözlü Kültür ve Folklor Kavramları Üzerine Düşünceler”, **Türk Bitiği**, Ankara, Akçağ Yayınları, 1998, s. 37.

⁶⁹⁸ İsmail Görkem, “Dünden Bugüne Türk Sözel Edebiyatı: Değişim ve Dönüşüm”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü Dergisi**, S. 39, Erzurum, 2009, s. 416.

⁶⁹⁹ Özkul Çobanoğlu, **Aşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2000, s. 124.

⁷⁰⁰ Walter Ong, **Sözlü ve Yazılı Kültür Sözün Teknolojikleşmesi**, Çev. Sema Postacıoğlu Banon, İstanbul, Metis Yayınları, 2010, s. 23.

⁷⁰¹ Walter Ong, **a.g.e.**, s. 23 - 24.

⁷⁰² **A.e.**, s. 101.

⁷⁰³ Özkul Çobanoğlu, “Elektronik Kültür Ortamında Aşık Tarzı Şiir Geleneği Bağlamında Çukurova Aşıkları Üzerine Tespitler”, **III. Uluslararası Çukurova Halk Kültürü Bilgi Şöleni**, Adana, 30 Kasım – 2 Aralık 1998, s. 247.

kültür ortamlarını sözlü, yazılı ve elektronik olmak üzere üç grupta incelemek mümkün olmaktadır.

5.1. SÖZLÜ KÜLTÜR ORTAMINDA ŞEHİTLİK

Walter Ong'un birincil sözlü kültür olarak ifade ettiği sözlü kültür ortamı, Dursun Yıldırım tarafından "yazı öncesi, toplum hayatının, etkinliklerinin oluştuğu, bilgi, teknoloji, tecrübe ve işin aktarıldığı, ilişkilerin ve kurumların belirginleştiği, düzenin işlediği, iletişim dilinde sabit anlatım biçimlerinin ortaya çıktığı ve kendilerine özgü içerik kazandıkları, estetik anlayışın ve bunun yansımalarının, bilinmeyen ile ilgili açıklamaların, inanç ve ahlak normlarının oluşturduğu ortam"⁷⁰⁴ olarak tanımlanmaktadır.

Sözlü kültür, Özkul Çobanoğlu tarafından "insanların yazı, matbaa ve elektronik gibi ses ve sözü mekâna bağlayan teknolojiler kullanmaksızın yüz yüze ve sese dayanarak iletişim kurduğu ortam"⁷⁰⁵ olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımdan sözlü kültürün **yüz yüze olma ve sese dayanma** gibi iki önemli unsura sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Yazılı kültür ortamının ortaya çıkışıyla değişim ve dönüşüm geçirmesine rağmen varlığını devam ettiren ve sürekliliğini koruyucu bir yapıya sahip olan sözlü kültür, "toplumun ortak malı olan hazır kalıpların deneyimleri pekiştirecek şekilde biçimlendirilmesiyle oluşur ve metinden yoksun olduğu için de toplum belleğinde yüzyıllarca gelişerek varlığını halkın bilincine yerleştirerek sürdürür."⁷⁰⁶

Halk bilimi araştırmacılarının sözlü kültür çerçevesi içine yerleştirilen malzemenin tanımı için belirledikleri özellikler şöyledir:

"Sözlü kültür unsuru, sözlüdür; kendine ait bir geleneği vardır; versiyonlar yaratma kabiliyetine sahiptir, ortak kabul eseridir; ortak yaratıcılığa bağlıdır; kalıplaşmaya müsaittir."⁷⁰⁷

⁷⁰⁴ Dursun Yıldırım, "Tarih Yazımı ve Sözlü Ortam Kaynakları", **Türk Bitiği**, Ankara, Akçağ Yayınları, 1998, s. 95.

⁷⁰⁵ Özkul Çobanoğlu, **Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü**, s. 124.

⁷⁰⁶ Ruhi Ersoy, "Sözlü Kültür ve Sözlü Tarih İlişkisi Üzerine Bazı Görüşler", **Milli Folklor**, S. 61, Y. 16, 2004, s. 102 - 103.

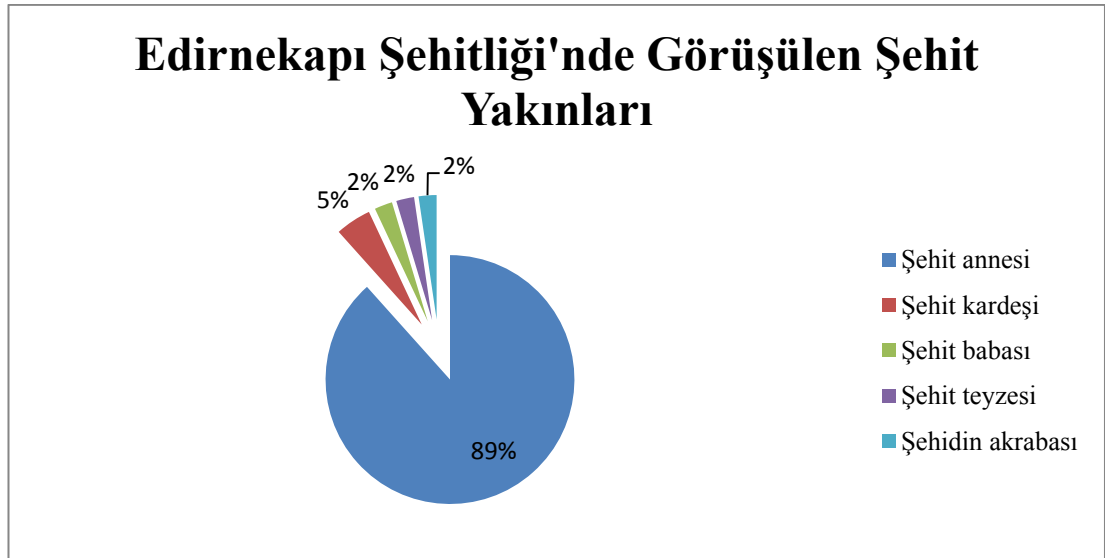
⁷⁰⁷ Dursun Yıldırım, "Sözlü Kültür ve Folklor Kavramları Üzerine Düşünceler", **Türk Bitiği**, Ankara, Akçağ Yayınları, 1998, s. 41.

Halk bilimi kuramlarından Performans Teori'ye göre, bir sözlü kültür unsurunda metin ve dokunun yanında konteks yani icra ortamı önemli bir yere sahiptir.⁷⁰⁸

“Bir folklor hadisesi iletişimin olmazsa olmazı durumundaki anlatan, dinleyen ve anlatılan geleneksel anlatı boyutlarıyla ele alınmak durumundadır. Öte yandan söz konusu iletişimin gerçekleştiği kanal veya iletişimle kullanılan araç gereç anlamındaki teknolojinin yapısından kaynaklanan yapısal ve işlevsel özellikleri üretilene aktarılmakta ve bunlar zamanla tipik geleneksel kalıplaşmalara dönüşebilmektedir.”⁷⁰⁹

24 Ekim 2012 tarihinden 14 Ekim 2013 tarihine kadar Edirnekapı Şehitliği'nde şehit aileleriyle gerçekleştirdiğimiz mülakatlar sonucunda elde ettiğimiz derlemeleri, Performans teorisinin üç unsuruna göre şöyle değerlendirmek mümkündür:

- 1. Anlatıcı unsur:** Toplam 43 şehit yakınıyla mülakat yapılmıştır. Kaynak kişilerimizden biri, şehit babası, ikisi şehidin kız kardeşidir. Bir kişi, şehidin teyzesi, bir kişi ise, şehidin akrabasıdır. (şehit annesinin ağabeyinin gelini) 38 kişi ise, şehit annesidir. Kaynak kişilerin yüzdelik dağılımı şöyledir:

Grafik 2. Edirnekapı Şehitliği'nde görüşülen şehit yakınlarının yüzdelik dağılımı.

⁷⁰⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Alan Dundes, “Doku, Metin, Konteks”, Çev. Metin Ekici, **Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar**, Ankara, Milli Folklor Yayınları, 2003, s. 67 - 91.

⁷⁰⁹ Özkul Çobanoğlu, “Elektronik Kültür Ortamında Aşık Tarzı Şiir Geleneği Bağlamında Çukurova Aşıkları Üzerine Tespitler”, s. 247.

Kaynak kişilerle gerçekleştirdiğimiz mülakat sonuçlarına göre ortaya çıkan anlatıcı unsurunun özelliklerini şöyle maddelemek mümkündür:

- 1.1. Anlatıcının konuşma becerisi:** Kaynak kişi, konuşmayı seven bir yapıya sahip olduğunda, elde edilen malzeme daha fazla olmuştur.
 - 1.2. Anlatıcının inanç boyutu:** Anlatıcının kendisinden anlatmasını istediğimiz anlatılara inanıp inanmaması mülakatları etkileyen durumlardan biridir. Şehit annelerinin gördüğü rüyalara, yaşadığı olağanüstü olaylara inandığı durumlar, kimi zaman yaşadığı durumu tekrar yaşayamayacağı inancı sebebiyle de anlatılmamıştır.
 - 1.3. Anlatıcının eğitim seviyesi:** Mülakat yaptığımız kaynak kişilerin önemli bir bölümü okur – yazar seviyesindedir. Okur – yazar seviyesinde oluş, aktardıkları anlatılara inanış boyutunu etkilemektedir. Kaynak kişilerimizden Nermin Tepeli ise, ilkokul öğretmenidir ve aktardığı rüyayı hatıra olarak nitelendirmektedir: “(...) Öyle bir hatıra kaldı bana. (...)”⁷¹⁰
 - 1.4. Anlatıcı - dinleyici ilişkisi:** Kaynak kişinin dinleyiciyi kendine yakın hissetmesi, kız çocuklarını çok sevmesi gibi etkenler kimi zaman yapılan görüşmeleri etkilemiştir.
- 2. Dinleyici Unsuru:** Tarafımızdan gerçekleştirilen mülakatlarda, şehit yakınlarının iznine dayanarak ses kaydı alınmıştır. Kimi şehit yakını, konuşmayı kabul etmiş; fakat ses kaydına izin vermemiştir. Böyle durumlarda - kaynak kişimiz Saadet Hacılioğlu dışında – şehit yakını olmanın verdiği hassasiyeti göz önünde tutarak ses kaydı gerçekleştirilmemiştir. Şehit yakınlarının ifadelerinden anlaşılmaktadır ki,
- 2.1. Anlatıcının konuşmasını etkileyen önemli bir etken, şehit ailelerinin hissettiklerini dinleyicinin anlayabileceğini düşünmesidir.**
 - 2.2. Dinleyicinin Şehitliği ziyaret esnasındaki giyim kuşamı şehit yakınlarının paylaşımlarını etkileyen bir unsurdur.**
 - 2.3. Dinleyicinin Şehitliği sürekli ziyareti, anlatıcının paylaşımlarını etkilemektedir.**

⁷¹⁰ Bkz. 14. Rüya memoratı, s. 138 - 141.

3. İcra Ortamı: Derlenen halk anlatılarının icra ortamı, Edirnekapı Şehitliği'dir. Kimi zaman şehit kabrinin başında gerçekleştirilen mülakatlar kimi zaman da Şehitlik'te yer alan banklarda gerçekleştirilmiştir.

5.2. YAZILI KÜLTÜR ORTAMINDA ŞEHİTLİK

Yazının icadıyla ortaya çıkan yazılı kültür ortamı, sözlü kültür ortamının yüz yüze iletişim unsurunu tekile indirir. Yazı, “bağımsız olarak nitelenen bir dil ya da özerk bir söylem”⁷¹¹ kurmuştur. Sözlü kültür ortamının bir diğer önemli unsuru olan sese dayanma, yazılı kültür ortamında yerini sesin yerini tutan sembolere bırakmıştır. Başlangıçta taş, deri, papirüs gibi malzemelere yazılan yazı, matbaanın ortaya çıkışıyla gelişim ve yaygınlık kazanmıştır. Sözlü kültür ortamında iletişim, sözün yanında jest ve mimikler, vurgu ve tonlama gibi unsurlarla desteklenerek anlatılmak istenen doğal bir şekilde yansıtılabilirken “yazı her şeyiyle yapaydır. Yazı doğal yazılamaz.”⁷¹² Yazılı kültür ortamı için önemli bir unsur olan matbaa, yazının düşünme ve anlatıma etkisini pekiştirip şekillendirmiştir.⁷¹³

Şehitlikle ilgili anlatıların yazılı kültür ortamında yayılmasını sağlayan matbaa aracılığıyla basılan kitap ve dergiler, bu bölümün konusunu oluşturmaktadır. Şehitlik etrafında oluşan yazılı kültür ürünlerinin hepsinden bahsetmek tez çalışmamızın sınırlarını aşar niteliktedir. Bu sebeple, sözlü kültür ortamından derlediğimiz şehitlerle ilgili memorat ve efsane paralelindeki yazılı kültür ürünlerinden bu bölümde ayrıntılı olarak bahsedilecektir.

Nevzat Gözaydın'ın ilki 1984 yılında **Türk Folkloru Araştırmaları** dergisinde “Ölü ve Ölümle İlgili Anlatılar Kataloğu Üzerine” adıyla yayımlanan ve çeşitli aralıklarla yayımına devam edilen makalelerde,⁷¹⁴ Nevzat Gözaydın'ın kendisi ve öğrencileri, ülkenin çeşitli yerlerinden ölü ve ölümle ilgili halk anlatılarını sözlü kaynaklardan derlemişlerdir. Makalelerde yer alan halk anlatılarının tür tasnifi yapılmamış olup sadece elde edilen anlatıların ilim âleminin istifadesine sunulduğu görülmektedir. Biz bu makalelerde yer alan anlatılardan şehitlerle ilgili olup memorat

⁷¹¹ Walter Ong, **a.g.e.**, s. 97.

⁷¹² **A.e.**, s. 101.

⁷¹³ **A.e.**, s. 140.

⁷¹⁴ Diğer makalelerin yayım yeri ve tarihiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. “Prof. Dr. Nevzat Gözaydın'ın Özgeçmişi ve Yayınları”, **Milli Folklor**, S. 72, Y. 18, 2006, s. 6 – 18.

ve efsane türü kapsamında değerlendirilebilecek nitelikte olanlarına yer vermeyi uygun gördük.

Aşağıda anlatılan olayı bizzat gören kaynak kişinin anlatısı, memorat türüne bir örnektir.

“Yılımı pek hatırlamıyorum. Kars Devlet Hastahanesi yapılıyordu, grayderler çalışıyordu. Daha önce Kars’ta Ermeni mi Rus mu, bilemiyorum bir tabut içinde bulunmuştu, tabutun içinde general var dediydiler, o zaman bize. Kılıcı ve kıymetli eşyaları varmış, çoğunu halk kaçırdıydı, geri kalanları da müzeye götürdülerdi. Bu sefer de Kars’ta birden grayderlerine yine bir ceset çıkardıkları söylendi. Ben de koştum orada çalışanlar bir Türk askeri çıkarmışlar, yalnız gözümle gördüm, asker çürümemişti ve hazır ol vaziyetinde silahına sıkı sıkı sarılmıştı. Kimse tüfeği söküp alamadı. Hoca çağırdılar, geldi cesete baktı dedi ki bunu ancak bir asker kişi gelip emir verirse belki de alabilirsiniz. Bu sefer binbaşı çağırdılar, binbaşı gelip hocanın dediğini tekrarladı, oğlum savaş bitti artık ver bana tüfeğini, diye emir verince sanki ceset duymuş gibi tüfeği bıraktı.”⁷¹⁵

Derlemelerimiz sonucunda şehit annesi Zeynep Işık’ın aktardığı memorat⁷¹⁶ ile yukarıdaki memoratın benzer olduğu görülmektedir. Şehitlerle ilgili bir başka memorat ise şöyledir:

“Seneler önce Erzurum’a yeni tayin olduğumuzda, uzunca süre kiralık ev aradık. Nihayet, eskice, ama kirası da oldukça ucuz bir ev bulduk. Tam tutmak üzereyken yandaki evde oturan bir hanım yanımıza gelerek ‘bu evi tutmayın, zira pek tekin değildir. Bir zamanlar savaş zamanı burada askerlerin bir çay ocağı varmış. Ani bir bombardıman ile yerle bir olmuş. Askerler, üniformalarıyla ölüp gitmişler. O yüzden zaman zaman bu evi askerler yoklarmış. Yalnız bir iyiliği var, eğer korkmazsanız tutun bu evi derim, çünkü mutfağınızdan çay ve şeker hiç eksik olmaz. Azaldıkça, yatırırlar takviye ediyorlarmış.’ dedi.

Ben de hiç böyle şeylere inanmadığımdan güldüm geçtim. İki üç gün içinde eve yerleştik, bir müddet sonra bir gece çocukları evde bırakarak bir arkadaşlara ziyarete gittik. Döndüğümüzde çocuklar, biz yokken asker kıyafetli birilerinin gelip, mutfakta kendilerine çay pişirdiklerini, sonra da gittiklerini söylediler. Pek inanmak istemedim. Ama komşunun dedikleri çıkıyordu. Aylarca eve ne çay ne de şeker alıyordum. Kavanozdan hiç eksilmiyordu.

Bir gün akşam yine gezmeye gittik. Arkadaşları evde bulamayınca eve erken döndük. Çocuklar ellerinde demli çaylarla açtılar kapıyı bize. Yine aynı şey olmuş. Asker giyimli üç adam gelip çocuklara çay demlemişler. Bu defa erken döndüğümüz için bardaklar ve çaydanlığı yıkayıp yerine kaldırmadan kaybolmuşlardı.

⁷¹⁵ Cihangir Işık(Dadagil), Cala Köyü, Çıldır, Kars, 1331, ilkokul, su ustalığından emekli, Kars ilinde hastahane yapılırken kendi görmüş, Özevler/Ankara, 3 Kasım 1979, Ali Güç tarafından derlenen anlatı metni için bkz. Nevzat Gözaydın, “Ölü ve Ölümle İlgili Anlatılar Kataloğu Üzerine: IV”, **Gazi Üniversitesi Basın- Yayın Yüksekokulu Dergisi**, Ankara, 1984/ 6, s. 102.

⁷¹⁶ Bkz. Gerçek Hayata Dair 45. Memorat, s. 316 - 317.

O zaman söylenenlerin doğruluğuna inandım. Sonra bir iki hafta içinde bir başka eve taşındık.”⁷¹⁷

Kaynak kişinin, yıkanmamış bardak ve çaydanlığı gördükten sonra anlatılanlara inanması ve bu olağanüstü olayı, yaşayan kişilerden dinlemesi anlatıyı memorat türü olarak değerlendirmemizi mümkün kılmaktadır.

Kaynaklarda yaygın olarak görülen bir motif de geceleri şehit mezarlarında görülen ışık/ nur’dur. Aşağıdaki memoratta da kaynak kişinin gece şehitlikte gördüğü ışık ve üniformalı askerler anlatılmaktadır:

“Bizim evin oturma odasının penceresi şehitliğe bakıyor. Bütün şehitlik buradan bakılınca olduğu gibi görünüyor. Bir gece uyuyamamıştım, kalktım oturma odasına geldim. Saat gecenin üçü ya da dördüydü. Gözüm şehitlikte bir ışığa takıldı. Baktım, bir sürü atlı süvari, üstleri üniformalı şehitlikte geziyorlar. Etrafa da beyaz, kuvvetli bir ışık saçıyorlardı. En önde bir atlı vardı, elinde bir bayrak tutuyordu. Diğerleri beyaz atların üzerinde onu takip ediyorlardı. Bütün şehitliğin etrafını gezdiler. Sonra kayboldular, bir daha görünmediler.”⁷¹⁸

Aşağıdaki anlatı ise, olağanüstü şahsi tecrübe yaşanan kişiden dinlenip aktarıldığı için memorat olarak adlandırılabilir:

“1938 yılının Aralık ayında Bulgar hududunda 46. Alayda asker olan Fehmi Uzun ve üç arkadaşı manevra sırasında dağa gönderilmişler. Tepede çadır kuran dört arkadaş çadıra yakın bir değirmen taşının toprağa gömülü olduğunu görüp onu sofraya kullanarak kullanmak istiyorlar. Topraktan çıkarıp çadıra koyuyorlar. Ertesi sabah uyandıklarında taşın çadırda olmadığını, tekrar eski yerine gittiğini görüyorlar. Tekrar taşı almışlar ve bu olay birkaç gün devam ediyor. Bir sabah uyandıklarında çadırın önünde bir sepet üzüm görüyorlar. Sepeti içeri alıp üzümü yemeye başladıklarında üzümün hiç eksilmediğini görünce korkuyorlar. Ertesi gece ‘Fehmi çavuş, Fehmi çavuş’ diye çağıran bir ses duyuyorlar. Sesin peşini takip ediyor, fakat kim olduğunu göremiyorlar ve korkup durduklarında dağda bir tren görüyorlar. Trenden inenlerin yakasında 115. Alay yazıyor. Alayın paşası trenden inip hal hatır soruyor ve ‘teskere aldığınızda bu gördüklerinizi herkese anlatın’ dedikten sonra bir anda trenle birlikte kayboluyor.”⁷¹⁹

⁷¹⁷ Saadet Dere, Erzurum, 45 yaşında, lise, ev hanımı, Anlattığını 1978 yılında kendisi yaşamış Ankara, Nisan 1980, Nilgöl Doğan tarafından derlenen anlatı metni için bkz. Nevzat Gözaydın, “Türkiye’de Ölü ve Ölümle İlgili Anlatılar Kataloğu Üzerine- VI”, **Türkoloji Dergisi**, C. 10, S. 1, Ankara, 1992, s. 40 - 41.

⁷¹⁸ Solmaz Ünveren, Konya- Ereğli, 1935, ilkökul, ev hanımı, Polatlı Sakarya Şehitleri anıtında 1977 yılında görmüş, Polatlı, 7.9.1979, Alev Bayhan tarafından derlenen anlatı metni için bkz. Nevzat Gözaydın, “Türkiye’de Ölü ve Ölümle İlgili Anlatılar Kataloğu Üzerine- VI”, s. 46.

⁷¹⁹ Hüseyin Mertcan, Kızılcahamam, 78, okur yazar, rençber, Fehmi çavuştan bizzat on yıl kadar bir komşu evinde, Ankara’da dinlemiş, Ankara, 8.4.1997, Nevzat Gözaydın tarafından derlenen anlatı

Bilge Seyidoğlu, **Erzurum Efsaneleri** adlı çalışmasında, “Kutsal Kabir Efsaneleri” başlığı altında, Şehit Mezarı⁷²⁰ başlığıyla şu efsane metnine yer verir:

“Hasankale’nin doğusunda, Horasan Hasankale yolu üzerinde yolu kenarında Hasankale’ye iki km. uzaklıkta bir şehit mezarlığı vardır. Rivayete göre seferberlik yıllarında Türk ordusunun bir bölümü Hasankale’nin güneyindeki Bulkasım Dağı’nda yerleşir. Düşmanın durumunu gözetleyen bir yüzbaşı o anda yedi- sekiz km. ötede bir ışığın yanıp sönmekte olduğunu görür. Uzun süre bu ışığı gözler sonra uykuya dalar. Rüyasında ışığın yanıp söndüğü yerden ölmüş bir insanın kendisi ile konuştuğunu görür. Ölü insan Yüzbaşı’ya kendisinin Ruslar tarafından öldürüldüğünü ve mezarın yaptırılmasını istediğini söyler.

Yüzbaşı uyandığı zaman yine ışığın yanıp söndüğünü görür. Ne pahasına olursa olsun oraya gitmeye karar verir ve arabasıyla ışığın yanıp söndüğü yere gelir. Aniden bir uyku bastırır yine uykuya dalar. Yine aynı insan gelir ve kendisinden mezarın yaptırılmasını ister. Yüzbaşı ertesi gün hemen şehidin mezarını yaptırır.”⁷²¹

“Rivayete göre” ifadesi, anlatının efsane olarak kabul edilmesini sağlayan bir unsurdur.

Özkul Çobanoğlu’nun **Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları** adlı çalışmasında “Yatırlar, Evliyalar ve Şehitlerle kurulan iletişim biçimleri ve yaşandığına inanılan olaylar” başlığı altında yer verilen şehitlerle ilgili anlatılar da sözlü kültür ortamından derlenip yazıya geçirilmiş memoratları içermektedir.⁷²²

Elektronik kültür ortamındaki benzer örnekleri için öncü niteliğindeki Sır Kapısı adlı program, “izleyicilerin gönderdiği mektuplardan yola çıkılarak”⁷²³ hazırlanmakta ve “hayatımızda yaşanmış sırlı olayları ekrana”⁷²⁴ getirmektedir. Sır Kapısı dizisinin bölümlerinden esinlenilerek hikâyeleştirilen metinler, Sır Kapısı 1, Sır Kapısı 2, Sır Kapısı 3 adıyla kitaplaştırılmıştır. **Sır Kapısı 3 - Şehit** başlığıyla

metni için bkz. Nevzat Gözaydın, “Ölü ve Ölümle İlgili Anlatılar Kataloğu- X”, **TDK Belleten**, 2003, s. 68.

⁷²⁰ Meçhul Asker Sokağı ve Mezarı Yaptırılan Şehid başlığıyla yayımlanan benzer anlatı örneği için bkz. Aydın Talay, **Gerçekleşen Rüya**, İstanbul, Nesil Yayınları, 2002, s. 201.

⁷²¹ Bilge Seyidoğlu, **Erzurum Efsaneleri**, İstanbul, Erzurum Kitaplığı, 1997, s. 58 – 59.

⁷²² Şehitlerle ilgili memorat metinleri için bkz. Özkul Çobanoğlu, **Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları**, s. 165 – 187.

⁷²³ Mehmet Uyar, **Sır Kapısı 3 Şehit**, Muştı Yayınları, İzmir, 2004, ön söz.

⁷²⁴ Mehmet Uyar, **a.g.e.**, ön söz.

yayımlanan kitapta yer alan “Şehit, Hasan Sezai, Otobüs, Mehmet Çavuş Köyü”⁷²⁵ adlı anlatılar şehitlerle ilgilidir.

Yazılı kültür ortamında şehitlerle ilgili birçok yayına rastlanmaktadır. Şehitlerle ilgili araştırma ve inceleme niteliğindeki eserler,⁷²⁶ hikâyeler,⁷²⁷ şehit mektuplarının derlemeleri,⁷²⁸ romanlar,⁷²⁹ şehit yakınlarıyla yapılmış röportajlar,⁷³⁰ şehit yakınlarının anılarından oluşan eserler,⁷³¹ terör bölgelerinde görev yapmış askeri düzeydeki komutan vb. kişilerin anılarına yer veren eserler⁷³² gibi oldukça geniş bir yelpaze karşımıza çıkmaktadır.

5.3. ELEKTRONİK KÜLTÜR ORTAMINDA ŞEHİTLİK

Walter Ong tarafından **ikincil sözlü kültür** olarak adlandırılan elektronik kültür ortamı, matbaa sonrasındaki elektronik teknolojiyle ortaya çıkmıştır. “Elektronik teknoloji, telefon, radyo, televizyon ve çeşitli ses kayıt araçlarıyla da bizi ikincil sözlü kültür çağına sokmuştur.”⁷³³ İkincil sözlü kültür ile birincil sözlü kültürün birbiriyle hem çok benzeyen yönlerinin bulunduğunu hem de birbirinden tamamen farklı yönlerinin bulunduğunu belirten Ong, “katılımcı gizemi, topluluk duygusunu geliştirmesi, yaşanan anı odaklayışı, hatta sözlü kalıpları kullanışı”⁷³⁴ açısından ikincil sözlü kültürün birincil sözlü kültüre çok benzediğini belirtir. İkincil sözlü kültür, birincil sözlü kültüre göre daha amaçlı ve bilinçlidir. Bu amaç ve

⁷²⁵ İlgili anlatılar için bkz. Mehmet Uyar, **Sır Kapısı 3 Şehit**, Muştu Yayınları, İzmir, 2004, s. 1 – 61.

⁷²⁶ Bkz. Ali Seyyar/ Yunus Köleoğlu, **Sosyal Politikalar Açısından Gaziler ve Şehit Aileleri**, Lalezar Kitabevi, 2011. Behiç Kılıç, **Şehit Vere Vere Açılmak**, Truva Yayınları, 2010.

⁷²⁷ Burhan Bozgeyik, **Tarih Boyunca Şehit Öyküleri**, Cihan Yayınları, 2008.

⁷²⁸ Bkz. Koray Gürbüz, Hüseyin Özlük, **Şehit Mektupları: Bizden Size Selam Olsun**, ÇOKAV, 2005. İsmail Çolak, **Ölümsüz Şehit Mektupları**, Akis Kitap, 2006. Adem Özbay, **Şehit Mektupları**, Akis Kitap, 2007.

⁷²⁹ Bkz. Berkant Karakaya, **PKK Olaylarında Mavi Çiçek Timi**, Kastaş Yayınları, 2003. Necati Ulunay Ucuzsatar, **Dağların Gözyaşları Güneydoğuda Akan Kanın Belgesel Öyküsü**, Derin Yayınları, 2006. Behiç Gürcihan, **2012 İlk Şehit**, Güncel Yayıncılık, 2008. Hasan Murat, **Şehit Babamın Mektupları**, Popüler Yayınları, 2009.

⁷³⁰ Bkz. Şadıman Şenbalkan, **Şehit Analarımızın Çılgınlıkları Gözü Yaşlı Cuma Anneleri Anlatıyor**, Yakamoz Yayıncılık, 2007.

⁷³¹ Burcu Ertürk, **Şehit Kızı**, Akış Yayınları, 2007.

⁷³² Alaettin Parmaksız, **Komutanım Ben Şehit miyim?**, Pegasus Yayınları, 2007. Hasan Kundakçı, **Güneydoğu'da Unutulmayanlar**, Alfa Yayıncılık, 2006. Hasan Kundakçı, **Mehmetçik'ten Anılar(Güneydoğu, Kıbrıs Ev Kore Anıları)**, Alfa Yayıncılık, 2011.

⁷³³ Walter Ong, **a.g.e.**, s. 161.

⁷³⁴ **A.e.**, s. 161.

bilincin temeli ise, kendisi için gerekli olan araçların üretim, işleyiş ve kullanımında gerekli olan yazı ve matbaadan kaynaklanmaktadır.

Birincil sözlü kültür, yazılı kültür ve ikincil sözlü kültürün farklılıkları üzerinde duran Ong, şunları söyler:

“Yazı ve matbaa, okumakta oldukları metni anlamaları için insanları yalnız kılıyorsa, birincil ve ikincil sözlü kültürler de dinleyiciler arasında güçlü bir grup bilinci yaratırlar. Ancak ikincil sözlü kültürün, grup bilinciyle bir araya getirdiği dinleyici topluluğu, birincil sözlü kültürdekenden kat kat daha geniş bir kitledir- Mc. Luhan’ın deyimiyle bir dünya köyüdür.”⁷³⁵

Birincil sözlü kültürde, kişiler başka bir seçenekleri olmadığı için bir araya gelirken, ikincil sözlü kültürde kişiler, grup bilinciyle bir araya gelmekte ve bazı şeyler paylaşmaktadır. Birincil sözlü kültürün yazıdan yoksunluğuna karşın ikincil sözlü kültür, yazının gücünden de faydalanmaktadır.

Şehirleşme ve modernleşmeyle birlikte bireyselleşme sürecine giren insanın durumu, Ruhi Ersoy tarafından şöyle dile getirilmektedir:

“Söz konusu bu süreçte; ulusal kültür sisteminin, “popüler kültürün” yaygın bir yaşam biçimi özelliği kazanmasıyla, “kitle kültürü” haline dönüşmesini tetiklemesi, gelişmekte olan toplumların hemen hemen tamamında yaygın olarak görülen bir olgudur. Söz konusu bu yaşam biçimine sahip egemen insan tipinin özelliği ise, davranışların “öznesi” olmaktan çıkarak, içinde yer aldığı kalabalıkların birer “nesnesi” haline”⁷³⁶ gelmektedir.

Bireyselleşen insanın yaşamında elektronik kültür ortamı, radyo, televizyon, internet gibi kanallar yoluyla önemli bir yer tutar hale gelmektedir. İkincil sözlü kültür, bireyselleşen insanları grup bilinciyle bir araya getirdiği, ortak bir paydada buluşturduğu için, elektronik kültür ortamı halk olarak nitelendirmemizi sağlayacak farklı grupların oluşmasını sağlamaktadır.

⁷³⁵ A.e., s. 161.

⁷³⁶ Ruhi Ersoy, “Şehirleşme – Halk Kültürü İnkileminde Sorunlar ve Bazı Çözüm Önerileri”, E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S. 20, Y. 2006/ 1, s. 236.

“Ülkemizde elektronik kültür ortamının başlangıcı 1900’lü yılların başında gramofonla olmuştur.”⁷³⁷ Bunu radyo yayınları, “1970’li yılların başından itibaren”⁷³⁸ başlayan televizyon yayınları takip etmiştir. Radyo ve televizyon yayını yapan özel kanalların artışı, yaygınlaşan cep telefonu kullanımı, bilgisayar ve internet ağı elektronik kültür ortamını oluşturan iletişim kanallarıdır. Konumuzu oluşturan şehitlik kavramı da elektronik kültür ortamında kendine önemli bir yer edinmiştir.

Gramofonun etkisiyle ortaya çıkan plaklar, ilerleyen zaman içinde yerini kaset ve cd’lere bırakmıştır. Sözün teknolojikleşmesiyle birlikte âşıklar da bu durumdan etkilenmiş ve eserlerini elektronik kültür ortamı aracılığıyla daha geniş bir kitleyle paylaşma fırsatını yakalamıştır. Şehitlerle ilgili türkü ve ağıtların yer aldığı kaset ve cd albümleri elektronik kültür ortamında önemli bir yere sahiptir. Anadolu’yu gezerek şehit ailelerinin şiirlerini derleyip besteleyen⁷³⁹ Kamil Abalıoğlu’nun “Şehit Anası”⁷⁴⁰ ve “Şehit Askerin Ağdı 1993”,⁷⁴¹ Âşık Gül Ahmet Yiğit’in “Kadersiz Şehit Asker”,⁷⁴² Gönül Maraşlı’nın “Şehit Askerin Ağdı”,⁷⁴³ Ozan Arif’in “Bu Kanı Durdurun”⁷⁴⁴ adlı eserleri ve bunun gibi nice eser, şehitlerle ilgili ağıt ve türkülerin elektronik kültür ortamındaki yansımalarındandır. Murat Başaran’ın “Gülümse Anne” ve Murat Evgin’in “Şehit”⁷⁴⁵ şarkıları da şehitlik anlayışının popüler kültürdeki yansımaları olarak değerlendirilebilecek örneklerdendir.

Elektronik kültür ortamının iletişim kanallarından birini oluşturan televizyon, şehitlerle ilgili yayımlanan diziler vasıtasıyla önemli bir yer tutmaktadır. STV’de

⁷³⁷ Özkul Çobanoğlu, *Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü*, s. 152.

⁷³⁸ Özkul Çobanoğlu, *a.g.e.*, s. 153.

⁷³⁹ Bkz. (Çevrimiçi) <http://turkusozu.com/t-sanatci/128-kamil-abalioglu-sanatcimizin-biyografisi.html>, 1 Temmuz 2014.

⁷⁴⁰ Şehit Anası, (Çevrimiçi) <http://www.youtube.com/watch?v=K5TEm-AcTJM>, 1 Temmuz 2014.

⁷⁴¹ Şehit Askerin Ağdı 1993, (Çevrimiçi) <http://www.youtube.com/watch?v=ZDBYB-wk8es>, 1 Temmuz 2014.

⁷⁴² Kadersiz Şehit Asker, (Çevrimiçi) <http://www.youtube.com/watch?v=IWtVyyq6MWv0>, 1 Temmuz 2014.

⁷⁴³ Şehit Askerin Ağdı, (Çevrimiçi) http://www.youtube.com/watch?v=M_sTcnz0j9Q, 1 Temmuz 2014.

⁷⁴⁴ Bu Kanı Durdurun, (Çevrimiçi) <http://www.youtube.com/watch?v=3STEJByrO78>, 1 Temmuz 2014.

⁷⁴⁵ Şehit, (Çevrimiçi) http://www.youtube.com/watch?v=O36yhV_nvyk, 1 Temmuz 2014.

yayımlanan 2005 yılı yapımı, senaryosunu Onur Ünlü'nün yazdığı⁷⁴⁶ Beşinci Boyut⁷⁴⁷ adlı dizinin konusu, Kıbrıs Barış Harekâtı'nda şehit olan Salih ve zor durumlarda kendisine yol gösteren Usta'sının her bölümde farklı insanlara yardım ettiği olaylardan oluşmaktadır. Kıbrıs Barış Harekâtı şehidinin adının Salih olması, Kur'an'da şehitlerin salih kullarla birlikte oluşunu⁷⁴⁸ dile getiren ayeti hatırlatmaktadır. "Salih, zaman ve mekân tanımadan insanlara yardım etme mertebesine yükselmiştir. Artık onun için insanlara yardım ettikçe mesafe kat edeceği hikmetli bir yolculuk başlar."⁷⁴⁹ Bu yolculukta kendisine yardımcı olan Usta adlı karakterin yaşlı, beyaz saç ve sakallı oluşu aklımıza Hızır'ı getirmektedir. Hızır'ın diri olduğu⁷⁵⁰ ve darda kalan insanların yardımına yetiştiği⁷⁵¹ İslamiyet'te ve Türk halk inançlarında yaygın bir kanaattir.

STV'de 2007 yılında yayımlanan yönetmenliğini Fedai İpek'in yaptığı ve "vatan savunması yaparken canlarını feda edenlerin, şahadet mertebesine ulaştıkları ve aslında hiç ölmedikleri fikrinden yola çıkarak"⁷⁵² hazırlanan Ölümsüz Kahramanlar adlı dizi, her bölümde ayrı bir şehidin hayat hikâyesini şehit olan askerlerin ailelerinin, arkadaşlarının anlatımlarıyla zenginleştirerek sunmaktadır. Derlemelerimiz esnasında görüştüğümüz şehit annesi Gülten Karaer'in oğlu şehit Cevdet Karaer de Ölümsüz Kahramanlar adlı dizinin bir bölümünde ele alınmıştır.⁷⁵³

Sözlü ve yazılı kaynaklarda rastladığımız "silahını vermeyen şehit" ile ilgili efsane ve memoralara, elektronik kültür ortamında da rastlanmaktadır. Bilhassa Çanakkale Savaşı'nda silahını bırakmayan asker / şehit ile ilgili anlatılar, elektronik kültür ortamında oldukça fazla yer tutmaktadır. Ümraniye Belediyesi tarafından Çanakkale Savaşı'nın 90. Yılı münasebetiyle hazırlanan **Çanakkale Geçilmez** adlı

⁷⁴⁶ Bkz.(Çevrimiçi) <http://www.diziler.com/dizi/besinci-boyut>, 9 Haziran 2014.

⁷⁴⁷ Dizinin bölümleri için bkz.(Çevrimiçi) <http://www.samanyolu.us/tr/vod?prg=138>, 9 Haziran 2014.

⁷⁴⁸ Bkz. s. 38.

⁷⁴⁹ Beşinci Boyut, (Çevrimiçi) <http://www.samanyolu.us/tr/yerlidizi/16.html>, 9 Haziran 2014.

⁷⁵⁰ Bkz. Abdülhakim Yüce, **a.g.e.**, s. 163 - 169.

⁷⁵¹ Bkz. Ahmet Yaşar Ocak, **İslam – Türk İnançlarında Hızır yahut Hızır – İlyas Kültü**, İstanbul, Kabalcı Yayıncılık, 2012, s. 109 – 113.

⁷⁵² Bkz. (Çevrimiçi) <http://www.diziler.com/dizi/olumsuz-kahramanlar/bilgileri>, 9 Haziran 2014.

⁷⁵³ Bu bölüm için bkz. (Çevrimiçi) <http://www.kure.tv/dizi/24-olumsuz-kahramanlar/olumsuz-kahramanlar-h-cevher-karaer/147-Bolum/105758/>, 9 Haziran 2014.

çizgi filmde, silahını bırakmayan asker anlatısına da yer verilmiştir.⁷⁵⁴ Ölümsüz Kahramanlar adlı dizinin bir bölümü, silahını vermeyen asker olarak bilinen şehit Sunay Civan'a ayrılmıştır.⁷⁵⁵

STV'de 2011 yılında yayınlanan ve senaryosunu Erhan Turan'ın yazdığı Farklı Boyut adlı dizide, ailesinde sayısız şehit bulunan, şehit kızı ve şehit eşi olan Melek'in rüyaları konu edilmektedir. Melek, eşinin şehit olmasından sonra rüyalarında babasıyla birlikte şehit olan başka kişileri de görmeye başlar ve yaşamı şehitlerin rüyalar yoluyla kendisinden istediklerini gerçekleştirmeye başladığı bir hal alır.⁷⁵⁶

2002 yılında STV'de Sır Kapısı adıyla yayımlanan daha sonra Sırlar Dünyası adıyla devam eden program, yaşanmış sırlı olayları konu edinmektedir. İzleyicilerden gelen mektupların senaryolaştırılmasıyla oluşan bu anlatılar, memorat olarak nitelendirilebilecek türdendir.⁷⁵⁷ Sırlar Dünyası'nda, Kardeşlik⁷⁵⁸ başlığıyla 10 Ağustos 2010 tarihinde yayımlanan ibretlik öyküde, Çanakkale Savaşı'nda birlikte çarpışan Bekir ve Mirza adlı iki askerin torunlarının yıllar sonra Türk – Kürt kavgası sebebiyle karşı karşıya gelmeleri ve Çanakkale'de şehit olan Mirza dedenin torunu Mirza'ya gerçekleri göstermesi anlatılmaktadır.

Sırlar Dünyası'nın 119. Bölümünde, bozulan mezarında rahatsız olan şehit Kınalı Ali'nin arsa sahibinin rüyalarına girerek mezarının düzeltilmesini istemesi anlatılmaktadır. Arsa sahipleri, düzelttikleri mezarda şehidin bozulmamış naaşıyla karşılaşır. Kendisine yapılan iyiliği karşılıksız bırakmayan şehit, arsa sahiplerine yardımda bulunur.⁷⁵⁹

Çanakkale'de şehit olmuş 13 askerin mektuplarından yola çıkılarak Erkan Akın tarafından senaryolaştırılan ve 2006 yılında TRT 1'de yayımlanan Kınalı

⁷⁵⁴ Bu çizgi film için bkz. (Çevrimiçi) <http://www.umraniye.bel.tr/tr/main/pages/canakkale-gecilmez-cizgi-filmi/39>, 11 Haziran 2014.

⁷⁵⁵ Bkz. (Çevrimiçi) <http://www.izlesene.com/video/olumsuz-kahraman-lar-sehit-sunay-civan/1301501>, 11 Haziran 2014.

⁷⁵⁶ Bkz. (Çevrimiçi) <http://www.diziler.com/dizi/farkli-boyut/bilgileri>, 9 Haziran 2014.

⁷⁵⁷ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Şeref Boyraz, "Sözlü Anlatıların Sürekliliği Üzerine Düşünceler", s. 114.

⁷⁵⁸ Sırlar Dünyası – Kardeşlik, (Çevrimiçi) <http://www.youtube.com/watch?v=ikR51vLiXgE>, 1 Temmuz 2014.

⁷⁵⁹ Sırlar Dünyası 119. Bölüm için bkz. (Çevrimiçi) <http://www.samanyolu.us/tr/vod?prg=147>, 1 Temmuz 2014.

Kuzular adlı dizide her bölümde bir şehidin öyküsüne yer verilmiştir.⁷⁶⁰ Dizinin bölümleri daha sonra CD formatında düzenlenerek satışa sunulmuştur.⁷⁶¹

Kanal 7’de hafta içi her gün yayımlanan Hayat Dediğin adlı dizi, “konularını yaşamın içinden alan hikâyelerden oluşan senaryoları ile hayatın ibret veren yönleri”⁷⁶² ni gözler önüne sermektedir. 28 Kasım 2013 tarihinde “Şehit Ahmet” başlığıyla yayımlanan bölümde, tarihi Osmanlı kılıcını elde etmek amacıyla bir köye gelen Feridun, köy halkını ve şehit annesini kandırarak aldığı altın, para ve Osmanlı kılıcıyla köyü terk eder. Yolda karşısına asker kıyafetli birisinin çıkması üzerine kaza yapar. Kaza sonucunda köy halkı Feridun’un gerçek yüzünü öğrenir, Feridun’un kaza yapmasına sebep olan askerin de şehit Ahmet olduğu anlaşılır.⁷⁶³

2007 yılında Serdar Akinan tarafından hazırlanan ve Sky Türk kanalında yayımlanan Kan Uykusu⁷⁶⁴ belgeselinde, 1993 – 1995 yıllarında Hakkâri bölgesinde görev yapan Osman Pamukoğlu ve binlerce Mehmetçik’in yaşadıkları onların ağzından dile getirilmiştir. Kan Uykusu belgeselinde, Jandarma Komando Zekeriya Gözyuman’ın şehit haberini, annesi Asiye Gözyuman’ın metanetle karşıladığı anlatılır. Zekeriya Gözyuman, şehit olacağını annesine aylar öncesinden haber verir. Annesi de oğlunun şehit olmasından önce bir rüya görür:

“Evde herkes feryat etmekte ağlamaktadır. Bir tek kişi son derece metanetlidir. Anne Asiye Gözyuman acı haberi aylar önce bizzat şehit düşen oğlundan almıştır aslında.

“Anne, ben şehit düşeceğim dedi. Ağlamayacaksın dedi. Ben de dedim ki, oğlum bak dedim sen ana olsan ben de oğlun olsam sana böyle anlatsam nasıl olur dedim. Gurur duyarsın gurur dedi. Öyle gitti. Sonra yedinci ayda ben bir rüya gördüm. Beyaz sakallı bir ihtiyar bana dedi ki başına bir felaket gelecek ağlamayacaksın. Okudu, sabredeceksin dedi. Başıma ne gelecek? Çünkü hiç aklıma gelmiyor benim oğlum şehit düşer diye. O gün saat 2’de de işte astsubay ile teğmen geldiler. Bize söyleyemiyorlar. Ağabeyimi çağırdılar yukarıdan. Ben anladım tabii. İçeri gittim ağabeyim bayılmış. ‘Zekeriya şehit mi düştü yoksa?’ dedim. ‘Gurur duyacaksın ağabey’ dedim. ‘Ben şehit annesi oldum. Vatan sağolsun’ dedim.”⁷⁶⁵

⁷⁶⁰ (Çevrimiçi) <http://www.diziler.com/dizi/kinali-kuzular/bilgileri>, 1 Temmuz 2014.

⁷⁶¹ (Çevrimiçi) http://www.nesilkitap.com/urun_detay.php?uid=1353, 1 Temmuz 2014.

⁷⁶² (Çevrimiçi) <http://www.kanal7.com/HAYAT-DEDIGIN-796-tanitim.html>, 9 Haziran 2014.

⁷⁶³ Şehit Ahmet adlı bölümü izlemek için bkz. (Çevrimiçi) <http://www.izle7.com/kanal7/izle-2113-kanal-7-hayat-dedigin-sehit-ahmet.html>, 10 Haziran 2014.

⁷⁶⁴ Belgeselin tamamı için bkz. (Çevrimiçi) <http://www.youtube.com/watch?v=4vR4qoJTofU>, 9 Haziran 2014.

⁷⁶⁵ (Çevrimiçi) <http://www.frmtr.com/genel/769739-kan-uykusu-yazi-dizisi-uzun-ama-onemli.html>, 9 Haziran 2014. Yukarıdaki anlatı, Kan uykusu belgeselinin “54:20” süresinden itibaren izlenebilir.

Bilgisayar ve internet ağının tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de yaygınlaşması sonucunda, sanal kültür ortamı insan hayatında önemli bir yer kazanmıştır. Sanal kültür ortamındaki sosyal paylaşım siteleri, forum ve blog siteleri, kişilerin duygu, düşünce ve anlatılarını sanal kültür ortamında paylaşmasında önemli bir yere sahip olmuştur. Performans teoriiyle birlikte yeniden tanımlanan halk kavramı, folklorun çağın ve kültürün getirdiği değişim ve dönüşüme ayak uydurabildiğini, canlı ve dinamik bir özelliğe sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bu sebeple folklor verimleri açısından değerlendirildiği zaman “sanal kültür ortamı; sözlü verimlerin korunduğu, icra edildiği, yaygınlık kazandırıldığı hatta çağın getirdiği kültürel imgelere göre yeniden üretildiği ve tüketildiği bir ortama dönüşmüştür.”⁷⁶⁶ Şehitlikle ilgili anlatıların paylaşıldığı bir ortam olması sebebiyle de sanal kültür ortamı, şehitlikle ilgili anlatıların tespiti açısından önemli bir kaynağa dönüşmektedir.

Sanal kültür ortamında bir forum sitesinde,⁷⁶⁷ **“Yaşanmış Esrarengiz Olaylar”** konu başlığı altında yapılan paylaşımlardan bazıları şehitlerle ilgilidir. Yaşanmış esrarengiz olaylar başlığı, paylaşılan anlatıları, memorat olarak değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır. Paylaşılan anlatılardan bazılarında rüya motifi görülmektedir.

Bir başka forum sitesinde ise, **“1999 depreminde 5 ilginç olay”** başlığıyla paylaşılan ilginç olaylardan biri, Eyüp Şehitliği’ndeki şehitlerin mezarlarından kalkıp dua ettiğiyle ilgilidir. Olayları aktaran kişi, söylentileri yazdığını ve doğruluğunu bilmediğini belirtmektedir. Bu durum aktarılan olayları, efsane türü kapsamında değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır.

Bir başka forum sitesinde, Ayşecan’ın büyük kızının oğlu Zekeriyya BİCAN tarafından **“Ayşecan (Elazığda Yaşanmış Gerçek Bir Şehit Hikâyesidir)”** başlığıyla paylaşılan anlatı, memorat türünün özelliklerini taşımaktadır.

Sözlü ve yazılı kaynaklarda şehit mezarlarında görülen ışık/ nurun önemli bir motif olarak karşımıza çıktığından daha önce bahsetmiştik. Sanal kültür ortamında da

⁷⁶⁶ Ferhat Aslan, “Sanal Kültür Ortamında Güncellenen Nasreddin Hoca Fıkraları”, **Turkish Studies**, Vol. 6/4, Fall 2011, s. 40.

⁷⁶⁷ Şehitlerle ilgili anlatıların yer aldığı internet sitesi adresleri listesi için bkz. Ek II., s. 425 – 426.

şehit mezarlarında görülen ışık /nur ile ilgili çeşitli anlatılar bulunmaktadır. Bunun yanında sanal kültür ortamındaki bir haber sitesinde “**Şehit mezarı üzerindeki esrarengiz görüntü**” başlığıyla şehit mezarının üzerindeki ışık /nur fotoğrafları yayımlanmıştır.

Sanal kültür ortamında şehitlerle ilgili paylaşımlardan biri de, video kliplerdir. Şehit yakınları tarafından şehidin fotoğraflarının bir fon müziği eşliğinde hazırlanđı video klipler, sosyal paylaşım sitelerinde kullanıcılarla paylaşılmaktadır. Şehitlerle ilgili kısa filmler⁷⁶⁸ de sanal kültür ortamında paylaşılan ieriklerdendir.

Şehitlerle ilgili elektronik kültür ortamında tespit edilen anlatıların internet sitesi adresleri ekler bölümü, II. başlık altında verilmiştir.

Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan şehitlik; sözlü, yazılı ve elektronik kültür ortamlarında da önemli bir yer teşkil etmektedir. Sonuç olarak, şehitlik etrafında teşekkül eden halk inançları ve halk anlatıları, sözlü kültür ortamında kaynak kişilerden derlenebildiği gibi; bu inanç ve anlatıların benzerlerine yazılı ve elektronik kültür ortamlarında da rastlanmaktadır.

⁷⁶⁸ Bkz. Sadece Bir Mesaj – Kısa Film, (evrimii) <http://alkislarlayasiyorum.com/icerik/98087/sadece-bir-mesaj-kisa-film>, 1 Temmuz 2014.

SONUÇ

Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan şehitlik kavramının Edirnekapı Şehitliği bağlamında incelendiği çalışmamız beş bölümden oluşmuştur.

Çalışmamızın birinci bölümünde halk inancı kavramının tanımı ve özellikleri üzerinde durulduktan sonra çeşitli araştırmacılar tarafından yapılmış halk inancı tasniflerine yer verilmiş ve Edirnekapı Şehitliği etrafında tespit edilen halk inançları “Şehitlik kavramı etrafında oluşan halk inançları ve uygulamalar” ve “Diğer halk inançları ve uygulamalar” başlıkları altında değerlendirilmiştir. Türklerin İslamiyet öncesinde kabul ettiği inanç ve uygulamaların İslamiyet’in kabulüyle birlikte bazı değişim ve dönüşümler geçirmesine rağmen varlığını devam ettirdiği değerlendirilen inanç ve uygulamalardan ulaşılan bir sonuçtur.

Çalışmamızın ikinci bölümü, şehitlik kavramına ayrılmıştır. Şehit kavramının sözlük tanımlarına yer verildikten sonra İslamiyet’in ortaya çıkışına kadar diğer dinlerdeki şehit algısı ve İslamiyet’le birlikte ortaya çıkan şehit algısı üzerinde durulmuştur. Şehit kavramının, kutsal değerler uğruna kişinin canını feda etmesi şeklinde zaman içinde genişleyen anlamından hareketle, Türklerin şehitlik kavramına bakış açıları üzerinde durulmuştur. Türklerin şehitlik kavramına bakış açıları, İslamiyet öncesi ve İslamiyet sonrası olmak üzere iki başlık altında değerlendirilmiştir. Kutsal değerler – vatan, bayrak, can, namus - uğruna kişinin canını feda edişi, Türklerin İslamiyet öncesinde önem verdikleri mefhumlardan biridir. Bu sebeptendir ki İslamiyet’in kabulünden sonra da Türkler vatanın birlik ve bütünlüğünü korumak adına savaşmayı bir şeref kabul etmişlerdir. İslamiyet’in savaşan kişilere vaat ettiği gazilik ve şehitlik makamları, kişilerin hiç düşünmeden savaşmasında önemli bir etken konumundadır. Kültürel devamlılık, bu bölümde Türk toplumunun şehitlik kavramına bakış açısı üzerinden değerlendirilmiştir. İslamiyet öncesinde Türklerin sahip olduğu kahramanlık, yiğitlik gibi sıfatların İslamiyet’in kabulünden sonra gazilik ve şehitlik makamlarıyla ödüllendirildiği görülmektedir. Kişilerin canlarını kutsal saydıkları vatan, bayrak, namus, birlik ve beraberlik gibi değerler uğruna feda edişinde İslamiyet’in bu kişilere bahsettiği ayrıcalıklar kadar

İslamiyet öncesinde kişinin toplum içinde elde ettiği saygın konumun da önemli bir payı olduğu bu bölümden ulaşılan sonuçlardandır.

Tez çalışmamızın belkemiği, 1980 sonrası Türk kültüründe şehitlik kavramıdır. 1980 sonrasında halkın ve bu topraklar için şehit olan askerin, şehitlik kavramına bakış açıları Edirnekapı Şehitliği'nde gerçekleştirdiğimiz mülakat sonuçlarıyla ve şehit mektuplarıyla zenginleştirilmiştir. Toplumun ve devletin terör şehitlerine bakış açıları da ortaya konmaya çalışılmıştır. Türk kültüründe şehitlik kavramının önemli bir yere sahip oluşunu toplumun kolektif milli şuurunun bir sonucu olarak değerlendirmek mümkündür.

Çalışmamızın üçüncü bölümü, halk anlatılarına ayrılmıştır. Edirnekapı Şehitliği bağlamında elde edilen malzemenin efsane ve memorat türü özelliklerine sahip olmasından dolayı iki türün sözlük tanımına, yerli ve yabancı araştırmacıların tanımlarına yer verilmiş; her iki tür; işlev, şekil ve yapı, içerik, icra, dil ve üslup özelliklerine göre değerlendirilmiştir. Her iki türle ilgili olarak araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiş tasnif çalışmalarından bahsedilmiştir. Bir kişinin başından geçen olağanüstü şahsi tecrübe olarak tanımlanan memorat türünü efsaneden şu özelliklerine göre ayırma yoluna gidilmiştir:

Eğer anlatı olağanüstü şahsi tecrübeyi yaşayan kişi tarafından anlatılıyor ya da o olayı yaşayan kişiden dinlenip aktarılıyorsa bu tür memorat olarak ele alınmıştır. Yaşanan olayın kimin başından geçtiği bilinmiyorsa bu tür efsane olarak ele alınmıştır.

Çalışmamızın dördüncü bölümü, Edirnekapı Şehitliği etrafında teşekkül eden halk anlatılarının incelenmesine ayrılmıştır. Halk anlatılarının önemli bir bölümü, rüyalara dayandığı için, rüya kavramı ve Türk kültüründe rüya üzerinde durulmuş daha sonra metinlerin incelemesine geçilmiştir. Memorat metinleri, kendi içinde rüya memoratları ve gerçek hayata dair memoratlar olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir. Rüya memoratları, şehit olmadan evvel görülen rüyalar ve şehit olduktan sonra görülen rüyalar olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Şehit olmadan evvel görülen rüyalar; şehidin kendisinin gördüğü rüyalar, şehit yakınlarının (şehit annesi, babası, kardeşleri, eş dost akraba gibi tanıdıkları) ve şehidi tanımayan kişilerin gördükleri rüyalar olmak üzere alt başlıklara ayrılmıştır. Şehit olduktan sonra görülen rüyalar ise, şehidin yakınlarının (annesi, babası, kardeşleri, eş –dost akraba

gibi tanıdıkları) gördüğü rüyalar ve şehidi tanımayan kişilerin gördüğü rüyalar olmak üzere ikiye ayrılarak incelenmiştir. Uyku ile uyanıklık arasında (yakaza) görülen rüyalar da şehidi tanıyan kişilerin yakınlığına göre incelenmiştir.

Rüya memoratlarından çıkan sonuçlara göre, şehit olma durumu şehidin kendisi, yakınları ya da kendisini tanımayan kişilerce önceden rüyalar yoluyla görülebilmektedir. Şehit olmadan evvel görülen rüyalarda, gelecekte haber verme işlevi ön plandayken; şehit olduktan sonra görülen rüyalar, bir durum hakkında uyarıcı, bilgi verici, gelecekte haber verici, bir durumu aydınlatıcı, harekete geçirici vb. işlevlere sahiptir.

Gerçek hayata dair memoratlar; şehidin vefat edeceğinin önceden hissedilmesi, şehit olduğu esnada hissedilenler, şehit haberi gelene kadar geçen sürede yaşanan iç sıkıntısı, huzursuzluk vb. hisler, askerin şehit olduktan sonra yanında olduğunun hissedilmesi, şehidin gerçek hayatta görülmesi, şehit yakınlarının gerçek hayatta yaşadığı bazı olaylar, kabir / defin ile ilgili olaylar, kahve falı başlıkları altında incelenmiştir. Şehidin vefat edeceğinin önceden hissedilmesi başlığında şehidin kendisinin ve yakınlarının hissettikleri ele alınıp incelenmiştir.

Memoratlar incelenirken, memoratın kaynağı – yani kimden derlendiği- memoratın konusu, memoratın özeti, memoratta yer alan zaman, mekân ve kişiler, memoratta yer alan maddi unsurlar ve memoratın değerlendirilmesi başlığıyla memoratta yer alan unsurlar çözümlenmiştir. Rüya memoratları incelenirken, Abdülgani b. İsmail en – Nablusi'nin **İslami Rüya Tabirleri Ansiklopedisi**, çokça başvuru alan bir kaynak olmuştur. Efsaneler başlığı altında da derlenen efsanelerin çözümlemesi memorat örneklerinde olduğu gibi yapılmıştır. Metinlerde yer alan motifler, Stith Thompson'ın **Motif – Index** adlı çalışmasındaki numaralarıyla verilmiş, Türk anlatılarında örnekleri görülen motifler ise (T) sembolüyle belirtilmiştir.

Çalışmamızın dördüncü bölümünde en son olarak incelenen efsane ve memorat metinlerinde yer alan motifler, Stith Thompson'ın **Motif – Index of Folk Literature** adlı indeksi ve çeşitli Türk araştırmacıların eserlerinden hareketle tespit ve tasnif edilmiştir.

İncelenen 171 anlatıda **Motif – Index**'te yer alan 23 başlığın 16'sı ile ilgili motiflere rastlanmıştır. G. Devler, K. Aldatmalar, L. Talihin Tersine Çevrilmesi, R.

Esirler ve Kaçaklar, S. Anormal Zulümler, U. Hayatın Tabiatı ve X. Mizah başlıklarıyla ilgili motiflere rastlanmamıştır.

Stith Thompson'ın **Motif – Index of Folk Literature** ve çeşitli Türk araştırmacıların eserlerinde yer verdikleri motiflere göre yapılan çalışmanın neticesinde incelenen 171 anlatıda toplam 846 motif bulunmuştur. Bu motiflerin **Motif – Index**'teki 23 başlığa göre sıklık dağılımı şöyledir: P. Toplum (227 Motif), V. Din (211 Motif), D. Sihir (Büyü) (93 Motif), F. Olağanüstülükler (Harikuladelikler) (89 Motif), Z. Çeşitli Motif Grupları (80 Motif), E. Ölüm (58 Motif), J. Akıllılar ve Aptallar (45 Motif), H. İmtihanlar (Test Etme) (13 Motif), N. Şans ve Kader (8 Motif), M. Geleceği Belirleme (6 Motif), B. Hayvanlar (4 Motif), C. Yasak (Tabu) (4 Motif), W. Karakter Özellikleri (4 Motif), Q. Mükâfatlar ve Cezalar (2 Motif), A. Mitolojik Motifler (1 Motif), T. Cinsiyet (1 Motif), G. Devler (0 Motif), K. Aldatmalar (0 Motif), L. Talihin Tersine Çevrilmesi (0 Motif), R. Esirler ve Kaçaklar (0 Motif), S. Anormal Zulümler (0 Motif), U. Hayatın Tabiatı (0 Motif), X. Mizah (0 Motif).

İncelenen anlatılarda tespit ettiğimiz toplam 846 motifin 227 tanesi toplum ile ilgilidir. Bundan dolayı incelemiş olduğumuz anlatılarda en sık rastlanan birinci motif grubunu toplumla ilgili motifler teşkil etmektedir. Bu durum şehitlik etrafında teşekkül eden memorat ve efsane metinlerinde toplumsal düzenin devamı, aile ilişkilerinin önemi gibi birlik ve beraberliği pekiştiren unsurların değerini gözler önüne sermektedir.

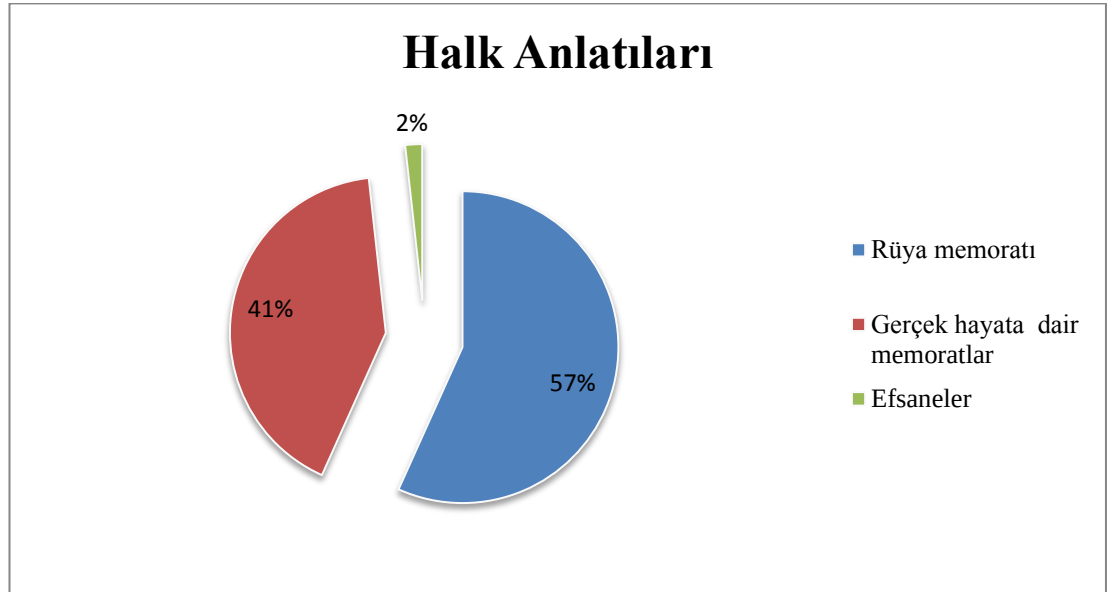
İncelenen anlatılarda dinle ilgili motifler en çok kullanılan ikinci motif grubunu teşkil etmektedir. Bu durum şehitlik etrafında teşekkül eden memorat ve efsane metinlerinde baskın olan inanç boyutuyla yakından ilgilidir. İslamiyet öncesi Türk kültüründe kişinin vatanı uğruna canını feda etmesinin en önemli erdemlerin başında yer alması, İslamiyet'in kabulünden sonra şehitlik makamının Türk toplumunda önemli bir yere sahip olması gibi sebepler incelenen anlatılarda din motifinin önemli bir yere sahip olmasını sağlamıştır.

Anlatılarda tespit ve tasnif edilen tüm motiflerin en sık kullanılanları ise şöyledir: 114 kez geçen motif: *P231. Anne ve oğlu.*, 47 kez geçen motif: *F1068. Gerçekçi Rüya.*, 44 kez geçen motif: *J157. Rüyada verilen bilgi.*, 41 kez geçen motif: *V201. Allah.*, 34 kez geçen motif: *V290. Diğer Mukaddes Şahıslar: Şehit.*, 32 kez

geçen motif: V50. Dua., 29 kez geçen motif: F1010. Diğer Olağanüstü Olaylar., 22 kez geçen motif: D1812.3.3. Rüya da geleceğin bildirilmesi., 21 kez geçen motif: D1812.4. Geleceğin hissikablelvuku yoluyla ortaya çıkması., 19 kez geçen motif: Z71.1. Formülistik Sayı: Üç., 18 kez geçen motif: P461. Asker., 17 kez geçen motif: D1810.8.3. Rüyalardaki uyarı., 15 kez geçen motifler: (T)V56. Namaz., Z142. Sembolik Renk: Beyaz., 13 kez geçen motifler: P233. Baba ve oğlu. P310. Arkadaşlık., 12 kez geçen motifler: P210. Karı – koca. P253. Erkek ve kız kardeşler. (T)V110. Dinsel Yapılar: Mezarlıklar., 10 kez geçen motif: D1712.3. Rüyanın yorumlanması.

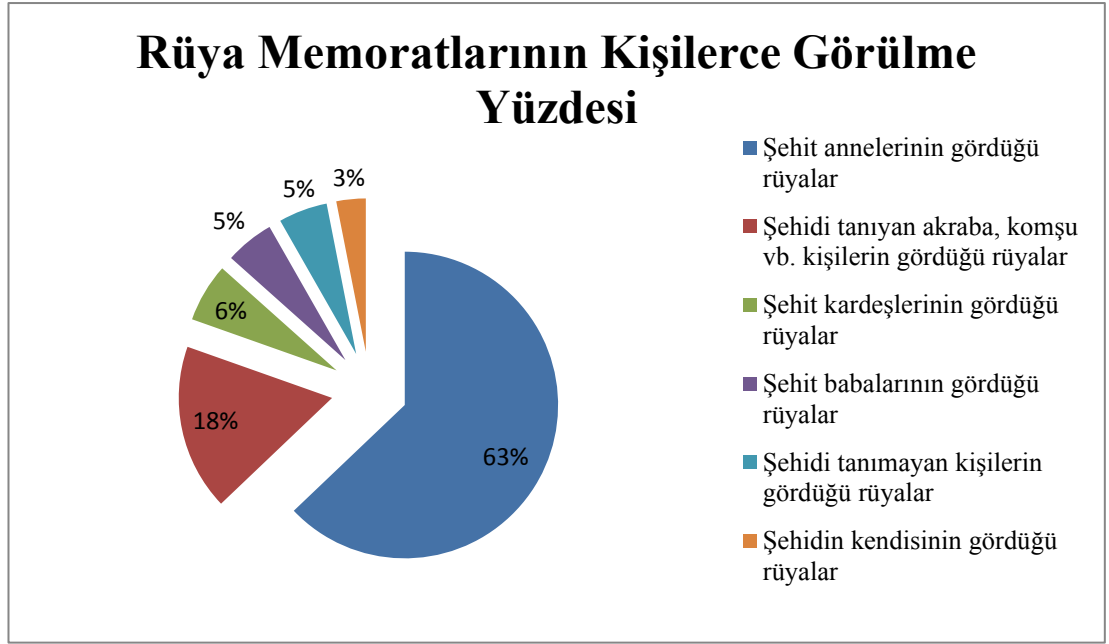
İncelenen efsane ve memorat metinlerinden hareketle tespit ve tasnif edilen motifler, anlatıların inanç ve gerçeklik boyutunu destekleyici bir niteliğe sahiptir. Halkın duygu, düşünüş ve inanç yapısını yansıtmaları bakımından önemli bir işleve sahip olan motifler, metinlerde bilgi verici, uyarıcı, müjdeleyici, onaylayıcı, toplumsal birlik ve beraberliği güçlendirici, dini ve milli bilinci pekiştirici vb. işlevlere sahiptir.

İncelenen 171 anlatının 168 tanesi memorat, 3 tanesi ise efsanedir. 168 memoratın 97'si rüya memoratı, 71 tanesi ise gerçek hayata dair memoratlardır. Edirnekapi Şehitliği'nde derlenen halk anlatılarının yüzdelik dağılımı şöyledir:

Grafik 3. Edirnekapi Şehitliği'nde derlenen halk anlatılarının yüzdelik dağılımı.

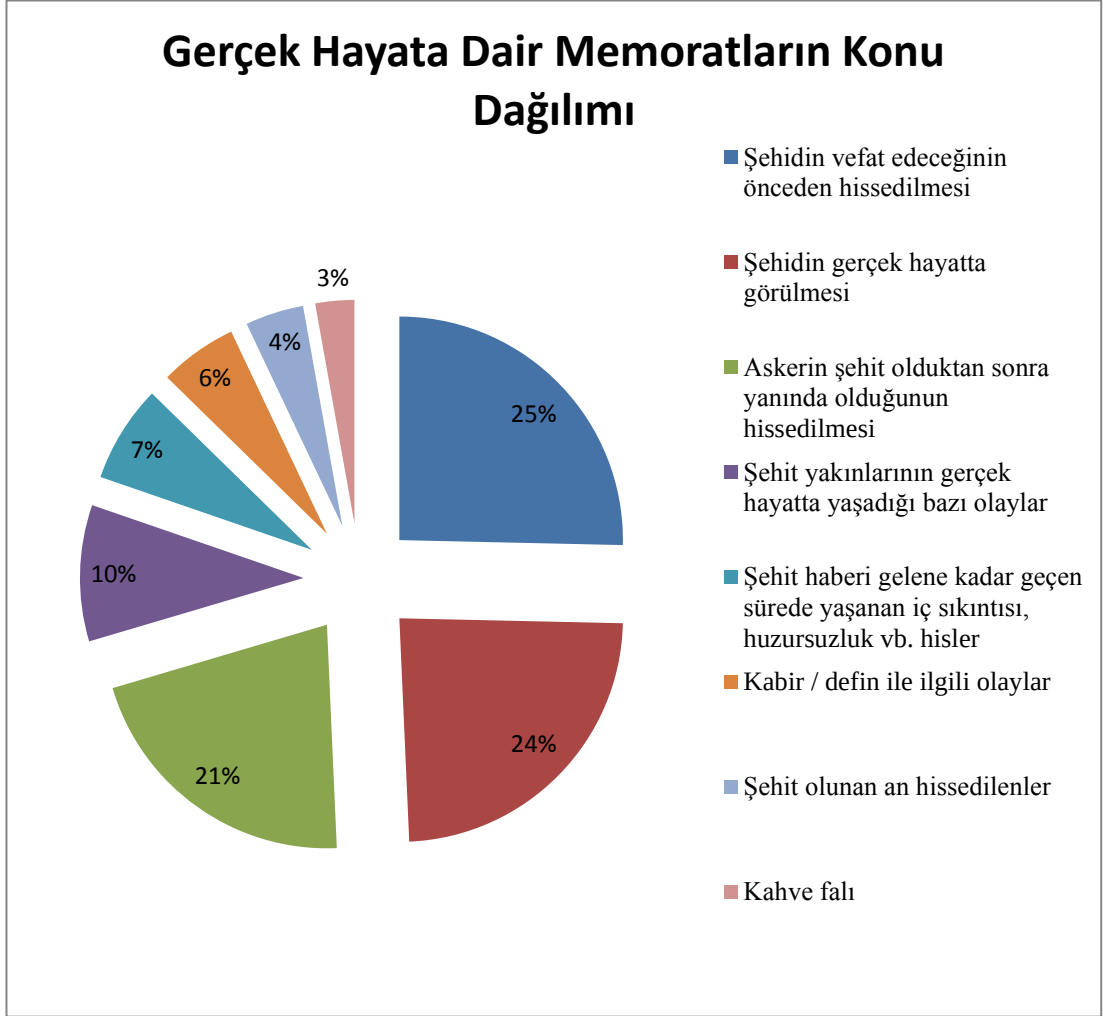
Rüya memoratlarının kişilere göre dağılımını incelediğimiz zaman şu sonuçlara ulaşılmaktadır. Rüya memoratlarının 3 tanesi şehidin kendisinin gördüğü rüyalar, 61 tanesi şehit annelerinin gördüğü rüyalar, 5 tanesi şehit babalarının gördüğü rüyalar, 6 tanesi şehit kardeşlerinin gördüğü rüyalar, 17 tanesi şehidi tanıyan akraba, komşu vb. tanıdıkların gördüğü rüyalar, 5 tanesi ise şehidi tanımayan kişilerin gördüğü rüyalar. Rüya memoratlarının kişilerce görülmesinin yüzdelik dağılımı şöyledir:

Grafik 4. Rüya memoratlarının kişilerce görülen yüzdelik dağılımı.

Yukarıdaki grafikten kültür taşıyıcısı olma özelliğiyle Türk toplumunda önemli bir yere sahip olan kadın figürünün incelenen memoratların büyük bir kısmında “şehit annesi” olma rolüyle karşımıza çıktığı bilgisine ulaşılmaktadır.

Gerçek hayata dair memoratların 18 tanesi şehidin vefat edeceğinin önceden hissedilmesi, 3 tanesi şehit olunan an hissedilenler, 5 tanesi şehit haberi gelene kadar geçen sürede yaşanan iç sıkıntısı, huzursuzluk vb. hisler, 15 tanesi askerin şehit olduktan sonra yanında olduğunun hissedilmesi, 17 tanesi şehidin gerçek hayatta görülmesi, 7 tanesi şehit yakınlarının gerçek hayatta yaşadığı bazı olaylar, 4 tanesi kabir / defin ile ilgili olaylar, 2 tanesi kahve falı ile ilgilidir. Gerçek hayata dair memoratların konu bağlamında yüzdelik dağılımı şöyledir:

Grafik 5. Gerçek hayata dair memoratların konu olarak yüzdelik dağılımı.

Çalışmamızın beşinci bölümü, kültür ortamlarında şehitliktir. Şehitlik kavramı sözlü, yazılı ve elektronik kültür ortamlarındaki yansımalarına göre incelenmiştir. Sözlü kültür ortamında şehitlik başlığı altında, Edirnekapı Şehitliği'nde şehit aileleriyle gerçekleştirilen mülakatlar değerlendirilmiş; anlatıcı, dinleyici ve icra ortamı hakkındaki tespitler belirtilmiştir.

Yazılı kültür ortamında şehitlik bölümünde, şehitlik konusunda yayımlanan makale, kitap gibi yazılı materyallerden bahsedilmiştir. Akademik nitelikte olan ve şehitlik kavramı etrafında teşekkül eden efsane ve memorat metinlerinden birkaç örnek verilmiştir.

Elektronik kültür ortamında şehitlik bölümünde, âşıkler tarafından şehitlerle ilgili olarak icra edilen şehitlerle ilgili türkü ve ağıtlardan; televizyon kanallarında

şehitlerle ilgili yayımlanan dizilerden bahsedilmiştir. Konumuz 1980 sonrası şehit kavramı ağırlıklı olduğu için, bilhassa terör şehitleriyle ilgili olan materyal değerlendirilmeye çalışılmıştır. Sanal kültür bağlamında, forum ve blog sitelerinde yer alan şehit anlatılarından da bahsedilmiştir.

Ekler bölümünde ise, Edirnekapı Şehitliği'nde görüşülen şehit ailelerinin künye bilgileri; elektronik kaynaklardan derlenen şehit anlatılarının internet sitesi adres listesi; elektronik kaynaklardan derlenen şehit haberlerinin internet sitesi adres listesi; şehitlerin adı verilen cadde, sokak, park vb. yerlerin elektronik kaynaklardan derlenen internet sitesi adres listesi; Edirnekapı Şehitliği'nden derlenen fotoğraflar başlıklarına yer verilmiştir.

İslamiyet öncesi Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan vatan kavramının, İslamiyet'in kabulüyle birlikte ortaya çıkan şehit anlayışıyla beslendiği ve Türk kültüründe şehitliğin önemli bir yere sahip olduğu yaptığımız çalışmadan ulaştığımız bir sonuçtur. 1980 sonrası terör şehitleri kapsamında Edirnekapı Şehitliği'nde şehit aileleriyle gerçekleştirilen mülakatlardan elde edilen malzemelerin incelenmesi sonucunda da anlaşılmıştır ki, dinen önemli bir makam olan şehitlik Türk kültüründe siyasi, sosyal ve kültürel açıdan da oldukça önemli bir yere sahiptir.

İslamiyet öncesi Türk kültüründe en şerefli ölümün savaş esnasında gerçekleşen olduğu incelenen kaynaklardan ulaşılan bir sonuçtur. Bu sayede “er adı” almaya hak kazanan kahraman, bengü taş denilen mezar taşı sayesinde adını yaşatmaktadır. Bengü taş, kahramanın toplumda her daim yaşatılmasını sağlayan bir unsur olmaktadır. İslamiyet'in kabulünden sonra İslamiyet'in şehit olan kişiye sunduğu ölümsüzlük yanında Türk toplumu şehitler için oluşturulan şehitlikler vasıtasıyla İslamiyet öncesi Türk kültürü geleneğinin devamını sağlamaktadır. Vatanın bölünmez bütünlüğü için canını feda eden şehit, günlükleri ya da mektuplarından alınan parçaların veya aile bireylerinin kendi duygu ve düşüncelerini yansıtan yazıların mezar taşına yazılmasıyla Türk toplumunun her ferdine bir mesaj vermektedir.

İslamiyet öncesi Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan rüyanın, İslamiyet'in kabulünden sonra da önemi devam etmiştir. İncelenen rüya memoratları, Türk kültürünün kolektif milli şuurunu ortaya koyduğu gibi, halk inançlarında rüyanın rolünü de gözler önüne sermiştir.

Şehitlerin ölmediği inancı, mecazi ve hakiki olarak iki şekilde karşımıza çıkmıştır. Şehitler, geride kalan aile bireyelerine yardım eder, rüyalarda aile bireyelerini uyarır, onlara yol gösterir; bu noktada şehidin hakiki olarak hayatta olduğu söylenebilir. Şehidin adının yaşatılması maksadıyla, adı aile bireyelerine verilir; şehidin adı, cadde, sokak, park, çeşme vb. yerlere verilir. Bu sayede şehidin adı her daim anılır ve şehit mecazen yaşatılmış olur. Şehit geride kalan ailesine yardım eder, hadis kaynaklarında da belirtildiği gibi ailesinden yetmiş kişiye şefaati olur. Devlet tarafından şehit ailelerine tanınan bazı haklar vardır. Bunlar da şehidin geride kalan aile bireyelerinin yardımına yetiştiğinin bir göstergesi niteliğinde değerlendirilebilir.

Halk anlatıları, geçmişten günümüze insanların içinde bulundukları yaşam şartları ve ihtiyaçları doğrultusunda üretilmiş ve tüketilmiştir. Diğer halk anlatısı türlerine göre daha geç bir dönemde üretilmeye başlanan memorat türü, bireyin başından geçen olağanüstü şahsi tecrübe olarak tanımlanmaktadır. Bireysel işlevin ön plana çıkarıldığı bu türde inanç ve gerçeklik boyutu önemli bir yere sahiptir. Tez konumuzu oluşturan şehitlik bağlamında teşekkül eden memorat ve efsaneler, bilhassa şehit annelerinin başından geçen olağanüstü şahsi tecrübelerdir. Türk toplumunda ve İslam dininde kutsi bir manaya sahip olan şehit vasıtasıyla şehit anneleri de gerek böyle yiğit bir evlat yetiştirmeleri açısından gerekse olağanüstü şahsi tecrübenin öznesi olmaları açısından kutsi bir nitelik kazanmaktadırlar.

Sonuç olarak İslamiyet öncesi Türk kültüründe vatan uğruna canını feda etme anlayışının İslamiyet'in kabulünden sonra şehitlik kavramı etrafında devam ettiği görülmüştür. Cumhuriyet dönemine kadar toprak sınırlarını genişletme, vatani dışardaki düşman işgalinden koruma vb. amaçlarla gerçekleştirilen savaşlarda şehit olunurken Cumhuriyet döneminde vatanın parçalanamaz birlik ve bütünlüğünü tehlikeye düşürme amacını taşıyan içteki düşmanla gerçekleştirilen çatışmalar sonucunda şehit olunmaktadır. Çalışmamız 1980 sonrası terör şehitleri merkezinde Edirnekapı Şehitliği bağlamında tespit edilen memorat ve efsane metinlerinin incelenmesi yoluyla oluşturulmuştur.

KAYNAKÇA

- Ana Britannica:** “Şehit”, C. 20, Ed. Philip W. Goetz, Çiğdem Kağıtçıbaşı, Andrew Mango, İlhan Tekeli, Nur Yalman, İstanbul, Ana Yayıncılık, 1990, s. 252.
- Abdulkadiroğlu, Abdulkerim: “Dini Folklor veya Dini – Manevi Halk İnançlarıyla İlgili Bir Sınıflandırma Denemesi I”, **Türk Folkloru Araştırmaları**, Ankara, Gazi Üniversitesi Basımevi, 1986/1, s. 1 - 23.
- Abdülgani b. İsmail en- Nablusi: **İslami Rüya Tabirleri Ansiklopedisi (“Ta’tiru’l – enam, fi ta’biri’l menam”)**, Çev. Ali Bayram, M. Sadi Çöğenli, İstanbul, Cümle Neşriyat, 1989.
- Akseki, Ahmet Hamdi: **Askere Din Kitabı**, 3. bs., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, t.y.
- Akyol, Neriman Senem: **“Adana (Merkez) Halk Kültüründe Halk İnançları Bayramlar ve Törenler”**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Adana, 2006.
- Akyol, Yasemin: **“Dinsel Ritüeller ve Modern Milliyetçilikte Ritüel İnşası: Şehit Cenazeleri”**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kültürel İncelemeler Yüksek Lisans Programı, İstanbul, 2009.
- Albayrak, Nurettin: **Ansiklopedik Halk Edebiyatı Sözlüğü**, 2. bs., İstanbul, Kapı Yayınları, 2010.
- Aliağaoğlu, Alpaslan - Yiğit, Yücel: “Balıkesir’de Şehrsel Toponomi: Cadde Adları”, **Doğu Coğrafya Dergisi**, C.18, S. 30, 2013, s. 311 - 330.
- Alptekin, Ali Berat: **Taşeli Masalları**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2002.

- Artun, Erman: **Türk Halkbilimi**, İstanbul, Kitabevi Yayınları, 2005.
- Arvas, Abdulsalam: **“Dede Korkut Destanı ve Kıpçak Sahası Epik Destan Geleneği”**, Basılmamış Doktora Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı, Van, 2009.
- Aslan, Ferhat: **Ayasofya Efsaneleri**, 1. bs., İstanbul, Kültür Sanat Basımevi, 2011.
- Aslan, Ferhat: “The Dragon Motif in Anatolian Legends” **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, (The Journal of International Social Research)**, C. 7, S. 29, 2013, s. 30 - 46.
- Aslan, Ferhat: “Halk Bilimsel Bir Terim Olarak “Efsane” Üzerine Bazı Dikkatler”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C. 5, S. 23, Güz, 2012, s. 81 - 90.
- Aslan, Ferhat: “İstanbul’da Hıdrellez Geleneğinin Geçmişi, Bugünü ve Yarını: Ahırkapı Örneği”, **Folklor/Edebiyat**, C. 18, S. 71, 2012/3, s. 201 – 235.
- Aslan, Ferhat: “Sanal Kültür Ortamında Güncellenen Nasreddin Hoca Fıkraları”, **Turkish Studies**, Vol. 6/4, Fall 2011, s. 39 - 60.
- Aslan, Ferhat: **Naki Tezel’in İstanbul’dan Derlediği Masallar (İnceleme – Metin)**, 1. bs., İstanbul, Bilge Kültür Sanat, 2013.
- Atar, Fahrettin: “Şehid”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 38, İstanbul, 2010, s. 428 - 431.
- Ateş, Süleyman: “Şehidlik”, **Kur’an Ansiklopedisi**, C. 19, KURAM (KUR’AN ARAŞTIRMALARI MÜESSESİ), KUBA, t.y., s. 292 - 297.

- Attar, Ferîdüddîn Attar: **Tezkiretü'l - Evliya**, Haz. Süleyman Uludağ, Bursa, İlim ve Kültür Yayınları, 1984.
- Aydın, Mehmet: “Mut Bölgesinde Yaşayan Halk İnançlarının Dinler Tarihi Açısından Tahlili”, **IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri**, C. 4, Gelenek, Görenek ve İnançlar, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1992, s. 31 – 41.
- Aykaç, Şafak: **“Şehitlik ve Türkiye’de Militarizmin Yeniden Üretimi: 1990 – 1999”**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programı, İstanbul, 2011.
- Ayverdi, İlhan: **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, 1. bs., C.1, İstanbul, Kubbealtı Neşriyat, 2005.
- Banarlı, Nihad Sami: **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, C. 1, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1971.
- Bascom, William R.: “Folklorun Biçimleri: Nesir Anlatılar”, **Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar**, Ankara, Milli Folklor Yayınları, 2003, s. 468 - 505.
- Bayat, Fuzuli: **Türk Mitolojik Sistemi 2**, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2007.
- Baykara, Tuncer: “Anadolu Yer Adlarının Ortaasya’daki Benzerleri Üzerine Bir Kaynak”, **Türkiye Yer Adları Sempozyumu Bildirileri**, Ankara, Başbakanlık Basımevi, 1984, s. 265 - 273.
- Bekki, Selahaddin: “Türk Halk Anlatılarında Ölüm Ruhu Motifi”, **Milli Folklor**, S. 62, Y. 16, Yaz 2004, s. 53 - 66.

- Björkman, W.: “Şehid” maddesi, **İslam Ansiklopedisi**, C.11, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1979, s. 389 - 391.
- Bolayır, Enver: **Modern Rüya Tabirleri**, 4. bs., İstanbul, Bolayır Yayınevi, 1971.
- Boratav, Pertev Naili: **100 Soruda Türk Folkloru**, 2. b.s., İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1984.
- Boratav, Pertev Naili: **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, 6. bs., İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1992.
- Boyras, Şeref: “Sözlü Anlatıların Sürekliliği Üzerine Düşünceler”, Ankara, **Folklor/ Edebiyat**, S. 54, 2008, s.105 - 118.
- Bozgeyik, Burhan: **Tarih Boyunca Şehit Öyküleri**, Cihan Yayınları, 2008.
- Buhari, Ebu Abdillan Muhammed ibn İsmail: **Sahih - i Buhari ve Tercemesi**, Mütercim: Mehmed Sofuoğlu, C. 4, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 1987.
- Buhari, Ebu Abdillan Muhammed ibn İsmail: **Sahih – i Buhari ve Tercemesi**, Mütercim: Mehmed Sofuoğlu, C. 5, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 1987.
- Büyükyıldız, Fatih: **“Hadislerde Şehitlik Kavramı”**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslami Bilimler Ana Bilim Dalı, Erzurum, 2010.
- Cebecioğlu, Ethem: **Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü**, 1. bs., Ankara, Rehber Yayınları, 1997.
- Çelebi, İlyas: “Rüya”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 35, İstanbul, TDV Yayınları, 2008, s. 306 - 309.
- Çobanoğlu, Özkul: **Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları**, 1. bs., Ankara, Akçağ Yayınları, 2003.

- Çobanoğlu, Özkul: **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, 3. bs., Ankara, Akçağ Yayınları, 2005.
- Çobanoğlu, Özkul: **Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2000.
- Çobanoğlu, Özkul: “Elektronik Kültür Ortamında Âşık Tarzı Şiir Geleneği Bağlamında Çukurova Âşıkları Üzerine Tespitler”, **III. Uluslararası Çukurova Halk Kültürü Bilgi Şöleni**, Adana, 30 Kasım – 2 Aralık 1998, s. 246 - 253.
- Çolak, İsmail: **Ölümsüz Şehit Mektupları**, Akis Kitap, 2006.
- Çoruhlu, Yaşar: **Türk Mitolojisinin Ana Hatları**, 2. bs., İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2006.
- Dârimî, Ebu Muhammed Abdullah b. Abdurrahman b. Fazl: **Sünen-i Darimi**, Terceme ve Tahkik: Abdullah Aydınli, C. 5, İstanbul, Madve, 1996.
- Dégh, Linda: “Halk Anlatısı”, Çev. Zerrin Karagülle, **Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar**, Ankara, Milli Folklor Yayınları, 2003, s. 91 - 127.
- Dégh, Linda: “Günümüz Bağlamında Efsane Üzerine Teorik Bir Düşünme ve Efsanenin Tanımı”, **Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2**, Haz. M. Öcal Oğuz, Selcan Gürçayır, Ankara, Geleneksel Yayıncılık, 2005, s. 342 - 353.
- Devellioğlu, Ferit: **Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, 23. bs., Ankara, Aydın Kitabevi Yayınları, 2006.
- Döğüş, Selahattin: “Osman Gazi’den Gazi Mustafa Kemal’e Anadolu Gazileri”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 9, S.1, Haziran 2007, s. 25 - 50.

- Döğüş, Selahattin: “Türk Ordusunun İki Temel Dinamiği: Alplık – Gazilik ve Tarihi- Kültürel Kaynakları”, **Türkler ve Askerlik**, İstanbul, İstanbul Yayınları, 2009, s.183 - 237.
- Dundes, Alan: “Halk Kimdir?”, Çev. Metin Ekici, **Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar**, Ankara, Milli Folklor Yayınları, 2003, s. 1 - 30.
- Dundes, Alan: “Doku, Metin, Konteks”, Çev. Metin Ekici, **Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar**, Ankara, Milli Folklor Yayınları, 2003, s. 67 - 91.
- Ebu Davud es-Sicistanî, Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdi: **Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi**, Haz. Necati Yeniçel, Hüseyin Kayapınar, C. 9, İstanbul, Şamil Yayınevi, 1991.
- Ebu Davud es-Sicistanî, Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdi: **Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi**, Haz. Necati Yeniçel, Hüseyin Kayapınar, C. 11, İstanbul, Şamil Yayınevi, 1991.
- Ebu Davud es-Sicistanî, Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdi: **Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi**, Haz. Necati Yeniçel, Hüseyin Kayapınar, C. 15, İstanbul, Şamil Yayınevi, 2000.
- Eflakî, Ahmed: **Ariflerin Menkıbeleri**, Çev. Tahsin Yazıcı, İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2006.
- Elçin, Şükrü: **Halk Edebiyatına Giriş**, 2. bs., Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1986.
- Elmalılı Hamdi Yazır: **Hak Dini Kur'an Dili**, C. 4, Ankara, Akçağ Yayınları, t.y..
- Emeksiz, Abdülkadir: “Efsanelerin İstanbul'u, Fetih ve Fatih”, **2005 - 2006 Fatih Sempozyumları I-II Tebliğler**, İstanbul, Fatih Belediyesi Başkanlığı Kültür Yayınları, Mayıs 2007, s. 148 - 160.

- Erdoğan, Oğuz: “Dinî Şahsiyetler Etrafında Oluşan Anlatı Türlerinin Tasnif ve Derlenmesi Üzerine Düşünceler: Aziz Mahmud Hüdâyî Örneği”, **Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, C. 49, S. 49, 2014, s. 95- 118.
- Ergin, Muharrem: **Dede Korkut Kitabı**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1969.
- Ergun, Metin: **Türk Dünyası Efsanelerinde Değişme Motifi**, C. 1, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1997.
- Ermiş, Hamza: **Arapça’dan Türkçeleşmiş Kelimeler Sözlüğü**, 1. bs., İstanbul, Ensar Neşriyat, 2008.
- Ersoy, Mehmet Akif: **Safahat**, tertib eden: Ömer Rıza Doğrul, İstanbul, İnkılap Kitabevi, 1963.
- Ersoy, Necmettin: **Semboller ve Yorumları**, Genişletilmiş 3. bs., İstanbul, Dönence Yayınları, 2007.
- Ersoy, Ruhi: “Türklerde Ölüm ve Ölü ile İlgili Rit ve Ritüeller”, **Milli Folklor**, S. 54, Y. 14, s. 86 - 101.
- Ersoy, Ruhi: “Sözlü Kültür ve Sözlü Tarih İlişkisi Üzerine Bazı Görüşler”, **Milli Folklor**, S. 61, Y. 16, 2004, s. 102- 110.
- Ersoy, Ruhi: “Şehirleşme – Halk Kültürü İkileminde Sorunlar ve Bazı Çözüm Önerileri”, **E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S. 20, Y. 2006/1, s. 233 - 238.
- Ertürk, Burcu: **Şehit Kızı**, Akış Yayınları, 2007.
- Esin, Emel: **İslamiyetten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslama Giriş**, İstanbul, Edebiyat Fakültesi Matbaası, 1978.
- Eyice, Semavi: “Çeşme”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 8, İstanbul, TDV Yayınları, 1993, s. 277 – 287.

- Fayda, Mustafa: “Cennetü’l Baki”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 7, İstanbul, TDV Yayınları, 1993, s. 387.
- Feyzoğlu, Osman Güngör – Okutan, Ahmet – Durukan, Turgut : **Askerin Din Bilgisi**, Ankara, Genelkurmay Başkanlığı Kara Kuvvetleri Komutanlığı, 1981.
- Fırlalı, Ethem Ruhi: “Hüseyin”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 18, İstanbul, TDV Yayınları, 1998, s. 518 – 521.
- Freud, Sigmund: **Rüya Yorum Metodu**, Çev. Ayşegül Günkut, Ankara, Ataç Kitabevi, 1964.
- Gedik, Esra: “Türkiye’de Şehit Annelerinin Savaş ve Çözüm Algıları”, **Fe Dergi: Feminist Eleştiri**, C. 1, S. 2, 2009, s. 29 - 43.
- Gökalp, Ziya: **Türkçülüğün Esasları**, 5. bs., İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2004.
- Gökyay, Orhan Şaik: “Türkçe Yer Adlarında Kişilerin ve Olayların Payı”, **Türkiye Yer Adları Sempozyumu Bildirileri**, Ankara, Başbakanlık Basımevi, 1984, s. 243 - 257.
- Görkem, İsmail: “Dünden Bugüne Türk Sözel Edebiyatı: Değişim ve Dönüşüm”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü Dergisi**, S. 39, Erzurum, 2009, s. 411 - 422.
- Gözaydın, Nevzat: “Türkiye’de Ölü ve Ölümle İlgili Anlatılardaki Bazı Motifler Üzerine”, **Türk Halk Edebiyatı ve Folklorunda Yeni Görüşler**, C. 1., Haz. Feyzi Halıcı, Ankara, Güven Matbaası, 1985, s. 263 – 279.
- Gözaydın, Nevzat: “Ölü ve Ölümle İlgili Anlatılar Katalogu Üzerine”, **Türk Folkloru Araştırmaları**, Ankara, G.Ü. Basın Yayın Yüksekokulu Basımevi, 1984, s. 97 - 118.

- Gözaydın, Nevzat: “Ölü ve Ölümle İlgili Anlatılar Kataloğu Üzerine: IV”, **Gazi Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu Dergisi**, Ankara, 1984/6, s. 79 - 157.
- Gözaydın, Nevzat: “Türkiye’de Ölü ve Ölümle İlgili Anlatılar Kataloğu Üzerine- VI”, **Türkoloji Dergisi**, C. 10, S. 1, Ankara, 1992, s. 39 - 61.
- Gözaydın, Nevzat: “Türkiye’de Ölü ve Ölümle İlgili Anlatılar Kataloğu Üzerine - VIII”, **Türkoloji Dergisi**, C. XX, S. 11, Ankara, 1993, s. 101 - 134.
- Gözaydın, Nevzat: “Ölü ve Ölümle İlgili Anlatılar Kataloğu- X”, **TDK Belleten**, C. 1, Ankara, 2003, s. 39 - 88.
- Günay, Umay: **Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi**, 5. bs., Ankara, Akçağ Yayınları, 2008.
- Gürbüz, Koray- Özlük, Hüseyin: **Bizden Size Selam Olsun Şehit Mektupları**, 8. bs., Ankara, ÇOKAV Yayınları, 2005.
- Gürçihan, Behiç: **2012 İlk Şehit**, Güncel Yayıncılık, 2008.
- Gürkan, Saime Leyla: “Diğer Dinlerde Şehid” **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 38, İstanbul, TDV Yayınları, 2010, s. 431 - 433.
- Güzel, Abdurrahman
- Kalafat, Yaşar: “Vatan Duygusunun Türk Mitolojisindeki Yeri ve Türk Halk İnançlarındaki İzleri”, **Türk Halk Kültüründe Milli Mücadele 1. Uluslararası Halk Kültürü Sempozyum Bildirileri**, Erzurum, Erzurum Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2005, s. 18 – 21.
- Hacı Bektaş-ı Veli: **Makalat**, Haz. Ali Yılmaz, Mehmet Akkuş, Ali Öztürk, 3. bs., Ankara, TDV Yayınları, 2009.

- Hançerlioğlu, Orhan: **İslam İnançları Sözlüğü**, 1. bs., İstanbul, Remzi Kitabevi, 1984.
- İbn Mace, Ebu Abdullah Muhammed: **Sünen - i İbni Mace Tercemesi ve Şerhi**, Tercüme ve Şerh eden: Haydar Hatipoğlu, C. 4, İstanbul, Kahraman Yayınları, 1983.
- İbn Mace, Ebu Abdullah Muhammed: **Sünen – i İbni Mace Tercemesi ve Şerhi**, Tercüme ve Şerh eden: Haydar Hatipoğlu, C. 7, İstanbul, Kahraman Yayınları, 1983.
- İbn Mace, Ebu Abdullah Muhammed: **Sünen - i İbn-i Mace Tercemesi ve Şerhi**, Tercüme ve Şerh eden: Haydar Hatipoğlu, C. 10, İstanbul, Kahraman Yayınları, 1983.
- İnan, Abdülkadir: **Tarihte ve Bugün Şamanizm**, 6. bs., Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2006.
- İnan, Afet: **Vatandaş İçin Medeni Bilgiler I. Kitap - Afet**, İstanbul, Devlet Matbaası, 1933.
- İşli, Necdet: “Edirnekapı Mezarlığı”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 10, İstanbul, TDV Yayınları, 1994, s. 448 - 449.
- İttihad İlmi Araştırma Heyeti: “Şehid” maddesi, **İslam Prensipleri Ansiklopedisi**, C. 4, İstanbul, İttihad Yayıncılık, 1994, s. 1668.
- Kafalı, Mustafa: “Türk Kültüründe Renkler”, **Makaleler 1**, yayına haz. Semih Yalçın, Süleyman Özbek, Berikan Yayınları, Ankara, 2005, s. 249 – 254.
- Kafesoğlu, İbrahim: **Türk Milli Kültürü**, 26. bs., İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2005.
- Kalafat, Yaşar: “Türk Dünyası Tarih Çalışmalarında Halk İnançlarının Önemi”, **Milli Folklor**, S. 44, C. 6, Y.11, Kış 1999, s. 88 - 90.

- Kalafat, Yaşar: **İslamiyet ve Türk Halk İnançları**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996.
- Kalafat, Yaşar: **Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri**, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1990.
- Kalafat, Yaşar: “Kocaeli ve Çevresi Örnekleri ile Türk Halk İnançlarında Adanmışlık/ Sahiplilik”, **Türk Kültürlü Halklarda Tematik Halk İnanmaları**, Ankara, Berikan Yayınevi, 2011, s. 259 - 271.
- Kalafat, Yaşar: **Türk Halk İnançlarında Renkler**, Ankara, Berikan Yayınevi, 2012.
- Kalafat, Yaşar: **Kuzey Azerbaycan Doğu Anadolu ve Kuzey Irak’da Eski Türk Dini İzleri**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998.
- Kaplan, Mehmet: “Yenisey Mezar Taşları” **Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 3 - Tip Tahlilleri**, 8. bs., İstanbul, Dergâh Yayınları, 2011, s. 26 – 32.
- Kaplan, Mehmet: “Gazi Tipi” **Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 3 - Tip Tahlilleri**, 8. bs., İstanbul, Dergâh Yayınları, 2011, s. 101 – 108.
- Kaplan, Mehmet: “Veli Tipi” **Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 3 - Tip Tahlilleri**, 8. bs., İstanbul, Dergâh Yayınları, 2011, s. 109 – 118.
- Karakaya, Berkant: **PKK Olaylarında Mavi Çiçek Timi**, Kastaş Yayınları, 2003.
- Kaya, Doğan: **Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü**, 1. bs., Ankara, Akçağ Yayınları, 2007.

- Kesler, Fatih: “Kur’an- ı Kerim ve Hadislerde Şehit Kavramı”, **EKEV Akademi Dergisi**, Y. 8, S.20, Yaz 2004, s. 89 - 110.
- Kılıç, Behiç: **Şehit Vere Vere Açılmak**, Truva Yayınları, 2010.
- Kitabı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit: İstanbul, Kitabı Mukaddes Şirketi, 1958.
- Koca, Selçuk Kürşad: **“Türk Kültüründe Ongunlar ve Semboller”**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Halk Bilimi Bilim Dalı, Sakarya, 2004.
- Koç, Âdem: “Üryan Hızır Ocağı Taliplerinden Zehra Kayacık ve Memoratlarının Etkisiyle Oluşan Nefesleri Üzerine”, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**, S. 63, 2012, s. 265 - 296.
- Köksal, İsmail: “Rüyaların Fıkhi Boyutu”, **Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 13: 2, 2008, s. 35 - 54.
- Köksal, M. Asım: **İslam Tarihi – Hz. Muhammed ve İslamiyet (Medine Devri)**, C. 6, İstanbul, İrfan Yayınevi, 1975.
- Kundakçı, Hasan: **Güneydoğu'da Unutulmayanlar**, Alfa Yayıncılık, 2006.
- Kundakçı, Hasan: **Mehmetçik'ten Anılar (Güneydoğu, Kıbrıs Ev Kore Anıları)**, Alfa Yayıncılık, 2011.
- Kuntay, Midhat Cemal: **Türkün Şehnamesinden**, Haz. Faruk K. Timurtaş, 1. bs., İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1971.
- Kur’an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali: 26. bs., Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı, 2012.

- Kutlu, Mustafa: “Rüya”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.7, İstanbul, Dergâh yayınları, 1990, s.368 - 370.
- Kutlu, Mustafa: “Vatan”, **Vatan Yahut İnternet**, 1. bs., İstanbul, Dergâh Yayınları, 2014, s. 9 - 12.
- Küçük, Abdurrahman: “Erzincan ve Çevresindeki Halk İnanışlarına Toplu Bakış”, **III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri**, C. 4, Gelenek, Görenek ve İnançlar, Ankara, Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, 1987, s. 241 - 255.
- Laqueur, Hans – Peter: **Hüve’l – Baki İstanbul’da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları**, Çev. Selahattin Dilidüzgün, 2. bs., İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2014.
- Levent, Agâh Sırrı: **Türk Edebiyatı Tarihi**, C.1, 3. bs., Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988.
- Levent, Agâh Sırrı: **Gazavatnameler ve Mihaloğlu Ali Bey’in Gazavat – Namesi**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1956.
- Lings, Martin: **Simge ve Kökenörnek Oluşum ve Anlamı Üzerine**, Çev. Süleyman Sahra, 1. bs., Ankara, Hece Yayınları, 2003.
- Luthi, Max: “Masalın Efsane, Menkabe, Mit, Fabl ve Fıkra gibi Türlerden Farkı”, **Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar**, Ankara, Milli Folklor Yayınları, 2003, s. 314 - 319.
- Milli Folklor:** “Prof. Dr. Nevzat Gözaydın’ın Özgeçmişi ve Yayınları”, **Milli Folklor**, S. 72, Y. 18, 2006, s. 6 – 18.
- Murat, Hasan: **Şehit Babamın Mektupları**, Popüler Yayınları, 2009.

- Müslim b. el-Haccac, Ebü'l-Hüseyin el-Kuşeyri en-Nisaburi: **Sahih – i Müslim ve Tercemesi**, Mütercim: Mehmed Sofuoğlu, C. 1, İstanbul, İrfan Yayınevi, 1970.
- Müslim b. el-Haccac, Ebü'l-Hüseyin el-Kuşeyri en-Nisaburi: **Sahih - i Müslim ve Tercemesi**, Mütercim: Mehmed Sofuoğlu, C. 6, İstanbul, İrfan Yayınevi, 1970.
- Neseî, Ebu Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb: **Sünenü'n - Neseî**, Mütercimler: A. Muhtar Büyükçınar, Ahmet Tekin, Ö.Faruk Harman, Yaşar Erol, C. 3 - 4, İstanbul, Kalem Yayıncılık, 1981.
- Neseî, Ebu Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb: **Sünenü'n - Neseî**, Mütercimler: A. Muhtar Büyükçınar, Ahmet Tekin, Ö.Faruk Harman, Yaşar Erol, C. 6, İstanbul, Kalem Yayıncılık, 1981.
- Neseî, Ebu Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb: **Sünenü'n - Neseî**, Mütercimler: A. Muhtar Büyükçınar, Ahmet Tekin, Ö.Faruk Harman, Yaşar Erol, C. 7, İstanbul, Kalem Yayıncılık, 1981.
- Nişanyan, Sevan: **Sözlerin Soyağacı Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü**, 1. bs., İstanbul, Adam Yayınları, 2002.
- Nur, Rıza: **Türk Tarihi**, Haz. Erol Kılıç, C. 1, İstanbul, Toker Yayınları, 1978.
- Ocak, Ahmet Yaşar: **İslam – Türk İnançlarında Hızır yahut Hızır – İlyas Kültü**, 1. bs., İstanbul, Kabalcı Yayıncılık, 2012.
- Ong, Walter: **Sözlü ve Yazılı Kültür Sözü'n Teknolojikleşmesi**, Çev. Sema Postacıoğlu Banon, İstanbul, Metis Yayınları, 2010.
- Orkun, Hüseyin Namık: **Eski Türk Yazıtları III**, İstanbul, Alaeddin Kırıl Basımevi, 1940.
- Ögel, Bahaeddin: **Türk Mitolojisi (Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar)**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1971.

- Örnek, Sedat Veyis: **Anadolu Folklorunda Ölüm**, Ankara, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Yayınları, 1971.
- Özbay, Âdem: **Şehit Mektupları**, Akis Kitap, 2007.
- Özel, Ahmet: “Adak”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 1, İstanbul, TDV Yayınları, 1988, s. 337 – 340.
- Öztürk, Yaşar Nuri: **Asrısaadet Şehitleri**, 2. bs., İstanbul, Yeni Boyut Yayınları, 1997.
- Paker, Evren Balta: “Dış Tehditten İç Tehdide: Türkiye’de Doksanlarda Ulusal Güvenliğin Yeniden İnşası”, Der. Evren Balta Paker, İsmet Akça, **Türkiye’de Ordu, Devlet ve Güvenlik Siyaseti**, 1. bs., İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010, s. 407 - 431.
- Parmaksız, Alaettin: **Komutanım Ben Şehit miyim?**, Pegasus Yayınları, 2007.
- Pehlivan, Abdülhamid: **Ölüm ve Ötesi Halk İnançları (Günümüz Halk İnançlarına Yönelik Bir Tespit ve Değerlendirme)**, İstanbul, Rağbet Yayınları, 2013.
- Pehlivan, Gürol: “Dini Şahsiyetler Hakkında Oluşan Anlatılar”, **Milli Folklor**, Y. 21, S. 83, 2009, s.88 - 96.
- Roux, Jean Paul: **Eskiçağ ve Ortaçağda Altay Türklerinde Ölüm**, Çev. Aykut Kazancıgil, 1. bs., İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 1999.
- Sakaoğlu, Saim: “İnsan Adlarından Kaynaklanan Yer Adlarımız”, **Türkiye Yer Adları Sempozyumu Bildirileri**, Ankara, Başbakanlık Basımevi, 1984, s. 259 - 264.

- Sakaoğlu, Saim: **Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu**, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1980.
- Sakaoğlu, Saim: “Efsanenin Halk Anlatımları İçindeki Yeri”, **Efsane Araştırmaları**, Konya, Selçuk Üniversitesi Yayınları, 1992, s. 7 – 24.
- Saltık, Mehmet: **Kuşdili Kılavuzu- Simyanın Ayak İzleri-**, 1. bs., İstanbul, Hermes Yayınları, 2005.
- Sancar, Serpil: “Savaşta Çocuklarını Kaybetmiş Türk ve Kürt Anneler”, **Toplum ve Bilim**, S. 90, Güz 2001, s. 22 - 40.
- Schimmel, Annemarie: **Halifenin Rüyaları İslamda Rüya ve Rüya Tabiri**, Çev. Tuba Erkmen, 1. bs., İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2005.
- Schimmel, Annemarie: **İslamın Mistik Boyutları**, Çev. Ergun Kocabıyık, 1. bs., İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2001.
- Seyidoğlu, Bilge: **Erzurum Efsaneleri**, 2. bs., İstanbul, Erzurum Kitaplığı, 1997.
- Seyyar, Ali – Köleoğlu, Yunus: **Sosyal Politikalar Açısından Gaziler ve Şehit Aileleri**, Lalezar Kitabevi, 2011.
- Şemsettin Sami: **Kamûs-ı Türkî**, İstanbul, Çağrı Yayınları, 2006.
- Şenbalkan, Şadıman: **Şehit Analarımızın Çılgınlıkları Gözü Yaşlı Cuma Anneleri Anlatıyor**, Yakamoz Yayıncılık, 2007.
- Şimşek, Esmâ: **Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması**, C.1., Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001.
- Talay, Aydın: **Gerçekleşen Rüyalar**, İstanbul, Nesil Yayınları, 2002.

- Taşagıl, Ahmet: “İslam Öncesi Devirde Türk Ordusu”, **Türkler ve Askerlik**, İstanbul, İstanbul Yayınları, 2009, s. 15 - 43.
- Tekin, Talat: **Orhon Yazıtları**, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1988.
- Tekin, Talat: **Tunyukuk Yazıtı**, Yayınlayan: Mehmet Ölmez, Ankara, Simurg Kitapçılık ve Yayıncılık, 1994.
- Thompson, Stith: **Motif Index of Folk Literature. A Classification of Narrative Elements in Folktales, Ballads, Myths, Fables, mediaeval Romances, Exempla, Fabliaux, Jest – Books and Local Legends, Volume One A-C**, Bloomington, Indiana University, t.y.
- Thompson, Stith: **Motif Index of Folk Literature. Volume Two D-E**, Bloomington, Indiana University, t.y.
- Thompson, Stith: **Motif Index of Folk Literature. Volume Three F-H**, Bloomington, Indiana University, t.y.
- Thompson, Stith: **Motif Index of Folk Literature. Volume Four J-K**, Bloomington, Indiana University, t.y.
- Thompson, Stith: **Motif Index of Folk Literature. Volume Five L-Z**, Bloomington, Indiana University, t.y.
- Tietze, Andreas: **Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı**, 1. bs., C. 1, İstanbul, Simurg Kitapçılık, 2002.
- Tirmizi, Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemi: **Sünen-i Tirmizi Tercemesi**, Mütercim: Osman Zeki Mollamehmetoğlu, C. 2, İstanbul, Yunus Emre Yayınevi, t.y.
- Tirmizi, Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemi: **Sünen-i Tirmizi Tercemesi**, Mütercim: Osman Zeki Mollamehmetoğlu, C. 3, İstanbul, Yunus Emre Yayınevi, t.y.

- Tirmizi, Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemi: **Sünen-i Tirmizi Tercemesi**, Mütercim: Osman Zeki Mollamehmetoğlu, C. 5, İstanbul, Yunus Emre Yayınevi, t.y.
- Toker, İhsan: “Renk Simgeçiliği ve Din: Türk Kültür Yapısı İçinde Ak – Kara Renk Karşıtlığı ve Bu Karşıtlığın Modern Türk Söylemindeki Tezahürleri Üzerine”, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S. 50: 2, 2009, s. 93 – 112.
- Topçu, Nurettin: **Şehit**, İstanbul, Milliyetçiler Derneği Neşriyatı: 9, 1959.
- Tuna, Osman Nedim: “Köktürk Yazıtlarında “Ölüm” Kavramı ile İlgili Kelimeler ve “Kergek bol-“ Deyiminin İzahı”, **VIII. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler - 1957**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, S. 179, 1960, s. 131 - 148.
- Turgay, Nureddin: “Şehid”, **Şamil İslam Ansiklopedisi**, C. 6, İstanbul, 1994, s. 22 - 25.
- Türkyılmaz, Atila: “İslamiyet Öncesi Türklerde Su Kültü ve Günümüze Yansımaları”, **Bilim ve Kültür - Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi**, S. 4, 2013, s. 83 - 100.
- Ucuzsatar, Necati Ulunay: **Dağların Gözyaşları Güneydoğuda Akan Kanın Belgesel Öyküsü**, Derin Yayınları, 2006.
- Uyanıker, Nursel: “Eyüp Sultan Türbesi Etrafında Teşekkül Eden Efsanelerin Tespiti ve İncelenmesi”, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı, İstanbul, 2011.
- Uyar, Mehmet: **Sır Kapısı 3 Şehit**, İzmir, Muştu Yayınları, 2004.

- Yardım, Ali: “Fetih Hadisi Üzerinde Bir Araştırma”, **Diyanet İlmi Dergi**, C. XIII, S. 2, Ankara, 1974, s. 116 - 123.
- Yargün, Sabahat: “İnsan Uzuvarile İlişkili Halk İnanmaları”, **Halk Bilgisi Haberleri**, Y. 8, S. 92, 1939, s.157 - 160.
- Yıldırım, Dursun: “Türk Folklor Araştırmalarının Problemleri”, **Türk Bitiği**, 1. bs., Ankara, Akçağ Yayınları, 1998, s. 65 - 75.
- Yıldırım, Dursun: “Sözlü Kültür ve Folklor Kavramları Üzerine Düşünceler”, **Türk Bitiği**, 1. bs., Ankara, Akçağ Yayınları, 1998, s. 37 - 42.
- Yıldırım, Dursun: “Tarih Yazımı ve Sözlü Ortam Kaynakları”, **Türk Bitiği**, 1. bs., Ankara, Akçağ Yayınları, 1998, s. 87 - 101.
- Yund, Kerim: “Adlarla İlgili Gelenek ve İnançlar”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 6, S. 138, 1961, s. 2303 - 2304.
- Yusuf Has Hacip: **Kutadgu Bilig II**, Çev. Reşid Rahmeti Arat, 4. bs., Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988.
- Yüce, Abdülhakim: **Şehitlik ve Şehitlerin Hayatı**, İstanbul, Işık Yayınları, 2004.
- Yücel, Erdem: “Edirnekapusu Şehidliği”, **İstanbul Ansiklopedisi**, C. 9, İstanbul, Koçu Yayınları, 1968, s. 4933 - 4935.
- Yüksel, Hasan Avni: **Türk İslam Tasavvuf Geleneğinde Rüya**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1996.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR:

<http://sehirrehberi.ibb.gov.tr/map.aspx?&ap=uydu&cx=86560&cy=98137&scl=8>,

(17.06.2014.)

“Edirnekapi Şehitliği”, <http://www.tsiv.org.tr/anit-ve-sehitlikler/117/edirnekapi-sehitligi.html#.VH3vEc4cSpo>,

(17.06.2014.)

Süheyl Ünver, “İstanbul’un En Eski Mezarlığı Hakkında: Tokmak Tepe”, **Arkitekt**, C. 1950, S. 1950- 05- 06 (221 – 222), s. 110 – 114.

<http://dergi.mo.org.tr/dergiler/2/170/2137.pdf>, (17.06.2014.)

www.tdk.gov.tr,

“24. Dönem Milletvekilleri Listesi”,

http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekilllerimiz_sd.liste, (02.06.2014.)

“Terörle Mücadele Kapsamındaki Görevlerde Şehit Olanların Varislerine Sağlanan Haklar Broşürü”, <http://www.jandarma.tsk.tr/personel/sehitolanlarinvarisleriic.htm>,

(14.06.2014.)

“T.M.P. 29 Ekim Korteji Duyurusu”, <http://tmp.gen.tr/2013/10/01/cumhuriyet-kortejine-katilim-4000-motosiklet/>,

(07.06.2014.)

“Motosiklet Grupları Şehitleri Andı”, <http://eceabatrehberi.com/eceabat/eceabat-haberleri/485-motosiklet-gruplari-sehitleri-andi.html>,

(07.06.2014.)

“Haydi GFB! Edirnekapi Şehitliği'ne.. #cumartesiedirnekapisहितlige”, <https://www.facebook.com/events/207461132659843/>,

(07.06.2014.)

“Şehit Ağacında Künye Asılacak Yer Kalmadı”, http://www.sicakgundem.com/sehit-agaci-nda-kunye-asilacak-yer-kalmadi_96590.html,

(07.06.2014.)

Oya Armutçu, “Şehit Ağacı”, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/12913301.asp>,

(07.06.2014.)

“Bir Şehit Ağacı Daha”, <http://www.sehitgazihaber.com/haber/60/bir-sehit-agaci-daha.html>,

(07.06.2014.)

“MFÖ Konserinde Şehitler İçin Saygı Duruşu”, http://www.haber365.com/Haber/MFO_Konserinde_Sehitler_Icin_Saygi_Durusu/,

(01.06.2014.)

- “Canı Silahtan Yananlar İçin Bu Bağışı Yaptım”, <http://www.hurriyet.com.tr/magazin/anasayfa/9598568.asp?m=1>, (01.06.2014.)
- “Şehidin Rüyası Gerçek Oldu”, <http://www.milliyet.com.tr/sehidin-ruyasi-gercek-oldu/gundem/gundemdetay/04.09.2012/1591217/default.htm>, (09.04.2014.)
- “Şehadetini Rüyasında Görmüş”, <http://www.sabah.com.tr/Gundem/2012/09/04/sehadetini-ruyasinda-gormus>, (09.04.2014.)
- Mehmet Yardımcı, “Geleneksel Kültürümüzde ve Âşıkların Dilinde Kına”, Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi, (Çevrimiçi), http://turkoloji.cu.edu.tr/ALK%20EDEBIYATI/mehmet_yardimci_geleneksel_kultur_asiklar_kina.pdf, (23.03.2014.)
- TDV İlmihal – I**, (Çevrimiçi), http://www.diyanet.gov.tr/dijitalyayin/ilmihal_cilt_1.pdf, (08.04.2014.)
- Esma Şimşek, “Hendek (Sakarya) Efsaneleri Üzerine Bir Değerlendirme”, (Çevrimiçi), <http://trdocs.org/docs/index-64758.html?page=4>, (31.03.2014.)
- Ali Yıldırım, “Renk Simgeçiliği ve Şeyh Galib’in Üç Rengi”, (Çevrimiçi), http://turkoloji.cu.edu.tr/ESKI%20TURK%20%20EDEBIYATI/ali_yildirim_renk_simgeciligi.pdf, (14.04.2014.)
- Yaşar Kalafat, “Göklen Türkmenleri (= Türkmenistan) Halk İnançlarındaki Ölüm Temasına Dair Bazı Karşılaştırmalar”, **TÜBAR-XXVIII-/2010-Güz**, S. 22, (Çevrimiçi), http://www.tubar.com.tr/TUBAR%20DOSYA/pdf/2010GUZ/kalafat_yaar_219-230.pdf, (19.04.2014.)
- <http://www.diziler.com/dizi/besinci-boyut>, (09.06.2014.)
- Beşinci Boyut dizisinin bölümleri, <http://www.samanyolu.us/tr/vod?prg=138>, (09.06.2014.)
- Beşinci Boyut Dizisi, <http://www.samanyolu.us/tr/yerlidizi/16.html>, (09.06.2014.)
- Ölümsüz Kahramanlar Dizisi, <http://www.diziler.com/dizi/olumsuz-kahramanlar/bilgileri>, (09.06.2014.)

Ölümsüz Kahramanlar, Şehit Cevher Karaer, <http://www.kure.tv/dizi/24-olumsuz-kahramanlar/olumsuz-kahramanlar-h-cevher-karaer/147-Bolum/105758/>,

(09.06.2014.)

Çanakkale Geçilmez Çizgi Filmi, <http://www.umraniye.bel.tr/tr/main/pages/canakkale-gecilmez-cizgi-filmi/39>,

(11.06.2014.)

Ölümsüz Kahramanlar, Şehit Sunay Civan, <http://www.izlesene.com/video/olumsuz-kahraman-lar-sehit-sunay-civan/1301501>,

(11.06.2014.)

Farklı Boyut Dizisi, <http://www.diziler.com/dizi/farkli-boyut/bilgileri>,

(09.06.2014.)

Sırlar Dünyası – Kardeşlik, <http://www.youtube.com/watch?v=ikR51vLiXgE>,

(01.07.2014.)

Sırlar Dünyası 119. Bölüm, <http://www.samanyolu.us/tr/vod?prg=147>,

(01.07. 2014.)

Kınalı Kuzular Dizisi, <http://www.diziler.com/dizi/kinali-kuzular/bilgileri>,

(01.07.2014.)

Kınalı Kuzular Dizisi Vcd Seti, http://www.nesilkitap.com/urun_detay.php?uid=1353,

(01.07.2014.)

Hayat Dedğin Dizisi, <http://www.kanal7.com/HAYAT-DEDIGIN-796-tanitim.html>,

(09.06.2014.)

Hayat Dedğin Dizisi/ Şehit Ahmet, <http://www.izle7.com/kanal7/izle-2113-kanal-7-hayat-dedigin-sehit-ahmet.html>,

(10.06.2014.)

Kan Uykusu Belgeseli, <http://www.youtube.com/watch?v=4vR4qoJTofU>,

(09.06.2014.)

Kan Uykusu Yazı Dizisi, <http://www.frmtr.com/genel/769739-kan-uykusu-yazi-dizisi-uzun-ama-onemli.html>,

(09.06.2014.)

Sadece Bir Mesaj – Kısa Film, <http://alkislarlayasiyorum.com/icerik/98087/sadece-bir-mesaj-kisa-film>,

(01.07.2014.)

“Sincan’da Tabela Operasyonu”, <http://www.milliyet.com.tr/1999/05/26/haber/hab01.html>,

(28.06.2014.)

“Şehitler Adına Yapılan Çeşmenin Tabelaları Söküldü”, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/9964797.asp>,

(28.06.2014.)

Süleyman Kösmene, “Bebeği ölen anne Cennete gider mi?”, <http://www.yeniasya.com.tr/2010/07/11/yazarlar/skosmene.htm>, (29.06.2014.)

Fuzuli Bayat, Muhammet Nurullah Cicioğlu, “Türklerde Cenaze Törenleri Bağlamında Mevlid Okuma Geleneği”, **Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 19, 2008, (Çevrimçi), http://journals.manas.kg/mjsr/oldarchives/Vol10_Issue19_2008/582-1573-1-PB.pdf, (29.06.2014.)

“Mübarek günlerde ölenler Cennetlik mi?”, <http://yasam.bugun.com.tr/mubarek-gunlerde-olen-cennetlik-mi-haberi/186823>, (30.06.2014.)

“Mübarek gün ve gecelerde ölenler azaptan kurtulur mu?”, <http://www.sorularlailamiyet.com/qna/6667/mubarek-gun-ve-gecelerde-olenler-azaptan-kurtulur-mu.html>, (30.06.2014.)

Murat Başaran’ın “Gülümse Anne” şarkısı, http://www.youtube.com/watch?v=DXH675t_M2U, (30.06.2014.)

“Aman Yavrum Kuran Oku” ilahisi, <http://www.youtube.com/watch?v=athrQ-4RoqQ>, (30.06.2014.)

“Seher vaktinde rızıklar dağıtıldığı için kapı ve pencereler açılır ki rızıklar içeri girsin deniliyor. Doğru mudur?”, <http://www.sorularlailamiyet.com/qna/1395/seher-vaktinde-riziklar-dagitildigi-icin-kapi-ve-pencereler-acilir-ki-riziklar-iceri-girsin-deniliyor-dogru-mudur.html>, (30.06.2014.)

“Kismetinizi açmak için.”, <http://www.estanbul.com/kismetinizi-acmak-icin-50257.html>, (30.06.2014.)

“Gençlik Şühedanın İzinden Yürüdü.”, <http://www.gsb.gov.tr/HaberDetaylari/3/1903/genclik-suhedanin-izinden-yurudu.aspx>, (30.06.2014.)

“1071 Alparslan ve Binlerce Genç Malazgirt Ovası’nda Buluşacak.”, <http://gsb.gov.tr/HaberDetaylari/3/100/1071-alparslan-ve-binlerce-genc-malazgirt-ovasin-da-bulusacak.aspx>, (01.07.2014.)

“10 Bin Genç Dumlupınar’dan Zafertepe’ye Yürüdü.”, <http://gsb.gov.tr/HaberDetaylari/3/2035/10-bin-genc-dumlupinardan-zafertepeye-yurudu.aspx>, (01.07.2014.)

Yaşar Kalafat, **Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri**, 6. bs., <http://www.yasarkalafat.info/dosyalar/kalafat2010195443.pdf>, (01.07.2014.)

- <http://turkusozu.com/t-sanatci/128-kamil-abalioglu-sanatcimizin-biyografisi.html>,
(01.07.2014.)
- Şehit Anası, <http://www.youtube.com/watch?v=K5TEm-AcTJM>, (01.07.2014.)
- Şehit Askerin Ağıdı 1993, <http://www.youtube.com/watch?v=ZDBYB-wk8es>,
(01.07.2014.)
- Kadersiz Şehit Asker, <http://www.youtube.com/watch?v=lWtVyq6MWv0>,
(01.07.2014.)
- Şehit Askerin Ağıtı, http://www.youtube.com/watch?v=M_sTcnz9Q,
(01.07.2014.)
- Bu Kanı Durdurun, <http://www.youtube.com/watch?v=3STEJByrO78>, (01.07.2014.)
- Murat Evgin'in Şehit şarkısı, http://www.youtube.com/watch?v=O36yhV_nvyk,
(01.07.2014.)
- Terörle Mücadele Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3713.pdf>,
(16.07.2014.)
- 18 Mart Gününün Şehitler Günü ve 19 Eylül Gününün Gaziler Günü İlan Edilmesi
Hakkında Kanun, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4768.pdf>,
(16.07.2014.)
- “Şehit Anneleri Yürüdü”, <http://www.milliyet.com.tr/1998/11/23/haber/hab09.html>,
(18.07.2014.)
- Abdullah Temizkan, Erhan Aktaş,
“Türk Devlet Geleneğinde İktidarın Meşrulaştırılmasında Rüyanın Kullanımı”,
Karadeniz Araştırmaları, Bahar 2012, S. 33, s. 13 - 22.
http://www.karam.org.tr/Makaleler/2082260084_003%20temizkan.pdf,
(18.07.2014.)
- Hasan Basri,
“Türklerde “Kut” Kavramı ve Osmanlılar'ın Kutsiyet Elde Etme Çabaları”,
AKADEMİK BAKIŞ (Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E- Dergisi), S. 7, Eylül
2005, s. 1 - 14. <http://www.akademikbakis.org/eskisite/pdfs/7/kutahya.pdf>,
(18.07.2014.)

Ali Berat Alptekin, “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Anlatılan Efsanelerin Motif ve Tip Yapısı”, **TÜBAR-XXXIII** / 2013-Bahar, s. 11 – 44.
<http://www.tubar.com.tr/TUBAR%20DOSYA/alptekin%20ali%20berat.11-44.pdf>,

(19.07.2014.)

Eren Çiçek, Mehmet Ali Canyurt, “Anadolu’da Balık İle İlgili İnançlar ve Halk Hekimliği Uygulamaları”, **Doğu Anadolu Bölgesi I. Su Ürünleri Sempozyumu**, Erzurum, 23 – 25 Haziran 1993, s. 1 – 12.
<http://www.akuademi.net/da/DOGU1/d101.pdf>,

(16.09. 2014.)

EKLER

I. KAYNAK ŞAHISLAR LİSTESİ

Aşağıda kaynak şahıslarla ilgili vermiş olduğumuz bilgiler: **soyadı, adı, şehitle yakınlığı, yaşı, doğum tarihi, memleketi, mesleği, derlemenin yapıldığı tarih ve yer** sırasıyla alfabetik olarak sunulmuştur.

Akçay, Türkan: Şehidin ablası, Yaşı 40 (1972), Kars, ev hanımı, 24.10.2012'de Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Aktaş, Fatma: Şehidin annesi, Yaşı 72 (1939), Malatya, ev hanımı, 05.04.2013'te Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Altundağ, Safiye: Şehidin annesi, Yaşı 58 (1955), Malatya Pötürge, ev hanımı, 27.09.2013'te Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Aluz, Sevim Oskay: Şehidin annesi, Yaşı 79 (1934), İstanbul, ev hanımı, 05.04.2013'te Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Bacak, Ayşe: Şehidin annesi, Yaşı 67 (1946), Tokat Erbaa, ev hanımı, 14.10.2013'te Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Bayhatun, Emine: Şehidin annesi, Yaşı 60 (1953), Malatya, ev hanımı, 21.06.2013'te Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Bayraktar, Gönül: Şehidin annesi, Yaşı 58 (1955), Şebinkarahisar, ev hanımı, 11.10.2013'te Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Cömert, Maksude: Şehidin annesi, Yaşı 49 (1964), Erzurum, ev hanımı, 31.05.2013'te Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Çakar, Bakiye: Şehidin annesi, Yaşı 70 (1942), Manastır, ev hanımı, 29.10.2012'de Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Çelenk, Şahzade: Şehidin annesi, Yaşı 62 (1951), Ardahan Balçesme köyü, ev hanımı, 14.10.2013'te Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Çelik, Hanife: Şehidin annesi, Yaşı 63 (1949), Çankırı, ev hanımı, 24.10.2012'de Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Çolakkahraman, Hanife: Şehidin ablası, Yaşı 44 (1969), ev hanımı, 27.09.2013'te Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Günaslan, Gülseren: Şehidin annesi, Yaşı 58 (1955), Çanakkale Biga, ev hanımı, 07.08.2013'te Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Gündoğan, Hatice: Şehidin annesi, Yaşı 66 (1946), Karadenizli, ev hanımı, 24.10.2012'de Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Hacılioğlu, Saadet: Şehidin annesi, Yaşı 57 (1956), Trabzon, ev hanımı, 14.10.2013'te Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Işık, Zeynep: Şehidin annesi, Yaşı 59 (1954), Malatya, ev hanımı, 07.08.2013'te Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Kara, Fatma: Şehidin annesi (oğlu Eyüp mezarlığına defnedilmiş.), Yaşı 59 (1954), Kastamonu, çalışıyor, 05.04.2013'te Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Karaer, Gülten: Şehidin annesi, Yaşı 66 (1947), Malatya Yeşilyurt, ev hanımı, 14.10.2013'te Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Kaya, Saniye: Şehidin annesi, Yaşı 66 (1946), Kars, ev hanımı, 24.10.2012'de Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Kimlik bilgilerini vermek istemedi: 24.10.2012'de Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Kimlik bilgilerini vermek istemedi: 26.10.2012'de Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Kimlik bilgilerini vermek istemedi: 22.03.2013'te Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Koç, Nuran: Şehidin annesi, Yaşı 50 (1963), Trabzon, ev hanımı, 21.03.2013'te Edirnekapı Şehitliği'nde görüşme.

Kurtuluş, Nezaket: Şehidin annesi, Yaşı 59 (1954), Yugoslavya, ev hanımı, 27.09.2013'te Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Kutlu, Zülfiye: Şehidin annesi, Yaşı 50 (1963), Diyarbakır, ev hanımı, 21.06.2013'te Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Özcan, Sadiye: Şehidin annesi, Yaşı 61 (1951), Bilecik Dereköyü, ev hanımı, 29.10.2012'de Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Sağır, Seniha: Şehidin annesi, Yaşı 64 (1948), Çankırı Çömlekçiler Köyü, ev hanımı, 24.10.2012'de Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Selamet, Kemal: Şehidin babası, Yaşı 69 (1944), Manastır, işçi, 22.03.2013'te Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Selamet, Feride: Şehidin annesi, Yaşı 66 (1947), Manastır, ev hanımı, 22.03.2013'te Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Sucu, Perihan: Şehidin annesi, Yaşı 58 (1955), Şebinkarahisar, ev hanımı, 07.08.2013'te Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Şahin, Saime: Şehidin annesi, Yaşı 73 (1940), Giresun, ev hanımı, 07.08.2013'te Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Şentürk, Meryem: Şehidin annesi, Yaşı 63 (1950), Arnavutluk, ev hanımı, 27.09.2013'te Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Taşçı, Hamiye: Şehidin annesi, Yaşı 51 (1962), Gümüşhane, ev hanımı, 21.03.2013'te Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Tepeli, Nermin: Şehidin annesi, Yaşı 65 (1948), Bulgaristan, emekli öğretmen, 21.06.2013'te Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Topçu, Özden: Şehidin annesi, Yaşı 60 (1952), Bolu, ev hanımı, 26.10.2012'de Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Türk, Nihal: Şehidin annesi, Yaşı 70 (nüfus cüzdanında 1945), Adapazarı, ev hanımı, 07.08.2013'te Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Vardar, Nezafet: Şehidin annesi, Yaşı 65 (1948), Yugoslavya, ev hanımı, 26.10.2012'de Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Yavuz, Emine: Şehidin annesi, Yaşı 57 (1956), Artvin Arhavi, ev hanımı, 07.08.2013'te Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Yıldız, Zeynep: Şehidin annesi, Yaşı 38 (1975), Gümüşhane, ev hanımı, 21.03.2012'de Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Yılmaz, Zinet: Şehidin annesi, Yaşı 51 (1961), Ardahan, ev hanımı, 24.10.2012'de Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

Yüksel, Abdullah'ın annesi: 26.10.2012'de Edirnekapı Şehitliği'ndeki görüşme.

II. ELEKTRONİK KAYNAKLARDAN DERLENEN ŞEHİT ANLATILARININ İNTERNET SİTESİ ADRES LİSTESİ

1. Yaşanmış Esrarengiz Olaylar

Ardel adlı üyenin paylaştığı

2) PKK TERÖRÜNÜ ÖNCEDEN HABER VEREN RÜYALAR DA VAR...

3) EŞİMİN ÖLÜM ANINI KİLOMETRELERCE UZAKTAN GÖRDÜM...

ve Gezici 11 adlı üyenin paylaşımları

<http://www.estanbul.com/yasanmis-esrarengiz-olaylar-50973.html#post516487>

2. 1999 Depreminde 5 İlginç Olay

<http://forum.memurlar.net/konu/758027/>

<http://www.notdenizi.com/mucizevi-olaylar-3057/>

3. Ayşecan (Elazığ'da Yaşanmış Gerçek Bir Şehit Hikayedir)

<http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=20608>

4. Şehitler Ölmez Efsanesi

<http://www.msxlabs.org/forum/efsaneler/391423-sehitler-olmez-efsanesi.html>

5. Çanakkale'de Yaşanmış Bir Olay

<http://www.goktepeliler.com/forums/canakkale-efsaneleri-canakkalede-t5894.html>

6. Silahını Vermeyen Şehit

<http://www.uludagsozluk.com/k/silah%C4%B1n%C4%B1-vermeyen-%C5%9Fehit/>

7. Çanakkale'de Silahını Vermeyen Şehit

<http://www.frmtr.com/garip-olaylar/341864-cannakkalede-silahini-vermeyen-sehit.html>

8. Çanakkale Savaşında Silahını Bırakmayan Şehit Asker

<http://www.yasambu.com/forum/konu/canakkale-savasinda-silahini-birakmayan-sehit-asker.49832/>

9. Siz Düğünü Yapın Ben ŞEHİT Olacağım*

<http://www.frmtr.com/genel/1144808-siz-dugunu-yapin-ben-sehit-olacagim.html>

10. PKK Tarafından Alçakça Vurulan Şehitlerimizin Mektupları

<http://www.frmtr.com/tarih/655438-pkk-tarafından-alcakca-vurulan-sehitlerimizin-mektuplari.html>

11. Koreli Şehit

<http://www.frmtr.com/hayat-bilgisi/907837-koreli-sehit.html>

12. Öğretmenin Başından Geçenler

<http://www.islamiforum.info/sir-kapisi/39890-ogretmenin-basindan-gecenler.html>

13. Rüya Satın Alan Şehit

<http://www.risaleforum.com/kissadan-hisseler-ibretli-oykuler/25454-ruya-satin-alan-sehit.html>

14. Şehit Mezarı Geçit Vermedi

<http://www.meleklermekani.com/threads/sehit-mezari-gecit-vermedi.68733/>

15. Acı Haber Önce Rüya Geldi

http://www.kozanbilgi.net/forum-oku-29343-aci_haber_once_ryada_geldi.html#sthash.MMLf5Si4.dpbs

16. Rüya Gerçek Oldu

<http://forum.turksportal.net/vb/showthread.php?t=39531>

17. Şehit Evinde Tüyler Ürperten Olay

<http://www.zekirdek.com/forum/arsiv/t-114388.html>

III. ELEKTRONİK KAYNAKLARDAN DERLENEN ŞEHİT HABERLERİNİN İNTERNET SİTESİ ADRES LİSTESİ

- Derleme Yaptığımız Şehitlerle ilgili Şehit Haberleri

1. Şehit Abdullah Yüksel ile ilgili haberler

<http://arsiv.sabah.com.tr/2007/07/27/haber,F55848CE4F5F4FA3AAF29C9335D66499.html>

<http://www.haberler.com/ataturk-havalimani-nda-sehide-layik-toren-haberi/>

<http://www.youtube.com/watch?v=q-21msH-scw&feature=kp>

2. Şehit Bekir Cömert ile ilgili haberler

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/5434868.asp>

<http://yenisafak.com.tr/Gundem/?i=14938>

3. Şehit Beyhan Topçu ile ilgili haberler

<http://www.ihha.com.tr/sehitlikte-huzunlu-bayramlasma-gundem-136877>

http://www.milligazete.com.tr/haber/Sehit_yakinlari_bayrama_buruk_giriyor/141305#.U58m5s6KCpo

<http://gundem.bugun.com.tr/siz-gelemediniz-biz-geldik-oglum-haberi/25187>

4. Şehit Bilal Özcan ile ilgili haberler

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/19025911.asp>

<http://www.milliyet.com.tr/sehitlerin-cenazesi-evine->

[getirildi/gundem/gundemdetay/21.10.2011/1453474/default.htm](http://www.milliyet.com.tr/sehitlerin-cenazesi-evine-getirildi/gundem/gundemdetay/21.10.2011/1453474/default.htm)

http://www.yerelgundem.com/haberler/393269/sehit_astegmen_bilal_ozcanin_annesinden_son_istegi_dua_oldu.html

<http://www.haberler.com/komsulari-sehit-astegmen-bilal-ozcan-icin-gozyasi-3069588-haberi/>

<http://www.istanbultimes.com.tr/guncel/sehit-astegmen-bilal-ozcan-icin-mevlid-i-serif-okutuldu-h11031.html>

<http://www.haber7.com/guncel/haber/797534-cukurca-sehitleri-topraga-veriliyor>

<http://www.youtube.com/watch?v=mXypnn1eJt8>

<http://www.haberturk.com/yasam/haber/685988-sehitlikte-huzunlu-bayram-galeri>

5. Şehit Burak Kurtuluş ile ilgili haberler

<http://arsiv.sabah.com.tr/1998/11/11/R14.html>

6. Şehit Cengiz Işık ile ilgili haberler

<http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=-42846>

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/ShowNew.aspx?id=-43072>

<http://www.milliyet.com.tr/1998/10/15/haber/hab00.html>

<http://arsiv.sabah.com.tr/1998/10/15/r08.html>

7. Şehit Ceyhun Bayraktar ile ilgili haberler

<http://www.youtube.com/watch?v=nypy13P3ups>

8. Şehit Hakan Yılmaz ile ilgili haberler

http://www.zaman.com.tr/gundem_itfaiye-evindeki-yangini-sondururken-oglundun-sehit-oldugu-haberi-ulasti_466462.html

<http://haber.gazetevatan.com/0/96122/1/gundem>

http://www.zaman.com.tr/sehir_agrida-sehit-dusen-asker-istanbulda-topraga-verildi_467022.html

<http://yenisafak.com.tr/gundem-haber/hem-yuregi-hem-de-evi-yandi-9.12.2006%20-18074>

<http://yenisafak.com.tr/Gundem/?i=18247>

<http://arsiv.sabah.com.tr/2008/10/01/haber,634AD9FA38AE4B319FFB6E9286DCCB05.html>

9. Şehit Halil Sağır ile ilgili haberler

http://www.zaman.com.tr/gundem_elazigda-hain-pusu-5-sehit_437868.html

<http://www.haberler.com/esenler-belediyesi-sehit-erin-isminin-yer-aldigi-haberi/>

http://www.esenlerdesonhaber.net/siyasi_partiler/giden_gelmiyor_n4118_.html

<http://www.alperence.org/modules.php?name=News&file=article&sid=17150>

<http://www.sondakika.com/haber-esenler-belediyesi-sehit-erin-isminin-yer-aldigi/>

<http://www.habervaktim.com/haber/30971/sehit-ailesine-bbp-destegi.html>

10. Şehit H.Cevher Karaer ile ilgili haberler

http://www.zaman.com.tr/gundem_sehitlikler-ziyaretci-akinina-ugradi_768404.html

<http://www.haber7.com/guncel/haber/363586-sehitlikler-doldu-tasti-fologaleri>

11. Şehit Gökhan Yavuz ile ilgili haberler

<http://arsiv.sabah.com.tr/2007/11/14/haber,D19824FF87AE49459A2376F445DA9066.html>

<http://www.milliyet.com.tr/gabar-sehitlerine>
<veda/guncel/haberdetayarsiv/16.11.2007/261486/default.htm>
http://www.zaman.com.tr/gundem_sehitler-catisma-oncesi-ailelerini-aramis-operasyona-cikiyoruz-icinizi-ferah-tutun_613524.html
<http://www.haber10.com/haber/100483>
<http://www.ensonhaber.com/gundem/92736/sehit-evlada-son-bakis-gunun-fotografi.html>
<http://www.haberler.com/sehit-ustegemen-gokhan-yavuz-ve-sehit-er-gokhan-haberi/>
<http://yenisafak.com.tr/gundem-haber/sehit-ogula-son-buse-16.11.2007-82108>
<http://www.netgazete.com/mobile/turkiye/623825.html>
<http://www.uludagsozluk.com/k/g%C3%B6khan-yavuz/>
<https://eksisozluk.com/gokhan-yavuz--1479105>
<http://www.youtube.com/watch?v=4tlyYjyQPwc>

12. Şehit Kemal Taşçı ile ilgili haberler

<http://www.haberturk.com/yasam/haber/590172-askeri-helikopter-dustu-5-sehit>
http://www.sabah.com.tr/Gundem/2011/01/12/sehitlerimizi_ugurluyoruz
<http://haberand.com/videogaleri/sehit-pilotun-cenazesi-baba-evinde-v-678>
<http://www.haber7.com/guncel/haber/684091-sehit-ustegmen-tascinin-evi-bayraklarla-donatildi>

13. Şehit Levent Selamet ile ilgili haberler

<http://arsiv.sabah.com.tr/1997/10/06/r04.html>
<http://www.frmtr.com/garip-olaylar/409519-ehitt-daglarin-leventini-kursun-aldi.html>
<http://www.umutfmforum.com/sehit-mektuplari-t5284.20.html;wap2=>

14. Şehit Mehmet Aktaş ile ilgili haberler

<http://www.aydinlikgazete.com/mansetler/26288-bir-bayram-arefesi-daha-sehitlikler-gozyaslariyla-sulandi.html>
<http://yenisafak.com.tr:999/aktuel-haber/sehit-yakinlari-duaya-durdu-03.01.2007-22168>

15. Şehit Mehmet Sarper Alus ile ilgili haberler

<http://yenisafak.com.tr/arsiv/2000/nisan/10/gundem.html>
http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/newsDetail_openPrintPage.action?newsId=13540

http://www.zaman.com.tr/gundem_sehit-ailelerinden-acilim-tepkisi_883107.html

<http://abeb.blogcu.com/sehitlerimiz-mektubu/2478840>

16. Şehit Onur Koç ile ilgili haberler

<http://www.samanyoluhaber.com/gundem/Kocun-ailesinden-Genelkurmay-tepki/470054/>

<http://www.milliyet.com.tr/acemi-er-egitimde-oldu/guncel/haberdetay/10.11.2010/1312414/default.htm>

<http://www.haberturk.com/yasam/haber/570114-evladim-soygun-yaparken-olmedi-tabii-ki-sehit>

17. Şehit Osman Yıldız ile ilgili haberler

<http://www.posta.com.tr/turkiye/HaberDetay/Sehit-annesinden-zor-veda.htm?ArticleID=138353>

<http://www.gazetevatan.com/iste-atesin-dustugu-iller--478552-gundem/>

http://www.gumushanedenhaber.com/v2/haber_detay.asp?haberID=879

<http://www.ulkudasim.net/Forums-file-printview-t-7085-start-0>

<http://www.sondakika.com/haber/haber-sehit-er-osman-yildiz-gozyaslari-icinde-topraga-3914015/>

<http://www.beyazgazete.com/video/webtv/guncel-1/sehit-osman-yildiz-son-kez-baba-ocagina-getirildi-319261.html>

<http://haberand.com/videogaleri/sehit-osman-yildiz-topraga-verildi-v-26976>

<https://www.youtube.com/watch?v=DLASZKMCz98>

<https://www.youtube.com/watch?v=jfZooR1uXVw>

18. Şehit Sadık Çelik ile ilgili haberler

<http://www.marufkoyu.com/sehitlerimiz.html>

<https://eksisozluk.com/sehit-amfibi-komando-er-sadik-celik--3245075>

<http://oncevatandergisi.blogcu.com/sehit-aileleri-anlatiyor-4/524060>

19. Şehit Selim Sucu ile ilgili haberler

<http://www.haberkazani.com/haber/hn-32582.html>

<http://arsiv.hurseda.net/print.php?id=6952>

20. Şehit Süleyman Altundağ ile ilgili haberler

<http://www.haberler.com/sehit-er-istanbul-da-topraga-verildi-haberi/>

[http://www.zaman.com.tr/gundem_sehit-ve-gazilerin-madalya-torende-gozyasi-sel-
oldu_806797.html](http://www.zaman.com.tr/gundem_sehit-ve-gazilerin-madalya-torende-gozyasi-sel-
oldu_806797.html)

<http://www.milliyet.com.tr/2006/06/03/yasam/yas02.html>

21. Şehit Süleyman Günaslan ile ilgili haberler

<http://kahvetepe.blogspot.com.tr/2011/10/sehitlerimiz-ve-biz.html>

22. Şehit Tamer Vardar ile ilgili haberler

<http://www.aksam.com.tr/guncel/41-sehit-icin-kurban-kesildi/haber-77579>

http://www.haberturka.com/haber.php?haber_id=92659

23. Şehit Yüksel Kutlu ile ilgili haberler

<http://www.haber3.com/sehit-cenazesinde-turkce-ve-kurtce-agit-haberi-58253h.htm>

<http://www.haber7.com/guncel/haber/111196-sehit-cenazesinde-aci-ve-ofke-vardi>

[http://www.zaman.com.tr/sehir_sehit-analari-sehitliklerde-gozyasina-
boguldu_226021.html](http://www.zaman.com.tr/sehir_sehit-analari-sehitliklerde-gozyasina-
boguldu_226021.html)

http://www.zaman.com.tr/gundem_sehitleri-bagrimiza-gomduk_209867.html

<http://forum.turksestudent.nl/topic/14661-bu-bayrak-hic-inermi/>

- Diğer Şehit Haberleri

1. Şehit Mezarı Üzerindeki Esrarengiz Görüntü

[http://www.ensonhaber.com/galeri/sehit-mezari-uzerindeki-esrarengiz-
goruntu/paylas](http://www.ensonhaber.com/galeri/sehit-mezari-uzerindeki-esrarengiz-
goruntu/paylas)

2. Şehidin Bozulmamış Naaşı Mezarıcı Kaçırdı

[http://www.haberler.com/sehidin-bozulmamis-naasi-mezarici-kacirdi-4479691-
haberi/](http://www.haberler.com/sehidin-bozulmamis-naasi-mezarici-kacirdi-4479691-
haberi/)

3. Silahını Vermeyen Asker

<http://yenisafak.com.tr/yazarlar/HarunTokakPazar/silahini-vermeyen-asker/7576>

4. Şehit Olduğum Yerde Oğlum Görev Yapsın

<http://www.acunn.com/haber/hakkari-sehit-oglu-umut-bulut/148806>

5. Şehit Annesi: Oğlumu Rüyamda Gördüm

<http://www.haberartiturk.com/sehit-annesi-oglumu-ruyamda-gordum-13191h.htm>

6. Köylülerin Gördüğü Rüya Şehit Mezarını Taşıttı

http://www.dha.com.tr/koylulerin-gordugu-ruya-sehit-mezarini-tasitti_152180.html

7. Şehit Olacağını Rüyasında Görmüş

<http://www.sabah.com.tr/Gundem/2013/06/12/sehit-olacagini-ruyasinda-gormus>

8. Şehit Olacağını Rüyasında Görmüş

<http://www.milliyet.com.tr/sehit-olacagini-ruyasinda-gormus/gundem/gundemdetay/20.10.2012/1614879/default.htm>

9. Şehit Er Rıfki Damar'ın Babası, “Bir gece önce rüya gördüm. “Baba yetiş beni kurtar” diye bağırdı. Kurtaramadım” diye feryat etti

<http://www.internethaber.com/sehit-babasinin-gordugu-hazin-ruya-366223h.htm>

10. Şehit Rüyasında Hz. Muhammed'i (SAV) Görmüş

http://www.sehitlerolmez.com/haberler/1159/sehit_ruyasinda_hz_muhammedi_sav_gormus.html

IV. ŞEHİTLERİN ADI VERİLEN CADDE, SOKAK, PARK vb. YERLERİN ELEKTRONİK KAYNAKLARDAN DERLENEN İNTERNET SİTESİ ADRES LİSTESİ

- CADDE ADLARI

1. Şehit Abdullah Yüksel Caddesi

[http://www.poimap.com/tr/sokak/671466/nigde_merkez_zafer_mahallesi_sehit_abdu
llah_yuksel_caddesi.aspx](http://www.poimap.com/tr/sokak/671466/nigde_merkez_zafer_mahallesi_sehit_abdu
llah_yuksel_caddesi.aspx)

2. Şehit Süleyman Günaslan Caddesi

[http://www.poimap.com/tr/sokak/217110/canakkale_biga_sirintep_mahallesi_sehit
suleyman_gunaslan_caddesi.aspx](http://www.poimap.com/tr/sokak/217110/canakkale_biga_sirintep_mahallesi_sehit
suleyman_gunaslan_caddesi.aspx)

3. Şehit Burak Kurtuluş Caddesi

<http://www.haritamap.com/yer/3406/sht-burak-kurtulus-cd.html>

4. Şehit Cevdet Çelenk Caddesi

<http://www.haritamap.com/yer/69534/sht-cevdet-celenk-cd.html>

- SOKAK ADLARI

1. Şehit Aker Gündoğan Sokak

[http://www.haberler.com/cadde-ve-sokaklara-sehitlerin-isimleri-verildi-4442998-
haberi/](http://www.haberler.com/cadde-ve-sokaklara-sehitlerin-isimleri-verildi-4442998-
haberi/)

[http://www.ayancikdogus.com/ayancik-ta-sehitlerin-isimleri-cadde-ve-sokaklara-
verildi/1232/](http://www.ayancikdogus.com/ayancik-ta-sehitlerin-isimleri-cadde-ve-sokaklara-
verildi/1232/)

2. Şehit Halil Sağır Sokak

[http://www.poimap.com/tr/sokak/432069/istanbul_esenler_birlik_mahallesi_sehit_ha
lil_sagir_sokak.aspx](http://www.poimap.com/tr/sokak/432069/istanbul_esenler_birlik_mahallesi_sehit_ha
lil_sagir_sokak.aspx)

3. Şehit Ecevit Yıldırım Sokak

<http://www.haritamap.com/yer/305057/sehit-ecevit-yildirim-sokak-745-sk.html>

4. Şehit Hasan Uzun Sokak

<http://www.haritamap.com/yer/109729/sht-hasan-uzun-sk.html>

<http://www.haritamap.com/yer/134547/sht-hasan-uzun-sk.html>

5. Şehit Metin Kaya Sokak

<http://www.haritamap.com/yer/19405/sht-metin-kaya-sk.html>

<http://www.haritamap.com/yer/19406/sht-metin-kaya-sk.html>

6. Şehit Hakan Yılmaz Sokak

<http://www.haritamap.com/yer/392358/sehit-hakan-yilmaz-sokak.html>

7. Şehit Beyhan Topçu Sokak

<http://www.haritamap.com/yer/179998/sht-beyhan-topcu-sk.html>

8. Şehit Abdullah Yüksel Sokak

http://www.poimap.com/tr/sokak/812972/aksaray_merkez_karsiyaka_mahallesi_sehit_abdullah_yuksel_sokak.aspx

9. Şehit Naci Çakar Sokak

<http://www.haritamap.com/arama.php?adres=%C5%9Fehit+naci+%C3%A7akar+sokak&sehir=>

10. Şehit Tamer Vardar Sokak

<http://www.haritamap.com/yer/106395/sht-tamer-varadar-sk.html>

11. Şehit Teğmen Mehmet Sarper Alus Sokak

<http://www.haritamap.com/yer/74101/sht-tgm-mehmet-sarper-alus-sk.html>

12. Şehit Onbaşı Yüksel Kutlu Sokak

<http://www.haritamap.com/arama.php?adres=%C5%9Fehit+y%C3%BCksel+kutlu&sehir=#>

13. Şehit Necmettin Bayhatun Sokak

http://www.poimap.com/tr/sokak/369582/istanbul_gaziosmanpasa_merkez_mahallesi_necmettin_bayhatun_sokak.aspx

14. Şehit Er Ercan Şahin Sokak

<http://www.haritamap.com/yer/184574/sehit-er-ercan-sahin-sokak.html>

15. Şehit Er Cengiz Işık Sokak

http://www.poimap.com/tr/sokak/394515/istanbul_zeytinburnu_yesiltepe_mahallesi_sehit_er_cengiz_isik_sokak.aspx

16. Şehit Mustafa Türk Sokak

http://www.poimap.com/tr/sokak/423038/istanbul_bagcilar_fatih_mahallesi_sehit_mustafa_turk_sokak.aspx

17. Şehit Ceyhun Bayraktar Sokak

<http://www.haritamap.com/yer/289237/sehit-ceyhun-bayraktar-sokak.html>

18. Şehit Er Coşkun Hacıalioglu Sokak

http://www.poimap.com/tr/sokak/738671/trabzon_surmene_yemisli_mahallesi_sht_e_r_coskun_hacialioglu_sokak.aspx

- OKUL ADLARI

1. Şehit Ecevit Yıldırım İlkokulu

http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/36/05/715922/index.html

2. Şehit Bilal Özcan İlkokulu

http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/34/37/733252/

3. Bahçelievler Şehit Osman Yıldız Ticaret Meslek Lisesi

<http://batml.meb.k12.tr/>

4. Şehit Üsteğmen Gökhan Yavuz İlkokulu

http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/34/14/741055/index.html?CHK=7a76095b49cd344141238d5535e1834f

5. Şehit Piyade Üsteğmen Gökhan Yavuz İlkokulu

http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/26/15/710159/

6. Şehit Piyade Üsteğmen Gökhan Yavuz Ortaokulu

http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/26/15/710705/

7. Şehit Er Cevdet Çelenk Ortaokulu

<http://sehitercevdetcelenkortaokulu.meb.k12.tr/>

- PARK ADLARI

1. Şehit Sadık Çelik Parkı

<http://www.haritamap.com/yer/259676/sehit-sadik-celik-parki.html>

2. Şehit Metin Kaya Parkı

<http://www.eyup.bel.tr/icerik/1052/5626/sehit-metin-kaya-parki.aspx>

3. Şehit Naci Çakar Parkı

<http://www.haritamap.com/arama.php?adres=%C5%9Fehit+naci+%C3%A7akar+park%C4%B1&sehir=#>

4. Şehit Piyade Asteğmen Bilal Özcan Parkı

<http://www.beylikduzu.bel.tr/c/ho.asp?id=23264>

5. Şehit Tamer Vardar Parkı

<http://www.haritamap.com/yer/385407/sehit-tamer-var-dar-parki.html>

6. Şehit Piyade Er Bekir Cömert Parkı

<http://here.com/41.0972719,28.9122471,14,0,0,normal.day>

<http://www.haytap.org/index.php/201304044302/calismalar/talebimizlesultangazi-belediyesi-parklara-otomatik-suluklar-yerlestirdi>

7. Şehit Ahmet Tepeli Parkı

<http://www.haritamap.com/yer/399954/sht-ahmet-tepeli-parki.html>

8. Şehit Üsteğmen Gökhan Yavuz Parkı

<http://www.haritamap.com/arama.php?adres=%C5%9Fehit+g%C3%B6khan+yavuz+park%C4%B1&sehir=#q%3D%u015Fehit%20g%F6khan%20yavuz%20park%u0131%2C%20T%FCrkiye%26country%3Dtr%26language%3Dtr>

9. Şehit Ercan Şahin Parkı

<http://www.bahcelievler.bel.tr/parklar/parklarimiz.html>

<http://www.haritamap.com/arama.php?adres=%C5%9Fehit+ercan+%C5%9Fahinpark%C4%B1&sehir=#q%3D%u015Fehit%20ercan%20%u015Fahinpark%u0131%2C%20T%FCrkiye%26country%3Dtr%26language%3Dtr>

10. Şehit Coşkun Hacıoğlu Parkı

<http://www.myatasehir.com/atasehir-firma-rehberi/15910-sehit-coskun-hac%C4%B1alioglu-park%C4%B1>

<http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=-69180>

<http://yeni.atasehir.bel.tr/6401/icerenkoy-mahallesi>

11. H. Cevher Karaer – H. Sezer Şehitler Parkı

<http://www.fatih.bel.tr/icerik/7750/hcevher-karaer-hsezer-sehitler-parki/>

- DİĞER

1. Şehit Abdullah Yüksel Aile Sağlığı Merkezi

<http://www.nhsm.gov.tr/sayfa/34/merkez.html>

2. Şehit Tamer Vardar Çeşmesi

<http://www.yoltarifi.com/sehit-tamer-var-dar-cesmesi-diger-yapilar-ve-firmalar-istanbul--p>

3. Şehit Üsteğmen Ercan Şahin Karakolu

http://rehber.11880.com.tr/details/6d4d6gbd_14_3e2cdf2f4ad052dg7c5f

V. EDİRNEKAPI ŞEHİTLİĞİ'NDEN DERLENEN FOTOĞRAFLAR

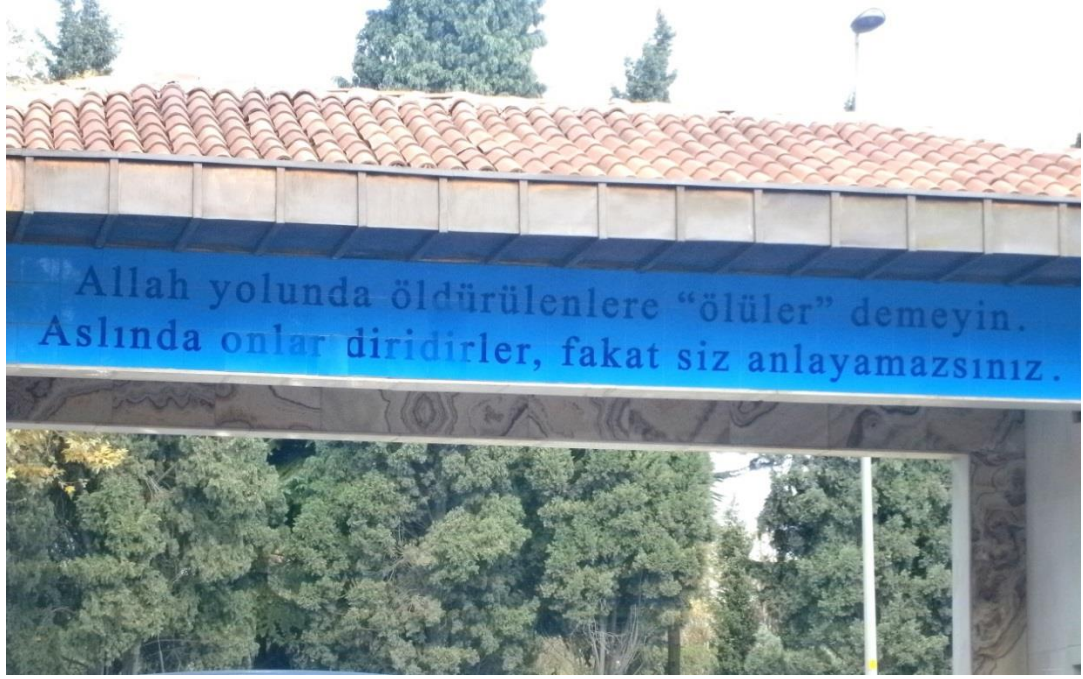

Fotoğraf 1. Şehit Ahmet Tepeli Çeşmesi.
(16.10.2013)

Fotoğraf 2. Şehit Sadık Çelik Çeşmesi.

(29.10.2012)

Fotoğraf 3. Edirnekapı Şehitliği giriş kapısı.

(24.10.2012)

Fotoğraf 4. Şehit annesi Bakiye Çakar.

(29.10.2012)

Fotoğraf 5. Şehit babası Kemal Selamet ve şehit annesi Feride Selamet.

(22.03.2013)

Fotoğraf 6. Şehit Tamer Vardar'ın mezar taşı.

(16.10.2013)

Fotoğraf 7. Şehit Ecevit Yıldırım'ın mezar taşı.

(16.10.2013)

Fotoğraf 8. Şehit Bekir Cömert'in mezar taşı.

(16.10.2013)

Fotoğraf 9. Şehit Mehmet Sarper Alus'un mezar taşı.

(16.10.2013)

Fotoğraf 10. Şehit Osman Yıldız'ın mezar taşı.

(16.10.2013)

Fotoğraf 11. Şehit Selim Sucu'nun mezar taşı.

(16.10.2013)